DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

55

CEVDET KUDRET KARAGÖZ

KARAGÖZ

Cevdet Kudret



bilgi yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİLGİ YAYINLARI : 55
FOLKLOR DİZİSİ 1

Birinci Basım
Temmuz 1969

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Tlf. : 17 74 03 - 12 50 67
Yenişehir Ankara
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Cevdet Kudret

KARAGÖZ

Cilt: II

Bilgi Yayınevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kapak Düzeni : Ozan SAĞDIÇ

BİLGİ BASIMEVİ — ANKARA, 1969

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Oyunlar : .. **7**

Çesme **9**

Eczahane **49**

Ferhad ile Şirin **101**

Hain Kâhya .. **145**

Hamam .. **197**

Hekimlik .. **233**

Kanlı Kavak **265**

Kanlı Nigâr **299**

Karagöz'ün Esrar İçip Deli Olması **343**

Kayık .. **365**

Kırgınlar **397**

Leylâ ile Mecnun (Not) **429**

Mal Çıkarma (Not) .. **433**

Mandıra .: **441**

Meyhane **479**

Orman **511**

Ortaklar .. **537**

Ödüllü (Not) **567**

Tasvirler **571**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OYUNLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇEŞME

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. II, *Çeşme veyahut Kütahya*, Leipzig 1941

Çeşitlemeler:

Kunos/Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen Stamme*, VIII, *Kütahya Oyunu* (s. 362-374), Petersburg 1899

Öğretmen Mustafa Rona, *Karagöz'ün Başına Gelenler* (*Kütahya Çeşmesi*), Türkiye Yayınevi, Türkiye basımevi, İstanbul 1947

Hayalî Küçük Ali, *Yazma Muhâveresi*, «Dünya» gazetesi, 14 - 20 Haziran 1952

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Kütahya Safâsı Oyunu*, Tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 56 ve B 113; Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü arşivini; İlhan Başgöz özel arşivi.

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kütahya Çeşmesi* (s. 24 - 50), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitakları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Hayalî Memduh, *Çeşme*, yazma [yarım], İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K. 64/4

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
HACİVAT'IN KARISI (İçeriden sesi gelir)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (I. Zenne)
HACİVAT'IN KIZI (II. Zenne)
I. ÇELEBİ
II. ÇELEBİ (Zater Bey)
TİRYAKİ
ARAP
TÜRK
BEBERUHİ
SARHOŞ

NESNELER

Merdiven
Çeşme
Küp
Harar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇEŞME

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semaî Beyâtî*[1])

[2] Cânâ seni ben mihr ü vefâ sâhibi sandım
Sevdim seni bilmezlik ile odlara yandım

Gel gel gel gel ah ah ah gel işve-bâzım
Dost dost dost gel çâre-sâzım

Ta dilli ta dilli ta dilli tenen vay (*Mükerrer*)
Of of of bendene rahm eyle gel

Cürmümü affeyle gel gel gel gel mest-i nâzım
Sevdim seni bilmezlik ile odlara yandım (*Miyanhâne*)

---

1 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 154.

2 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
– ⏑ –, ⏑ – – ⏑, ⏑ – – ⏑, ⏑ –

Ey sevgili! ben seni sevgi ve vefa sahibi sandım; seni sevdim, bilmeyerek ateşlere yandım. — Naz edicim ah gel, kuluna acı, gel! — Naz sarhoşum, suçumu affet de gel! seni sevdim, bilmeyerek ateşlere yandım. — Cefa etmekten maksat can (almak) ise, (can) senin olsun, ben ayrılık belâsıyle canımdan usandım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Can ise garaz cevr ü cefâdan senin olsun
Ben mihnet-i hicrân ile cânımdan usandım

(*Terennüm kel-evvel*)

Hay Haak!

(*Hacivat «perde gazeli» ni okur.*)

[3] Sûret-i zâhiri bir zıll-i hayaldir perde
Âlem-i kevni temâşâya misaldir perde

Mûcid-i perde de bir zıll-i hayaldir şimdi
Vakt-i müstakbele bir nisbet-i haldir perde

Perdenin rûhu olan meş'ale olmazsa eğer
Mâni-i rü'yet-i ashâb-ı kemaldir perde

Kurulup meclis-i irfâna edilse tenvîr
Pertev-i şem'i tecellî-i cemaldir perde

Karagöz seyredelim biz de bu şeb ey Hüsnî[4]
Hâl-i dünyâyı temâşâya misaldir perde

(*Teganniye başlar.*)

Yâr bana bir eğlence, yâr bana bir eğlence!

---

3 Ölçek: *Feilâtün* (*fâilâtün*) *feilâtün feilâtün feilün* (*fa'lün*)
. . - - (- . - -) . . - - . . - - . . - (- -)

Perdenin dış görünüşü bir hayal gölgesidir: perde, varlık âlemini seyretmeğe bir misaldir. — Perdeyi icat eden de şimdi bir hayal gölgesidir; perde, şimdiki zamanın gelecek zamana bir oranıdır [yani: Şimdiki zaman, gelecek zaman için bir ölçüdür]. — Eğer perdenin ruhu olan meşale olmazsa; perde, olgun kişilerin [= ermişlerin] (gerçeği) görmesine bir engeldir. — Perde, irfan meclisinde kurulup aydınlatılırsa, (onun) mumunun ışığı Tanrısal güzelliğin görünmesini sağlar. — Ey Hüsnü! biz de bu gece karagöz seyredelim; perde, dünya halini seyretmeğe misaldir.

4 *Hüsnî*: II. Abdülhamit devrinde öldüğü bilinen bir şair. Adına çoklukla perde gazellerinde rastlanmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

[5] Kûh-i Kaf olsa dayanmazken benim feryâdıma
Yine rahm eyler bulunmaz âh-ı âteş-zâdıma

Yâr bana bir eğlence, yâr bana bir eğlence!

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — (*Yerde yatar.*) Amanın, yüzüm, gözüm, ağzım, burnum, kulak-tozum! Amanın, kafamdaki kelim, vücûd-i nâzikânemdeki[6] uyuzum ıztırâbât-ı adîde[7] ile gayr-i muttarid[8] bir sûrette kaşınmağa başladı! Vay vay! Pây-i Kıptiyânemin[9] serçe parmağı şiddet-i tazyîkle bürûdet-i sermâya adem-i tahammülünden nâşî incimâd-pezîr olmuş[10] yeralmasına döndü! (*Yerden kalkar.*) Vel-hâsıl, şekl-i hâzırım[11] kuyruğu kulağı munkabız[12] olmuş fino köpeğine döndü. Ve lâkin, hengâm-ı mudârebede[13] endâht[14] eylediğim yumrukların şiddet-i tefsîri[15] herifin kemiklerine kadar neşv etmiş[16] olmalı ki kurşun yemiş tazı gibi yokuş yukarı cızlamı çekti![17] Neme lâzım! Şu herifin dayak yemek husûsundaki sabr-ı himârânesine hakîkat ağzım sulanıyor.

---

5 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Benim feryadıma Kaf dağı olsa dayanmazken, ateşten doğma [= ateşli] ahıma yine acıyan bulunmaz.

6 *Vücûd-i nâzikâne*: nazik vücut.

7 *Iztırâbât-i adîde*: birçok acılar.

8 *Gayr-i muttarid*: düzensiz, tekdüze olmayan.

9 *Pây-i Kıbtiyâne*: Çingene ayağı.

10 *Şiddet-i tazyîkle bürûdet-i sermâya adem-i tahammülünden nâşî incimâd-pezîr olmuş*: (üstüne) basılmanın şiddetiyle, kış soğuğuna dayanama. masından dolayı donmuş.

11 *Şekl-i hâzır*: şimdiki şekil.

12 *Munkabız*: 1. çekilmiş, büzülmüş; 2. peklik çeken.

13 *Hengâm-i mudârebede*: dövüş sırasında.

14 *Endâht*: atış.

15 *Şiddet-i tefsîr*: yorum şiddeti. (*Şiddet-i te'sîr* [= etkisinin şiddeti] demek istiyor.)

16 *Neşv etmiş*: büyümüş. («Nüfuz etmiş» [= işlemiş] demek istiyór).

17 *Cızlamı çekmek*: (argo) kaçmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Karagöz, Karagöz, Karagöz!
KARAGÖZ — Vay, Hacivat, Hacivat, Hacivat!
HACİVAT — Nasılsın, Karagöz'üm?
KARAGÖZ — Çok iyiyim, Hacivat'ım!
HACİVAT — Çoktan beri görüşemedik.
KARAGÖZ — Çoktan beri görüşemedikse, bu akşam dövüştük.
HACİVAT — Geçen akşam mahalle kahvesinde seni bana birisi sordu.
KARAGÖZ — Geçen akşam mahalle kahvesinde birisi osurdu mu?
HACİVAT — Değil a canım! Seni bana sordular.
KARAGÖZ — Ne gibi, Hacivat?
HACİVAT — Ne gibi olacak? «Karagöz nasıl adamdır? Ne iş yapar? Vaktini batâletle[18] mi geçirir yoksa iş-güzâr mıdır?» diye sordular.
KARAGÖZ — Vaktimi Şetâret'le geçirmem, bizim karı ile geçiririm.
HACİVAT — Birkaç gündür zâtınızı göremedim de pek ziyâde merak ettim.
KARAGÖZ — Nasılsa, paraya lüzum görüldü, bir yerden bulamadım, ben de saatımı rehine koydum, onun için göremiyorsun.
HACİVAT — Canım, nasıl saat?
KARAGÖZ — «Saatını göremedim, pek merak ettim» demedin mi?
HACİVAT — Canım, öyle değil! Seni göremedim.
KARAGÖZ — Çoluk çocuk hep gezmeye gittik, hem ziyaret, hem ticaret.
HACİVAT — Ne tarafa gittiniz?
KARAGÖZ — Vapurla Kadıköyü'ne gittik, oradan şimen-

18 *Betâlet*: işsizlik, başıboşluk.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düfer yoluna çıktık, bir hayli mesâfe yürüdük; zaten oraları ben de bilmem.

HACİVAT — Sakın efendim, Kızıltoprak olmasın?

KARAGÖZ — Yorgunluktan hiç dikkat etmedim toprak kızıl mıydı siyah mıydı.

HACİVAT — Aklıma geldi, Fener olmasın?

KARAGÖZ — Gittiğimiz vakit gündüzdü, fenere lüzum yok.

HACİVAT — Bendenizin söylediğim Fener, orada deniz kıyısı bir güzel mahal[19] var, ismine Fenerbahçesi derler. «Acaba oraya mı gittiniz?» demek isterim.

KARAGÖZ — Yemek istersen ahçı dükkânına git.

HACİVAT — Yemek filân değil.

KARAGÖZ — Biz deniz kıyısından gitmedik, demiryolundan gittik.

HACİVAT — Alet-tahmîn[20] kaç saat kadar yürüdünüz?

KARAGÖZ — Bir, yahut bir buçuk saat kadar yürüdük.

HACİVAT — Kadıköyü'nden bir buçuk saat mesâfe? Bildim, bildim! Bostancı'ya kadar gitmişsiniz.

KARAGÖZ — O adam bostancı, bahçıvan değil, âdeta ağadan adam.

HACİVAT — Gittiğiniz köşk demiryoluna yakın, öyle mi?

KARAGÖZ — Hayır. Demiryolundan hayli mesâfe gittik, sonra sol tarafa saptık, epeyce yol yürüdük, nihâyet köşke vâsıl olduk.[21]

HACİVAT — Anladım, anladım! Siz Uzunçayır'a çıkmışsınız.

KARAGÖZ — Tırnağı düşmüş, köstek tutmaz diye bu sene beni çayıra çıkarmadılar... Seni döverim! Ben beygir miyim çayıra çıkayım?

HACİVAT — Ben öyle bir şey söylemedim. O mahallin ismine Uzunçayır derler. Çayırın üst başında bir köy var, ismine Merdivenköyü derler; daha ilerisine Erenköyü derler.

KARAGÖZ — Bir saattır söyliyeceğim, bir türlü aklıma gelmiyor: Erenköyü, Eren...

---

19 *Mahal*: yer.

20 *Alet-tahmîn*: tahmince, aşağıyukarı.

21 *Vâsıl olmak*: ulaşmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Aman bilâder,[22] Havuzbaşı'na gittiniz mi?

KARAGÖZ — Misafir olduğumuz ağa pek meraklı, her akşam yemeği havuz başında yermiş.

HACİVAT — Köşk Havuzbaşı'na yakın mı?

KARAGÖZ — Köşkün bir tarafı bağ, bir tarafı bahçe, havuz da bahçenin ortasında. Gel keyfim gel! Tamam bir hafta orada kaldık, Hacivat.

HACİVAT — Bense, «Karagöz'üm hasta mıdır? gözükmüyor.» diye merak ettim. Birkaç defa sizin eve geldim, kapı duvar; çaldım, çaldım, hiç kimse yok. O vakit anladım ki misafirliğe gittiniz.

KARAGÖZ — Biz her vakit simafirliğe[23] gitmeyiz, ayda mayısta[24] bir defâ.

HACİVAT — Bir gece de bana gelin, Karagöz! Mayısın[25] içinde sana yedirir içiririm.

KARAGÖZ — (*Tokatı atar, Hacivat gider.*) Vay, bana yutturuyor, «mayısın içinde, gel, yedirir içiririm» diye! Sen gidersin de beni pamuk ipliğiyle mi bağlıyorlar? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

FASIL

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Hacivat Çelebi! Yine nereye gidiyorsun?

HACİVAT — Biraz sokağa çıkacağım.

---

22 *Bilâder*: «birâder»]= erkek kardeş] sözcüğünün bozulmuş biçimi.

23 *Simafirlik*: «misafirlik» sözünün bozulmuş biçimi.

24 *Ayda mayısta*: «ayda yılda» deyiminin bir başka biçimi.

25 *Mayıs*: 1. Mayıs ayı; 2. taze sığır gübresi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT'IN KARISI — Korkarım, yine o Karagöz olacak herife gideceksin.

HACİVAT — Evet. Malûm ya, o külhâni ile nice senelerden beri arkadaşlık ediyoruz. O beni görmeden yapamaz, ben de onu görmeden yapamam.

HACİVAT'IN KARISI — Size ciddî bir lâkırdı söyliyeceğim ama, darılmıyacaksınız.

HACİVAT — Darılmak ne demek! Söyliyebilirsiniz.

HACİVAT'IN KARISI — Hacivat Çelebi, eğer beni sever ve hatırımı sayarsan, o Karagöz olacak herifle konuşma.

HACİVAT — Acâyip! Karagöz benim kırk yıllık refîkimdir.[26] Birbirimize hiç fenalığımız yok. Ben şimdi bilâ-sebeb[27] nasıl «Benimle konuşma!» diyebilirim?

HACİVAT'IN KARISI — Bilâ-sebeb mi? (*Gülerek.*) Ha ha hahı! Bu da tuhaf!

HACİVAT — Bir sebebi varsa, o başka.

HACİVAT'IN KARISI — Demek mahallede çalkanan sözlerden hiç haberin yok?

HACİVAT — Karagöz hakkında mı?

HACİVAT'IN KARISI — Öyle ya!

HACİVAT — Olabilir. Fil-vâki'[28] Karagöz azıcık hoppa-mizâc,[29] lâtifeci bir adamdır; işte bu hallerinden dolayı ihtimal ki herkes aleyhinde ağzına geleni söyler.

HACİVAT'IN KARISI — Zannettiğiniz gibi değil, Hacivat Çelebi.

HACİVAT — Acâyip! Nasıl.

HACİVAT'IN KARISI — Nasıl olacak, ayol! Onlar, karı koca, yolu tutmuşlar.

HACİVAT — Ne gibi?

HACİVAT'IN KARISI — Ne gibi olacak! O mıymıntı musîbet çene kavafı herifin karısı olacak yelloz[30] şırfıntı musîbetin her gün pudra, düzgünleri, allıkları sürüp sürüp de

---

26 *Refik*: arkadaş.

27 *Bilâ-sebeb*: sebepsiz.

28 *Fil-vâki*: gerçi.

29 *Hoppa-mizâc*: hoppa mizaçlı.

30 *Yelloz*: ahlâksız kadın.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sokaklarda türlü türlü rezalet ettiğini herkes görüyor.

HACİVAT — Vah vah! Hakikat böyle ise, çok teessüf ettim; zira biçare Karagöz'ün bunlardan hiçbirinden haberi yoktur.

HACİVAT'IN KARISI — (*Gülerek.*) Ha ha ha! Güleyim bari! Haberi yok mu? Hattâ —günahı üstünde kalsın— geçen akşam kendi eliyle eve müşteri getirdiğini üst yanımızdaki mutafm[31] karısı Zübeyde gözüyle görmüş.

HACİVAT — Canım efendim, yalandır! Ben Karagöz'den öyle şeyler hiç me'mûl etmem.[32]

HACİVAT'IN KARISI — Lâkırdının doğrusu, Hacivat Çelebi: Eğer o Karagöz olacak edepsiz herifle konuşacak olursan, beni terk et! Zira bu utanmaz herif için benim namusumla, henüz yetişmiş gelinlik kızımın lekelendiğini istemem.

HACİVAT — Ne demek olsun, efendim? Yabanın edepsizi için elli senelik evimin barkının yıkılmasını ister miyim? Ben şimdi gider o habîs[33] ile kat'-ı ülfet ederim.[34]

(*Perdeye gelir, Karagöz'ün kapısını çalar.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kim o?

HACİVAT — Aşağıya gel, habîs!

KARAGÖZ — Ne olacak?

HACİVAT — Ne mi olacak? Ben seninle kat'-ı münâsebet etmeğe[35] geldim.

KARAGÖZ — Katırcı Abbas il; yemek yemeğe mi geldin? Yanlış gelmişsin, lokanta arka sokakta.

HACİVAT — Bak edepsize! Fî-mâbaad[36] senin ile rû-be-rû[37] gelmiyeceğimi ihtâra[38] geldim.

---

31 *Mutaf*: keçi kılından hayvan çulu, yem torbası gibi şeyler dokuyan esnaf.

32 *Me'mûl etmem*: ummam.

33 *Habîs*: kötü.

34 *Kat'-i ülfet etmek*: görüşmeyi, dostluğu kesmek.

35 *Kat'-i münâsebet etmek*: ilişkiyi kesmek.

36 *Fî-mâbaad*: bundan sonra.

37 *Rû-be-rû*: yüzyüze.

38 *İhtâr*: hatırlatma uyarma.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Kurşuncu Fıtnat ile iftara mı geldin? Oğlum, top atılalı çok oldu.

HACİVAT — Anladım, lâkırdı anlamıyacak. — Aşağıya gel!

KARAGÖZ — Dur bakalım şu herifin merâmı nedir? (*Perdeye gelir.*) Ne var, ulan?

HACİVAT — Ne olacak! Bazı ahvâlin[39] mesmûum olduğundan,[40] bil-âhara[41] seninle münâsebâtta[42] bulunamıyacağım.

KARAGÖZ — Vay anasını! Sulukule'de mağmûm[43] olduğundan Balat'ta misafirlikte kalamıyacak mısın? Bu nası lâkırdı be?

HACİVAT — Öğle değil. Türkçesi: Seninle bundan sonra görüşmiyeceğim.

KARAGÖZ — Kimin umrunda! Ama, sebebi?

HACİVAT — Sebebi mi?

KARAGÖZ — Evet.

HACİVAT — Öhö öhö! Boynuzlar!

KARAGÖZ — Oğlum, ben kaşıkçılıktan vazgeçeli çok oldu Boynuzların çoksa Mahmutpaşa'ya[44] git!

HACİVAT — Doğrusu, birader: Bahçendeki meyveyi eller koparıyormuş.

KARAGÖZ — Ulan, bizim bahçede meyve nerede be? Bir incir vardı, dibini karıştıra karıştıra o da kurudu gitti.

HACİVAT — Canım, nasıl anlatayım? Yârini agyâr[45] sarıyormuş.

KARAGÖZ — Yani hıyar mı satıyormuş? Bana ne?

HACİVAT — Senin anlıyacağın: Bülbülün başka bahçede çıtat çıtat ediyormuş.

KARAGÖZ — Hacivat, tepelerim seni! Ulan, bizim bahçede bülbül nerede be? Bir tane karga tuttum, o da açlıktan öldü.

---

39 *Ahvâl*: haller, davranışlar.

40 *Mesmû' olmak*: duyulmak, işitilmek.

41 *Bil-âhare*: bundan sonra.

42 *Münâsebât*: münasebetler, ilişkiler.

43 *Mağmum*: gamlı.

44 *Mahmutpaşa*: Kapalıçarşı'nın bir kapısından Eminönü doğrultusunda inen ünlü yokuş. İki yanında, boydan boya, halk için ucuz eşya satan dükkânlar vardır.

45 *Agyâr*: başkaları.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Hay külhani hay! Bir lâkırdıyı doğru anlamazsın ki! Canım, senin karın aşifte olmuş.

KARAGÖZ — Bizim karı aşure yemiş. Sana ne a kerata?

HACİVAT — Senin de bir sözü anlıyacağın yok. İşte ben gidiyorum. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ulan, bunlar nasıl lâkırdı? Hay zevzek kerata hay! Ben bundan bir şey anlamadım. Elbette bunların bir aslı var, ben de anlamadan şu keratayı bırakmam. (*Kapıyı çalar.*) Hacivat, buraya gel!

HACİVAT — (*Gelir.*) Canım, beni ne iz'âc ediyorsun?[46]

KARAGÖZ — Ben öyle zaçyağından filân anlamam. Bu lâkırdının doğrusunu anlatmadan buradan gitmek olmaz.

HACİVAT — Öyleyse dinle!

KARAGÖZ — Buyurun bakalım!

HACİVAT —

[47] Dün gece yâr hânesinde yastıcağım senk idi[48]
Parmağında hâtem yüzük[49] iki dirhem[50] bir denk[51] idi
Çarşıdan hummaz[52] diyerek içtiğim nardenk[53] idi
Soyun gidi[54] sopun gidi sen gidi pezevenk idi.

KARAGÖZ — Pezevenk sensin, kerata!

HACİVAT — Birader, senin anlıyacağın: Karın orospu olmuş. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Vay anasını! Ulan, bunlar nasıl lâkırdı be?

---

46 *İz'âc etmek*: rahatsız etmek.

47 Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

2. ve 4. dizelerde ölçek bozuk. Buraya değiştirilerek alınan bu şiirin aslı şöyledir:

Dün gece yâr hânesinde yastıcağım taş idi
Altım toprak üstüm yaprak yine gönlüm hoş idi
El beni yalnız sanırdı yâr bana yoldaş idi
Gayrılara gönül vermem sen benimsin ben senin

48 *Senk*: taş.

49 *Hâtem yüzük*: üstünde yazı olan ve mühür gibi kullanılan yüzük. (*Hâtem*: mühür).

50 *Dirhem*: Okkanın 400 de biri; 31 desigram.

51 *Denk*: «dânek» sözünden bozma; 1/6 dirhem.

52 *Hummaz*: ?

53 *Nardenk*: nar, erik, elma, kızılcık gibi yemişlerden çıkarılan ekşi pekmez.

54 *Gidi*: pezevenk.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bilmem, bizim karı aşure yemiş; bilmem, Yani hıyar satıyormuş da incir koparmış, derken bülbül ötmüş; bizim karı orospu olmuş. Ben de eve gider, bu işin esâsını anlarım. (*Gider, kapıyı çalar, karısı açar.*)

Abla, sen aşure yemişsin ha?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne aşuresi, herif?

KARAGÖZ — Yani ile hıyar satmışsınız da orospu olmuşsun ha?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne söylüyorsun, herif? Çıldırdın mı?

KARAGÖZ — Ulan, mademki orospu olacaktın, bir kere bana danışmak yok mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa, üstüme iyilik sağlık!

KARAGÖZ — Ne kızıyorsun? Sen kime danıştın da orospu oldun?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ay, anladım, heriiif! Dediğini anladım! Mutlaka benim aleyhimde sana bir şey söylediler. Kuzum herif, kim söyledi?

KARAGÖZ — Kim söyliyecek? Hacivat söyledi.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ah, sırtı teneşirlere gelesice herif! Zaten onun karısı öteden beri beni çekemez. Mutlaka o mıymıntı yalı-kazığı karısı söylemiştir. Herif, sen de inandın öyle mi? Eğer ben senin üstüne gül koklarsam gül kadar ömrüm olsun! Mahallede her kime sorsan benim iyiliğime şehâdet ederler. Ah, bunlar böyle iftiralar ederek beni gül gibi kocacığımdan ayıracaklar! (*Ağlar.*)

KARAGÖZ — Ağlama, ağlama be!

(*Sokağa gider.*) Karının dediği doğru be! böyle bir afyon budalası herifin sözüyle karı boşanmaz. Gideyim de şu evlerin birisinin kapısını çalayım. (*Çalar.*)

TİRYAKİ — (*İçeriden.*) Kimdir o gece yarısı dakk-ı bâb[55] eden?

KARAGÖZ — «Kimdir o gece yarısı fındık kebabı yiyen?» diyor. Hay kerata hay! —Babacığım, aç, aç!

55 *Dakk-i bâb*: kapı çalma.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TİRYAKİ — Aç isen imârete git karnını doyurmağa!

KARAGÖZ — Aç, baba, aç!

TİRYAKİ — Canım, beni böyle nısf-ül-leylde[56] iz'âc eden kimdir?

KARAGÖZ — «Kısıklı'da zaçyağını deviren kimdir?» diyor. Gördün mü yediği haltı?— Babacığım, aşağıya gel! Sana bir şey soracağım!

TİRYAKİ — Dur, geliyorum!... Alıverin benim cübbemi, şalvarımı, yemenimi, saltamı,[57] divitimi,[58] kuşağımı, tütün tabakamı, yasemin çubuğumu, enfiye kutusunu, para kesemi, çedik pabucumu,[59] bastonumu, saatimi!

KARAGÖZ — Herif galiba evden taşınıyor; aceleyle oturağı unuttu.

(*Şarkı ile Tiryaki gelir.*)

(*Şarkı İsfahan*)[60]

[61] Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbüller öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(*Nakarât*)
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

Bir sille vurdu başıma
Hotozum indi kaşıma
Yazık oldu genç yaşıma
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

56 *Nısf-ül-leyl*: gece yarısı.

57 *Salta*: eskiden kullanılan yakasız, önü iliksiz ve düğmesiz, kolları bolca bir çeşit kısa ceket.

58 *Divit*: eskiden kullanılan, hokkası ile kalemi bir arada yazı takımı.

59 *Çedik pabuç*: eskiden mest üzerine giyilen sarı renkli pabuç.

60, 61 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 85/n. 60, 61.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TİRYAKİ — Merhaba, evlât!

KARAGÖZ — Eksik olma, koca ahlat!

TİRYAKİ — Hayrola, ne var? Beni ne için çağırdın bakayım?

KARAGÖZ — Sen beni tanır mısın?

TİRYAKİ — Nasıl tanımam? Sen şu Karagöz dedikleri adam değil misin?

KARAGÖZ — Beni tanıdın. Hacivat'ı da tanır mısın?

TİRYAKİ — Onu da tanırım.

KARAGÖZ — Şimdi o Hacivat bizim çocuklar için «fenadır» diyor. Sen ne dersin, ha?

TİRYAKİ — Evet, ben de «fenadır» derim.

KARAGÖZ — (*Kendi kendine.*) Vay babanın aşığına! Gördün mü bir kere başıma gelenleri! Ulan, Hacivat'ın dediği doğru imiş be! (*Tiryaki'ye hitâben.*) — Kuzum ihtiyar, sen kimden işittin?

TİRYAKİ — Hiç kimseden işitmedim, re'y-ül-ayn müşâhede ettim.[62]

KARAGÖZ — Raif Ağa ile şamata mı ettin?

TİRYAKİ — Yok a canım! Ne lâkırdı anlamaz herifsin! Gözümle gördüm.

KARAGÖZ — Aman, ayağını öpeyim, babacığım, nasıl gördün?

TİRYAKİ — Bak, anlatayım da dinle! Geçen gün kemâ-fis-sâbık hânemden bil-hurûc[63] yoluma devâma başladım...

KARAGÖZ — Anlamadım ama, evet, sonra?

TİRYAKİ — Bu esnâda tarîk-i âmmın cânib-i yemîninde vâki'[64] vîrâne güzergâhım[65] oldu. Orada birtakım çocuklar bir hatt-ı müstakîm[66] çizmişler, ceviz oynuyorlardı. Bir cevizi hedef ittihâz eyliyerek,[67] çocukların birisi muttasıl vuruyordu, ne kadar çocuk varsa hepsini yuttu. Bey-

62 *Re'y-ül-ayn müşâhede ettim*: kendi gözümle gördüm.

63 *Kemâ-fis-sâbık hânemden bil-hurûc*: eskisi gibi evimden çıkıp.

64 *Tarik-i âmmın cânib-i yemîninde vâki'*: genel yolun sağ yanında bulunan.

65 *Güzergâh*: geçilecek yer.

66 *Hatt-i müstakîm*: doğru çizgi.

67 *İttihâz etmek*: kabul etmek, saymak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ne-hümâlarında[68] bir münâzaa[69] vukua gelerek münâzaa münâkaşaya, münâkaşa müdârebeye[70] tahvil oldu.[71] Kiminin başı yarıldı, kiminin kolu kırıldı. Ben bunu gözümle gördüm.

KARAGÖZ — Tuu, Allah müstahakını versin! İki saattir dinliyorum bir şey söyliyecek diye!... Baba, benim sorduğum sana bu değil.

TİRYAKİ — Nedir sorduğun?

KARAGÖZ — Sen beni tanımadın. Sen bu mahalleli değil misin?

TİRYAKİ — Hem bu mahalleliyim, hem bu mahallenin söz anlayanlarından. (*Tiryaki uyur.*)

KARAGÖZ — Eksik olma! Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş.» dedi. — Ulan, uyuyor. — Bana baksan a, baba!

TİRYAKİ — (*Uyanır.*) Canım, ne var, ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Ey dostlar! Baştan başlıyacağız! — Bak dinle!

TİRYAKİ — Söyle.

KARAGÖZ — Hacivat benim için diyor ki...

TİRYAKİ — Evet, evet, evet. (*Uyur.*)

KARAGÖZ — «— Senin karın orospu olmuş» diyor... — Ay, yine uyuyor! Aklıma dokunacak. (*Uyandırır.*)

TİRYAKİ — Canım, ne istiyorsun benden?

KARAGÖZ — Bir şey istediğim yok senden. Lâkırdı dinleyecek misin, yoksa uyuyacak mısın?

TİRYAKİ — Söyle bakalım! Merâmını anlat.

KARAGÖZ — Baştan başlıyacağız! — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.

TİRYAKİ — Ha, şimdi anladım! On tane yumurtanın sarısı, yirmi beş dirhem dardağan darısı,[72] on üç tane Çingene karısı, bunların hepsini bir araya getirip elsiz havanda dövmeli, sabah akşam bir kaşık yemeli, hiçbir şeyin kalmaz.

---

68 *Beyne-hümâlarında*: aralarında.

69 *Münâzaa*: ağız kavgası.

70 *Mudârebe*: dövüşme.

71 *Tahvil olmak*: çevrilmek.

72 *Dardağan darısı*: uğursuzluk getirmek için saçılan darı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Eksik olma, hekimbaşı! Ulan, ben sana mayasıla[73] ilâç mı salık ver dedim? Şimdi çıldıracağım. (*Tiryaki uyur.*) Ulan, uyan be!

TİRYAKİ — Canım, ne istiyorsun benden?

KARAGÖZ — Senden bir şey istediğim yok. Lâkırdımı dinle de, suâlime cevap ver.

TİRYAKİ — Buyurun bakalım! İmtihan mı oluyoruz?

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.

TİRYAKİ — Pekâlâ söylüyorsun. Niçin oldu orospu?

KARAGÖZ — Sen git de bizim karıya sor. Ben ne bileyim niçin olduğunu? (*Tiryaki uyur.*) Baba, uyan!

TİRYAKİ — Ne var? Ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki...

TİRYAKİ — Evet, evet.

KARAGÖZ — Dinliyor. Nasılsa uyumadı. — «— Senin karın orospu olmuş» dedi.

TİRYAKİ — Mademki olmuş, niçin koparmıyorsun?

KARAGÖZ — Pek doğru söylüyorsun ama, daha ham.

TİRYAKİ — Kumkapı açığına bir kuyu kazdırırsın, tarihini başucuna yazdırırsın, elinden tutup sokak-be-sokak[74] gezdirirsin.

KARAGÖZ — Eksik olma! Bu da güzel nasihat. Kuzum baba, rica ederim, lâkırdı anla!

TİRYAKİ — Söyle. (*Uyur.*)

KARAGÖZ — Hacivat dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi. Anladın mı? — Ay, yine uyuyor! —Bana bak, baba!

TİRYAKİ — Buyurun söyleyin!

KARAGÖZ — Sen lâkırdı anlamıyor, hem de dinlemiyorsun, muttasıl uyuyorsun.

TİRYAKİ — Nevm[75] galebe ediyor, hâba[76] varıyorum.

KARAGÖZ — Naime ile beraber obada mı kalıyorsun?

---

73 *Mayasıl*: egzama.

74 *Sokak-be-sokak*: sokaktan sokağa, sokak sokak.

75 *Nevm*: uyku.

76 *Hâb*: uyku.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kuzum baba! Canım baba! Şu benim müşkülümü hallet!

TİRYAKİ — «Müşküle üzümünü berbat et» diyor. Hiç müşküle üzümü berbat olur mu?

KARAGÖZ — Kuzum babacığım! Üzme beni, sonra döverim seni!

TİRYAKİ — Söyle söyle, sıkılma!

KARAGÖZ — Sen de ham armut gibi avurduma tıkılma!

TİRYAKİ — Karagöz, söyle! Gideceğim. Çabuk! İşim var!

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.

TİRYAKİ — Müşterek bir kuyu, o da çeker suyu, sen de çekersin suyu.

KARAGÖZ — (*Tiryaki'ye tokadı atar.*) Sen de git vaktiyle evine uyku uyu! Vay köpoğlu! (*Tiryaki gider.*) — Nasıl etsek? Bir mahalleli daha çağıralım. (*Bir kapıyı çalar.*) Mahalleli, huu!

ARAP — (*İçeriden.*) Kimdir o?

KARAGÖZ — Aşağıya gel, gugurigu!

(*Şarkı ile Arap gelir.*)

77 Yâ weled yâ weled hay-ud-duhûlek
Aş'aru nârak fî kalbî yâ hulv nârak
Muhtâckum muhtâckum
Yâ hulv nârak fî kalbî

ARAP — Ma-as-selâm![78]

KARAGÖZ — Anladım Hacıbaba, vesselâm!

ARAP — Mesâfem-ullah bil-hayr![79]

KARAGÖZ — «Misafiri kolundan tut da ayır!» diyor. Misafir nerede?

ARAP — Ta'rîf-ül-arabî.[80]

---

77 Ey çocuk, ey çocuk, gelişin hayırlı olsun! — Ateşini yüreğimde duyuyorum, ey güzel oğlan! — Ben sana muhtacım, ben sana muhtacım! — Ey güzel oğlan, ateşini yüreğimde duyuyorum!

78 *Ma-as-selâm*: merhaba.

79 *Mesâfem-ullah bil-hayr*: doğrusu «Masâeküm-ullah bil-hayr»: akşamlar hayır olsun!

80 *Ta'rîf-ül-Arabî*: Arapça bilir misin?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — «Tahincî yedi arpayı.» diyor. Galiba Arap kaçık.
ARAP — Ente maksûdek cziyyetî.[81]
KARAGÖZ — Edirne'de Maksut Bey üzüm mü yedi?
ARAP — Sen Turkşe bilmes?
KARAGÖZ — Hayır, ben turşucu Refik'i bilmez.
ARAP — Ne, ganim,[82] turşucu Refik? Sen Turkşe bilmes?
KARAGÖZ — Ben Turkşe bilir, sen bilmez!
ARAP — Aywa![83]
KARAGÖZ — Sen bu mahalleli misin?
ARAP — Aywa!
KARAGÖZ — Ayva değil. Sen bu mahalleli misin?
ARAP — Awet, bu mahalleli.
KARAGÖZ — Beni tanır mısın?
ARAP — Aywa!
KARAGÖZ — Herif muttasıl «ayva» diyor. — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.
ARAP — Kım suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat söyledi.
ARAP — Kıme suyladı?
KARAGÖZ — Bana söyledi.
ARAP — Suyladı ammâ ne suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, « — Senin karın orospu olmuş» dedi.
ARAP — Kım suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat söyledi.
ARAP — Kıme suyladı?
KARAGÖZ — Bana söyledi.
ARAP — Ne vakıt suyladı?
KARAGÖZ — Şimdi söyledi.
ARAP — Suyladı ammâ ne suyladı?
KARAGÖZ — Anlaşıldı, Hacıbaba, dayağın meyânesi geliyor.
ARAP — Meyhânesi geldi?

---

81 *Ente maksûdek eziyyetî*: sen bana eziyet etmek mi istiyorsun?
82 *Ganim*: «canım» sözünün bozulmuş biçimi.
83 *Aywa*: evet.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Hayır, meyhaneci gelmedi, çırağı geliyor, yani tokat geliyor.
ARAP — Anlat, ganim, sıkılma!
KARAGÖZ — Sıkıldığımız yok, yer geniş.
ARAP — Ne suyladı Hacivat?
KARAGÖZ — Bana, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.
ARAP — Kım suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat söyledi.
ARAP — Kıme suyladı?
KARAGÖZ — Bana söyledi.
ARAP — Ne vakıt suyladı?
KARAGÖZ — Şimdi söyledi.
ARAP — Suyladı ammâ ne suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat bana söyledi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.
ARAP — Kım suyladı?
KARAGÖZ — Hacivat söyledi.
ARAP — Kıma suyladı?
KARAGÖZ — Bana söyledi.
ARAP — Ne vakit suyladı?
KARAGÖZ — Şimdi söyledi.
ARAP — Ne içun suyladı?
KARAGÖZ — (*Arap'a vurur.*) Benim için söyledi. Vay köpoğlu! (*Arap gider.*)

—Bir mahalleli daha çağırayım. (*Bir kapı çalar.*) —Mahalleli, aşağıya gel!
TÜRK — (*İçeriden.*) Ne va, gozum?
KARAGÖZ — Azıcık aşağıya gel!
TÜRK — Variyon, variyon!

(*Şarkı ile Türk gelir.*)

84 Yine gordum boyu uzun serv-i bulendum dime tek
Afatu gorduğum billâh taşa çaldum nacagu
Kezban'umun yüzü ablak beyazdu bacagu
(*Nakarât*)
Afatu gorduğum billâh taşa çaldum nacagu

84 bk. c. I, *Ağalık*, s. 127/n. 176.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK — Dah durucuk durucuk geldi gondu bir serçecuk
Civucuk civucuk halıma haldaş yoluma yoldaş
Bir baba dostu olsa da izucuk mezeleşsek.[85]

KARAGÖZ — Biz adam çağırmadık, Galata kulesini davet etmişiz! Bana bak, baba! Nasılsın? İyi misin? Benim keyfim iyi, seninki de iyi mi? — Kime söylüyorsun lâkırdıları? Avucuma doldururum, kulağına atarım, kulağına lâkırdılar girer, o da cevap verir. (*Avucuna lâkırdı söyler.*) —Bana baksan a! Sen bu mahalleli misin? Karagöz'ü tanır mısın? Hacivat'ı tanır mısın? Benim karım orospu olmuş, Hacivat söyledi. (*Avucunu açar, lâkırdıları Türk'ün kulağına doğru atar.*) —Ne gezer! Buna lâkırdı anlatma pek zor. Ben eve gider merdiveni getiririm.

(*Gider, kapısını çalar.*) —Abla be!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var? Ne istersin?

KARAGÖZ — Aç kapıyı.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Gel bakalım!

KARAGÖZ — Abla, şu bizim merdiveni bana versen e!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Merdiveni ne yapacaksın?

KARAGÖZ — Dam aktaracağım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aşağıda duruyor, al.

KARAGÖZ — (*Merdiveni alır, perdeye gelir, Türk'e merdiveni dayar, üstüne çıkar.*) Aman baba, sıkı dur! Sen mahalleli misin?

TÜRK — Evet gozum, mahalleliyim.

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş» dedi.

TÜRK — Olan, gogdan cami havlusunda fahu[86] afandü abdest aluken, «—Mahallede bi gancuh otururmuş, uflaz gancuhu mahalleden galdurmalu» deyü lâf çaldular, bi azu gulağuma tıhıldı.

KARAGÖZ — Demek ki şimdi orospu, öyle mi?

---

85 *İzucuk mezeleşsek*: azıcık konuşsak (*Mezeleşmek*: konuşmak).

86 *Fahu*: «fakih» sözünün bozulmuş biçimi, fıkıhçı.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

TÜRK — Sikdü get sen de teres! Ben de seni bi lâf edecek deyü vardum. (*Gider. Karagöz merdivenden düşer.*)

KARAGÖZ — Vay anasını sattığımın herifi! Bende de kabahat var ya! Hiç insana merdiven dayanır mı? Merdiveni eve götüreyim bari! (*Merdiveni alır, evine götürür.*) — Abla! Al şu merdiveni!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Gene yerine bırak.

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Biz bu akşam derde girdik. Bir mahalleli daha çağıralım.

(*Bir kapı çalar.*) Mahalleli, hû!

BEBERUHİ — (*İçeriden.*) Ne var? Ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Çabuk aşağıya gel!

(*Şarkı ile Beberuhi gelir.*)

87 Ben yanaz[88] bir tâzeyim
Şûh-i bed-âvâzeyim[89]
Köhne bir şîrâzeyim[90]
Bir buçuk endâzeyim[91]

Bana nisbet dişbudak
Penbe[92] gibi yumuşak
Boyumu ölç işte bak
Bir buçuk endâzeyim

Kaddime[93] yoktur uyar
Sanki topaç bir hıyar
Ölçtü terzi ihtiyar
Bir buçuk endâzeyim

87 Ölçek: *Fâilâtün fâilün*
Metin: Enderunlu Vâsıf (1759 ? - 1810)
Şarkının bütünü altı benddir (*Dîvân-i Gülşen-i Efkâr-i Vâsıf-: Enderûnî*, Şarkıyyât, s. 79 - 80, İstanbul 1228 Ramazan).

88 *Yanaz*: inatçı, aksi, huysuz, kavgacı.

89 *Şûh-i bed-âvâze*: kötü sesli şuh.

90 *Şîrâze*: kitap yapraklarını tutan şerit, bağ.

91 *Endaze*: eski bir uzunluk ölçüsü, 65 santimetre.

92 *Penbe*: pamuk.

93 *Kadd*: boy.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BEBERUHİ — Merhaba, baba! Nasılsın? İyi misin, hoş musun? Her akşam sarhoş musun? Dolu musun, boş musun? İ.ne misin, p.şt musun?

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Gelir gelmez yutturdu bana! — Baksan a! Beni tanır mısın?

BEBERUHİ — Bizim mahallede her gün alışveriş ettiğim adamı bilmez miyim?

KARAGÖZ — Pekâlâ! Mademki beni bilirsin, ben kimim?

BEBERUHİ — Köşebaşındaki tenekeci Salamon'sun. Değil misin?

KARAGÖZ — Aferin, Altıkulaç! İyi bildin ama pek yanlış!

BEBERUHİ — Haa, bildim bildim! Bakkal Yuvan.

KARAGÖZ — Hayır, Yuvan değil, Yorgi. — Şimdi seni döveceğim! Ulan, lâkırdı anla! Bana «demirci Karagöz» derler.

BEBERUHİ — Şimdi bildim! Demirci Kara-uyuz.

KARAGÖZ — Hayır, Kırmızı-frengi. Ulan, beni tanımıyor musun?

BEBERUHİ — Şimdi tanıdım: Karagöz.

KARAGÖZ — Babanın canına rahmet! Hacivat benim için diyor ki, «— Senin karın orospu olmuş» diyor.

BEBERUHİ — Kim diyor?

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki...

BEBERUHİ — Hacivat bana dedi ki...

KARAGÖZ — Vay, sana da mı dedi?

BEBERUHİ — Vay, sana da mı dedi?

KARAGÖZ — Yaa, Hacivat bana dedi ki...

BEBERUHİ — Hacivat bana dedi ki...

KARAGÖZ — Ne dedi?

BEBERUHİ — Ne dedi?

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş.» dedi.

BEBERUHİ — Senin karın turşu mu kurmuş dedi?

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş.» dedi.

BEBERUHİ — Hacivat bana dedi...

KARAGÖZ — Vay, sana da mı dedi?

BEBERUHİ — Vay, sana da mı dedi?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Sana rica ederim, lâkırdı anla.
BEBERUHİ — Söyle, sıkılma; yer geniş.
KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın oruspu olmuş.» dedi.
BEBERUHİ — (*Şarkı söyler.*)

[94] Havluya[95] mermer döşemiş
Üç karı almış boşamış
(*Nakarât*)
Vay babanın köftehoru
Ben çekemem böyle zoru

Merhaba baba! Nasıl? Türküm güzel, değil mi? Benim sesim de yanıktır.
KARAGÖZ — Bulduk lâkırdı anlayan adamı! (*Tokadı atar, Beberuhi gider.*) Bunların içinde hiç lâkırdı anlayan yok. Sabaha kadar uğraşacağız. Bir mahalleli daha çağıralım. (*Bir kapı çalar.*) Be mahalleli! Lâkırdı anlayan varsa gelsin aşağı!
SARHOŞ — (*İçeriden.*) Kimdir o kapının önündeki adam?
KARAGÖZ — Boku yedik! Bu zorlu bir adama benziyor. — Aşağıya gel aşağıya!
SARHOŞ — (*İçeriden.*) Alıverin tabancalarımı, karabinamı,[96] çifte tüfengimi...[97]
KARAGÖZ — Gel bakalım aşağı, oğlan pezevengi!
SARHOŞ — Hançeri, kılıcı, bıçağı, şişi, kamayı, yatağan bıçağını, çakı, çakmağı!

(*Şarkı ile perdeye gelir.*)

(*Şarkı Evc-mâye*)

[98] Bir gemim var engine saldım engine
Bezirgânlar damga vurmuş dengine
Şimdi rağbet güzel ile zengine

---

94 Ölçek: 8
95 *Havlu*: avlu.
96 *Karabina*: ağzı yayvan bir eski zaman tüfeği.
97 *Tüfenk*: tüfek.
98 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)
1. ve 12. dizelerde ölçek bozuk.
Nakarât'ta ölçek belli değil (1. dizede 13, 2. dizede 15 hece).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(*Nakarât*)

Gel dudu dillim sevdada müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur

Bir gemim var deryalara yaslanır
Çiy vurdukça top zülflerin ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır
Gel dudu dillim sevdada müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur

Bir gemim var deryalara dayanmaz
Gaflete dalmış uyur gözler uyanmaz
Çek kayıkçı bunca canlar dayanmaz
Gel dudu dillim sevdada müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur

SARHOŞ — (*Nâra atar.*) Dağ başından duman, insan başından hal eksik olmaz, kara babam!

KARAGÖZ — Öyledir, kırmızı enişte m!

SARHOŞ — O kırmızı enişten kim oluyor?

KARAGÖZ — Kara babamın süt bilâderi.

SARHOŞ — Hoş geldin, gözüm!

KARAGÖZ — Eksik olma, kulak-tozum!

SARHOŞ — Dağ-be-dağ, sahrâ-be-sahrâ[99] gezerim, çoktan beri insan eti yemedim; karşıma bu adam çıktı, kısmete bak!

KARAGÖZ — Vay avratını s..tiğimin! Şimdi boku yedik!

(*Karagöz, korkusundan titremeğe başlar.*)

SARHOŞ — Ne titriyorsun be? Söyle bakayım!

KARAGÖZ — Isıtma tutuyor.

SARHOŞ — Isıtma nedir?

KARAGÖZ — Herifi ısıtma tutmamış ki! — Bende yağ yoktur, pek nahîfim.[100]

SARHOŞ — Ben insanın yağında değilim, kemikleri pek severim.

---

99 *Dağ-be-dağ, sahrâ-be-sahrâ*: dağdan dağa, çölden çöle.

100 *Nahîf*: arık, zayıf.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Keşki «kemik yoktur» deseydim! Utanmayı kaldıralım! — Bende kemik yoktur.

SARHOŞ — Sende ne var?

KARAGÖZ — Boktan başka bir şey yok. İstersen buyurun!

SARHOŞ — Sen zengin misin, yoksa fukara mısın?

KARAGÖZ — Aman efendim, pek fukarayım!

SARHOŞ — Şu başını uzat, seni fukaralıktan kurtarayım!

KARAGÖZ — Acâyip! Ben tıraş yeni oldum; sen berber misin?

SARHOŞ — Kafanı keseyim de fukaralıktan kurtulursun.

KARAGÖZ — Sen ne söylüyorsun? Başımı kesersen ben fukaralıktan nasıl kurtulurum?

SARHOŞ — Ben senin kafanı keserim; önümüz kış, ne odun düşünürsün ne de kömür.

KARAGÖZ — Vay odun oğlu odun vay!

SARHOŞ — Çocuklar ekmek istemez, alacaklı yakanı tutmaz, rahat rahat yerde yatarsın. Bu da sayemde bir devlet değil mi?

KARAGÖZ — Bak şu insaniyetli kabadayıya! Beni öldürüp de fukaralıktan kurtaracak! — Haydi işine!

SARHOŞ — Gel, baba, korkma! Elim hafiftir.

KARAGÖZ — Eline köpek sıçsın! Gûya diş çıkarttırıyorum! Eli hafifmiş!

SARHOŞ — Behey gözüm! Fukara kısmında cesaret olur! Gayret et! Çocuklarına merhametten keseceğim, yoksa kesmem!

KARAGÖZ — Hiç böyle merhamet sahibi adam görmedim. — İnsaniyetine köpek sıçsın!

SARHOŞ — Başını uzat, boynuna bir mendil bağla.

KARAGÖZ — Mendili niçin bağlıyayım?

SARHOŞ — Kelle yere düşüp de çamur olmasın.

KARAGÖZ — Bana acımıyor da kelleye acıyor.

SARHOŞ — Ben seni başınla ayakların için keseceğim.

KARAGÖZ — Başım şöyle dursun, ayaklarımı götüne mi sokacaksın?

SARHOŞ — Ayaklarından paça, başından söğüş, gırtlağından tatlılı yahni, kaburgandan kaburga dolması, işkembenden işkembe çorbası.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Bari, işkembenin içinden çıkandan bir salata yap da dişin kamaşmasın.

SARHOŞ — Benim kapımın önünden kuş uçmaz, kervan geçmez, ağlayan çocuk susar. Ne cesaretle benim kapımı çaldın?[101]

KARAGÖZ — Efendim, kapı yerinde duruyor.

SARHOŞ — Ulan, doğrusunu söyle! Ne cesaret?

KARAGÖZ — Efendim, bendeniz sizi çağırmadım.

SARHOŞ — Beni çağırmadın da kapıyı niye çaldın?

KARAGÖZ — Yanlışlıkla çaldım. Berber Ahmet Ağa vardır, onun evine gidiyordum.

SARHOŞ — Berber Ahmet Ağanın evine gittiğin vakit ne yaparsın?

KARAGÖZ — Kış geceleri hikâye söylerim.

SARHOŞ — Aman, ben de severim hikâyeyi! Bana söyle dinliyeyim!

KARAGÖZ — Efendim, ezber söyliyemem. Benim kitabım evde kaldı.

SARHOŞ — Beni dinle! İki elini birbirine vurursun, «Hak, dostum, Hak!» dersin, sonra hikâyeye girersin.

KARAGÖZ — (*İki elini birbirine vurur.*) Hak, dostum, Hak!

SARHOŞ — (*Gülerek.*) Ha ha ha! Çok iyi hikâye.

KARAGÖZ — Ulan, budala bu be! Daha meydanda bir şey yok.

SARHOŞ — «Suhan-sâz-ı gülistân-ı nezâket, nihâl-i gonca-i bâğ-ı zarâfet[102]...»

KARAGÖZ — «Soğanlıkta kesti kazı bizim ahçı Zarâfet.»

SARHOŞ — (*Güler.*) Ha ha ha! «Nakledeyim size güzel bir hoşca hikâyet[103]...»

KARAGÖZ — «Nasıl edeyim? Donuma uydurdum, seni gidi Beşâret...»

SARHOŞ — (*Gülerek.*) Ha ha ha! Haydi bakalım alt tarafı!

KARAGÖZ — Kulunuz meddah değilim. Siz beni bilemediniz.

---

101 *Çalmak*: 1. bir nesneden ses çıkarmak; 2. hırsızlık etmek.

102 *Suhan-sâz-i gülistân-i nezâket, nihâl-i gonce-i bâğ-i zarâfet*: nezaket gül bahçesinin sözcüsü, zarafet bahçesinin koncasının fidanı. (Meddahların hikâyeye başlarken söyledikleri kalıplaşmış sözlerden biri).

103 *Hikâyet*: hikâye.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

SARHOŞ — Sen necisin?

KARAGÖZ — Karagöz kulunuz.

SARHOŞ — Vay Karagöz! Şimdi tanıdım seni.

KARAGÖZ — Hacivat bana dedi ki, «— Senin karın orospu olmuş.» dedi.

SARHOŞ — Vay! Senin karın yeni mi orospu oldu? Eskiden beri kaltağın biridir.

KARAGÖZ — İyi ki size sordum. Kaltak olsun, ziyanı yok. Kendinde bir fenalık yoktur ya!

SARHOŞ — Vay pezevenk vay! Senin karını on kişi kadar bir yere götürdüler.

KARAGÖZ — Onun ziyanı yok. Şu bizim karıda bir kötülük yoktur ya!

SARHOŞ — Ulan, senin karın benim dostum.[104]

KARAGÖZ — İyi ki düşmanına sormadım. Şu bizim karıda bir fenalık var mı?

SARHOŞ — Karına söyle, yarın akşam saat onda köprü başında beni beklesin. (*Gider.*)

KARAGÖZ — S..tir kerata! Sonradan aklıma geldi, şu herifin kafasına bir odun vursamdı.

SARHOŞ — (*Gelir.*) Ne dedin, Karagöz? Odun modun diye bir şey söylüyordun.

KARAGÖZ — Efendim, bu sene vaktiyle odun alamadım, onu söylüyordum. (*Sarhoş gider.*) —Defoldu gitti pezevenk.

SARHOŞ — (*Gelir.*) Pezevenk mezevenk diye bir şey söylüyorsun.

KARAGÖZ — Eve üzüm alacağım da, hevenk üzümü alsam diyordum. (*Sarhoş gider.*) —Şimdi ne yapalım? Birtakım budala heriflerin sözüyle bizim karıyı bırakalım mı? Bu sarhoş herif de akından kakından karıştırdı. Ben eve gider, karıya «Ben taşraya gidiyorum!» diye tavan-arasına saklanırım. Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir!

— (*Gider, kapıyı çalar, karısı kapıyı açar.*) Abla, şu benim heybeme iki kat çamaşır koy. Ben gurbete gideceğim.

---

104 *Dost*: 1. sevilen kimse; 2. erkek ya da kadının sevgilisi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ'ÜN KARISI — A herif, çıldırdın mı? Kış günü gurbete gidilir mi?

KARAGÖZ — İnegöl'e gideceğim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İnegöl'de ne yapacaksın?

KARAGÖZ — Kurbağa toplamaya gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kurbağadan bir ticaret olur mu?

KARAGÖZ — Hekimlerle kontrat yaptım: Beş paraya alıp iki paraya satacağım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hekimlerle kundura mı diktin?

KARAGÖZ — Hayır, potin yaptık.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Safâ geldin, hoş geldin!

KARAGÖZ — Bir adamın evden kedisi gitse acır; bizim karının umurunda bile değil!.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ölmeye gitmiyorsun ya! İnşallah gelmezsin!

KARAGÖZ — Çenen tutulsun! (*Karagöz gider gibi yapar, kapıyı kapar, tavan-arasına saklanır.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Şükür, kocam evden gitti gideli merakım kalktı.

KARAGÖZ — (*Tavan arasında.*) Ben de tavan arasına saklanalı maslahat kalktı.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Rastıklarımı çekeyim, düzgünümü süreyim, sürmelerimi çekeyim, giyineyim kuşanayım, sokağa çıkayım, kendime münasip bir zampara bulayım, kocamın canı için eğleneyim.

KARAGÖZ — (*Tavan arasında.*) Geç olsa da ben de sabaha kadar cebretsem!

(*Şarkı ile Karagöz'ün Karısı, I. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*[105])

[106] Benim gönlüm kaldı sende
Gönül senden ayrılır mı
Yüz bin cefâ eylersen de
(*Nakarât*)
Gönül senden ayrılır mı

105 *Hânende, s.* 93
Beste: Arif Bey
106 Ölçek: 8 (4 + 4)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Nice bin bî-bedel[107] olsa
Medhi yüz bin gazel olsa
Cümle âlem güzel olsa
Gönül senden ayrılır mı

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Vay, Hercâî Beyim! Böyle ne tarafa teşrîf?

I. ÇELEBİ — Müsta'cel[108] bir işim olduğundan bir yere gidiyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hakikat vefâsız imişsin, hem ben öyle müsta'cel iş tanımam, sizi de bu gece koyuvermem.

I. ÇELEBİ — Aman efendim, kulunuzu mazur görünüz.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sebep?

I. ÇELEBİ — Malûm ya! Sebebini bilirsiniz.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ey, sebebi ne imiş?

I. ÇELEBİ — Ne olacak! Kocanız olacak o arsız yüzsüz herif... bilirsiniz ya!

KARAGÖZ — (*Tavan arasından.*) Gene zikr-i menhûsum sirkat olunuyor.[109]

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Fil-vâki[110] haklısınız ama, o şimdi burada yok.

I. ÇELEBİ — Nereye gitti?

KARAGÖZ — (*Tavan arasından.*) Tavan-arasında oturuyor.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nereye gidecek? İnegöl'e gitti.

I. ÇELEBİ — Acâyip! İnegöl'de ne varmış?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Söylesem gülersiniz. Kurbağa tüccarlığına gitti.

I. ÇELEBİ — (*Gülerek.*) Ha ha ha! Kurbağadan ne ticaret olur?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Beş paraya alıp iki paraya satacakmış.

---

107 *Bi-bedel*: benzersiz, eşsiz.

108 *Müsta'cel*: acele olan.

109 *Zikr-i menhûsum sirkat olunuyor*: uğursuz adım çalınıyor. Bir kimsenin övülerek anıldığını anlatmak için kullanılan «Zikr-i cemîliniz sebkat etti» kalıplaşmış sözünün bozulmuş biçimi.

110 *Fil-vâki*: gerçi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

I. ÇELEBİ — Hay eşek herif hay! Hakikaten hoşuma gitti!
KARAGÖZ — (*Tavan arasından.*) Daha senin hoşuna gidecek çok şeyler var.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi artık buyurun gidelim!
I. ÇELEBİ — Buyurun gidelim! (*Karagöz'ün Karısı ile I. Çelebi Karagöz'ün evine gelirler.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Şöyle rahat oturun!
I. ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Vallahi efendim, o yaban öküzü kocanızdan gözüm yılmış da gelecek diye korkuyorum.
KARAGÖZ — (*Tavan-arasından.*) Ulan, malûm oldu galiba!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Efendim, işret eder misiniz?
I. ÇELEBİ — Ederim ama, efendim, mizacım biraz tuhaftır. Ne gibi içkileriniz var?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Efendim, içkilerden rakı, şarap konyak, amer, viski, apsent, kakao var.
KARAGÖZ — Ulan! Küplü[111] bizim eve şube açmış da haberim yok! Beyefendiye bir kakao verin!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Buyurun efendim, size bir şampanya açayım! (*Karagöz'ün Karısı verir, I. Çelebi içer.*)
I. ÇELEBİ — Muhabbete! Bin yaşa, hanımcığım!
KARAGÖZ — (*Tavan-arasından.*) Sen de çükündeн işe, beyciğim! Geçen akşam sancılandım, «Bir kadeh konyak!» diye bağır bağır bağırdım, kulak bile asmadı.
I. ÇELEBİ — Hay eşek herif! Kurbağa tüccarlığı edecekmiş. Ha ha hay!
KARAGÖZ — (*Tavan-arasından.*) Artık sizi kışkırtmanın sırası geldi. (*Tavan-arasından aşağıya iner, sokağa çıkar, sokaktan geliyormuş gibi kapıyı çalar.*) Açın kapıyı, açın!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Amanın! Kocam geldi, a dostlar!
I. ÇELEBİ — (*Şaşırır.*) Amanın! Ben şimdi ne yapayım? Kocan gelecekmiş de beni içeriye niye aldın?
KARAGÖZ — (*Kapının önünde bağırır.*) Açın kapıyı, çabuk, açın!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Beyefendi, şu küpün içine girin!

111 *Küplü*: Galata'da bir meyhanenin adı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

I. ÇELEBİ — Gireyim bari!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Kapıyı açar.*) Gel bakalım!

KARAGÖZ — İki saattir kapıyı niye açmıyorsun?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Elimde işim vardı, onun için çabuk açamadım. Dışarıdan çabuk geldin.

KARAGÖZ — Çabuk geldiğimin sebebi: Kasaba tembih ettim, «— Eve et ver.» diye; sebzevatçıya tembih ettim, «— Eve sebzevat ver.» diye; bakkala tembih ettim, «— evden ne isterlerse ver.» diye; sakaya unuttum söylemeye. Sen bana şu küpü ver de çeşmeden doldurayım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! herif, hiç küp çeşmeye gider mi?

KARAGÖZ — Senin nene lâzım? Ver şu küpü! (*Küpü alır, çeşme başına gelir.*)

Üç saka kondu şu çeşme başına
Düştü beyim cumburlop küp deryasına.

(*Şarkı ile Hacivat'ın Kızı ile II. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hüzâm*[112])

[113] Niçin nâlendesin[114] böyle
Gönül derdin nedir söyle
Seni ben istemem öyle
(*Nakarât*)
Gönül derdin nedir söyle

Kimin aşkıyla nâlânsın[115]
Kimin hecriyle[116] sûzansın[117]
Neden böyle perîşansın
Gönül derdin nedir söyle

---

112 *Hânende*, s. 582
Beste: Nikogos Ağa (XIX. yy.)

113 Ölçek: *Mefâilün mefâilün*
. - - - . - - -
Metin: Ziya Paşa (1825 - 1880), *Külliyât-i Ziya Paşa*, 1924/1342, s. 228

114 *Nâlende*: inleyen.

115 *Nâlân*: inleyen.

116 *Hecr*: ayrılık.

117 *Sûzân*: yanan.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT'IN KIZI — Vay, uğurlar olsun, bî-vefâ[118] beyim!

II. ÇELEBİ — Allaha emânet olunuz, elmasım!

HACİVAT'IN KIZI — Böyle ne tarafa teşrîf?

II. ÇELEBİ — Peder ziyâdesiyle rahatsız olduğundan, ilâç alınak için eczaneye kadar gidiyorum.

HACİVAT'IN KIZI — Aman, doğrusu, vefasızlığın bu derecesi de olmaz! Bir kerecik olsun, cariyenizi aramıyorsunuz!

II. ÇELEBİ — Meşguliyet mâni olur, malûm ya!

HACİVAT'IN KIZI — Ha ha ha, güleyim bari! Bir zamanlar iffetimi[119] çâk etmek[120] için pervaneler gibi etrafımda dolaşırken meşguliyetiniz hiç yoktu; velâkin emelinize muvaffak olduğunuzdan beri cariyenizi görmeğe meşguliyetiniz mâni oluyor, öyle mi? Doğrusu, bu yalanınızın kubbesi pek çatlak oldu zannederim.

KARAGÖZ — Çatlak kubbeyi kalafatçılara verelim.

II. ÇELEBİ — Rica ederim, merhamet ediniz! Zirâ bu sözlerim ayn-i hakikattir.[121] Bilirsiniz ki sizi bir dakika göremesem dünyalara sığamam.

KARAGÖZ — Dünyalara sığamazsın ama, sırası gelirse, böyle küpe sığarsın.

HACİVAT'IN KIZI — Her ne hâl ise! Mademki cariyenizi seviyorsunuz, o halde bu akşam bende-hâneye[122] buyurunuz!

II. ÇELEBİ — Rica ederim, bu gece müsaade buyurunuz, çünkü mazeretimi söyledim.

HACİVAT'IN KIZI — Mazeret filân kabul etmem, beyim! Bu gece burada kalacaksınız!

II. ÇELEBİ — «Kalamam» dedim ya efendim!

HACİVAT'IN KIZI — Pek rica ederim, «kalınız» diyorum! Eğer kalacak olursanız, pederimin antika altın saat ile kösteği var, onu size hediye ederim.

---

118 *Bî-vefâ*: vefasız.

119 *İffet*: namus.

120 *Çâk etmek*: yırtmak.

121 *Ayn-i hakikat*: gerçeğin ta kendisi.

122 *Bende-hâne*: kul evi, kulunuzun evi (nezaket sözü).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Vay anasını be! Altın saat ile köstek ha! Haydi oğlum, nazlanma, nazlanma!

II. ÇELEBİ — Kaabil değil! Kalamam!

HACİVAT'IN KIZI — Pederimin bir elmas yüzüğü ile bir de altın tabakası var, onu da hediye ederim.

KARAGÖZ — Vay anasını be! Elmas yüzükle tabaka ha! Ulan, dünyada karı malı olarak kavuğumda bir toplu iğne sokulu be!

II. ÇELEBİ — Mümkün değil! Kalamam, elmasım!

HACİVAT'IN KIZI — Eğer kalacak olursanız, pederimin bahçede çömlekle incir ağacının dibinde sakladığı iki yüz lirayı da veririm.

KARAGÖZ — İki yüz adet lira ha! Aman Hacivat, kulakların çınlasın! Ulan, bana bir kuruş ver, sinsileni[123] s..eyim!

II. ÇELEBİ — Mademki bu kadar ısrar ediyorsunuz, bendeniz de kalırım.

KARAGÖZ — Hay köpoğlu! Liraları duyunca yumuşadı.

II. ÇELEBİ — Pekâlâ efendim, ne tarîka[124] gideceğiz?

HACİVAT'IN KIZI — Efendim, bendeniz buraya pederimle bir harar yollarım «Yün yıkayacağım» diye. Siz de yarım saat sonra gelir, hararın içine girersiniz; sonra pederim gelir, hararı arkasına alır, eve getirir vesselâm!

KARAGÖZ — Bu hesapça, zamparayı eliyle getirecek! Köpoğlu, beni ayıplıyordu! «Gülme komşuna, gelir başına!»

II. ÇELEBİ — Müsaadenizle.

HACİVAT'IN KIZI — Safâ geldiniz! (*Hacivat'ın Kızı ile II. Çelebi giderler.*)

HACİVAT'IN KIZI — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Ne istersin, hanım kızım?

HACİVAT'IN KIZI — Şu bizim harârı çeşme başına getir. Kış geliyor, biraz yün yıkayalım. Belki misafir gelir, altına yayacak döşek yok.

HACİVAT — Bizim öyle uzaktan gelecek misafirimiz var mı?

HACİVAT'IN KIZI — Belki gelir, insan hali bu.

---

123 *Sinsile*: «silsile» sözcüğünün bozulmuş biçimi, soyzinciri.

124 *Tarîk*: yol.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KARAGÖZ — Misafir burada, hararı bekliyor.

HACİVAT — (*Hararı Karagöz tarafına koyar.*) Karagöz, önündeki nedir?

KARAGÖZ — Küp.

HACİVAT — Küpün içinde ne var?

KARAGÖZ — Turşu var.

HACİVAT — Aman Karagöz, bizim evdeki gebe; bir kâse vereyim de bana bir parça turşu ver.

KARAGÖZ — Sizin evdekiler de kurdu o turşuyu.

HACİVAT — Anlamadım, Karagöz.

KARAGÖZ — Sizin evdekiler de kurdu turşuyu.

HACİVAT — Bizim evdekiler turşu kursa ben bilmez miyim?

KARAGÖZ — Daha olmamış, sonra duyarsın.

HACİVAT — Bizim evde turşu kursalar, bana «Küp al» diye söylerlerdi.

KARAGÖZ — Sizinkinin bir ufacık kavanozu var, oraya kuracaklar, hem hıyar turşusu.

HACİVAT — Ufak kavanozun turşusunu kim yiyecek?

KARAGÖZ — O yesin de, artarsa sen de ye!

HACİVAT — Ben gidiyorum, Karagöz! Sen de oradan çekil git! Kızım gelip burada yün yıkayacak. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Vay pişkin pezevenk vay!

(*Şarkı ile Hacivat'ın Kızı ile II. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Hüzâm*[125])

126 Meyl edip ağyârı aldın yanına
Bi-vefâ hercâi yazık şânına
Âşıkın kıymak mı kasdın cânına
(*Nakarât*)
Bi-vefâ hercâi yazık şânına

125 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 392; *Hânende* s. 572.
Beste: Rıza Efendi.

126 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

Eğilim gösterip başkalarını [= rakipler] yanına aldın; vefasız hercai! şanına yazıklar olsun! Maksadın âşıkın canına kıymak mı? Vefâsız hercai! şanına yazıklar olsun! — Sen bir zaman sevgini bildirince sözlerine hemen güvendim, şimdi ayrılıkla halimi yaman ettin; vefasız hercai! şanına yazıklar olsun!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sen edip arz-ı muhabbet bir zaman
Sözlerine i'timâd ettim heman
Şimdi kıldın hecr ile hâlim yaman
Bî-vefâ hercâi yazık şânına

II. ÇELEBİ — Emriniz üzere geldim.
HACİVAT'IN KIZI — Usulla hararın içine girin.
II. ÇELEBİ — Peki. (*Harara girer.*)

(*Hacivat kızın yanına gelir.*)
HACİVAT'IN KIZI — Sen burada çoktan beri duruyor musun?
KARAGÖZ — İki yüz seneden beri buradayım.
HACİVAT'IN KIZI — Sen kaç yaşındasın?
KARAGÖZ — Benim yaşım otuz.
HACİVAT'IN KIZI — Yüz yetmiş yaş nerede?
KARAGÖZ — Yüz altmış dokuzu eve koydum, bir tanesini de sana koyacağım.
HACİVAT'IN KIZI — Söyle, meramın nedir?
KARAGÖZ — Meramım bir şey değil, seninle görüşmek.
HACİVAT'IN KIZI — Şimdi görüşmüyor muyuz?
KARAGÖZ — Beyefendi nereye gitti?
HACİVAT'IN KIZI — Hangi Beyefendi?
KARAGÖZ — Sizinle görüşen.
HACİVAT'IN KIZI — Benimle kim görüşüyordu?
KARAGÖZ — Zater Bey mi, zatından Bey mi?
HACİVAT'IN KIZI — Ben şimdi gider seni Hacivat'a söylerim, sen balta mısın? (*Gider.*)
KARAGÖZ — Hayır, testere.

HACİVAT'IN KIZI — (*İçeriden.*) Bak, Hacivat Çelebi! Senin arkadaş olacak Karagöz bana birtakım sözler söyledi.

Şarkının buraya alınmayan son bendi şöyledir:
Dil olaldan hüsn-i rûyun mâili
Olmadım bir dem visâlin nâili
Pek mürüvvetsiz imişsin hâsılı
Bî-vefâ hercâi yazık şânına
(*Hânende*, s. 572)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Bak şu hınzıra bir kere! Ben şimdi gider onun hakkından gelirim. (*Perdeye gelir.*)

HACİVAT — Karagöz!

KARAGÖZ — Ne var?

HACİVAT — Ne olacak? Elinin körü! Sen bizim kerîmcye[127] ne söyledin?

KARAGÖZ — Ben bir şey söylemedim; yalnız, «— Muhabbet edelim!» dedim.

HACİVAT — Seni musîbet Çingene seni! Önündeki küpü kırarsam sonra ziyan edersin!

KARAGÖZ — Ben de senin hararını tepersem buradan firar edersin!

HACİVAT — Tep bakalım! (*Karagöz harara vurur, hararın içinden bir ses gelir.*)

II. ÇELEBİ — (*Hararın içinden.*) Aman efendim, aman!

HACİVAT — Aman bilâder, bir daha vur! (*Karagöz vurur.*)

II. ÇELEBİ — (*Hararın içinden.*) Aman efendim, aman!

HACİVAT — Karagöz, bu ne?

KARAGÖZ — Güveler sesleniyor.

HACİVAT — Canım efendim, güve insan gibi seslenir mi?

KARAGÖZ — Sen buraya gel, Hacivat! (*Karagöz küpe tekme vurur.*)

I. ÇELEBİ — (*Küpten bir sadâ gelir.*) Aman efendim, aman!

HACİVAT — Karagöz, bu ne?

KARAGÖZ — Su böcekleri. (*Bir daha vurur, I. Çelebi küpten çıkar.*) Ulan, burada işin ne?

I. ÇELEBİ — Aman efendim, merhamet buyurun!

KARAGÖZ — Defol, çapkın! Gözüm görmesin seni!

HACİVAT — Karagöz, bu kim?

KARAGÖZ — Bizim ortak. (*Harara vurur, II. Çelebi çıkar.*)

HACİVAT — Karagöz, bu kim?

KARAGÖZ — Sizin damat bey.

HACİVAT — Aman Karagöz, şimdi yüreğime inecek!

KARAGÖZ — Yüreğine inmesin, Hacivat. Sen bana bir beyit söyledin, bir daha söylesene!

---

127 *Kerîme*: kız evlât.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HACİVAT — Dün gece yâr hânesinde yastıcağım senk idi
Parmağında hâtem yüzük iki dirhem bir denk idi
Çarşıdan hummaz diyerek içtiğim nardenk idi
Soyun gidi sopun gidi sen gidi pezevenk idi.

KARAGÖZ — Meşhur meseldir:[128] «Kendi götündeki kazığı görmeyip benim gözümdeki çöpü görmek ayn-i hatâdır[129].» (*Tokadı Hacivat'a atar.*)

BİTİŞ

HACİVAT — Elin kırılsın!
KARAGÖZ — Kenetletir yine vururum! (*Vurur.*)
HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr![130] Her ne kadar sürc-i lisân ettikse affola! Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

128 *Mesel*: atasözü.
129 *Ayn-i hatâ*: yanlışın ta kendisi.
130 *Şikeste beste ma'zûr*: kırık dökük (sözlerimiz) mazur (görülsün).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Not:

Çeşme oyunu, karagözcüler, incelemeciler ve halk arasında *Kütahya, Kütahya Çeşmesi, Kütahya Safâsı* diye de anılır.

Bu adın nereden geldiği belli değildir. Yayınladığımız Ritter/Nazif nüshasında (s.37) ve Hayalî Küçük Ali nüshasında (*Karagöz, Kütahya Çeşmesi*, 1969, s. 41), Karagöz, kurbağa taplamak için "İnegöl"e, Öğretmen Mustafa Rona'nın Ritter/Nazif'ten ufak-tefek değişikliklerle aktardığı nüsha da "Kurbağlıdere" ye (*Karagöz'ün Başına Gelenler "Kütahya Çeşmesi"*, 1947, s. 34) gideceğini söyler. Bunlar, "Kütahya" sözünün gidilecek yerle ilgili olmadığını gösterir. Yalnız, Selim Nüzhet (Gerçek)'in derlediği aynı konudaki bir ortaoyununda, Kavuklu, kurbağa toplamak için "Kütahya"ya gitmekten söz eder (*Gülme Komşuna «Kütahya»*, tam bir ortaoyunu, 1931, s.). Bunun, "Kütahya" sözüne anlam kazandırmak gaygısıyle. yazarın yakıştırması olduğu düşünülebilir.

Bunlar dışında, «Kütahya Çeşmesi» sözünün «Ayrılık-çeşmesi», «Çoban-çeşmesi» gibi özel bir ad olabileceği de akla geliyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ECZAHANE

Kaynak:

Hayalî Memduh, *Karagöz'ün Doktorluğu* (metnin üstündeki başlık: *Eczacı yahut Karagöz'ün Doktorluğu*), (mufassal oyun 5 perde), yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/3

Çeşitlemeler:

Şarkılı, Kantolu Karagöz Kitabı, cüz. 7, *Karagöz'ün Doktorluğu*, sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
ÇELEBİ
ZENNE
BAKKAL (İçeriden sesi gelir)
MATİZ
DENYO
BÜYÜK FRENK
CÛD
İHTİYAR
ZEYBEK

NESNELER

Eczahane
Kerpeten
Şiş
Balta
Tokmak
Sandalye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ECZAHANE

GİRİŞ

HACİVAT — (*Sèmâî söyliyerek gelir.*)

(*Semâî*[1])

[2] Sözü canlara bağışlar
Bizim cânânımız[3] vardır
Ömrüm yale lel cânım yale lel
Bizim cânânımız vardır

---

1 Kaynak: Hayalî Memduh, *Semâîler Tekerlemeler*, yazma, s. 1, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/2

2 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - -

5. ve 12. dizelerde ölçek bozuk.

5. dizenin doğru biçimi şöyle olabilir:

Yüzü hurşîde benzer bir

Bu semâînin 3. bendindeki dizeler Nedim (? - 1730) in bir gazelinden alınmıştır. Asılları şöyledir:

Elin koy sîne-i billûra rahm et âşıka zîrâ
Beyâz üzre bizim de pençe bir fermânımız vardır

1. ve 2. bendlerdeki dizeler Nedim'in gazelinde yoktur. Herhalde ona yazılmış bir nazîreden alınmıştır. Söz konusu bendlerdeki dizelerin asılları şöyledir:

Sözü canlar bağışlar bir bizim cânânımız vardır
Yüzü hurşîde benzer bir meh-i tâbânımız vardır

(Bu semâînin doğru biçimi için bk. c. III, *Yazıcı*)

3 *Cânân*: sevgili.

Yüzü hurşîde[4] benzer aman
Meh-i tâbânımız[5] vardır vay
Ömrüm yale lel cânım yale lel
Bizim cânânımız vardır vay

Elin koy sîne billûra[6]
Be rahm et[7] âşıkım zîrâ
Beyâz[8] üzre çekilmiştir
Pençe fermânımız[9] vardır

Of hay Hak!

(*«Perde gazeli» ni okur.*)

[10] Gerçi bir tasvirdir ammâ pür-edâdır perdemiz
Hikmet-âmîz-i safâ râhat-fezâdır perdemiz

Hazret-i Sultân Orhan rahmet-ullahtan beri
Yâdigâr-i Küşterî seyre sezâdır perdemiz

Zâhirâ bir şem'a vü bezden ibârettir velî
Dîde-i âriflere ibret-nümâdır perdemiz

Raks eden kim ettiren kim anı fark etmezlere
Şöyle bir ta'bîri güç câ-yi hebâdır[11] perdemiz

Fârisî vü Arabî Türkî tekellümden diğer
Cüz'i cüz'î her lisâna âşinâdır perdemiz

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

---

4 *Hurşîd*: güneş.

5 *Meh-i tâbân*: parlak ay.

6 *Sîne billûr [= sîne-i billûr]*: billûr göğüs.

7 *Rahm etmek*: acımak.

8 *Beyâz*: (burada) beyaz kâğıt.

9 *Pençe fermân*: pençeli ferman, üzerinde pençeye benzer tura bulunan ferman; mühürlenmiş, tasdik edilmiş ferman.

10 bk. c. I, *Câzûlar*, s. 362/n. 6

Kaynak: Hayalî Memduh, *Semâîler Tekerlemeler*, yazma, s. 18, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/2

11 Hayalî Memduh nüshasında: *zâyi' hebâdır.*

12 Kaynak: Hayalî Memduh, *Semâîler Tekerlemeler*, yazma, s. 63 - 64, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/2

[12] KARAGÖZ — Ah aman! Yetişin, a dostlar! Az kaldı bilâ-vasiyyet[13] çömlek-mekân[14] oluyordum. Hay anasını! A'zâ-yi mevcûde-i madrûbumda[15] sağlam yer kalmadı. Ay ay! Cenâh-i yesârım[16] âdetâ kesr-i âdî[17] ile inhidâma[18] yüztutmuş; hele sakf-i kebîrim[19] kanlarla tezyîn-i müzâyaka eylemiş[20] de haberim yok. İyi ya! Köşepenceresine çekildim, hücre-i iştigaalimde[21] bakkala âid hesâbın yekûnunu[22] mesâfe-i baîdeye irsâl etmeğe[23] çalışıyordum. Ah kerata! Kat'-i hesâb[24] nasîb olmadan buraya nakl-i yekûn[25] etmeğe sebeb oldu. İyi ya! Geldin, insan gibi resen-bend[26] olsan a! Gelir gelmez avcı zağarı gibi tâ gırtlağıma yapışmada ne mânâ var? Marazanın böyle münkesir olacağını[27] ve binâen-alâ-zâlik[28] hayyiz-i fi'le iktirân edeceğini[29] evvelce der-pîş etmiş[30] olsaydım keratayı çârûb-i tavîl[31] ile dâmen-der-miyân[32] ederdim. Lâkin bilâ-ma'lûmât[33] hufre-i sadrıma[34] bir tekme ya-

---

13 *Bilâ-vasiyyet*: vasiyetsiz, vasiyet etmeden.

14 *Çömlek-mekân*: yeri çömlek olan. (*Cennet-mekân* [= yeri cennet olan] sözüne benzetilerek kurulmuş şakalı söz).

15 *A'zâ-yi mevcûde-i madrûbumda*: dövülmüş bütün organlarımda.

16 *Cenâh-i yesâr*: sol yan.

17 *Kesr-i âdî*: 1. (matematikte) bayağıkesir, ondalık olmayan kesir; 2. âdi kırma.

18 *İnhidâm*: yıkılma, çökme.

19 *Sakf-i kebîrim*: büyük damım. (Burada: «büyük başım» demek istiyor).

20 *Tezyîn-i müzâyaka eylemek*: geçim darlığı ile süslemek. (Karagöz, yabancı sözcük ve dil kurallarını yerli yersiz kullanarak lûgat paralıyor.)

21 *Hücre-i iştigaal*: çalışma odası.

22 *Yekûn*: toplam.

23 *Mesâfe-i baîdeye irsâl etmek*: uzak mesafeye göndermek.

24 *Kat'-i hesâb*: hesabı kesme.

25 *Nakl-i yekûn*: toplam aktarması.

26 *Resen-bend*: iple bağlı.

27 *Münkesir olmak*: kırılmak; (burada) sona ermek.

28 *Binâen-alâ-zâlik*: bunun üzerine, bundan dolayı.

29 *Hayyiz-i fi'le iktirân etmek*: oluş alanına yaklaşmak, olmak.

30 *Der-pîş etmek*: öngörmek.

31 *Çârûb-i tavîl*: uzun süpürge («uzun saplı süpürge» anlamında).

32 *Dâmen-der-miyân*: eteği belinde («işe hazır» anlamında).

33 *Bilâ-ma'lûmât*: bilgisiz; (burada) hiç haber vermeden.

34 *Hufre-i sadr*: (burada) göğüs boşluğu. (*Hufre*: kazılmış çukur).

pıştırdı ki acısı çeşmânımı şu'le-feşân etti.[35] Azıcık daha gevşek davransam halk-i enfüsüm bilâ-teneffüs tekmîl-i enfâs edecekti.[36] Bereket versin yakayı kurtardım.

MUHÂVERE[37]

HACİVAT — Vay, maşallah!
KARAGÖZ — Ağaca çık da kuş avla! (*Pastaf.*[38])
HACİVAT — Akşam-i şerîfler hayırlar olsun!
KARAGÖZ — Isıtmaya uğra da betin benzin solsun! (*Pastaf.*)
HACİVAT — Canım, bendeniz hasb-el-hukuk[39] âşinâlık[40] ediyorum.
KARAGÖZ — Haseki'ye[41] çıkıp sarmaşığa mı gidiyorsun?
HACİVAT — Efendim, hukuka[42] riâyet[43] yok mu?
KARAGÖZ — Hayır, yok.
HACİVAT — Ne söyleyim, bilmem ki... Sende kabahat yok. Eğer ebeveynin[44] vaktiyle tahsîline sarf-i himmet etmiş[45] olsalardı şimdi böyle olmazdın.

---

35 *Çeşmânımı şu'le-efşân etti*: gözlerimden alev saçtı.

36 *Halk-i enfüsüm bilâ-teneffüs tekmîl-i enfâs edecekti*: canımın boğazı soluk almadan soluğu sona erecekti [= boğazımın nefes borusu tıkanacak, hık demeden ölecektim].

37 Kaynak: Hayali Memduh, *Muhâvereler*, «*Babam Öldü Muhâveresi*», s. 44 - 61, yazma, İstanbulBelediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 63/2.

38 *Pastaf*: 1. (Karagöz oyununda) vurma; 2. (Ortaoyunu'nda) Pişekâr'ın elinde bulunan ve hafifçe vurulunca hızlı vurulmuş gibi ses çıkaran, tahtadan yapılmış maşa biçiminde âlet, pastav, şakşak.

39 *Hasb-el-hukuk*: ahbaplık dolayısıyle.

40 *Âşinâlık*: tanışıklık, tanışıklığı gösterir davranış.

41 *Haseki*: İstanbul'da, Aksaray yöresinde bir semt.

42 *Hukuk*: (burada) ahbaplık, dostluk. (bk. n. 39)

43 *Riâyet*: gözetme, sayma, saygı.

44 *Ebeveyn*: ana-baba.

45 *Sarf-i himmet etmek*: çaba göstermek.

KARAGÖZ — Öyle olacaktı ama, ne çare ki lâkırdıları anlamadığım için böyle oldu.

HACİVAT — İstihzâ ediyorsun,[46] öyle mi? Kabahat sende değil, ebeveynindedir.

KARAGÖZ — Kaba hasırın büyüğü armudun dibinde midir?

HACİVAT — Behey cahil! Armutta erikte değil, kabahat peder,[47] mâderindedir.[48]

KARAGÖZ — Dur, dur, dur... Kabahati anladım, üst tarafı gene mechûl kaldı... Kimdedir, kimde?

HACİVAT — Peder, mâderinde.

KARAGÖZ — O peder mâder sakın uydurma bir şey olmasın?

HACİVAT — Gördün mü echeli?[49].. Yani kabahatin büyüğü senin velilerinde,[50] ez-cümle[51] baban olacak kayıtsızdadır.

KARAGÖZ — (*Ağlayarak.*) Ah Hacivat ah! Derdimi tazeledin.

HACİVAT — Aman Karagöz, ne oldun? Birdenbire tavrın değişti. Ne ağlıyorsun?

KARAGÖZ — Ah Hacivat, babam hatırıma geldileyin tüylerim diken diken oluyor.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Babam öldü.

HACİVAT — Nerde gördü?

KARAGÖZ — Mahalle kahvesinin önünde rasgelmiş galiba. — Alay mı ediyorsun be? Bizim peder sizlere ömür.

HACİVAT — Kömür mü?... Karagöz, bu tabiatını severim; hiçbir şeyin vaktini geçirmezsin. Bari çokça mı idi? Ne kadar aldın bakayım?

KARAGÖZ — Herif saçmalıyor galiba. — Neyi be?

HACİVAT — Neyi olacak? Kömürü.

KARAGÖZ — Eh, alet-tahmin[52] beş yüz okka[53] olmalı.

---

46 *İstihzâ etmek*: eğlenmek, ince ince alay etmek.

47 *Peder*: baba.

48 *Mâder*: anne.

49 *Echel*: çok bilgisiz.

50 *Veli*: çocuğun her türlü davranış ve halinden sorumlu olan kimse.

51 *Ez-cümle*: başlıca, bunlar arasında.

52 *Al-et-tahmîn*: tahmin üzerine, aşağıyukarı.

53 *Okka*: eski bir ağırlık ölçüsü: 1 kilo 283 gram.

HACİVAT — Yerli mi, yoksa [.....][54] mi?

KARAGÖZ — İstersen suratına ellemesinden bir tane geleyim de mosturasına bak. O vakit yak da keyfine bak. (*Pastaf.*)

HACİVAT — Birâder, zihnim dalgın. Af edersin, anlıyamadım.

KARAGÖZ — Rica ederim, lâkırdıyı tornistan tarafından dinleme. Senin anlıyacağın, bizim peder sizler bâkî.[55]

HACİVAT — Sıhhatte bâkî ha? Teşekkür etsen e! Rabbim cümlemizi[56] sıhhat ve âfiyette ber-karâr[57] etsin.

KARAGÖZ — (*Geri geri çekilerek.*) İyi ya işte. — Ulan, sana nasıl lâkırdı anlatmalı? Babam, kalıbı dinlendirdi.

HACİVAT — Galata'da değirmene mi gitti? Bundan ne çıkar, belki işi vardır.

KARAGÖZ — Hayır, giderken haber vermedi de, ona kızdım. — Tepelerim, lâfa omuz vurma.[58]

HACİVAT — Canım, sen doğru dürüst söz söylemiyorsun ki anlayım.

KARAGÖZ — Allah Allah! — Ulan, en doğrusu, peder vefât etti vefât.

HACİVAT — A kardeşim, bunda merak edecek ne var? Mademki Vefa'ya[59] gitti, Zeyrek'in[60] alt başında bekle, avdette[61] elbette yakalarsın.

KARAGÖZ — Ulan, bu akıl fena değil be!... Lâkin, belki yolları bulamaz diye korkuyorum da, kestirmesini senden soracaktım. (*Paştaf.*)

HACİVAT — Birader, af edersin. Birkaç gündür nezle fena halde rahatsız ediyor. Kulaklarıma indi de, âdetâ sağır gibi oldum. Sen de telâşlı söylüyorsun, esâsı anlıyamadım.

---

54 Bir sözcük okunamamıştır.

55 *Bizim peder sizler bâki*: babam öldü, Tanrı sizlere uzun ömür versin. (*Bâki*: ölümsüz, kalımlı, durucu).

56 *Cümlemizi*: hepimizi. (*Cümle*: hep).

57 *Ber-karâr*: sürekli.

58 *Vurma*: yazma nüshada *v* ile *r* sessiz harfleri arasında herhangi bir sesli harf bulunmadığı için, bu sözcüğün *verme* diye okunması ihtimali de vardır.

59 *Vefa*: İstanbul'da, Şehzadebaşı camiinin Haliç'e bakan tarafında bir semt.

60 *Zeyrek*: İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında, yokuşu ile ünlü bir cadde.

61 *Avdet*: dönüş.

KARAGÖZ — Hay, kulağına kurşun aksın! .— Be kardeşim, babam merhûm oldu.

HACİVAT — Memnûn oldu ha? Elbette hayırlı bir işi haber almıştır. Oh, oh, oh! Onun memnûniyetine ben de mahzûz oldum.[62]

KARAGÖZ — Kulakların galiba muâleceye[63] ihtiyaç gösteriyor. Zîrâ sabrım taşmaya başladı. Şimdi suratına ameliyata başlıyacağım ha!

HACİVAT — Zannedersem gene yanlış anlattın. A birader, açık söylesen e!

KARAGÖZ — Ulan, bundan açık baklava hamuru bile olmaz! Daha nasıl anlatmalı? Babam geçmişlere karıştı.

HACİVAT — Geçenlerde mi barıştı? Vay, demek siz çoktan beri dargındınız, öyle mi?

KARAGÖZ — Yaa! Daha evvelsi akşam mahalle kahvesinde elini öptüm. (*Pastaf.*) — Vay köpoğlu! İnadına ters anlıyor.

HACİVAT — Karagöz, darılma ama, bu akşam sende bir acâiblik var. Lâkin sebebini anlıyamadım.

KARAGÖZ — Bende acâiblik yok, sende alabildiğine hıyanetlik var. Merâmın ağustosböceği gibi beni çatlatmak ama, ben de dişimi sıkıp ya lâfın doğrusunu sana anlatacağım ve yahut dayaktan gözünü patlatacağım. (*Pastaf.*)

HACİVAT — Efendim, ben seni sever ve sözünü dinlerim. Söyle bakalım, esâs-ı maddeyi[64] anlat.

KARAGÖZ — Hadi baştan, bir... — Efendim, senin anlıyacağın, babam yere yayıldı.

HACİVAT — Amma münasebetsiz söz haa! Sizin peder mangal yaygısı mı?

KARAGÖZ — Hayır, tandır örtüsü. — Allah bilir, kanıma dokunuyorsun, Hacivat. — Be eşek! Babamı sedire uzattık.

HACİVAT — Canım, baban lâstikli mi?

KARAGÖZ — Hayır, elektrikli. Kulak ağrısına bire birdir. İnanmazsan al nümunesini. (*Pastaf.*)

---

62 *Mahzûz olmak*: haz etmek, hoşlanmak.

63 *Muâlece*: ilâç yapma, ilâç verme, ilâç kullanma; (çoğulu: *muâlecât*).

64 *Esâs-ı madde*: meselenin aslı.

HACİVAT — Acâib... Lâkırdılar hiç birbirini tutmuyor, ve yahut ben anlıyamıyorum.

KARAGÖZ — Ulan, ağzımda tükrüğüm kurudu. Bunda anlıyamıyacak bir şey yok. Ayağını öpeyim, üzme de doğru dinle.

HACİVAT — Söyle bakalım.

KARAGÖZ — Hay Allah razı olsun! — Efendim, babam dünyasını değiştirdi.

HACİVAT — Haa! Demek peder Yeni Dünya'ya[65] nakl etti öyle mi?

KARAGÖZ — Hayır, daha oraya varmadı. Küçük Aynalı'-[66] da seni bekliyor.

HACİVAT — Karagöz, herze-gûluk[67] istemez. İşin doğrusunu anlat.

KARAGÖZ — Hay aksi kerata hay! Şimdi çatlıyacağım be! — Ulan, bizim pederi dört kişi omuzuna alıp Edirnekapısı'ndan[68] dışarı çıkardık.

HACİVAT — Aferin, Karagöz! Evlâtlık böyle olur. İhtiyar adamın evde otura otura canı sıkılır, elbette biraz gezinmek ister.

KARAGÖZ — O da öyle söyledi. «— Canım sıkılıyor, evlâdım; bari Hacivat'ın üstüne başına geziniver.» dedi. (*Pastaf.*) (*Hacivat gelir.*)[69] Ay, gene geldi! Yâ sabûr!

HACİVAT — Karagöz, artık lâtifeyi bırakalım. Sözlerinin her kelimesini can kulağınlan[70] dinleyeceğim. Anlat bakalım.

---

65 *Yeni Dünya*: (burada) 1. öbür dünya, âhiret; 2. Amerika; 3. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında (1860'tan sonra), İstanbul'da, Yenikapı'da, sur dışında, denizden dolma yer üzerinde kurulan yeni bir mahalle. Burada denize karşı yapılan evler, dükkânlar ve kahveler «pür-safâ» imiş. Burası yazları gezme yeri haline gelmiş, kahveler dolup dolup taşmış. (bk. Ahmet Kutsi Tecer, *Yeni Dünya*, «Forum» dergisi, 1961, c. XIV, sayı: 179)

66 *Küçük Aynalı*: İstanbul'da, Ayvansaray'da, ünlü Çingene mahallesi Lonca'da üç büyük gedikli meyhaneden biri: *Büyük Aynalı*, *Küçük Aynalı*, *Yavaşko*. (Reşat Ekrem Koçu, 19. 9. 1968 tarihli mektubundan).

67 *Herze-gû*: saçmasapan söz söyleyen.

68 *Edirnekapısı* (*Edirnekapı*): İstanbul surlarının ünlü kapılarından biri ve o kapının bulunduğu semt. Surun dışında Edirnekapı mezarlığı vardır.

69 *Hacivat gelir*: Hacivat'ın geldiği belirtildiğine göre, tokadı yiyince bir ara gitmiş olduğu anlaşılıyor.

70 *Can kulağınlan*: can kulağı ile.

KARAGÖZ — (*Arka-üstü yatar, nefes alıp kalkar.*) Nasıl anlatacağız bilmem ki! — Ulan, Edirnekapısı'na teferrüce[71] gitmedik. Toprağı kazdık, pederi içine yatırdık, üstüne tekrar toprak doldurduk.

HACİVAT — Sulamağı unutmadınız ya?

KARAGÖZ — Hele anlayabildin. Orda birkaç hayır sahibi vardı, sevaplarına sekiz on kova da su döktüler.

HACİVAT — Hay köftehor! Zaten senin öteden beri ağaca merakın vardır değil mi?

KARAGÖZ — (*Alık alık.*) Ha, öyle ya!

HACİVAT — Bu sene çelik[72] yaptın, sene-i âtîde[73] fidan alacaksın, öyle mi?

KARAGÖZ — Ey, artık çok oldun! Suratına bir kalem aşısı gelirsem, avurdun bahçıvanların lonca odasına döner. (*Pastaf.*)

HACİVAT — (*Gelerek.*)[74] Senin ne demek istediğini anlamadım zannetme. Ben seni tecrübe ediyorum... Şimdi, baban öldü değil mi? Lâkin hangi baban öldü?

KARAGÖZ — (*Geri geri çekilerek.*) Ben kaç babalıyım be? Tepelerim!

HACİVAT — Gördün mü terbiyesizi! — Behey budala! Bir adamın bir babası olmaz ya! Asıl babası olur, vâlidesinin babası olur, büyükbabası olur, daha büyükbabası olur.

KARAGÖZ — Öyle ya! Babası olur, büyükbabası olur, trabzan babası[75] olur, iskele babası[76] olur. — Ulan, inadına mı yapıyorsun? Onların hepsinin adları başkadır. Benim asıl babam öldü, babam.

HACİVAT — Haaa! Demek asıl baban öldü öyle miii? Bunda teessüf edecek[77] bir şey yok. Pederin sağ olsun. O sağ, değil mi?

---

71 *Teferrüc*: gezinti, kır gezmesi.

72 *Çelik:* kök salsın diye yere dikilen dal.

73 *Sene-i âti*: gelecek yıl; (doğrusu: *sene-i âtiyye*).

74 *Gelerek*: tokadı yiyen Hacivat'ın bir ara gidip yine geldiği anlaşılıyor.

75 *Trabzan babası*: trabzanın ilk çubuğunun ucundaki topuz.

76 *İskele babası*: vapur iskelelerinde çımaların, halatların takıldığı, yuvarlak başlı, demir ya da ağaç kazık.

77 *Teessüf etmek*: acınmak, yazıklanmak, üzülmek.

KARAGÖZ — (*Alıklaşarak.*) Öyle ya!... Dur, dur, dur... Ulan, pederim öldü.

HACİVAT — Mademki pederin öldü, baban sağ olsun!

KARAGÖZ — Ay çıldıracağım be! — Babam öldü be babam!

HACİVAT — Haa, tamam! Baban öldü değil mi?

KARAGÖZ — Öyle ya.

HACİVAT — A birader, pederin sağ olsun, ne teessüf ediyorsun?

KARAGÖZ — Ulan, ben de işin içinden çıkamıyorum. — Ulan pe pe pe... du du dur... Pederim öldü, öyle ya!

HACİVAT — İşte gördün mü, pederin ölmüş. Bunda teessüf edecek bir şey yok. O yattıkça Cenâb-ı Hak babana ömür berekâtı versin.[78]

KARAGÖZ — Haaa? Ba ba ba... Hay kerata hay! Zihnimi alt-üst etti! — Babam da öldü be!

HACİVAT — Şimdi kendi ağzınlan tutuldun. Baban öldü, öyle değil mi?

KARAGÖZ — Ha, evet.

HACİVAT — Pederin hayattadır a?

KARAGÖZ — Hayır, ayakta değil, yoruldu da oturuyor. — Ah yezit herif ah! Senin anlıyacağın, hem babam, hem de pederim öldü. (*Pastaf.*) (*Hacivat cızlam.*[79]) Hay kerata hay! Evirdi çevirdi, onun hesabına ben gene iki babalı oluyorum.

Neme lâzım! İçeri çekileyim, biraz istirâhat, ba'de-hû[80] urubalarımı değiştirip kantolarıma bed'-i mübâşeret[81] edeyim.

(*Perde iner.*)

---

78 *Ömür berekâtı versin*: uzun ömür versin. (*Berekât*: bereketler, bolluklar).

79 *Cızlam*: (argo) kaçma, savuşma, sıvışma, çekilip gitme.

80 *Ba'de-hû*: ondan sonra.

81 *Bed'-i mübâşeret* [doğrusu: *bed ü mübâşeret*]: başlama. (*Bed'*: başlama; *Mübâşeret*: başlama).

FASIL

BİRİNCİ PERDE

HACİVAT — Karagöz'üm, eğerçi sen benim nasihatımla âmil olsan[82] islâh olurdun. Adam olmanın yoluna bak. Ben senin muhibb-i sâdıkınım,[83] dâimî iyi olmanı arzu ederim, ne faide ki ömrün beyhûde geçiyor.

KARAGÖZ — Ömer Ağa bal şerbeti mi içiyor? Âfiyet olsun, bana ne!

HACİVAT — Hele bak, hele bak! Yani, hayatın semeresiz[84] imrâr ediyor.[85] Bir kere sen bir meslek sahibi değilsin. Te'mîn-i maîşet[86] için elde bir sanatın yok. Böyle haylazlıkla halin ne olacak?

KARAGÖZ — Güya senin on parmağında on hüner varmış.

HACİVAT — Ne zannettin? Min gayri haddin[87] birkaç sanata âşinâyım. Âcizâne, sunûf-i sâireye[88] vukufum[89] olduğu gibi, oldukça ilm-i tıbba[90] da âşinâyım. Hem efendim, fenn-i mezkûrun[91] güzel sohbeti[92] olur.

KARAGÖZ — İrmik helvasına ben de âşinâyım. Elbette üç beş kişi bir araya gelirse güzel de sohbeti olur, doğrusu pek güzel de yemesi olur. İlle sütlü olursa [.....][93]

HACİVAT — Bak bir kere. Men çi güyem tanburem çi güyed.[94] Yani, birader, demek istediğim, bendeniz müddet-i

---

82 *Nasihatımla âmil olsan*: nasihatıma uygun iş görsen.

83 *Muhibb-i sâdık*: sadık dost.

84 *Semeresiz*: verimsiz. (*Semere*: 1. yemiş; 2. ürün; 3. fayda).

85 *İmrâr etmek*: geçirmek; (burada) geçmek (bu anlamda *mürûr ediyor* denmesi gerekirdi).

86 *Te'mîn-i maîşet*: geçim sağlamak.

87 *Min gayri haddin*: haddim olmıyarak.

88 *Sunûf-i sâire*: başka (sanat ve bilim) sınıfları, dalları.

89 *Vukuf*: bilgi.

90 *İlm-i tıb*: tıb bilimi.

91 *Fenn-i mezkûr*: adı geçer fen.

92 *Sohbet*: (burada) «konsültasyon» anlamında kullanılmış olabilir.

93 Burada *vara* ya da *var a* diye yazılmış bir sözcük var. Ne anlamda kullanıldığı anlaşılamadı. Belki de, *hani yok mu* sözüne benzer bir söyleyiş biçimidir.

94 *Men çi güyem tanburem çi güyed*: ben ne diyorum, tanburum ne diyor.

medîde[95] doktorluk sanatında çalıştım. Sen çalıştın mı?

KARAGÖZ — Oldukça ben de Terkos[96] yolunda çalıştım. Sen nerden nereye kadar çalıştın, Hacivat?

HACİVAT — Bendeniz evvelce müfredât-i tıbbı[97] lâyıkıyle ezberledim. Fransızcaya da «a be se»[98] den ibtidâ ettim.[99]

KARAGÖZ — Sen Odase'de[100] iktifâ etmişin.[101] Ben Fransa'dan Odase'ye gittikten sonra tekrar Pares'e[102] geldim. Baba, sen ne söylüyorsun!

HACİVAT — Aferin, Karagöz! Fransızcayı pratik ettin ha?

KARAGÖZ — Öyle ya, Fransa'ya pilâki yemeğe gittim.

HACİVAT — Pekâlâ. Muâleceleri[103] koleksiyon edip taksim[104] edebilir misin?

KARAGÖZ — Evet, acele Kulekapısından[105] ekseri Taksim'e[104] giderim ya. — Hay sersem kerata, hâlâ anlıyacak!

HACİVAT — Enjeksiyon dersini nerde gördün?

KARAGÖZ — Eşekçi Simon'u Ayazmakapısı'nda[106] gördüm.

HACİVAT — Öyleyse sen diplomatiksin[107] haa?

KARAGÖZ — Öyleya ya. Diplemeğe[108] pek tetikimdir... Ot minder, yastık gibi filân hiç elimden kurtulmaz.

HACİVAT — Fenn-i tıbbı[109] nazarî[110] olarak tahsil suretiyle

---

95 *Müddet-i medîde*: uzun süre.

96 *Terkos*: [= *Terkoz*:] Terköz gölü. İstanbul'un kuzeybatısında, Karadeniz kıyısı yakınında 25 km yüzölçümünde bir göl. İstanbul'un şebir suyu oradan sağlanır.

97 *Müfredât-i tıb*: tıbla ilgili çeşitli şeyler, ayrıntılar.

98 *A be se* [= *a, b, c*]: Fransız alfabesinin ilk üç harfinin okunuşu.

99 *İbtidâ etmek*: başlamak.

100 *Odase*: Odesa.

101 *İktifâ etmek*: yetinmek.

102 *Pares*: Paris.

103 *Muâlece*: bk. n. 63

104 *Taksim*: 1. bölme; 2. İstanbul'da, Beyoğlu'nda bir semt ve meydan.

105 *Kulekapısı*:

106 *Ayazmakapısı*: Haliç'in İstanbul yakasında, Unkapanı yöresinde bir yer.

107 *Diplomatik*: [fr. *diplomatique*: diplomatlıkla ilgili], (burada) «diplomalı» anlamında kullanılmış.

108 *Diplemek*: 1. ot minder, ot yastık v.b. gibi şeylere otu sıkı sıkıya doldurmak: 2. cinsel yanaşmada bulunmak.

109 *Fenn-i tıb*: tıb fenni.

110 *Nazarî*: kuramsal.

mi elde ettin, yoksa pratik ile mi muvaffak oldun?

KARAGÖZ — Evet, yırtık dona musallat oldum.

HACİVAT — Demek evvelce tımarcılık[111] ettin, öyle mi? Nerde ettin tımarcılık?

KARAGÖZ — Tramvay ahırında.

HACİVAT — Tırnova tarafında mı?.. Pekâlâ! Dâr-i tahsîliniz[112] vâsi'[113] mi idi yoksa mukassî[114] mi?

KARAGÖZ — Oturduğumuz yer ahırın üstüydü.

HACİVAT — Lâkin, Karagöz, bulunduğunuz mahal şâyân-i senâ[115] bir yer olmalı. Eğer havadâr bir mahalse çokluk hastalık olmaz.

KARAGÖZ — Nasıl olmaz be! Kar yağdı da, ortalık dona çekti mi, yaralananın hadd ü hesâbı olmaz.[116]

HACİVAT — Vay! Yaralı da gelirdi ha?.. Peki, yaralara bakacak cerrah bulunur mu?

KARAGÖZ — Bulunur ya! Birkaç beygir sürücüsü dâimâ mevcuttur.

HACİVAT — Dâimâ birkaç sülükçü bulunurdu ha? Ey, sülükçü tabiî cerrahlık bilemez; yaralılara nasıl bakarlardı?

KARAGÖZ — Gebre, kaşağı vasıtasıyle. Hem öyle çok yaralı gelirdi ki, hesapsız.

HACİVAT — Acâib! Acaba ne türlü yaralılar gelirdi, Karagöz?

KARAGÖZ — Efendim, ekseri cidavî[117] yani yâre-i semer,[118] hiç olmaz tımar. İkincisi yâre-i mahmuz,[119] kolanı kopmuş. Yâre-i kalça,[120] urulmaz nalça, meselâ tırnaklar parça

---

111 *Tımarcılık*: 1. pansumancılık; 2. hayvan tımar ediciliği.

112 *Dâr-i tahsîl*: öğrenim yeri.

113 *Vâsi'*: geniş.

114 *Mukassî*: dar, kasvetli.

115 *Şâyân-i senâ*: övülmeğe değer.

116 *Hadd ü hesâbı olmaz*: pek çoktur. (*Had*: sınır).

117 *Cidavî*: binek ve yük hayvanlarının omuzbaşı yarası. (*Cidav*: binek ve yük hayvanlarının omuzbaşı).

118 *Yâre-i semer*: semer yarası. (Türkçe sözcüklerle Fars dilinin kuralına göre isim takımı kurmak yanlıştır. Burada şaka olsun diye bu yola başvurulmuştur. Ayrıca bk. n. 119, 120)

119 *Yâre-i mahmuz*: mahmuz yarası.

120 *Yâre-i kalça*: kalça yarası.

parça. Bu gibi yaralar. (*Güler.*)

HACİVAT — Lâkin, birader, hiç böyle yara isimleri işitmedim. Bunlar garip yaralarmış... Ey, hastalardan dâ-üs-sa'leb[121] gelmez miydi?

KARAGÖZ — Hasan Ağadan dâimâ salep gelmezdi. Zaten ben hiç hoşlanmam.

HACİVAT — Hakikaten pek fena illettir, hem sârîdir,[122] değil mi?

KARAGÖZ — Evet, üstüne zencefil ekilirse rengi sarı olur; hem o zaman gırtlak yakar.

HACİVAT — Dâr-üt-tahsîlde[123] bulunduğun müddetçe rîh-i tayyâr[124] hiç hasta geldi mi?

KARAGÖZ — Revanici Haydar hiç gelmedi.

HACİVAT — Şayet tesadüf etsen rîh-i tayyâra ne verirsin?

KARAGÖZ — Revanici Haydar'a bol yumurtaylan irmik vermeli, değil mi ya! (*Güler.*)

HACİVAT — Aferin, Karagöz. Antimon[125] ile yumurta sarısı, bir mikdar da alkol yani ispirto, güzel bir sızı ilâcı olur.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Bizim koftiler[126] boşuna gitmiyor ha! — Hekimim, Hacivat, hekim! Sen bana iyi bak.

HACİVAT — Pekâlâ! Bazan istiskaa-yi batın[127] gelir miydi?

KARAGÖZ — Hayır, sıska kadın gelmezdi, çok vakit tımara bakmağa bir şişman herif gelirdi.

HACİVAT — Karagöz, o taraflarda vecâ-i dendân[128] olur mu hiç?

KARAGÖZ — Fasulyeyi çok yersem bazan bende olur. Derûn-i batnımda[129] sabahlara kadar dada dan bum, dada

---

121 *Dâ-üs-sa'leb*: kıl (saç, sakal, bıyık v.b.) dökülmesi hastalığı. (fr. *Alopécie*).

122 *Sârî*: bulaşıcı.

123 *Dâr-üt-tahsîl*: öğrenim yeri, okul. (bk. n. 112)

124 *Rih-i tayyâr*: romatizma.

125 *Antimon*: fr. antimoine.

126 *Kofti*: (argo) yalan, uydurma söz, atmasyon.

127 *İstiskaa-yi batın*: karında su toplanması.

128 *Vecâ-i dendân*: diş ağrısı.

129 *Derûn-i batın*: karnın içi.

da bum dan... El-hâsıl,[130] karnımın içi Çingene düğününe döner.

HACİVAT — Dur bakayım. Zîk-i sadrı[131] ne ile tedâvî edersin?

KARAGÖZ — Sidikli sâyeyi[132] çiş-ördeği vasıtasıyle.

HACİVAT — Aman birader, sen hakikaten derinmişin. Sende böyle sanat varken niçin icrâ etmiyorsun?

KARAGÖZ — Doktorum, Hacivat, doktor, kondoktor değil. Katakofti[133] dedin mi, âcizâne bendeniz bitmiştir.

HACİVAT — Bak, birader, bir illet daha var ki, tedavisi pek müşküldür. O da, Kuvve-i bâsıra-i kalîl.[134] Tesadüf ettin mi hiç?

KARAGÖZ — Kulekapısı'ndaki sarhoş Halil mi? Pek iyi tanırım.

HACİVAT — Ne yapardın?

KARAGÖZ — Bir şişe konyak verir savardım.

HACİVAT — Çok yaşa, Karagöz. Za'f-ı basar[135] için bazen konyak tavsiye ediyorlar.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Ulan, ne tuhaf şey be! Koftilerin hepsi de yerini buluyor. Sonu pota gelmezse iyi şey.

HACİVAT — Doktorlukta elbet bir şöhretin olacak. Nedir bakayım?

KARAGÖZ — Efendim, bendenize «Doktor Marsıkyan» derler.

HACİVAT — «Doktor Parisyan» ha! Çok iyi. Esnâ-yi tahsîlde[136] dâr-i tahsîlinizde[137] kalmayıp akşamları doğru eve giderdiniz, değil mi?

KARAGÖZ — Evet, samanlıkta kalmaz, kömürlük kapısından doğru dibe giderdik.

---

130 *El-hâsıl*: kısacası, sözün kısası.

131 *Zîk-i sadr*: göğüs darlığı.

132 *Sâye*: ? (Buradaki anlamı anlaşılamamıştır. Kişi adı da olabilir.)

133 *Katakofti*: yalan, uydurma söz, atmasyon. (bk. n. 126)

134 *Kuvve-i bâsıra-i kalîl* [doğrusu: *Kuvve-i bâsıra-i kalîle*]: görme gücü azlığı.

135 *Za'f-i basar*: göz zayıflığı.

136 *Esnâ-yi tahsîlde*: öğrenim sırasında.

137 *Dâr-i tahsîl*: bk. n. 112, 123.

HACİVAT — Nasıl kömürlük kapısı? Eğleniyor musun, mel'un Çingene?

KARAGÖZ — (*Gülerek.*) Ona şüphe mi var? Hay afyon budalası! Galiba afyonun hızı geçti, lâfları anlamağa başladın.

HACİVAT — Yaa! A habîs,[138] bana «Doktor Parisyan»ım demedin mi? Demek eğlendin.

KARAGÖZ — «Doktor Parisyan» demedim, «Doktor Marsıkyan» dedim. — Ulan, benim gibi ham-halat herif doktorluğu nerden öğrenecek?

HACİVAT — Öyleyse, zevzekliği ber-taraf et[139] de beni iyi dinle! Evvelce dediğim vech ile,[140] fenn-i tıbda[141] oldukça mahâretim[142] vardır. Hususiyle, bir dükkânım olduğu gibi, senin gibi bir adama da eşedd-i ihtiyâcım[143] var. Bazı muâlecâtı[144] mümkün mertebe sana tarif edeyim. Irz ü edebinle[145] dükkânda oturur, sâye-i velî-ni'mette[146] refâh-i hâl[147] ile geçinir gideriz.

KARAGÖZ — Eksik olma, adam, ömrüne bereket!

HACİVAT — Meselâ ben bazen viziteye öteye beriye giderim, sen dükkânda yalnız kalırsın. Gelen müşteriye hüsn-i muâmele[148] etmeli: «— Efendim, bir yere gitti, şimdi gelir.» gibi oyalarsın, değil mi?

KARAGÖZ — Kuzum Hacivat, viziteye beni de beraber götür de, sâyende ameliyatı güzelce tahsîl edeyim.

HACİVAT — Yoo! Birdenbire olmaz! Kalfa olmadan ustalığa seyirtme.

KARAGÖZ — Öyleyse çabuk ol, bir ayak evvel usta olmanın

---

138 *Habîs*: kötü, alçak.

139 *Ber-taraf etmek*: bir yana bırakmak, atmak.

140 *Vech ile*: üzere, gibi.

141 *Fenn-i tıb*: bk. n. 109

142 *Mahâret*: ustalık.

143 *Eşedd-i ihtiyâç*: aşırı ihtiyaç.

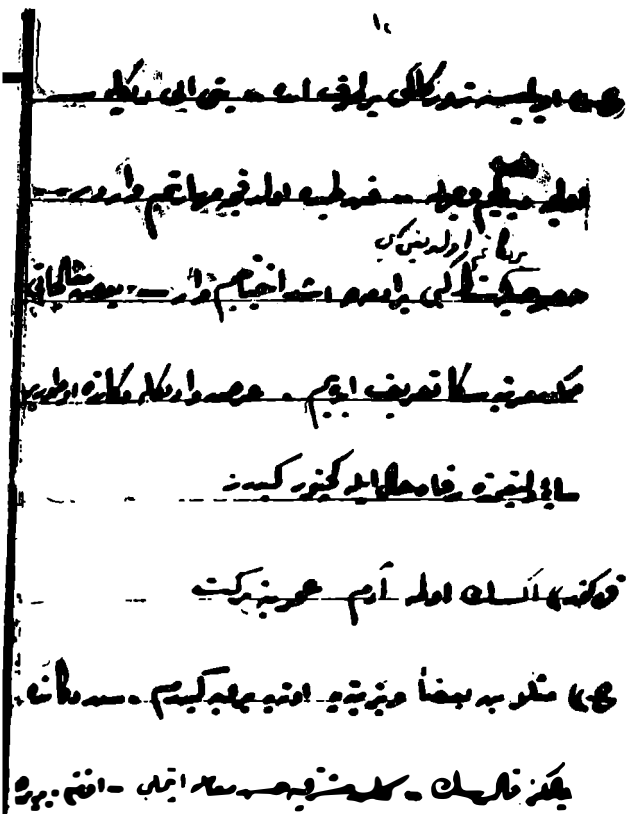
144 *Muâlecât*: ilâç yapmalar, ilâç vermeler. (Tekili: *muâlece*; bk. n. 63)

145 *Irz ü edeb*: namus ve terbiye.

146 *Sâye-i velî-ni'mette*: (burada) padişahın sayesinde. (*Velîni'met*: besleyen).

147 *Refâh-i hâl*: geçim rahatlığı, bolluğu.

148 *Hüsn-i muâmele*: iyi davranış.



Eczacı yahut Karagöz'ün Doktorluğu (s. 12)
Hayalî Memduh'un el yazısı
(İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye Kitapları, K 62/3)

kolayına bakayım.

HACİVAT — Acele ile olmaz. Evvel-emirde[149] muâlecelerin isimlerini sana güzelce tarif edeyim, cümlesini[150] kuvve-i hâfızanda[151] zabt et, sonra yavaş yavaş işe mübâşeret ederiz...[152] Şimdi evvelâ üstünü başını değiştirip alafranga bir elbise giymeli.

KARAGÖZ — Başımı mı değiştirmeli? Baba, bu vidalı tavşan başı değil. Bu kafa yerinden çıktı mı, alt tarafı işe yaramaz.

HACİVAT — Hay münasebetsiz hay!.. Anlıyamadın. Başını yerinden çıkaracak değilsin. Elbiseni değiştirmeli.

KARAGÖZ — Hah şöyle yola gel! Hadi dükkâna gidelim!

HACİVAT — Gidelim. Lâkin evvelâ bizim eve uğrayalım da, bir alafranga frak var, onu sana vereyim.

KARAGÖZ — Hadi sen git, ben gelirim.

(*Hacivat cızlam.*)

Ben de gideyim, evvelâ urubalarımı değiştirip kantolarıma bed'-i mübâşeret[153] edeyim.

(*Perde iner.*)

İKİNCİ PERDE

(*Perde açıldıkta, eczahane kurulmuş; tebdîl Hacivat velvele ile meydana gelir.*)

HACİVAT — Karagöz, nerdesin? Aşağıya gel bakayım!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Dur, adam, aceleylen setrenin kolunu bulamadım. — Abla, setrenin kolu yok. Acaba terzide mi kaldı, yoksa burda mı kayboldu? (*Velvele ile.*) — Geldim, Buyurun efendim.

---

149 *Evvel-emirde*: ilkin, ilkönce, ilk iş olarak.

150 *Cümlesini*: hepsini. (bk. n. 56)

151 *Kuvve-i hâfıza*: bellek gücü.

152 *Mübâşeret etmek*: başlamak. (bk. n. 81)

153 *Bed'-i mübâşeret*: bk. n. 81

HACİVAT — Aman Karagöz, ne tuhaf olmuşun[154] böyle!

KARAGÖZ — Ulan, böyle çatal-kuyruk, kırlangıç azmanı bir şey oldum. Şu kıyafete göre, benim adım «Doktor Kırlangıçyan» olsun. Tam hale münasip bir isim olur.

HACİVAT — İnan olsun, Karagöz, (*Güler.*) pek tuhaf olmuşun. Başındaki uskufa mı?

KARAGÖZ — Evet, ikili kupa,[155] sen de orya dağlısı.[156] Karşımızdakileri kaput[157] etmezsek yazık bize!

HACİVAT — Haa, şimdi sana bir şey söyleyim: Vücûd-i insanda[158] nabz-ı arteller[159] vardır. Nerdedir bakayım?

KARAGÖZ — Azgın martılar mı? Hesapça Hayırsızada'da[160] olacak.

HACİVAT — Behey ebleh![161] Martılar değil, arteller, yani kırmızı kan damarları. Şimdi dükkâna bir hasta geldi mi, evvelâ hastalığı lâyıkı vech ile sual edersin, sonra nabzını alırsın ele.

KARAGÖZ — Pekâlâ! «Doktor ne için nabzımı aldın ele söyle»[162] derse? Ben şarkının alt tarafını bilmem. Sonra ne olacak?

HACİVAT — Bir hastanın nabzı çabuk atarsa, mutlak ateşi ziyadedir. O vakit ne yapacaksın?

KARAGÖZ — Ateşi çoksa, tenbih ederim, güzelce küller, mangal kapağını da üstüne kapattırırım. O kolay.

HACİVAT — Ya hastaya nöbet[163] gelirse?

KARAGÖZ — Beş kuruş verir, yerine başkasını korum.

---

154 *Olmuşun*: olmuşsun.

155 *Kupa*: benekleri kırmızı yürek biçiminde olan iskambil kâğıdı.

156 *Orya dağlısı*: orya papazı. (*Orya*: benekleri dört köşe ve kırmızı renkte olan iskambil kâğıdı. *Dağlı*: iskambil kâğıdında papaz).

157 *Kaput*: iskambil oyununda karşı tarafa hiçbir şey vermemek.

158 *Vücûd-i insan*: insan vücudu.

159 *Artel*: Fransızca *artère* sözcüğünün Hacivat ağzında bozulmuş biçimi; atardamar.

160 *Hayırsızada*: Marmara denizinde, İstanbul yöresindeki adalardan biri. Taşlık, verimsiz ve küçük olduğu için kullanılmamaktadır. Eskiden, İstanbul'da toplanan başıboş sokak köpekleri oraya götürülüp bırakılırdı.

161 *Ebleh*: budala.

162 Ünlü bir şarkının bir dizesi.
Ölçek: *Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün*
– – . – – . – – . – –

163 *Nöbet*: 1. hastalık ateşi; 2. nöbetçilik.

Ama para gene hastadan.

HACİVAT — Birader, nabız dikkatli muayene edilmezse hastalık anlaşılmaz. Hastanın elini eline alıp marazı[164] bulmalı. Zira bazı nabız çabuk atar, bazı geç atar.

KARAGÖZ — Şey... Bu kabız martini mutlaka adamın elinde mi atar?

HACİVAT — Zevzeklik lâzım değil. Sanat öğren. Ver nabzını elime bakayım!

KARAGÖZ — Ben senin eline veremem, Hacivat, içim gıcıklanır.

HACİVAT — Ver, diyorum. Terbiyesizlik istemez. (*Elini eline alır.*) Oo, Karagöz, nabzın serî-ül-hareke[165] vuruyor.

KARAGÖZ — Zeyrek'te[166] tereke[167] mi oluyor? Bizim büyük pederin metrûkâtı[168] olacak. Kuzum Hacivat, acaba kolumda telgraf mı var dersin?

HACİVAT — Zevzekliği bırak. İkinci derecede venler,[169] yani siyah kan damarları ki, onlar da pek mühimdir.

KARAGÖZ — .....

HACİVAT — Ondan sonra adale[170] ile a'sâba[171] dikkat etmeli.

KARAGÖZ — Acele eden kasaba mı dikkat etmeli? Dükkânda koyun mu kesilecek?

HACİVAT — Gördün mü terbiyesizi! Eğil şöyle bakayım, bir kere de arkanı dinleyeyim. (*Karagöz eğilir.*) Şöyle biçimli dur. Göğsünün düğmelerini çöz. Çabuk çöz.

KARAGÖZ — Neden?

HACİVAT — Nasıl neden? Vizita edeceğim.[172]

KARAGÖZ — (*Hiddetle.*) Kimi vizita edeceksin?[172] Ulan tepelerim!

HACİVAT — Canım ne hiddet ediyorsun? Kulağımı arkana

---

164 *Maraz*: hastalık.

165 *Serî-ül-hareke*: hareketi hızlı, hızla hareket eden.

166 *Zeyrek*: bk. n. 60

167 *Tereke*: ölen bir kimseden kalan mal.

168 *Metrûkât*: ölen bir kimseden kalan mallar, terekeler.

169 *Ven*: (fr. *Veine*) toplardamar.

170 *Adale*: kas.

171 *A'sâb*: sinirler.

172 *Vizita etmek*: 1. muayene etmek; 2. (burada) cinsel yanaşmada bulunmak.

koyup dinliyeceğim. Bakalım ciğerlerinde bir şey var mı?

KARAGÖZ — Hay zevzek köpoğlu! (*Eğilir.*) Dinle bakalım ne haber var.

HACİVAT — Aman birader, nefes alma... alma... al... alma, Karagöz, alma...

KARAGÖZ — Ben almıyorum.[173] Sen de sıya etme,[174] sonra anaforlan[175] limana girersin.

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm, alma... alma... alma... canım, nefes alma!...

KARAGÖZ — (*Kalkar, hiddetle.*) Çatladım be! (*Pastaf.*) Hay kerata! Al... alına...[173] Köprüye çattırıncaya kadar uğraştı.

HACİVAT — Gel bakalım içeri. (*Dükkâna girerler.*) Evvelâ «bol»leri[176] göstereyim.

KARAGÖZ — Ulan, avuç içi kadar dükkânın yolundan ne olacak be!

HACİVAT — Yolları değil, «bol»leri, yani hapları. Şu yukarıki kutularda pastiller, yanındakilerde de kapsüller vardır.

KARAGÖZ — Nə o? Tüfek mi atacağız? Kapsül ne olacak?

HACİVAT — A menhûs![177] Türkçesi, Avrupa'dan gelme müshil hapları.

KARAGÖZ — İşte bu âlâ! Nerde tembel, miskin varsa gönder, yirmi dört saatte hamarat ederim.

HACİVAT — Bu camekânın cümlesi esanstır.

KARAGÖZ — Cümlesi saz mıdır? Sandalye mi örülecek?

HACİVAT — Bu camekân «tokzik vejeto»ya,[178] diğeri de «tokzik minero»ya[179] aittir. Yani biri nebâtî, diğeri madenî eczâ-yi kimyəviyye-i semmiyyedir,[180] anladın mı?

KARAGÖZ — Yoo! Ben böyle lâflardan ne anlarım be?

---

173 *Almak*: (burada) kürekleri düz çekerek sandalı ileriye doğru yürütmek.

174 *Siya etmek*: kürekleri tersine çekerek sandalı geriye doğru yürütmek.

175 *Anaforlan*: anafor ile.

176 *Bol*: (fr. *Bol*) büyük hap.

177 *Menhûs*: uğursuz.

178 *Tokzik vejeto*: (fr. *Toques végètaux*) bitkisel zehirler.

179 *Tokzik minero*: (fr. *Toxiques minèraux*) madeni zehirler.

180 *Eczâ-yi kimyeviyye-i semmiyye*: zehirli kimyasal eczalar.

HACİVAT — Neyse, sonra anlarsın. — Şu mavi şişede «sulfat dö kinin»[181] var.

KARAGÖZ — O şişede çolaklan miskin mi var? Her kim içerse midesinin hayrını görsün. O iki musibet, hastanın midesinden tam altı ay çıkmaz be!

HACİVAT — Şurda «solüsyon asid karbonik»[182] var.

KARAGÖZ — Sofada asılı armonik mi var? Hastaları eğlendirmek için haa?

HACİVAT — Bak, şurada «asid fenik»[183] olacaktı.

KARAGÖZ — Aşureci Tevfik mi olacaktı? O burda değil, galiba kapının önünde.

HACİVAT — Gel bakayım. (*Her ikisi dışarı çıkarlar.*) Ee, bu eczaların birazını olsun öğrendin ya. Göreyim seni!

KARAGÖZ — Sen merak etme.

HACİVAT — Karagöz, dikkat et. Sakın ben yokken karıştırıp ağzına filân sürme. Ekseri[184] semlidir,[185] karışmam haa, sonra mesmûmen[186] vefat edersin!

KARAGÖZ — Mastor[187] olup Vefa'ya mı giderim? Sen merak etme, ben ne kadar içsem dükkândan dışarı çıkmam.

HACİVAT — Bak, düşündükçe hatırıma geliyor: bir kutuda «oksid dantimon»[188] vardı, gözüme ilişmedi.

KARAGÖZ — Eskici Salamon mu vardı? Burası eczane mi, Balat[189] çarşısı mı?

HACİVAT — Ey, birader, ben gidiyorum. Şurada bir hasta var, bakıp gelirim. Ben gelinceye kadar havanda bir parça «kılorad potas»[190] var, dövüver.

KARAGÖZ — O kalaycı Bodos'u sen döv. — Görür müsün yediği haltı! Heriflen başımı derde sokacak.

---

181 *Sulfat dö kinin*: (fr. *Sulfate de quinine*) kinin sulfatı.

182 *Solüsyon asid karbonik*: (fr. *Solution acide carbonique*).

183 *Asid fenik*: (fr. *Acide phénique*).

184 *Ekseri*: çoğu

185 *Semli*: zehirli. (*Sem*: zehir).

186 *Mesmûmen*: zehirlenerek.

187 *Mastor*: (argo) çok sarhoş.

188 *Oksid dantimon*: (fr. *Oxyde d'antimoine*).

189 *Balat*: İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında, çoklukla Yahudi'lerin oturduğu semt.

190 *Kılorad potas*: (fr. *Chlorade de potasse*) potasyum klorat.

HACİVAT — Canım nasıl Kalaycı Bodos? «Klorad potas.» Beyaz bir toz. Havanın içine koydum. Ben şimdi gelirim. (*Hacivat cızlam.*)

KARAGÖZ — Ben de gideyim, şu kalaycı Bodos'u bulayım da döveyim bari! (*İçeri girer, havanı döver, mükerrer; patlar, korkar, mükerrer. Nihayet içeri çekilir.*)

(*Şarkı başlar.*)

191.....

(*Hitâmında*[192] *Hacivat tarafından bir Çelebi, arkada açık bir Zenne.*)

ÇELEBİ — İşte civanım, size söylemiş olduğum sahte doktor bu heriftir. İşi anlatmıyalım da, biraz eğlenelim.

ZENNE — (*Gülerek.*) Aman beyim, ne tuhaf adam! Başına da kaşık kesesini giymiş.

KARAGÖZ — Alındı, maça'nın[193] beyinlen ispati'nin[194] kızı.

ÇELEBİ — Bonsuvar, mösyö doktor.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Vay anasını! «Bol sovanlı sulu doktor» dedi. Gördün mü yediği haltı! Fransızca bir lâf ama, ben anlamadım. — Evet.

ÇELEBİ — Evet mi? Peki ama, bendeniz «evet» cevabını icap edecek bir söz etmedim.

---

191 Şarkının sözleri verilmemiştir.

192 *Hitâm*: bitiş, son.

193 *Maça*: benekleri ayaklı ve siyah olan iskambil kâğıdı.

194 *İspati*: benekleri siyah ve yonca yaprağı biçiminde olan iskambil kâğıdı, sinek.

KARAGÖZ — Bendeniz de ömrümde Gekbüze'ye[195] gitmedim.

ÇELEBİ — Hayır, anlatamadım. Sözüme karşı verdiğiniz cevap muhâlif[196] geldi.

KARAGÖZ — Olabilir a!

ÇELEBİ — Bu aksi cevaplardan âdetâ istihzâ[197] çıkar.

KARAGÖZ — Evet efendim. Akıllı bir adam iki senede eczacı çıkar.

ZENNE — (*Gülerek.*) Aman yarabbi, ne tuhaf adammış! Doğruya aksi cevap veriyor.

KARAGÖZ — Ne yapalım efendim. Uydurmaylan vakit dolduruyoruz. Gülüşünü seveyim.

ÇELEBİ — Rica ederim efendim, bizim buraya gelişimiz, doktor efendiyi görmek içindir. Doktor efendi zât-i âlîleri midir?

KARAGÖZ — Öyle mi efendim? Söyleseniz e, a beyim! Deminden beri zât-i âlinize tekaddüm[198] ediyorum da hamâkat[199] buyuruyorsunuz.

ZENNE — Ayol bu dükkânın doktoru kimdir? Onu sual ediyoruz. Siz misiniz, yoksa başkası mı?

KARAGÖZ — Bu dükkânda doktor âcizâne kulunuzum efendim.

ÇELEBİ — Estağfurullah!... Şey efendim... Af edersiniz, şöhretiniz nedir? Yani, lede-l-hâce[200] sizi ne diye aramalı?

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Vay!... Uydurmasyon bir şey bulmalı... Ah Hacivat keratası bak gelir mi?... Rezil olacağım. — Şey efendim... bendenize... «Doktor Hımbılyan»... değil, şey canım... «Doktor Şabboyyan» derler.

ZENNE — (*Gülerek.*) «Doktor Şabboyyan»[201] derlermiş. Hiç

---

195 *Gekbüze*: Gebze. İstanbul'la İzmit arasında, Marmara denizi kıyısında bir kasaba.

196 *Muhâlif*: aykırı.

197 *İstihzâ*: alay. (bk. n. 46)

198 *Takaddüm*: önde olma, öncelik.

199 Hamâkat: ahmaklık.

200 *Lede-l-hâce*: gerektikçe.

201 *Şabboyyan*: eskiden İstanbul'da Ermeni ve Rum doktorlar çoğunlukta idi; burada, çiçek adı olan *şebboy* sözcüğüne *yan* eklenerek uydurma bir Ermeni adı meydana getirilmiş.

böyle doktor ismi işitmemiştim.

ÇELEBİ — Hakikat tuhaf isim. Bendeniz de henüz işittim. Doktor Şabboyyan. Pekâlâ! — Doktor Şabboyyan Efendi, her gün burada mı bulunursunuz, yoksa...

KARAGÖZ — Haftada bir gün Pazartesi Pazarı'na[202] ineriz.

ÇELEBİ — Acâyip. Devlet-hâne[203] orada, öyle mi? Demek Pazartesi Pazarı'nda oturuyorsunuz?

KARAGÖZ — Evet, kök kök orada satılırız.

ÇELEBİ — Akşamları avdette[204] araba ile mi teşrîf edilir?

KARAGÖZ — Bahçivanların tablasınlan[205] gider gelirim. (*Kendi kendine.*) Bunlarda hastalık filân yok a, eğlenmeye gelmişler. Dur, ben de işi enayiliğe vurayım. — Efendim, hanginiz hastasınız? Hanım mı vizita olacak, yoksa zât-i âlîniz mi?

ÇELEBİ — Evet efendim, hanım da muayene olacak, bendeniz de.

KARAGÖZ — Oh, oh! Teşekkür ederim, memnun oldum. Zirâ daha sıftahım yoktur, beyim.

ÇELEBİ — İnan olsun, doktor efendi, sizden çok memnun olduk.

KARAGÖZ — Tabiî. İş erbâbına düşerse, iki taraf da memnun olur. Zâtınızda elbette bir hastalık nümâyân olmuştur,[206] değil mi efendim? Şimdiye kadar «mübtelâ-yi gam olan râhat-i dünyâ bilmez.» [207](*Önüne bakarak.*) Ay ay ay! Aklım şarkıya gitti.

ZENNE — Doktor Efendi, galiba, eğlensinler diye bize şark okuyacak.

KARAGÖZ — Hayır efendim. Sizin beyefendinin mübtelâ olduğu[208] illet-i bî-esâsiyyeyi[209] tahkîk etmek isterim.

---

202 *Pazartesi Pazarı*: İstanbul'da, Mısırçarşısı yakınında, pazartesi günleri kurulan pazar.

203 *Devlet-hâne*: büyük bir kimsenin konağı, evi. (Nezaket sözü).

204 *Avdet*: dönüş.

205 *Tablasınlan*: tablasıyle.

206 *Nümâyân olmak*: görünmek.

207 Bir şarkının dizesi.
Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün fa'lün*
- .-- ..-- ..-- - -

208 *Mübtelâ olmak*: tutulmak.

209 *İllet-i bî-esâsiyye*: gerçek olmayan, uydurma hastalık.

ÇELEBİ — Evet efendim, hastalığı anlamak için etrafıyle tahkîke mecbursunuz. Hâk-i pâya arz edeyim.[210]

KARAGÖZ — Akif Ağaya değil, bana söyleyin.

ÇELEBİ — Evet efendim, size hikâye edeceğim.

KARAGÖZ — Sıkılma beyefendi, söyle. Derdini saklayan dermânını bulamaz.

ÇELEBİ — Efendim, birkaç aydan beri bendeniz bir illete mübtelâ oldum. Pek çok etıbbâya[211] müracaat ettim, hiçbir faydasını görmediğim gibi, illetin ne olduğunu da bir türlü anlıyamadım.

KARAGÖZ — Şimdi anlıyamazsınız, çünkü sizdeki bu illete, benim zannımca, illet-i müzmine-i zemîme[212] ta'bîr olunur. Bunun için, olur olmaz yere vizita olmanın[213] faydasını göremezsiniz. Ne zaman benim gibi birine düşerseniz, her tedavide birkaç gün rahat edersiniz.

ÇELEBİ — Aman doktor efendi, bendeniz şu ifâdenizden bir şey anlıyamadım. Sözlerinizden yüreğime âdetâ korku gelmeye başladı.

KARAGÖZ — İlâhi, beyim, şimdiden korkacak ne var? Daha vizitaya başlamadım. Merak etmeyin, istediğiniz gibi iyi oluncaya kadar hastalığın arkasını bırakmam... Sizinki kolay. Şimdi şu hanımın hastalığını anlıyalım.

ÇELEBİ — Efendim, bu hanım da pek nahîf-ül-mizâcdır.[214] Ekseri baygınlık geliyor.

KARAGÖZ — Bunda anlamıyacak bir şey yok. Mademk karnı açtır, baygınlık ondan gelir. Şey... bu hanım hiç vizita oldu mu?

ZENNE — Bizim beyefendi ile ben de bir kere muayene olmuştum. Lâkin bir şey anlamadım.

KARAGÖZ — Âcizâne ben sizi vizita etmeliyim. Hem bir

---

210 *Hâk-i pâya arz edeyim*: ayağınızın toprağına bildireyim. (Eskiden, yüksek mevkideki kişilere karşı kullanılan nezaket sözü).

211 *Etıbbâ*: tabipler, doktorlar.

212 *İllet-i müzmine-i zemîme*: yerleşmiş kötü hastalık [= pasif cinsel sapıklık].

213 *Vizita olmak*: bk. n. 172

214 *Nahîf-ül-mizâc*: zayıf mizaçlı.

iki defaylan bir şey anlaşılmaz. Münâvebe[215] ile müzâyede[216] olmalısınız ki tesiri görülsün. Lâkin bundan böyle teessüf etmeyin,[217] ben hizmette kusur etmem.

ÇELEBİ — Efendim, geçenlerde bizim hanıma birisi baktı, «maladdi kör»,[218] yani emrâz-i kalbiyyedir,[219] dedi.

KARAGÖZ — Balat'taki kör Maramaz ilen kurabiye mi yer, dedi? Halt etmiş! Mâlum a, bu gibi hastalıklar ilel-i keyfiyye-i şehvâniyyeden[220] ileri gelir. Başlıca pehriz[221] ister. Meselâ, patlıcan vakti bol zeytinyağınlan dolmasını yemeli, mevsime göre, lahana turşusunun biberli suyunu içmeli; sardalya balığı, Kayseri pastırması, sucuk gibi şeyleri çokça yemeli. Öyle sade suya pirinç çorbası, et haşlaması gibi, sakın ha böyle şeylere ağzını sürmemeli. Zirâ ilerde, Rabbim esirgesin, acâyip bir illete dûçâr olur.[222]

ÇELEBİ — Hanıma bakan doktor bir aralık bana da baktı da, «anjin dö puvatrin»[223] demişti. Korkuyorum, kuzum doktor efendi.

KARAGÖZ — Yanlış efendim, lâstikli fotin değil... Veriniz elinizi! (*Çelebi'nin nabzına bakar.*) Ooo! Beyefendi, sen âdetâ müsta'mel[224] olmuşun.[225] Yani senin illetin pek eskimiş.

ÇELEBİ — Aman mösyö doktor, korkutma! Ne söylüyorsun?

KARAGÖZ — Yani enjeksiyon ile istihmâm olmuşunuz,[226] demek isterim.

---

215 *Münâvebe*: nöbetleşme, nöbetleşe.

216 *Müzâyede*: arttırma ile satış.

217 *Teessüf etmek*: bk. n. 77

218 *Maladdi kör*: (Fransızca *Maladie du coeur* sözünün bozulmuş biçimi) kalb hastalığı.

219 *Emrâz-i kalbiyye*: kalb hastalıkları.

220 *İlel-i keyfiyye-i şehvâniyye*: şehvet keyfi hastalıkları.

221 *Pehriz*: «perhiz» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

222 *İllete dûçâr olmak*: hastalığa yakalanmak.

223 *Anjin dö puvatrin*: (fr. *Angine de poitrine*) göğüs anjini.

224 *Müsta'mel*: kullanılmış; (burada, mecaz olarak) pasif cinsel sapık.

225 *Olmuşun*: olmuşsun.

226 *İstihmâm olmak*: (burada) hamama girip gusül abdesti alma gerekmek, hamamcı olmak. (*İstihmâm*: hamama girme, yıkanma).

ÇELEBİ — Evet, aldığım muâlecâtı[227] pek ihtimâmla[228] isti'mâl ederim.[229] İlâçlara bu kadar itinâ ettiğim[230] halde siz hastalığın eskidiğini, yani müzmin bir hale geldiğini söylüyorsunuz. Buna çare?

KARAGÖZ — Efendim, çâr ü nâ-çâr,[231] emsâli misillü[232] gene enjeksiyona devam etmelisiniz. Belki ilerde bıkkınlık gelir.

ÇELEBİ — Her neyse!.. Üç beş gün evvel diğer bir doktora baktırdım, o da «— Merak etme, siz Koriza'ya[233] mübtelâ olmuşunuz.»[234] dedi.

KARAGÖZ — O da câiz. O koriça[235] illetinin muâlecesi[236] bazı mahallerde, başlıca Beyoğlu'nda bulunur, ve ismine de «melça»[237] derler. Tertibine bir mecidiye alırlar. Yumuşak, beyazca bir şeydir. Alır almaz, vücuda bir rahatlık yayılır.

ÇELEBİ — Size yalan olmaz, kendimi bir yere daha gösterdim, o da başka bir şey söyledi.

KARAGÖZ — Amma meraklısın haa, beyefendi! Bu ne kadar vizita olmak böyle!.. Ey, ne söyledi?

ÇELEBİ — «— Galiba sende 'siroz dö fuva'[238] var.» dedi.

KARAGÖZ — «Senden daha eski kova var» mı dedi? Onu pek bilemem.

ZENNE — Korkuyorum, doktor efendi. Geceleri sancıdan uyuyamıyorum. Geçen gün beyin doktoruna gösterdim... Bakayım ne dedi... «kalkül biliyer»[239] dedi.

---

227 *Muâlecât*: bk. n. 144

228 *İhtimâm*: çok dikkat etme, özen gösterme.

229 *İsti'mâl etmek*: kullanmak.

230 *İ'tinâ etmek*: çok dikkat etmek, özen göstermek. (bk. n. 228)

231 *Çâr ü nâçâr*: çâr nâçâr, ister istemez.

232 *Emsâli misillü*: benzeri gibi, (burada) eskisi gibi.

233 *Koriza*: (fr. *Coryza*) burun nezlesi.

234 *Mübtelâ olmak*: bk. n. 208

235 *Muâlece*: bk. n. 63

236 *Koriça*: (Rumca *koritsi* sözcüğünün bozulmuş biçimi) kız

237 *Melça*: ?

238 *Siroz dö fuva*: (fr. *Cirrhose de foie*) karaciğer sirozu.

239 *Kalkül biliyer*: (fr. *Calcul biliaire*) safra taşı.

KARAGÖZ — Sizin için, kalkan balığı mı yer, dedi? İşte o doktor hakikaten mizâcınızı iyi anlamış. Lâkin bana kalsa, gümüşbalığı[240] yerseniz daha iyi olur, çünkü hazmı kolay olur... Gel bakayım, hanımefendi, yakın gel. Aç gözünü! (*Bakar.*) Ooo, hanımefendi, darılma ama, sen çok pisboğazlık ediyorsun galiba... Abur-cubur... El-hâsıl,[241] zannedersem çok yemişin...[242] Pekâlâ, o doktor ne ilâç verdi?

ZENNE — «— Karaciğere yakın beş on sülük yapıştırmalı.» dedi.

KARAGÖZ — Vâkıâ çok doğru söylemiş. Onu ben de tasdik ederim. Fakat her natura bir olmaz. Karaciğerin yakınına beş on sülük yapıştırılacağına, asıl illetin olduğu yere bir tane yapıştırılsa kâfidir. Fazla kan çıkarmağa ne lüzum var?

ÇELEBİ — İnan olsun, doktor efendi, söylemeğe hicâb ediyorum,[243] çünkü bir doktorun teşhîsini diğerine söylemek abestir.[244] Lâkin...

KARAGÖZ — Zarar yok efendim. Utanmayın. Öyle şeyler mübtedîler[245] içindir. Yoksa zat-î âlîniz gibi müteaddid[246] vizitalarla ülfet etmişler[247] için beis[248] yoktur. Herhalde beyân-i hâle[249] mecbursunuz. Söyle beyim, sıkılma.

ÇELEBİ — Mademki müsaade ediyorsunuz, o halde söylerim. Bendeniz için, diğer bir doktor da, «kanser dö lestoma»[250] dedi.

KARAGÖZ — Evet. Türkçesi, «Galata otelinde uyumak» demektir.

---

240 *Gümüşbalığı*: hamsi büyüklüğünde bir cins balık.
241 *El-hâsıl*: bk. n. 130
242 *Yemişin*: yemişsin.
243 *Hicâb etmek*: utanmak.
244 *Abes*: faydasız iş, saçma şey.
245 *Mübtedî*: yeni başlayan, acemi.
246 *Müteaddid*: birçok.
247 *Ülfet etmek*: alışmak.
248 *Beis*: zarar, sakınca.
249 *Beyân-i hâl*: durumu bildirme.
250 *Kanser dö lestoma*: (fr. *Cancer de l'estomac*) mide kanseri.

ÇELEBİ — Yani, seretân-i mide olacak, değil mi efendim?

KARAGÖZ — Evet. Yüksek otelin birinde. Çünkü havâ-yi nesîmî ekseriya öyle yüksek mahallerde bulunur. Netice ne dedi, beyim?

ÇELEBİ — Efendim, netice, «morfin şırıngası ve perhiz» dediler.

KARAGÖZ — Evet, iri şırıngayı perhiz etmeli, çünkü ilerde kangren olur, demek istemişler.

ZENNE — Bana da meraklanacak bir şey söyledi. Hâlâ aklım başımda yok. «Vücudunuz» dedi, «birkaç güne kadar»... şey... «iskarlatin[251] olacaktır.» dedi.

KARAGÖZ — Yukardan aşağı saçaklı mantin mi[252] olacak dedi? Herif Allah için tabiat sahibi imiş. Doğrusu size saçaklı mantin çok güzel yaraşır.

ZENNE — (*Güler.*) Aferin, doktor efendi, çok güzel söylediniz.

KARAGÖZ — Çünkü efendim, benim muâlecelerim vücuda iksîr[253] gibidir. Hem de herkesin nabzına göre şerbet veririm. Yaa!... — Beyefendi, size bazı şey sual edeceğim. Lâkin rica ederim doğru söyleyin: gece, uykunuzda çok yol yürür müsünüz?

ÇELEBİ — Dikkat etmedim.

KARAGÖZ — Uyurken gözlerinizi kaparsınız değil mi?

ÇELEBİ — Evet. (*Güler.*) — Nasıl bildiler, değil mi, hanım?

KARAGÖZ — Bilirim, efendim, bilirim. Bu sanata emek verdim, veresiye yemek vermedim. — Siz, küçük hanım, yazın sıcak havada sardalye balığı yerseniz, mutlaka o gün çok su içersiniz değil mi? — Siz, beyefendi, uykunuz geldiği vakit mutlaka esnersiniz, değil mi?

ÇELEBİ — (*İstihzâ.*) Evet, evet, esner ve kaparım... Aman doktor efendi, nasıl biliyorsunuz?

KARAGÖZ — Anlarım, efendim, anlar. Lâf değil, şarlata markarbon[254] dersini tamam yedi haftada ikmâl ettim.[255]

---

251 *Iskarlatin*: (fr. *Scarlatine*) kızıl hastalığı.

252 *Mantin*: bir çeşit ipekli kumaş.

253 *İksir*: eskiden, her hastalığı iyi ettiğine inanılan, adı var kendi yok ilâç.

254 *Şarlata markarbon*: ? (Uydurma bir söz.)

255 *İkmâl etmek*: tamamlamak.

ZENNE — (*Gülerek.*) Hakikaten pek hâzık tabibsiniz.[256]

KARAGÖZ — Elbette! Siz, küçük hanım, fasulye, ez-cümle[257] kuru fasulye yiyip üzerine su içtiğiniz zaman karnınızda bir gurultu olur mu?... Olacak, efendim, olacak... Hattâ şarkısı bile olacak: «Akşam yedim fasulye, karnım eder gurgur» diye türkü söylemişler. Uydurmasyon bahsinde musarrahan mukayyeddir.[258]

ÇELEBİ — (*İstihzâ.*) Canım, doktor efendi, taaccübe şâyan[259] kelâmlarda[260] bulunuyorsunuz... Şimdi, doktor efendi, bizim bu hanıma günde iki üç saat nöbet geliyor.

KARAGÖZ — Gördünüz mü ya!... Af edersiniz ama, ehemmiyetsiz şeyler tenâvül ediyorsunuz.[261] Hususiyle hanım hafîf-ül mizâcdır.[262] Dişinizi sıkıp hanımın nöbetini de siz savmalısınız.

ZENNE — (*İstihzâ.*) Doktor efendi, nöbetten başka, bende ziyadesiyle ateş var. Sabahlara kadar yanıyorum.

KARAGÖZ — O kabahat beyefendide. Mademki yanıyorsun, a beyefendi, arasıra niçin sulamıyorsun? Mademki ateş var, küllemeli, üstüne bir toprak kapak kapayıvermeli.

ÇELEBİ — Hay eşek herif hay! Artık haddini tecâvüz ettin.[263] Güya aklınca doktorum diye bizi kandırıyorsun haa? Ulan budala herif, akşamdan beri biz seninle eğleniyoruz. Hâlâ anlıyamadın mı, eşekler hülâsası?

KARAGÖZ — Eğlendiğinizin farkındayım, züppeler dibacesi.[264] Farkındayım a, neyse!... Hadi oğlum hadi, vaktiyle git de, doktorun otel tertibi muâlecesine devam et. Her vakit fırsat ele geçmez.

---

256 *Hâzık tabîb*: usta doktor.

257 *Ez-cümle*: bk. n. 51

258 *Musarrahan mukayyeddir:* açıkça yazılıdır.

259 *Taaccübe şâyân*: şaşılmağa değer, şaşılacak, şaşılası.

260 *Kelâm*: söz.

261 *Tenâvül etmek*: yemek yemek.

262 *Hafîf-ül-mizâc*: 1. hafif mizaçlı; 2. hafif-meşreb, oynak.

263 *Haddini tecâvüz etmek*: haddini aşmak.

264 *Züppeler dibacesi*: ?

ZENNE — Hele şu maymun suratlı miskine bak. Doktorum diye adam aldatacak, musîbet. — Hadi gidelim, beyim, hadi! Bu kadar eğlendiğimiz kifâyet eder.[265]

KARAGÖZ — Def olun, ağzımı açacağım!

ÇELEBİ — Ulan erzel[266] köpek, sesini kes, şimdi ağzını burnunu tersine çeviririm!... Tuu!...

(*Her ikisi de Karagöz'e tükürürler.*)

(*Perde iner.*)

ÜÇÜNCÜ PERDE

BİRKAÇ SADÂ — (*İçeriden.*) Deli kaçtı, tutun!... Bakkal dükkânına girdi, yakalayın!... Koyvermeyin!... (*Zincir sadâları.*)

BAKKAL — Amanın, bura geliyor... Bodos, koyma... salma içeri!... (*Şişeler kırılır.*) Boo!.. Vah, booo!... Ocağım yandı... Dükkânı alt üstüne getirdi... Ulan, kafasına vur, semelesin!...[267] Canım, bunun sâbi[268] yoh mu?.. Ne diye salvirmişler?... Bu kotu kopoğlu başı bol salınır mı? (*Deliye tokat.*) Al ıncı,[269] it uyutmaz kopoğlu!

MATİZ — Aman bakkal, salıverme! Hah şöyle sıkı tut!.. Ver bana!.. Seni mel'un deli!.. (*Pastaf.*)

BAKKAL — Canım, bu ne irezalet? Dükkânımın içi harman yeri gibi savruldu. Nirelere varayım? Bana yazık değil mi?

DENYO[270] — Bırakın beni, tutmayın!.. Kır at pastırmasının bana küfür etmeğe ne hakkı var?.. Trabzon fasulyesine beni fasl edersin[271] haa!.. Sen geri dur, zeytinyağı tulumu!.. Karışma... Karışma, iş fena olacak, diyorum. Şimdi barsaklarını yere dökerim!

---

265 *Kifâyet etmek*: yetmek.

266 *Erzel*: çok rezil, çok alçak.

267 *Semelemek*: sersemlemek.

268 *Sâbi*: «sahibi» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

269 *Al ıncı*: al işte.

270 *Denyo*: deli.

271 *Fasl etmek*: çekiştirmek, dedikodu yapmak.

KARAGÖZ — Acaba bu gürültü ne? Birisi zeytinyağı tulumuna [.....][272] ediyor ama, iş bir türlü anlaşılamadı.

BAKKAL — Zavroş[273] ağa, bu deliyi başı boş ne diye saldın, adam? Dükkânın içine bah bir kelet.[274] Mallar tüm garmagarış oldu. Aman deyim şişelere bah!.. Eşek kürtünü[275] gibi beş yüzü[276] sırtına döndü... İfrâsa çıktım[277] adamlar...

MATİZ — Zarar yok, bakkal ağası.

BAKKAL — Bah bah... Bir de «zarar yok» dir... Bunlar ne?.. Aman deyim şişelere bah!.. Üç yüzü birden küt etti... Bu ziyanı kimden alacağız?.. Ocağı batası!.. Kuryuğuna[278] at sineği mi gonmuş?.. Eşek gibi tepik atıyon!

MATİZ — Zararı yok be! Üç tane lamba şişesi kırılmışsa ne olmuş? Parasını veririm.

BAKKAL — Gordun mu bir kelet!.. Lahırtı[279] anlayan beri gelsun!.. Üç yüz nirde, üç nirde?.. Biri zavroş, biri zırt divane... Gordun mu başıma gelen işleri... De git!...

MATİZ — Ulan, yürü!.. Terbiyesiz deli... Başımı derde soktun... Bakkaldan bile lâf işittim... Yürü!... (*Pastaf.*) Daha akıllanmıyacak mısın?.. (*Pastaf.*) Artık çektiğim elverir. Yürü, seni hekime götüreceğim!..

KARAGÖZ — Vay! Sarhoş, deliyi buraya getiriyor galiba. Deli buraya gelecek olursa ortalık yaymacı dükkânına döner.

DENYO — Kuzum eniştecığim, beni dövme! Bir parça bana da meydan ver. Beş dakika daha duralım da öyle gidelim. Şu karaca üzümün kart eniştesine annemin örekesini göstereyim.

KARAGÖZ — Hay kerata hay!... Buraya gelirse bana da mutlaka Kiregos'un Bedros'unu[280] gösterecek... Ay,

---

272 Okunamamıştır.

273 *Zavroş*: «sarhoş» sözcüğünün bozulmuş biçimi.

274 *Kelet*: kere.

275 *Kürtün*: eşek semeri.

276 *Beş yüzü*: bu söz *baş-yüzü* diye de okunabilir. Biraz aşağıda, *üç yüzü* diye bir söz geçtiği için, ona uyularak bu da *beş yüzü* diye okunmuştur.

277 *İfrâsa çıktım*: İflâs ettim. (*İfrâs*: «iflâs» sözcüğünün bozulmuş biçimi)-

278 *Kuryuğuna*: kuyruğuna.

279 *Lahırtı*: lâkırdı.

280 *Kiregos'un Bedros'unu gösterecek*: ?

dükkânı kapamağa da vakit yok. Bu patırtı alt baştaki bakkal dükkânında oluyor. Bari içeri savuşayım. (*Cızlam.*)

MATİZ — Yürü ulan, sıçrama! (*Pastaf.*) Haydi hekime!

(*Matiz önde, Denyo arkada, velvele ile gelirler.*)

MATİZ — Tamam!.. İşkembecinin dükkânına gelmişiz. Hazır karnım da aç. Şurdan bol sirkeli bir çorba içer, sonra hekime gideriz.

KARAGÖZ — (*Gözükür, kaçar.*) Vay anasını! Gelmişler. Biri sarhoşun sulusu, biri de dîvânelerin koyusu. Belâlar mübareki.

MATİZ — Dükkânda kimse yok galiba. Eeey! Ulan nerdesin, çorbacı bre!.. Sana söylüyorum. (*Dükkâna vurarak.*) Şimdi çorba kazanına köpek yavrusu atarım haa!

KARAGÖZ — (*İçeriden fırlayarak.*) Ay, herif dükkânı yıkacak. — Geldim efendim, buyurun! — Ay, delide surata bak. Basra [281]vurmuş Manisa kavununa benziyor. — Söyle efendim!

MATİZ — Yirmi paralık, bana yumurtalı, bol sirkeli çorba yap. —Sen ne istersin ulan deli oğlan?

DENYO — Ben öyle tuzlama, vızlama istemem, eşek perdesinden bir zırlama isterim, anladın mı aşure kâsesi?

KARAGÖZ — Hay, aşure kâsesi beyninde parçalansın! Ne güzel şey istiyor eşşoğlu. Şimdi bunlara nasıl lâf anlatacağız?

MATİZ — Hadisen e be, çorbacı!

KARAGÖZ — Kulunuz çorbacı değilim. Dikkatle nazar[282] buyurmanızı rica ederim.

MATİZ — Arabacı değil misin? Arabacı değilsin de, o setreyi arkana ne halt etmeye giydin, ha?

DENYO — Doğru söylüyor. Sahi, o arabacı değil, kırlangıçların köşe ustasıdır. Baksan a kuyruğa!

KARAGÖZ — Hay aklınla tepe aşağı gel, zırzop kerata! Benzetecek şey bulamadı.

---

281 *Basra*: bitkilerin dal, yaprak ve meyvelerinde mantar ve bakterilerin yaptığı sarı ve külrengi solgun lekeler, bir bitki hastalığı. Öbür adı: *Balsama*; bağlar için kullanılan adı: *Külleme.*

282 *Nazar*: bakma.

MATİZ — Hâlâ mı bekliyeceğiz, ulan? İki saat oldu, hani çorba?

KARAGÖZ — Bekletmiyorum. İnâyet olsun[283] efendim. Kulunuz çorbacı değilim, doktorum, doktor.

MATİZ — Yaa! Aktarsın haa? Öyleyse tamam! Midemde birkaç günden beri bir bozukluk var. Şurdan on paralık dûh-i lâl-i hindî[284] ver çabuk.

DENYO — Benim de rengimde uçukluk var. Bana da beş tane kel hindi ver.

KARAGÖZ — Olur. İkinize de arkadaş olmak için birkaç tane de semiz kazlardan ayırayım.

MATİZ — Ben kaz eti yemem, kanım hırslanır.

DENYO — Ben de yalaktan su içmem, burnum ıslanır.

KARAGÖZ — Sen alışıksın, eşşoğlu. Zararı yok. —Efendim, ben hekimim hekim; burası da dükkânımdır.

MATİZ — Vay! Hekimsin haa? Öyleyse af edersin gözüm.

KARAGÖZ — Ziyanı yok, kulaktozum.

DENYO — Bana da ver bir okka üzüm.

KARAGÖZ — Sus hey! Zevzek köpoğlu! Kiraz çekirdeği, gibi her şeyin içinden çıkma.

MATİZ — Öyleyse, hekim ağa, şu budalayı güzelce bir vizita edeceksin.

KARAGÖZ — Sakın haa! Aman baba, beni sana «deli yef'alleyen»[285] diye kim anlattı?

MATİZ — Çünkü bu herif benim akrabamdır. Buna güzelce bakılacak.

DENYO — Hayır, bol yumurtalı yassıkadayifinden sonra lahana dolması olacak.

KARAGÖZ — Pekâlâ! Kızartmaylan terbiyeli çorbaya ne diyeceksin? Düğün ne zaman olacak? — Hay budala kerata hay!

DENYO — Acele etme, soksok[286] efendi! Nafile, ben ne

283 *İnâyet olsun*: dilenci savmak için kullanılan bir deyim: «Allah versin» anlamında.

284 *Dûh-i lâl-i hindî*: herhalde, eskiden kullanılan bitkisel bir ilâç. (*Dûh*: hasırotu).

285 *Yef'alleniek*: cinsel yanaşmada bulunmak.

286 *Soksok*: ?

kulağıma asma diktiririm, ne de burnuma arpa ektiririm. (*Makam ile.*) «Arpa ektim darı çıktı şinanay»...[287]

KARAGÖZ — «Bir kız aldım karı çıktı şinanay şinanay»[287] — Yavaş yavaş beni de kendine benzetecek. — Efendim, bunda hekimlik iş yok. Bunu güzelce ağızdan nefes ettirmelisiniz.

DENYO — Be adam, sen dîvâne misin? Ben ağzıma ceviz ağacı diktirmem. Vazgeçin o efkârdan, zirâ iki gün sonra beynimde kına gecesi olacak. Turşu lâpası kömür arabasına binecek diye doğrusu kızılcık hoşafına kavuk sallayamam.

KARAGÖZ — Bunu çok doğru söyledi. Turşu lâpasının kömür arabasına binmesi hakikaten pek abes[288] bir şey olur. Ah köpoğlu!

MATİZ — Yoo! Doktor efendi, böyle baştan savmak olmaz. Bu zavallıya herhalde bakacaksın.

KARAGÖZ — Efendim, bakması kolay; lâkin bu öyle bildiğiniz hastalardan değildir, malûm a!.. Kudurmuş mandaya benziyor. Bunu, evvelâ birkaç kişi üzerine hücum edip yere yatırmalı, etrafına da demir kazıklar çakıp öküz nallar gibi kollarını kuvvetlice sarıp bırakmalı, sonra kulunuz âcizâne ameliyyât-i ta'cîzânemi[289] icrâ etmeliyim. Başka türlü olamaz.

DENYO — Ben akıntıya kürek çekmem. Nafile alma üstüne.

KARAGÖZ — Ben seni istediğim gibi şamandıraya bağlayım da, sen o zaman fırtına çıkar bakayım.

MATİZ — Bana bak, hekim ağası! Sen bunu yatırıp da mı ameliyat edeceksin? Ben onu yalnız başıma, bir sözlen yere yatırırım, sen korkma. Hadi sen takımlarını çabuk al da gel.

KARAGÖZ — Takımları getirmesi bir şey değil. Getireyim, lâkin... birdenbire fırtına çıkarsa, sonra enginde liman bulması güç olur.

---

287 *Arpa ektim darı çıktı*
Bir kız aldım karı çıktı
Bir türkünün iki dizesi. Ölçek: 8 (4 + 4)

288 *Abes*: bk. n. 244

289 *Ameliyyât-i ta'cîzâne*: rahatsız edici ameliyat.

MATİZ — Canım, sen de amma tabansızmışın haa be!.. Lâkin bir şey daha var: Böyle eziyetli işler olmadan, ilâç milâç bir şey verilse deliliği çıkmaz mı, akıllanmaz mı dersin, haa?

KARAGÖZ — O da câiz. Bana kalsa, öyle yapmak daha iyi. Meselâ, iki dirhem sıçanotu hülâsası verdin mi, aklı da çıkar, canı da çıkar vesselâm. İlk postayla erkence gitmiş olur.

DENYO — Bana da kalsa öyle iyi olur. Bari gel vedalaşalım.

KARAGÖZ — Seni zırzop köpoğlu!.. Delisin haa?.. İlk postaya beni bindireceksin, öyle mi? — Bu herif anadan doğma mı, sonradan olma mı?

DENYO — Evet, Anadolukavağı'ndaki[290] yediğimiz dolma... Dolma ama, geçen sene dolmanın içindeki soğan tarlasına hiç yağmur yağmadı da, külleme oldu. Külleme deyip geçiverme, deve kömüründe de bulunur elleme haa!... Evet, lâkin... ben çok eşeklik ettim, birader aaa!... Geçen sene kar helvasına kömür tozu ekmiş olaydım bu sene Çakmakçılar Yokuşu'nda[291] mani çağırırdım... Her neyse, üçü bir kuruşa palamuta bakalım!...

KARAGÖZ — Ay ay ay!... Yavaş yavaş zihnime heyheyler gelecek. Sen üçü bir kuruşa palamudu yere çakıldıktan sonra bak. — Ey sarhoş dayı, uyuma! Artık benden korku gitti, hiddet inkılâb etmeğe[292] başladı. Sen şu herifi sırt-üstü yere yatır, ben de gideyim edevât-i menhûsâtı[293] getireyim.

MATİZ — Pekâlâ! Hadi sen takımları getir.

(*Karagöz içeri girer.*)

—Deli oğlan, yat bakayım!

DENYO — Ben yerde yatmam, karyola isterim.

(*Karagöz elinde kerpeten, gelir.*)

MATİZ — Yat ulan! canımı sıkma. (*Pastaf. Denyo'yu ya-*

290 *Anadolukavağı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Karadeniz'e açılan ağzında, Anadolu yakasında bir semt.

291 *Çakmakçılar Yokuşu*: İstanbul'da, Mercan yakınında. dik bir yokuş.

292 *Hiddet inkılâb etmeğe*: «hiddete inkılâb etmeğe» denmek gerekirdi. (*İnkılâb etmek*: dönüşmek).

293 *Edevât-i menhûsât*: uğursuz âletler, uğursuz avadanlık.

tırır.) —Ey hekim ağa, işte yatırdım... Benim böyle şeyleri yüreğim kaldırmaz. Sen işini gör, o sesini çıkarmaz. Ben şurda köşebaşında durayım. Şimdi gelirim.

KARAGÖZ — Savuşma haa! Beş dakikaya azîm[294] bir fırtınanın zuhûru[295] muhakkaktır. Sonra bu herif zabt olmaz.

MATİZ — Sen merak etme, ben burdayım. (*Cızlam.*)

(*Karagöz, delinin burnunu çıkarır. Azîm gürültü. Alt alta, üst üste. Velvele.*)

(*Perde iner.*)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(*Opera ile Büyük Frenk çıkar.*)

FRENK — (*Yüksek sesle.*) Bone sera sinyora![296]

KARAGÖZ — «— Bana bir bira, sinyore.» diyor. — Sana göre bardak yok, Sinyor.

FRENK — Parolato in italyano?[297]

KARAGÖZ — «— Paraladı ayı balık dalyanı.» diyor. (*Taklitle.*) Ne zaman pareledi ayi balik dalyani?

FRENK — Vapini iyo ton kapişko turko.[298]

KARAGÖZ — «— Vaniköy'lü[299] Ali'den oldu bu kaşkariko.»[300] diyor.

FRENK — No teti, doddore, parla toli perke non sapeta.[301]

---

294 *Azîm*: büyük.

295 *Zuhûr*: meydana çıkma, görünme

296 *Bona sera sinyora*: (İtalyanca: *Buona sera signore*) merhabalar efendim!

297 *Parolato in italyano*: (İtalyanca; doğru biçimi: *Parlo l'italiano*) İtalyanca bilir misiniz?

298 *Vapini iyo ton kapişko turko*: (İtalyanca; doğru biçimi: *Vabbene io non capisco il turco*) iyi, (çünkü) ben Türkçe bilmem.

299 *Vaniköy*: İstanbul'da, Boğaziçi nin Anadolu yakasında bir semt.

300 *Kaşkariko*: (argo) oyun, dolap.

301 *No teti, doddore, parla toli perke non sapeta*: (bozuk İtalyanca. Cümlnin son parçasının doğru biçimi şöyle olabilir: ....., *dottore, parlate perché non sapete*)....., doktor, çünkü bilmiyorsunuz.

KARAGÖZ — Vay, bu fena!.. «— Dün akşam bir doktora kızdım, tuttum soktum sepete.» diyor. — Hacivat, nerdesin, buraya gel!... — Bu akşam da nöbet bizim galiba, öyle mi sinyor?

FRENK — Ay, parle vu la lang franse?[302]

KARAGÖZ — Vıy müsyü, jö parle bokumu ye ke vu.[303]

FRENK — Metnan tre biyen mösyö doktor... Bravo![304]

KARAGÖZ — «— Tek mintanlan Tarabya'dan[305] İstinye'ye[306] gidebilirsen bravo.» diyor. — Sen de yüze yüze Emirgân'dan[307] Kanlıca'ya[308] geçebilirsen sana da bravo, köpoğlu!

FRENK — Sepete il doddore?[309]

KARAGÖZ — «— Silivri'de[310] hiç sülük sattın mı aktara?» diyor. — Satmadım, sinyor, satmadım. Biz sülüğü satmaz, kendimiz yapıştırırız.

FRENK — (*Boğazından münzel sesle.*) No no vizto maye kozi un doddore.[311]

KARAGÖZ — Ağzını topla, sinyor. «— Hiç görmedim böyle pis kılıklı botana.»[312] diyor.

FRENK — (*Hiddetle.*) Dove il doddore?[313]

KARAGÖZ — «— Deve gibi bağırsan a bakkala.» diyor. — Deve gibi sen bağır bakkala. Bende ses no nepa,[314] sinyor.

---

302 *Ay, parle vu la lang fransez*: (fr. *Aie, parlez-vous la langue française*; doğru biçimi: *Aie, parlez-vous français*) aman, Fransızca bilir misiniz?

303 *Vıy müsyü, jö parle bokumu ye ke vu*: (fr. *Oui monsieur, je parle beaucoup mieux que vous*) evet efendim, sizden daha iyi bilirim. (Karagöz, Fransızca *beaucoup mieux* sözünü Türkçe *bokumu ye* kılığına sokup Frenk'e küfür ediyor).

304 *Metnan tre biyen mösyö doktor... Bravo!*: (fr. doğru biçimi: *Maintenant ça va très bien Monsieur le docteur... Bravo!*) şimdi oldu, doktor bey... Bravo!

305, 306, 307 *Tarabya, İstinye, Emirgân*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında üç semt.

308 *Kanlıca*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

309 *Sepete il doddore*: (İtalyanca: *Sepete [il?] dottore*) biliyor musun, doktor?

310 *Silivri*: İstanbul surlarının Yedikule ile Mevlânekapı arasındaki «Silivrikapısı» nın yöresindeki semt. Odun kömürü ve yoğurdu ünlüdür.

311 *No no vizto maye kozi un doddore*: (bozuk İtalyanca. Doğru biçimi: *Non ho visto mais [cosi] un dottore*) ömrümde böyle doktor görmedim hiç.

312 *Botana*: (İtalyanca, doğru biçimi: *puttana*) orospu.

313 *Dove il doddore*: (İtalyanca: *Dov'é il dottore*) doktor nerede?

314 *No nepa*: (fr. doğru biçimi: *n'y a pas*) yok.

FRENK — Ah, tengo una... granda maladya.[315]

KARAGÖZ — İyi ya işte! «— Tekerleği kırılır, ben binemem arabaya.» ha?.. — Sinyor, Türkçe söyle, ben anlamaz başka lâf.

FRENK — Ey, çok var eşekçi sen?

KARAGÖZ — «— Terkoz'da[316] çoktan beri eşekçiydim ben.» diyor. Sakın bu herif Terkoz'un su dubası olmasın! Zira herifin karnı Bursa kaplıcası kadar var.

FRENK — Miyo pançsa epiye di akva.[317]

KARAGÖZ — «— Maymun gibi suratıma bakma haa!» — Sinyor, ağzını bozdun.

FRENK — (*Yalvararak.*) Vi pireygo di guvarirmi la miya maladya, sinyore![318]

KARAGÖZ — Non sapeta talyano, sinyor.[319]

FRENK — Ey ben var çok zaman hasta. Ey çok doddor yapar bana vizita, olmaz.

KARAGÖZ — Olmaz ya! Sana vizita yapmak için evvelâ iskele kurmalı.

FRENK — Ey, sen doddor var.

KARAGÖZ — Ey, sen hasta var, sinyor?

FRENK — Ey, var içerde çok gürültü.

KARAGÖZ — İçerde gürültü mü var? Ay, mutlaka ana lağamı taşacak! Sinyor, şimdi gene gürültü var mı? Varsa söyle, çabuk söyle, tetik durayım. Sonra bir sakatlık olur.

FRENK — Ey, var içerde su. Aydi doddore, sen al bu su içerde.

KARAGÖZ — İçeri alayım... Olmaz, sinyor, olmaz. Ben korkar.

---

315 *Ah, tengo una... granda maladya*: (İtalyanca: *Ah, [tengo?] una... grande malattia*) ah, çok hastayım.

316 *Terkos*: bk. n. 96

317 *Miyo pançsa epiye di akva*: (İtalyanca; doğru biçimi: *Aa mia pancia è piena di acqua*) karnım su dolu.

318 *Vi pireygo di guvarirmi la miya maladya sinyore*: (İtalyanca; doğru biçimi: *Vi prego di guarire la mia malattia signore*) hastalığımı undurmanızı rica ederim efendim.

319 *Non sapeta talyano, sinyor*: (İtalyanca, doğru biçimi: *Non sapete italiano, signore*) İtalyanca bilmiyorsunuz, (ya da) İtalyanca bilmiyor musunuz?

FRENK — Haydi, yapdi sen bir ilâç.

KARAGÖZ — Şimdi anladım, sinyor. Azıcık dur. Ben var içerde takım getirecek.

FRENK — Bravo, bravo, haydi çabuk!

KARAGÖZ — Dur öyleyse!... (*Karagöz içeri gider, bir şiş getirir, sonra bir balta, sonra tokmak. Mükerrer. Frenk'i korkutur. Frenk kızar, bağırır. Nihayet, Frenk, Karagöz'ü eline alır, sallar, yere atar. Frenk kaçar. Karagöz yere yatar.*) Of! Aman! Vay canıma yandığım! Bir torba kemik oldum. İçeri gideyim de biraz katakofti[320] merhemi süreyim.

(*Perde iner.*)

BEŞİNCİ PERDE

CÛD[321] — (*Yaygara.*) Aman aman, yetişin be!.. Yangin var!... Yaniyorum, amanin kurtarin, yaniyor!

KARAGÖZ — (*Telâşla fırlar.*) Neresi yanıyor?.. Sen kimsin?.. Bezirgân, neresi yanıyor?

CÛD — Yormiyor musun be, dumani bacadan çikiyor!.. Aman ölüyorum!..

KARAGÖZ — Aman burada öleyim deme, cenaze parası yok.

CÛD — Aman canimi kurtarin!.. Burada akin[322] varmiş... Baban cani çiksin, biliyorsan çabuk soyle, akin nerde?

KARAGÖZ — Vay köpoğlu, yapıştırdı! — Ulan, hekim benim, ne istiyorsun?

CÛD — Aman akin efendi, beni bu ağridan kurtar! Aman, aman, yaniyorum, ölüyorum be!

KARAGÖZ — Sinyor, telâş etme. Neren ağrıyor, onu söyle.

CÛD — Aman ağriyor be!... Başin için aliver şunu, ne olursun be!

---

320 *Katakofti*: bk. n. 133

321 *Cûd*: Yahudi. (fr. *Jude*)

322 *Akin*: 1. «hekim» demek istiyor; 2. ? (Karagöz'ün cevabından anlaşıldığına göre, Yahudi bu sözcükle bir cinas yapmakta ise de, sözcüğün ikinci anlamının ne olduğu anlaşılamamıştır).

KARAGÖZ — Ulan, hastalık nerende anlıyamadım ki... Neren ağrıyor? Başın mı?

CÛD — Aşada[323] be, daha aşada!

KARAGÖZ — Ayaklarında mı?

CÛD — Yukari be!

KARAGÖZ — Dizkapaklarında mı?

CÛD — Daha yukari.

KARAGÖZ — Ne tarafta, bezirgân?

CÛD — A [basin][324] oğlu, orta kati yoklasan a! Elin mi aşinir?

KARAGÖZ — Orta katta kiracı varsa rahatsız olur. — Doğru konuş!

CÛD — Ne dariliyorsun be! Ara bakalum, elbet eline yeçer. Aman aman, ağriyor be! Aydi ara!

KARAGÖZ — Ulan, körebe oynar gibi hastalık bulunur mu? Söylesen e, a hıyânet köpoğlu!

CÛD — Nah be, ağzimin içinde kaldirimlar bozuldu. Na ön tarafinda.

KARAGÖZ — (*Gülerek.*) Hay kerata! Kaldırım mı bozuldu? Mutlaka yük arabası geçmiştir... Ulan, ağzının neresinde, onu söyle.

CÛD — Ön tarafi yoklasan a be!

KARAGÖZ — Ben yoklarsam pişman olursun. Yapıştıracağım haa!

CÛD — Darilma ama, amma aç yozlüsün. Samani yedin, torbasini başina yiydin, oyle mi?

KARAGÖZ — Şimdi torbanın kaytanını boynuna dolayacağım haa!

CÛD — Ay ay, hiç farkina varmadimdi. Senin cinsin başka olmali: kuyruğun iki çatalmiş.

KARAGÖZ — Çatalı karıştırma. Sivrisini burnuna sokarım, hayvan oğlu!

CÛD — Sende kabahat yok. Haşa huzurdan, eşekçi kirbaci hizli vurmuş, kuyruğun ikiye bölünmüş.

KARAGÖZ — Ulan, ben sana bir tane yapıştırırsam, kuy-

323 *Aşada*: aşağıda.

324 *Basin*: ?

ruğunun altı incir lâlesi gibi olur, sonra semer de vuramazlar.

CÛD — Ne dariliyorsun be! Timarda sen de ona bir çifte at, ödeşirsiniz, öfken de yeçer.

KARAGÖZ — Ulan, çeneni tut, avurduna bir tane yamarsam suratın dolap deresine döner.

CÛD — Dolapta mi dönersin? Nerde dönersen dön, bana ne!

KARAGÖZ — Ulan, gene yapıştırdı. —Dolapta baban döner.

CÛD — Babami kariştirma, sonra başina iş açarsin.

KARAGÖZ — Ah hıyanet köpoğlu! (*Hiddetle.*) Artık çok oluyorsun! (*Pastaf.*)

CÛD — Aman aman aman! Kuzum akin efendi, kurtar şu ağridan beni. Aman ölüyorum! Yine sıkiştirdi.

KARAGÖZ — Ulan, ağrı nerde, doğru söylesen e!

CÛD — Ağzimda be! Yan tarafinda, na!

KARAGÖZ — Aç ağzını bakayım.

CÛD — (*Ağzını açar.*) Na, na!

KARAGÖZ — Vay ağzına be!.. Ağız değil, hamam külhanı.

CÛD — Sana bu kadar büyük mü yozüktü? Gözünü kapa öyle yokla. (*Yaygara.*) Aman, aman! Dinini seversen çareme bak.

KARAGÖZ — Ah hıyanet kerata! Evvelâ cibilliyetini icrâ ediyorsun, sonra da çakılmasın diye yaygara ha! Ulan, sahiden bir yerin ağrıyorsa adamakıllı dur da, ağzını biçimli aç da bakayım.

CÛD — Aydi bakalum! (*Kafasını kaldırarak ağzını açar. Karagöz elini sokar. Isırır. Karagöz'de feryat. Yahudi'de kezâ.*) Sen ne bağriyorsun be? Yoksa ağri sana mi yeçti? Ey, mademki sana yeçirdiler, bağriyorsun, bu ağri neye benden çikmadi?

KARAGÖZ — Ulan, artık ettiğin yetişti. Dayağın da meyânesi geçti. Ya def ol git, ya neren ağrıyorsa onu söyle.

CÛD — Hâlâ anlayamadin mi, a sersem oğlu sersemi? Yan dişim ağriyor. Ne olur, aliversen e! Aydi çabuk al!

KARAGÖZ — Sen dur, ulan köpoğlu! Ben şimdi «çabuk al»ı gösteririm. İçerden edevât-i mahrûkayı[325] getireyim,

325 *Edevât-i mahrûka*: yanmış âletler. (Herhalde, «can yakan âletler» demek istiyor).

şimdi ne ağrı kalır, ne de suratında hayır kalır.

(Karagöz içeri gider, kerpeteni getirir. Yahudi'nin çenesini çıkarır. Azîm velvele. Pastaf. Yahudi cızlam.)

(Velvele ile topal İhtiyar gelir.)

İHTİYAR — Vakitler hayır olsun, Doktor Domates.[326]

KARAGÖZ — Vakitler hayır olsun, çürük patates. — Herifin kafasına ne olmuş acaba? Suratını da eşekarısı sokmuş galiba.

İHTİYAR — Yahu, maşallah güzel dükkânın var. Lâkin bu dükkânda yalnız mısın yoksa?

KARAGÖZ — Hayır, bir arkadaşım daha var ama, kendisi burda yok. Bugün nöbet benimdir, o bugün sokakları gezer.

İHTİYAR — Kuyu başında mı gezer? Demek, dolaba nöbetle koşuluyorsunuz haa?

KARAGÖZ — Hay kerata hay! Yüzüme karşı dolap katırı yaptı bizi.

İHTİYAR — Her ne hal ise... Buraya gelişim, mahzâ[327] tedavi olunmak içindir.

KARAGÖZ — Buraya gelişin tramvaya mı koşulmak içindir? Burası tramvay makası değil. Taksim'e[328] git, beygirleri orda değiştirirler.

İHTİYAR — Evet, ben de bilirim, elbette burası aktar dükkânı değil. Esâsen, benim aradığım Doktor Domates olacak. Sen misin Doktor Domates?

KARAGÖZ — Herif anadan doğma sağır. — Evet, benim. — Sabretmeli, ne çare! Güzelce bir ameliyat sana da'borcum olsun!

İHTİYAR — Peki, öbür arkadaşının ismi nedir?

KARAGÖZ — Şey... — Ay, aklıma yalan da gelmiyor... — Dur... «Doktor Aftos» derler.

İHTİYAR — «Doktor Karides» mi derler? Amma tuhaf haa! Hiç böyle isim işitmemiştim. Her neyse. Lâkin onu

326 *Domates*: yazma nüshada bu sözcük burada *Tomatez*, daha aşağıda hep *Domatez* diye yazılmıştır.

327 *Mahzâ*: sırf, ancak.

328 *Taksim*: bk. n. 104/2

da görmek isterim.

KARAGÖZ — Hay uydurucu köpoğlu! — (*Gülerek.*) Doktor Karides'i mi görmek istersin? Onu şimdi göremezsin. Saat on bir[329] olmadan meydana çıkmaz.

İHTİYAR — Acâyip! Gündüzleri nerde vakit geçirir?.

KARAGÖZ — Balıkçıların kavatası[330] derûnunda[331] vakit geçirir. Buray'a her zaman gelmez. Ekseriya meyhanelerde, pisboğazların sofrasında bulunur.

İHTİYAR — Demek ki bu herif dem-keş[332] haa?

KARAGÖZ — Evet, hem keş,[333] hem de senin gibi keş oğlu keştir.

İHTİYAR — Neme lâzım! Nerde olursa olsun! Benim aradığım, Şeyh Küşterî meydanındaki Doktor Domates'tir. O zat da sizsiniz, değil mi? Lâkin ne gibi hastalıklara bakarsınız?

KARAGÖZ — Acâyip. Tekerrüren ihtimâl buyurduğunuza teressüb ederim.[334] Doktor Domates'in bakacağı hastalıklar elbette sebzevât[335] gürûhundan olur. Meselâ, fasulyenin çürüğüne, asmakabağının beresine, sakızkabağının yarasına, balkabağının cilâsına, terbiyeli kerevizin sümüklüböcek yemiş yapraklarına, karnabit[336] ve karalahananın kaba taraflarına, nane, dereotu, maydanoz, tere, mere, böyle şeylere bakarım. Yalnız, havuca bakmak mu'tâdım[337] değildir.

İHTİYAR — Tuhaf söz... Sebzeden başka, insana, hayvana bakmazsın ha?

---

329 *Saat on bir*: güneşin batmasından bir saat önce. (Alaturka saate göre, güneş batarken saat on iki sayılır).

330 *Kavata*: oyma ağaç kab.

331 *Derûn*: iç.

332 *Dem-keş*: içki içici, içkici.

333 *Keş*: (argo) aptal, avanak, ahmak.

334 *Tekrâren ihtimâl buyurduğunuza teressüb ederim*: Karagöz, yabancı sözcük ve dil kurallarını yerli yersiz kullanarak lügat paralıyor; dolayısıyle tekerleme yapıyor. (*Tekerrüren*: tekrarlanarak; *teressüb etmek*: tortulanmak) Belki de şöyle demek istiyor: *Mükerreren i'timâd buyurduğunuza teşekkür ederim.*

335 *Sebzevât*: sebzeler, yeşillikler, zerzevat.

336 *Karnabit*: karnabahar.

337 *Mu'tâd*: alışılmış, âdet olmuş, her vakit yapılan şey.

KARAGÖZ — Bakarım bakar.[338]

İHTİYAR — Bakarsın[338] ha?

KARAGÖZ — Bakar sensin, hayvan oğlu! Arada da uydurmağa çalışıyorsun ha?

İHTİYAR — Kuzum Doktor Domates, seni bana bir mahalde meth ettiler. Her hastalığı tedavi edermişin. Rica ederim, benim bir çareme bak. Kendimi pek çok, fayda etmedi.[339] Fakat bende de kabahat var: perhiz edemiyorum.

KARAGÖZ — Gördün mü bir kere! Haddinden fazla arpa yiyince böyle olur ya!

İHTİYAR — Evet, arpa çorbasını pek severim. Zararı var mı?

KARAGÖZ — Arpa çorbası insan içindir, sana yaramaz.

İHTİYAR — Kuzum Doktor Domates, doğru söyle, bana niçin yaramaz? Ben insan değil miyim?

KARAGÖZ — Lâ-teşbîh,[340] insansınız ama, sendeki hastalığa iltihâb-i himâriyye[341] derler; Fransızcası «koriza dan»[342] Türkçesi «eşek nezlesi» demektir.

İHTİYAR — Çok şey! Böyle nezle insanda da olur haa?

KARAGÖZ — Evet, insan kısmında olmaz; lâkin senin gibi eşekte pek çok olur. Anlatabildim mi efendim? Ekseri yük beygirlerinde olur; ona da «mankafa» ta'bîr ederler... Şey... ayağınıza ne oldu? Mıh yarası mı, yoksa nal mı düştü?

İHTİYAR — Evet, soğuktan üşüdü. Üşüdü de böyle dondu kaldı.

KARAGÖZ — Kulakların da işitmiyor. Suratına ne oldu? Çifte mi attılar, ne oldu? Çarpılmış gibi duruyor.

İHTİYAR — Efendim, bir tarihte bir kazâya uğradı. Evvelce de biraz ağır işitirdi, nihayet sağır kaldı.

KARAGÖZ — Sen merak etme. Ben onu şimdi demirci zımbası vasıtasıyle açarım.

---

338 *Bakar*: 1. «bakmak» fiilinin geniş zamanı'nın üçüncü şahsı; 2. öküz.

339 Cümlede eksiklik var. Herhalde şöyle olması gerekir: *Kendimi pek çok doktora gösterdim, fakat fayda etmedi.*

340 *Lâ-teşbîh*: benzemez, benzetme gibi olmasın.

341 *İltihâb-i himâriyye*: eşek iltihabı.

342 *Koriza dan*: (fr. *Coryza d'âne*) eşek nezlesi.

İHTİYAR — Kaçar mısın?.. Yoo!.. Aman, şu kolumun birisi de kazık gibi kaldı, bir türlü yumuşamıyor.

KARAGÖZ — Merak edecek hastalık değil. Şimdi, kendir tokmağınlan pamuk gibi olur.

İHTİYAR — Kuzum Doktor Domates, bir iki saate kadar beni iyi edip de evime gönderebilir misin?

KARAGÖZ — İki saate kalmaz. Ne münasebet. Hele bir kere ameliyata başlayım, yarım saat sonra [.....][343] şifâ. Son nefesi gusulhanede alırsın.

İHTİYAR — Adam eksik olma! Demek doğru Taksim'deki hâneme yürüye yürüye gideceğim.

KARAGÖZ — Ameliyattan yirmi dakika sonra Edirnekapısı[344] dışarısına gideceğinden emin ol. Lâkin bana parayı biraz ziyadece vermelisin. Eğer parayı çok verirsen hiç acı duymazsın.

İHTİYAR — Şimdi para ister misin? Para biraz zorca yerde. Vâkıa[345] yanımda iki yüz altın kadar var ama, cümlesi[346] kemerdedir.

KARAGÖZ — Hayır efendim... şey... zahmet olmasın. Bir kere işin sıhhat haberini aldık ya, sen kuyruğu titrettikten sonra ferîr fahûr[347] ben kemeri çözer alırım. Şimdi zahmet etme.

İHTİYAR — Teşekkür ederim. Evet, elbette eve giderken ma'-ziyâdetin[348] alırsın. Sen evvelâ ilâcı yap.

KARAGÖZ — Sen dur. Evvelâ sandalyeyi getireyim.

(Karagöz cızlam. Sandalyeyi getirip İhtiyar'ı oturtur. Evvelâ kolunu çıkarır. Yaygara. Sonra başını çıkarır, tekrar ters takar. İçeri götürür, ters takar, getirir, olmaz. Nihayet tekerlek gibi yuvarlıyarak İhtiyar'ı içeri sokar. Tekrar meydana yalnız çıkar.)

İçerde kemeri güzelce yoklayım, sonra da elbette

---

343 Bir sözcük okunamamıştır.

344 *Edirnekapısı*: bk. n. 68

345 *Vâkıâ*: gerçi.

346 *Cümlesi*: bk. n. 150

347 *Ferîr fahûr*: «ferîh fahûr» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; ferahlıkla, rahat rahat, sıkıntısız olarak.

348 *Ma'-ziyâdetin*: ziyadesiyle.

İhtiyar'ı yollayacak yer bulurum. (*İçeri cızlam.*)

(*Şarkı ile veya velvele ile Zeybek gelir.*)

[349](*Karagöz meydana gelir. Karagöz'den İhtiyar'ı sorar. Evvelâ inkâr. Mükerrer. Partiler.*[350] *Nihayet İhtiyar'ın yek pâresini*[351] *meydana getirir, tel ile çevirir. Zeybek çakar. Nihayet işi tatlıya bağlar. Balet. Nihayet perde iner.*)

BİTİŞ[352]

HACİVAT — Karagöz'üm geçmiş olsun!

KARAGÖZ — Allah müstahakını versin! (*Hacivat'a tokat atar.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Ben de sahibine haber vereyim hemân!
(*Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettimse af ola!
İnşallah yarın akşam, Hacivat, seni «.....» nâm mufassal oyunda yakalarsam bak ben bendeniz sana ne işler yaparım.

---

349 Oyunun Karagöz'le Zeybek arasında geçen bu sahnesinde kişilerin konuşmaları verilmemiş, olay özetlenmiştir.

350 *Partiler*: ?

351 *Yek pâre*: tek parça. (Karagöz herhalde İhtiyar'ın «tasvir»inin bir parçasını getirip tel ile çeviriyor).

352 Kaynak: Hayalî Memduh, *Karagöz'ün Aşçılığı*, Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338, s. 24 (bk. c. I, *Aşçılık*, s. 167).

Not

Hayalî Memduh, İstanbul Belediye Kütüphanesi'nde korunan yazmalarında, «Fasıl»ları, «Muhâvere»leri, Giriş bölümündeki «Semâî» ve «Perde gazelleri» ni, «Tekerleme» leri ayrı ayrı defterlerde toplamıştır. Oyun sırasında bunlardan istediklerini bir araya toplayıp bir bütün meydana getirdiği anlaşılıyor. Bu oyunun başındaki *Semâî*, *Perde gazeli*, *Tekerleme* ve *Muhâvere*'yi —Hayalî Memduh'un tutumuna uyarak— sanatçının söz konusu yazmalarından toplayarak bir araya getirdim ve hepsinin kaynaklarını dip notlarıyle belirttim.

Fasıl bölümünün altında şu tarih vardır:
8 Ağustos 319 (21 Ağustos 1903)

FERHAD İLE ŞİRİN

Kaynaklar:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Ferhad ile Şirin* (s. 153 - 209), Wiesbaden 1953

Dr. H. W. Duda, *Fasl-ı Ferhat*, Zaman Kitaphanesi, Tecelli matbaası, İstanbul 1931

Çeşitlemeler:

Ignacz Kunos/Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen stämme*, VIII, *Ferhad ile Şirin*, (s. 333 - 347), Petersburg 1899

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 9, *Ferhad ile Şirin -yahut- Hain Valide*, sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Muhittin Sevilen (Hayalî küçük Ali), *Karagöz, Ferhat ile Şirin* (s. 344-368), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Hayalî Memduh, *Ferhad ile Şirin*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/6

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
FERHAD
ŞİRİN (Zenne)
ŞİRİN'İN ANASI (İçeriden sesi gelir)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
BOK-ANA

HAYVANLAR, NESNELER

At
Merkep
Yılan

Köşk
Dağ
Külünk

FERHAD İLE ŞİRİN

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Tahir Bûselik*[1])

[2] O gül-endâm bir al şâla bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün
Alup âguşa bu çağında miyân-i nâzm
Saran ol serv-kadi Vâsıf öğünsün yürüsün

Gel gel gel serv-i nâzım gel gel gel çâre-sâzım
O gül-endâm bir al şâla bürünsün yürüsün

Hay Hak!

---

1 *Haşim mecmuası*, 1. bas. s. 357, 2. bas., s. 344; *Hânende*, s. 531
Beste: ser-müezzin Sadullah Efendi

2 Ölçek: *Feilâtün feilâtün feilâtün feilün* (*fa'lün*)
..-- ..-- ..-- - -
Metin: Enderunlu Fazıl (? - 1824)
O gül endamlı bir al şala bürünsün yürüsün, ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüşün. — Vasıf! (onun) nazlı belini bu çağında kucağa alıp o servi boyluyu saran öğünsün yürüsün. — Nazlı servim, gel! Çare bulucum gel! O gül endamlı bir al şala bürünsün yürüsün!

(*Hacivat «perde gazeli» ni okur.*)

[3] Bi-hamd-illah kuruldu perdemiz bu âli dîvâna
Safâlansın temâşâ eyledikçe zât-ı Şâhâne

Huzûrunda benim bu şem'-i bahtım şu'lelendikçe
Felekte minnet etmem pertev-i hurşîd-i rahşâna

Biraz sohbet ederdim bu gece çeşm-i siyâhımla
Veliyy-ün-ni'metim aff eyleyüp bakmazsa noksâna

Makaadirdân-i ârif pâdişâh-i pür-maârif kim
Hayâlinden geçen lûtf ü inâyet ehl-i irfâna

İrâde bekleriin zîrâ ki mâbeyn-i hümâyûnun
Kapısı eşiğini öpmeğe geldim edîbâne

Zehî sultân-i zî-şan sâhib-i lûtf ü adâlet kim
Duâ-yi devlet-i şâhânesi farz oldu insâna

Safâda dâim olsun dâimâ sıhhatle ey Hüsnî
Vücûdiyle şeref verdikçe taht-ı Âl-i Osmân'a

Huzûr-i hâzırân,[4] cem'iyyet-i irfân,[5] vakt-i safâ-yi yârân![6]

---

3 Ölçek: *Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün*

Tanrıya şükür, perdemiz bu yüce divana kuruldu, padişah seyrettikçe gönül şenliği bulsun. — Benim bu bahtımın mumu (onun) huzurunda alevlendikçe, dünyada parlak güneşin ışığına minnet etmem. — Velî-nimetim affedip kusura bakmazsa, bu gece kara gözlümle biraz hoşbeş ederdim. — Bilgili kişilerin güçlülerinden (olan) çok kültürlü bir padişah ki, bilgili kimseler için hayalinden (ancak) iyilik ve yardım geçer. — Saray kapısının eşiğini şairce öpmeğe geldim, bunun için buyruk bekliyorum. — Öyle bir şanlı sultan, iyilik ve adalet sahibi ki, (onun şahane mutluluğu için dua etmek insana farz oldu. — Ey Hüsnü, (o), Osmanoğulları tahtına vücudüyle şeref verdikçe, daima sağlıkla safâ sürsün.

(*Hüsnî*: bk. c. II., *Çeşme*, s. 12/n. 4)

4 *Huzûr-i hâzırân*: hazır bulunanların huzuru.

5 *Cem'iyyet-i irfân*: bilgi [= bilgili kimseler] topluluğu.

6 *Vakt-i safâ-yi yârân*: dostların gönül şenliği zamanı.

Lâîndir, dinsizdir. münâfıktır, bî-edebdir[7] Şeytân! Şeytâna lânet, Rahmânın[8] birliğine hamd-i bî-gaayet![9] Ol cenâb-i Rabb-ül-enâm,[10] şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü[11] Pâdişâhımız efendimiz hazretlerini ilâ yevm-il-kıyâm[12] erîke-pîrâ-yi ihtişâm[13] buyursun!

[14] Dergehinden kesmesün pâyın nesîm-i âfiyet
Gonce-i bahtı açılsun hemîşe gül gibi

Efendim, demem o demek değil!

Bu bendeniz, bu hakîr duacınıza eli yüzü yunmuş,[15] elfâzı[16] düzgün, sözü sohbeti tatlı bir fasîh-ül-lisân yâr-i vefâ-şiâr[17] olsa, geliverse şu meydân-i pür-safâya,[18] Arabî bilse, Fârisî bilse, biraz fenn-i şiir ü mûsikîye âşinâ olsa,[19] o söylese bendeniz dinlesem, bendeniz söylesem o dinlese, oturan zevk-perverân-i kirâm da safâ-yâb olsa.[20]

Diyelim: Bu gece işimizi Mevlâm rast getire!

Yâr, bana bir eğlence! Aman, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

---

7 *Lâindir, dinsizdir, münâfıktır, bî-edebdir*: lânetlidir, dinsizdir, bozguncudur, edepsizdir.

8 *Rahmân*: Tanrı.

9 *Hamd-i bî-gaayet*: sonsuz şükür

10 *Ol cenâb-i Rabb-ül-enâm*: O bütün yaratıkların Tanrısı.

11 *Şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü*: ululuk sahibi, güçlü, çok heybetli.

12 *İlâ yevm-il-kıyâm*: kıyamet gününe kadar.

13 *Erîke-pîrâ-yi ihtişâm*: görkem tahtının süsleyicisi.

14 *Fâülâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

-.- - -.- - -.- - -.-

(2. dizede ölçek bozuk.)

Sağlık yeli (onun) kapısından ayağım kesmesin, bahtının koncası her zaman gül gibi açılsın.

15 *Yunmak*: yıkanmak.

16 *Elfâz*: lâfızlar, sözler.

17 *Fasîh-ül-lisân yâr-i fevâ-şiâr*: dili düzgün vefalı dost.

18 *Meydân-i pür-safâ*: çok safâlı meydan.

19 *Fenn-i şiir ve musikiye âşinâ olsa*: şiir ve musiki sanatından anlasa.

20 *Zevk-perverân-i kirâm safâ-yâb olsa*: sayın zevk sahipleri gönül şenliği bulsa.

21 Kanda varsa âşık-i bîçâre cânânın arar
Derd ile bîmâr olan elbette dermânın arar.

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Seni gidi utanıp arlanmaz, hadd ü hudûdunu bilmez[22] herif seni! A kerata! Kapımın önüne her akşam gelirsin, bir kerecik demezsin ki Karagöz ne yapıyor? Yalnız bir gürültüden ibaret. Evde hesabım var, hesap görürken kerata gürültüyü bastı, bir sıfır eksik attım, açığım[23] çıktı, az daha açıkta[23] boğuluyordum.

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, nûr-i dîdem,[24] Karagöz!

KARAGÖZ — Beyaz çiğdem, Hacivat!

HACİVAT — «Derdin nedir?» diye sormazsın.

KARAGÖZ — Sen de hiç akşam evinde oturmazsın.

HACİVAT — Ne yapayım, gözüm nuru! Seni görmezsem yapamam, elimde değil.

KARAGÖZ — Ayağında[25] mı köstek?

HACİVAT — Teessüf ederim, Karagöz, dünyaya boş gelip boş gideceksin.

KARAGÖZ — Vay Hacivat, sen dolu geldin de dolu mu gideceksin?

---

21 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . -
Nerde zavallı âşık varsa sevgilisini arar, dertle hasta olan elbette ilâcını arar.

22 *Hadd ü hudûdunu bilmez*: kendini bilmez. (*Hadd ü hudûd*: sınır, derece).

23 *Açık*: 1. hesap sonunda ortaya çıkan para ya da mal eksikliği; 2. denizin kıyıdan uzak yeri.

24 *Nûr-i dîdem*: gözümün nuru

25 *Ayağın*: daha önce geçen «elimde değil» sözünün karşıtı.

HACİVAT — Değil efendim, benim yirmi parmağımda yirmi hünerim var.
KARAGÖZ — Benim de yirmi fenerim var.
HACİVAT — Ben o sayede geçinirim.
KARAGÖZ — Ben de senin gibi, Hacivat, ben de geçiririm.
HACİVAT — Öyleyse, efendim, mûsikî-şinâs[26] mısınız?
KARAGÖZ — Evet, mum sıkmaya[27] pek âşinâyım.
HACİVAT — Anlayamadım, Karagöz; yani, usul-bend[28] misin?
KARAGÖZ — Musîbet sensin, ağzını topla!
HACİVAT — Canım, sen gezinmek[29] bilmez misin?
KARAGÖZ — Neye bilmem ulan! Sen biraz öteye var! (*Gezinir.*)
HACİVAT — Öyle değil, elini kulağına koy da ağzınla gezin!
KARAGÖZ — Onu öyle söylesene! (*Karagöz elini kulağına koyar, yerde ağzıyle yüzükoyun gezer.*) Tû! Allah müstahakını versin! Bütün ağzıma toprak doldu.
HACİVAT — Öyle değil, üşekâ-yi ümmet![30]
KARAGÖZ — Eşekçi Mehmet sensin!
HACİVAT — Hay budala hay! Beni dinle bakayım! (*Hacivat teganni[31] ile:*) Hey hey, meded ey!
KARAGÖZ — Hacivat, böyle mi olacak?
HACİVAT — Evet efendim, böyle olacak! Bakayım sen düm-tek[32] bilir misin?
KARAGÖZ — Ne dedin?
HACİVAT — Düm-tek, yani Arapça Leylî.[33]
KARAGÖZ — Arabacı evli de seyis bekâr mı, Hacivat?

---

26 *Mûsikî-şinâs*: musikici, musikiden anlayan.

27 *Mum sıkma*: açık-saçık bir söz olabilir.

28 *Usûl-bend*: besteci.

29 *Gezinmek*: musikide taksim; belli bir besteyi çalmayıp (ya da söylemeyip) doğmaca [= irticâlî] olarak uyumlu sesler çıkarmak.

30 *Üşekâ-yi ümmet*: ümmetin eşekleri.

31 *Teganni etmek*: şarkı söylemek, şakımak.

32 *Düm-tek*: Alaturka musikide, «usul»ün uygulanması sırasında kullanılan sözlerden ikisi. (*Düm*: sağ eli yukarıdan aşağıya indirip sağ diz üzerine vurma; *Tek*: sol eli aynı şekilde sol diz üzerine vurma).

33 *Leylî*: «lel-li» olsa gerek. Alaturka musikide kullanılan anlamsız heceler. (Burada) «Düm-tek» karşılığı.

HACİVAT — Değil, efendim! Arapça Leylî birkaç kısımdır: «Mısrî» var, «İskenderûnî» var, «Halebî» var, «Bağdâdî» var, «Trablusşâmî» var.

KARAGÖZ — Hacivat'm anasının a.ı var, Mısır buğdayı Üsküdar'da var, İstanbul'da var, her yerde var.

HACİVAT — Değil birader! «Yürük Beste», «Aksak Semâî» bilir misin?

KARAGÖZ — Ha! Sağır saka, topal bekçiyi bilirim, onlar bizim mahallededir.

HACİVAT — Değil, efendim! Yani murâdım: «Türk Aksağı», «Nev-zemin».

KARAGÖZ — Ahbabımdır, Hacivat.

HACİVAT — Kim?

KARAGÖZ — Galata'daki kürkçü Emin.

HACİVAT — Efendim, şöyle bir «Nîm-devir» yapıver bakayım!

KARAGÖZ — Nargile mi devireyim? Aferin Hacivat! Kahveciden bana dayak yedireceksin.

HACİVAT — Haydi, Karagöz, başla gezinmeğe!

KARAGÖZ — (*Ağzıyle taksim eder.*) Hey, hey!

HACİVAT — Aman Karagöz, dik!

KARAGÖZ — Hacivat, bir yerim mi söküldü?

HACİVAT — Değil, efendim! Perde dik.

KARAGÖZ — Beni sana yorgancı kalfası diye kim söyledi?

HACİVAT — Biraz daha pesçe.

KARAGÖZ — Hey, hey!

HACİVAT — Biraz daha pesçe.

KARAGÖZ — Biraz daha pekmezce. Hey, hey!

HACİVAT — Aman Karagöz, azıcık daha pes.

KARAGÖZ — (*Gayet yavaş.*) Hey, hey!

HACİVAT — Azıcık daha pes.

KARAGÖZ — Hey, hey!

HACİVAT — Azıcık daha.

KARAGÖZ — (*Gayet yavaş.*) Hey, hey!

HACİVAT — Azıcık daha pes.

KARAGÖZ — Hı, hı!

HACİVAT — Azıcık daha.

KARAGÖZ — (*Zorla osurur.*) Pırt, pırt! (*Tokadı atar, Ha-*

civat gider.) Vay köpoğlu! Makamın bana geriden sadâsını çıkarttı.

HACİVAT — (*Gelir.*) Aman Karagöz, başla!

KARAGÖZ — Şimdi sinsilenden[34] başlayacağım. (*Karagöz Râst yolundan okur.*) Hey, hey, meded ey!

HACİVAT — Aman bilâder,[35] beste «Râst» geldi.

KARAGÖZ — Ben de biliyorum, beste rasgeldiğini. Yoksa, bana kalırsa, hiçbir şeyden haberim yok. (*Makam ile teganni eder.*) Hey, hey!

HACİVAT — Aman bilâder, bu pek soğuk «Nevâ» oldu.

KARAGÖZ — Mangalda biraz ısıtıver.

HACİVAT — Bilâder, «Nihâvend» bilir misin?

KARAGÖZ — Naneci Ahmed'i bilmem.

HACİVAT — Hele biraz pesten gezin bakayım.

KARAGÖZ — (*Söyler.*) Yâr, yâr meded yâr!

HACİVAT — İşte bu «Râhat-ül-ervâh» oldu.

KARAGÖZ — Şimdi alt tarafı da sıkıntı-yı ruh olacak.

HACİVAT — «İsfahan»[36] kullanır mısın?

KARAGÖZ — Hayır, merakım Şiraz[37] içmektir.

HACİVAT — Bestelerden «Hisar-Bûselik»?

KARAGÖZ — Ulan Hacivat, Hisar'da kim oldu küfelik?

HACİVAT — (*Gülerek.*) Ha ha ha ha! Ne tuhafsın, Karagöz! Bir parça tîz gezin de «Evc-ârâ»yı bul.

KARAGÖZ — Evin içini gezeyim de hararı bulayım mı?

HACİVAT — «Çârgâh» kolunda bir beste var, «Ferahnâk»; bilir misin onu?

KARAGÖZ — Allah cümlemizin hânesini ferahnâk eylesin, âmin!

HACİVAT — Gezin bakayım biraz.

KARAGÖZ — Hey, hey meded ey!

HACİVAT — Şimdi, bilâder, «Nevâ-yi Tatar» dan «Kara Batak» a gireceksin.

---

34 *Sinsile*: «silsile» sözcüğünün halk ağzından bozulmuş biçimi, soyzinciri.

35 *Bilâder*: «birader» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

36 *İsfahan*: 1. alaturka musikide bir makam; 2. İsfahan'dan gelen tömbeki tütünü.

37 *Şiraz*: Şiraz'dan gelen tömbeki tütünü.

KARAGOZ — Tatar Hüseyin Ağadan dayak mı yiyeceksin? Bana ne ulan?

HACİVAT — Bilâder, «Sabâ» kolundan «Beste-Nigâr».

KARAGÖZ — Sabahleyin mide bozar pestil ile enginar.

HACİVAT — Bir de şey vardır, bestelerden: «Hüzâm» ile karışık « Nev-eser».

KARAGÖZ — Dülgerde mi, Hacivat, destere, keser?

HACİVAT — Değil bilâder, hele biraz gezin bakayım.

KARAGÖZ — Hey, hey, meded ey!

HACİVAT — İşte bilâder, «Hüseynî-Aşîrân» «Nühüft» oluyor.

KARAGÖZ — Ne oluyor, ne oluyor? Hüseyin Ağa aşırılıp lüp mü oluyor?

HACİVAT — Dur bakayım, bestelerden bir şey daha vardır, yani «Çifte-Düyek», «Devr-i Revân».

KARAGÖZ — Sofular'daki Deli Süleyman kim?

HACİVAT — Anlayamadın bilâder, «Zencîr», «Devr-i Kebîr».

KARAGÖZ — Zeyrek'teki Sümüklü Bekir kim?

HACİVAT — Baksan a, bilâder, «Segâh» yolunda bir makam var.

KARAGÖZ — Samatya yolunda hamam mı var? Ha, ona Büyükağa derler.

HACİVAT — Değil, bilâder, sen kazı koz anlıyorsun. Şimdi lâtifeyi bırak da biraz tîz gezinerek «Çârgâh» tan «nevâ» ya atla.

KARAGÖZ — Çergede gezineyim de tavaya mı atlayım? Kızarmak için galibâ, değil mi? Hay bunak herif hay!

HACİVAT — Aman Karagöz, gezin!

KARAGÖZ — Meded ey, hey hey, meded ey!

HACİVAT — Aman bilâder, «Sabâ» oluyor.

KARAGÖZ — Şafak attı mı, Hacivat?

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — «Sabah oluyor» dedin de.

HACİVAT — Münasebetsizlik etme, Karagöz. Biraz da tîzden söyle bakayım.

KARAGÖZ — Hey, hey, meded ey, aman, aman!

HACİVAT — İşte «Muhayyer-Sünbüle», «Acem-Kürdî».

KARAGÖZ — Ulan, simitçinin tablasını kim devirdi?

HACİVAT — Değil a canım, «Sabâ» dan başlayıp tîz «Segâh» a vararak «Nevâ-yi Kürdî» yi bulup «Makam-ı Araban» a inivermeli.

KARAGÖZ — Onu yapamam, Hacivat.

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Sabahleyin kalkmalı, tezgâhçılara varmalı, bekçi Kürd'ü tutup arabaya atmalı; bu benim elimden gelmez.

HACİVAT — Değil a canım! Bestelerden bir şey vardır, bakayım: «Terz-i cedîd» ile «Şevk-âver».

KARAGÖZ — Tarakçı Reşit ile kunduracı Yaver kim, ulan?

HACİVAT — Efendim «Dilkeş-Hâverân».

KARAGÖZ — Onu tanırım.

HACİVAT — Kimi tanırsın?

KARAGÖZ — Eşekçi Yaver Ağayı.

HACİVAT — Bilâder, «Sûzinâk» ten bir şarkı vardır, onu meşk edelim. Evvelâ ben söyliyeyim de sen dinle:

38 Firâkın sevdiğim kâr etti câne
Kül oldum nâr-i aşka yane yane
Budur senden niyâzım âşıkaane
Kül oldum nâr-i aşka yane yane

Haydi, Karagöz, söyle bakalım!

KARAGÖZ —

Dayak atmaya ararım bahâne
Kızardı kel kafam acıyor yane yane
Dayak atmaya ararım bahâne
Kızardı kel kafam acıyor yane yane

(*Hacivat'a tokat atar, Hacivat gider.*) Vay köpoğlu!

HACİVAT — (*Gelir.*) Aman bilâder, «Müsteâr» ile «Mâhûr» kaldı.

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Hâlâ «Mustafa marul kaldı» diyor.

---

38 *Gülzâr-i Musiki*, 1. bas. s. 92, 2. bas., s. 89
Beste: Hacı Arif Bey
Ölçek: *Mefâilün mefâilün feülün*
. - - - . - - - . - -
Sevdiğim! ayrılığın canıma işledi, aşk ateşine yana yana kül oldum; sana âşıkça yalvarışım budur, aşk ateşine yana yana kül oldum.

Ulan, sen gidersin de beni pamuk ipliği ile mi bağlıyorlar? Ben de giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Hm âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Hacivat tarafına köşk, Karagöz tarafına dağ konur.*)

(*Şarkı Hicâz*[39])

[40]Esîrin oldum ey zülf-i kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim
(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhün gül-gonca-i bağ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmm dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansm
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansın
Ve lâkin âfet-i devr-i zamansın
Yeter cevr eylodin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

(*Şarkı biter, Karagöz dağdan aşağıya düşer.*)

KARAGÖZ — Ulan Hacivat, buraya molozu yığmışsın! —Köşkü kendi tarafına yapmış, bizim tarafa süprüntüleri dökmüş! (*Hacivat'ın kapısına gider, Hacivat'ı cağırır.*) — Ulan Hacivat, aşağıya gel!

39, 40 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352/n. 60, 61

HACİVAT — Ne var, Karagöz? Beni neye çağırdın?

KARAGÖZ — A Hacivat, kendi tarafına köşkü yapmışsın, benim tarafıma molozu yığmışsın!

HACİVAT — Karagöz, benim tarafımdakine «Kasr-ı Şirin»[41] derler, senin tarafındakine «Kûh-i Ferhad»[42] derler.

KARAGÖZ — Öyleyse, Hacivat, sen git de bir kalıp sabunla iki kova su getir.

HACİVAT — Ne yapacaksın?

KARAGÖZ — O paslı şirden[43] ile küflü berbadı[44] yıkayalım.

HACİVAT — Karagöz, ben bunların min-evvel ilâ âhirini[45] anlatırım ama, vakit geçer.

KARAGÖZ — Aman Hacivat, anlat!

HACİVAT — Kulak ver de dinle.

KARAGÖZ — Dinliyorum.

HACİVAT — Amasya şehrinde Harun namında bir bezirgân varmış. Mâl-i Karun'a mâlik,[46] malının hesabını bilmez, böyle bir bezirgân, ammâ misli[47] cihâna gelmemiş. Mûmâ-ileyhin[48] emlâk ve akaarı[49] hakikaten tasvir olunmaz bir raddede[50] ise de, ne çare ki dâr-i dünyâda[51] bir semere-i ömr ü fuâdı,[52] yani evlâdı olmadığı için bu zatın kubbe-i âlem[53] bir dâr-i mihen[54] olarak, gözüne bir şey görünmez idi.

KARAGÖZ — Kendisi gidi[55] mi?

---

41 *Kasr-i Şirin*: Şirin'in köşkü.

42 *Kûh-i Ferhad*: Ferhad'ın dağı, Bîsütun dağı, (burada: Amasya'daki «Elma-dağı»).

43 *Şirden*: geviş getiren hayvanlarda ikinci mide, geviş bağırsağı.

44 *Berbad*: (burada) pislik.

45 *Min-evvel ilâ âhir*: (doğrusu: *min-evvel ilâ âhirihî*) başından sonuna kadar.

46 *Mâl-i Karun'a mâlik*: Karun'un malı kadar mala sahip.

47 *Misli*: benzeri, eşi.

48 *Mûmâ-ileyh*: adı geçen.

49 *Emlâk ve akaar*: mülkler ve gelirler.

50 *Radde*: derece.

51 *Dâr-i dünyâ*: dünya evi, bu dünya.

52 *Semere-i ömr ü fuâd*: ömrünün ve gönlünün meyvası.

53 *Kubbe-i âlem*: dünya kubbesi.

54 *Dâr-i mihen*: mihnet evi.

55 *Gidi*: pezevenk.

HACİVAT — Dinle, Karagöz!

KARAGÖZ — Söyle, Hacivat!

HACİVAT — Mürûr-i zamân[56] ile bütün ticaret ile iştigaalden[57] kat'-ı rişte-i alâka ederek[58] gönlünü eğlendirmek ve müteselli olmak[59] efkâr-i bâtılasıyle[60] sayd ü şikâra[61] merak eder.

KARAGÖZ — Seyyid Bey ile Kâğıthane'ye mi gider?

HACİVAT — Bir çok zaman bu yolda tazyî-i evkaat eder[62] ise de, nihayet bundan da lezzet-yâb olamıyarak,[63] Mecnun misâli, ne yolda vakit geçireceğinden âciz kalır.

KARAGÖZ — Bir gece sizde misafir mi kalır?

HACİVAT — Bir gün devlet-hânelerinde[64] otururken nüdemâ-yi esrârından[65] birini huzûruna celb ederek[66] der ki: «— Ey benim nedîm-i hâssım![67] halim neye müncer olacak?[68] Benim gibi mal ü iradı hadd ü hesaba gelmez adama cenâb-i Hakk-i müsteân[69] bir evlât ihsan edip de der-âguş[70] etmeğe muvaffak etmez ise, hadden efzûn[71] mal neye yarar?» deyip bir âh-i serd[72] çekerek çâk-i girîbân olur.[73]

KARAGÖZ - Kaybettiği ceketin yakasını bulur mu?

HACİVAT — Ve daha buna mümâsil[74] birtakım tefevvü-

---

56 *Mürûr-i zamân*: zaman geçmesi.

57 *İştigaal*: meşgul olma, uğraşma.

58 *Kat'-i rişte-i alâka etmek*: ilgisinin ipliğini kesmek (yani: bırakmak).

59 *Müteselli olmak*: teselli bulmak, avunmak.

60 *Efkâr-i bâtıla*: yanlış inanç.

61 *Sayd ü şikâr*: av.

62 *Tazyi-i evkaat etmek*: vakit kaybetmek.

63 *Lezzet-yâb olmak*: tad almak.

64 *Devlet-hâne*: büyük bir kişinin evi, konağı (nezaket sözü).

65 *Nüdemâ-yi esrâr*: sırdaş.

66 *Celb etmek*: getirmek.

67 *Nedîm-i hâss*: özel sohbet arkadaşı.

68 *Müncer olmak*: varmak, bir sonuca doğru çekilmek.

69 *Cenab-i Hakk-i müsteân*: kendisinden yardım istenen Tanrı.

70 *Der-âguş*: kucaklama.

71 *Efzûn*: çok, aşırı.

72 *Âh-i serd*: sert ah, şiddetli ah.

73 *Çâk-i girîbân etmek*: yaka yırtmak.

74 *Mümâsil*: benzer.

hât-i teessüf-iştimâlden[75] sonra, «— Bari benim esbimi[76] ve mâyelzem-i seferi[77] hazır et, birkaç tane de tevâbi-i kâr-güzâr[78] alalım da bir parça gezelim.» der.

KARAGÖZ — Vay! efendi kahvecilik edecek, tavayı ne yapacak?

HACİVAT — Nedîm-i merkum[79] aldığı emri bi-tamâmihâ[80] icrâ ile yola çıkarlar.

KARAGÖZ — Vay! demek ki bezirgân yoldan çıkıyor?

HACİVAT — Şehirden birkaç saat ilerledikten ve biraz dolaştıktan sonra yolları bir çeşme başına tesadüf eder.

KARAGÖZ — Bezirgân tarassud[81] mu eder?

HACİVAT — Hem biraz istirahat etmek, hem de beygirleri sulamak üzere, hayvanlardan inip çeşmeye muttasıl[82] bir ağaç sâyesine[83] nüzûl[84] ederler.

KARAGÖZ — Hepsi bırakıp giderler mi?

HACİVAT — Dinle! Nâgâh verâ-yi şecerden nûrânî sîmâlı bir pîr-i fânî zuhûr edüp:[85] «— Safâ geldin, yâ tâcir Harun!» der demez Harun ayağa kalkıp pîrin[86] ayaklarına kapanarak: «— Mademki sen benim Harun olduğumu bildin, kalbimdeki olan muzmerrimi[87] de bilirsin!» diye rica ve istirhâma başlar başlamaz...

KARAGÖZ — Hacivat, ortaoyunu mu oynuyorlar?

HACİVAT — Pîr: «— Estağfurullah! seni muztarib eden, bir evlâdın olmadığı içindir. Mademki buna harîs ve arzû-keşsin,[88] şu nushayı[89] al, akşam konağa avdetinde bir bardak

75 *Tefevvühât-i teessüf-iştimâl*: acınma ile dolu yerli yersiz sözler.

76 *Esb*: at.

77 *Mâyelzem-i sefer*: yolculuğa gerekli şeyler.

78 *Tevâbi-i kâr-güzâr*: becerikli uşaklar.

79 *Nedîm-i merkum*: adı geçen sohbet arkadaşı.

80 *Bi-tamâmihâ*: tamamiyle.

81 *Tarassud*: gözleme, gözetleme.

82 *Muttasıl*: bitişik.

83 *Sâye*: gölge.

84 *Nüzûl*: inme. (*Nüzûl ederler*: inerler).

85 *Nâgâh verâ-yi şecerden nûrânî sîmâlı bir pîr-i fânî zuhûr edip*: birdenbire ağacın arkasından nur yüzlü bir ihtiyar meydana çıkıp.

86 *Pîr*: ihtiyar.

87 *Muzmerr*: gizli, saklı, içte olan.

88 *Arzû-keş*: istekli.

89 *Nusha*: muska.

su içine bu nushayı at ve üzerine bir şey kapa, açık durmasın...

KARAGÖZ — Açık durmasın elbette, içine bir şey düşer.

HACİVAT — «Yirmi dört saat nusha suda dursun; sonra yarısını sen iç ve yarısını zevce-i menkûhana[90] içir, murâdın hâsıl olur.» der ve der-akab[91] gözden nihân olur.[92]

KARAGÖZ — Gözlükçü Avram'ı bulur mu?

HACİVAT — Efendi şâd ü hurrem[93] olarak hânelerine avdet ederek tıpkı pîrin tarifi mûcibince nushayı bardağa koyarak suyun yarısını kendi ve yarısını zevcesi içer, bi-inâyet-illâh[94] o geceden itibâren haremi[95] hâmile[96] kalır.

KARAGÖZ — Haremi haremde[95] mi kalır?

HACİVAT — Dinle, Karagöz!

KARAGÖZ — Söyle, Hacivat!

HACİVAT — Sözü uzatmayalım: Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika, dokuz saniye deyince âfet-i devrân,[97] Zelihâ-yı sânî[98] bir duhter-i pâkîze[99] rahm-i mâderden[100] nüzûl[101] ile dâr-i fânîye[102] teşrîf eder.

KARAGÖZ — Tımarhaneye teşrif mi ediyor? Bezirgân mı? Demek ki çıldırmış!

HACİVAT — Ol[103] saat pederine müjdeciler gider, tebşîr[104] ederler, kurbanlar kesilir, fukaraya in'âm ü ihsân[105] olunur.

---

90 *Zevce-i menkûha*: nikâhlı karı.

91 *Der-akab*: hemen.

92 *Gözden nihân olmak*: göze görünmez olmak. (*Nihân*: gizli).

93 *Şâd ü hurrem*: sevinçli.

94 *Bi-inâyet-illâh*: Tanrının yardımıyle.

95 *Harem*: 1. nikâhlı karı, zevce; 2. eski konak ve saraylarda kadınlar dairesi.

96 *Hâmile*: gebe.

97 *Âfet-i devrân*: dünya güzeli.

98 *Zeliha-yı sânî*: ikinci Zeliha.

99 *Duhter-i pâkîze*: temiz kız.

100 *Rahm-i mâder*: ana rahmi.

101 *Nüzûl*: bk. n. 84

102 *Dâr-i fânî*: ölümlü yer, dünya.

103 *Ol*: o.

104 *Tebşîr*: müjdeleme.

105 *İn'âm ü ihsân*: nimet verme ve bağış, iyilik.

KARAGÖZ — Çocuk dünyaya gelir gelmez her şey bulunur.

HACİVAT — Çocuğun ismini «Şirin» tesmiye[106] ederler. Ta'lîm ü terbiyesine[107] nezâret etmek üzere süt-analar, cariye ve köleler ve bir ayrı dâire-i fâhire[108] tertîb olunur.

KARAGÖZ — Büyük bir dâire[109] alınır diyorsun; çocuk mu çalacak o dâireyi.[109]

HACİVAT — Değil a canım! Şirin kızcağızım bir aylık, iki aylık, üç, dört, derken dokuz aylık, derken bir yaşına gelir; iki yaş, üç yaş, dört yaş, derken yedi yaşına gelir.

KARAGÖZ — Bir kuru, iki kuru, üç kuru, dört kuru..

HACİVAT — Karagöz, bu kurular ne olacak?

KARAGÖZ — Bu kadar yaşın yanında hiç kuru istemez mi?

HACİVAT — Şirin hanımı mektebe başlatırlar, hocaya verirler. Biraz zaman okuduktan sonra mektepten alıp nakış ustası tutup nakış öğrenir ve sâir marifetler öğrenir. Günlerden bir gün Şirin hanım otururken «— Kızlar!» deyip el çırpıp kırk tane cariye gelip edebi icrâ edip zemin-bûsî[110] eyledikten sonra el bağlayıp karşısında dururlar. Şirin hanım bin nâz ile emr edip: «— Kızlar, şu benim gergefimi getirin!» der demez cariyeler yer ile beraber temenna ederek her biri bir odaya giderler, arûsek[111] gergefi alıp getirirler. Nansuk[112] tülbendi çekip üç yaldızlı lehek[113] kılaptanı türlü elvan[114] ipekler ile bu benim arkamdaki köşkün resmini işler. Akşam olur, Şirin hanımın pederi gelir gelmez: «— Ey benim velî-nimetim pederim! Eğer ben senin kızın isem bu köşkün resminde senden bir köşk isterim.» der demez pederi de: «— Başüstüne, benim bir tanecik kerîmem!» diyerek sözünü kabul etti. Sabah oldu, güneş kulle-i Kaf'tan[115] baş gösterip âlem nûr ile münevver ol-

106 *Tesmiye*: isim verme.

107 *Ta'lîm ve terbiye*: öğretim ve eğitim.

108 *Dâire-i fâhire*: güzel, gösterişli daire. (*Dâire* : büyük bir yapının bir bölüğü).

109 *Dâire*: zilli tef.

110 *Zemin-bûsî*: yer öpme.

111 *Arûsek*: yeşil ve pembe dalgalı sedefle işlenmiş.

112 *Nansuk*: bir tülbent çeşidi; İngilizce *nainsook* sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

113 *Lehek*: ?

114 *Elvan*: renkler. (Burada: renkli).

115 *Kulle-i Kaf*: Kaf dağının doruğu.

du.[116] Neccâr[117] gelip temeller atılıp kurbanlar kesildi. Köşk bitmede olsun, kalıyor içinin bir nakşı.[118]

KARAGÖZ — Bu nakış ne oluyor?

HACİVAT — İçinin nakşı, yani boyası.

KARAGÖZ — Boyaya nakış mı derler?

HACİVAT — Evet, bilâder. O zamanda nakkaşların[119] pîri[120] Behzad[121] oğlu Ferhad.

KARAGÖZ — Söyle bakalım Berbad oğlu Berbad!

HACİVAT — Çavucak,[122] bu işin ehli Ferhad'ı getirtirler, köşkün pazarlığını ederler; boyalar ezilip Ferhad başlar köşkü nakş etmeğe.

KARAGÖZ — Vay! Ferhad da nakış mı işliyor?

HACİVAT — Birinci kat yaseminler, ikinci kat karanfiller, üçüncü kat ıtrışahîler, dördüncü kat güller, beşinci kat sünbüller, altıncı kat menekşeler, yedinci kat şebboy çiçeği, gölgesini sağdan vereceğine soldan vermiş.

KARAGÖZ — Ehl-i merak çocuk, sağdan soldan veriyor.

HACİVAT — Ehl-i merak çocuk, iskeleyi ayağının altına koyup, kırkkalem peştemal[123] belinde, mücevherli fırça elinde, altın boya çanağı yerde, perçemi bir omuzdan bir omuza dökülmüş, pembezar[124] gömleğin kollarını sıvayıp elini şakağına koyup «— Yâ dost, meded!» dediği zaman Amasya dağları çıngır çıngır ötüyor.

KARAGÖZ — Demek ki Amasya'nın dağları horoz olmuş!

HACİVAT — Ferhad köşkü nakş etmekte olsun. Şirin hanıma müjdeciler gider, «köşk bitti» diye. «— Buyurun temâşâ edin!» derler. Şirin-i pür-cefâ,[125] çarşafa bürünüp, kırk tane cariye yanında, kimi sağında, kimi solunda,

---

116 *Münevver olmak*: aydınlanmak.

117 *Neccâr*: dülger.

118 *Nakş, nakiş*: 1. resim; 2. ipek ve sırma ile yapılmış işleme.

119 *Nakkaş*: ressam.

120 *Pîr*: bir mesleğin icatçısı.

121 *Behzad, Bihzad*: (? - 1537) Ünlü İran minyatürcüsü.

122 *Çavucak*: ? (*çabucak* olsa gerek).

123 *Kırkkalem peştemal*: bir çeşit peştemal. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* (c. II, s. 36) sinde de adı geçer

124 *Pembezar*: bürümcük cinsinden ince bir ipekli kumaş.

125 *Şirin-i pür-cefâ*: çok cefa çekmiş Şirin.

köşkün kapısına kadar fermayiş şal[126] döşenmiş, tıpış tıpış yürüyerek, iki tarafına göz süzerek, etrâf ü eknâfı seyr ü temâşâ ederek,[127] köşkün kapısına gelip sağ ayağını atar atmaz kurbanlar kesilir.

KARAGÖZ — Hacivat, ben de isterim kurban payı.

HACİVAT — Birinci kata çıkıp «— Maşallah peh peh!», ikinci kata çıkıp «— Maşallah peh peh!», üçüncü kata çıkıp «— Maşallah peh peh!», dördüncü kata çıkıp «— Maşallah peh peh!», beşinci kata çıkıp «— Maşallah peh peh!», altıncı kata çıkıp «— Maşallah peh peh!»...

KARAGÖZ — Hacivat, bu katlara hep «maşallah peh peh» mi nakş etmişler?

HACİVAT — Efendim, «maşallah peh peh» demek, «maşallah iyi» demek. Yedinci kata çıkıp gûşuna[128] yanık bir sadâ gelir.

KARAGÖZ — İs kokulu, öyle mi?

HACİVAT — Bu ses nereden geliyor diye merak eder, bir de bakar ki ne baksın! Ferhad'ı görür görmez düşüp canevinden vuruldu. Ferhad, 'bu gürültü nedir?' diye bir de baktı ki, ne bakarsın...

KARAGÖZ — Baktığım yok, ulan!

HACİVAT — Ma'şûku[129] olan Şirin hanım yerlere serilmiş yatıyor.

KARAGÖZ — Halı yerine sermişler.

HACİVAT — Karagöz, Şirin deyip de geçiverme! Göv-elâ[130] göz, çekme burun, hokka ağız, çene-zenehdan,[131] bir karış gerdan, sîm pâzûlar...[132]

KARAGÖZ — Çifte Câzûlar...[133]

HACİVAT — Pembe göğüs, endam aynası gibi karın, turunç

---

126 *Fermayiş şal*: ısmarlama olarak yapılmış en iyi cins Keşmir ve Lâhur şalı (Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, Constantinople 1921).

127 *Etrâf ü eknâfı seyr ü temâşâ ederek*: dört-bir yana baka baka.

128 *Gûş*: kulak.

129 *Ma'şûk*: sevilen, sevgili.

130 *Göv-elâ*: gök-elâ, mavi-yeşil elâ.

131 *Zenehdan*: çene (Burada çene'nin sıfatı gibi kullanılmış).

132 *Sîm pâzûlar* [= *bâzûlar*]: gümüş kollar.

133 *Çifte Câzûlar*: «Câzûlar» oyununa işaret (bu oyun için bk. c. I); bu oyunun bir adı da «Çifte Câzûlar»dır.

gibi memeler, ayva göbek.

KARAGÖZ — Çok methettin köpoğlu köpek!

HACİVAT — Ferhad-ı biçâre[134] de kendini aşağıya atıp o da bin can ile vurulur.

KARAGÖZ — Hacivat, bu iki vurulmuştan bir ölen yok mu?

HACİVAT — Karagöz, bunlar birbirlerine âşık olmuşlar.

KARAGÖZ — Kaşık mı olmuşlar?

HACİVAT — Değil a canım! Gönül alıp gönül vermişler

KARAGÖZ — Kaça alıp kaça vermişler?

HACİVAT — Birbirlerine alâka etmişler.

KARAGÖZ — Birbirleriyle kavga mı etmişler?

HACİVAT — «Senin anlıyacağm kantar Bursa'da kestane, tartar!» — Ben gidiyorum. Şimdi bunlar buraya gelip görüşse gerektir. (*Gider.*)

KARAGÖZ — S..tir kerata! Köşkü kendi tarafına yapmış, molozu bizim tarafa yığmış, bana masal söylüyor. (*Gider.*)

(*Ferhad şarkı ile aşağıya gelir.*)[135]

(*Şarkı Mâhûr*)

[136] Sabah oldu tanyerleri atıyor
Destûr[137] almış cümle kuşlar ötüyor
Sarılmışlar iki hasret yatıyor
(*Nakarât*)
Şakı bülbül var uyandır yârimi
Ben kıyamam sen uyandır yârimi

Sabah olsun ben şu yerden gideyim
Garib bülbül gibi feryad edeyim
Sen dururken ya ben kime gideyim
Şakı bülbül var uyandır yârimi[138]
Ben kıyamam sen uyandır yârimi

134 *Ferhad-i biçâre*: zavallı Ferhad.

135 *Aşağıya gelir*: «atla gelir» olsa gerek.

136 Ölçek: 11 (4 + 4 + 4)
Karşılaştırmak için bk. Eflâtun Cem Güney, *Türk Halk Türküleri*, c. I, 2. bas., İstanbul 1956, s. 77

137 *Destûr*: izin.

138 *Gideyim*: E. C. Güney, ad. geç. es., *nideyim.*

Çıkabilsem yüce dağın başına
Güneş vurmuş hateminin[139] taşına
Henüz girmiş on üç on dört yaşına
Şakı bülbül var uyandır yârimi
Ben kıyamam sen uyandır yârimi

FERHAD — (*Of çeker.*)

[140] Bir haber ver ey sabâ serv-i revânım kandadır
Cânımın ârâmı yok ârâm-ı cânım kandadır
Neyledin nettin felek hurşîd-i âlem-tâbımı
Ol ruh-i ferhunde mâh-i mihribânımı kandadır

(*Of çeker.*)

[141] Yine terk-i vatan kılıp diyâr-i gurbete düştüm
Cüdâ düştüm tabîbimden firâk-i hasrete düştüm
Kandadır ol yüzü mâhım erişti göklere âhım
Meded senden ey Allahım ne türlü âfete düştüm

(*Şirin gelir.*)

[142] Cemâlin arz edip uşşâka sultânım safâ geldin
Şeref bahşâ eden hurşîd-i rahşânım safâ geldin
Yapıldı kasr-ı dil kâşâne-i hâtır kudûmunla
Saadetlü benim ey mihr-i tâbânım safâ geldin

---

139 *Hatem* [= *hâtem*]: yüzük.

140 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâ'lün*
-.-- -.-- -.-- -.-

Ey tanyeli! bir haber ver, yürüyen servim [yani: servi boylum] nerdedir? Canımın rahatı yok, canımın rahatı [= sevgilim] nerdedir? — Ey felek! dünyayı aydınlatan güneşimi ne yaptın? O uğurlu yanak, (o) dost ay nerdedir?

141 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---
(3. dizede ölçek bozuk.)

Yine vatandan ayrılıp gurbet ile düştüm; hekimimden ayrı düştüm, hasret ayrılığına düştüm. — O ay yüzlüm nerdedir? Ahım göklere erişti; ey Tanrım! ne türlü (bir) afete düştüm, senden medet!

142 Ölçek: *mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
.--- .--- .--- .---

Sultanım, âşıklara güzelliğini gösterip safâ geldin! şeref veren parlak güneşim, safâ geldin! — Kalb köşkü, gönül evi yapıldı, benim ey parlak güneşim, safâ geldin!

143 Bi-hamd-illâh gönül ol mâhı gördü dîdeler rûşen
Peyâm ister iken dîdârı gördü dîdeler rûşen
Tekellüm mahfiye mahsûs idi ruhsâr-i dünyâda
Ayan ol devlet-i bîdârı gördü dîdeler rûşen

ŞİRİN —

144 Ben cariyesin arzulayıp gelen efendim
Açılmış gonca güller senindir
Çok şükr olsun Hüdaya gelip kavuştuk
Servi gibi ince beller senindir

144 Ben Şirin kuluna etme cefâ
Sürelim seninle zevk ü safâ
Sanma Ferhad'ım beni bi-vefâ
Şekerlenmiş tatlı diller senindir

FERHAD —

145 Bir yanım çayır çimen bir yanım deryâ deniz
Hâk-i pâye[146] yüz sürüp bir bûse ister bendeniz

ŞİRİN —

147 Sen gibi efendime cânım fedâ etsem gerek
Nev-civânım[148] var iken yâ ben kimi sevsem gerek

---

143 Ölçek: *Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

Tanrıya şükür, gönül o ayı [yani: o ay yüzlüyü] gördü, gözler aydın! Haber isterken yüzünü gördü, gözler aydın! Yeryüzünde konuşmak ancak o görünmeyen varlığa mahsustu, (sözler) o uyanık mutluluğu açıkça gördü, gözler aydın!

144 Ölçek: Bu şiirin 11 li hece kalıbıyla yazıldığı seziliyor: nitekim, her iki dörtlükte son dizelerin ölçeği şöyledir: 11 (4 + 4 + 3). Öbür dizelerde ölçek bozuk.

145 Ölçek: 2. dize: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

1. dize: 14 (7 + 7)

146 *Hâk-i pây*: ayak toprağı

147 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

(Ayaklar bozuk.)

148 *Nev-civân*: taze, genç, delikanlı.

Tâ kıyâmet haşr olunca[149] gönlümü verdim sana
Sen dururken bûsemi ben kimlere versem gerek

Al efendim! Bûse de senin, Şirin de senin!

FERHAD — (*Şirin'i öper.*) Ah efendim, Şirin'im!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Şirdenci[150] baba, bumbarı kokutuyorsun!

ŞİRİN —

[151] Rûyumu[152] eline alıp durmaz sunarsın
Ey âşık-i bîçâre buldukça bunarsın

FERHAD —

[153] Bûsenden dil[154] ganî[155] olmak vuslatın[156] şeydâsıdır[157]
Ma'zûr tut Şirin'im dünyâ tamah dünyasıdır.

ŞİRİN — Cariyenize müsaade buyurun da gideyim, Ferhad'ım!

FERHAD — Ne söylüyorsun, Şirin'im? Bir insan tendeki canına nasıl izin verir?

ŞİRİN — Peder mâderimden[158] izinsiz geldim, sonra adûlar[159] duyar, pederime söyler, bunda[160] görüşürken sonra görüşemeyiz. Cariyeniz gidiyorum.

---

149 *Tâ kıyâmet haşr olunca*: kıyamet gününde yeniden dirilinceye kadar.

150 *Şirdenci*: ? (*Şirden*: bk. n. 43)

151 Ölçek bozuk. Bu beytin aslı şöyledir:

Yetmez mi tecelli-i cemâl el de sunarsın
Buldukça sen ey âşık-i bîçâre bunarsın

Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feû'lün*
- - . . - - . . - - . . - -

Metin: Kilisli Rif'at (bk. Dr. H. W. Duda, *Fasl-ı-Ferhat*, s. 27)

Güzelliğin görünmesi yetmez mi, (bir de) el uzatıyorsun; ey zavallı âşık, sen buldukça bunuyorsun.

152 *Rûy*: yüz.

153 Ölçek bozuk.

154 *Dil*: gönül.

155 *Ganî*: zengin.

156 *Vuslat*: kavuşma.

157 *Şeydâ*: çılgın.

158 *Peder mâderinden*: «peder ve mâderimden» olsa gerek, babamdan ve anamdan.

159 *Adû*: düşman,

160 *Bunda*: burada.

161 Nâfe-i müşk-i Huten turrene olmaz hem-bû
Sünbül-i cennet eğer olsa gıdâ-yi âhû
Heves-i zülfün ile azm-i reh-i Çin ettim
Seni şimden gerü ey gözleri âhû yâ hû[162]

(*Gider.*)

FERHAD — Yâ men hû![162] Of!

163 Gittin ammâ yalnız koydun hasret-i cânân bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârân bile
Devr-i meclis bana girdâb-i belâdır sensizin
Şimden sonra istemezem sâgar-i serdan bile

164 Kimseler görmüş değildir can bedenden gittiğin
İşte ben gördüm gözümle kendi cânımdır giden

Yâ aşk-i Şirin![165] (*Kendisini attan aşağıya atar, yüzü koyun yere düşer.*)

---

161 Ölçek: *Feilâtün* (*failâtün*) *feilâtün feilâtün fa'lün*
. . - - (- . - -) . . - - . . - - - -

Ahu, cennet sümbülü ile beslense dahi, Huten ülkesinin miski [yani: Huten ülkesindeki misk ahularının göbeklerinden çıkarılan koku] senin kâkülünün kokusuna eş olamaz. — Senin saçını arzulayarak Çin [1. Çin ülkesi; 2. büklüm, kıvrım] yoluna çıktım; ey gözleri ahu! Şimdiden sonra sana merhaba!

(Huten ülkesi, Çin'le Türkistan arasında bir yerdir; misk ahuları ve bu ahuların göbeklerinden çıkarılan misklerle ün almıştır. Şiirde *Huten, Çin, ahu, misk* kavramları hep bir araya toplanmış.)

162 *Yâ hû*: (derviş selâmı) Allahaısmarladık. (Sözlük anlamı: ey Tanrı!). Bu sözün karşılığı şöyledir: *Yâ men hû!*

163 Ölçek bozuk. Bu dizelerin aslı şöyledir:

Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile
Devr-i meclis bana girdâb-i belâdır sensiz
Mey-i zehr-âb-i sitem sâgar-i gerdânı bile

Ölçek: *Feilâtün* (*fâilâtün*) *feilâtün feilâtün feilün* (*fa'lün*)
. . - - (- . - -) . . - - . . - - . . - (- -)

Metin: Naşâtî (? - 1674), *gazel* (ilk iki beyit).

Gittin ama canı hasretle birlikte bıraktın, sensiz olan dostlar sohbetini bile istemem. — Sensiz (olunca) içki toplantısının (dostlar) halkası bana belâ girdabıdır, (bu toplantının) dönen kadehi de zulmün zehirli şarabıdır.

164 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

165 *Yâ aşk-i Şirin*: ey Şirin'in aşkı!

(*Hacivat gelir, Karagöz de Ferhad'ın atına biner.*)

HACİVAT — Ne bindin o ata?

KARAGÖZ — Ne vazifen a kerata? Burası at pazarı mı yoksa oğlan pazarı mı? Bu at ne duruyor burada, bu oğlan ne yatıyor yerde?

HACİVAT — Karagöz, ben bunların hikâyesini sana anlatmadım mı? Evvelâ ol şehbâz-i bülend,[166] aşk u muhabbette yektâ[167] olan yiğidin adına Ferhâd-i mümtâz[168] derler. Aşk ateşine sabr ü karârı[169] kalmayıp Şirin'in pâyinde[170] pây-endâz[171] olduğunun aslı budur, Karagöz!

KARAGÖZ — O köy buraya yakın mıdır?

HACİVAT — Nasıl köy?

KARAGÖZ — «Aslıbudur» köyü.

HACİVAT — Ben öyle şey bilmem.

KARAGÖZ — Neme lâzım benim arayı marayı, atı satalım da harçlık himâra[172] bakalım. (*Karagöz, atı evine götürür, yine gelir.*) Hacivat, soyalım!

HACİVAT — Ben sana adam soydurmam.

KARAGÖZ — Senin boğazını sıkarım, sen de yatarsın boylu boyuna.

HACİVAT — Haydi diyelim ki soyalım; bana nesini vereceksin?

KARAGÖZ — Evvelâ şu başındaki taç benim, çepken benim, ok yay benim, şalvar benim, gömlek benim, iç-donu benim, kuşak benim, tütün kesesi benim...

HACİVAT — Hani bana?

KARAGÖZ — Kunduranın bir teki benim, bir teki senin.

HACİVAT — Senin benim ne oluyor?

KARAGÖZ — Şimdi sana veririm, köşebaşında arkandan gelir, sana gücüm yeter, elinden alırım.

---

166 *Ol şehbâz-i bülend*: o yüce doğankuşu [yani: yücelerde uçan doğankuşu gibi yiğit].

167 *Yektâ*: tek, eşsiz, benzersiz.

168 *Ferhad-i mümtâz*: seçkin Ferhad.

169 *Sabr ü karâr*: dayanma.

170 *Pây*: ayak.

171 *Pây-endâz*: hükümdar v.b. gibi önemli kişilerin geçecekleri yola döşenen değerli kumaş, halı v.b.

172 *Himâr*: eşek.

HACİVAT — Haydi şuradan, def ol!
KARAGÖZ — Ben sana lâtife söyledim, Hacivat. Sen şu delikanlıyı kaldır.
(Gider.)

HACİVAT — Kalk yiğidim, şehbazım!
FERHAD — (*Kalkar.*) Yahu, sen kimsin?
HACİVAT — Hacivat pederin, evlâdım!
FERHAD — Of!

173 Söylesem derd-i derûnum[174] kimse takdîr eylemez
Gördüğüm rü'yâları hiç kimse ta'bîr[174] eylemez
Bu gençlikte bir belâya uğradım âh eylerim
Taşa te'sîr eyler ammâ yâre te'sîr eylemez

HACİVAT — Evlâdım, yazık değil mi senin gençliğine? Dağlar taşlar eteğinde kurtlar kuşlar gıdâsı olacaksın. Vazgeç, evlâdım, vazgeç! Seni doğuran ana bir daha doğurmaz, senin gibi yiğit kırk yılda meydana gelir. Bir kız için bu kadar âh ü enîn[176] etmede mâna yoktur.
FERHAD — Of!

177 Vazgeçemem ol sevdâdan oldukça ömrüm tavîl
Üstüvâr-i kellem üzre kılsa akrebler vatan

Ne söylüyorsun, Hacivat Çelebi?

---

173 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -
(3. dizede ölçek bozuk. *Bu* sözcüğü fazla.)

174 *Derd-i derûnum*: içimin derdi.

175 *Ta'bîr*: rüya yorumu.

176 *Âh ü enîn*: ah ve inilti.

177 Ölçek *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -
(1. dizede ölçek bozuk.)
Bu beytin aslı şöyledir:
Geçmen ol sevdâdan oldukça bana ömr-i tavil
Üstühân-i kellem içre dutsa akrebler vatan
Metin: Fuzuli (1495 ? - 1556), muhammes.
Kellemin kemiği içinde akrepler vatan tutsa (bile), ömrüm boyunca o sevdadan vazgeçmem.

HACİVAT —

178 Aşk ehline dünyâda dilâra mı bulunmaz
Mecnûn isen ey dil sana Leylâ mı bulunmaz
Gûş et nefesim eyleme feryâd çemende
Ey bülbül-i şeydâ gül-i ra'nâ mı bulunmaz

Benim ciğer-gûşem Ferhad'ım, yazık sana! İnsan kıyafetinden çıkmışsın. Bilmez misin Leylâ ile Mecnun'u, Âşık Garib'i, Kerem ile Aslı'yı? Bunların hangisi ber-murâd[179] olmuşlar? Hepsi nâ-murâd[180] gitmişler.

FERHAD —

181 Can gibi bir bî-bedel cânâna verdim gönlümü
Misli yok bir âfet-i devrâna verdim gönlümü

Sen ne diyorsun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Bak evlâdım, elimi sallasam ellisi, başımı sallasam başı tellisi. Sana ben bir kız bulayım ki misli cihâna gelmemiş.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kuzum Hacivat, bana da bir oğlan bul!

FERHAD — Of!

182 Halk-i âlemde safâlar bende gam eksik değil
Gözlerimden dâimâ hiç kanlı nem eksik değil

HACİVAT — Evlâdım, artık buna bir diyeceğim kalmadı. Kendin bilirsin.

FERHAD — Aman Hacivat Çelebi, sana bir ricam var! Getir elini öpeyim.

HACİVAT — Estağfurullah! Nedir ricanız?

---

178 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
- - . .- - . .- - . - . -

Dünyada âşıklara sevgili mi bulunmaz? Ey gönül! Mecnun isen sana Leylâ mı bulunmaz? — Ey çılgın bülbül! sözüme kulak ver, çimende feryad etme, (sana) «gül-i ra'nâ» [= yarısı sarı, yarısı kırmızı gül] mı bulunmaz?

179 *Ber-murâd*: muradına ermiş, dileğini elde etmiş.

180 *Nâ-murâd*: muradına erememiş, dileğini elde edememiş.

181 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Gönlümü can gibi eşsiz bir sevgiliye, benzersiz bir dünya âfetine verdim.

182 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . -

FERHAD — Şu benim hakk-ı sâlihim[183] olan Şirin'in evine git de bana bir cevâb-i şâfi[184] getir. Kuzum Hacivat baba, ayağının altını öpeyim!

HACİVAT — Aman evlâdım, benim bağrım yufkadır, böyle şeye dayanamam.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Benimki de yoğurtlu tatarböreği-dir.

HACİVAT — Peki evlâdım, gideyim. (*Gider. Şirin'in evine gelir, kapıyı çalar.*)

ŞİRİN — (*İçeriden.*) Hanım nine, aşağıda bir sivri külâhlı adam var.

KARAGÖZ — Ecinnidir, keratayı kovun!

ŞİRİN'İN ANASI — (*İçeriden.*) A kızım, Hacivat Çelebi gelmiş, kapıyı açın! (*Kapıyı açarlar.*) Buyurun Hacivat Çelebi! Ayağınıza soğuk su mu dökelim yoksa sıcak su mu?

KARAGÖZ — Sıcak su dökün de ıstakoz gibi haşlansın.

HACİVAT — (*İçeriden.*) Aman efendim, «Kulda kusur çok olur, affeder efendisi» fehvâsınca...[185] Akşamdan dükkânı kapayıp bir lokma taâm[186] ettikten sonra hâb-i râhata[187] varırım.

ŞİRİN'İN ANASI — Kızım, Hacivat'a bir nargile doldurun, bir de sade kahve, biraz da tatlı getirin.

KARAGÖZ — Yesin ziftlensin.

HACİVAT — Aman efendim, ne zahmet!

ŞİRİN'İN ANASI — Sen benim evime kırk yılda bir kere geldin.

HACİVAT — Şirin hanımın keyfi iyi midir?

ŞİRİN'İN ANASI — Elini öperler.

HACİVAT — El öpeni çok olsun, kullar halayıklar öpsün elini!

ŞİRİN'İN ANASI — Bu günlerde, Hacivat Çelebi, çok canım sıkılıyor.

---

183 *Hakk-i sâlih*: din buyruğuna uygun hak.

184 *Cevâb-i şâfi*: inandırıcı cevap.

185 *Fehvâ*: anlam, kavram.

186 *Taâm*: yemek.

187 *Hâb-i râhat*: rahat uyku.

HACİVAT — Ne gibi efendim?

ŞİRİN'İN ANASI — Ne gibi olacak! Şirin hanımın kısmeti çıkıp da bir kocaya veremedik.

HACİVAT — Efendim, onun adı Şirin, talihi de şirindir, elbette çıkar kısmeti.

KARAGÖZ — Gönder Hacivat bana meddah İsmet'i.[188]

ŞİRİN'İN ANASI — Öyle, Hacivat, ama, kız kısmı yirmi yaşını geçerse biraz ağırlaşır.[189]

KARAGÖZ — Tuz ekin de kokmasın.

HACİVAT — Efendim, sizin Şirin hanıma bendeniz bir delikanlı buldum, ikisi de birbirinin dengi.

KARAGÖZ — Hacivat da oğlan pezevengi.

ŞİRİN'İN ANASI — Canıma minnet, Hacivat Çelebi. Damadımız olacak delikanlının ismi nedir?

HACİVAT — Efendim, Ferhad.

KARAGÖZ — Söyle, berbad oğlu berbad!

ŞİRİN'İN ANASI — Ayol, nasıl Ferhad? O Amasyalı Ferhad olmasın!

HACİVAT — Evet efendim, odur.

ŞİRİN'İN ANASI — Aferin Hacivat! Benim kızımı öyle dağda bayırda gezen çapkına mı lâyık gördün?

HACİVAT — Efendim, Ferhad'ın ağzı mı eğri, yoksa burnu mu çarpık, kolu mu çolak, ayağı mı topal?

ŞİRİN'İN ANASI — Pekâlâ delikanlı. Gökte yıldızlar bana yalan, o uzak.

HACİVAT — Eyvah, keşki söylemeyeydim!

ŞİRİN'İN ANASI — Bak, Hacivat, öyle birtakım adama kız vereceğime boynuna bir taş bağlar denize atardım daha iyi. Eğer bunun için geldinse buyurun dışarı!

KARAGÖZ — Hacivat'm itibarı ziyade. Kapı dışarı zamkinos![190]

---

188 *Meddah İsmet* (1851-1914): ünlü meddah ve ortaoyuncusu. Camcı esnafındandı. Ölümünden sonra, Beşiktaş'ta bir sokağa «Meddah İsmet sokağı» adı verilmiştir.

189 *Ağırlaşmak*: 1. (kızı) isteyenler azalmak; 2. (yemek) bozulmaya yüztutmak.

190 *Zamkinos*: (argo) kaçmak, sıvışmak, uzaklaşmak.

HACİVAT — Yazıklar olsun efendim, iz'ânına, irfânına![191]
ŞİRİN'İN ANASI — Ben de senin iz'ânına, irfânına veremedim, Hacivat!
KARAGÖZ — Ben de sizin ikinizin de irfânına veremedim.

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Vazgeç, evlâdım, bunlar lâkırdı anlayan adamlar değildir.
FERHAD — Of!

[192] Gel nesîm-i bâd-i sabâ hâtır-i yârdan ne haber
Gelir mi o kaafile aceb müjde-i yârdan ne haber
Şem'-i hüsnün rûyuna âmâde kılsam nola ben
Ne yaman cünbüşü var rûzgârdan ne haber

Kuzum Hacivat, benim ednâ[193] hatırım için bir daha Şirin'in evine gidin!
HACİVAT — Peki evlâdım, hatırın için gideyim. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Bu sefer dayağı yer gelirsin!

HACİVAT — Baksanız a, efendim!
ŞİRİN'İN ANASI — (*İçeriden.*) Kızım, aç kapıyı, Hacivat Çelebi geldi! (*İçeriye alırlar.*) — Buyurun Hacivat, sana bir şey söyliyeceğim: Sizin teklifinizi kabul ederim ama, benim de size bir teklifim var.
HACİVAT — Nedir efendim?

---

191 *İz'ân, irfân*: kavrayış ve bilgi.

192 Ölçek bozuk. Bu dizelerin aslı şöyledir:

Gel ey nesîm-i sabâ hatt-i yârdan ne haber
Gelir mi kaafile-i müşk-i yârdan ne haber
Şemîm-i zülfüne âmâdedir meşâm-i ümîd
Ne gûne cünbüşü var rûzgârdan ne haber

Ölçek: *Mefâilün feilâtün mefâilün feilün*
. . - - . - . - . . -

Haşim mecmuası, 1. bas., s. 168, 2. bas., s. 154; *Hânende*, s. 308; *Gülzâr-i Musiki*, 2. bas., s. 209

Beste: Itrî (1640? - 1711?)

Gel ey tanyeli! sevgilinin (ayvatüyü) sakalından ne haber? Misk saçan kafile geliyor mu, ne haber? — Umudun genzi (onun) saçının kokusunu (koklamağa) hazırdır [yani: onun saçının kokusunu koklamağa umutla hazırlanıyoruz]; (o saçın) kımıldanışı nasıldır? Rüzgârdan ne haber?

193 *Edná*: çok aşağı.

ŞİRİN'İN ANASI — Bak Hacivat, bizim Amasya şehrinde suyun fıkdânı[194] var. Şu karşıki Elma-dağı'nı delip şehre suyu getirmeli, kızı sîneye[195] sarmalı.

HACİVAT — Aman efendim, bu güç maslahat.[196] Hazret-i Süleyman zamanında bu kadar dev, peri gelmiş, o dağın bir parçasını koparamamışlar. Nerede kaldı ki Ferhad dağı delsin, suyu getirsin?

ŞİRİN'İN ANASI — Aşkla her bir şey olur, Hacivat. Eğer âşık-i sâdık[197] ise dağı deler.

HACİVAT — Bendeniz bir kere kendisine söylerim.

(*Perdeye gelir.*) Evlâdım, vazgeç bu sevdadan; sana pek yazık olacak!

FERHAD — Hacivat Çelebi, ne söyledilerse söyle, sakın çekinme!

HACİVAT — Şu karşıki Elma-dağı'nı delmeli, şehre suyu getirmeli, ondan sonra Şirin hanımı sîneye sarmalı.

FERHAD — Hacivat, müjde desen e!

HACİVAT — Efendim, ölmenize mi?

FERHAD — Of!

[198] Kûh-i çer-hi hâke yek-sân eylemek bir şey midir
Tîşe-i âhımla vîrân eylemek bir şey midir
Gözlerimin yaşını nehr edip icrâ eylesem
Şehr-i maksûd içre rîzân eylemek bir şey midir

Aman Hacivat Çelebi! Öküz öldü, gayret dayıya kaldı. Senin bildiğin yerde bir âhenger[199] var mıdır?

HACİVAT — Efendim, benim refîkim[200] vardır, demirden

194 *Fıkdân*: kıtlık, yokluk.

195 *Sine*: göğüs.

196 *Maslahat*: iş.

197 *Âşık-i sâdık*: gerçek âşık.

198 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

\- . - - - . - - - . - - - . -

Feleğin dağını yerle bir etmek bir şey midir? (Onu) ahımın külüngüyle viran eylemek bir şey midir? — Gözlerimin yaşını nehir yapıp akıtsam, istenen şehrin içine akıtmak bir şey midir?

199 *Âhenger*: demirci.

200 *Refîk*: arkadaş.

anlar. Haydi bizim eve gidelim de hem sana bir kaşık çorba pişirsinler, ben de o adamı alıp geleyim. (*Ferhad'ı Hacivat, evine götürür.*) Siz burada bir kahve için, ben şimdi gelirim.

(*Perdeye gelir, Karagöz'ü çağırır.*) Karagöz, aşağıya gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ne var bakalım?

HACİVAT — Karagöz, evde demirin var mı?

KARAGÖZ — Var.

HACİVAT — Ne kadar var?

KARAGÖZ — Biraz var.

HACİVAT — Beş on okka var mıdır?

KARAGÖZ — Ziyade.

HACİVAT — Elli okka?

KARAGÖZ — Ziyade.

HACİVAT — Yüz, iki yüz, bin okka var mı?

KARAGÖZ — Evde bir kapı tokmağı vardı, bizim oğlan onu da leblebiciye satmış.

HACİVAT — Demek ki hiç yok.

KARAGÖZ — Yok.

HACİVAT — Şimdi yüz batman[201] dımışkî,[202] yüz batman çelik, yüz batman nalpare,[203] bunları kaynatıp özünden bir yanı sivri, bir yanı keskin külünk isterim.

KARAGÖZ — Samakol'a[204] gider, demir alır yaparım.

HACİVAT — Gel bilâder, seninle Ferhad'a gidelim, pazarlığı et, başla yapmağa. (*İkisi de gider.*)

İşte efendim, külüngü yapacak adam budur.

FERHAD — Hoş geldin, baba!

---

201 *Batman*: eski bir ağırlık ölçüsü.

202 *Dımışkî*: Dımışk (Şam) şehrinde yapılan iyi cins kılıç, bıçak, hançer v.b. namlılarına verilen ad. (Burada) maden işçiliğinde kullanılan bir madde, maden anlamında.

203 *Nalpare*: ?

204 *Samakol*: Bulgaristan'da, Sofya yöresinde, demir madenleriyle ünlü *Samakov* kasabasının adının halk ağzında bozulmuş biçimi. Osmanlı İmparatorluğu devrinde, oradaki demir madenleri idaresinin başında bulunan memura «Samakov Nâzırı» denirdi. Aynı şekilde, Edirne'ye bağlı bir yer olan *Samakovcuk*'taki demir madenleri idaresinin başındaki memura da «Samakovcuk Nâzırı» denirdi. (bk. Mahmut Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, İstanbul 1954, s. 112)

KARAGÖZ — Hoş bulduk, oğlum!

FERHAD — Baba, al şu beş yüz kuruşu, külünk bitsin, kemerimde beş yüz kuruş daha var, onu da veririm.

KARAGÖZ — Onu da ver oğlum, ne olur ne olmaz.

FERHAD — Baba, külünk ne zaman biter?

KARAGÖZ — Kıyamete bir saat kala biter.

FERHAD — Behey baba, doğru söyle!

KARAGÖZ — Bak evlâdım, cuma günü dükkân açmam, cumartesi günü hiçbir işe bakmam, pazar günü işim çoktur, pazartesi günü ocak yakmam, salı günü kömür almam, çarşamba günü keyfim olmaz, perşembe günü dükkâna gitmem, alacaklı çoktur, yakamdan tutmasınlar diye.

FERHAD — Ne vakit gidersin?

KARAGÖZ — Haftadan gayrı başka bir gün giderim.

FERHAD — Haydi babacığım, sen külüngü yap da senin gönlünü hoş ederim.

KARAGÖZ — Peki oğlum!

(*Gider kendi evine.*) Abla, şu benim merkep nerede?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Mutfakta dolma dolduruyor.

KARAGÖZ — Acayip! Eşek dolma doldurur mu? Aşağıda yok!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yukarıki büyük odada çevre işliyor.

KARAGÖZ — Aferin, eşek nakış da öğrenmiş! Ha, gel bakalım buraya!

EŞEK — İ-a, i-a, i-a...

KARAGÖZ — Haydi gidelim, türkünün sırası değil.

(*Şarkı ile Karagöz, merkebin üstünde perdeye gelir.*)

(*Şarkı Hüseynî Zemzeme*)

[205] Ben bu teferrücde[206] baş kalfa oldum
Yolunu öğrendim erkânını bildim
Fundanın kıymetin ben şimdi buldum

205 Ölçek: 11 (6 + 5)
Nakarât'ın ölçeği: 16 (4 + 4 + 4 + 4)

206 *Teferrüc*: gezinti.

(*Nakarât*)
Süpürgeler süpürgeler iyi meydan süpürgeler

Funda dedikleri bir yanar dağdır
Firavun'dan kalma bir eski kârdır[207]
Şu garib Çingene çok ustakârdır
Süpürgeler süpürgeler iyi meydan süpürgeler

(*Yılan gelir.*)

YILAN — Zır zır zır zır zır...
KARAGÖZ — Ulan, bu ne be? Kış![208] Yaz! (*Yılan gider.*) Bu ne kadar büyük!
YILAN — (*Gelir.*) Karagöz!
KARAGÖZ — Vay, adımı da biliyor! Ne var?
YILAN — Sen nereye gidiyorsun?
KARAGÖZ — Samakol'a.
YILAN — Samakol'da ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Demir alacağım.
YILAN — Demiri ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Külünk yapacağım.
YILAN — Külüngü ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Senin kafanı yaracağım.
YILAN — (*Hücum eder.*) Zırı zırı...
KARAGÖZ — Ulan, kış!
YILAN — Karagöz!
KARAGÖZ — Ne var?
YILAN — Eşek benim kardeşim.
KARAGÖZ — Eşek senin kardeşin mi? Nasıl oluyor? O anırıyor, sen zırlıyorsun.
YILAN — Anamız bir, babamız ayrı.
KARAGÖZ — Ananızın da kemiğine sıçayım, babanızın da!
YILAN — (*Hücum eder.*) Zır zır zır...

---

207 *Kâr*: iş.

208 *Kış*: 1. kanatlı hayvanları ürkütüp uzaklaştırmak için çıkarılan ses (burada yılanı uzaklaştırmak için kullanılmış); 2. yılın dört mevsiminden biri, soğuk mevsim, (karşıtı: *yaz*).

KARAGÖZ — Def ol şuradan!

YILAN — Eşekte benim alacağım var.

KARAGÖZ — Ne yapayım alacağın varsa? Ne parası bu?

YILAN — Ben Samakol'da bakkalken benden tarator[209] yedi.

KARAGÖZ — Ulan bak eşşoğluna, izzet-i nefsi[210] de var! Ben açlıktan ölüyorum, o tarator yemiş. Tarator yiyeceğine götümü yesin!

YILAN — Ben paramı isterim.

KARAGÖZ — Yoksa parası?

YILAN — Tuttururum.

KARAGÖZ — Yok! Anlamaz mısın? Yok!

YILAN — Sen başını öte tarafa çevir, eşeğe bir şey söyleyeceğim.

KARAGÖZ — Söyleyeceğin varsa söyle!

YILAN — Senden utanıyorum.

KARAGÖZ — Sende utanacak yüz surat var ya! Gel, söyle! (*Karagöz başını çevirir arka tarafına, Yılan merkebin başını alır gider. Karagöz şarkıya başlar.*)

Funda dedikleri bir yanar dağdır
Firavun'dan kalma bir eski kârdır
Şu garib Çingene çok ustakârdır
Süpürgeler süpürgeler iyi meydan süpürgeler

(*Karagöz bakar ki eşeğin başı yok.*) Ulan Zırıl! Eşeğin baş tarafını getir de sana külbastılık göt tarafından vereyim! Ama deminden eşek bir sallandı, bense işiyor zannettim, meğerse cançekişiyormuş. (*Eşeği eline alır, birkaç şeye benzetir:*) Âlâ koltuk, üstüne otur!.. Kışın altına mangal koy, âlâ tandır olur, üstüne de bir yorgan!.. Ulan, bu dürbünlük de eder! (*Eline alır bakar.*) Ulan, her tarafı görüyor, bakar mısın bir kere tonelden[211] geçenleri!.. Ben bunu eve götürürüm de pastırmasını yaparım.

---

209 *Tarator*: ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit salça.

210 *İzzet-i nefis*: onur, öz saygısı.

211 *Tonel*: «*tünel*» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi; İstanbul'da Karaköy ile Beyoğlu'nu birbirine bağlayan tünel.

(*Eve gelir.*) Abla, al şu eşeği!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Aaa! Herif, buna ne oldu? Başı nerede?

KARAGÖZ — Öteki köye[212] konakçı gönderdik. Ben tavan-arasına çıkıyorum, biraz uyuyacağım. Ferhad gelir beni sorarsa «— Evde yok!» de.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Peki, kocacığım.

FERHAD — (*İçeriden.*) Hacivat Çelebi, Karagöz gelmedi, haydi şuna bakalım!

HACİVAT — Peki efendim, haydi gidelim!

(*Gelirler. Karagöz'ün kapısını çalarlar.*)

Bana baksan a Karagöz'ün karısı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kimdir o?

HACİVAT — Karagöz evde yok mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, ne diyeyim?

KARAGÖZ — (*Tavan-arasından.*) «— Evde yoktur.» de!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hacivat Çelebi, evde ama, «— Evde yoktur de!» diyor.

KARAGÖZ — Dedenin[213] de bok canına olsun senin de! — Dur geliyorum, Hacivat!

(*Karagöz kapıyı açar.*)

FERHAD — Külünk bitti mi?

KARAGÖZ — Bir kere baksan a, civan ölüsü gibi eşeğim avluda yatıyor.

FERHAD — Şimdi ne yapacağız?

KARAGÖZ — Şurada bir kazma var, işine gelirse vereyim.

FERHAD — Baba, kazma dağ deler mi?

KARAGÖZ — Peynir tulumunu parça parça etti ama, dağı deler mi bilmem.

---

212 *Öteki köy*: öbür dünya, âhiret.

213 *Dede*: iki kez tekrarlanan «*Evde yoktur de*» sözündeki *de* [= söyle] emir kipinin yan yana getirilmesiyle meydana gelen *de-de* sözü ile, *dede* [= büyükbaba] sözcüğü arasındaki ses benzerliğinden yararlanılarak söz oyunu yapılıyor.

FERHAD — Baba, benim işim âsân[214] olursa bununla da olur. Ver bakalım!

KARAGÖZ — Bu esbaplarla[215] dağ yarılır mı? Bu esbapları burada bırak!

FERHAD — Al baba, sakla!

KARAGÖZ — Benim aşağıda bir eski dizlik[216] var, sana vereyim.

FERHAD — Eksik olma, baba, beni duadan unutma!

KARAGÖZ — Sağ sâlim gelirsin oğlum, murâdına erersin.

(*Ferhad çıplak, elinde kazma ile perdeye gelir, şarkı ile.*)

(*Şarkı Beste İsfahan*[217])

[218] Yâ Rab kime feryâd edeyim aşkın elinden
Yâ ben nice kan ağlamayım aşkın elinden

Eylerse nola hâlini bülbül gibi feryâd elinden
Kurtaramadım gonca seni ben aşkın elinden
(*Nakarât*)
Dîdeler giryan ciğerim biryan hâlim yamanaşkın elinden

---

214 *Âsân*: kolay.

215 *Esbap*: «esvap» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, giysi.

216 *Dizlik*: dizi aşmayan kısa don.

217 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 171, 2. bas., s. 154; *Hânende*, s. 308; *Gülzâr-i Musiki*, s. 210.

218 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
- - . .- - . .- - . .- -

3. ve 4. dizelerde ölçek bozuk; ayrıca, bütün dizelerde ayaklar bozuk. Şiirin aslı şöyledir:

Yâ Rab kime feryâd edeyim yârin elinden
Yâ ben nice kan ağlayım ağyârın elinden
Eylerse nola hâlîne bülbül gibi feryâd
Kurtaramadım gonca seni hârın elinden
(Nakarât)
Dideler giryân, ciğerim biryân, hâlim yaman senin elinden

Ey Tanrı! sevgilinin elinden kime feryat edeyim? Ya ben rakiplerin elinden daha ne kadar kan ağlayım? — Gönlüm (senin) haline bülbül gibi feryat eylerse ne çıkar? Ey gonca! seni dikenin elinden kurtaramadım. — Gözlerim ağlamaklı, ciğerim kebap [yani: yanık], halim yaman senin elinden.

Of!

219 Bülbül-âsâ bir gül-i handân ola yâ Rab bana
Mâ-i maksûdum gelüp rîzân ola yâ Rab bana
Kuvvet ü kudret senindir ben neye kaadir olam
Lûtf ü ihsan kıl işim âsân ola yâ Rab bana

Of!

220 Ey Cenâb-ül-kibriyâ bâzûma kuvvet isterim
Lûtf ü ihsânınla senden hem inâyet isterim
Gam değil bu aşk ile rencîde etsem kendimi
Erişip maksûduma encâm râhat isterim

(*Şarkı ile dağı delmeğe başlar.*)

(*Şarkı Gülizâr*)

221 Bir güzelin sevdası var başımda
Gündüz hayalimde gece düşümde
Mecnun gibi hiç aklım yok başımda

(*Nakarât*)

Onun için dolaşırım şu dağı
Susadıkça ver ağzıma dudağı

Gördünüz mü Ferhad ile Şirin'i
Onlar da sevmişler biribirini
Amasya şehrinde gördüm yerini

Onun için dolaşırım şu dağı
Susadıkça ver ağzıma dudağı

(*Ferhad dağı deler.*)

---

219 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-- -.-

Ey Tanrı! bülbül gibi gülen bir gül gerek bana; dileğimin suyu gelip akşın bana. — Ey Tanrı! kuvvet ve güç senindir, benim gücüm neye yeter ki? Lûtuf ve ihsan [= iyilik] et de işim kolaylaşsın.

220 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-- -.-

Ey ulu Tanrı! koluma kuvvet isterim; lûtuf ve ihsanınla senden yardım da isterim. — Kendimi bu aşk ile incitirsem ne gam! Sonunda dileğime erişip rahat isterim.

221 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3 ve 6 + 5)

KARAGÖZ — (*Pencereden bakar, Ferhad bir kazmayı da Karagöz'e vurur.*) Ulan, beynimi delecekti köpoğlu! Bütün her tarafı su bastı. Kırk senedir mahbub-dostluk[222] ederim, bir kaldırım taşını sökemem, bir kız için bütün dağı parça parça etti.

ŞİRİN'İN ANASI — (*İçeriden.*) Ne var, Karagöz?

KARAGÖZ — Senin Berbad bütün ortalığı suya gark etti.

ŞİRİN'İN ANASI — Kuzum Karagöz, doğru söyle, Ferhad dağı deldi mi?

KARAGÖZ — Deldi, bir kazma da bana rasgeldi.

ŞİRİN'İN ANASI — Haydi Karagöz, git, senin Bok-Ana'na söyle: «— Şirin'in validesi sana bir şey söylemiş, onun vaktidir.» de!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Bok-Ana!

BOK-ANA — (*İçeriden.*) Nedir ayağul?[223]

KARAGÖZ — Şirin'in anası sana bir şey, söylemiş.

BOK-ANA — Evet, yevlâdım.[224]

KARAGÖZ — Onun vakti gelmiş.

BOK-ANA — Feryad dağı dyeldi[225] mi?

KARAGÖZ — Deldi. Senin beynini bile delecek.

BOK-ANA — Alıverin şu benim yılan fotozumu,[226] yılandan asâmı, lokma çanağını!

KARAGÖZ — Böyle acele nereye gidiyorsun?

BOK-ANA — İki hasreti birbirinden ayıracağım.

KARAGÖZ — Allah seni de tatlı canından ayırsın!

BOK-ANA — (*Perdeye gelir.*) Zırı zırı zırı...

FERHAD — Valide, in misin yoksa cin misin?

BOK-ANA — Ne inim ne cinim, senin gibi benî-yâdemim,[227] yevlâdım!

---

222 *Mahbûb-dost*: oğlan seven, kulampara; (karşıtı: *Zen-dost*: kadın seven, zampara).

223 *Ayağul*: ayol, ay oğul.

224 *Yevlâdını*: «evlâdım» sözünün bozulmuş biçimi.

225 *Dyeldi mi*: «deldi mi» sözünün bozulmuş biçimi.

226 *Fotozumu*: «hotozumu» sözünün bozulmuş biçimi.

227 *Beni-yâdem*: «benî-âdem» sözünün bozulmuş biçimi, insanoğlu.

FERHAD — Nereden gelip nereye gidiyorsun?

BOK-ANA — Ayaklarım kırılaydı da gitmeyeydim! Amasya şehri mi derler, yoksa Mamasya şehri mi; dükkânlar kapanmış, herkes yas mâtem tutuyorlar, karalar giymişler.

FERHAD — Bânû,[228] Amasya şehrinde bir ölen filân mı var?

BOK-ANA — Ananın babanın.....

KARAGÖZ — ... canına sıçayım!

BOK-ANA — Ananın babanın bir tanecik kızı yölmüş.[229]

FERHAD — O kızın ismi ne imiş?

BOK-ANA — Şirden[230] midir, yoksa bumbar mıdır?

FERHAD — Sakın Şirin olmasın!

BOK-ANA — Şirden, yevlâdım, Şirden.

KARAGÖZ — Şimdi senin şirdenine, bumbarına sıçacak!

FERHAD — Onun bir âşık-i efgendesi[231] varmı imiş acaba?

BOK-ANA — Bir tuhaf adlı yavuklusu varmış; Feryad mıdır, Berbad mıdır?

FERHAD — Sakın valide, Ferhad olmasın!

BOK-ANA — Feryad, Feryad.

KARAGÖZ — Sen şimdi kazmayı yediğin ile feryadın âsumânı[232] tutacak.

FERHAD — Doğru söyle, valide, benim Şirin'im öldü mü?

BOK-ANA — Benim gibi cennetlik hatun yalan mı söyler?

KARAGÖZ — Ulan, seni cehennem bile kabul etmez.

FERHAD —

[233] Ey murâdım aksine devr eyleyen çarh-i felek
Şimdi gönlüm nâ-murâd olmak diler nitsem gerek

Şimdi Şirin'im öldü mü?

BOK-ANA — Yöldü, ayağul, yöldü.

---

228 *Bânû*: kadın, hatun.

229 *Yölmüş*: «ölmüş» sözünün bozulmuş biçimi.

230 *Şirden*: bk. n. 43

231 *Âşık-i efgende*: düşkün âşık.

232 *Âsumân*: gökyüzü.

233 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

Ey muradımın tersine dönüp duran feleğin çarkı! gönlüm şimdi [=artık] murada ermemek diliyor, ne yapsam gerek?

FERHAD —

234 Dün gece şehrin içinde karalar gördün mü hiç
Sînede tâze açılmış yaralar gördün mü hiç

Ben de senin bu dünyadan nâmını nişânını kaldırayım da bir bağrı yanık âşığın bağrını yakma! (*Külünk ile kocakarıyı öldürür.*)

BOK-ANA — Aman yevlâdım, vurma! (*Ferhad vurur.*) Ö' ö'! (*Götünden canı çıkar.*)

KARAGÖZ — Bizim Bok-Ana'nın canı götünden çıcos![235]

FERHAD — Of!

236 Derdimi vasf eylesem billâhi sığmaz deftere
Yazsalardı şu cihanda kûh ü çerh-i çenbere
Şimdi bu aşk ile ölmek bana olmuştur hayât
Ey derîgaa kaldı hasret şimdi rûz-i mahşere

Atam[237] külüngümü, verem[237] serimi; Azrail almak dilerdi canımı; yâ Rab, bana mahşerde kavuştur cânânımı Yâ aşk-i Şirin! (*Külüngü atar.*)

(*Acele ile Şirin gelir.*)

Vay efendim! sen sağ mıydın?

ŞİRİN — Düşmanların ölsün, Ferhad'ım! Arûsek gergefimin başında bir dal çevre işliyorken uyuya kalmışım, rüyamda bir ak sakallı pîr gelip: «— Ne duruyorsun? Ferhad kendini helâk ediyor!» der demez buraya nasıl geldiğimi bilmiyorum.

FERHAD —

238 Doğdu çün vuslat hilâli geldi cânım müjdeler
Bedr olup karşımda durdu mihribânım müjdeler

---

234 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

235 *Cicos*: (argo) çıkıp gitti. (*Cicoslamak*: savuşup gitmek, kaçmak, uzake laşmak).

236 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Derdimi anlatsam, billâhi deftere sığmaz, (onu bari) şu cihanda gökyüzüne ve dağa yazsalardı. — Şimdi bu aşk ile ölmek bana hayat olmuştur, nyazık ki özlediğime kavuşmak şimdi mahşer gününe kaldı.

237 *Atam, verem*: atayım, vereyim.

238 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Ferhad'a gam değil ömrüm dahi olsa tamâm
Bu kadar gördüm seni rûh-i revânım müjdeler

İlâhi yâ Rab, biz nasıl hasretimize kavuştuk ise deryâda, karada olanları da hasretine kavuştur! — Haydi Şirin'im, gidelim adûlar[239] arasından! (*Ferhad ile Şirin gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ben de şu cenabete kavuşayım. (*Kocakarıya bir tokat vurur.*)
HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, bu ne yatıyor burada?
KARAGÖZ — Evde tahtabiti çok da burada yatıyor serin serin.
HACİVAT — Bilâder, bunun üstü başı bütün kan.
KARAGÖZ — Sülük tutunmuş.
HACİVAT — Hayır, bu mortuyu çekmiş.[240]
KARAGÖZ — Evet, Büyükçekmece'yi geçmiş.
HACİVAT — Öyle değil, gebermiş.
KARAGÖZ — S..ime geberdi ise.
HACİVAT — Haydi bunu götür de bir yere göm.
KARAGÖZ — Ben bunu mezara gömsem ne kadar ölü varsa ayağa kalkar.
HACİVAT — Denize at.
KARAGÖZ — Denize atsam ne kadar balık varsa bunun şerrinden[241] karaya uğrar.
HACİVAT — Ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Düşünüyorum. Kenefe atsam, o da olmaz.
HACİVAT — Nereye atacaksın?
KARAGÖZ — Bostan kuyusuna atarım. (*Alır gider. Hacivat da gider.*)

---

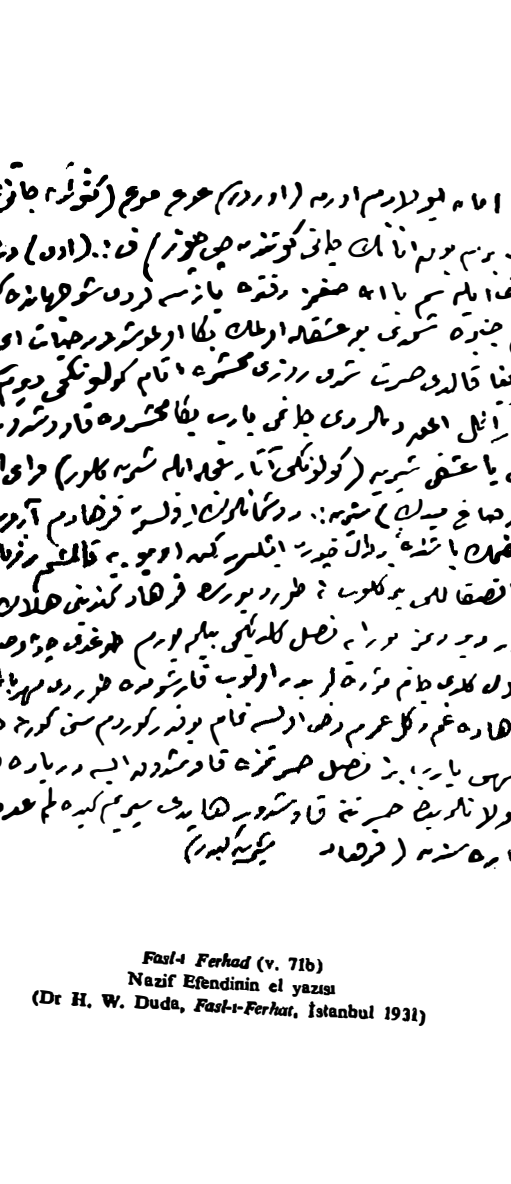
3. dizede ölçek bozuk. Bu dize şöyle olabilir:
Gam değil Ferhâd'a ömrüm dahi olsaydı tamâm

Kavuşma hilâli doğduğu için [yani: ay yüzlü sevgilime kavuştuğum için] canım geldi, müjdeler! Sevgilim karşımda dolunay oldu, müjdeler! — Ömrüm sona erse de Ferhad'a [= bana] gam değil; ey yürüyen ruhum! seni bu kadar (olsun) gördüm, müjdeler!

239 *Adû*: düşman.

240 *Mortuyu çekmek*: (argo) ölmek.

241 *Şerr*: kötülük.



Fasl-ı Ferhad (v. 71b)
Nazif Efendinin el yazısı
(Dr H. W. Duda, *Fasl-ı-Ferhat*, İstanbul 1931)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif buna ne oldu?
KARAGÖZ — Mortusunu çekti.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yoğurtçu[242] çeşmesinde kahve mi içti?
KARAGÖZ — Hayır, Moda'da bir tek rakı içti, — Öldü, öldü!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, bunun altın çıkını olacak. Can acısıyle düşürmüşse, bir kere bak!

BİTİŞ

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir, Hacivat'ı yakalar, götürürken.*) Eve kadar götürmeli.
HACİVAT — Karagöz, ne yapıyorsun?
KARAGÖZ — Çok şükür iyiyim, sen ne yapıyorsun? Ben seni para kesesi zannettim.
HACİVAT — Benim para kesesine benzer yerim var mı?
KARAGÖZ — Ufak-tefek orta yerde dolaşma! (*Vurur.*)
HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!
KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)
HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Her ne kadar efendimin huzûrunda sürç-i lisân[244] ettimse affola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivt, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Birkaç temennâ ederek gider.*)

242 *Yoğurtçu*: İstanbul'da, Kadıköy'de, Kurbağalıdere kıyısında bir semt.
243 *Moda*: İstanbul'da, Kadıköy'de, Marmara kıyısında bir semt.
244 *Sürc-i lisân*: dil sürçmesi.

HAİN KÂHYA

K a y n a k:

Hayalî Memduh, *Enver Ağa*, yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 63/3

Ç e ş i t l e m e l e r:

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 5, *Müthiş İntikam -yahut- Fedakâr Komşu*, sahip ve nâşiri: Asya kütüphanesi ve Hürriyet mütalâahanesi sahibi İhsan Rahim, İstanbul 1325 (1909)

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
BEY
ENVER AĞA
HAYDAR (Çelebi)
NAZİFE (Zenne)
I. HADEME
II: HADEME (Ayıboğan)

NESNELER

Parmaklıklı bahçe
Sandalye
Tüfek
Bir dizi altın
Testi

HAİN KÂHYA

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek gelir.*)

(*Semâî Uşşâk*)

1 Sâkî ele al câm-i safâ dem yenilendi
Dillerde elem kalmadı âlem yenilendi
İzin tozunu dîdelerim eyledi revnak
Ko acımasın yâreme merhem yenilendi

Hay Hak!

(«*Perde gazeli*» *ni okur.*)

2 Sûret-i zâhiri bir zıll-i hayaldir perde
Hâl-i dünyâyı[3] temâşâya misaldir perde

Mûcid-i perde de bir zıll-i hayaldir şimdi
Vakt-i müstakbele bir nisbet-i haldir perde

Perdenin rûhu olan meş'ale olmazsa eğer
Mâni-i rü'yet-i eshâb-i kemaldir perde

Kurulup meclis-i irfâna edilse tenvîr
Pertev-i şem'-i tecellî-i cemaldir perde

---

1 bk. c. I, *Aşçılık*, s. 141/n. 1

2 Kaynak: Hayalî Memduh, *Semâîler, Tekerlemeler*, yazma, s. 6, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/2
bk. c. II, *Çeşme*, s. 12/n. 3, 4

3 *Hâl-i dünyâyı*: dünyanın halini. (Ritter/Nazif nüshası: *âlem-i kevnî*).

Karagöz seyr edelim biz de bu şeb ey Hüsnî
Hâl-i dünyâyı temâşâya misaldir perde

(*Hacivat gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

4 KARAGÖZ — Amanın elfâz-i yavanım[5] ve kaş-i kemânım[6] ve dizi dizi taze sovanım! Hülâsa-i meâl[7] hâl-i perîşânım[8] meskat-i re'sini[9] terk ü ferâmûş ederek[10] müsteid-i iştiâl oldu[11] vesselâm! — Ulan, her leyl ü nehâr[12] ve her sayf ü bahâr[13] rezâletle mi istikbâle[14] tehâlük[15] göstereceksin? Bir kere de vakt-i müstakbele[16] ircâ-i nazar etsen[17] e! Mâdem ki efkârın[18] meyyâl-i hevâ vü hevestir,[19] irtikâbını[20] ihtivâ eylesen[21] e ki ben de evvelce tedârikât-i râhiyyeyi[22] istihzâr edeyim[23] de bari berây-i insâniyyet[24] sen de esîr-i firâş[25] olasın. Bakalım o zaman ifhâm-i merâmını[26] alenen tefhîme[27] hâlin kalacak mı? Haa haa

---

4 Kaynak: Hayalî Memduh, *Semâîler, Tekerlemeler*, «Onuncu Tekerleme», yazma, s. 73 - 74, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 62/2

5 *Elfâz-i yavan*: yavan sözler.

6 *Kaş-i kemân*: yay kaş.

7 *Hülâsa-i meâl*: anlamın özeti, kısacası.

8 *Hâl-i perişân*: perişan hal.

9 *Meskat-i re's*: doğum yeri.

10 *Terk ü ferâmûş etmek*: terk edip unutmak.

11 *Müsteid-i iştiâl olmak*: alevlenmeğe istidatlı olmak, alevlenebilir.

12 *Leyl ü nehâr*: gece ve gündüz.

13 *Sayf ü bahâr*: yaz ve bahar.

14 *İstikbâl*: 1. gelecek zaman; 2. karşılama.

15 *Tehâlük*: istekle atılma.

16 *Vakt-i müstakbel*: gelecek zaman.

17 *İrcâ-i nazar etmek*: bakışı geriye çevirmek, geçmişe bakmak.

18 *Efkâr*: fikirler, düşünceler.

19 *Meyyâl-i hevâ vü heves*: gelip geçiçi isteklere eğilimli, zevk düşkünü.

20 *İrtikâb*: 1. kötü bir iş işleme; 2. rüşvet yeme.

21 *İhtivâ eylemek*: içine almak, kapsamak.

22 *Tedârikât-i râhiyye*: yol hazırlıkları.

23 *İstihzâr etmek*: hazırlamak.

24 *Berây-i insâniyyet*: insanlık için, insanlık dolayısıyle.

25 *Esîr-i firâş*: yatak esiri, hasta.

26 *İfhâm-i merâm*: maksadı anlatma.

27 *Alenen tefhîm*: açıkça anlatma.

haaa! Ben böyle kalafatı bozulmuş sefîne-i saman[28] gibi burada hava bekleyim de sen fekk-i lenger[29] ve tahrîk-i çarh-i azîmete teşebbüs et[30] ha! Ulan, ne köhne-i atîka-i fersûde-mizâc[31] imişsin be! Utanmadan: «— Bir hezîmet-i rezîlâneye dûçâr olursan[32] tebdîl-i istikaamet ediver.»[33] diyor. El-hâsıl şu keratanın hîn-i iltisâkta[34] mefrûşâtına[35] kemâl-i germî[36] ile teşâşür etmekten[37] başka çârem kalmadı vesselâm![38]

MUHÂVERE[39]

HACİVAT — Karagöz, her tabiatından sarf-i nazar,[40] hele o serkeşâne[41] hareketin yok mu, âdetâ nefretimi mûcib oluyor.[42]

---

28 *Sefîne-i saman*: saman gemisi.

29 *Fekk-i lenger*: (gemi hakkında) demir alma, kalkma.

30 *Tahrîk-i çarh-i azîmete teşebbüs etmek*: gidiş çarkını hareket ettirmeğe girişmek [= gitmeğe kalkışmak].

31 *Köhne-i atîka-i fersûde-mizâc*: eskimiş tabiatlı, zamaneye uymayan [*Köhne*: eskimiş, zamanı geçmiş. *Atîka*: eski. *Fersûde*: eskimiş, yıpranmış]. (Aynı anlamdaki sözcükler ard arda sıralanarak tekerleme yapılmış).

32 *Hezîmet-i rezîlâneye dûçâr olmak*: alçakça bozguna uğramak.

33 *Tebdîl-i istikaamet etmek*: yön değiştirmek.

34 *Hîn-i iltisâk*: (burada) buluşma sırasında. (*İltisâk*: yapışma, kavuşma, birleşme bitişme). (Doğrusu: *Hîn-i mülâkaat* olsa gerek).

35 *Mefrûşât*: döşeme; (burada) üst-baş.

36 *Kemâl-i germî*: adamakıllı.

37 *Teşâşür etmek*: işemek. (Arapça *teşerşür* [= işeme] sözcüğünün bozulmuş biçimi olsa gerek).

38 *Vesselâm*: 1. işte o kadar; 2. (eskiden, mektup sonlarında) bundan sonrası selâm.

39 Kaynak: Hayalî Memduh, *Muhâvereler*, «Nasihat Muhâveresi», yazma, s. 19 - 40, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 63/2

40 *Sarf-i nazar*: şöyle dursun, bir yana, vazgeçme.

41 *Serkeşâne*: kafa tutarca, baş kaldırırca.

42 *Mûcib olmak*: gerektirmek, sebep olmak. (*Mûcib*: 1. gereken; 2. sebep, vesile).

KARAGÖZ — Hacivat, darılma ama, bugünlerde afyon galiba senin zihnine vuruyor. Sırmakeşânede[43] hareketim ne oluyor? Bunlar lâf mı, ayağını öpeyim?

HACİVAT — Görür müsün bir kere! «Men çi gûyem, tanburem çi gûyed».[44] Behey ahmak, yani «sana söz kâr etmez, nasihat alır adamlardan değilsin» demek isterim.

KARAGÖZ — Veresiye verseler alacağım ama, peşin paraylan[46] olduğu için cesaret edemiyorum. Demek sen, veresi, peşin, boyuna alıyorsun, öyle mi?

HACİVAT — «Anlamaktan bî-haber[47] hey palamut ağacı yılda bir meyva verir o da tabaklar[48] harcı!» Ulan, nasihat paraylan, pullan alınmaz! Nasihat almak, gerek kendinden büyüğünün, gerekse aklı, idrâki[49] ziyade olanların söylediği doğru sözleri tutmak demektir, yaa Karagöz'üm!

KARAGÖZ — Sen tuta tuta böyle adam oldun haa?

HACİVAT — Ne zannettin? Büyüklerin nasihatıyle âmil[50] olan adam her yerde itibar sahibi olur. Eğer benim nasihatlarımı dinlesen, o zaman insaniyet ne demek olduğunu anlarsın.

KARAGÖZ — Ey, sen verdin de ben «Olmaz» mı dedim?

HACİVAT — Demek, söylersem alacaksın, öyle mi?

KARAGÖZ — Alamazsam başkasına havale ederim... Ulan, nasihat mezada mı çıktı? Parçalı lâf istemem!

HACİVAT — Karagöz, nasihat, alan için büyük şeydir.

KARAGÖZ — Bari, sen hakkıyle alabildin mi?

HACİVAT — Ne demek efendim! Peder merhum vaktiyle bana üç nasihat verdi, hâlâ onlarla geçinip gidiyorum.

---

43 *Sırmakeşâne [=Sırmakeşhâne]*: sırma çekim yeri.

44 *Men çi gûyem, tanburem çi gûyed*: ben ne diyorum, tamburum ne diyor.

45 *Kâr etmemek*: işlememek, etkilememek.

46 *Paraylan*: parayla.

47 *Bî-haber*: habersiz, bilgisiz. (*Anlamaktan bî-haber*: anlamaz, anlama denen şeyi bilmez).

48 *Tabak*: sepici. (*Tabaklar harcı*: sepicilere yarar).

49 *İdrâk*: anlayış, akıl erdirme.

50 *Âmil*: yapan, işleyen.

KARAGÖZ — Ne âlâ şey be! Ne sermaye lâzım, ne çalışmak; üç nasihatlan elli sene geçin!

HACİVAT — Hayır, birader! Yani bu sözleri kim itinâ ile dinlerse her zaman kârlı çıkar.

KARAGÖZ — Demek bu nasihatlar bu kadar avantalı ha?

HACİVAT — Aman efendim, ne diyorsun! Eğer bir adam hakkıyle kabul etse, her biri birer gevher.[51]

KARAGÖZ — Her biri birer mücverse,[52] bir pisboğazı alel-hesab[53] adamakıllı bir kere doyurmaz. Sen üç mücverlen nasıl elli sene geçindin be?

HACİVAT — Karagöz, mücver, köfte değil. Nasıl anlatayım? Yani, her biri giran-bahâ dürr-i kıymetdâr.[54]

KARAGÖZ — Anlamadım ya, âmin! Ey, sonra?

HACİVAT — Efendim, mâ-hasal,[55] merhum peder hâl-i i'tizâlinde[56] beni nezdine[57] çağırıp kuûdumu[58] emretti.

KARAGÖZ — Galata'ya mı gitti? Mutlaka işkembe çorbası yemeğe gitmiştir. Galiba o da senin gibi boğazına meraklıymış.

HACİVAT — Elinin körü! Yani, yanında oturmamı emretti. Ben, mukaabeleten:[59] «— Ey benim sebeb-i hayâtım[60] babacığım, ne istiyorsun?» diye tatyîb-i hâtıra[61] başladım.

KARAGÖZ — Lâkırdı mı söylüyorsun, yoksa dua mı ezberliyorsun?

---

51 *Gevher*: cevher, mücevher, değerli taş. (Karagöz, Hacivat'a verdiği karşılıkta, *mücver* dediğine göre, buradaki sözcüğün *gevher* değil, *mücevher*, hiç değilse *cevher*, olması gerekir).

52 *Mücver*: kavrulmuş kıyma, sovan, maydanoz gibi şeylerin yumurta ile yoğrulup köfte gibi kızartılmasıyle yapılan yemek.

53 *Alel-hesâb*: hesap üzre, hesaba sayarak.

54 *Giran-bahâ dürr-i kıymetdâr*: çok pahalı değerli inci. (*Giran-bahâ*: çok pahalı).

55 *Mâ-hasal*: hasıl olan şey, sonuç, sonunda.

56 *Hâl-i i'tizâl*: (burada) hayattan çekilme hali, ölüm hali. (*İ'tizâl*: ayrılma, çekilme). Bu anlamda, genellikle, *hâl-i ihtizâr* sözü kullanılırdı.

57 *Nezd*: yan.

58 *Kuûd*: oturma.

59 *Mukaabeleten*: karşılık olarak.

60 *Sebeb-i hayât*: hayatın sebebi, hayat vermeğe sebep olan ana-baba.

61 *Tatyîb-i hâtır*: gönül alma.

HACİVAT — Ah Karagöz! (*Ağlar.*) Bilmezsin, baba acısı insanın yüreğinden hiçbir vakit çıkmıyor.

KARAGÖZ — Öyledir, Hacivat! Benim başıma gelmedi ama, senin gibi baba acısına uğrayanlarla çok düştüm kalktım.

HACİVAT — Her neyse! Sen başını eğ de, «— Aldım, kabul ettim!» de; zira nasihat vereceğim.

KARAGÖZ — Nasıl, «Başını eğ de aldım» mı diyeyim? Af edersin, Haci Cavcav Efendi, senin nasihatını ben öyle kolay kolay alamam!

HACİVAT — Neden?

KARAGÖZ — Neden olacak? Baba acısını kırkından sonra mı öğreneceğiz? Zira benim moruk ben pek ufakken gitmiş de onun için acısını bilmem.

HACİVAT — Sen eğ başını, «— Aldım, kabul ettim!» de.

KARAGÖZ — Aynasızsa[62] cayarım haa! (*Başını eğer.*) Aldım, kabul ettim! Ver bakalım!

HACİVAT — Ah birader, nasıl anlatayım? Peder beni yanına çağırıp: «— Sevgili evlâdım, otur bakayım...»

KARAGÖZ — Oturdun mu, yoksa hâlâ ayakta mısın?

HACİVAT — Dinle, kardeşim! «—Ah, ey benim ciğer-pârem![63] şimdiye kadar bana etmiş olduğun riâyet[64] ve hizmetten memnunum. Terbiyende aslaa kusur görmedim. Ah, lâkin, bugüne kadar sana nasihata dair bir şey söylemedim...» — Ah babacığım ah! Yüreğim yanıyor!

KARAGÖZ — (*Kalkar.*) Mademki yanacağını biliyordun, ne halt etmeye bu acıya uğramadan yüreğini sigortaya koymadın?

HACİVAT — Sen eğ başını (*Karagöz eğer.*) Derken, Karagöz... — Ay gene hatırıma geldi! (*Ağlar.*) Baba acısı müşkül şeymiş, birader, müşkül!

KARAGÖZ — (*Kalkar.*) Galiba babanın acısı içine çökmüş. İyi ki benimki küçükken gitti de hatırıma gelmez.

HACİVAT — Karagöz, ne söylüyorsun! Firâkı[65] bir türlü içimden çıkmıyor.

---

62 *Aynasız*: (argo) uygunsuz.

63 *Ciğer-pâre*: ciğer parçası, evlât.

64 *Riâyet*: saygı gösterme.

65 *Firâk*: ayrılık.

KARAGÖZ — Ulan, çıkmıyorsa, tut yakasından dışarı fırlat! Hay kahpoğlu,[66] Hocapaşa[67] yangınında ölen babaya hâlâ ağlanmaz ya be! Hem rica ederim kısa kes; boynum ağrımaya başladı, dizkapakların da hapı yuttu.

HACİVAT — Sen eğ başını! Dinle Karagöz, nasihatlar uçuyor...

KARAGÖZ — Ben dinliyorum ya, sen lâfı bitirmeden nasihatların kanadını kes.

HACİVAT — «— Vereceğim nasihatları kemâl-i itinâ ile[68] dinle!» dedi.

KARAGÖZ — Öyle mi dedi?

HACİVAT — Evet, öyle dedi. Yani, senin anlayacağın, «—Bu sözleri can kulanlan[69] dinle!» dedi. Derken, Karagöz... — Sen eğ başını!

KARAGÖZ — Eğeyim bari! (*Başını eğer.*)

HACİVAT — Behey nâdân,[70] benimlen eğleniyorsun, öyle mi? «—Vereceğin nasihatları aldım, kabul ettim, benim yâr-i vefâkârım!»[71] diyecek yerde, birtakım terbiyesizlik haa?

KARAGÖZ — Az sadaka çok fukarayı def eder. — Aldım, kabul ettim, eksik olma kafadarım!

HACİVAT — Ah babacığım ah! (*Ağlayarak.*) Gidiyor o senin güzelim nasihatlar.

KARAGÖZ — Şimdi senin babanın kemiğinden başlayacağım!... Ben nasihattan vazgeçtim.

HACİVAT — Seni hodbin[72] köpek seni! Demek sen nasihat kabul etmiyeceksin, öyle mi? Sebebi?

KARAGÖZ — Baba, hâlâ vereceksin. Lâfa başlıyalı iki saati geçti. Nasihat vermeğe beni gündeliklen tutmadın ya!

HACİVAT — Öyle telâşlan iş olmaz. Her bir şeyin sonuna bakmalı! Sen eğ başını, «—Aldım, kabul ettim!» de.

---

66 *Kahpoğlu*: kahpe oğlu.

67 *Hocapaşa*: İstanbul'da, Sirkeci yöresinde bir semt.

68 *Kemâl-i i'tinâ ile*: çok dikkatle.

69 *Can kulanlan*: can kulağınla.

70 *Nâdân*: cahil, bilgisiz.

71 *Yâr-i vefâkâr*: vefalı dost.

72 *Hodbin*: bencil.

KARAGÖZ — Yaa, öyle mi? Ya sabur. (*Başını eğer. Dişlerini gıcırdatarak.*) Aldım, kabul ettim! Senin bana vereceğin baba nasihatıdır, eksik olma, Hacivat!

HACİVAT — Eyvahlar olsun! (*Ağlayarak.*) Nasihatlar gidiyor!

KARAGÖZ — Yâ sabur! Ya kapağımı aç, ya şimdi taşacağım haa!

HACİVAT — El-hâsıl,[73] birader, yanına oturduktan sonra, bana hitâben...

KARAGÖZ — İbâreye[74] yeniden başlama, ben mâna veremem. Tekrar mukaddeme de istemez. Sen şu nasihatları söyle nasihatları!

HACİVAT — Canım, sen dinle! «— Ey benim fuâd-i hâsılım,[75] benden sonra beni hayır ile yâd etmeğe gayret etmelisin!» Ah babacığım! (*Ağlar.*) «— Akrabâ-yi taallûkaatına[76] da riâyette[77] kusur etmemeli!» gibi asıl nasihatları söylemek için...

KARAGÖZ — Ne ne ne? Vay, daha nasihatlar bitmedi mi?

HACİVAT — Efendim, telâş istemez. Asıl nasihatlar şimden sonra gelecek.

KARAGÖZ — Desen e, biz buraya birkaç ay konturatlıyız!.[78] Ben nöbetten çıktım, sen yerime adam bulmanın kolayına bak.

HACİVAT — Zaten sen insan değilsin ki! Fâideni, zararını anlamazsın ki! «— Eksik olma birader, teşekkür ederim.» diyeceğine, bâridâne[79] muamele ha? Eğ başını bakayım!

KARAGÖZ — (*Eğerek.*) Dişlerimi sıka sıka kan oturdu. Yâ sabur! — Eksik olma, Hacivat, aldım, kabul ettim!

HACİVAT — Peder güftâra[80] başladı...

---

73 *El-hâsıl*: kısacası, sözün kısası.

74 *İbâre*: söz, cümle.

75 *Fuâd-i hâsıl*: meydana getirilenin kalbi, en değer isi. (*Fuâd*: yürek, kalb, gönül. *Hâsıl*: 1. meydana gelen, getirilen; 2. elde edilen).

76 *Akrabâ-yi taallûkaat* (doğrusu: *Akrabâ ü taallûkaat*): hısım akraba, soy-sop.

77 *Riâyet*: bk. n. 64

78 *Konturat*: kontrat.

79 *Bâridâne*: soğukça, soğukçasına, soğuklukla.

80 *Güftâr*: söz.

KARAGÖZ — Peder küfre mi başladı? Ona da böyle uzun anlattınsa o şüphesizdir; zirâ âcizâne yavaş yavaş sıra bana geliyor.

HACİVAT — Sen eğ başını! — Ah sebeb-i hayâtım![81] Gidiyor, gidiyor!... (*Ağlayarak.*) O emsâlsiz[82] nasihatlar çirkefe düşüyor.

KARAGÖZ — Ben şimdi seni deliklitaşa tıkacağım haa! — Hü hü hü! — Aldım, kabul ettim! Eksik ol... ma, Hacı Cavcav! Senin bana verdiğin baba nasihatıdır.

HACİVAT — Aferin, Karagöz! — Lâkin... Ah gidiyor!... (*Ağlayarak.*) O giran-bahâ[83] nasihatlar ber-havâ oluyor...[84] Uçuyor... Ah babacığım!... kaçıyor...

KARAGÖZ — Yapışın!... Önünü kestirin!... Yakalayın!... Tutun!...

HACİVAT — Eğleniyor musun, ahmak?... Neyi tutuyorlarmış bakayım?

KARAGÖZ — Nasihatların belki üçü birden savuşur. Birini olsun elde edelim derim, baba!

HACİVAT — Karagöz, dikkatli dinle, çünkü bu nasihatlar senin adam olmana sebep olacak.

KARAGÖZ — Dinlemeden çoktan vazgeçtim ya, neyse, ver bakalım!

HACİVAT — Ah kardeşim, bunun kıymetini bilsen!... — Ah sevgili babacığım! ... (*Ağlayarak.*) İşte gidiyor... O paha yetişmez nasihatlar köpek ağzına kemik atar gibi gidiyor!...

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Ey, hırlamanın vakti geldi! (*Pastaf.*[85])

HACİVAT — Vay habîs![86] Yüzüme gülüp elimi öpeceğin

---

81 *Sebeb-i hayât*: bk. n. 60

82 *Emsâlsiz*: eşsiz, benzersiz.

83 *Giran-bahâ*: çok pahalı, çok değerli.

84 *Ber-havâ olmak*: havaya gitmek, kaybolmak, uçmak, (mecaz olarak) işe yaramamak.

85 *Pastaf*: 1. (Karagöz oyununda) vurma; 2. (Ortaoyunu'nda) Pişekâr'ın elinde bulunan ve hafifçe vurulunca hızlı vurulmuş gibi ses çıkaran, tahtadan yapılmış, maşa biçiminde âlet, pastav, şakşak.

86 *Habîs*: kötü, alçak.

yerde, hakarete cesâret haa? Yazıklar olsun!... (*Ağlayarak.*) Mademki bu derece emek sarf ettim, ben vebâlden[87] korkarım, elbette sözümü ikmal edeceğim. Zîrâ, sen benim kardeşimden daha ileri arkadaşımsın.

KARAGÖZ — Ooo, ooo! Anlaşıldı. Demek zorluk ha? Demek mutlaka dinleyeceğiz, öyle mi? Hadi, söyle bari! Desen e ben gene başımı eğeyim! (*Başını eğer.*)

HACİVAT — Elbette eğeceksin. Ne zannettin? Böyle nasihatı sana dünyada kimse vermez.

KARAGÖZ — Hadi bakalım! İşin artık meyânesi geçti,[88] hattâ tencereye sarmaya başladı.

HACİVAT — Ah birader, işte uçtu!... Birinci nasihat: (*Pastaf.*) «Yayalık atlılıktan yeğdir,[89] derlerse inanma!»

KARAGÖZ — Hihihiii! Tevekkeli değil! Desen e, bu nasihatlar bulunmaz şey!

HACİVAT — Sen eğ başını! — İkinci nasihat: (*Pastaf.*) «Açlık tokluktan yeğdir, derlerse inanma!»

KARAGÖZ — İii! Çoğu gitti azı kaldı, ha gayret! Nöbet bana gelsin, çabuk ol!

HACİVAT — Doğru dur!

KARAGÖZ — Kımıldandığım yok!

HACİVAT — Efendim, üçüncü nasihat: (*Pastaf.*) «Züğürtlük zenginlikten yeğdir, derlerse inanma!»

(*Karagöz kalkar, geri geri çekilir.*)

KARAGÖZ — Varan, dalya[90] üç! Hele yarabbi şüküür! Bitti ha!... — Ah rahmetli peder, nur içinde yatsın!... Deh gidi deh! Eğ başını!

HACİVAT — Ne olacak, Karagöz?

KARAGÖZ — Baba, ne olacak var mı? Nasihat. — Ah rahmetli peder... — Eğ başını, eğ!

HACİVAT — Canım, ne demek istiyorsun?.

KARAGÖZ — Ay, hâlâ anlamadın mı? Nasihat vereceğim.

---

87 *Vebâl*: günah.

88 *Meyânesi geçmek*: (yemek hakkında) kıvamı geçmek.

89 *Yeğdir*: daha iyidir.

90 *Dalya*: bir şey sayılırken birim olarak ele alınan sayıya gelince söylenen ünlem: *dalya 100, dalya 200* v.b.

HACİVAT — Ben nasihat istemem. Ben nasihatı babamdan aldım.

KARAGÖZ — Hatır için benimkini de al. Zîrâ sen almazsan ben zorlan vereceğim. Teklif mi var? — Eğ başını! (*Elinlen Hacivat'ı eğerek.*) Ühühühüüü!... Ah rahmetli peder! (*Pastaf.*) Bir gün beni çağırdı... (*Pastaf. Hacivat doğrulur, Karagöz elinlen eğerek.*) — Kusura bakma, ayağını öpeyim! (*Pastaf.*) — Bir gün beni çağırıp dedi ki... (*Pastaf.*)

HACİVAT — (*Doğrulur.*) Sana nasihat mı vereceğim, dedi?

KARAGÖZ — Yoo, telâş istemez! Her şey sırasınlan...[91] — Dedi ki... (*Pastaf.*)

HACİVAT — Canım, ne dedi?

KARAGÖZ — (*Hacivat'ı eğerek.*) Dinini seversen biçimli dur! (*Pastaf.*) Aceleden hoşlanmam. (*Pastaf.*) Rica ederim kusura bakma! — Ah rahmetli peder!.. Zîrâ birinci nasihat: (*Pastaf.*) «Bekârlık evlilikten iyidir, derlerse inanma!»

HACİVAT — Canım, bu malûm şey!

KARAGÖZ — Yoo! Dur, telâş etme! — Hihihiii! İkinci nasihat: (*Pastaf.*) «Tereyağından kuyrukyağı iyidir, derlerse inanma!»

HACİVAT — Efendim, bunu kim bilmez? Rica ederim elverir!

KARAGÖZ — Meraktan çık! Nasihat bitmeden şurdan şuraya kımıldanamazsın! Hem eğ başını, ayağını öpeyim! (*Hacivat'ı elinlen eğer.*) — «Hacivat 'nasihat vereceğim' derse sakın inan... (*Pastaf.*) ma!» (*Pastaf, pastaf. Hacivat cızlam.*[92])

Al sana ma-al-caba vel-fâiz[93] birkaç tane ziyâde!... Kerata, «Seni enayi yerine koyup da eşek gibi döveceğim» desene!... Neme lâzım, çekileyim îdgâha, urubalarımı

---

91 *Sırasınlan*: sırasıyle.

92 *Cızlam*: (argo) kaçma, savuşma, sıvışma, çekilip gitme.

93 *Ma-al-caba vel-fâiz*: cabası ve faizi ile.

değiştireyim. de kantolarıma bed'-i mübâşeret[94] edeyim. (*Gider.*)[95]

FASIL

BİRİNCİ PERDE

(*Perde açıldıkta, Hacivat tarafında, parmaklıklı bahçe önünde sandalye. Bey oturmuş. Enver Ağa, karşısında ayakta duracak.*)

BEY — Enver Ağa, sen çiftliğe gittin mi?

ENVER — Gittim geldim efendim, hattâ kâhya ile epeyce muâraza[96] ettim. Hayvanların halini görmeyin. Bu seneki kuzulara tekmil sakırga[97] üşmüş, ekserisi [keleme][98] olmuş. İki yüz hindiden elli beş altmış kadar kalmış. El-hâ-

---

94 *Bed'-i mübâşeret* [doğrusu: *bed' ü mübâşeret*]: başlama. (*Bed*: başlama. *Mübâşeret*: başlama.)

95 Ayraç içindeki sözcük metinde yok. Metnin altında, *Hitâm* [= son] anlamına gelen *M* harfi var. Bu harfin altında, başka bir kalemle, sonradan yazıldığı anlaşılan şu sözler vardır:

Çekileyim ldgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyine-i devrân ne sûret gösterir!

(*Perde iner*)

M

Bütün karagöz oyunlarında *Muhâvere* sonlarında tekrarlanan bu kalıplaşmış cümlenin metindeki son cümle yerine kullanılmak üzere sonradan yazıldığı anlaşılıyor.

96 *Muâraza*: anlaşmazlık, kavga, çekişme.

97 *Sakırga*: kene.

98 *Keleme*: ?

sıl,[99] çiftliğin içi viraneye dönmüş.

BEY — Vay hain herif! Buraya gelmediğinin ve beni görmek istemediğinin sebebi varmış.

ENVER — Nasıl hikâye edeyim? Zorlan[100] hayvanların berbâdına sebep oldu. Bu kadar zâyiât[101] kâhyanın dikkatsizliğinden ileri geldi.

BEY — Dikkatsizlik mi dedin? Ne demek? Eğer hizmetinden aczi varsa def olsun gitsin! Benim için adam pek çok.

ENVER — Şüphesiz efendim. Bugün def olsa, yerine elli adam bulunur.

BEY — Daha başka neler var? Hani çırak odaları tamire muhtaç diyordun?

ENVER — Cümlesi[102] tamir edildi efendim... Lâkin... efendim...

BEY — Lâkin ne?... Başka bir şey mi var?... Neye kemküm ediyorsun? Söylesen e!

ENVER — Söyliyeceğim... Fakat hiddetleneceksiniz[103] de...

BEY — Benim hiddetim, şiddetim senden sorulmaz. Senin vazifen, ne gördün, ne işittinse onu haber vermek... Ne olmuş?

ENVER — Hakk-i âlîniz[104] var efendim... Lâkin, ifâde edeceğim[105] hale aslaa i'timâd etmiyeceksiniz.[106]

BEY — Ne demek? Öyleyse birtakım tasnîâtla[107] hiddetimi mûcib[108] olacaksın, öyle mi?

ENVER — Estağfurullah! Hilâfı[109] aslaa kabul etmem efendim! Mamafih, söyliyeceğim mesele me'mûlün hâricinde[110] bir şey olduğu için, o cihetten çekiniyorum efendim.

---

99 *El-hâsıl*: bk. n. 73

100 *Zorlan*: zorla.

101 *Zâyiât*: kayıplar.

102 *Cümlesi*: hepsi. (*Cümle*: hep).

103 *Hiddet*: öfke.

104 *Hakk-i âlîniz*: yüce hakkınız [= yüce zatınızın hakkı]. (Yüksek makamdaki kişilere karşı kullanılan nezaket ve saygı sözü).

105 *İfâde etmek*: anlatmak.

106 *İ'timâd etmek*: inanmak, güvenmek.

107 *Tasnîât*: uydurmalar yalanlar.

108 *Mûcib*: bk. n. 42

109 *Hilâf*: 1. ters, aykırı, karşıt; 2. (burada) yalan.

110 *Me'mûlün hâricinde*: umulanın dışında.

BEY — Hayır hayır, ihtirâzın[111] mânası yok. Her neyse doğrusunu söylemeli, işte bu kadar!

ENVER — Efendim, dün akşam, yani gece saat altı[112] raddelerinde,[113] bizim Haydar aşağıki bahçe duvarının dibine yaslanmış, muttasıl[114] harem[115] tarafına, köşke doğru bakıyordu. Bendeniz de, Haydar'a kendimi göstermiyerek, duvarın yanına sokuldum. Bir de ne göreyim? Kerîmeniz[116] hanım köşkün penceresinden yarı beline kadar sarkmış, Haydar'la âşıkaane hasbihâl ediyorlardı.[117] Evvelâ gözlerime, kulaklarıma inanmak istemedim. Teessürümden sabaha kadar gözüme uyku girmedi.

BEY — Haydar haaa? Vay alçak vay! — Ey, sonra ne yaptın?

ENVER — Ne yapacağım efendim! Haydar'ı tekdîr ettim,[118] ta'zîr ettim,[119] yakasından tutup arkadaşların yanına götürdüm.

BEY — Aferin, Enver! Berhudâr ol![120] Beni memnun ettin! — Lâkin, Enver Ağa, benim kızım afîfedir[121] alel-husûs[122] mahcûbedir.[123] Bunların görüşmelerine vasıta olanı anlayabildin mi?

ENVER — Onu da başkaca tahkîk ettim.[124] Bu işe tavassut eden,[125] bizim budala Karagöz'dür. Hattâ tahrîren[126] olan

---

111 *İhtirâz*: çekinme, sakınma.

112 *Gece saat altı*: güneş battıktan altı saat sonra, gece yarısı. (Alaturka saate göre, güneş batımında saat 12 sayılır).

113 *Raddelerinde*: sularında. (*Radde*: 1. derece, kerte; 2. aşağıyukarı).

114 *Muttasıl*: ara vermeden, aralıksız.

115 *Harem*: Eskiden konak ve saraylarda kadınlara ayrılan daire.

116 *Kerîme*: kız evlât.

117 *Hasbihâl etmek*: görüşmek, dertleşmek.

118 *Tekdîr etmek*: paylamak.

119 *Ta'zîr etmek*: azarlamak.

120 *Berhudâr ol*: mutlu ol, iyi günler gör. (*Berhudâr*: «ber-hurdâr» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi; mutlu).

121 *Afîfe*: namuslu.

122 *Alel-husûs*: özellikle.

123 *Mahcûbe*: utangaç kız. (*Mahcûb*: utangaç)

124 *Tahkîk etmek*: gerçeği araştırmak.

125 *Tavassut etmek*: vasıta olmak, aracılık etmek.

126 *Tahrîren*: yazıyle, yazılı olarak.

muhâberelerini[127] de o teshîl ediyormuş[128] efendim.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Bahçede zikr-i cerbezem sirkat ediliyor[129] galiba.

BEY — (*Hiddetle.*) Vay! Böyle işlere sebep, vâsıta olan Karagöz budalası öyle mi?... Şu budalayı çağır bana!

ENVER — Peki efendim! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) Karagöz Ağa, seni Bey çağırıyor!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Geliyorum. Ben zaten anladım, Beydan gene bahşiş var galiba.

(*Karagöz önde, Enver Ağa arkada, gelirler.*)
(*Karagöz yırtık fes, setre pantalon.*)

BEY — (*İstihzâ*[130] *ile.*) Ooo! Gel bakalım pişirici dayı!

KARAGÖZ — Hamurkârlan kavga edeli pişiriciliği terk ettim.

BEY — «Pişiriciliği terk ettim» diyorsun ama, mercimeği fırına sen vermişsin.[131]

KARAGÖZ — Yanlış efendim! Mercimeği fırına Enver Ağa vermiş olmalı, çünkü bendenizin bir haftadır mutbağa siftahım yok.

BEY — Neden dolayı mutfağa gittiğin yok, haa?

KARAGÖZ — Pisboğazlığımdan dolayı, ahçıbaşıylan kavga ettik de, şimdi mutbak kapısından bile içeri baktırmıyor. — Ben bu lâflardan bir şey anlamıyorum, Enver Ağa.

ENVER — Merak etme, şimdi anlarsın.

BEY — Bana bak, Karagöz Ağa! Sana bir çift sualim var. Beni üzmeyip doğru söylemeli!

KARAGÖZ — Bildiğim bir şeyse, ve mamafih lâfların da tirizi[132] peşine uyarsa, söylerim.

---

127 *Muhâbere*: haberleşme, yazışma, mektuplaşma.

128 *Teshîl etmek*: kolaylaştırmak.

129 *Zikr-i cerbezem sirkat ediliyor*: becerikliliğimin anılışı çalınıyor. (*Zikr-i cemîliniz sebkat etti* [= iyi adınız anıldı] sözüne benzetilerek kurulmuş tekerleme).

130 *İstihzâ*: alay.

131 *Vermişin*: vermişsin.

132 *Tiriz*: elbisenin eteğine ve peşine eklenen ensiz parça.

BEY — Aferin! Sorduğumun doğrusunu söyleyip gözüme girmeli!

KARAGÖZ — Bilmem ama, dîde-i âlîniz[133] kulunuzu istîâb etmez[134] sanırım.

BEY — Öyle değil, budala! Bana doğruca cevap verirsen sana bahşiş vereceğim, demek isterim.

KARAGÖZ — Allah ömür versin! «Bahşiş vereceğim» dediğinizden dolayı kulunuzu âdetâ dûr-i mehcûr[135] buyurdunuz.

BEY — Şimdi yüzüme bak ve beni iyi dinle! Dün gece saat kaça kadar uyanıktın ve kaçtan sonra uyudun?

KARAGÖZ — Efendim, dün akşam üçe[136] kadar uyanıktım, sonra yattım.

BEY — Hâbgâha[137] üçte çıktın, öyle mi? Sonra?

KARAGÖZ — Evet efendim, üçte Dügâh'a[138] çıktım, beşe çeyrek kala Hüseynî[138] dolaşıp sonra Sabâ[138] karar verdim.

BEY — Haa, demek uyumadın, beşe kadar dolaşıp sabah ettin, öyle mi?

KARAGÖZ — Hayır efendim, sabaha kadar kim dolaşacak? Hem bendeniz tavuk cinsiyimdir, on ikiye[139] gelince tünerim.

BEY — Karagöz Ağa, «Beni üzme» diye sana evvelce söyledim. Dün gece saat altı raddelerinde[140] bahçede bir fırıldak dönmüş, neydi o?

KARAGÖZ — Bizim sobanın fırıldağıdır. O her zaman döner, merak edecek bir şey değil efendim.

BEY — Rüzgârı senin tarafındanmış, dediler.

KARAGÖZ — Evet, hava karayel olursa rüzgârı bizim taraftan eser.

---

133 *Dîde-i âliniz*: yüce gözünüz, yüce zatınızın gözü.

134 *İstîâb etmek*: içine almak.

135 *Dûr-i mehcûr* [doğrusu: *Dûr ü mehcûr*]: uzak ve ayrı kalmış. (Karagöz, yabancı sözcük ve dil kurallarını yerli yersiz kullanarak lûgat paralıyor. Burada, herhalde *memnûn ü mesrûr* [= memnun ve sevinçli] demek istiyor).

136 *Üç*: alaturka saat üç; güneş battıktan üç saat sonra.

137 *Hâbgâh*: yatak odası.

138 *Dügâh, Hüseynî, Sabâ*: alaturka musiki makamları.

139 *On iki*: alaturka saat on iki; güneşin battığı an. (bk. n. 112).

140 *Raddelerinde*: bk. n. 113

BEY — Herif, beni üzme, doğrusunu söyle! Sana, «tecâhülden gelme»[141] diyorum!

KARAGÖZ — Hayır efendim, kalaycıdan gelmiyorum, içeriden geliyorum.

BEY — İnkâra mahal yok, bu işin içinde senin de parmağın varmış. Doğru söyle, var mı?

KARAGÖZ — Hâşâ[142] efendim! Parmaklarımın hepsi yerinde. Sayın, eğer yirmi birden eksik çıkarsa o vakit ne söyleseniz hakkınız.

BEY — Senin anlayacağın, iki kişi âşıkaane görüşürken abayı yakmışlar.

KARAGÖZ — Öyle söyleseniz e ya! Ondan malûmatım var. Yanan ahçının abasıydı.

BEY — Nasıl oldu bakalım?

KARAGÖZ — Geçen akşam ahçıylan Enver Ağa aşık oynarken cıgara ateşinden ahçının abasını yakmışlar.

BEY — Herif, iki kişinin beynini[143] sen bulmuşsun, diyorlar.

KARAGÖZ — Buldum ama, o, gece olmadı, gündüz oldu; hattâ sofra başında oldu: baş yiyorduk, beynini ben buldum.

BEY — Hay beynin parçalansın, herif! Dün akşam saat altı raddelerinde Haydar'ı[144] görmedin mi sen?

KARAGÖZ — Haydar'ı[144] gördüm efendim, lâkin akşam saat altıda değil, gündüz saat sekizde önünden geçtim, ne saklayım!

BEY — Pekâlâ, şimdi Haydar nerde?

KARAGÖZ — Haydar[144] nerde olacak, Çırçır'ın[145] alt başında. Hattâ Enver Ağa da bilir. — Ah köpoğlu!

BEY — Şimdi hırsımdan çatlıyacağım! Oof!

KARAGÖZ — Ben de işi anlayamadığımdan patlayacağım. Biraz da Enver Ağaya sorun efendim.

---

141 *Tecâhülden gelmek*: bilmezlikten gelmek.

142 *Hâşâ*: bir kimsenin üstüne yüklenen bir hâli ve davranışı red için kullanılan söz; «aslaa, hiçbir zaman, Allah göstermesin, uzak olsun» v.b. anlamlarında.

143 *Beyn*: ara.

144 *Haydar*: 1. kişi adı; 2. İstanbul'da, Haliç yöresinde bir semt ve bir ucu Cibali caddesine açılan bir cadde.

145 *Çırçır*: İstanbul'da, bir ucu Haydar caddesine açılan bir cadde. (bk. n. 144)

BEY — Yâ, demek dün akşamki işten haberin yok, öyle mi? Elbette ben senin kuyruğunu kapana sıkıştırırım.

KARAGÖZ — Ben de Kapan'a[146] gelmem, Cibali'den[147] önünü kestiririm.

BEY — Def ol karşımdan! Terbiyesiz ayı!

KARAGÖZ — Enver Ağaya söyleyin de, terbiye etsin bari!

BEY — Haydi, çok söyleme! — Enver Ağa, sen de Haydar'ı bana çağır!

(*Karagöz, Enver giderler.*)

BEY — Zevzek musîbet, bir türlü ağzından söz alamadım! Bakalım Haydar çapkını gelsin de... (*Bağırarak.*) Enver Ağa, hanîya Haydar? Çabuk yolla!

(*Haydar önde, Karagöz arkada, velvele ile gelirler.*)

BEY — Gel bakalım, Haydar Ağa!

KARAGÖZ — Söyle bakalım, Zeyrek yokuşu[148] Efendi.

BEY — Haydar, senin hakkında inanılmayacak sûrette bazı gûne[149] münasebetsiz sözler işittim. Bunun esâsını anlamak isterim.

HAYDAR — Buyurun söyleyin efendim, bendeniz de anlayım.

BEY — Âşıkaane birtakım kabahatlerin varmış. Onu anlamak isterim.

HAYDAR — Aşkla gaşy olanlarda[150] aslaa kabahat olamaz. Her kim ki âşıktır, işi yalnız figandır.[151] Âşık olan, ma'şûkası[152] yolunda her lâhza[153] canını feda etmekten başka hiçbir kabahat etmez ve hiç kimseye de zararı dokunmaz efendim.

BEY — Ben bu sözlerden bir şey anlayamıyorum.

---

146 *Kapan*: Unkapanı; İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında bir semt ve cadde.

147 *Cibali*: İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında bir semt ve cadde.

148 *Zeyrek yokuşu*: İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali, Haydar ve Çırçır caddeleri yakınında, yokuşuyla ünlü bir cadde. (bk. n. 144, 145)

149 *Gûne*: türlü.

150 *Gaşy olmak*: kendinden geçmek.

151 *Figan*: feryat, inilti.

152 *Ma'şûka*: sevgili.

153 *Lâhza*: zamanın en küçük parçası, an.

KARAGÖZ — Ebdemçüş[154] olduğunuzdan, anlayamazsın.

HAYDAR — Hâlet-i aşktan[155] haberdar olanlar pek çabuk anlar.

BEY — Demek sen âşıksın öyle mi, Haydar Ağa?

HAYDAR — Evet efendim. Hem âşık, hem de âşık-i sâdıkım[156] efendim. Çünki bir insanın hilkatinde[157] aşk varsa âşık-i sâdık olur. Zira aşkın ne demek olduğunu bilmediğiniz için beni mazur görmezsiniz efendim.

BEY — Güzel söylüyorsun oğlum, ama, bir dereceye kadar insanın irâde-i cüz'iyyesi[158] elindedir. Bu cihetle, insan daima mağlûbu olduğu aşkı teskîne[159] çalışmalıdır.

HAYDAR — Hayır efendim, pek yanlış buyurdunuz. Âteş-i aşkın[160] bir şerâresini,[161] bir kıvılcımını teskîn etmek mümkün olamaz.

BEY — Öyleyse sen fitili tutuşturmuşsun.

KARAGÖZ — Hanidir fitil tutuşalı, baba! Az daha sürerse, kandil bile çatlıyacak.

BEY — Demek, Enver Ağanın senin hakkında söylediği sözlerin cümlesi[162] de sahiymiş, öyle mi?

HAYDAR — Evet. Kerîmeniz[163] hanımdan dolayı her ne söylemişse sahidir. Çünkü severim efendim.

BEY — Kimi seviyorsun?

HAYDAR — Kimi mi? Kerîmeniz hanımı severim efendim.

BEY — Sus, edepsiz, alçak! Yüzüme karşı, öyle mi?

HAYDAR — Ben edepsiz değilim, âşığım efendim.

BEY — Bir daha kızımın ismini ağzından işitmiyeceğim! Sonra seni berbat ederim.

---

154 *Ebdemçüş*: eblemçüş, koyun kafalı, etkafalı, budala. (bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 90 /n. 78)

155 *Hâlet-i aşk*: aşk hâli.

156 *Âşık-i sâdık*: gerçek âşık, maddeci olmayan âşık.

157 *Hilkat*: yaratılış.

158 *İrâde-i cüz'iyye*: Tanrı tarafından insanın elinde bırakılan isteme yetkisi, elindelik. (*İrâde-i külliyye*: Tanrı isteği).

159 *Teskin*: yatıştırma, dindirme.

160 *Âteş-i aşk*: aşk ateşi.

161 *Şerâre*: kıvılcım.

162 *Cümlesi*: bk. n. 102

163 *Kerîme*: bk. n. 116

HAYDAR — Efendim hiddet buyurmayın. Yalnız ben sevmiyorum, kerîmeniz hanım da beni sever.

BEY — Sus, diyorum, namussuz! Benim kendi halinde olan evlâdımı ağzına alma! Haydar, bu efkârdan[164] vazgeç! Yerle gök birbirine ne kadar uzaksa, benim kızım da sana o kadar uzaktır.

HAYDAR — Telâş etmeyin. Ateşe düşmüş olan zencîr-i aşkın[165] bir ucu da kızınızın kalbine merbûttur.[166]

BEY — Yaa, öyle mi? Peki. Haydi kızımı çağırın, buraya gelsin!

KARAGÖZ — Beyefendi, bana kalsa küçük hanımı buraya çağırmayın; zira, alevlenmiş incir gelecek olursa mutlak bir sakatlık çıkar.

BEY — Haydi, «çağırın» diyorum size! (*Karagöz'le Enver içeri giderler.*) Kızım gelsin de o zaman ben sana aşk-i muhabbeti[167] anlatırım.

KARAGÖZ — Alevlenmiş incir hanım, aman yanıma pek sokulma!

NAZİFE — Ne o, Karagöz? «İncir» filân diyorsun, efendi babam incir mi almış?

KARAGÖZ — Evet, bir küfe incir almış; hem de susamlı diş bademi de almış. «— Gelsin, yesin.» diyor. Benim bile ağzım sulandı.

(*Velvele ile, önde kız, arkada Karagöz, gelirler.*)

NAZİFE — Efendi babacığım, siz mi çağırdınız? — Ah, yarabbi! biri pederim, birisi sevgilim!

BEY — Evet yavrum, ben çağırdım. Lâkin kızım, senin hakkında me'mûlün gayrı[168] bazı şeyler duydum, pek hiddetlendim. Hâlâ vücudumun lerzesi[169] geçmedi.

KARAGÖZ — Efendim vücudunuza ihtimâm eden mutlak iskarmozdur. Merak etmeyin, şimdi geçer.

---

164 *Efkâr*: bk. n. 18

165 *Zencîr-i aşk*: aşk zinciri.

166 *Merbût*: bağlı.

167 *Aşk-i muhabbet* [doğrusu: *Aşk u muhabbet*]: sevgi.

168 *Me'mûlün gayrı*: umulmadık. (*Me'mûl*: umulan, beklenen).

169 *Lerze*: titreme.

BEY — Nasıl ıskarmoz, budala?

KARAGÖZ — Efendim, bizim yalının kayıkçıları gelmiş, ıskarmoz istiyorlar da.

BEY — Ne kadar ıskarmoz varsa burnuna girsin!

KARAGÖZ — Nezleye birebirdir. Lâkin birkaç tanesini de Enver Ağanın beynine sokalım da zihni açılsın.

NAZİFE — Ne gibi sözler hiddetinizi mûcib oldu,[170] babacığım?

BEY — Ne gibi olacak! Dün gece saat altı kararlarında sen köşkten, bu Haydar da aşağıdan âşıkaane birtakım görüyormuşunuz. Bana görenler haber verdiler. Bunların aslı var mı?

NAZİFE — Hayır, babacığım; iftiradır, babacığım. Böyle şeyden aslaa haberim yok. Ben Haydar'ı şimdi görüyorum.

BEY — Peki, kızım; haydi içeri git!

KARAGÖZ — Haydi bakalım, küçük hanım, sen ucuz kurtuldun, Haydar kuyruğundan yakalandı.

(*Karagöz'le Nazife giderler.*)

BEY — Haydar, işittin ya kulağınla, kızımın hiçbir şeyden haberi yokmuş. Buna ne diyeceksin?

HAYDAR — İşittim efendim. Lâkin siz pedersiniz, tabiî, sizden ihtirâz eder.[171] Lâkin kerîmeniz beni benden ziyade sever, işte bu kadar!

BEY — Vazgeç bu fikirden, Haydar! Benim kızım öyle aşk u muhabbetten anlamaz. Vazgeç, fena olacaksın, diyorum.

HAYDAR — Vazgeçmek mi? Hayır efendim hayır! Efkârınız her neyse icrâ edin.[172] Zaten ben her şeyi göze aldım.

BEY — Yaa, öyle mi? Peki! Bin nasihattan bir musibet yeğdir. — Karagöz!

(*Karagöz gelir.*)

Haydi Enver'i çabuk bana çağır!

170 *Mûcib olmak*: bk. n. 42

171 *İhtirâz etmek*: çekinmek, sakınmak.

172 *İcrâ etmek*: yapmak.

KARAGÖZ — Vazgeç Haydar Ağa. Doludan kaçayım derken fırtınaya tutulacaksın. (*Karagöz içeri gider.*)

(*Enver velvele ile gelir.*)

BEY — Enver Ağa, bu çapkını buradan def et! Ba'demâ[173] benim dairemde böyle erzelin[174] işi yoktur. Hemen hesabını gör, cehenneme kadar gitsin!

HAYDAR — Kovmağa lüzum yok. Ben bir şey istemem ve ihtiyârımla[175] buradan giderim, çünki âşığa cefâ ayn-i safâdır.[176] Lâkin bilmiş olun ki sadık bildiğinizi bir gün olur anlarsınız.

BEY — Haydi, çok söylenme!

(*Enver, Haydar'ı alır, giderler.*)

Seni alçak! Benim bir tane ciğer-pâremin[177] namusunu lekelemek istiyorsun, öyle mi? Şimdi aç, bî-ilâc[178] kal da öğren!

(*Perde iner.*)

İKİNCİ PERDE

(*İkinci perde açıldıkta, Karagöz tarafından velvele ile Nazife gelir.*)

NAZİFE — Ah yarabbi, canımın sıkıntısından bir yerde duramıyorum! Haydar'ın âteş-i aşkı[179] mutlak beni mahvedecek. Hain alçaklar bizi birbirimizden ayırmak istiyorlar. Lâkin pek beyhûde. Yekdiğerine merbût[180] iki kalbi ayırmak kabil mi? Akşamdan beri Haydar'cığım meydanda yok, acaba ne oldu?

---

173 *Ba'demâ*: bundan sonra.

174 *Erzel*: çok rezil, çok alçak, en alçak.

175 *İhtiyâr*: kendi isteğiyle davranma.

176 *Âşığa cefâ ayn-i safâdır*: âşık için cefâ ile safâ aynı şeydir; cefa, âşığa safâ gibi gelir.

177 *Ciğer-pâre*: ciğer parçası, evlât.

178 *Aç, bî-ilâç*: aç ve çaresiz. (*Bî-ilâc*: ilâçsız, çaresiz).

179 *Âteş-i aşk*: bk. n. 160

180 *Merbût*: bk. n. 166

(Hacivat tarafından velvele ile Haydar gelir.)

HAYDAR — Geldim, Nazife'ciğim, geldim! Beni pederiniz konaktan kovdu, lâkin buradan ayrılmak kabil mi? Budala Karagöz muttasıl peşim sıra dolaşıyor. Görecekler diye birkaç saattir gelmeye cesaret edemedim.

NAZİFE — Görsünler! Aslaa fütûr etmeyin,[181] Haydar'cığım! Görüp de pederime söyliyecekler değil mi? Varsınlar söylesinler! Zaten pederim ahvâlimize[182] tamamiyle vâkıftır.[183] Hiç pervâ[184] etme, Haydar'cığım!

HAYDAR — Efendim, zavallı Haydar'ın esâsen bî-pervâdır.[185] Uğrunuza her felâketi göze aldım. Lâkin, yalnız size benim için hakaret edilmesinden korkarım.

NAZİFE — Hayır beyim hayır! Siz benim için nasıl fedakâr, vefâdârsanız[186] ben de öyleyim.

HAYDAR — Biliyorum sevgilim, bilirim. Yalnız, efendi bî-gayri hakkin[187] bize pek büyük haksızlık etti. Lâkin kendileri hâlet-i aşktan[188] haberdâr olmadıkları için o da ta'yîb olunmaz,[189] değil mi cîvânım?

KARAGÖZ — *(Hacivat tarafından gözetliyerek.)* Ooo! Haydar'a pazar kurulmuş[190] haaa? Alışveriş de yolunda. — Bana bak, Haydar Ağa, muhabbeti bırak da, azıcık verâ[191] tarafına bak. Zîrâ gugu fırtınası[192] geliyor, karışmam haaa!

(Bey, Hacivat tarafından velvele ile gelir.)

BEY — *(Hiddetle.)* Vay!... Haydar, Nazife!... Siz, öyle mi?

---

181 *Fütûr etmemek*: umursamamak, önemsememek. (*Fütûr*: usanç, bezginlik).

182 *Ahvâl*: hâller, durumlar.

183 *Vâkıf*: bilen.

184 *Pervâ*: korku, çekinme, sakınma.

185 *Bî-pervâ*: korkusuz. (bk. n. 184)

186 *Vefâdâr*: vefalı.

187 *Bi-gayri hakkin*: haksız olarak.

188 *Hâlet-i aşk*: bk. n. 155

189 *Ta'yib olunmamak*: ayıplanmamak.

190 *Haydar'a pazar kurulmuş*: 1. Haydar semtine pazar kurulmuş; 2. Haydar pazarlığa girişmiş.

191 *Verâ*: arka.

192 *Gugu fırtınası*: ilkbahar fırtınası.

HAYDAR — Evet, biz. Ne olmuş? İki felâket-zede[193] hasbihâl ediyor.[194]

BEY — Daha ne olacak? Namussuz çapkın! Seni kovduğum halde yine buraya gel de kızımla görüş haaa? — Kız! Deminden sana sorduğum vakit niçin doğru cevap vermedin? Ben sana bu edepsizle aslaa görüşmiyeceksin demedim mi? (*Nazife sükût.*) Haa, söylesen e! Şu cür'etinden[195] utanmadın da, cevap vermeğe mi sıkılıyorsun?

NAZİFE — Af edin, babacığım! İhtiyârım[196] elimde değil, seviyorum.

BEY — Böyle vicdansız, suratsız çapkını seviyorsun, öyle mi?

KARAGÖZ — Öyle ya! Evin içinde sevilecek başka adam yokmuş gibi. Bari benim gibi bıyıklı, sakallı, cilâlı kafalı bir şey olsa sevdiğine göre, neyse! Buldun buldun da böyle dana paçası suratlı tavukgöğsünü mü sevdin?

BEY — Hayâsız hâine![197] Yüzüme karşı ikrâr-i cürm.[198] Utanmadan «seviyorum» diyor.

HAYDAR — Beyefendi, kerîmenizin bu bâbda[199] aslaa kabahati yoktur. Fikrinizdeki hakareti, ezâyı bana edin. Zîrâ kendisi bî-günahtır.[200] Efendim, lûtf edin, o biçâre ne kadar olsa evlâdınızdır, taayyün[201] eden mücâzât[202] yalnız zavallı Haydar'a lâyıktır.

BEY — (*Hiddetle.*) Yalnız ona değil, hakaret ikinize taksim olacak.

KARAGÖZ — Kuzum Beyefendi, O Taksim'deki[203] akaaretten[204] bir hisse de bana verin, ben de paysız kalmayım.

---

193 *Felâket-zede*: felâkete uğramış.

194 *Hasbihâl etmek*: bk. n. 117

195 *Cür'et*: cesaret, atılganlık, ataklık.

196 *İhtiyâr*: bk. n. 175

197 *Hâine*: hain kız, hain kadın.

198 *İkrâr-i cürm*: suçu söylemé. (*İkrâr*: dil ile söyleme, açıkça bildirme, inkâr etmeme).

199 *Bâb*: konu.

200 *Bî-günâh*: günahsız.

201 *Taayyün*: ortaya çıkma, belli olma.

202 *Mücâzât*: bir suça karşı ceza verme, cezalandırma.

203 *Taksim*: İstanbul'da, Beyoğlu'nda ünlü bir semt ve meydan.

204 *Akaaret*: kiraya verilerek gelir getiren mülk.

BEY — Evet, onlara olacak hakaretten sana da hisse var, acele etme.

KARAGÖZ — Anlayamadığımdan dolayı tefekkürâtımı ta'mîk ederim[205] efendim.

HAYDAR — Efendim, lûtf edin, merhamet buyurun, yek-dîğerine[206] gayr-i kaabil-i tefrîk[207] bağlanmış iki gönlü ayırmayın efendim!

BEY — Sus, alçak! Mekrûh[208] sözlerini işitmek istemiyorum. Evet, sizi ben ayıracağım.

HAYDAR — Artık elverdi, Beyefendi! Ben alçak değilim, denâeti[209] de aslaa kabul etmem. Elinizden geleni yapın!

BEY — Yaa, öyle mi? (*Hiddetle.*) — Karagöz! Enver'i acele bulup bana çağırmalı.

KARAGÖZ — Eşekçiler kâhyasını mı çağırmalı? Bunlar merkebe râkiben mi irkâb olacaklar?[210]

BEY — Hay eşeklerin semeri başına geçsin!

KARAGÖZ — Hay kulakları da senin burnuna girsin! (*Gider.*)

(*Karagöz tarafından Enver gelir.*)

ENVER — Geldim efendim.

BEY — Enver, bu Haydar'la şu rezîleyi[211] aşağıda ayrı ayrı birer odaya kapa. Beklemek için de bir adam tayin et. Görüşmelerine fırsat verme, gözünüzü patlatırım. (*Bey gider.*)

ENVER — Şimdi beğendiniz mi? Haydar Bey, küçük hanım, buyurun bakalım karanlık odalara!

---

205 *Tefekkürâtımı ta'mîk ederim*: düşüncelerimi derinleştiririm. (*Tefekkürât*: düşünceler. *Ta'mîk*: derinleştirme). (Yabancı sözcük ve dil kurallarını gelişigüzel kullanarak lûgat paralayan Karagöz, *Teşekkürâtımı* [ya da: *ihtirâmâtımı*] *takdîm ederim* sözlerine benzeterek tekerleme yapıyor).

206 *Yek-diğerine*: birbirine.

207 *Gayr-i kaabil-i tefrîk*: ayrılamaz.

208 *Mekrûh*: iğrenç.

209 *Denâet*: denîlik, alçaklık. (*Denî*: alçak).

210 *Merkebe râkiben mi irkâb olacaklar*: eşeğe binerek mi bindirilecekler. (Karagöz, Bey'in daha önce kullandığı *mekrûh* sözcüğünden esinlenerek aralarında ses benzerliği bulunan *merkeb*, *râkiben*, *irkâb* sözleriyle tekerleme yapıyor ve lûgat paralıyor).

211 *Rezile*: rezil kız, rezil kadın.

HAYDAR — O senden mes'ûl[212] değil. Vazifen neyse onu icrâ et, çok söyleme!

ENVER — (*Gülerek.*) Vazifem sizi ayrı ayrı, kaz gibi kapamak. Haydi bakalım, Haydar Beyefendi!

HAYDAR — «Çok söyleme» dedim, a münâfık[213] köpek! Bir gün olur sen de görürsün.

ENVER — Öyleyse haydi!

(*Giderlerken perde iner.*)

ÜÇÜNCÜ PERDE

(*Üçüncü perde açıldıkta, Hacivat tarafından Nazife, Karagöz tarafından Enver gelirler.*)

ENVER — Eyy küçük hanım! Pederinizin bana etmiş olduğu tenbihleri kulağınızla işittiniz. Senin canına yazık değil mi? Bir peder ne kadar sefîh,[214] ne kadar hodbîn[215] olsa gene evlâdına merhameti vardır.

NAZİFE — Merhameti olaydı bana böyle cefâ[216] etmezdi. Zarar yok, Enver Ağa, zarar yok!

ENVER — Canım, bu âlemde sevmek, sevilmek ayıp değildir. Lâkin her şeyde bir münasebet olmalı. Haydar dediğin çocuk, henüz yumurtadan çıkmış bir pilice benzer; ona gönül vermek âdeta kabahattir.

NAZİFE — Gönül bir kişverdir[217] ki, yalnız düştüğü yeri yakar. Haydar'dan vazgeçmek benim için kaabil değildir.

ENVER — (*Gülerek.*) Şaşarım aklına, Nazife Hanım. Bakalım senin sevdiğin gibi Haydar da seni seviyor mu?

---

212 *Mes'ûl*: sorulmuş.

213 *Münâfık*: 1. ikiyüzlü; 2. ara bozucu.

214 *Sefîh*: zevk ve eğlenceye düşkün, uçarı.

215 *Hodbîn*: bk. n. 72

216 *Cefâ*: eziyet.

217 *Kişver*: ülke. (*Kişver* sözcüğü burada yerinde kullanılmamış, belki de *ateş* denmek isteniyor).

NAZİFE — O şüphesiz. Haydar'ın beni benden ziyade sevdiğine aslaa şüphem yoktur, Enver Ağa.

ENVER — Büyük yanlışınız var, Nazife Hanım. Çünkü Haydar benim arkadaşımdır, şimdiye kadar hiçbir kere ağzından Nazife sözünü işitmedim.

NAZİFE — Asıl muhabbet-i hakîkiyye[218] öyledir. Ma'şûkasını[219] canından bile mektûm[220] tutmalı.

ENVER — Efendim, bendeniz aşk u muhabbet[221] ne demek olduğunu bilenlerdenim.

NAZİFE — Mademki biliyorsunuz, bu gibi sözlere ne lüzum var?

KARAGÖZ — (*Gizli.*) Hay köpoğlu! Enver'in niyeti Haydar'ı zifoza çıkarmak. (*Bağırarak.*) Enver Ağa, muhabbet mi? Hani Nazife'yi karanlık odaya kapayacaktın? Aydınlık sofada muhabbet haa?

ENVER — (*Tavrını değiştirerek, telâşla.*) Pederinizin emrini icrâya mecburum. Nafile yalvarıp durma.

KARAGÖZ — Ah kurnaz köpoğlu! Ben gelince hava döndü. (*Cızlam.*)

ENVER — (*Arkaya bakar.*) Söz gene benim sözümdür, Nazife Hanım; Haydar gibi çocuğa gönül verilmez vesselâm!

NAZİFE — Enver Ağa, ben bu lâkırdılarınızdan bir şey anlamıyorum. Ne demek istiyorsunuz?

ENVER — Şunu demek isterim ki... bu âlemde seveni sevmelidir.

NAZİFE — Ben de beni seveni seviyorum.

ENVER — Hayır, Nazife Hanım, hayır! Haydar seni sevmez, seni başkası sever.

NAZİFE — Peki, beni Haydar sevmez de kim sever ya?

ENVER — Karşınızda duran Enver, Nazife'ciğim! (*Diz üstü çöker.*)

---

218 *Muhabbet-i hakikıyye*: gerçek sevgi.
219 *Ma'şûka*: bk. n. 152
220 *Mektûm*: saklı, gizli.
221 *Aşk u muhabbet*: bk. n. 167

NAZİFE — Sen mi? Ah, ne işitiyorum? Enver, ne söylüyorsun? Lâkırdını bilerek mi söylüyorsun?

ENVER — Hem bilir, hem de severim, Nazife'ciğim!

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! İşin [.....][222] kendine aktarma ha?

NAZİFE — Yaaa! Alçak köpek, deminden beri birtakım tevillerin bu imiş, öyle mi? Çekil karşımdan, alçak sefîh![223]

ENVER — Vazgeçin şu Haydar'ın sevdasından, Nazife'ciğim! Beni ona kıyâs etmeyin.[224]

KARAGÖZ — (*Gizli olduğu.*) Haydar'ın yanında sen Balat iskelesinden[225] aşağı kalırsın, batak oğlu batak!

ENVER — Ah Nazife'ciğim, sev beni, çünkü severim seni!

NAZİFE — Allah göstermesin!... Senin gibi ekmek hainini Haydar'ın üstüne sevmek, öyle mi?

ENVER — Lâkin, Nazife'ciğim, beni sevmiyecek, reddedecek olursan çok pişman olacaksın.

NAZİFE — Sus, alçak! Pederim sana böyle mi tenbih etti, namussuz? Bana ettiklerini, söylediklerini babama söyleyim de sen de gör!

ENVER — (*Gülerek.*) Şaşarım aklına, Nazife Hanım! Pederinize söyleyip de beni tekdîr[226] ettireceksiniz öyle mi? Lâkin pek beyhûde efkâr.[227] Pederinizin bana kemâl derecede[228] emniyeti vardır.

NAZİFE — Alçak! Cenab-ı Haktan hayâ etmeden[229] fazâhatını[230] iftihâren[231] söylüyorsun, öyle mi?

ENVER — Nazife Hanım, son nedâmet[232] fayda etmez. Ni-

---

222 Bir sözcük okunamamıştır.

223 *Sefîh*: bk. n. 214

224 *Kıyâs etmek*: bir tutmak.

225 *Balat iskelesi*: İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında, çoklukla Yahudi'lerin oturduğu Balat semtinin iskelesi.

226 *Tekdîr*: azarlama.

227 *Beyhûde efkâr*: boş düşünceler.

228 *Kemâl derecede*: son derece. (*Kemâl*: tamlık, eksiksizlik).

229 *Hayâ etmek*: utanmak.

230 *Fazâhat*: rezillik, edepsizlik, alçaklık.

231 *İftihâren*: övünerek. (*İftihâr*: övünme).

232 *Nedâmet*: pişmanlık.

hayet o soğuk mermerler üstünde inleye inleye can vereceksin. Bana râm ol[233] da, şu sefaletten kurtul.

NAZİFE — Çok söyleme, vicdansız köpek! Karşında her cefâya hazırım. Haydar'ımın hayaliyle ölmek benim için nimettir.

ENVER — Of! Şimdi hırsımdan çatlıyacağım! — Nazife'ciğim, ben o kadar sevilmeyecek çirkin değilim.

KARAGÖZ — (*Gizli.*) Bu suratta güzel de hiç görmedimdi. Ham muşmula gibi zor yutulursun, Enver Ağa.

ENVER — Ooof! Vazgeç bu efkârdan, civânım! Gül üstüne gül koklamanın zararı yoktur, Nazife Hanım!

KARAGÖZ — (*Gizli.*) Haydar'ın üstüne seni koklamak, fulyadan sonra eşekarısının kıçını koklamak gibidir, a kerata!

NAZİFE — Def ol karşımdan, hain alçak! Şimdi «— Yangın var!» diye bağıracağım!

KARAGÖZ — Nerde yangın, Enver Ağa? —Yangın Enver Ağanın içinde ama, alevlenmeden külleme olacak galiba.

ENVER — Yaa, öyle mi? (*Nazife'nin kolundan çekerek.*) Öyleyse haydi karanlık odaya!

(*Perde iner.*)

DÖRDÜNCÜ PERDE

(*Perde açıldıkta, tebdil Karagöz, elinde tüfek, mahpushane* [.....].[234] *Hacivat tarafında Enver.*)

ENVER — Eyy, Karagöz Ağa, seninle bir parça tokuşalım!

KARAGÖZ — Beni sana kaz yumurtası diye kim anlattı? Bunlar ne biçim lâkırdı be?

ENVER — Öyle değil, Karagöz Ağa. Yani yavaş yavaş işe kaynak verelim.

KARAGÖZ — Öyleyse çek küreği; zira kömür daha kızmadı.

---

233 *Râm olmak*: boyun eğmek, kendini başkasının buyruğuna bırakmak, teslim olmak.

234 Bir sözcük okunamamıştır.

ENVER — Canım, sen de her lâkırdıyı ters anlarsın be! Buraya niçin geldik biliyor musun?

KARAGÖZ — Ne bileyim? «— Azıcık deniz kenarındaki taş odalara gidelim.» dedin, elime de bunu tutuşturdun, kalktık geldik.

ENVER — Tamam!.. Deminden bizim Bey beni çağırmıştı. Gittim. «— Haydar'lan Nazife'yi bekliyecek bir adam bulmalısın.» dedi. Ben de düşündüm, senden başka münasip bir adam hatırıma gelmedi. Şimdi buraya bekçi olacaksın. Lâkin evvel-emirde[235] bu hizmette bulunacak adamın suratı ekşi olmalı. Suratını ekşidebilir misin?

KARAGÖZ — Bundan kolay ne var? Şimdi, hazır, limon ucuz, üç beş tane sıkar, ekşidirim. Onun için merak etme.

ENVER — Öylesi değil canım! Sen burada bulunanları beklerken, mechûl-ül-isim[236] birisi gelirse,..

KARAGÖZ — Teneke'ci Nesim mi gelirse? Oluklar mı tamir olacak?

ENVER — Hayır, birader! Tanımadığın bir adam gelir de, «— Aç kapıyı, içeri gireceğim.» derse ne yaparsın?

KARAGÖZ — Kapıyı açar, «— Buyurun.» derim.

ENVER — Oldu mu yaa? Bilmediğin bir adama kapı açılır mı?

KARAGÖZ — Sahi öyle!... Bilmediğim adam olursa, sesimi çıkarmam.

ENVER — Sesini çıkarmadın... Herif gene çaldı mı, gene açmazsın, döner gider.

KARAGÖZ — Bu kadarsa bir şey değil, yaparım, Enver Ağa, merak etme!

ENVER — Lâkin, birader, bu âlemde her şeyin aksini düşünmeli. Meselâ, ters, nobran, söz anlamaz biri gelecek olursa, havayı çevirmeli.

KARAGÖZ — Haa, karayelden esip sertleşmeli, öyle mi?

ENVER — Evet, kabarıp sertleşmeli. Yüzünü ekşiderek ve sesini kabartarak: «— Ulaan, kimdir o kapıyı karıştıran bree!» diyeceksin. O da sana: «— Kim olursam olayım, aç!» meselâ...

---

235 *Evvel-emirde*: ilkönce, her şeyden önce.

236 *Mechûl-ül-isim*: adı bilinmeyen.

KARAGÖZ — O zaman maraza[237] çıkar, Enver Ağa. Ben yapamam, sen başkasını bul, Enver Ağa.

ENVER — Hayır canım, muâraza[238] şimdi çıkmaz. Sen de ona: (*Yüksek.*) «— Ulan, kapının önünden def ol! Şimdi dışarı çıkarsam, kafanı parçalarım!» dersin. Herif de sana: «— Ulan benim ellerim armut mu devşiriyor? Aç kapıyı! diyorum, yoksa şimdi kapının anahtar deliğinden göğsünün ortasına kurşun geliyor.» derse ne yaparsın?

KARAGÖZ — Daha lâf tekmil olmadan tüfeği yere atar, içeri kaçarım. Bu dil dalaşınlan[239] karışık ölmek baba. Hele şimdi hiç yapamam. Al şu tüfeği, anahtarları.

ENVER — Amına tabansızmışın be! Ben seni cesur bir şey zannederdim.

KARAGÖZ — Kardeşim, sen benim kalıbıma bakma, benim içim güllâç küfesi gibi boştur. Ben vazgeçtim. Ben hâlâ evde bile mumsuz sofaya çıkamam.

ENVER — Adam, korkma be! Ne var korkacak? Ben, seni eğlenesin diye söyledim. Benden başka buraya kim gelecek? Öksürsen işitirim... Al bakayım (*Para verir.*) şu lirayı. Tütün alırsın.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Herifin dimağında bir bokluk var ama anlıyamadım.

ENVER — «Tokluk» mu dedin?

KARAGÖZ — Evet. Bu sabah bir koca tabak enayi pilâkisi yedim de hâlâ o tokluk, diyorum.

ENVER — Olur a! İnsanın her zaman iştahı bir olmaz. Bazı ben de öyle olurum.

KARAGÖZ — Öyle şeyler olağandır, Enver Ağa.

ENVER — Şimdi buraya Nazife ile Haydar gelecektir. Birini bir odaya, birini de bir odaya koy. Sakın birbirinle[240] konuşturma haa! Bey duyacak olursa, sonra karışmam!

KARAGÖZ — İlâhi, Enver Ağa! Hiç ben onları konuşturmaz mıyım! Adamın gözünü patlatırım. Divane misin sen?

---

237 *Maraza*: Arapça «muâraza» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, anlaşmazlık, kavga, çekişme.

238 *Muâraza*: anlaşmazlık, kavga, çekişme. (bk. n. 96, 237)

239 *Dalaşınlan*: dalaşı ile.

240 *Birbirinle*: birbiriyle.

ENVER — Aferin, Karagöz! Sen de tıpkı benim gibi şu Haydar'dan hoşlanmazsın, değil mi?

KARAGÖZ — Adam, Haydar da dünyada adam mıdır be? Bari Nazife sevdiğine göre, senin gibi bir baba it[241] olsa! «Baba it»[241] derim sana. Sen hiç merak etme, Enver Ağa.

ENVER — Bırak şu çapkını. Lâkırdısını işitince tüylerim kabarıyor.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Evet. İt kısmı kudurunca öyle olur. Neyse, işimize bakalım. — Lâkin Nazife Hanıma da, Allah için, diyecek yok! Kara kara gözler, uzun uzun kirpikler, püskürme benler, tombul tombul bilekler, daha neler, neler!... Dedim a, Haydar gibi miskini seveceğine, bari seni sevseydi.

ENVER — Sus, sus, Karagöz! Sana daha çok lâkırdım var ama şimdi sırası değil. Şimdilik, dediklerime iyi dikkat et. Ben gidiyorum. Sonra görüşürüz. (*Enver gider.*)

KARAGÖZ — Bu herifin fikrinde bir hainlik var ama, birdenbire açılmıyor, korkuyor. Lâkin Nazife'nin lâfı oldu mu, herifin suratı aynı kızgın yağ dökülmüş bulaşık çukuruna dönüyor. Neyse, o kadar anladım a, sonrası kolaydır. Hele bir parça uzanayım! (*Olduğu yere yatar.*)

(*Şarkı başlar.*)

[242].....

(*Şarkı hitâmında, Hacivat tarafından, önde Nazife, arkada Haydar, daha arkada Hademe gelirler.*)

HADEME — (*Kekeliyerek.*) Karagöz Ağa, al bakalım, bunları Enver Ağa gönderdi. İkisini de ayrı ayrı odalara kapayacakmışın. (..... *ler.*[243])

(*Cızlam.*)

---

241 *Boba it*: «babayiğit» sözüne benzetilerek kurulmuş hakaret sözü.

242 Şarkının sözleri verilmemiştir.

243 Bir sözcük okunamamıştır.

KARAGÖZ — Anladım anladım. Sersem köpoğlu. İnsan değil, yağmur damlası. — Oo, hoş geldiniz, Nazife Hanım, Haydar Bey!

NAZİFE — Hoş bulduk, Karagöz'cüğüm. Ama biz geldik diye mi suratını ekşittin?

KARAGÖZ — Hayır, siz gelmeden evvel. Suratıma sirke fıçısı çarptı da, ondan ekşidi.

NAZİFE — Bizse, Karagöz bize bekçi olmuş diye seviniyorduk. Sen de bize güler yüz göstermiyorsun.

KARAGÖZ — Efendim, pederinizin tenbihi böyleymiş: surat daima ekşimiş bamya tenceresi gibi duracakmış. Deminden beri o Enver köpeği surat talimi ettirdi bana. Evvelden benim suratım böyle miydi? (*Ağlar gibi.*) O canım suratımı berbat etti kerata. Ne yapayım, tenbih böyle!

HAYDAR — Lâkin, Karagöz'cüğüm, seni öyle bed[244] çehre ile gördükçe ziyadesiyle korkuyoruz.

KARAGÖZ — Korkmayın, siz gene bana eski gözlen bakın. Lâkin odalara girmeli, zîrâ tenbih böyledir. (*Bed çehre ile.*) Haydi, haydi, çabuk olun! (*Bağırarak.*) Şimdi nerdeyse Enver Ağa gelir. İçeriye!

NAZİFE — Ooo! Öyle bağırırsan içeri gitmiyeceğiz.

KARAGÖZ — (*Bağırarak.*) Hadi içeriye!... Gözünüzü patlatırım, içeri!...

HAYDAR — Nereye içeriye canım? İçerdeyiz ya!

KARAGÖZ — (*Bağırarak.*) İçeriye!..[245] Halıcıoğlu'na,[246] Defterdar'a,[227] içeriye...[245] Şey, odalara... Aklım kayığa gitti.

NAZİFE — (*Ağlar gibi.*) Zarar yok, Karagöz, zarar yok! Yüzümüze bağırıyorsun, değil mi?

KARAGÖZ — (*Dişini sıkarak.*) Ağlayacağınıza girin içeri. — Ah Enver keratası ah!

---

244 *Bed*: kötü, çirkin. (*Bed çehre ile*: asık suratla).

245 *İçeriye*: İstanbul'da, Haliç'in sonlarındaki semtler ve iskeleler için kayıkçıların müşteri çağırırken kullandıkları deyim.

246 *Halıcıoğlu*: İstanbul'da, Haliç'in Beyoğlu yakasında bir semt.

247 *Defterdar*: İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında bir semt. Halıcıoğlu'nun tam karşısına düşer.

HAYDAR — Ah Nazife'ciğim, Karagöz Ağa pek merhametli adamdır. O bizi hiç içeri koyar mı? Lâtife söylüyor.

NAZİFE — Doğrudur, Haydar, pek merhametlidir. — Benim Ceylân gözlü Karagöz'üm! Adamlar, sakala bakın, hele o kaşa göze!...

KARAGÖZ — Tamaaam! Sizde böyle ağlamak, yağcılık, bende de böyle yumuşaklık varken içeri girmek kat'iyyen memnudur.

NAZİFE — Artık bizi o karanlık odalara kapamıyacaksın ya, benim tonton Karagöz'üm

KARAGÖZ — Nasıl edeceğiz ya?... Siz şimdi bir kere odalarınıza girin, bir parça yerinizi alıştırın, sonra gene çıkarsınız... Sen gel, Nazife Hanım, bakayım! (*Çekerek Karagöz tarafından kızı içeri götürür. Kendi çıkar.*) Haydi bakalım, Haydar Ağa, sen de kümese! (*Hacivat tarafına götürür. Çıkar.*) Ha şöyle, azıcık rahat edeyim! (*Arkası üstü yatar. Kız çıkar. Fırlar, içeri kor. Yatar. Oğlan çıkar. İçeri kor. El-hâsıl*[248] *üç defa tekerrür eder. Malûm* [..... *ler.*][249]) Ooh, artık çıkamazlar. Kapıları iyice kilitledim. Şöyle uzanayım da biraz uyku kestireyim. (*Yatar.*)

(*Perde iner.*)

BEŞİNCİ PERDE

(*Perde açıldıkta yine zindan. Enver, Hacivat tarafından velvele ile yalnız başı gözükür.*)

ENVER — (*Sesini değiştirerek.*) Bana bak, hemşeri ağa!

KARAGÖZ — Bakamam, uykum var.

ENVER — Uykun mu var? Sen burada necisin, hemşeri ağa?

KARAGÖZ — Necis[250] sensin, ağzını topla, hayvanoğlu!

ENVER — Canım, ne hiddetleniyorsun? Sana lâkırdı soruyorum, Buranın bekçisi değil misin?

---

248 *El-hâsıl*: bk. n. 73

249 Bir sözcük okunamamıştır. (n. 243'teki sözcüğün aynı).

250. *Necis*: pis, murdar, kirli.

KARAGÖZ — Evet, buranın eşekçisiyim. Eşek mi lâzım? Terbiyesiz köpoğlu!

ENVER — Canım, hep sözlerimi ters-pürs anlıyorsun.

KARAGÖZ — Ters-pürs sensin. Beni ayağa kaldırma, def ol! «Uykum var» diyorum sana!

ENVER — Ayol, beni kapıdan içeri bırakıp gittiler. «— İçerde bekçi var, sana güzelce odanı, karyolanı gösterir.» dediler. Kalkıp göstersene, ayol!

KARAGÖZ — Yüzünü görmeden gösteremem. Hem, nafile bekleme, boş kamara yok. Başka otele git. Baksana, ben bile yerde yatıyorum.

ENVER — Kuzum hemşeri ağa, bari bir karyola olsun gösteriver.

KARAGÖZ — Hay musallat köpoğlu! — Otelci burada yok. Gelirse söylerim. Şimdilik oraya benim gibi köpek biçimi kıvrıl.

ENVER — (*Hiddetle.*) Canım, beni Enver Ağa gönderdi. Kalksana be!

KARAGÖZ — (*Yerinden sıçrar.*) Şimdi Enver Ağa'nın bıyığına... şey... kalemiş yağı[251] süreceğim! — Vay köpoğlu!

ENVER — Karagöz, böyle mi olacaktı ya? Bu nasıl bekçilik böyle?

KARAGÖZ — Ben senin sesinden anladım da, mahsus öyle yaptım.

ENVER — Karagöz, ben böyle dubaralara gelmem, bilirsin a!

KARAGÖZ — Bazı zar aksi düşerse öyle olur, Enver Ağa,

ENVER — Eeey, Karagöz Ağa, şimdi benim buraya gelişim. senin hakkında hayırlı bir iş içindir.

KARAGÖZ — Hayırdır çarşamba![252] Gündüz diye söylerim de.

ENVER — Hayır canım, rüya değil, sana söyliyeceğim.

---

251 *Kalemiş yağı*: «gaaliye misk» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi. (*Gaaliye*: misk ve anberden yapılmış güzel kokulu kara bir macun; eskiden, saça ve kaşa sürmek için kullanılırdı).

252 *Hayırdır çarşamba*: «hayırdır inşallah» sözüne benzetilerek kurulmuştur. (*Hayırdır inşallah*: anlatılan bir rüyayı iyiye yormak için kullanılan söz).

KARAGÖZ — Rüya değil a, bazı insan öyle gözü açık rüya görür de...

ENVER — Ah Karagöz!..: Sana nasıl... derdimi anlatayım... bilmem ki!

KARAGÖZ — Olduğu gibi anlat, hiç sıkılma.

ENVER — Çünkü birdenbire anlatamıyacağım... «Niçin?» dersen, seni daha lâyıkıyle iskandil edemedim.

KARAGÖZ — İskandile hacet yok. Halime göre epey derinimdir; dibimi bulamazsın, nafile... Söyliyeceğini söyle, korkma!

ENVER — Hayır, anlıyamadın... Benim efkârım... Ağzın gevşek midir, sıkı mıdır, onu anlamak isterim canım!

KARAGÖZ — Ağzım mı? Pek sıkıdır. Senin gibi öyle kaytanı kopmuş, müsta'mel[253] değildir, hiç merak etme.

ENVER — Tamam!... Benim de aradığım, senin gibi bir adamdır, birader... Söyliyeceğim lâkırdılar karşımdakinin derûnunda[254] kalmalı.

KARAGÖZ — Anladım, Enver Ağa: Para kumbarası gibi, ağzını aşağı çevirsen de, lâflar düşmemeli, değil mi?

ENVER — (*Karagöz'ü öper.*) Öyleyse, gel öpeyim seni! Aferin, Karagöz, şimdi anladım!

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Suratımı çoktandır köpek yalamadıydı. Siftahı kestin.[255]

ENVER — Aman, Karagöz Ağa, sakın bizi dinleyen olmasın!

KARAGÖZ — Çocuk musun sen, Enver Ağa? Buraya kuş bile girmez. Söyle, söyle, korkma!

ENVER — Öyleyse... Dur azıcık. (*Dışarı çıkar, bir dizi altın getirip Karagöz'ün boynuna asar.*) Yirmi tane beşibiryerdedir...[256] Karagöz Ağa... Anamın ak südü gibi helâl olsun!

---

253 *Müsta'mel*: kullanılmış.

254 *Derûn*: iç.

255 *Kestin*: bu söz, *kestik* diye de okunabilir. (Halk inanışına göre, ticaret işlerinde kimi kimselerin siftahı uğurlu, kimi kimselerin siftahı ise uğursuz sayılır. Burada, yüzü köpek tarafından yalandığı için o gün siftah yapılamıyacağı, işlerin ters gideceği anlatılmış olsa gerek).

256 *Beşibiryerde*: beş altın değerinde altın para, Çoklukla, kadınlar süs olarak kullanır.

KARAGÖZ — Ay, şimdi memnun oldum, Enver Ağa. Âdeta kulunuzu teşbîh ettiğinize[257] teşebbüs ederim[258] efendim.

ENVER — Teşekküre hâcet yok. Daha bu bir şey değil, ilerde bunun beş on mislini alacaksın.

KARAGÖZ — Beş on mislini mi? Ay, şimdi çıldırırım. Kuzum Enver Ağa, çabuk söyle, merakımdan çatlıyacağım.

ENVER — Dur sana anlatayım, Karagöz Ağa: Ben bu bizim Beyin yanına geleli tamam on sekiz sene olmuştur, ve on sekiz seneden beri her işi doğrulukla görmüşümdür, efendi de bu kadar hizmetime karşı bana hiçbir mükâfat etmemiştir.

KARAGÖZ — Vay habîs![259] — Ey, anlat bakalım!

ENVER — Evet, çok hasis heriftir... ve de, çok zengindir... El-hâsıl, senin anlıyacağın, efendinin servetinde gözüm vardır.

KARAGÖZ — (*Önüne bakarak.*) Hay gözün çıksın! — Olmalıdır a! Bu kadar, bu kadar da haksızlık olur mu?

ENVER — Şimdi benim efkârım, efendinin vücudunu dünyadan kaldıracağım, lâkin... Amaan kimse duymasın!...

KARAGÖZ — Canım, çıkar içinden şu korkaklığı be kardeş! Amma kuruntulusun haa!

ENVER — Birinci efkârımı söyledim. İkincisi: Beyin kızı Nazife Hanımı nihayet derecede severim, Nazife de bana rağmen o çapkın Haydar'ı sever.

KARAGÖZ — Doğrusu ya, o Haydar'dan ben de hoşlanmıyorum. Gel, şu Haydar'ın da vücudunu kaldıralım!

ENVER — Hay hay! Efendiyi geberttikten sonra nöbet Haydar'ındır, onu da ortadan kaldıracağım. Üçüncüsü: Haydar'ı öldürdükten sonra, Nazife Hanımı da ben alıp, seni de kendime kâhya edeceğim.

KARAGÖZ — Çok güzel olur, Enver Ağa. Ben de uşaklıktan kurtulmuş olurum. Oh, oh, oh! İnan olsun seviniyo-

257 *Teşbih etmek*: benzetmek.

258 *Teşebbüs etmek*: (bir işi yapmaya) girişmek. (*Teşbih ettiğinize teşebbüs ederim*: Karagöz, yabancı sözcükleri gelişigüzel kullanarak tekerleme yapıyor).

259 *Habis*: bk. n. 86

rum. Konak bize kalır. Artık vur patlasın, haaa!... Çalgılar, davullar, filân filân... Adam, nerden aklına geldi bu işler? (*Önüne bakar.*) — Aklımlan yerin dibine geç, hain köpek!

ENVER — Nasıl? «Köpek» mi dedin?

KARAGÖZ — Evet. Kapının önünde bir köpek var, geçen gün az kaldı bacağımı kapıyordu. Ben de diyorum, «Bari o köpeği öldüreyim.» diyorum.

ENVER — İşte sözlerim bundan ibarettir, Karagöz Ağa. Lâkin hatırıma bir şey geldi: Haydar olacak çapkın, hazır burada iken, en evvel onun işini bitirelim... Gideyim bir testi zehirli su getireyim. Ne zaman Haydar su isteyecek olursa, hemen verirsin. İçtiği gibi geberir gider vesselâm!

KARAGÖZ — Tamam, akıl bu akıl! (*Önüne bakarak.*) — Hay aklınlan tepe aşağı gel!

ENVER — Ne dedin?

KARAGÖZ — «— Aman unutma, aklında dursun!» diyorum.

ENVER — Hiç unutur muyum? Şimdi gidip zehir bulmanın çaresine bakayım. Ey, Karagöz Ağa, ben gidiyorum. Allahaısmarladık! (*Enver gider.*)

KARAGÖZ — Allah belânı versin! Hain kerata. Çok hain gördüm ama bunun gibisini görmedim. Vay nankör alçak! On sekiz senelik efendisine ihânet haaa?... Beni kendisine refîk[260] sanıyor. Allah göstermesin! Ekmek yediğim, yere aslaa ihânet etmem, zîrâ bir fincan kahvenin kırk yıl hakkı var.

(*Perde iner.*)

ALTINCI PERDE

(*Perde açıldıkta, Karagöz yine karanlık odada. Boynunda altınlar, oynar. Velvele ile Bey gelir. Karagöz, Beyi görmiyerek, yattığı yerde.*)

KARAGÖZ — Hay mübarekler hay! Sesinizi seveyim. Ne

260 *Refik*: arkadaş.

güzel sesleri var. (*Beyi görür, fırlar.*) Af edersiniz, neşvinizi[261] keşf edemedim. Mamafih, affınızı istida ederim.[262]

BEY — Ne o boynundakiler, Karagöz Ağa, haa?

KARAGÖZ — Şey, efendim... — Vay! (*Önüne bakarak.*) Yalan bulmalı! — Şey, oyuncak, efendim.

BEY — «Oyuncak» mı dedin? Nasıl oyuncak öyle, haa? Onlar âdeta altına benzer şeyler.

KARAGÖZ — Evet, altından oyuncak. Bizim Enver Ağa verdi efendim.

BEY — Enver Ağa mı? Enver Ağa gayet hasis bir adamdır. Adama beş para vermez. Sana o altınları ne diye verdi?

KARAGÖZ — Efendim, şey... — Hadi, katakoftiye[263] yine müracaat. «— Belki uyur da, burdakileri kaçırırsın.» dedi. «Al şu oyuncağı boynuna tak da, çıngır çıngır ettikçe uykunu kaçırır.» dedi.

BEY — Karagöz Ağa, bu yalanın üstü pek açık kaldı,[264] değil mi haa?

KARAGÖZ — Havada bir şey yok, korkulmaz; üstü açık kalsa da ziyanı yoktur; yağmur yağmadıkça ziyan vermez efendim.

BEY — Enver Ağa gayet harîs[265] bir adamdır, bu paraları sana tehî[266] yere vermiyecektir. Buna pek inanamam, çünkü Enver hasisliğine hasistir, lâkin sadakatine de diyecek yoktur. Bunda pek büyük bir yanlışlık var. Kendisi gerçi son derece sadıktır, lâkin ziyade hisset-i tab'ı[267] vardır.

KARAGÖZ — Sadık mıdır? İşte asıl bunda büyük, hem de pek büyük hamâkat[268] buyurdunuz, Beyefendi.

---

261 *Neşv*: canlıların meydana gelmesi, gelişmesi. (Yabancı sözcükleri gelişigüzel kullanan Karagöz, burada, *teşrifinizi* demek istiyor).

262 *İstidâ ederim*: herhalde *istirhâm ederim* demek istiyor.

263 *Katakofti*: (argo) yalan, uydurma söz.

264 *Yalanın üstü pek açık kaldı*: «Yalana kubbe uydurmak» deyimine şaret. (*Yalana kubbe uydurmak*: kabul ettirilmek istenen bir yalanı başka bir yalanla destekleyip pekiştirmek).

265 *Harîs*: 1. hırslı, tutkulu; 2. hasis; 3. açgözlü, doymaz, gözü doymaz.

266 *Tehî*: boş.

267 *Hisset-i tab'*: tabiatça hasislik. (*Hisset*: hasislik, cimrilik. *Tab'*: tabiat, huy).

268 *Hamâkat buyurdunuz*: ahmaklık ettiniz. (Karagöz, *Kerâmet buyurdunuz, isâbet buyurdunuz* v.b. sözlerine benzeterek kurduğu bu tekerleme ile Bey'i küçültüyor).

BEY — Ne demek? Ben bu lâkırdılardan hiçbir şey anlamıyorum, Karagöz Ağa.

KARAGÖZ — Şimdi anlatacak olursam, belki anlarsın, balkabağı yapılı Beyefendi.

BEY — Pekâlâ! Ben de anlamak isterim. Söyle bakalım!

KARAGÖZ — Ben de size... bunca yıllık efendim olduğunuz için... arîz amîk[269] anlatmak isterim.

BEY — Peki, söyle, söyle, çabuk ol!

KARAGÖZ — Yooo, öyle at koşturur gibi lâkırdıyı isti'câl edemem![270] Çünkü esâs-i madde[271] muhtasaran mufassaldır.[272]

BEY — Pekâlâ. Teemmülle[273] söyle, i'tinâ[274] ile dinliyorum, Karagöz!

KARAGÖZ — Evet, tekellümle[275] söyliyeceğim efendim... Bu Enver Ağa dediğiniz zât-i muhterem[276] kim oluyor? Evvelce onu anlamak isterim.

BEY — Acayip! Şimdiye kadar Enver Ağa'nın kim olduğunu bilmiyor musun? On sekiz seneden beri yanımda sadık kâhyamdır. Kendisi gayet sadıktır. Her umûru[277] o tesviye eder.[278] Enver'e nihâyet derecede emniyyet-i kâmilem[279] vardır. Sen ne demek istiyorsun sanki?

KARAGÖZ — On sekiz seneden beri pek büyük üşekâlıkta[280] bulunmuşunuz, Beyefendi.

---

269 *Arîz amîk* [doğrusu: *Arîz ü amîk*]: genişliğine ve derinliğine, enine boyuna, etraflıca. (*Arîz*: geniş. *Amîk*: derin).

270 *İsti'câl etmek*: acele etmek.

271 *Esâs-i madde*: meselenin aslı.

272 *Muhtasaran mufassaldır*: (tekerleme) muhtasar olarak mufassaldır.

273 *Teemmül*: iyice, etraflıca düşünme.

274 *İ'tinâ*: çok dikkat, özen.

275 *Tekellümle söyliyeceğim*: (tekerleme) söylemeyle söyliyeceğim. (Karagöz, *Teemmülle söyle* sözüne karşı, *Tekellümle söyliyeceğim* diyerek tekerleme yapıyor).

276 *Zât-i muhterem*: sayın zat.

277 *Umûr*: işler.

278 *Tesviye etmek*: yapmak, sonuca bağlamak. (*Her umûru o tesviye eder*: her işi o görür).

279 *Emniyyet-i kâmile*: tam güven.

280 *Üşekâlık*: eşeklikler. (*Üşekâ*: eşekler. Türkçe *eşek* sözcüğünden, Arap dilinin kuralına göre uydurulmuş çoğul).

BEY — Evet, uşaklıktan beri yanımda bulunmuş ve hiçbir vakit Enver emniyyeti sû-i isti'mâl[281] etmemiştir.

KARAGÖZ — Nasıl? «Enver adama hiç bir yudum su içirmemiş» midir dediniz? Orası doğru. Enver'in kimseye su içirdiğini ben de görmedim.

BEY — Evet. Enver Ağa sebepsiz kimseye bir yudum su içirmez.

KARAGÖZ — Bu bençe de malûm. Lâkin konağın içinde iki üç kişiye, akşama sabaha, «hayât-i mühlike»[282] nâmında birer bardak su içirecektir, malûmunuz olsun!

BEY — (*Hiddetle.*) Nasıl? O suyu içenin hayatı tehlikede kalacak, öyle mi? Lâkırdıyı düşünerek söyle!

KARAGÖZ — Evet. Her kim içerse kuyruğu titretecektir... Daha anlıyamadınız mı, lâpa tenceresi Beyefendi?

BEY — Karagöz, lâkırdıları ezip büzme, açıktan açığa söyle de anlayım.

KARAGÖZ — Efendim, lâflar hamam kapısı gibi açık ama siz hamâkat buyuruyorsunuz.[283]

BEY — Peki, tane tane söyle de anlayım.

KARAGÖZ — Çünkü... size söyliyeceğim keyfiyet...[284] birkaç bendi[285] hâvî...[286] mukalemun[287] gibi: turuncu, mavi, ve lâcivert, sarı... El-hâsıl, birkaç renkten [.....][288] olduğundan, öylece söylemek icap ediyor. — Şimdi, efendim, ma'lûm-i âliniz,[289] Nazife Hanım Haydar'ı sever.

BEY — Onu bilirim.

KARAGÖZ — Haydar da Nazife Hanımı sever.

BEY — Onu da bilirim.

---

281 *Emniyyeti sû-i isti'mâl*: güveni kötüye kullanma.

282 *Hayât-i mühlike*: öldürücü hayat («hayatı yok edici» anlamında kullanılmış), zehir.

283 *Hamâkat buyuruyorsunuz*: bk. n. 268

284 *Keyfiyyet*: (burada) mesele, iş.

285 *Bend*: (burada) madde.

286 *Hâvi*: içine alan, kapsayan.

287 *Mukalemun*: («bukalemun» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi) türlü türlü renklere girme özelliği olan bir sürüngen.

288 İki sözcük okunamamıştır.

289 *Ma'lûm-i âliniz*: yüce zatınızın bildiği üzre.

KARAGÖZ — (*Uzatarak.*) Enver Ağa duacınız da, eşekçesine, Nazife Hanımı sever.

BEY — Onu bilmiyorum.

KARAGÖZ — Onu da ben bilirim... Yaa, ebdemçüş[290] efendi!

BEY — Ne söylüyorsun, Karagöz? Enver'e iftira ediyorsun. Ben bu sözlere aslaa inanmam!

KARAGÖZ — Gene siz inanmayın... ve belki de yalandır. Ne zaman hayât-i mühlike âbını[291] nûş ederseniz,[292] o zaman anlarsınız.

BEY — Bu hayât-i mühlike suyunu kimler içecek? Evvel-emirde[293] onu söyle!

KARAGÖZ — Vay gîdi kafa vay!... Hâlâ anlıyacak! — İlk posta siz nûş edeceksiniz. Tebşîr ederim.[294]

BEY — (*Hiddetle.*) Vay! Evvelâ ben içeceğim, öyle mi?

KARAGÖZ — Hani hiddet etmiyecektiniz ya?... Lâfın kısası, Enver Ağa, Haydar'lan sizin vücudunuzu ortadan kaldırıp malınıza sahip olacak, sonra da Nazife Hanıma zevc olacak; emeline nâil olduktan sonra, güya beni de kendine kâhya edecek. — Anladınız mı, Beyefendi? Al sadık Enver Ağayı da güle güle kullan!

BEY — Herif, ben bu sözlerin hiçbirine i'timâd etmem. Bunların cümlesi bühtan.[295] Kulağımla işitip gözümle görecek olursam... o zaman... Enver'e mücâzât,[296] sana mükâfat.. İşte bu kadar!

KARAGÖZ — Hah! Tamam! Ben de buna razıyım... Şimdi gelecektir. Siz şuraya saklanın. Ben haber veririm.

BEY — Pekâlâ. Ben arkaya gizlenirim. (*Bey gider.*)

KARAGÖZ — Ben de şuraya emsâli misillü[297] azıcık kıvrılayım. (*Yatar.*)

---

290 *Ebdemçüş*: bk. n. 154

291 *Âb*: su.

292 *Nûş etmek*: içmek.

293 *Evvel-emirde*: bk. n. 235

294 *Tebşir etmek*: müjdelemek.

295 *Bühtan*: iftira.

296 *Mücâzât*: bk. n. 202

297 *Emsâli misillü*: benzerleri gibi, (burada) eskisi gibi.

(*Şarkı başlar*)

298

(*Şarkı hitâmında, velvele ile, Hacivat tarafından Enver gelir. Karagöz ayağa kalkar.*)

ENVER — Ey, Karagöz, işte ben geldim!

KARAGÖZ — Hoş geldin, safâ geldin! (*Bey görünür.*) — Aceleetme!

ENVER — Kim acele etmesin?

KARAGÖZ — Hayır... «— Acele bir işimiz yok.» diyorum, oturalım da muhabbet edelim.» diyorum. — Adam, sen gittin gideli aklım fikrim bizim işte kaldı.

ENVER — Nasıl bizim işte?

KARAGÖZ — Hani deminden anlattığın işte.

ENVER — Hatırıma gelmiyor. Nasıl işmiş o?

KARAGÖZ — Çok şeeey!... Canım, deminden hani oturup da neler konuştuktu unuttun mu, Enver Ağa?

ENVER — Haa, rüya gibi bir şey konuştuktu. Onu mu söylüyorsun?

KARAGÖZ — Nasıl rüya, Enver Ağa? (*Bey çıkar.*) — Sokulma, öteye git!

ENVER — Ben mi gideyim?

KARAGÖZ — Hayır, sen değil, ben, diyorum. «Yerimiz geniştir, rahat rahat oturalım.» diyorum sanki...

ENVER — Karagöz, senin bu lâflarından bir şey anlıyamıyorum. Ne demek istiyorsun?

KARAGÖZ — Canım, bizim efendinin keyfiyetini konuşmadık mıydı burada?

ENVER — Haa! Bizim efendinin çiftlikteki köşkünü mü söylüyorsun?

KARAGÖZ — Canım, nasıl köşk, Enver Ağa?

ENVER — Başka bir şey söylediğim hatırıma gelmiyor.

KARAGÖZ — Canım, efendini öldürecek değil miydin, Enver Ağa?

298 Şarkının sözleri verilmemiştir.

ENVER — Sus, alçak! Bir adam velî-nimetine ihânet eder mi? Nasıl lâkırdı o?

KARAGÖZ — (*Mırtılarak.*[299]) Ayağını öpeyim, Enver Ağa, ne söylüyorsun? (*Bey görünür.*) —Geri çekil, avara!

ENVER — Saçma mı söylüyorsun? Kim geri çekilsin?

KARAGÖZ — Sana değil, Enver Ağa... — Ay, şimdi çıldıracağım! — Canım, sen deminden bana: «— Efendinin malında gözüm var, öldürelim.» demedin mi, Enver Ağa?

ENVER — Pek yanlış anlamışın. «Efendiyi —hâşâ— öldürelim» demedim, «efendiyi evlendirelim.» dedim.

BEY — (*Gizlendiği yerden, yavaşça.*) Yaa, alçak budala! Benimle eğleniyorsun öyle mi?

KARAGÖZ — (*Elini öperek, ağlar gibi.*) Ayağının altını öpeyim, bana (bu) hususta pek yazık olacak, Enver Ağa!

ENVER — Senin mutlak aklına hıffet[300] gelmiş, Karagöz Ağa.

KARAGÖZ — Hıffet değil. Şimdi çıldıracağım, Enver Ağa. Odamdaki yatağan bıçağını ustura gibi biledim, Enver Ağa. «Öldürelim» kelâmı[301] bir kerecik ağzından çıksın, Enver Ağa.

ENVER — Demek şimdi «— Öldürelim.» desem hazırsın öyle mi?

KARAGÖZ — Maşallah! Sorar mısın, Enver Ağa. (*Bey'e hitâben.*) — Patlama, dur. — Hayır, size söylemiyorum: «Şimdi patlıyacağım.» diyorum. Adam eti burnuma mis gibi kokuyor, Enver Ağa. Eğer bu iş geri kalırsa bana pek yazık olacak, Enver Ağa.

ENVER — Geri kalırsa ne olacak?

KARAGÖZ — Geri kalırsa, hayât-i mühlike suyunu hesapça ben içiyorum, Enver Ağa.

ENVER — Korkma, Karagöz, korkma. Ben seni tecrübe ettim. Lâkin aferin, Karagöz, beğendim!

KARAGÖZ — (*Bey'e hitâben, önüne bakarak.*) Beyefendi, lâkırdıya dikkat gel. — Sen ne söylüyorsun, ben sabahtan

---

299 *Mırtılarak*: ? («yalvararak» gibi bir anlamı olsa gerek). *Mırtık*: çabuk gücenen. (*Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*, c. III, s. 1061, TDK yayını, İstanbul 1947).

300 *Hıffet*: hafiflik.

301 *Kelâm*: söz.

beri bıçak biliyorum, Enver Ağa. Evvelce hangisini öldüreceğiz, onu emret. Çabuk ol, Enver Ağa.

ENVER — Evvelce efendinin vücudunu dünyadan kaldırmayınca olmaz. Sonra Haydar'ı öldürürüz. Sonra Nazife ferah ferah bana kalır... İşte bu!

KARAGÖZ — (*Arkası üstü düşer.*) Oooh!... Hay Allah müstahakını versin, Enver Ağa!... Ah!... Bittim!... Biraz daha söylememiş olaydın, ağustosböceği gibi, sırtımın ortasından çatlıyacaktım be!

ENVER — Ey, haydi!.. Vakit zâyi' etmeğe[302] gelmez, işe başlıyalım.

KARAGÖZ — Patlama! Yavaş yavaş, Enver Ağa! Acelesi yok. Bu hususta biraz düşünmek lâzım geliyor.

ENVER — Bunda düşünecek ne var? Her iş yolunda, Karagöz Ağa.

KARAGÖZ — Ben yavaş yavaş... vazgeçer gibi oldum, Enver Ağa.

ENVER — Karagöz Ağa, sen budala mısın? Bu işte senin de menfaatin var.

KARAGÖZ — Ben cayar gibi oluyorum, bilmem a!

ENVER — Aman Karagöz Ağa! (*Yalvararak.*) Ayağının altını öpeyim! Bırak çocukluğu!

KARAGÖZ — Kusura bakma. Nöbetlen, Enver Ağa.

(*Karagöz, mükerrer, Enver'e ayağını, götünü öptürecek.*)

ENVER — Karagöz, şimdilik buraca bir iş yok. Ben gideyim de, Haydar için tertip ettiğimiz zehirli suyu hazırlayım. Sen bahçede bekle. Oraya getiririm. Çünkü testiyi doğruca buraya getirsem, belki biri görür de şüphe ederler.

KARAGÖZ — Bu tertip çok iyi. Lâkin, gelirken ihtiyaten öksür, e mi, Enver Ağa! Kimse görmesin haa!

ENVER — Sen emin ol. Ben ihtiyatta aslaa kusur etmem. Şimdilik her iş yolunda. Aman Nazife kaçmasın haa! (*Enver gider.*)

(*Bey meydana çıkar, Karagöz'ü öper.*)

BEY — Aferin, benim sadık Karagöz'üm! Yediğin ekmek

302 *Zâyi' etmek*: kaybetmek.

helâl olsun! Ben şimdi köşke gidip lâzım gelenleri bulayım. Üst tarafım sen nasıl istersen öyle yaparız. (*Bey gider.*)

KARAGÖZ — Ben de içeri gidip Haydar'lan Nazife Hanıma müjde vereyim.

(*Perde iner.*)

YEDİNCİ PERDE

(*Perde açıldıkta, Bey bahçede, sandalyede oturur. Karagöz içerde.*)

BEY — Karagöz, oğlum! Buraya gel!

KARAGÖZ — Buyurun efendim. Haydar Beylen Nazife Hanıma müjde verdim. Sevinçlerinden çocuk gibi ağladılar. Size çok dua ettiler.

BEY — Duayı başlıca sana etsinler, çünkü cümlemizin hayatını sen kurtardın. Haydi, Karagöz Ağa, arkadaşları çağır da buraya gelsinler.

(*Karagöz gider.*)

(*Karagöz tarafından Hademeler gelirler.*)

BEY — Bana bakın, çocuklar. Enver şimdi buraya gelecektir. Bir tarafa gizlenin. Karagöz Ağalan[303] konuşurken, size «— Tutun!» dediğim gibi, sıkıca tutmalı. Zinhâr[304] kaçırmayın haa!

(*Hademeler geldikleri tarafa giderler.*)

KARAGÖZ — Aman Beyefendi, rica ederim, şu Enver olacak herifin hizmetini bana havale edin. İstediğim gibi, titreye titreye, ağız tadımlan yola çıkarayım.

BEY — Nasıl istersen öyle yap.

(*Öksürük. Ayak patırtısı olur.*)

KARAGÖZ — Efendi, Enver geliyor, savuş!

(*Bey gider.*)

---

303 *Ağalan*: ağa ile.

304 *Zinhâr*: sakın, olmaya ki.

Enver Ağa, öksürerek, elinde testi olduğu halde, Hacivat tarafından velvele ile gelir.)

ENVER — Karagöz, zehirli suyu getirdim, al bakalım! (*Testiyi Karagöz'e verir.*)

KARAGÖZ — Âlâ! Dur şunu içeri bir yere saklayım da geleyim. (*Gider, gelir.*)

ENVER — Haydar ne zaman su isteyecek olursa, bardaksız filân, testiyi dayarsın. İçtiği gibi şifâyı bulur. İşte o zaman...

(*Önünde iki Hademe ile Bey gelir.*)

BEY — Emeline nâil olursun, değil mi? — Tutun, çocuklar!

(*Hademeler Karagöz'le beraber tutarken Enver, Karagöz'ü yakalar, Karagöz alta düşer. Velvele. Büyük gürültü. Alt alta, üst üste, içeri girerler.*)

BEY — (*Bağırarak.*) Sıkı tutun!.. Sakın kaçırmayın, çocuklar!...

(*Nihayet Karagöz kurtulur, elinde testi gelir.*)

KARAGÖZ — Ağalar, Enver'i buraya getirin! Çabuk olun!

(*Enver'i iki kişi tuttuğu halde, hepsi bir yerde yapılmış tasvir meydana gelir.*)

KARAGÖZ — Yakala keratayı! Hah şöyle, biçimli tut!

AYIBOĞAN — Seni köpoğlu! Alayımızı biletsiz ecel postasına bindirecektin, haa? (*Enver'e tokat.*)

ENVER — (*Bağlı olduğu halde.*) Ah, ulan Karagöz! Seni yiyemedim, ah! Nihayet beni ele verdin, ah!

KARAGÖZ — Merak etme, külbastılığın hazır. Kusura bakma, Enver Ağa. On sekiz senelik efendine etmiş olduğun sadakatin mükâfatını elbette göreceksin. Hayât-i mühlike'nin de gürültüylen yarısı döküldü. Neyse, gene cümbüşlendirir, değil mi Enver Ağa?

BEY — Haydi, Karagöz, ne yapacaksan çabuk yap!... Haydar'lan Nazife'yi de çağır gelsinler.

KARAGÖZ — Onlardan evvel edevât-i lâzımeyi[305] getireyim. Zira, kapı yoldaşım Enver Ağa dostumuzun son hizmetidir. Çünkü bana darıldı, ba'demâ[306] yüzümüze bakmıyacaktır, bari ameliyatı adamakıllı olsun.

---

305 *Edevât-i lâzıme*: gerekli avadanlık.

306 *Ba'demâ*: bundan sonra.

(Bir sandalye getirip üstüne çıkar. Testiyi Enver'in gırtlağına dökerken, Haydar'lan Nazife gelir.)

Beyefendi, yollar tıkandı, su geçmiyor. *(Enver'in hırlaması.)* Uğur ola, Enver Ağa! *(İskemlede olduğu halde.)* —Haydar Bey, Nazife Hanım! Enver'in postası kalktı gidiyor, bir siparişiniz varsa unutmayın, söyleyin!

BEY — Haydar, Nazife, evlâtlarım! İşte hain cezasını buldu. Bugünden itibâren cemiyetinize[307] mübâşeret edeceğim.[308] Haydi gidelim!

(Giderler.)

KARAGÖZ —

[309] Enver Ağa mühlike-i âb-i sem[310] ile buldu kıvâmı
Karagöz aldı hele Enver'den intikaamı

Büyük vâlideye selâm! Mektup yazdırmaya vakit kalmadı, kusura bakmasın... Nazife Hanımı unutma, Enver!

(Mehtap yanar, perde kapanır.)

BİTİŞ[311]

HACİVAT — Karagöz'üm geçmiş olsun!

KARAGÖZ — Allah müstahakını versin! *(Hacivat'a tokat atar.)*

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Ben de şahibine haber vereyim hemân!

(Hacivat gider.)

---

307 *Cemiyet*: (burada) düğün.

308 *Mübâşeret etmek*: başlamak. (bk. n. 94)

309 Ölçek yok.

310 *Mühlike-i âb-i sem*: (doğru biçimi: *âb-i sem-i mühlike* olsa gerek) öldürücü zehirli su.

311 Kaynak: Hayalî Memduh, *Karagöz'ün Aşçılığı*, Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340 - 1338, s. 24. (bk. c. I, *Aşçılık*, s. 167).

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettimse af ola! İnşallah yarın akşam, Hacivat, seni «.....» nâm mufassal oyunda yakalarsam bak ben bendeniz sana ne işler yaparım!

Not :

Bu oyun da, *Eczahane* oyununa uygulanan yöntemle hazırlanmıştır. (bk. c. II, *Eczahane*, «Not», s. 99)

Fasıl bölümünün altında şu tarih vardır:
10 Temmuz 318 çarşamba (23 Temmuz 1902)

Hain Kâhya, XIX. yüzyıl sonlarında, tulûat oyunlarından karagöz perdesine aktarılmıştır. Söylentiye göre, ilkin Küçük İsmail, sonra da Kâtip Salih v.b. tarafından perdeye uyarlanan bu oyun, *Hain Kethüda*, *Enver Ağa* gibi adlar da almıştır. (N. Tilgen, *Karagöz, Tarihçe, Fasıllar, Fıkralar*, İstanbul 1953, s. 55)

HAMAM

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Hamam* (s. 411 - 438), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler

İgnacz Kunos, *Három Karagöz-Játék, Hamam*, Budapest 1886

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Hamam Eğlencesi*, Cumhuriyet Kitaphanesi, Ahmet Kâmil matbaası, İstanbul 1928

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Çifte Hamamlar Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 54 ; Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü arşivi; İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Çifte Hamamlar Oyunu yahut Karagöz'ün Dayak Yemesi* (s. 91 - 111), Millî Egitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser : 9, Millî Egitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
I. ÇELEBİ
II. ÇELEBİ
SALKIM-İNCİ (I. Zenne, hamamcı hanım)
ŞALLI-NATIR (II. Zenne)
BOK-ANA (III. Zenne, Naile, hamam anası)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (IV. Zenne)
KARAGÖZ'ÜN OĞLU
KÜLHANCI (Sergiz)
AK ARAP (Hacı Kandil)
KİLCİ

HAYVANLAR VE NESNELER

Merkep

Hamam
Ayna
Süpürge
Beşik
Merdiven

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

1 Hamd ola bugün rûh-i revânımla barıştım
Ol lâ'li şeker tûti-zebânımla barıştım

Cevr etmek imiş bendesine gerçi murâdı
Ol fitneger-i şûh-i cihânımla barıştım

Hay Ḥak!

(«*Perde gazeli*» *ni okur.*)

2 Ḥalkın ne aceb hikmet olur akd ile ḥalli
Her ḥâle münâsib görünür cümle maḥalli

Eyler kimisi fikr-i terakkî vü teallî
Gelmiş kimine âlem-i süflide tesellî

---

1 *Ölçek*: *Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün*
.--. .--.

Çok şükür bugün yürüyen ruhumla [ya da: ruhumun ruhu ile] (yani: sevgilimle) barıştım; o şeker dudaklı, dudu dillimle barıştım. — Gerçi, dileği kuluna zulm etmekmiş; o fitneci dünya güzelimle barıştım.

2 *Ölçek*: *Mef'ûlü Mefâîlü Mefaîlü Feûlün*
-.-. .--. .--. .--

(Her sorunu) halkın düğümleme ve çözümlemesinde ne tuhaf bir hikmet vardır, her hale uygun görünen yerler vardır. — Kimisi ilerleme ve yükselme düşünür, kimisi (de) alçak âlemde avunur. — Dünyayı yaratan

Hallâk-i cihan âleme kıldıkta tecellî
Her âdemi bu hâl ile kılmış müteselli

Ey dil kiminin kısmeti sükkerli aselli
Kimisi safâda kiminin bağrı keselli

Gülşen görünür her kişiye kendi mahalli
Kassâm-i ezel kısmetimiz eyledi belli

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Seni gidi utanıp arlanmaz, hiç kimseden korkmaz şebek herif seni! Bir akşam da kendi evinde otur da rahatına bak! Nedir bu senin elinden çektiğim? Her akşam gelirsin, benim kapımın önünde bağırmaya başlarsın Herkes senden bıktı usandı, çomar herif! Geçen akşam da yine sen geldin, aceleyle kunduramı giyeyim derken yanlışlıkla bizim karının tahta pabuçlarını giymişim. Yine gelecek olursan, Hacivat, ben de seni istakoz gibi haşlamazsam, bana da Karagöz demesinler!

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Karagöz'üm! Seni özler özüm!
KARAGÖZ — Eksik olma iki gözüm.
HACİVAT — Hoş geldin, safâ geldin, gönlümün eğlencesi!
KARAGÖZ — Hoş bulduk, safâ bulduk, çarşı işkembesi!
HACİVAT — Benim işkembeye benzer yerim var mı?
KARAGÖZ — Seni acel-acayip[3] gördüm de işkembeye benzettim.
HACİVAT — Ben de seni sevdiğimden eğlenceye benzettim.
KARAGÖZ — Nasılsın bakalım, koca çomar, iyi misin?

[= Tanrı] âlemde kendini gösterdikçe, her insanı bu hal ile avutmuş. — Ey gönül! kiminin kısmeti şekerli balı; kimisi safâ sürüyor, kiminin bağrı bezgin. — Her kişiye kendi yeri gül bahçesi (gibi) görünür, ezelî bölüştürücü [= Tanrı] kısmetimizi belli etmiştir.

3 *Acel-acâyip*: «alel-acâib» anlamına kullanılmıştır; tuhaf.

HACİVAT — İyiyim, sen de iyi misin?
KARAGÖZ — Çok şükür, ben de iyiyim.
HACİVAT — Pederin keyfi iyi midir?
KARAGÖZ — Peder, sizlere ömür, vefat etti.
HACİVAT — Peder kömür getirirken Vefa'ya[4] mı gitti?
KARAGÖZ — Hayır, Zeyrek yokuşu'nda[5] odun beygirlerini ürküttü.
HACİVAT — Canım efendim, pedere ne oldu?
KARAGÖZ — Peder sizlere bâkî.[6]
HACİVAT — Peder ne zaman sattı çakı?
KARAGÖZ — Peder çakı satmazdı, hilâl[7] satardı.
HACİVAT — Esnaflık fena bir şey mi?
KARAGÖZ — Lâkırdıyı anla, Hacivat, bizim peder vefât etti!
HACİVAT — Sizin peder her işinde sebât etti öyle mi?
KARAGÖZ — Sapan taşını attı gitti. Lâkırdıyı ters anlama, afyon budalası!
HACİVAT — Pedere ne oldu? Anlatsan a!
KARAGÖZ — Bizim peder yok mu?
HACİVAT — Var mı yok mu ne bileyim?
KARAGÖZ — Orası da doğru!
HACİVAT — Evet, var.
KARAGÖZ — İşte o bizim peder mürd oldu.[8]
HACİVAT — Züğürt mü oldu?
KARAGÖZ — Evet.
HACİVAT — Demek ki iflâs etti?
KARAGÖZ — Evet, bu sene tebdîl-i havâ[9] için Hisar'a[10] gitti. Bizim peder mortosunu çekti.[11]

---

4 *Vefa*: İstanbul'da, Şehzadebaşı camii'nin Haliç'e bakan yönündeki bir semt.

5 *Zeyrek yokuşu*: İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında yokuşuyla ünlü bir cadde.

6 *Bâkî*: ölümlü olmayan, olduğu halde sürüp giden.

7 *Hilâl*: sivri uçlu yassı, kemikten bir araç; eskiden, okullarda, yeni okuma öğrenen çocuklara sözcükleri işaret etmek için kullanılırdı.

8 *Mürd oldu*: öldü. (*Mürd*: ölmüş).

9 *Tebdîl-i havâ*: hava değiştirme.

10 *Hisar*: İstanbul'da Boğaziçi'nin Anadolu ve Rumeli yakalarındaki hisarlardan her biri ve bu hisarların bulunduğu semtler: Anadoluhisarı, Rumelihisarı.

11 *Mortosunu çekti*: (argo) öldü.

HACİVAT — Moda'da[12] kahve mi içti?
KARAGÖZ — Hayır, Yoğurtçu'da[13] bir su içti.
HACİVAT — Neden hiddetleniyorsun? Anlatsan a!
KARAGÖZ — Sen lâkırdı anlamıyorsun ki! Bizim pederi beş on kişi aldı götürdü.
HACİVAT — Teferrüce[14] mi gitti?
KARAGÖZ — Pederi toprağa gömdüler.
HACİVAT — Ha, anladım! Tohumunu diktiler.
KARAGÖZ — Evet, sonbaharda fidanını alacaklar.
HACİVAT — Sonra ne oldu?
KARAGÖZ — Bizim pederi uzattılar.[15]
HACİVAT — Lâstikli[16] miydi?
KARAGÖZ — Hayır, kundura giyerdi.
HACİVAT — Canım efendim, niçin anlatmıyorsun?
KARAGÖZ — Peder öldü.
HACİVAT — Pederiniz öldüyse baban sağ ya!
KARAGÖZ — Aman, babam öldü.
HACİVAT — Pekâlâ, babanız öldü değil mi?
KARAGÖZ — Ne dirâyetsiz[17] adamsın be!
HACİVAT — Neden dirâyetsiz oluyorum?
KARAGÖZ — «Pekâlâ» mı derler?
HACİVAT — Babanız öldü ise pederiniz sağ değil mi?
KARAGÖZ — Sormak ayıp olmasın ama, «baba» demek ne demek, «peder» ne demek? Bunun ikisi bir değil mi?
HACİVAT — Şimdi sizin pederiniz hayatta, değil mi?
KARAGÖZ — Ayakta değil, oturuyor.
HACİVAT — Babanızın keyfi iyi midir?
KARAGÖZ — İyidir, size mahsus selâmı var, seni çağırıyor. Pederin yanına sen de git.
HACİVAT — Pederin hastalığı ne idi?
KARAGÖZ — İlletin ismi hatırıma gelmiyor; bir tuhaf isim.

---

12 *Moda*: İstanbul'da, Kadıköy'de Marmara kıyısında bir semt.
13 *Yoğurtçu*: İstanbul'da, Kadıköy'de, Kurbağalıdere kıyısında bir semt.
14 *Teferrüc*: gezinti.
15 *Uzatmak*: boylu boyunca yatırmak; 2. uzun hale getirmek.
16 *Lâstikli*: 1. içinde lâstik bulunan, esnek; 2. ayakkabı üzerine lâstik pabuç giyen.
17 *Dirâyet*: akıl, zekâ, kavrayış.

HACİVAT — Tahattur[18] edemiyor musun?
KARAGÖZ — Perhiz olduğu için tarator[19] yedirmedik.
HACİVAT — Acaba dîk-i sadır[20] mı?
KARAGÖZ — Çifteli katır değil.
HACİVAT — Sill-ür-rie[21] mi?
KARAGÖZ — Sidikli Behiye değil.
HACİVAT — Nefha-i sadır[22] mı?
KARAGÖZ — Evet, on tane çadır. Ulan, budala mısın? Çadır illeti olur mu?
HACİVAT — Çadır değil, a canım! Nefha-i sadır.
KARAGÖZ — O da değil.
HACİVAT — Seretan?[23]
KARAGÖZ — Zaten peder şarlatanın biriydi.
HACİVAT — Ha! İyi hatırıma geldi: Sakın, istiskaa-yi batın[24] olmasın?
KARAGÖZ — Yeni aldığı potin değil, kundura.
HACİVAT — Rîh-i tayyâr[25] mı?
KARAGÖZ — Revanici Haydar değil.
HACİVAT — Acaba dâ-üs-sa'leb[26] mi?
KARAGÖZ — Sen sahiden kaçıksın! Hiç sütlü salep illeti olur mu?
HACİVAT — Sütlü salep değil, dâ-üs-sa'leb.
KARAGÖZ — Değil.
HACİVAT — Nikris[27] mi?
KARAGÖZ — Kırmızı, lâcivert değil, kendisi esmerdi.
HACİVAT — Artık hastalık ismi kalmadı saymadığımız. Hâlâ hatırına gelmiyor mu?

---

18 *Tahattur*: hatırlama.
19 *Tarator*: ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit salça.
20 *Dik-i sadır*: göğüs darlığı, astma.
21 *Sill-ür-rie*: akciğer veremi.
22 *Nefha-i sadır*: göğüs şişkinliği
23 *Seretan*: yenirce [= gittikçe oyularak genişleyen yara] hastalığı.
24 *İstiskaa-yi batın*: karında su birikme hastalığı.
25 *Rih-i tayyâr*: romatizma.
26 *Dâ-üs-sa'leb*: saç, sakal, kıl dökülmesi hastalığı.
27 *Nikris*: ayak parmaklarında, topuklarda, mafsallarda meydana gelen ağrılı hastalık, damla hastalığı.

KARAGÖZ — Gelmiyor.
HACİVAT — Peder hasta iken doktora göstermediniz mi?
KARAGÖZ — Kondoktora[28] gösterdik.
HACİVAT — Ne dedi?
KARAGÖZ — Ne diyecek? «— Peşin para ile bilet almalı yahut abone olmalı.» dedi.
HACİVAT — Kondoktora değil, doktora göstermediniz mi?
KARAGÖZ — Gösterdik.
HACİVAT — Ne dedi?
KARAGÖZ — Ne diyecek? Çok baktı ama fayda etmedi.
HACİVAT — Kaç ay hasta yattı?
KARAGÖZ — Altı aydan ziyade.
HACİVAT — Demek ki altı ay esîr-i firâş[29] yattı?
KARAGÖZ — Evet, ispir Maraş'ta[30] yattı.
HACİVAT — Peder hasta iken nöbet[31] gelir miydi?
KARAGÖZ — Benden hiç kimseye nöbet[31] gelmezdi.
HACİVAT — Ne gibi nöbet?
KARAGÖZ — Sofraya oturduk mu, herkesten evvel yemeğe başlarım, kimseye nöbet[31] vermezdim.
HACİVAT — Benim söylediğim öyle değil. Hasta iken insanın vücuduna yanma gelir, bazan sıtma tutmuş gibi üşüme gelir, ona nöbet derler.
KARAGÖZ — Bazan gelirdi.
HACİVAT — Ateşi çok olduğu vakit ne yapardın?
KARAGÖZ — Üstünü küller, kapağını da kapardım.
HACİVAT — Neyin kapağını kapardın?
KARAGÖZ — Mangalın.
HACİVAT — Ben mangaldaki ateşi demiyorum, pederin vücuduna ateş geldiği vakit tedavi ederdiniz, değil mi?
KARAGÖZ — Evet, tekâsül[32] ederdik.
HACİVAT — Pederden size epeyce akça kalmıştır.
KARAGÖZ — Pederden bize bir büyük bohça kaldı.

---

28 *Kondoktor*: «kondüktör» [fr. *Conducteur*] sözcüğünün bozulmuş biçimi.
29 *Esîr-i firâş*: yatak esiri, hasta.
30 *Maraş*: Güneydoğu Anadolu'da bir şehir, il merkezi.
31 *Nöbet*: 1. hastalık ateşi; 2. sıra.
32 *Tekâsül*: üşenme.

HACİVAT — Bohça değil. Pederden size kırıntı kalmadı mı?

KARAGÖZ — Bizim peder poğaçacı değil, nereden kırıntı kalacak?

HACİVAT — Pederden size akar[33] kalmadı mı?

KARAGÖZ — Hayır.

HACİVAT — Sizin pederin çok akarı vardı.

KARAGÖZ — Vardı ama, sonra akıntı kesildi.

HACİVAT — Neden kesiliyor?

KARAGÖZ — Tedavi olundu da...

HACİVAT — Bu nasıl akar böyle?

KARAGÖZ — İhtiyarlıktan burnu akardı, kulağı akardı, götü tutmazdı.

HACİVAT — Öyle akar değil, a canım! Musakkafâta[34] dair şeyler.

KARAGÖZ — Evet, musakkaya dair şeyler: patlıcan, kıyma, soğan, domates.

HACİVAT — Canım, yiyeceğe dair değil! Sizin pederin Çârsu-yi Kebîr'de[35] dükkânları vardı.

KARAGÖZ — Tarlada ekinleri vardı ama kuraklıktan olmadı.

HACİVAT — Pederden hiçbir şey kalmadı mı size?

KARAGÖZ — Kaldı.

HACİVAT — Ne kaldı?

KARAGÖZ — Bir kırık testi, bir ayı postu.

HACİVAT — Sen yalan söylüyorsun. Pederden sana çok şey kaldı, ben sana çatarım.[36]

KARAGÖZ — Ulan, bana ne hakkın var çatmaya?[36] (*Vurur. Hacivat gider.*)

Sen gidersin de beni buraya pamuk ipliğiyle bağlamıyorlar ya! Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne gösterir! (*Gider.*)

---

33 *Akar*: 1. gelir getiren ev, dükkân, han v.b. gibi mülk; 2. akan, akıcı.

34 *Musakkafât*: üstü tavanla örtülü olan han, ev, dükkân v.b. gibi yapılar.

35 *Çârsû-yi kebîr*: Büyük-çarşı, Kapalıçarşı.

36 *Çatmak*: 1. zengin bir kimseye kapılanmak, onun koruyuculuğu altına girmek; 2. birine sert sözler söylemek.

(Şarkı ile I. Çelebi gelir. Hacivat tarafına hamam konur.)

(Şarkı Beyâtî Arabân[37]*)*

[38] Ni'met-i vaslın içün ey gonca-leb
Terk-i cân etmek de bir şey mi aceb
İftirâka olmasa ey meh sebeb
(Nakarât)
Terk-i cân etmek de bir şey mi aceb

Ölmek ol şûh-i perî-endâm içün
Başka devlettir dil-i nâkâm içün
Râh-i aşkında bekaa-yi nâm içün
Terk-i cân etmek de bir şey mi aceb

---

37 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 267; *Hânende*, s. 448; *Mecmua-i Arifî*, s.298.

Beste: Haşim Bey

38 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- ⏑ - - - ⏑ - - - ⏑ -

Ey konca dudaklı! sana kavuşma nimeti için can vermek de bir şey mi acaba? Ey ay [yani: ay yüzlü güzel]! (eğer) ayrılığa sebep olmasa, can vermek de bir şey mi acaba? — O peri endamlı güzel için ölmek, muradına ermemiş gönül için başka (bir) mutluluktur; onun aşkının yolunda adı ölümsüzleştirmek için can vermek de bir şey mi acaba?

Şarkının öbür bendleri şöyledir:

Nâr-i aşkın sinede pinhân iken
Âşıkın cânı fedâ-yi cân iken
Çeşm-i dil ruhsârına hayrân iken
Terk-i cân etmek de bir şey mi acep
(Hânende, s. 448)

Bir görüşte ey gül-i bâğ-i edâ
Çâresiz Ken'ân'ı ettin mübtelâ
Böyle kalırsa belâ-yi ibtilâ
Terk-i cân etmek de bir şey mi aceb
(Mecmua-i Arifî, s. 298)

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, beyim efendim! Vakt-i şerîfler[39] hayırlar olsun!

I. ÇELEBİ — Allaha emanet olun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Efendim âfiyettesiniz?[40]

I. ÇELEBİ — Âfiyette ber-karâr[41] olun!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) «Ahırda tımar olun!» diyor.

HACİVAT — Böyle ne tarafa teşrîf efendim?

I. ÇELEBİ — Zât-i âlînizle görüşmeye geldim.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) «Saatçi Ali ile dövüşmeye geldim.» diyor.

HACİVAT — Hayrola, efendim?

I. ÇELEBİ — Şu bizim Kurubalık[42] hamamı yok mu?

HACİVAT — Evet, efendim.

I. ÇELEBİ — Çoktan beri kapalı duruyor; onu size vereyim de işletin, yahut başkasına kira ile verirsiniz.

HACİVAT — Pekâlâ olur, efendim.

I. ÇELEBİ — Buyurun, gidelim de size teslim edeyim!

HACİVAT — Buyurun efendim, gidelim! (*Giderler.*)

I. ÇELEBİ — (*İçeriden.*) Bak, Hacivat Çelebi, hamamın hiçbir eksiği yoktur. Bu bohçaların içinde hamam takımları, peştemallar, silecekler, hepsi mevcuttur.

HACİVAT — Efendim, bunları birer birer saymalı.

I. ÇELEBİ — Olur efendim, sayalım! İki yüz tane silecek büyük havlu, üç yüz tane küçük havlu yüz silmek için ve baş havlusu, iki yüz de peştemal, bunlar birinci boy.[43]

HACİVAT — Evet efendim, tamam saymışsınız.

I. ÇELEBİ — Defa yine üç yüz tane büyük havlu silecek, dört yüz tane de yüz havlusu ve baş havlusu.

HACİVAT — Evet efendim, onlar da tamam.

I. ÇELEBİ — Defa yine peştemal dört yüz tane eski ve yeni, yüz çift nalın.

---

39 *Vakt-i şerif*: kutlu vakit.

40 *Âfiyet*: sağlık, hastalıksızlık.

41 *Ber-karâr*: aynı halde, sürekli.

42 *Kurubalık hamamı*: Sultanahmet'te bir hamam.

43 *Birinci boy*: birinci kalite.

HACİVAT — O da tamam, efendim.

I. ÇELEBİ — Hamam tası yüz tane, büyük tas on tane.

HACİVAT — Onlar da tamam.

I. ÇELEBİ — Endam aynası üç tane, el aynası beş tane, baş tarağı on tane, elbise fırçası beş tane, tütün tablası yirmi tane.

HACİVAT — Onlar da tamam.

I. ÇELEBİ — Kahve fincanı kırk tane, kahve tepsisi on tane, su bardağı on tane, ateş küreği iki tane, büyük ateş küreği bir tane.

HACİVAT — Onlar da tamam.

I. ÇELEBİ — Su testisi beş tane, güğüm on tane, konsol beş tane, mangal beş tane, saat üç tane.

HACİVAT — Onlar da tamam.

I. ÇELEBİ — Ve sâir[44] şeyler var, süpürge filân gibi, onları saymak istemez.

HACİVAT — Defterde mukayyed[45] değil mi efendim?

I. ÇELEBİ — Evet, Hacivat Çelebi, hepsi defterde yazılıdır; döşemelerin makadları[46] eskidir, bir aralık değiştirmeli.

KARAGÖZ — (*Evinden.*) Beyefendinin makadını[47] kullanmalı.

HACİVAT — Onlar kolay, efendim. Hele biz işe başlayalım da...

I. ÇELEBİ — Müsaadenizle, Hacivat Çelebi, ben gidiyorum. Sonra yine görüşürüz.

HACİVAT — Efendim hamamın yıllığına ne vereceğiz?

I. ÇELEBİ — Hacivat Çelebi, seninle teklifimiz yok, nasıl olsa uyuşuruz. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

HACİVAT — Safâ geldiniz!

(*Şarkı ile Salkım-İnci Hanım gelir.*)

---

44 *Sâir*: başka.

45 *Mukayyed*: kayıtlı, yazılı.

46 *Makad* (*Mak'ad*): 1. döşemelerin oturulacak yeri; 2. kıç.

(*Şarkı Acem Aşîrân*[47])

48 Yandı dil aşkınla ey şûh-i şenim
Kûh ü deşt olmakta şimdi meskenim
Hâlime rahın etmedin aslaa benim
(*Nakarât*)
Hasretinle çâk çâk oldu tenim

Vereli gönlüm sana ey meh-likaa
Görmedim bir kerrecik senden vefâ
Gayri lûtf et eyleme cevr ü cefâ
Hasretinle çâk çâk oldu tenim

HACİVAT — (*Gelir.*)

49 Lû'bumuz içre küşâd olmuş bir deste gül müsün
Bahçeden kat' olunmuş râyihalı sünbül müsün
Meydâna teşrîf eylediniz nâz ü edâ ile
Henüz kafesten firâr etmiş şaklayan bülbül müsün

SALKIM-İNCİ —

50 Neş'e bahş etmede câna bilemem mül müsünüz

---

47 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 452; *Hânende*, s. 667; *Gülzâr-i Musiki*, 2. bas., s. 323; *Mecmua-i Arifi*, s. 448
Beste: Nikoğos Ağa

48 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - . . -
Ey neşeli güzelim! gönül (senin) aşkınla yandı, şimdi dağ ve çöl. evim oldu, benim halime hiç acımadın, vücudum hasretinle paramparça oldu — Ey ay yüzlü! gönlümü sana vereli senden bir kerecik vefa görmedim, artık lûtf et (de) zulüm ve cefa etme, vücudum hasretinle parmaparça oldu.
Şarkının buraya alınmayan son bendi şöyledir:
Eyleyince hüsnüne bir kez nigâh
Hâlimi ey gül-beden ettin tebâh
Nola bülbül-veş edersem âh ü vâh
Hasretinle çâk çâk oldu tenim
(*Hânende*, s. 667; *Mecmua-i Arifi*, s. 448)

49 Ölçek yok.
Oyunumuz içinde açılmış bir deste gül müsün? Bahçeden kesilmiş kokulu sümbül müsün? Naz ve eda ile meydana geldiniz, kafesten yeni kaçmış şaklayan [= şakıyan] bülbül müsün?

50 Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün*
- . - - . . - - . . -
Cana neşe veren şarap mısınız bilemem? Rindler toplantısına gönül şenliği veren içki sürahisinin sesi misiniz? Tanıdıklar meclisine âşık bülbül gibi geliyorsunuz; yoksa İsa nefesli [yani: ölüleri dirilten] ve süslenmiş ruh musunuz?

Bezm-i rindâna safâ vermeğe gulgul[51] müsünüz

Bülbül-i dil-şûde-veş bezm-i şinâsâna gelüb
Yoksa İsî-nefes ü rûh-i tecemmül müsünüz

HACİVAT — Efendim, böyle nâz ü edâ[52] ile teşrîfiniz ne tarafa?

SALKIM-İNCİ — Ne tarafa olacak? Can sıkıntısı!

HACİVAT — İyisiniz, inşallah, efendim?

SALKIM-İNCİ — İyi diyelim de iyi olalım.

HACİVAT — Şallı-Natır Hanım da iyidir inşallah?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Nallı katır da iyidir, Hacivat!

SALKIM-İNCİ — Aman onu sorma, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Hayrola, efendim?

SALKIM-İNCİ — Biz onunla bozuşalı tamam bir seneden ziyadedir.

HACİVAT — Canım efendim, nasıl oldu da birbirinize darıldınız? Aranızdan kara kedi mi geçti?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hayır, beyaz köpek geçti.

SALKIM-İNCİ — Eğer esasını anlatsam siz de bana hak verirsiniz.

HACİVAT — Bendeniz meraklıyım, anlatınız.

SALKIM-İNCİ — Bizim yunucularımızdan[53] birisinin düğünü olur, bizi aşağı yukarı hizmette bulunmaklığımızı rica eder, biz de Şallı ile birlikte düğün günü erkenden gideriz.

HACİVAT — Evet efendim.

SALKIM-İNCİ — Beni feraceci yaptılar, Şallı da sofralara[54] bakacak.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Gelsin benim soframa[54] da baksın!

HACİVAT — Evet efendim.

SALKIM-İNCİ — Başladı misafirler gelmeğe. Biz gelenlerin feracelerini topluyoruz, aşağı yukarı hizmette bulunuyoruz. Misafirlerin arkası kesildi.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ön tarafından işlesinler.

SALKIM-İNCİ — Yemek vakti geldi, takım takım misafir-

51 *Gulgul*: ağzı dar bir kaptan dökülen sıvının çıkardığı ses.

52 *Nâz ü edâ*: naz ve eda.

53 *Yunucu*: yıkanıcı, hamam müşterisi.

54 *Sofra*: 1. masa, sini v.b. gibi şeylerin yemek yemek üzere hazırlanmış durumu; 2. kışın deliği, büzük.

ler yemek yiyorlar; tekmil misafirler hepsi yemek yediler, hiç kimse kalmadı yemek yemedik.

HACİVAT — Demek ki efendim, düğün mükemmelmiş.

SALKIM-İNCİ — Evet efendim.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hacivat, hanım sofrasına[54] da sen otur.

SALKIM-İNCİ — Bir aralık baktım ki bizim Şallı kayboldu, meydanda yok.

HACİVAT — Olabilir ya, efendim, iş zımnında[55] bir yere gittiyse.

SALKIM-İNCİ — Yukarı kata çıktım, yok; bahçeye baktım, yok; ay, çıldıracağım!

HACİVAT — Sakın efendim, mutfakta olmasın?

SALKIM-İNCİ — Ne münasebet? Mutfakta ne işi var? Ahçı erkek ahçısı, kadın değil!

HACİVAT — Olabilir ya, efendim, bir iş için yollarlar.

SALKIM-İNCİ — Evin içinde aramadığım yer kalmadı.

HACİVAT — Öyleyse sokağa gitmiş.

SALKIM-İNCİ — Meğerse yemek odasının yanında bir ufak oda varmış, gizli orada oturmuşlar, diğer bir hanımla muhabbet ediyorlar.

HACİVAT — Sizin tanıdığınız hanımlardan mı?

SALKIM-İNCİ — Hayır, tanımadığım bir hanım. Onlar beni görmediler, muhabbete dalmışlar. O hanım koynundan bir portakal çıkardı, Şallı-Natır'a verdi, bizim Şallı da portakalı kokladı. Ben orada kendimden geçmişim.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Bu da kabahat mi?

HACİVAT — Demek ki efendim, siz kendinizi kaybettiniz, öyle mi?

SALKIM-İNCİ — Nasılsa bir aralık kendime gelmişim. Onlar beni görmediler; doğru ben yukarı kata çıktım, düğün sahibi hanımdan izin istedim «hastalandım» diye.

HACİVAT — Sonra hizmet geri kalır, giderseniz.

SALKIM-İNCİ — Ben orasını düşünür müyüm, a Hacivat Çelebi? Hanım rica etti, «— Kuzum hanım, feraceler karmakarışık olur, bırakıp gitme!» dedi.

---

55 *İş zımnında*: iş maksadıyle, iş için.

HACİVAT — Orası da pek doğru.

SALKIM-İNCİ — Artık haliyle kalmaya mecbur oldum.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Hacivat, sana bir şey soracağım.

HACİVAT — Nedir, Karagöz, soracağın?

KARAGÖZ — Bir insan bir ahbabından portakal alırsa ayıp mıdır?

HACİVAT — Karagöz, bunun mânası vardır, sen bilmezsin.

KARAGÖZ — Nedir mânası?

HACİVAT — Portakal: Sevdiğinden arda kal![56]

SALKIM-İNCİ — Düğün bitti, ben de Şallı'ya gözükmeden hazırlandım, eve geldim. O anlamış benim ona darıldığımı, arkadan geldi. Halbuki benim gönlüm bir kere kırıldı, geçmiş ola![57]

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Hanımefendim, edelim mola!

---

56 *Ritter'in okuyuşu*: arta kal (*Karagaz*, c. III, s. 428).

57 Ali Rıza Beyin XIX. yüzyıldaki İstanbul yaşayışını anlatan yazı dizisinin «Kadın Çengileri» başlıklı bölümünde, düğün evinde çengilerin hazırlanışı anlatıldığı sırada, hamam ustalarının da bu gibi toplantılarda misafirleri ağırlamak ve sofra hizmetlerine bakmak gibi işlerde çalıştıkları, çengilerle birlikte bunların da çokluk la cinsel sapık oldukları belirtilmiştir:

... Düğün evine geldiklerinde alt katta çengilere ayrıca bir oda gösterilmek şarttır. Çengiler odalarına dâhil olduktan sonra odanın kapısı çevrilir. Artık bu odaya soygunlardan gayrısının duhûlü memnu ve gayr-i câizdir. «Soygun» namı verilen kadınlar, cemiyetler hidemâtını sanat ittihâz etmiş hamam ustalarıdır. Onlar çengilere, çengiler onlara yabancı değildirler. Bu takım kadınlar orta yaşlı, üstleri-başları düzgünce, etekleri belinde, lisaniarı yerinde serbest kadınlar olduğundan misafir hamamların i'zâz ve ikrâmını ve her birerlerinin kendilerince muayyen olan usul-i teşrifâta tevfikan ri'âyet hususlarında ibrâz-i mahâretle hâne sahibesinin vereceği ücretten başka misafirlerden de dolgunca soygun bahşişleri hak etmeğe çalışırlar. Bazı hoppa-meşreb tazeler kapının anahtar deliğinden çengileri gözetlemek isterler. Soygunlardan görecek olsa, ta'yîb ve tekdirle beraber men eder.

... Eski kadınlarımız çengilere, hamam ustalarına ve bunlarla hem-dem olan bazı mirasyedi hanımlara «ince-takım» zurâfâ [zurefâ] derlerdi. Bu ince-takımlar beyninde zurâfâlığa alâmet olmak üzere boyunlarına beyoz tülbend boyunbağı bağlarlar; bu tülbendlerin kibârânesi kenarları ciğerdeldi, köşeleri ah-ah işlemelidir. Bu kısım kadınlar cemiyet hayatına muhâlif bir hayat geçirirler, erkeklerden zevk almazlar. Kendi cinsleriyle temas etmekten mütelezzizdirler. Bunların birbirleriyle musâhabetlerinde bile bir başkalık vardır. Ne tatlı diller dökerler, ne kadar mizâcgîrâne harf-endâzlık ederler. Kendilerine hâs

HACİVAT — Demek ki o zamandan beri konuşmuyorsunuz?
SALKIM-İNCİ — Hayır efendim, görüştüğümüz yok.
HACİVAT — Bendeniz şimdi burada hamam tutuyorum, siz de kadınlar tarafını tutun, birlikte vaktimizi geçiririz.
SALKIM-İNCİ — Hacivat Çelebi, güzel söylüyorsunuz, ben çoktan beri hamamcılık ettiğim yok.
HACİVAT — Yeniden işe mübâşeret[58] ederiz.
SALKIM-İNCİ — Olur efendim.
HACİVAT — Buyurun gidelim! (*Giderler.*)

(*İçeriden.*) İşte efendim, kurulu düzen! Hiç eksiği yoktur.
SALKIM-İNCİ — (*İçeriden.*) Pekâlâ, Hacivat Çelebi! Şimdi hamama ana ister.
HACİVAT — Ben şimdi gider, Karagöz'ün Bok-Ana'sını alır gelirim.
SALKIM-İNCİ — Olur, Hacivat Çelebi.

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Karagöz!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne var, Hacivat?
HACİVAT — Senin Bok-Ana'nı yolla!
KARAGÖZ — Bok-Ana! Seni istiyorlar!
BOK-ANA — Hacivat Çelebi mi çağırıyor?
KARAGÖZ — Evet, o çağırıyor.

---

edalarla imâlı, nükteli lâtifeler, ağyâr yanında rumûzât ile ifâde-i merâmlar, kuşdili ile mükâlemeler yekdiğerini vely eder. Fakat bu suretle beyinlerinde cereyan eden haller o kadar gizli, o derece hurdeli şeylerdir ki her göz görmeğe, her kulak işitmeğe muktedir olamaz, meğer ki yine kendi cinslerinden ola. Bunlar kendi kendilerine kaldıkça aşıkane beyitler, kıt'alar okuyarak zamirlerini izhâr ve râz-ı derûnlarını ifşâ ederlerdi. Bu manzumeler:

Karanfilsin karârın yok
Koncа gülsün timârın yok
Ben seni çoktan severim
Senin benden haberin [haberin] yok

gibi şeylerdir.

(Ali Rıza, *On Üçüncü Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı, İstanbul Eğlenceleri*' «İkdam» gazetesi, Haziran 1921, tefrikia no. 207)

58 *Mübâşeret*: başlama, girişme.

(Şarkı ile Bok-Ana gelir.)

(Şarkı Nihâvend[59]*)*

[60] Çeribaşının gelini
Pek ince sarmış belini?
Bugün bana neler etti
Boynuma atıp elini

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

Çeribaşının güveyi
Pek sıkça dokur eleği
Sabah yapar akşam satar
Isgara maşa küreği

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

Obamız dağdan geliyor
Yârim beraber geliyor
Başına gelincik takmış
Ortada göbek atıyor

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

BOK-ANA — Hacivat Çelebi beni çağırmış.
HACİVAT — Bana baksan a,[61] Naile![62]
BOK-ANA — Ne var, ne ister?
HACİVAT — Şimdi ben hamam tutuyorum.

59,60 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 356/n. 74, 75
61 Ritter'in okuyuşu :*Bana bak sana*... (*Karagöz*, c.III, s. 429)
62 *Naile*: çoklukla Çingene kadınlarının adı.

BOK-ANA — Evet efendim.
HACİVAT — Kadınlar tarafını Salkım-İnci'ye verdim.
BOK-ANA — Evet efendim.
HACİVAT — O bana: «— Hamama bir ana bul!» dedi, ben de seni münasip gördüm, birlikte çalışırız olmaz mı?
BOK-ANA — Neden olmasın bakayım? Pekâlâ olur!
HACİVAT — Haydi gidelim! (*Giderler.*)

SALKIM-İNCİ — (*İçeriden.*) Ooo, safâ geldin, Naile!
BOK-ANA — Safâda dâim[63] olun, hanımcığım!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Köpoğlu, «Vefa'[64] dadayım olun» diyor.
SALKIM-İNCİ — Birlikte burada çalışacağız, müşterilere güzel ikram etmeli, yunucular geldiği vakit hizmet ve riâyette[65] kusur etmemeli.
BOK-ANA — Elbette hanımcığım, elimizden geldiği kadar hizmet, elimizden geldiği kadar güzel söz.
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Eksik olma, koca öküz!
SALKIM-İNCİ — Seni göreyim, Naile!
BOK-ANA — Sen kasâvet[66] çekme, hanımcığım!

(*Şarkı ile Karagöz tarafından Şallı-Natır gelir.*)

(*Şarkı Beyâti*[67])

[68] Gördüğüm günden beri ey şîvekâr
Eylerim aşkınla dâim âh ü zâr
Korkarım olmazsın ammâ bana yâr
(*Nakarât*)
Aslını bildirmeğe hâcet mi var
Sen civansın sevdiğim ben ihtiyâr

---

63 *Dâim*: devamlı, sürekli.
64 *Vefa* bk. m. 4
65 *Riâyet*: saygı gösterme, ağırlama.
66 *Kasâvet*: tasa, kaygı.
67 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 207; *Hânende*, s. 290
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)
68 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*

Böyle söyler birtakım ehl-i nifâk
Pîr ile tâze eder mi ittifâk
Sen hemen sağ ol efendim zevke bak
Aslını bildirmeğe hâcet mi var
Sen civansın sevdiğim ben ihtiyâr

HACİVAT — (*Gelir.*)

69 Bu ne işve bu ne cilve bu ne nâzik etvâr
Nereye böyle edâlı yürüyüşle teşrîf
Bir demet gonce-i rengîne edilsen teşbîh
Hüsn ü ânın yine hakkıyle olunmaz ta'rîf

ŞALLI-NATIR —

70 İşveme cilveme reftârıma âh
Yanılıp da yakılıp da bana dil verme sakın
Nice bin sen gibi üftâdeleri yaktım ben
Ben gibi âfet-i dil-sûza sakın olma yakın

HACİVAT — Efendim, böyle nâz edip reftâr[71] ederek, göz

Ey nazlı güzel! (seni) gördüğüm günden beri aşkınla durmadan ah edip inliyorum; korkarım, bana yâr olmazsın ama, (bunun) aslını bildirmek gerekli mi? Sevdiğim! sen gençsin, ben ihtiyarım. — Birtakım arabozucular böyle söyler: İhtiyarla genç birleşir mi? Efendim, sen hemen sağ ol, zevk etmeğe bak! Aslını bildirmek gerekli mi? Sevdiğim! sen gençsin ben ihtiyarım.

69 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün fa'lün*
. . - - (- . - -) . - - . - - - -

Bu ne işve, bu ne cilve, bu ne nazik tavırlar! Böyle edalı yürüyüşle nereye gidiyorsun? Bir demet renkli koncaya benzetilsen (de), güzelliğin yine gereği gibi tanımlanmış olmaz.

70 Ölçek: 1. dize: *Fâilâtün feilâtün feilün*
- . - - . - - - . -

2. - 4. dizeler: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)*
. . - - (- - -) . . - - . . - - . . - (- - -)

İşveme, cilveme, salınarak yürüyüşüme ah! Yanılıp da, yakılıp da bana gönül verme sakın! Ben, senin gibi nice bin âşıkları yaktım, sakın benim gibi gönül yakıcı âfete yakın olma!

71 *Reftâr*: salınarak yürüyüş.

süzüp gerdan kırarak, etrâf ü eknâfı temâşâ ederek[72] ne tarafa teşrifiniz, ciğer-pârem?[73]

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay köpoğlu Hacivat! Ne kadar medih bu? Meddah olsa da bir insan bu kadar medheder!

ŞALLI-NATIR — Ah Hacivat Çelebi, dünya gözümde yok.

HACİVAT — Neden efendim? Siz daha gençsiniz, gaaileniz yok, bir şey düşünmezsiniz. Dünya neden gözünüzde yok?

ŞALLI-NATIR — Hacivat Çelebi, dünyada hiç dertsiz adam var mıdır? Tuhaf söylüyorsunuz!

HACİVAT — Efendim, vâkıâ dertsiz adam yoktur amâ, genç adamın düşüncesi çabuk gelir geçer, ihtiyar adam gibi değildir.

ŞALLI-NATIR — Neden, Hacivat?

HACİVAT — Neden olacak? İhtiyar adamda ne kadar kalmış? Ne kuvvet, ne kudret, hasta olsa çabuk iyi olmaz; genç adam hasta olsa bile kanı cevelân[74] eder, çabuk iyi olur.

ŞALLI-NATIR — Senin bildiğin gibi değil, Hacivat Çelebi; Her nereye gitsem eğlenemiyorum, canım sıkılıyor.

HACİVAT — Ben sizi eğlendiririm, sizin istediğiniz şeyleri alırım getiririm, gönlünüz müteselli[75] olur

ŞALLI-NATIR — Ben de olduğunu arzu ediyorum.

HACİVAT — Efendim, Şalkım-İnci iyidir inşallah?

ŞALLI-NATIR — Ben onun yüzünü gördüğüm yok.

HACİVAT — Neden, efendim?

ŞALLI-NATIR — Neden olacak? Münasebetsiz bir şey için bana darıldı.

HACİVAT — Bendeniz aranızı bulurum.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay muhabbet tellâlı kerata vay!

ŞALLI-NATIR — O artık geçti, Hacivat.

HACİVAT — Benim hatırım için barışınız!

BOK-ANA — (*Gelir.*) A Hacivat Çelebi, nerede kaldın? (*Şallı-Natır'ı görür.*) Vay hanım, sen burada mısın? Öpe-

---

72 *Etrâf ü eknâfı temâşâ ederek*: dört-bir yanı seyrederek.

73 *Ciğer-pâre*: ciğer parçası, evlât.

74 *Cevelân*: dolaşma, dolanım.

75 *Müteselli*: teselli bulma, avunma.

yim! (*Eteğini öper.*) Ben şimdi gider hanıma söylerim. (*Gider.*)

ŞALLI-NATIR — Salkım-İnci burada mı, Hacivat Çelebi?
HACİVAT — Burada, hamam tutuyor.
ŞALLI-NATIR — Keşki gelmeyeydim bu tarafa!
HACİVAT — Yoo, efendim, bu sözünüzü kabul etmem! Ben sizi barıştıracağım, yine eskisi gibi bir arada güle oynaya vakit geçirirsiniz; benim hatırımı kırmayın! (*Gider.*)

(*İçeriden.*) Hamamcı hanım! Şallı-Natır gelmiş, sizi onunla barıştıracağım.
SALKIM-İNCİ — (*İçeriden.*) A Hacivat Çelebi, senin hatırın başımla beraber, ama ben arzu etmiyorum.
HACİVAT — Yoo, olamaz efendim! Dışarı teşrîf ediniz!
BOK-ANA — A hanımcığım, ayakların altını öpeyim, barışınız!

(*Önde Salkım-İnci, arkadan Bok-Ana, daha arkada Hacivat perdeye gelir.*)
HACİVAT — Benim hatırım için birbirinizle barışın!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bana baksan a, Şallı-Natır Hanım, Salkım-İnci ile barışın!
ŞALLI-NATIR — A Karagöz, iyi söylüyorsun ama, kabahat bende değil, neye barışayım?
KARAGÖZ — Benim hatırım için. (*Salkım-İnci'ye gelir.*) —Bana bak, hamamcı hanım, Şallı-Natır hanımla barışın!
SALKIM-İNCİ — A Karagöz, doğru söylüyorsun ama, ben ona varımı yoğumu yedirdim, kül kömür oldum.
KARAGÖZ — Ne yedirdin?
SALKIM-İNCİ — Ona bir altın saat aldım.
KARAGÖZ — Telâş etme! (*Şallı-Natır'a gelir.*) —Bana baksan a, Şallı-Natır Hanım! Hamamcı hanımın sizde bir altın saati varmış, istiyor.
ŞALLI-NATIR — Aaa, sahi mi söylüyorsun, Karagöz?
KARAGÖZ — Sahi ya! Yalan mı?
ŞALLI-NATIR — Al da götür! Benim de onda bir tek-taşlı yüzüğüm var.

KARAGÖZ — (*Salkım-İnci'ye gelir.*) Şallı-Natır Hanımın sizde tek-taşlı yüzüğü var, istiyor.

SALKIM-İNCİ — Al Karagöz! Benim de onda dut-küpem var.

KARAGÖZ — (*Alır.*) Şallı-Natır Hanım! Hamamcı hanımın sizde dut-küpesi varmış.

ŞALLI-NATIR — Al, Karagöz! Benim de onda bir akar-suyum var, gerdanlık.

KARAGÖZ — (*Alır.*) Hamamcı hanım! Şallı-Natır Hanımın sizde bir akar-suyu varmış, istiyor, küpleri dolduracak.

SALKIM-İNCİ — Al, Karagöz! Benim de onda iki tane yıldız-iğnesi var.

KARAGÖZ — (*Alır.*) Natır Hanım! Hamamcı hanımın sizde iki tane yıldız-iğnesi varmış.

ŞALLI-NATIR — Al, Karagöz! Benim de onda bir boroşum[76] var.

HACİVAT — Karagöz, ne yapıyorsun? Çulha mekiği gibi iki tarafa varıp geliyorsun!

KARAGÖZ — Ne yaparsın? Muhabbet tellâllığı ediyoruz.

HACİVAT — Haydi, hamamcı hanım, barışın! Haydi, Natır hanım, ednâ hatırımızı kırmayın!

ŞALLI-NATIR — Estağfurullah efendim!... —Karagöz, bir mani söyle!

KARAGÖZ — (*Teganni eder.*[77])

Adam aman yası var yası var
Benim gönlümün bugün yası var
Koynumdaki dut-küpenin adam aman foyası var

SALKIM-İNCİ — Kuzum Karagöz, bir mani daha söyle!

KARAGÖZ — Söyleyim!

Adam aman demeyin demeyin
Bedesten'de işim var bana da dur demeyin

(*Gider.*)

HEPSİ BİRDEN — Âh!

---

76 *Boroş*: «broş» (fr. *brochte*) sözcüğünün bozulmuş biçimi, süs iğnesi.

77 *Teganni etmek* : makamla okumak, şakımak.

HACİVAT — Haydi efendim, öpüşün barışın! (*Öpüşürler.*)

BOK-ANA — Adam gördün mü? Ölümlü dünyada dargınlık nedir?

HACİVAT — Haydi birlikte hamama gidelim! (*Hepsi giderler.*)

SALKIM-İNCİ — (*İçeriden.*) Hacivat Çelebi, bize bir külhancı lâzım!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Lâzım değil, elzem efendim. Bendeniz haber gönderdim. Sergiz namında bir külhancı vardır, şimdi nerdeyse gelir.

(*Şarkı ile Külhancı gelir.*)

[78] Aya bak yıldıza bak
Damda duran kıza bak
Sen bizim baldıza bak
Ne gündür içmemişim
Halim haraptır benim
Yüküm şaraptır benim

HACİVAT — (*Gelir.*) Aa, koca Sergiz, safâ geldin!

KÜLHANCI — Safâ bulduh, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Canım, nerede kaldın?

KÜLHANCI — Siz bana kefat[79] göndermişsiniz.

HACİVAT — Evet, Sergiz, gönderdim. Boştaydın, değil mi?

KÜLHANCI — Evet, eski Çuhurçeşme hamamında çalıştım, Tophane hamamında çalıştım, Kasavat'ta[80] çalıştım.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kasavetle değil, ferahlıkla çalış.

HACİVAT — Haydi gel bakalım!

KÜLHANCI — Gelirim efendim. (*Giderler.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Hamamcı, hamamcı!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne var, Karagöz?

KARAGÖZ — Başım kirlendi, hamama geleceğim.

---

78 Ölçek: 7

79 *Kefat*: «kâğıt» sözcüğünün bozulmuş biçimi.

80 *Kasavat*: bir hamam adı olsa gerek.

HACİVAT — Daha hamam kızmadı.[81]
KARAGÖZ — Ben küfür edeyim de kızdırayım[81] bari.
HACİVAT — Külhana odun atılacak.
KARAGÖZ — Seni atalım bari.
HACİVAT — Sular ısındığı vakit haber veririm, Karagöz.
KARAGÖZ — Haber ver Hacivat. (*Gider.*)
(*Şarkı ile II. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Sûzinâk*[82])

[83] Âşık oldum sana ey gonca-dehen[84]

Sönmez âteşlere yaktın beni sen
Görmeyeydim ne olaydı seni ben
(*Nakarât*)
Sönmez âteşlere yaktın beni sen

Değilim gerçi sana ben lâyık
İhtiyarsız[85] sevip oldum âşık
Merhamet kıl bana oldu yazık
Sönmez âteşlere yaktın beni sen

II. ÇELEBİ — Çoktan beri hamama gittiğim yok, başım kir içinde.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay! beyefendi hamama gidiyor.
II. ÇELEBİ — Çoktan beri kapalıydı bu hamam, yeni küşâd[86] olmuş.
KARAGÖZ — Evet, uşağını bulmuş hamamcı.
II. ÇELEBİ — Gideyim de yıkanayım. (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Ulan, ben de giderim, başım kel değil ya! (*Hamama girer.*)
KARILAR — (*İçeriden.*) Dışarı, haydi dışarı!

---

81 *Kızmak*: 1. çok ısınmak; 2. öfkelenmek.
82 *Hânende*, s. 118; *Gülzâr-i Mûsiki*, s. 75; *Nağamât-i Aşk*, s. 38 Beste: Ali Efendi.
83 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)*
. . - - (- . - -) (- -)
84 *Gonce-dehen*: konca ağızlı.
85 *İhtiyâr*: kendi isteğiyle davranma.
86 *Küşâd*: açılma.

KARAGÖZ — (*Elinde ayna.*) Vay köpoğulları, kovdular! Ben de bir ayna aldım ya! Emeğim boşa gitmedi.

(*Şarkı ile Ak Arap gelir.*)

[87] Yâ weled yâ weled hay-ud-duhûlek
Aş'aru nârek fî kalbî yâ hulv nârek
Muhtâckum muhtâckum
Yâ hulv nârek fî kalbî

AK ARAP — Ulak, hammâm aşilmiş, şukdan beri kapali idi; gideyim hammâma yikanayim!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Bir müşteri daha.

AK ARAP — Yâ sâhib-el-hammâm![88]

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Hacı Kandil, safâ geldin!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) İçeri buyur, sana şamandıra uyduracaklar.

AK ARAP — Safâ bulduk, ganim![89]

HACİVAT — Buyurun, efendim, buyurun! (*Gider.*)

AK ARAP — Gideyim bir guzel yikanayim! (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ben de giderim ya! (*Girer içeri.*)

KARILAR — Aaa, dışarı herif, dışarı!

KARAGÖZ — (*Süpürge elinde dışarı çıkar.*) Ulan, hiç olmazsa bir süpürge çaldım. (*Gider.*)

(*Şarkı ile Kilci*[90] *gelir. Arkasında merkebi.*)

(*Şarkı Sabâ*)

[91] Vardım hamam kapısına
Mâil oldum yapısına
Hamamcı hanımın kil kutusuna
(*Nakarât*)
A canım kilci geldi kil alan var mı

---

87 bk. c. II, *Çeşme*, s. 26/n. 77

88 *Yâ sâhib-el-hammâm*: ey hamam sahibi.

89 *Ganim*: «canım» sözünün bozulmuş biçimi.

90 *Kilci*: kil satıcısı. «Kil», eskiden baş ve çamaşır yıkamak için sabun yerine kullanılırdı.

91 Ölçek: 8 (4 + 4, kimi dizeler duraksız)
(3. dizede ölçek bozuk.)

Yemenimi serdim taşa
Yazılanlar gelir başa
Sen efendim binler yaşa
A canım kilci geldi kil alan var mı

Hamam kapısı keçeli
Aşkın şarabın içeli
Yârim çok oldu geçeli
A canım kilci geldi kil alan var mı

KİLCİ — Kefe[92] kili, âlâ kil, kilci!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ulan, bu kim? «Kilimci» diyor, galiba kilimci olacak.

KİLCİ — Kefe kili, âlâ kil!

BOK-ANA — (*Perdeye gelir.*) Bana baksan a, Kilci!

KİLCİ — Ne var, gozum?

BOK-ANA — Kilin iyi mi?

KİLCİ — Eyidur, gozum!

BOK-ANA — Gel bakalım. Hamamcı hanım alacak.

KİLCİ — Geliyon, gozum! (*Hamama giderler.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Ulan, ben de girerim. (*İçeri girer.*)

KARILAR — Haydi dışarı! Dışarı diyorum sana!

KARAGÖZ — (*Elinde beşik, perdeye gelir.*) Vay köpoğulları, ne yaygara basıyorlar! (*Gider.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Yâhû!

KARAGÖZ — Ne var?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Benim başım kirlendi; çocukla beraber hamama gideceğiz.

KARAGÖZ — Uğurlar olsun!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hamamın parasını ver bize.

KARAGÖZ — Hamamın anası ahbabımdır, para istemez. Benden selâm söyle.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Canım, öyle şey mi olur? Bize para ver.

---

92 *Kefe*: «kafa» sözcüğünün bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Al bakalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — A herif, bu on kuruş!

KARAGÖZ — Çok vermişim, yarısını ver.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sen bana yirmi kuruş vereceksin.

KARAGÖZ — Neden? Hesap gör bakalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İki kuruş kurna, iki kuruş benim baş hakkı, kırk para oğlanın baş hakkı, iki kuruş natır hanıma, kırk para ana kadma, iki kuruş turşu, küçük oğlanı da götürürsem ona da para vereceğiz, tamam yirmi kuruş.

KARAGÖZ — Al bakalım sana on kuruş daha!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi oğlan, hazırlan, hamama gidiyoruz!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Baba, hamama gidiyoruz, seni götürelim mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bohçayı yüklen!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Ben götüremem bohçayı, hamal mıyım?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben alırım.

(Şarkı ile perdeye gelirler.)

[93] Çeribaşının gelini
Çergeye dayamış belini
Arap çıkarmış dilini
Korkarım ısıracak elini
(Nakarât)

Baltaya vurdurdum çelik
Çergenin tepesi delik
Haydi yapalım şenlik
Kimseye etmeyelim kemlik

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ulan, arkamdan ayrılma!

---

93 Ölçek: 8
(2., 4., 7., 8. dizelerde ölçek bozuk.)

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Geliyorum, anne! (*Hamama girerler.*)

KARILAR — A oğlum, babanı da getir!
KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Ben şimdi gider çağırırım.

(*Eve gelir.*) Baba!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne var, oğlan?
KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Bana dediler ki «— Babanı da getir!» dediler.
KARAGÖZ — Haydi gidelim. (*Hamama gelirler.*)

KARILAR — A Karagöz, kadınlar hamamında ne işin var?
KARAGÖZ — Siz çağırmışsınız.
BOK-ANA — Biz kinâye söyledik! Koskoca oğlan kadınlar hamamına gelir mi? Haydi dışarı!

KARAGÖZ — Yine kovulduk! (*Evine gelir, merdiveni alır, hamama merdiveni dayar, kubbenin üstüne çıkar.*) Ulan! Göbektaşına bey oturmuş, sigara içiyor; Arap da kese sürüyor. Ben kubbenin camını kırarım! (*Kubbenin camını kırar, içeri girer; Karagöz'ün Oğlu hamamdan çıkar, merdiveni alır gider; hamam tutuşur, karılar bağırırlar.*)
HEPSİ BİRDEN — Yanıyoruz a dostlar! Yetişin imdadımıza! (*Erkekler tarafından müşteriler çıplak kaçarlar, Karagöz de kaçar.*)

BİTİŞ

(*Karagöz'le Hacivat gelirler.*)
HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Ölmüş kargalar gözünü oya! (*Vurur.*)
HACİVAT — Şükür sağlığa!
KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)
HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum. (*Vurur.*)
HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*gider.*)
KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse Hacivat, bak ben sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

Not:

Hamam, karagöz oyunlarının en eskilerinden biridir. Önsözde de belirttiğimiz üzere, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde adı geçen on oyun arasında anılmış, konusu dahi kısaca verilmiştir:

... Ve Civan Nigâr hamama girüb Gazi Boşnak hamamda Civan Nigâr'ı basub Karagöz'ü kirinden [= phallus'undan] *uryan bağlayub hamamdan çıkarması...*

(Evliya Çelebi, *Seyahatname,* c. I, İstanbul 1314, s. 654; yazma, Beşir Ağa kitaplığı, 448, yaprak 206a.)

XVI. yüzyılın ikinci yarısında, mahalle aralarında kimi sarhoşların kadınlar hamamına musallat olduğunu anlatan bir belge, *Hamam* oyununun olmuş olaylardan esinlenilerek yaratıldığını gösterir. İstanbul Kadısı'na yazılan ve mahalle aralarında meyhane açılmasını yasaklayan bir hükümde, konumuzla ilgili olay şöyle anlatılmaktadır:

İstanbul Kadısı'na hüküm ki: (...) *Meyhanelerden bazı fâsık çıkub avretler hammâmına girüb hatunlara yapışub hattâ bir defa bir sarhoş bir hatunu iç halvetde tutub tâife-i havâtîn men'ine kaadir olmayub cemâat-i kesîre gidüb halâs itdiler.* (...) *Fi 12 Za 983 (1875)*

(Ahmet Refik, *On altıncı Asırda İstanbul Hayatı (1553 - 1591),* 2. bas., İstanbul 1935, s. 141 - 142)

Eldeki basılı örneklerden anlaşıldığına göre, *Hamam* oyununun olay örgüsü iki ayrı yolda geliştirilmiştir:

a. Hacivat'ın işletmeye açtığı kadınlar hamamına girmesi yasak edilen Karagöz, başka müşterilerin (Çelebi, Yahudi, Acem, Ak Arap, Beberuhi v.b.) peşine takılıp onlarla birlikte girmeğe çalışır (*Bahçe* oyununda olduğu gibi). [Kunos ve Hayalî Küçük Ali nüshaları].

b. Karagöz, kendisine yasak edilen yere başkalarının girdiğini evinin penceresinden görür, her girenden sonra kendisi de tek başına girmeğe çalışır (*Abdal Bekçi* oyununda olduğu gibi). [Ritter/Nazif nüshası.]

Oyunun sonu da iki ayrı biçimde işlenmiştir:

a. Karagöz hamama girdikten sonra Gazi Boşnak (Evliya Çelebi Seyahatnamesi) ya da Tekbıyık (Kunos nüshası) ya da Tuzsuz

Deli Bekir (Hayalî Küçük Ali nüshası) hamamı basar, Karagöz'ü dışarı atar. (Klasik sonuç budur).

b. Oyun kişileri arasında Tuzsuz yoktur; Karagöz hamama girdikten sonra yangın çıkar, herkes dışarı fırlar. (Ritter/Nazif nüshası. Bu nüsha, Evliya Çelebi'den beri sürüp gelen klasik sonuçtan ayrılmıştır).

Klasik biçime uygun olan Kunos nüshasının sonuç sahnesini örnek olarak aktarıyorum:

(Karagöz merdiveni alıp hamamın yanına gelip merdiven dayayıp hamamın kubbesine çıkar.)

KARAGÖZ — *(Kubbenin penceresinden hamama doğru bakarak.)* Kocakarıya bak, kurna başında ot tutunuyor. — Hacı Kandil'e bak Hacı Kandil'e! göbektaşına yatmış. — Lâkin kocakarı hoşuma gidiyor, dur azıcık şunu kızdırayım! *(Diyerek camı vurur ve Karagöz, karı'ya:)*

[1] Kocakarı
Önü sarı
Kandil yakar
Önüne bakar

Kocakarı
Önü sarı
Kandil yakar
Önüne bakar

(Derken, Karagöz'ün Oğlu merdivenin yanına gelir.)

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Baba, baba!

KARAGÖZ — Oğlum, oğlum!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Baba, ben merdiveni alacağım.

KARAGÖZ — Bırak ulan puşt!

KARAGÖZ'ÜN OĞLU — Alıyorum, alıyorum!

KARAGÖZ — Ulan bırak!

(Derken, Oğlu merdiveni alıp gider.)

Aldı be! Hay pezevengin oğlu! —Ben de camı kırar içeriye girerim. *(Diyerek camı kırıp hamama düşer.)*

(Hamamın içinde.)

YAHUDİ — Ay ay ay ay ay! Nerde yeldi yine bu kademsiz-oğlu! Ay ay ay, sakalimi da çekiyor, ey baksan a!

KARAGÖZ — Vay köpoğlu Yahudi vay! Daha dokunmadan yaygaraya başladı.

---

1 Ölçek : 4

ARAP — Ula ya şanim[2] sen nerde geldi burda?

ALTI-KULAÇ — Baba, şöyle dur, tası devirdin, sabunumu çalma!

KARAGÖZ — Aman aman, sen sus! Vay köpoğulları vay, çalmadan oynuyorlar be! (*Hâsılı, kadınlarla erkekler bir haylı gürültü ederler.*)

(*Sonra bir türküyle:*)

[3] Suya gider elinde bir bakırcak[4]
Ne olurmuş oğlan kıza bakıncak
İki gönül bir olup da yatıncak
(*Nakarât*)
Şeker'im ben Şeker'imi isterim
Elmas yârim kaymak ile beslerim

Suya gider su destisi elinde
Allar giymiş etekleri belinde
Şeker Hanım zanparalar elinde
Şeker'im ben Şeker'imi isterim
Elmas yârim kaymak ile beslerim

Suya gider su destisi doldurur
Eve gelir gül yüzünü soldurur
Şeker'in bakışı adam öldürür
Şeker'im ben Şeker'imi isterim
Elmas yârim kaymak ile beslerim

(*Tekbıyık, hamamın kapısına gelir.*)

TEKBIYIK — (*Kapıyı çalarak.*) Hey, kim var orda bakayım? Dışarı çıkın dışarı!

KARAGÖZ — Geldi.

TEKBIYIK — Ulan, şu hamamın altından bir ateş mi vereyim; yoksa birer birer, kollarından but, göğsünden pirzola, gerdanından kuşbaşı mı yapayım? Lâkin böyle yazık olacak. Şunları birer birer külhana kütük yapayım.

---

2 *Şanim*: canım.

3 Ölçek: 11 (4+4+3

4 *Bakırcak*: Bakraç.

KARAGÖZ — Vay gidi merhamet vay! İnsaf etti be! (*Yahudi'ye.*) — Haydi bakalım ziburgyan kurdu![5]

YAHUDİ — Ne oliyorsun be? Dişarda kim bağiriyor? Hamam mi kapanacak?

KARAGÖZ — Ha ha! hamam kapanacak; haydi çık dışarı!

TEKBIYIK — Ulan, «Kim varsa gelsin!» diyorum, yoksa şimdi kuburu dolduracağım!

KARAGÖZ — Yok yok yok, öyle şaka istemez! (*Yahudi'ye.*) — Haydi bakalım haydi! (*Der, Yahudi'yi çırçıplak dışar uğratır.*)

TEKBIYIK — Ulan, senin karılar hamamında işin ne?

YAHUDİ — Ah, ben yelmiyordum, Karayoz zorlan yetirdi.

KARAGÖZ — (*İçinden.*) Yalan, vallahi yalan! Vay köpoğlu Yahudi!

TEKBIYIK — Ulan, senin sakalına acıdım; def ol şurdan, bir daha gözüm görmesin!

(*Derken, Hacı Kandil, Altı-kulaç, Kınab-zâde, Baba Himmet, Arap hepsi birer birer çıkıp Karagöz'den şikâyet ederler ve Tekbıyık'ın elinden kurtulup giderler, sonra*)

Daha kim var bakayım?

KARAGÖZ — Şey, kimse yok!

TEKBIYIK — Kulağıma ses geliyor.

KARAGÖZ — Hamamböceğidir hamamböceği.

TEKBIYIK — Ulan, «çık» diyorum, şimdi çekerim ha!

KARAGÖZ — Yok yok yok, çekip durma, astarı yırtarsın! (*Derken, Tekbıyık görmeden kaçar, sonra*)

Ulan, ucuz kurtulduk be!

TEKBIYIK — «Aşağı in» diyorum!

KARAGÖZ — Yağma yok! İneyim de öldürür müsün?

TEKBIYIK — Sana diyorum, aşağı in bakayım!

KARAGÖZ — İndim be! Ben senden korkar mıyım brrr... (*Diyerek aşağı iner.*)

---

5 *Ziburgyan kurdu: ?*

TEKBIYIK — Babalık, ölümlerden ölüm beğen bakalım!
KARAGÖZ — Vay anasını! Acaba hangisini beğensem? Hiçbirini de canım istemiyor, ben bunların hiçbirini beğenmedim.
TEKBIYIK — Ulan, şu kelleni eğ bakayım!
KARAGÖZ — Ne yapacaksın?
TEKBIYIK — Ulan, böyle durursan gömleğin kan olur.
KARAGÖZ — Yok yok yok, tatsız şaka istemez!
TEKBIYIK — Ulan, şu yere bir mendil yay bakayım!
KARAGÖZ — O niçin?
TEKBIYIK — Ulan kellen yere düşerse toz olmasın!
KARAGÖZ — Pîr ol be! Ben öldükten sonra kellemi düşünüyor.

(*Derken, Havivat gelir.*)

HACİVAT — (*Tekbıyık'a.*) Aman efendim, bu seferlik kusurunu af edin de, bir daha yapmaz!
KARAGÖZ — Ha ha, aferim zımba sakallı kerata!
HACİVAT — (*Tekbıyık'a.*) Aman efendim, sinnine[6] hürmet edin, bu seferlik bana bağışlayın!
TEKBIYIK — Peki, işte bu sefer senin hatırın için af ettim; bir daha bu yollarda görürsem işini bitiririm! İşte ben gidiyorum. (*Der, gider.*)

(Ignacz Kunos, *Három Karagöz - Jaték*, Budapest 1886, *Hamam Oyunu*, s. 36-38)

6 *Sinn*: yaş:

HEKİMLİK

Kaynak:

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Hekimliği Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü arşivi; İlhan Başgöz özel arşivi.

Not:

1. Bu oyun ses bandından yazıya geçirilirken anlaşılmayan sözcüklerin ve cümlelerin yerleri köşeli ayraç içinde sıra noktalarla gösterilmiştir.
2. Açık-seçik anlaşılmayıp da yakıştırma yoluyla yazılan sözcükler ve cümleler de yine köşeli ayraç içinde gösterilmiştir.

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (I. Zenne)
MESTAN AGA (Rumelili. Pehlivan)
BAYRAM AĞA (Arnavut)
AĞA (Çiftlik sahibi)
NÛRİDİL (II. Zenne)
DÂNİŞ (Çelebi)
SEYMENLER (Konuşmazlar)

HEKİMLİK

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek gelir.*)

(*Simâî Muhayyer*[1])

[2] Bir elif çekti yine sîneme cânan bu gece
Pek sarıldı bana ol serv-i hirâman bu gece
Aym on dördü gibi dün gece mecliste idi
Kande akşamlayacak ol meh-i tâban bu gece
Yâr aman aman sîneme cânan bu gece

Ooof hay Hak!

(*«Perde gazeli» ni okur.*)

[3]Perde-i ibret-nümâda zâhiren bir sûretiz
Ârifan ma'nen bilirler nükte-i ulviyyetiz

Hazret-i Şeyh Küşterî tâ Sultan Orhan'dan beri
Mevki-i icrâda hikmet gösterir bir ibretiz

1, 2 bk. c. I, *Câzûlar*, s. 380 dn. 72, 73

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

-.-- -.--

İbret gösteren perdede, dış görünüşe göre, bir suretiz [= suret gibi görünürüz]; (fakat) ârif olanlar içten içe bilirler: (biz) yüceliğin nüktesiyiz [yani: Tanrısal varlığı anlatan kapalı bir söz gibiyiz]. — Şeyh Küşterî hazretlerinin tâ Sultan Orhan zamanından beri varlığın gizli gerçeklerini gösterdiği, bir

Bir hayaldir Karagöz'le Hacı Evhad nâmımız
Nush ü penddir kârımız huddâm-i mülk ü milletiz

Çok zamandır hükm-i istibdadda olmuşken esîr
Geçti ol zulm ü cefâlar nâil-i hürriyyetiz

Parlayıp şem'-i adâlet dehri tenvîr eyledi
Şimdi ol şevk-i sürurla gark-i mesrûriyyetiz

Cümle evlâd-i vatan memnûn ü handandır bugün.
Biz de işbu sâyede meşgul-i [subh-i (?)] hizmetiz[4]

Huzûr-i hâzırân,[5] cem'iyyet-i irfân,[6] vakt-i safâ-yi yârân![7] Lâindir,[8] dinsizdir,[9] münâfıktır[9] Şeytân! (

Şeytânın dinsizliğine, Rahmânın[10] birliğine, bizi temâşâya tenezzül buyuran ahibbânın[11] sağlığına!

Demem o deme değil efendim!

Ben bendenize, ben duâcınıza, ben hâke,[12] ben hâk-sâ-

---

ibretiz. — (Bu) bir hayaldir, adımız Karagöz'le Hacivat'tır, işimiz öğüt vermektir, memlekete ve ulusa hizmet ediciyiz. — Çok zamandır istibdadın buyruğu altında tutsak olmuştuk, o zulüm ve cefalar geçti, (artık) özgürlüğe kavuştuk. — Adaletin mumu parlayıp dünyayı aydınlattı, şimdi o sevinç keyfiyle çok seviniyoruz. — Yurt çocuklarının hepsi bugün seviniyor ve gülüyor, biz de bu sayede işimiz gücümüzle uğraşıyoruz.

Bu gazel okunduktan sonra, oyun arasında şöyle bir açıklama yapılmıştır:

Sevgili dinleyenlerimiz! Evvelce okumuş olduğum bir perde gazeli vardır. Bu perde gazeli Meşrutiyet'in ilânından sonra yapılmış bir perde gazelidir.

4 *Meşgul-i subh-i hizmetiz*: belki de *meşgul-i sun'-i hizmetiz* [= iş yapmakla uğraşıyoruz].

5 *Huzûr-i hâzırân*: hazır bulunanların huzuru.

6 *Cem'iyyet-i irfân*: bilgili kişilerin topluluğu.

7 *Vakt-i safâ-yi yârân*: dostların safâ vakti.

8 *Lâin*: lânetli.

9 *Münâfık*: bozguncu.

10 *Rahmân*: Tanrı.

11 *Ahibbâ*: ahbaplar, dostlar.

12 *Hâk*: toprak. (Karagöz, kendisini toprağa benzeterek alçakgönüllülük gösteriyor).

re[13] eli yüzü yunmuş,[14] elfâzı[15] düzgün, hoş-sohbet, fasîh-ül-lisân,[16] musâhabeti[17] tatlı...

KARAGÖZ — Hoş geldin, işkembe suratlı!

HACİVAT — Bir yâr-i kafâdâr[18] olsa, geliverse, şu dört gûşe hayme üzre kadem bassa,[19] ebyât[20] bilse, arabiyyât[21] bilse, ilm-i hendese,[22] ilm-i Fârisî,[23] ilm-i taktakî,[24] ilm-i vakvakî...[25]

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Daha ne haltlar bilse, Hacı Cavcav?

HACİVAT — Biraz da fenn-i şiir ü mûsikîye âşinâ olsa,[26] o söylese bendeniz dinlesem, haddim olmıyarak bendeniz söylesem, bizi temâşâya tenezzül buyuran ahibbâ safâ-yâb olsalar.[27]

Diyelim: İşimizi Mevlâm rast getire!

(*Tegannîye başlar.*)

Âh bana bir eğlence, meded!
Yâr, bana bir eğlence, aman aman aman!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Eski feslere billûr bardaklar,

---

13 *Hâk-sâr*: toz toprak içinde kalmış, hali perişan, düşkün, zavallı. (Alçakgönüllülük ve nezaket sözü).

14 *Yunmuş*: yıkanmış, temiz.

15 *Elfâz*: sözler.

16 *Fasîh-ül-lisân*: dili düzgün, düzgün konuşan.

17 *Musâhabet*: sohbet etme, görüşme.

18 *Yâr-i kafâdâr*: kafa dengi dost.

19 *Dört gûşe hayme üzre kadem bassa*: dört köşe karagöz perdesi üzerine ayak bassa. (*Hayme*: çadır).

20 *Ebyât*: beyitler.

21 *Arabiyyât*: Arap dili ve edebiyatı.

22 *İlm-i hendese*: geometri bilimi.

23 *İlm-i Fârisî*: Farsça.

24 *İlm-i taktakî*: (şaka) tak-tak diye ses çıkarma bilimi. (Belki de, *ilm-i taktî'*: şiirde ölçeğin durak yerlerini gösterme bilgisi).

25 *İlm-i vakvakî*: (şaka) kurbağa sesi çıkarma bilimi (?). (*Vakvaka*: kurbağa sesi).

26 *Fenn-i şiir ü mûsikîye âşinâ olsa*: şiir ve musiki fenninden anlasa.

27 *Ahibbâ safâ-yâb olsalar*: dostlar gönül şenliği bulsalar.

sürâhiler, tabaklaaar![28]

HACİVAT — Yâr, bana bir eğlence, meded! Aman bana bir eğlence!

KARAGÖZ — Hacivat, bağırma yahu! İçerde çocuk uyuyor yahu! Allah Allah!

HACİVAT — Hay bana bir eğlence!

KARAGÖZ — Baba, aşağıda çocuk uyuyor.

HACİVAT — Yâr, bana bir eğlence!

KARAGÖZ — [Şimdi sokağa geliyorum.]

HACİVAT — Hay bana bir eğlence!

KARAGÖZ — Vallahi boğazını sıkarım!

HACİVAT — Aman bana bir...

KARAGÖZ — Geliyorum.

HACİVAT — Aman ba...

KARAGÖZ — Geliyorum.

HACİVAT — Ah ba...

KARAGÖZ — Ge...

(Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.)

KARAGÖZ — Ooof! Oooof! Amanın, öldüm, bayıldım! Eski minderler gibi yerlere yayıldım! Amaaan! Amanın, vech-i âcizânemin kısm-i ulyâsı[29] ve vücûd-i Kıbtiyânemin cihet-i süfelâsı[30] esnâ-yi müzârebede ta'mîr ve tecdîdi nâ-kaabil bir sûrette rahnedâr oldu.[31] Seni gidi hisâb ü kitâbdan bî-behre[32] seni! Ne alıp da ne veremezsin? Gelmiş kapının önünde: «— Hay bana pancar! Hay bana pancar!». A musîbet, ben pancarcı mıyım? Ne istersin benden, ha? Hele bir daha gel de bak, ben sana neler yaparım!

---

28 Karagöz, çanak-çömlek vererek eski eşya toplayan eskici Yahudi taklidi yapıyor.

29 *Vech-i âcizânemin kısm-i ulyâsı*: zavallı yüzümün üst kısmı.

30 *Vücûd-i Kıbtiyânemin cihet-i süfelâsı*: Çingene vücudumun sefiller tarafı. (*Cihet-i süflâsı* [=alt yanı] olsa gerek. Lûgat paralamağa kalkışan Karagöz, yabancı sözcükleri birbirine karıştırıyor).

31 *Esnâ-yi müzârebede ta'mîr ve tecdîdi nâ-kaabil bir sûrette rahnedâr oldu*: dövüş sırasında tamir edilemiyecek ve yenilenemiyecek kadar yaralandı. (*Müzârebe*: «mudârebe», dövüşme, vuruşma).

32 *Hisâb ü kitâbdan bî-behre*: hesap ve kitaptan anlamaz.

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay Karagöz'üm, maşallah! Efendim, maşallah! Efendim, maşallah!

KARAGÖZ — Sen de, Hacivat, servinin tepesine bin de (*Vurur.*) kuş avla!

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, bendeniz böyle gelir gelmez —efendime söyleyim— dövmeğe hakkınız yok!

KARAGÖZ — Sen şu tokadı al, (*Vurur.*) burnuna sok!

HACİVAT — Ah Karagöz'üm ah! Yazıklar olsun sana, yazık! Adam olmamışsın. Hâşâ huzûrdan,[33] şu dünyaya eşek gelmişsin, eşek gidiyorsun.

KARAGÖZ — Ona yârabbi şükür!

HACİVAT — Ne demek?

KARAGÖZ — Ya sen katır geldin de, musîbet, (*Vurur.*) beygir mi gidiyorsun?

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, bak ben şuraya güzel güzel şarkılar, türküler söyliyerekten geldim. Sense, efendim, bir patırdı, bir kütürdü...[34]

KARAGÖZ — Kim kaldırdı, kim götürdü?

HACİVAT — Neyi?

KARAGÖZ — «— Biri kaldırdı, biri götürdü.» demedin mi?

HACİVAT — Öyle değil efendim! Yani, şunun şurasında bir vâh ü veylâdır[35] koptu.

KARAGÖZ — Nerden koptu?

HACİVAT — Ne?

KARAGÖZ — O mor leylak?

HACİVAT — A külhani, ben sana şimdi mor leylâk (*Vurur.*) sordum mu?

KARAGÖZ — Ne vuruyorsun be? Ya ben de sana taze açmış zanbak (*Vurur.*) sordum mu?

---

33 *Hâşâ huzûrdan*: «kabasöz söyliyeceğim için affınızı dilerim» anlamında.

34 *Patırdı, kütürdü*: patırtı, kütürtü.

35 *Vâh ü veylâ*: «vâveylâ» sözünün karagözcü ağzında bozulmuş biçimi: çığlık, bağırtı.

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, ah nasıl söyleyim sana? Adam olmamışsın, a birâder! Adam olmamışsın, Karagöz'üm vesselâm![36] İşte bu kadar!

KARAGÖZ — [Sen adam gibi mi geldin?] Kapının önünde «— Hay bana pencer! Hay bana pencar!» diye bağırırsın. Bir kere benim halimi sormazsın yahu!

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, halinde ne var?

KARAGÖZ — Ah, halimde ne olacak yahu! Biliyorsun ki, bu hava kış. Karlar yağıyor. Elde para yok. Evde odun, kömür yok.

HACİVAT — Eee?

KARAGÖZ — E, ne yapayım, Hacivat! Hiç olmazsa gelir de insan kapıyı çalar, «— Nasılsın?» der.

HACİVAT — Vah vah vah vah vah! E, doğrusu hatâ etmişim. Nasılsın, Karagöz'üm?

KARAGÖZ — Vallahi tepelerim! Şimdi mi geldi aklına?

HACİVAT — Aman Karagöz'üm, ne yapayım! Kusuruma bakma.

KARAGÖZ — Kusuru var mı yahu!... — Kimin kapısını çaldımsa on para alamadım, Hacivat.

HACİVAT — Ee?

KARAGÖZ — Ne yapayım? Şuraya gittim, buraya gittim, kimseler on para vermedi.

HACİVAT — Ee, sen ne yaptın?

KARAGÖZ — Ne yapayım, Hacivat. Bizim eskiden dedemden kalma bir saat vardı, saat.

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — Aldım o saati, doğru götürdüm Bedesten'e.[37]

HACİVAT — Eee?

KARAGÖZ — Bedesten'e götürdüm, o gün de hava inadına karlı, çamurlu, fena bir hava.

HACİVAT — Eee?

KARAGÖZ — Bedesten'deki o hocaya, «hocegîler» mi diyor? Adamlar, hani bedesten içindeki adamlar yok mu?

---

36 *Vesselâm*: işte bu kadar, son söz budur.

37 *Bedesten, Bedestân*: İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, değerli eşyanın alınıp atıldığı bölüm.

HACİVAT — Ee, hâcegîler.[38]

KARAGÖZ — Hıı?

HACİVAT — Hâcegîler.

KARAGÖZ — Ne bileyim ben, kimigîlerse işte. Onlardan kimse yok. Beni tanıyan bir tellâl var. «— Karagöz baba, getir bakalım, nedir o?» dedi. Ben de dedim ki: «— Yahu, bende on para yok. Hava kış, biliyorsunuz. Odun da yok, kömür de yok. Bu, babamdan kalma. Bunu satayım de —efendime söyleyim— eve odun, kömür alayım diyerekten —ondan sonra— bunu getirdim buraya. Satın da kaç para ederse verin.» Adam dedi ki bana: «— Ah Karagöz babam, gayetle kıymetli bir şey —dedi—; lâkin —dedi— bugün hava fena, karlı, çamurlu.»

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — «Şimdi baksan a, içerde de kimse yok. İşte beş on kişi var, bunlarla mezat olmaz,— efendime söyleyim— sen bilirsin! Epey para edecek ama, filân falan...» dediler bana.

HACİVAT — Evet efendim.

KARAGÖZ — «Şimdi olmaz —dediler—; al bunu götür, başka zaman gel.» dediler. Ben de dedim ki: «— Yahu! bende —dedim, (*Öksürür.*) dedim ondan sonra— para yok yahu! filân... —dedim—; siz bunu mezat ediniz.» dedim.

HACİVAT — Ee?

KARAGÖZ — Adamlar benim sözüme kandılar, işte beş on kişinin içerisinde: «— Haraç! Haraç!... Karagöz'ün saati!... Beş kuruş! On kuruş! Yirmi kuruş! Otuz kuruş! Kırk kuruş! Elli kuruş! Yüz kuruş! Yüz elli kuruş!... Kakaragöz'ün saati!... Haraç! Haraç! Haraç!...» Gene getirdi bana tellâl, dedi ki: «— Karagöz baba, ben sana —dedi, ondan sonra— iki lira vereyim...» dedi.

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — «Al bu iki lirayı —dedi—, bugün git —dedi—, kömürünü al, odununu al, yiyeceğini al. Yarın belki hava iyi olur, açar, esnaf gelir, o zaman bunu satarız, çok para eder, beş on lira eder.» dediler bana.

---

38 *Hâcegî*: tüccar. (*Bedestân hâcegîsi*: bedestan tüccarı).

HACİVAT — Pekâlâ demişler, yine eksik olmasınlar.

KARAGÖZ — Hıı!... Ben de saati bıraktım onlara, aldım iki lira parayı. Ordan kalktık, geldim, işte odun aldım, kömür aldım, bilmem ne aldım, şunu aldım, bunu aldım...

HACİVAT — Evet efendim.

KARAGÖZ — Eee... O gece ısındık mısındık, yedik, filân falan... Ertesi gün ben doğru sabah karanlığında Bedesten'in kapısına.

HACİVAT — Eeee?

KARAGÖZ — Bedesten'in kapısına geldik. Daha bedesten açılmamış.

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — Esnaflar kapının önünde bekliyorlar. Hava biraz iyileşti. Lodosladı, lodos, lodos.

HACİVAT — Evet efendim. Lodoslayınca karlar erir.

KARAGÖZ — Erimiş karlar. —Ondan sonra efendim— Bedesten'in kapısında bekliyoruz, bedesten kapısı açılsın diyerekten. Lâkin, Hacivat, içerde bir gürültü var.

HACİVAT — Nerde?

KARAGÖZ — Bedesten'in içersinde.

HACİVAT — Ne gürültüsü?

KARAGÖZ — İşte gürültü var içerde.

HACİVAT — E, kapı kapalı, ne gürültüsü? Kavga mı ediyorlar içerde?

KARAGÖZ — Hayır... Hani ben bir gün saati götürdüm oraya.

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — «— Mezat edin.» dedim.

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — O mezat tellâlının bağırdığı sesler, havanın soğukluğundan kubbeye yapışmış. Bedesten'in kubbesine yapışmış.

HACİVAT — Eee?

KARAGÖZ — O gün hava soğuk [olmadığı[39]] için kubbeden lâkırdılar eriyip aşağı düşüyormuş: «— Karagöz'ün saati!

---

39 Aslı: *olduğu.* (*Olmadığı* denmesi gerekirken, dil sürçmesi ile *olduğu* denmiştir).

Haraç mezat! On kuruş! Yirmi kuruş! On kuruş! Yirmi kuruş!..» Kubbeden lâkırdılar yere düşüyor, lodosladığı için hava, anladın mı?

HACİVAT — Haaa, Karagöz'üm!... — Geçende benim başıma da böyle bir şey geldi.

KARAGÖZ — Ne o? Ne geldi? Sen de mi saati mezat ettin?

HACİVAT — Hayır... Canım pastırma ile yumurta istedi.

KARAGÖZ — Hay Allah!... Eeee?

[40]HACİVAT — Gittim, bakkaldan biraz pastırma aldım, iki üç tane de yumurta aldım. Evde de kimse yoktu. Aldım pastırmayı eve getirdim. Kapıyı açtım içeri girdim. Merdivenin ayağına koydum pastırmayı. Mutfağa gittim —efendime söyleyim—, baktım ateş var mı diyerekten. Ben mutfakta iken —efendim—, bir kedi ârız oldu.[41] Pastırmayı kâğıdınlan[42] kapmaz mı?

KARAGÖZ — Eeey?

HACİVAT — Yallah, kaçmağa başladı!

KARAGÖZ — Nereye?

HACİVAT — Efendim, merdivenlerden yukarıya.

KARAGÖZ — Eeey? Yakalasan a!

HACİVAT — Nerden yakalayım? İkinci kata çıktı.

KARAGÖZ — Eeey?

HACİVAT — Ordan —efendim—, tavan-arasına çıktı.

KARAGÖZ — Eeey?

HACİVAT — Ben de peşinden.

KARAGÖZ — Hadi yakala! Kuyruğundan yakala! (*Öksürür.*) Yakala! (*Öksürür.*) Yakala, Hacivat!

HACİVAT — Karagöz'üm, ne oluyorsun?

KARAGÖZ — Elinin körü!... Pastırmanın kokusu geldi de, başladım öksürmeğe, Hacivat. — Eeee, yakaladın mı kediyi?

HACİVAT — Aman efendim, ordan dama çıktı.

KARAGÖZ — Sen de çık!

---

40 Burada Hacivat'ın anlattığı, kedinin pastırmayı kapması olayını karşılaştırınız: Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tesadüf*, sadeleştirilmiş yeni tabı, İstanbul 1945, s. 7-8,12-14.

41 *Ârız olmak*: gelmek, gelip çatmak.

42 *Kâğıdınlan*: kâğıdı ile.

HACİVAT — Efendim, ben de peşinden hemen dama. Ağzında pastırma kâğıdı. Pastırmalar var.

KARAGÖZ — Yakalasan a, Hacivat!

HACİVAT — Efendim, tam yakalıyacağım zaman, bizim damdan karşıki dama atlarken —efendim—, orta yerde dondu kaldı kedi.

KARAGÖZ — Efendim?

HACİVAT — Orta yerde dondu kaldı.

KARAGÖZ — Anlamadım.

HACİVAT — Evet, muallâkta[43] yani. Bir bu damdan bir o dama atlarken orta yerde dondu kaldı.

KARAGÖZ — (*Güler.*) He he he he!... Ulan, bu yalan be, miskin!

HACİVAT — E peki senin söylediğin doğru mu?

KARAGÖZ — Hiç olmazsa benim söylediğim yalanın kubbesi var.[44] (*Vurur. Hacivat gider.*)

Sen gidersin, beni buraya mıhlamazlar, pamuk ipliğiyle hiç bağlamazlar. Ben de çekilir giderim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir!

Sallan mullan, koca oğlan, sallan!

FASIL

(*Karagöz, içeriden, evinin kapısını çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Kim o? (*Kapı çalınır.*) Kim o?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Aç yahu, ben geldim! Hâlâ «—Kim o?» denir mi? Bu vakit kim gelir yahu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa, dur bakayım! Ben de zaten seni bekliyordum. Dur bakayım! [Kelepir mi buldun beni sen?]

---

43 *Muallâkta*: havada, boşlukta.

44 *Yalanın kubbesi var*: kabul ettirilmek istenen bir yalanın başka yalanlarla desteklenip pekiştirilmiş hali. (Karagöz'ün anlattığı olayda sözü geçen *kubbe*'ye de işaret edilmiştir).

KARAGÖZ — Ne biçim kapı açmak o?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bana bak! Bak, sana ben bir şey söyliyeceğim: Bu akşam ne yiyeceğiz?

KARAGÖZ — Hıu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bu akşam ne yiyeceğiz?

KARAGÖZ — Ne bileyim? Birbirimizi yiyeceğiz.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! Artık ben senin evinden gideceğim. Benim ayağımın bağını çöz.[45] Ben buraya aç durmak için gelmedim.

KARAGÖZ — Bana bak... Ne yapalım... İşte aç maç... Allah Allah!...

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hayır efendim, hayır!... Hayır, hayır!... Sen benim ayağımın bağını çöz.

KARAGÖZ — Ben senin ayağının bağını çözersem bahçeyi alt-üst edersin.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hayır, diyorum, hayır! Ben burdan gideceğim. Bana yazık, günah değil mi? Beni de ana baba doğurdu. Ben sana vardığımda böyle miydim? Herkes benim yanağımın alına, saçımın teline bayılırlardı. Teleme peynirleri gibiydim.[46] Bak, sana vardım da ne hallere giriftâr oldum.[47]

KARAGÖZ — Bana bak, öyle [.....] bağırma. İster otur, ister git, anladın mı? Sonra karışmam, benim elim uzundur, kafanı kırarım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Anlamadım. Ne yaparsın?

KARAGÖZ — Kafanı kırarım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele kır bakayım!

KARAGÖZ — Görürsün sen!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele elini kaldır!

KARAGÖZ — Kaldırırım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele bir kere vur bakayım!

KARAGÖZ — Vurursam ne olacak?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele vur, diyorum!

---

45 *Ayağının bağını çözmek*: boşamak.

46 *Teleme peynirleri gibiydim*: tombul ve beyaz tenliydim. (*Teleme peyniri*: beyaz ve yumuşak bir çeşit peynir).

47 *Giriftâr olmak*: yakalanmak.

KARAGÖZ — Sen çık! Kapıdan dışarıya çık!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çıkıyorum işte ben de. İniyorum işte merdivenden.
KARAGÖZ — Haydi çık bakayım!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çıkıyorum.

(*Perdeye gelirler.*)
KARAGÖZ — Bana bak, sokak ortasında kavga olmaz. Ayıptır canım!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nasıl ayıpmış? Sana ayıp değil mi [.....] beni aç bî-ilâç[48] bırakmak?
KARAGÖZ — Bana bak kadın, terbiyeli otur, vallahi karışmam!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Evde çoluk çocuk var, ben onları ne yapayım?
KARAGÖZ — Koy, yerde otursunlar.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — [.....] Ekmek isterler.
KARAGÖZ — Bas süpürge sapını yahu!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! Böyle mi olacak? Ben sana bir şey söyleyim mi? Doğrusu, işte ben gidiyorum.
KARAGÖZ — Bir yere gidemezsin.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne yaparsın gidersem?
KARAGÖZ — Seni tepelerim.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele tepele bakayım!
KARAGÖZ — Vallahi karışmam!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele vur bakayım!
KARAGÖZ — Vallahi fena olur. Elim uzundur haa!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele vur bakayım!
KARAGÖZ — Vuruyorum.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Vur bakayım!
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Al! (*Vurur.*) Al!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Bağırır.*) Ay ay ay!... (*Ağlar.*) Ay anneciğim!... Ay ay ay ay aaay!... Ay, elin kırılsın, aaay!... Ay, ellerin kırılsın!.. (*Ağlar.*)
KARAGÖZ — Nasıl? Seri, işte al, susturmanın çaresi bundan başkası olmaz!... — Ay, Hacivat geliyor!

48 *Bî-ilâç*: ilâçsız. (*Aç bi-ilâç*: sürekli olarak aç ve bakımsız).

HACİVAT — (*Gelir.*) Bana bakınız yahu, ayıptır! Sokak ortasında böyle —efendim—, kan koca kavga eder mi? Ayıp değil mi size? Utanmıyor musun sen, Karagöz?... Haa?... Sen terbiyeli olmadın zaten, Karagöz'üm! Bilirim ben senin ne olduğunu! — A kızım, bu seni niçin böyle sokak ortasında dövüyor, a evlâdım?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Belki benim canım dayak yemesini istiyor.

HACİVAT — Efendim?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Belki benim canım dayak yemesini istiyor.

KARAGÖZ — Öyle ya! Belki onun canı dayak yemek istiyor. Sen ne karışıyorsun, a musîbet! (*Vurur.*) Sen ne karışıyorsun?

HACİVAT — Aman efendim, af edersiniz!

KARAGÖZ — Sen mi kaldın bizim aramıza (*Vurur.*) girecek?

HACİVAT — A birâder, bana vurma!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sen ne karışıyorsun? Belki benim canım dayak yemesini ister. Biz onunla arada sırada böyle tatlı tatlı muhabbetler ederiz.

KARAGÖZ — Biz böyle tatlı söz, tatlı dil... Sen ne oluyorsun (*Vurur.*), ha?...

HACİVAT — Af edersiniz, birbirinizi dövünüz, vurunuz, öldürünüz, ne yaparsanız yapınız! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Hadi ordan [def ol!]

Eeey, gel bakalım kadın, barışalım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben barışmam.

KARAGÖZ — Canım, gel yahu! Allah Allah!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yaa! sen beni öyle öyle döv döv de...

KARAGÖZ — Canım, işte aramızda [olan oldu]. Sen şimdi dinle beni. Ver şu elini bakayım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — E ne olacak? Verdim.

KARAGÖZ — Hah!... Şimdi ben gideceğim ormana.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Eee?

KARAGÖZ — Ordan funda toplıyacağım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Eee?

KARAGÖZ — Süpürge bağlıyacağım.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sonra?
KARAGÖZ — Bakkallara getirip satacağım.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sonra?
KARAGÖZ — Ondan sonra senin istediklerini alacağım. Canfes patiskası alacağım, —efendime söyleyim— başına yemeni alacağım, ayağma iskarpin alacağım, —efendim— istediğini, istediğini, parmağına yüzük, gerdanına pantantif, hepsini alacağım.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! hepsini ormandan mı toplıyacaksın?
KARAGÖZ — Orda funda toplayıp satacağım. Para ediyor şimdi. Sen yalnız bana dua et.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hadi, peki öyleyse! Hadi git, Allah işini rast getirsin!
KARAGÖZ — Hadi Allahaısmarladık!... Anladın mı, ha?... Allahaısmarladık!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Güle güle git! Uğurlar olsun! (*Karagöz gider.*)

Hımmm!... Sen gidersin haa?... Sen unutma, koca!... Sen beni sokak ortasında el-âleme karşı döversin haa!... Beni âleme kepaze edersin haa!... Alacağın olsun senin!... Eğer ki ben de senden bu intikamı almazsa, bana da kadın demesinler![49] Sen de görürsün inşallah! (*Gider.*)

(*Türkü ile Mestan Aga ile Bayram Ağa gelirler.*[50])

(*Türkü*)

[51].....

49 *Bana da kadın demesinler*: «Bana da adam demesinler» deyiminin değiştirilmiş biçimi. (Söyleyen kadın olduğu için, *adam* sözcüğü yerine *kadın* sözcüğü kullanılmış).

50 Oyunun arasına sıkıştırılan açıklamada, bu kişilerin gelişleri şöyle anlatılmıştır:

Sevgili dinleyenler! Aşağıdaki türkü söylenirken —efendime söyleyim—, bir Mestan Aga, biri de Arnavut Bayram Ağa, iki kişi perdenin ortasına gelirler.

51 Açıklamada sözü geçen türkü, ses bandına alınmamıştır.

MESTAN AGA — A be heee be, Bayram Aga be! Te bu yancağa kadar geldik. Ne olacak be? Nereye gideceğiz bundan başka be?

BAYRAM AĞA — A mori kardaş, nasıl gideceğiz, vallahi araycağız efendim. Mademki bizim ağanın kızı hasta olmuş, efendim, dili tutulmuş. Efendim, nerde var hekim, nerde var hoca, hepsini bulacağız vallahi!

MESTAN AGA — İslah[52] süyleysin[53] a! Onca hekimler, onca hocalar geldi, ona bir çare bulamadılar. Neme lâzım be! Kızanın dili tutulmuş. Ne yapalım be yahu!

BAYRAM AĞA — A mori kardaş! [.....] Ağa bizim, [.....] onun kızının hastalık bizim de hastalık... Efendi ağa, çok güzel ama, nasıl bizi bakar... Bre Mestan, sen niçin söylersin böyle?

MESTAN AGA — A be, süylerim ama, kardeşim, ne süylemeyelim? Bulamadık çaresini ama!

BAYRAM AĞA — A mori kardaş! Dünyada ne adamlar vardır ama, kendisini belirtmez. Mademki kirmişiz[54] efendim bu sokak içersinde, çalarız burda bir kapı, sorarız var mı burda bir hekim baba.

MESTAN AGA — İslah[52] süyleysin[53] ama, nerde olacak hekim? Ne gezer bu sokak ortasında hekimlik be! Teee, başımıza aldık yeniden belâyı be!

BAYRAM AĞA — Sen karıştırma bre kardaş! Ben şimdi çalacayim bir kapı, —efendime söyleyim— sordurducayim. (*Karagöz'ün kapısını çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Kim o?

BAYRAM AĞA — A be, hanumefendi! Sakın efendim darılma, sakın gücenme, hem de korkma! Biz adaaamız efendim, adaaam!

---

52 *İslah*: (burada) iyi, doğru. (Rumelili'nin dil persengi bir söz).

53 *Süyleysin*: söylersin, söylüyorsun.

54 *Kirmişiz*: girmişiz.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Eee, anladım efendim. Ne istiyorsunuz?

BAYRAM AĞA — Efendim, bizim bir hastamız var efendim, hastamız var.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nerde hastanız?

BAYRAM AĞA — Bizim bir ağamız var efendim, çiftlik sahibi. Kendisi çok zengin, çok eyi adaaam. Herkes onu sever, müseleman[55] adaaam. Efendim, bir kızı var, dili tutuldu. O kadar hekimler, o kadar hocaaalar getirdik efendim, hiçbirisi derman olamadı. Arariz efendim, belki bu mahalle aralarında vardır. Bilir misiniz diye çaldık kapınızı. Sakın darılma hanumefendi haa!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Dur bakayım, ben dışarıya geleyim de konuşalım!

BAYRAM AĞA — Vallahi sen bilirsin efendim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Geliyorum. (*Gelir.*)

BAYRAM AĞA — Ee, nasıl hanumefendi, var mı efendim burda böyle bir adaaam?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Benim iyi ki kapımı çaldınız. Burda öyle bir hekim var ki, dünyada misli menendi[56] yoktur.

BAYRAM AĞA — Haaa?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Efendim, nasıl söyleyim sana, emsâli[57] yoktur. Bu adamın yalnız bir kusuru vardır.

BAYRAM AĞA — Ne biçim kusur? Para mı ister?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hayır.

BAYRAM AĞA — E, ne ister efendim kendisi? Kusuru ne efendim?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Dinleyin.

BAYRAM AĞA — Evet.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bu adamı görseniz hiç hekim mekim demezsiniz. Öyle bir adamdır. Efendim, ne bileyim ben, kafasında hoca kavuk, koca sakallı bir adamın birisi.

---

55 *Müseleman*: Müslüman.

56 *Misli menendi*: «misl ü menendi» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi: benzeri, eşi. (*Misl*: benzer, eş; *nienend* [= *mânend*]: benzer, eş).

57 *Emsâl*: benzerler. (*Misl* sözcüğünün çoğulu).

BAYRAM AĞA — Eee, nolmuş efendim?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bu adam, efendim, yani bunun zoru dayak yemek.

BAYRAM AĞA — Hıı?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Dayak, dayak.

BAYRAM AĞA — Ne dayak?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Efendim, bu adam hiç hekimliğini söylemez. Ne zaman ki döversiniz iyicene... Şöyle ıslata ıslata döversiniz...

BAYRAM AĞA — Haaa?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — O zaman: «— Ben hekimim.» der. Yoksa, ne kadar yalvarsanız, ne kadar para verseniz, «— Hayır, ben hekim değilim.» der.

MESTAN AGA — Abe heee, bana bak be hanım! Ne biçim insan o öyle? Dayak yiyor o be! Tuuu!

BAYRAM AĞA — Haaa?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bunun âdeti böyledir. Lâkiiin... Göreceksiniz onda ne hünerler var. Geçenlerde bir çocuk kaleden düşmüş, kolu bacağı kırılmış; bunu, geldiler, döve döve aldılar götürdüler. O çocuğa bir merhem sarmış, bir saat sonra çocuk kalkmış oynamaya başlamış.

BAYRAM AĞA — Eee, nasıl be?... Vayyy!... Nerede bu adaaam? Dinini seversen, hanumefendi, söyle vallahi nerede bu adaaam?

MESTAN AGA — E, be süyle be kadıncağızım, nerde bu insan be?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Söyliyeceğim. Acele etmeyiniz. —Ondan sonra efendim, gene geçenlerde efendim, bir hastanın birisini ölüm döşeğine yatırmışlar, bütün hekimler hocalar —efendime söyleyim— ümidi kesmişler. Nerdeyse, geldiler, bu adamı buldular, aldılar, döve döve götürdüler. Bu adam bir ilâç yapmış, hasta yerinden kalkmış, başlamış —efendim— yemek yemeğe.

BAYRAM AĞA — Abe hanumefendi, dinini seversen söyle nerededir bu adaaam bre?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Efendim, bu adam şimdi nerdeyse buraya gelir. —Ondan sonra efendim—, kendisi bir tuhaf adamdır, ormana gitmiş galiba. Ordan funda mı

toplıyacakmış, ne yapacakmış, o fundaları satacakmış bakkallara, karısına ekmek getirecekmiş. Lâkin efendim, iyi dinleyiniz, bu adam şöyle kısa boylu, top sakallı, kara sakallı, başında koca kavuğu var. Efendim, yalnız şunu iyi biliniz ki, kendisini dövmezseniz, şeyliğini, yani hekimliğini söylemez.

BAYRAM AĞA — Sen karışma hanumefendi. Senden Allah razı olsun! Mademki onun canı dayak [yemek istermiş], bre, vallahi geberttittirirım haaa!

MESTAN AGA — [.....] Ben onu üyle düverim ki, görsün nasıl pehlivan dayağı yermiş o!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben de gideyim! Allahaısmarladık! Şimdi nerdeyse buraya gelir. (*Gider.*)

BAYRAM AĞA — Sağ ol mori! Vallahi efendim, senden hani Allah razı olsun!

MESTAN AGA — Ne bileyim be. Hiç büyle insan görmedim. Nasıl adam o be, dayak yiye yiye hekim olduğunu süylermiş be? Tuuu!... — Eee, bana bak be! Bir adam geliyor, sakın o olmasın be!

BAYRAM AĞA — Haa mori? Peki. Tamam! Hanum dedi: Kara sakallı, koca kavuklu, kısa boylu. Tam, tam! İşte geliyor mori!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ooof!... Amaaan!... Amaaan!... Dağda ne funda kalmış, ne bir şey. Benden evvel gelmişler, hepsini toplamışlar, götürmüşler... Lâkin karıya ne diyeceğiz şimdi?... Haaa?... Kadın şimdi dinlemez ki beni.

BAYRAM AĞA — A mori, selâmün-aleyküm, efendim, sen misin tuzuyla biberiyle!

KARAGÖZ — Aleyküm-selâm, sirkesiyle, sarmısağıyle!... — Siz kimsiniz yahu?

BAYRAM AĞA — A mori, bak, tamam, ta kendisi: Kısa boylu, top kara sakallı, koca kavuklu. Tamam!... — Mori hekim efendi, sana bir şey söyliyeceğiz.

KARAGÖZ — Hın?

BAYRAM AĞA — Sana bir şey söyliyeceğiz.

KARAGÖZ — Söyleyin bakalım.

BAYRAM AĞA — Mori, sen hekimsin ha?
KARAGÖZ — Haaa?
BAYRAM AĞA — Sen hekimsin?
KARAGÖZ — Kim?
BAYRAM AĞA — Sen mori!
KARAGÖZ — Allah Allah!... Kim dedi onu sana hekim diyerekten?
BAYRAM AĞA — Mori... tamam, tamam... sen... tam... top sakallı, kara sakallı, koca kavuklu... Efendim, sen bizim... —ondan sonra, efendim—, sen bizim... Koca kavuklu, kara sakallı, kısa boylu, sop sakallı... Tamam!...
KARAGÖZ — Yahu, siz deli misiniz be? —Anladın mı?— Kim demiş beni size hekim diyerekten? Allah Allah!... Hay Allah Allah!... Hadi, işiniz yok mu sizin?
MESTAN AGA — Eee, bana bak be hemşeri, islah süyle be! Bak görüyor musun sen bizi? Biz hiç yalandan haz etmeyiz. Sen hekimsin ves-selâm! Seni götüreceğiz. Bizim ağanın kızının dili tutulmuş, —ondan sonra—, ona ilâç yapacaksın, anladın mı haaa? Saklama hekimliğini, sonra dayak yiyeceksin haaa!
KARAGÖZ — Bana bak, yahu! Siz deli misiniz? Yahu ben hekim mekim değilim yahu!
BAYRAM AĞA — A mori bak bak, nasıl [değilmiş ki!] Ta kendisi!
KARAGÖZ — Yahu, ben hekim değilim! Haydi işinize gidin!
BAYRAM AĞA — A mori kardaş, vallahi döveceğiz seni!
KARAGÖZ — Neye dövüyorsunuz yahu? Ben hekim mekim...
BAYRAM AĞA — Mâdem hekim değilsin. Müsaadeyle efendim... (*Döver.*)
KARAGÖZ — (*Bağırır.*) Amaan!... Amaan!... Vurma, vurma!... Hekimim, hekim, diyorum!... Ne vuruyorsunuz be!... Aaah!...
MESTAN AGA — Abe heeey! Sana süyledik be!... Dayak yiyesin, ondan sonra hekimliğini süyleyesin. Be sen, ne insansın haaa! Süylesen e evvelden «— Ben hekimim.» diyerekten. Gapçık ağızlı!
KARAGÖZ — Yahu ben... Allah... ben hekim mekim değilim... Bu yalanı kim uydurdu size?

MESTAN AGA — Eee, süyle bana be! Sen hekim değil misin? Hani kocaman kaleden bir çocuk düşmüş, gütürmüşler seni ona, bir ilâç yapmışsın, başlamış kızan oynamağa be!

KARAGÖZ — Ben haaa?

MESTAN AGA — E, sen ya!

KARAGÖZ — Allah Allah! (*Güler.*) Hihihi!

BAYRAM AĞA — A mori kardaş! Bir hasta yatmış altı ay yatakta. Herkes ümidi kesmiş. Seni götürmüşler, efendim, vermişsin bir ilâç, hasta kalkmış, yemek yemeğe başlamış ha!

KARAGÖZ — Ben haa?

BAYRAM AĞA — Haaa!

KARAGÖZ — [.....] Yahu, yanlışlığınız olmasın!

BAYRAM AĞA — Sen de bana bak, sen hekim misin mori?

KARAGÖZ — Yahu, ben hekim mekim değilim!

BAYRAM AĞA — Eee, nesin?

KARAGÖZ — Yahu...

MESTAN AGA — Üyle müsaadenle efendim! (*Döver.*)

KARAGÖZ — Ay, vurmayın!... Anne!... Vurmayın yahu!... Allah!... Hekimim, hekim hekim hekim!... Anneciğim!... Hekimim valla!...[58] Vurmayın!... (*Ağlar.*) Aaah!... Aaah!... [Bunu] kim öğretti size ha?...

BAYRAM AĞA — Mori, hekim misin?

KARAGÖZ — Ben hekimim, ben eczacıyım, istediğiniz vakit cerrahım da, hepsi ben'im!

BAYRAM AĞA — Aaa mori kardaş! Kusura bakma sakın, seni bir iki kere dövdük.

KARAGÖZ — Aaa! bu sefer de bana özür diliyorlar... Allah Allah!

BAYRAM AĞA — Hadi bakalım, gideceğiz şimdi bizim Ağanın evine.

KARAGÖZ — Haa!

BAYRAM AĞA — Orda Ağanın kızı dili tutulmuş.

KARAGÖZ — Haa!

BAYRAM AĞA — Onun dilini eyi ettin miydi sana avuç dolusu para var.

---

58 *Valla*: «vallahi» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Para mı var?

BAYRAM AĞA — Haaa!

KARAGÖZ — Eee, mademki para var... Hadi gidelim bakalım!

BAYRAM AĞA — Hadi bakalım [gidelim], yallah!

MESTAN AGA — Yallah!

KARAGÖZ — Haydi bakalım, yallah!.. Vay bana baktıranın da... Allah Allah!... [.....] Hadi bakalım!

BAYRAM AĞA — Hadi mori! Yürü mori!

MESTAN AGA — Hadi bakalım, gidiyoruz!

(*Giderler.*)

(*Karagöz, Bayram Ağa, Mestan Aga, türkü ile çifliğe gelirler.*[59])

(*Türkü*)

[60].....

BAYRAM AĞA — A mori efendi!... Bir adaaam bulduk efendim, sen misin, bir adaaam, bir hekim... Amaaan efendim, amaaan efendim, amaaan efendim... Yoktur emsâli[61] vallahi!

AĞA — Nerede bu adam?

BAYRAM AĞA — Getirdik efendim, kapının önünde durur. Ne zaman efendim bir hasta, çok hastaymış, herkes kesmişler ümitlerini, bunu götürmüşler efendim, bir ilâç yapmış, hemen adam kalkmış, yemek yemiş.

AĞA — Aman şunu bir göreyim!

---

59 Oyunun arasına sıkıştırılan açıklamada, bu kişilerin gelişleri şöyle anlatılmıştır:

Sevgili dinleyenler! Bu türkü söylenirken çifliğe geldiler. Karagöz arkada, —efendim— önünde Mestan Pehlivan ve onun arkasında bizim Bayram Ağa, çifliğe geldiler ve çiflik sahibine müjde veriyorlar.

60 Açıklamada sözü geçen türkü, ses bandına alınmamıştır.

61 *Emsâl*: bk. n. 57

BAYRAM AĞA — Ondan sonra, bir çocuk efendim, sen misin düşmüş, bacakları, kolları kırılmış; bunu götürmüşler, bir merhem vermiş, kalkmış çocuk başlamış oynamaya.
AĞA — Aman şu adamı bir kere göreyim!
BAYRAM AĞA — Getireyim efendim. (*Gider.*)

—E hadi bakalım, hekim baba, yuru!
KARAGÖZ — Yahu, ben hekim filân değilim be!
BAYRAM AĞA — Mori vallahi dayak yiyeceksin, anladın mı?
KARAGÖZ — İyi ama kardeşim, ben hekim değilim.
BAYRAM AĞA — Eee, yuru!

AĞA — Hoş geldin, hekim baba!
KARAGÖZ — Hın?
AĞA — Hoş geldin, hekim baba!
KARAGÖZ — Hoş bulduk!
AĞA — Aaah! Benim bir tane kızım var.
KARAGÖZ — Allah bağışlasın.
AĞA — Dili tutulmuş.
KARAGÖZ — Hın?
AĞA — Dili tutulmuş.
KARAGÖZ — İyi ya, bana ne?
AĞA — Nasıl sana ne? Dili tutulmuş. Seni hekim diye getirdiler. Benim kızımın dilini açarsan...
KARAGÖZ — Eee!
AĞA — Sana istediğin kadar para.
KARAGÖZ — Allah Allah!... Açamazsam?
AĞA — Adam, sen mademki hekimsin...
KARAGÖZ — Hekimimmm...,heki...mimmm...,heki...mimm.., hek... kim kim kim, ki ki ki, kim kim kim...
AĞA — Ne söylüyorsun?
KARAGÖZ — Yahu, bana bak! Ben... ben... şey... hekim mekim değilim yahu!
AĞA — Neye getirdiler seni buraya?
KARAGÖZ — Vallahi, beni döve döve getirdiler buraya. Ben hekim mekim değilim.
AĞA — Vay, sen hekim değil misin?
KARAGÖZ — Hayır efendim, hekim filân değilim.
AĞA — Bayram Ağa!

BAYRAM AĞA — (*Gelir.*) Neee be mori?
AĞA — Baksan a, bu adam «— Hekim değilim.» diyor.
BAYRAM AĞA — Mori! Değil misin hekim bre?
KARAGÖZ — Yahu, hekim değilim.
BAYRAM AĞA — Yaaa! Öyleyse müsaade... (*Döver.*)
KARAGÖZ — Hekimim, hekimim... Dur, dur, dur!... Hekim hekim hekim...
AĞA — Ne tuhaf adamsın sen, baba! Sen dayak yiyince mi hekim oluyorsun?
KARAGÖZ — Ne yapalım, öyle oluyor... — Haydi, hastanız kimse gelsin buraya.
AĞA — Getireyim... — Kızının dili tutulmuş.
KARAGÖZ — Eee?
AĞA — Kızının dili tutulduğu için nişanlısı almıyor.
KARAGÖZ — Yaa!... Peki, getirin bakalım!
AĞA — Getireyim. — Gel kızım, buraya gel!...

(*Nûridil gelir.*)

—İşte kızım!
KARAGÖZ — Maşallah! Allah bağışlasın be!... — Efendim, hoş geldin, hanım!... Hanım kızım... hoş geldin!... Haa?... Diliniz mi tutuldu?
NÛRİDİL — Haaan hiiin hun!
KARAGÖZ — Hı?
NÛRİDİL — Haaan hiiin hun!
KARAGÖZ — Anlamadım.
AĞA — İşte baba... Kızının dili böyle oldu.
KARAGÖZ — «Han hin hun» mu oldu?
AĞA — Evet. Bunun sonu ne olacak?
KARAGÖZ — Bilmem ki!
AĞA — Acaba benim kızının dili neden tutulmuş?
KARAGÖZ — Senin kızının dili... Dur bakayım, şunun bi nabzına bakayım... — Hmmmm! Aman, ne yumuşak da kolu varmış!... — Şey, bana bak, kızım, ne oldu sana?
NÛRİDİL — Haaan hiiin hun!
KARAGÖZ — Han hin hun!... — Bana bak, kızın babası!
AĞA — Söyle bakalım!
KARAGÖZ — Senin kızının dili «han hin hun» olmuştur.

AĞA — Anladık! Neden olmuş?
KARAGÖZ — Neden olacak! Yani dili tutulmuştur.
AĞA — Evet, tutulmuş ama, neden?
KARAGÖZ — Hıı! Senin kızının dili tutulmuştur. Şundan ki... Kızının dili dönmediği için, ağzında oynamadığı için...
AĞA — Evet.
KARAGÖZ — Dili tutulmuştur.
AĞA — Anladık, baba. Bunun sebebi nedir?
KARAGÖZ — Onun sebebi şu ki... Bizim en büyük hekimlerin üstadımız Erestetalis[62] böyle der ki: «Senin kızının dili tutulmuştur.»
AĞA — Anladık, baba. Buna ne yapmalı?
KARAGÖZ — Hah! Çaresi, efendim: Alırsın bu kızı götürürsün...
AĞA — Evet.
KARAGÖZ — Güzel pamuk döşeğe yatırırsın...
AĞA — Evet.
KARAGÖZ — Efendim, şarapta ekmeği ıslatırsın. Şaraba sokarsın... — Eski şarap olacak haaa!
AĞA — Eee?
KARAGÖZ — O şarapta, eski şarapta ekmeği ıslatıp buna yedirirsin.
AĞA — Sonra?
KARAGÖZ — Ondan sonra bak görürsün, dili ne güzel açılacak.
AĞA — Peki. Mademki bu kadardır, ben gider yaparım.
KARAGÖZ — Hadi, al götür.
AĞA — Gel bakalım, kızım!
KARAGÖZ — Hadi götür.

(*Ağa ile Nûridil giderler*)

KARAGÖZ — (*Güler.*) Ha ha ha!... Hay Allah müstahakını versin!.., Tuuu! Herif inandı da, şimdi ister misin şarabı marabı içirsin çocuğa... Hay Allah!... Yarabbi beni buraya kim gönderdi? [.....] Aaah! Beni hekim diye kim

62 *Erestetalis*: Aristoteles (İ. Ö. 384 - 322), Yunan filozofu. Ahmet Vefik Paşanın uyarlamasındaki söylenişi: *Aristatalis* (*Zoraki Tabip*, 1933, s. 57).

söyledi ha?... Ah ne yapayım, dostlar ben ne yapayım?... Ya şimdi kızın dilini... — Aaa! Bir adam geliyor.

DÂNİŞ — (*Gelir.*) Efendim, selâmün-aleyküm!
KARAGÖZ — Aleyküm-selâm! Hasta mısın?
DÂNİŞ — Hayır, babacığım, hasta değilim.
KARAGÖZ — Ya?
DÂNİŞ — Sana bir şey yalvaracağım.
KARAGÖZ — Neye?
DÂNİŞ — Ah babacığım! Benim güzel babacığım! Benim şeker babacığım!
KARAGÖZ — Eee, ne var? Ne oldu? Neren ağrıyor?
DÂNİŞ — Bir yerim ağrımıyor. İçerim yanıyor.
KARAGÖZ — Hım?
DÂNİŞ — İçerim yanıyor.
KARAGÖZ — E, oraya bir boru sok.
DÂNİŞ — Ne borusu?
KARAGÖZ — Su borusu.
DÂNİŞ — Neden?
KARAGÖZ — O yangını söndürsün yahu!
DÂNİŞ — Aaah, öyle bir yangın ki... Aah! Aah!... — Senin içerin sırlı mıdır?
KARAGÖZ — Benim içerim küp mü yahu sırlı olacak?
DÂNİŞ — Yani sırlı mıdır?
KARAGÖZ — E, ne olacak, sırlı.
DÂNİŞ — Sana içerimi boşaltacağım.
KARAGÖZ — Vallahi tepelerim seni haa! Terbiyesize bak! Git, başka yere boşalt sen.
DÂNİŞ — Öyle değil, baba. Şimdik sen burda bir kızı muayene ettin.
KARAGÖZ — Eee!
DÂNİŞ — Aaah!... O kızın adını biliyor musun ne?
KARAGÖZ — Yook!
DÂNİŞ — O kızın adı Nûridil.
KARAGÖZ — Haa?
DÂNİŞ — Nûridil.
KARAGÖZ — Eee!
DÂNİŞ — Aaah! Ben onu seviyorum.

KARAGÖZ — Haa?
DÂNİŞ — O da beni seviyor.
KARAGÖZ — Sonra?
DÂNİŞ — Babası bana vermiyor.
KARAGÖZ — Haa!
DÂNİŞ — Çünkü ben biraz fakirce adamım. Gayetle zengin bir adam var, ona vermek istiyor.
KARAGÖZ — Eee?
DÂNİŞ — Kız beni seviyor.
KARAGÖZ — Haaa!
DÂNİŞ — Ben de kızı seviyorum.
KARAGÖZ — Eee!
DÂNİŞ — Onun için, aramızda bu dalavereyi yaptık.
KARAGÖZ — Haaa!.. Hımmm!... «Haaan hiiin hun» ha?
DÂNİŞ — Evet, doğru, dalavereyi yaptık ama... — Bağırma...
KARAGÖZ — Eee?
DÂNİŞ — Babacığım, ne olursa senden olur! Sen istersen... Sen bilirsin...
KARAGÖZ — Haaa! Sen merak etme, oğlum. Şimdik sen bana derdini söyledin, hem kendini kurtardın, hem beni.
DÂNİŞ — Eee?
KARAGÖZ — Sen şimdi şu arkada, şurda dur. Şu ağacın kenarında, kenarda... Ben sana ne zaman «— Gel.» dersem, o zaman gel.
DÂNİŞ — Peki, babacığım! — İşim olacak mı?
KARAGÖZ — Hadiii! Miskin sen de!... Hadi git orda otur, orda!
DÂNİŞ — Peki, babacığım! — Elinizi öpeyim.
KARAGÖZ — Yok, öpme, hadi git...

(*Dâniş gider.*)

— Seni gidi «han hin hun» haa! (*Güler.*) Ha ha ha! Eeey, baba, hekimlik!... «Han hin hun» haaa!...

AĞA — (*Gelir.*) Nerde o hekim? Nerde o hekim? Nerde o edepsiz, terbiyesiz adam? Bana, «— Git — dedi —, şarabın içerisine ekmeği sok — dedi —; ekmeği — dedi —, şarabı — dedi — kızına yedir — dedi —; dili açılır.» dedi. Ben de gittim, yaptım, kızımın dili bütün bütün tutuldu. — Bana bakın,

Seymenler! Buraya gelin!... (*Seymenler gelir.*) Şu hekim olacak adamı alın, doğru zindana atınız!...

KARAGÖZ — Dur yahu! Dur, dur, dur! Acele etme! Şey, şey, şey... Bana bak... hey ihtiyar... sakallı makallı adam!... Dur bakayım, acele etme!...

AĞA — Nasıl acele etmem? Kızının dili büsbütün tutuk.

KARAGÖZ — Dur, acele etme yahu... Sen bana bak... sen o kızını bir daha getir bana.

AĞA — Nasıl getireyim? Dili bütün bütün tutuldu. Alacak adam istemez dili tutulduğu için.

KARAGÖZ — Ah ne enayi o adam!

AĞA — Neden?

KARAGÖZ — Kim istemez ki karısının dili tutulmasın! Ah ne olurdu benim de karımın dili tutulsa da, bak «Açılsın.» der miydim! Aaah, ah!

AĞA — [.....] Seni zindana attıracağım, kestireceğim, astıracağım!

KARAGÖZ — Dur, acele etme yahu sen! Bir kere daha muayene edeyim ben onu.

AĞA — Ne muayenesi be?

KARAGÖZ — Sen getir buraya, bir daha muayene edeyim. Bakacağım.

AĞA — Gel buraya, kızım!

(*Nûridil gelir.*)

KARAGÖZ — Aaah! Senin dilin bütün bütün tutulmuş, öyle mi?

NÛRİDİL — Haaan hiiin hun!

KARAGÖZ — (*Güler.*) He he he he he heee!... —Bana bak baba, sen acık[63] ordan çekil!

AĞA — Nereye?

KARAGÖZ — Sen acık ordan savuş!

AĞA — Peki. Ben şurada duruyorum.

KARAGÖZ — Sen savuş ordan.

(*Ağa gider.*)

—Bana bak! Senin adın Nûridil mi?

---

63 *Acık*: azıcık.

NÛRİDİL — Haaan hiiin hun!

KARAGÖZ — Ben «han hin» yutmam! Sen bir delikanlıylen sevişiyormuşsun. Seni baban ona vermiyormuş. O biraz fakirce imiş. Seni baban gayetle zengin bir adama verecekmiş. O seven adamla siz aranızda böyle bir «han hin hun» kurmuşsunuz. Anladın mı?

NÛRzDİL — Bunu sana kim söyledi?

KARAGÖZ — (*Güler.*) Ha ha ha ha haaa!

AĞA — (*Gelir.*) Aman baba! Kızımın dili açıldı.

KARAGÖZ — Açılır ya!

AĞA — Aman baba, sen ne hâzik tabipsin!

KARAGÖZ — Hâzik mâzik. [İşte öyle] tabibim ben.

AĞA — Aman, kızımın dili açıldı.

KARAGÖZ — Açılır zâhir!

NÛRİDİL — Bana bak, babacığım, benim dilim açıldı ama, —efendim— o senin vereceğin adama varmamak için açıldı.

AĞA — Hayır! Ben istediğim adama veririm ben kızımı. Benim kâhyam yok!

NÛRİDİL — Ben de ona varmam!

AĞA — Ben seni veririm.

NÛRİDİL — Ben ona varmıyacağım. Ben Dâniş'e varacağım.

AĞA — Ben Dâniş mâniş dinlemem. Ben istediğim adama veririm.

NÛRİDİL — Ben ona varmam!

AĞA — Bana bak, hekimbaşı! Tut şunun dilini! Söylemesin bir daha!

KARAGÖZ — Onun dili tutulmaz, ama istersen senin dilini tutayım ben.

AĞA — Neden?

KARAGÖZ — Bana bak. Şimdi bırak bu işi. Mademki bu kızcağız o adamı seviyor. O adam da —efendime söyleyim— güzel, genç, dinç. İşittiğime göre, sanat sahibi imiş. Senin de varlığın onun gibi on tanesini besler. Nene lâzım. Bu iki âşığı birbirinden ayırma. Hem sevaba girersin, anladın mı?

AĞA — Peki öyleyse, baba!... —Bana bak! Nerde o delikanlı?

KARAGÖZ — Buraya gel!...

(*Dâniş gelir.*)

Gel!... — İşte delikanlı burda.

AĞA — Bana bak! Sana kızımı verdim.

DÂNİŞ — Ah, teşekkürler ederim!

AĞA — Kızım, seni de ona verdim.

NÜRİDİL — Ömrüne bereket, babacığım!

KARAGÖZ — (*Güler.*) Efendim, bize bir şey kalmadı yahu ortalıkta.

AĞA — Sen ne istersin?

KARAGÖZ — E, bana da bir şey varsa... Ne bileyim ben... Şöyle...

AĞA — Senin de hizmetine mukaabil al bakayım şu paraları.

KARAGÖZ — Eee! Bereket versin! (*Güler.*) Eksik olma! Hadi efendim, hepinize Allah —efendime söyleyim— iyi günler göstersin!

AĞA — Eksik olma!

KARAGÖZ — Ben de gideyim de sizin güzel güzel bir düğününüzü yapayım, haaa?

AĞA — Yap bakalım, baba!

KARAGÖZ — Gideyim, bir güzel köçek getireyim...

AĞA — Evet.

KARAGÖZ — Şurda güzel çalgı çalsın....

AĞA — Evet.

KARAGÖZ — Oynasınlar.

AĞA — Oynasınlar.

KARAGÖZ — Efendim, güzel bir düğün...

AĞA — Olsun, baba.

KARAGÖZ — Hadi bakalım, Allah hepinize iyi günler göstersin!

AĞA — Amin, baba, amin!

KARAGÖZ — Hadi bakalım, ben de gideyim bir takım çalgı, bir güzel köçek getireyim şuraya. (*Gider.*)

BİTİŞ

64.....

64 «Bitiş» bölümü yok. Olması gerekirdi.

Not

Hekimlik oyunu, Molière'in *Zoraki Tabip* oyunundan karagöz perdesine uyarlanmıştır.

Önsözde de değindiğimiz üzere (bk. c. I, s. 44), «Tanzimat'tan sonra memleketimizde en çok tanınan ve sevilen tiyatro yazarı Molière'in *Cimri*, *Tartuffe*, *Scapin'in Dolapları* oyunlarından bazı sahnelerin karagöz faslı olarak uyarlanmış» olduğunu Batılı bir yazarın tanıklığından öğreniyoruz. XIX. yüzyıl ortalarında başlayan bu tutumun belli bir dönemde geçici bir deneme olarak kalmayıp bir akım halini aldığı ve bugüne değin sürüp geldiği anlaşılıyor. O kadar ki, XIX. yüzyıl karagözcüleri, Molière oyunlarının sadece bazı sahnelerinden yararlandıkları halde (örnek için bk. c. I, *Cincilik*), Hayalî Küçük Ali, bütün bir oyunu karagöz perdesine aktarmıştır.

Oyunda, II. Zenne'ye *Nûridil*, Çelebi'ye *Dâniş* adlarının verilmiş olmasından anlaşıldığına göre, Hayalî Küçük Ali, Ahmet Vefik Paşanın *Zoraki Tabip* uyarlamasından yararlanmıştır (*Molière / Ahmet Vefik Paşa Külliyatı*, XI, *Zoraki Tabip*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1933).

Seyredenlere göre değil, dinleyenlere göre oynatılan bu oyunda, perdede gösterilmesi gereken cansız bir tasvir (Göstermelik) ve kişilerin geliş gidişleri, araya sıkıştırılan birtakım açıklamalarla bildirilmiştir (4 yerde). Oyun, ses bandından yazıya geçirilirken, söz konusu açıklamalar çıkarılmış; böylece, eser biçim bakımından öbür oyunlara benzetilmiştir.

KANLI KAVAK

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. I, *Kanlı Kavak* (s. 15 - 63), Hannover 1924

Çeşitlemeler:

Ignacz Kunos / Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen Stämme*, VIII, *Kanlı Kavak* (s. 347 - 354), Petersburg 1899

Letâif-i Hayâl, 2, *Kanlı Kavak* (s. 18 - 32), İstanbul (tarihsiz [1897 ?])

Mustafa Nihat Özön, *Kanlı Kavak*, Remzi Kitabevi, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, İstanbul 1941 (Ritter'den aktarma)

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Kanlı Kavak Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 49; İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kanlı Kavak* (s. 71 - 91), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Hayalî Memduh, *Kavak Faslı*, (3 Perde), yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K. 63/4

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçerden sesi gelir)
ÂŞIK HASAN
MUSLU (Âşık Hasan'ın oğlu)
CİN
I. ARNAVUT (Bayram Pâşa)
II. ARNAVUT (Celo Pâşa)

HAYVAN, BİTKİ ve NESNELER

Yılan

Kavak

Balta
Değnek
İp

KANLI KAVAK

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Râst*[1])

2 Gelse o şûh meclise nâz ü tegaafül eylese
Reng-i hicâbı gülşen-i meclisi gül gül eylese
Ta'ne-ger-i riyâz-ı huld olur idi vücûh ile
Âşık-ı zârı gülşen-i vaslına bülbül eylese
Tiri lel le le le lé le le le le le lel li
Cânım yele lel le le le lel le le le lel li

Hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli» ni okur.*)

3 Şem'a-i şâdî yanınca cilve-zâdır perdemiz
Pertev-i feyz ü safâla rûşenâdır perdemiz

---

1 *Şarkı mecmuası*, s. 13, *Hânende*, s. 52, *Nevzâd-i Müsiki*, s. 4
Beste: Hafız Post (? - 1693)

2 Ölçek: *Müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün*
- ‥ - . - ‥ - . - ‥ - . - ‥ - . -

O şûh, içki meclisine gelse, naz etse, bilmez görünse; utanınca (yüzünün) rengi meclisin gül bahçesini gül gül eylese; inleyen âşığı kavuşma gül bahçesine bülbül eylese, (âşık), cennet bahçelerinin her yönünü yererdi.

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Sevinç mumu yanınca perdemiz görünmesi yeridir, perdemiz (tanrısal) mutluluk ve gönül hoşluğunun ışığıyle aydınlıktır. — Her dakika şaşırtıcı

Her dakîka câlib-i hayret menâzır arz eder
Bir temâşâ-hâne-i ibret-nümâdır perdemiz

Şem'amızdan pertev-i feyz-i hakîkat âşkâr
Hiyresâz-i dîde-i ehl-i dehâdır perdemiz

Çeşm-i dikkat perdemizde zıll-i ma'nâ seyr eder
Böyle bir mir'ât-ı ulviyyet-fezâdır perdemiz

Dîdeler rûşen gönüller zevk-yâb olsun bu şeb
İnbisât-efzâ-yi bezm-i âşinâdır perdemiz

Gelse ol çeşm-i siyâhım handeler peydâ olur
Cilvegâh-ı şâhid-i zevk u safâdır perdemiz

4 Huzûr-i erbâb-ı safâda nazargâh-ı ehl-i dehâda yani şu bezm-i şevk-efzâda icrâ-yi lû'biyyâta ibtidârdan evvel cenâb-ı Hâlık-i kevn ü mekân her ân ü zaman duâ-yi tezâyüd-i ömr ü ikbâli uhde-i ubûdiyyetimize farz olan şevketlü kudretlü kemâl-i mehâbetlü pâdişâh-i zî-şân Sultan Mehemmed Han efendimiz hazretlerini ilâ âhir-id-devrân erîke-pîrâ-yi şevket ü şân buyursun! vird-i bî-riyâsını îsâl-i kabûlgâh-ı mennân ederiz:

Âlemi Sultan Mehemmed âdilin
Şem'a-i ikbâli tenvîr eylesin

beyt-i güzîniyle tezyîn-i zebân-i müsâdakat-beyân eylerim. (*Secdeye kapanır, yeri öper.*)

---

manzaralar gösterir, ibret verici bir seyir yeridir perdemiz. — Mumumuzdan (tanrısal) hakikatin feyzinin ışığı görünür, perdemiz dehâ sahiplerinin gözünü kamaştırır. — Dikkatli göz, perdemizde (tanrısal) anlamın gölgesini seyreder, perdemiz böyle yüceltici bir aynadır. — Bu gece gözler aydın olsun, gönüller zevk alsın; perdemiz tanıdıklar topluluğunun iç açıcısıdır. — O kara gözlüm [1. kara gözlü sevgilim; 2. Karagöz'üm] gelse gülmeler başlar, perdemiz zevk ve safâ güzelinin göründüğü yerdir.

4 Hacivat'ın bu monoloğu için bk. c. I, *Ağalık*, s. 98 - 100/n. 5 - 30 Alışılagelmiş biçimden biraz değişik olan bu monolog, II. Abdülhamit zamanında Şirket-i Hayriye'de kâtip olan ve tımarhanede ölen Hayalî Ömer Fahri'nindir. (H. Ritter, *Karagös*, c. I, s. 21 / n. c)

Efendim, demem o demek değil!

Nâdanlar eder sohbet-i nâdanla telezzüz
Dâvânelerin hem-demi dîvâne gerektir.

beyt-i güzîninin müeddâsınca şu meydân-ı meserrette her hâli lâtif, etvârı zarîf bir yâr-i vefâkâr, bir refîk-i gam-güsârım olsa, oldukça Arabî Fârisî bilse, bâzı fünûna da vukufu olsa, biraz da fenn-i mûsikî ve şiirden anlasa, musâhabete başlasak, o bendenize tatlı tatlı söylese, bendeniz de haddim olmıyarak ona güzel güzel cevap versem, bu vesîle ile huzzâr-ı kirâm safâ-yâb olsa.

Diyelim: Bu gece de işimizi Mevlâm rast getire!

(*Teganniye başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

[5]Yâre ahvâl-i dili âh ü figaanım söylesin
Her şerârı âhımın sûz-i nihânım söylesin

Yâr, bana bir eğlence!

(*Karagöz aşağıya gelir, Hacivat'la kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Hay utanıp arlanmaz köpek! Kapının önüne gelmiş bir gürültü, bir patırtı! Ben değil, komşular bile bi-huzûr[6] oluyor. Ulan, insan gibi gelsen de kapıyı çalıp seslensen olmaz mı? Herifte saygı, mülâhaza yok ki! Acaba Karagöz Ağa Beyefendi hazretleri rahatsız mıdırlar, yoksa mecâil-i kesîre ile münfeil midirler?[7] Dirâyetsiz[8]

---

5 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-

Ah ve feryadım sevgiliye gönlümün hallerini söylesin, ahımın her kıvılcımı gizli yanışımı söylesin.

6 *Bi-huzûr*: rahatsız.

7 *Mecâil-i kesîre ile münfail midirler*: Karagöz lügat paralamak istiyor, sözcükleri hem yanlış, hem de yerli yersiz kullanıyor. Bu sözün doğru biçim şöyledir: *Meşâgil-i kesîre ile müştegil midirler?* [= bir çok işlerle uğraşıyorlar mı?]

(Karagöz'ün kullandığı anlamsız ve yersiz sözler: *Mecâil*: anlamsız, uydurma bir söz; *Münfeil*: gücenmiş, kırgın.)

8 *Dirâyetsiz*: akılsız, kavrayışsız.

herif! Hele bir daha elime geçse, elimden tahlîs-i girye-i müstekreh[9] etmek için bacağından tutup Gelibolu'ya kadar fırlatacağım! Lâkin herif amma gitti! Hele bu gidişle Küçükçekmece'ye vardı.

MUHÂVERE

HACİVAT — Vay serv-i bülendim![10] Bu kadar tekdîre neden müstahak olduk, iki gözüm?

KARAGÖZ — Neden olacak! Âdetâ hiddetim harekât ü sekenâta[11] başladı, niyetim «darabe» bâbına[12] mürâcaat etmek.

HACİVAT — Demek âdetâ dövmeğe niyet ettin öyle mi?

KARAGÖZ — Ne zannettin? Ölmeden senin elinden kurtulamıyacak mıyım?

HACİVAT — Efendim, hâlâ hiddetiniz ber-taraf[13] olmadı mı?

KARAGÖZ — Eşşek! Öyle eşek gibi söylenip de beni bütün bütün kızdırma! Kapının önüne gelir gelmez, köpek ağzından kurtulmuş imâret[14] kedisi gibi mır mır mır, dır dır dır, hır hır hır diye feryâd edeceğine adamakıllı çağırsan da tatlı tatlı konuşsak olmaz mı? Kabahat bende de var ya! Ben senin sesini duyar duymaz sabredemiyorum, ya pencereden, ya kapıdan kendimi buraya dar atıyorum. Buraya düştüm mü, peynir tulumu çekiştiren Yağkapa-

9 *Tahlîs-i girye-i müstekreh*: iğrenç ağlamadan kurtarma. (Karagöz lûgat paralıyor, *tahlîs-i girîbân* [= yakayı kurtarma] demek istiyor.)

10 *Serv-i bülend*: yüksek servi [= servi gibi uzun boy]

11 *Harekât ü sekenât*: 1. kımıldanmalar ve duruşlar; 2. Arap dilbilgisinde bir sessiz harfin «hareke»li ya da «sâkin» oluş durumu. (*Hareke*: Arap alfabesinde sesli harf yerine kullanılan «üstün» [= e], «esre» [= ı, i], «ötre» [= o, ö, u, ü] denilen işaretler. *Sâkın*: harekesiz olan harf.)

12 *Darabe bâbı*: Arapçada dilbilgisi terimi. (*Darabe* [= dövmek]: Arapçada fiil çekimlerinde kullanılan örnek fiillerden biri. *Bâb*: Arapçada fiillerin çekim biçimlerinden her biri.)

13 *Ber-taraf*: bir yana; ortadan kalkmış, yok olmuş.

14 *İmâret*: eskiden yoksullara parasız yemek dağıtan hayır evi.

nı[15] köpeği gibi gırtlak gırtlağa bir rezâlet! Ulan, komşulardan da utanmıyorsun!

HACİVAT — Ne çare, bilâder,[16] elimde değil! Bende-hânede[17] otururken zât-ı âlîniz hâtırıma hutûr eder etmez[18] küşâd-ı bâb edip[19] devlet-hânenizin[20] pîşgâhına[21] gelir, beste, semâî, gazel teganni[22] etmeğe başlarım. Zât-ı âlîniz de bunu müteâkib[23] kendinizi gayr-i ihtiyârî[24] buraya atıp hemen boğazıma sarılıyorsunuz. Bu lâyık mı, a kardeşim?

KARAGÖZ — Canım, bir edepsizlik olur ama, ikimizin arasında kayboluyor.

HACİVAT — Ah bilâder, sen artık rezâleti ayyûka[25] çıkarıyorsun!

KARAGÖZ — Ulan, döverim! Zerdaliyi tabaktan kim çıkarıyor?

HACİVAT — Gördün mü bir kere! Kabahat sende değil, senin peder ü mâderindedir;[26] ta'lîm ü terbiyene[27] aslaa dikkat etmemişler, hayvan kalmışsın.

KARAGÖZ — Ulan, ben hayvan mıyım?

HACİVAT — Hayvansın zâhir![28]

KARAGÖZ — Ben hayvanım da hani benim palanım? hani benim yularım?

HACİVAT — Öyle senin bildiğin gibi hayvan değil!

KARAGÖZ — Ya nasıl hayvan?

---

15 *Yağkapanı*: Haliç'in İstsnbul yakasında bir iskele. «Yağ hali» anlamına gelir. Eskiden, dışardan gelen süt ve sütten yarılmış peynir v.b. gibi nesneler Yağkapanı'na gelir, oradan şehire dağıtılırdı.

16 *Bilâder*: «birâder» sözcüğünün bozulmuş biçimi.

17 *Bende-hâne*: kul evi. (Nezaket sözü).

18 *Hâtırıma hutûr eder etmez*: aklıma gelir gelmez.

19 *Küşâd-i bâb edip*: kapıyı açıp.

20 *Devlet-hâne*: büyük bir kişinin evi, konağı. (Nezaket sözü).

21 *Pişgâh*: ön.

22 *Teganni*: makamla söyleme, şarkı söyleme, şakıma.

23 *Bunu müteâkib*: bunun ardından, bundan sonra,.

24 *Gayr-i ihtiyârî*: elde olmadan, iradesi dışında.

25 *Ayyûk*: Keçiyıldızı; mecaz olarak: gökyüzünün en yüksek yeri.

26 *Peder ü mâder*: baba ve anne.

27 *Ta'lîm ü terbiye*: öğretim ve eğitim.

28 *Zâhir*: meydanda, açık.

HACİVAT — Sûrette[29] insansın, ammâ sîrette[30] hayvandan farkın yok.

KARAGÖZ — Suratın insan ama sırtın hayvan ne demek? Bu lâfın Türkçesi yok mu?

HACİVAT — Hayvân-ı nâtıksın.[31]

KARAGÖZ — Hamamcı Sadık kim?

HACİVAT — Ben sana «Hamamcı Sadık» mı dedim?[32]

KARAGÖZ — Ben de sana «Tabiatımız birbirine muvâfık» mı dedim?

HACİVAT — İnsan şeklinde kâhilsin.[33]

KARAGÖZ — İnsan şeklinde Kâmil ne demek?

HACİVAT — Bak bir kere, «Kâmil» sözü oldu mu?

KARAGÖZ — Çapkın lâkırdısını ettim mi?

HACİVAT — Gürûh-i üşekâdansın,[34] yazık, yazık! Sakalın türlü türlü renge girmiş, hâlâ terbiyen yok. Söz söylemeğe muktedir[35] değilsin, aklın fikrin hezeyanda.[36]

KARAGÖZ — Midem bulanıyor da onun için.

HACİVAT — Canım, bu ne demek?

KARAGÖZ — «Aklın fikrin gasiyanda»[37] diyorsun da onun için.

HACİVAT — Adam olmanın yoluna bak! Senin bu mecnûnâne[38] herekâtını[39] gördükçe şuûruma[40] halel[41] gelecek.

KARAGÖZ — Bu akşam aşureci Halil mi gelecek?

HACİVAT — Aşure kazanı kafana gaçsin! Ben sana aşureyi,

---

29 *Sûret*: dış görünüş.
30 *Siret*: iç görünüş.
31 *Hayvân-i nâtık*: konuşan hayvan, insan.
32 *Muvâfık*: uygun.
33 *Kâhil*: olgun, erişkin (insan).
34 *Gürûh-i üşekâ*: eşekler kalabalığı.
35 *Muktedir*: güçlü.
36 *Hezeyân*: 1. sayıklama; 2. saçmalama.
37 *Gasiyan* [*gaseyan*]: bulantı, kusma.
38 *Mecnûnâne*: delice, çılgınca.
39 *Harekât*: hareketler, davranışlar.
40 *Şuûr*: bilinç.
41 *Halel*: bozukluk.

zırvayı[42] sormuyorum. Bu münasebetsiz hallerinden yüreğimin yağı eriyor.

KARAGÖZ — Sen de yüreğini sıcak yere koyma.

HACİVAT — Ağzından çıkan kelâm[43] söze benziyor mu? Onu öyle mi söylerler?

KARAGÖZ — Nasıl demeli, Hacivat Beyefendi?

HACİVAT — «Eksik olma kardeşim. Senin bana söylediğin sözler baba nasihatıdır, şimden sonra adam olmağa gayret ederim!» filân desen e!

KARAGÖZ — Eksik olma kardeşim! senin bana verdiğin baba nasihatıdır; bundan böyle adam olmağa çalışırım, getir[44] kuşanırım, arkama kolalı gömlek, gravat, bacağıma dar pantalon, arkama ceket, elime eldiven, gözüme tek gözlük, birinden bir de şemsiye aşırırım, adam olurum.

HACİVAT — A budala! Bir adam kıyafetle mi insan olur?

KARAGÖZ — Öyle ya! Ne zannettin?

HACİVAT — Canım, kıyafetle adam olamazsın, bilâder!

KARAGÖZ — Neden olmaz? Adam, kıyafetini düzdü mü, nereye gitse itibar ederler, üstün başın eski-püskü oldu mu, kimse itibar etmez.

HACİVAT — Karagöz. «Âdemiyyet dâd-i Haktır[45] herkese olmaz nasîb»,[46] iş senin bildiğin gibi değil. Âh Karagöz, vaktiyle okuyup yazaydın, hiç olmazsa târ-i cehâletten[47] kurtulmuş olurdun; senin bu gabâvetin[48] mektep görmemeden ileri gelir.

KARAGÖZ — Ben neden mektep görmedim?

---

42 *Zırva*: eskiden, imâretlerde, pişirilen zerde taklidi bir tatlı. *Zerde*, pirinç, şeker ve safrandan; *Zırva*, incir, üzüm, hurma ile pirinç ve şekerden yapılırdı:

İmârette pişen zerdeyle zırvâyı beğenmezsin (Sürurî)

(bk. Mehmet Zeki Pakalın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, İstanbul 1954, s. 197).

43 *Kelâm*: söz.

44 *Getir*: (Fransızca *guêtre* sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi), tozluk.

45 *Âdemiyyet dâd-i Haktır*: insanlık Tanrı vergisidir.

46 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

47 *Târ-i cehâlet*: cahillik karanlığı.

48 *Gabâvet*: gabilik, ahmaklık.

HACİVAT — Vay! Sen mektebe başladın mı?
KARAGÖZ — Başladım ya, ne sandın?
HACİVAT — Başladığınız mektep ibtidâî[49] mi yoksa rüşdiye[50] mi idi.?
KARAGÖZ — Ulan, ne eşeksin be! İbtidâ[51] ben başladım.
HACİVAT — Mürekkep yaladınız mı?[52]
KARAGÖZ — Evet, yaladım.
HACİVAT — Elif yuttunuz mu?[53]
KARAGÖZ — Yuttum.
HACİVAT — Kâğıt karaladınız mı?[54]
KARAGÖZ — Paraladım.
HACİVAT — Yazı çıkarabilir misiniz?[55]
KARAGÖZ — Yazı çıkarması bir şey mi? Gel, götün varsa kışı çıkar. Evde ne odun, ne kömür, kesede bir paralar Hak getire!
HACİVAT — Canım, lâtifeyi bırak! Ufak derslerden[56] «Risâle-i Ahlâk»,[57] «Medhal-i Kavâid»,[58] «Hikâye-i Müntehabe»[59] filân gibi.
KARAGÖZ — Böyle şeyleri sormak ayıptır ayıp!
HACİVAT — «İleri dersi»[60] gördünüz mü? Meselâ Arabî, Fârisî?
KARAGÖZ — Arabayı da gördüm, kaysıyı da.
HACİVAT — Sarf[61] gördünüz mü?

---

49 *İbtidâî*: ilkokul.
50 *Rüşdiye*: ortaokul.
51 *İbtidâ*: ilkin, ilkönce.
52 *Mürekkep yalamak*: eskiden, yalanınca çıkan mürekkeplerle yazı yazıldığı için, herhangi bir yanlış yapılınca yazı yalanarak silinir, yeniden yazılırdı. «Mürekkep yalamak» deyimi, okuyup yazma öğrenmek anlamına gelir.
53 *Elif yutmak*: ? («Okumak» anlamına gelse gerek).
54 *Kâğıt karalamak*: yazmak.
55 *Yazı çıkarmak*: yazılmış bir şeyi okumak.
56 *Ufak dersler*: eskiden, alfabeyi sökmüş olan öğrencilerin ilk bilgi dersleri.
57 *Risâle-i ahlâk*: Rifat Mehmet Sadık Paşa (1807 - 1856) nın eseri.
58 *Medhal-i Kavâid*: Ahmet Cevdet Paşa (1822 - 1895)nın eseri.
59 *Hikâye-i müntehabe*: Rifat Mehmet Sadık Paşanın eseri.
60 *İleri dersi*: «ufak dersler»den sonra okunan daha yüksek dersler.
61 *Sarf*: dilbilgisi.

KARAGÖZ — Gördüm.
HACİVAT — «Emsile»[62] okudunuz öyle mi?
KARAGÖZ — Hay hay!
HACİVAT — «Binâ»[63] ya çıktınız mı?
KARAGÖZ — Çıktım.
HACİVAT — «Maksûd»,[64] «İzzî»,[65] «Merah»,[66] «Avâmil»,[67] «Kafiye», «İzhar»,[68] «Mantık»?
KARAGÖZ — Onların lâkırdısı mı olur be?
HACİVAT — Fârisîde «Ta'lîm-i Fârisî»[69] «Kavâid-i Fârisî», «Tuhfe-i Vehbî»,[70] «Sübha-i Sıbyân», «Pend-i Attâr»,[71] «Gülistân»,[72] «Arûz», «Hafız divanı»?[73]
KARAGÖZ — Onları da mütalâa[74] ettim. Varlık olmasın,[75] min gayri haddin[76] bunlar su gibi şeyler.
HACİVAT — Demek bunları da mütâlâa buyurdunuz?
KARAGÖZ — Hepsini, hepsini.
HACİVAT — Bu kadar ders gördükten sonra her şeye âşinâ olmanız tabiîdir.
KARAGÖZ — Ne sandın, Hacivat Ağa?
HACİVAT — Aferin Karagöz! Ziraat, ticaret, sınâat,[77] hüner, marifet, hepsi sizde tekmil demek?

---

62 *Emsile*: Arapçanın fiil çekimlerinin örneklerini veren kitap.
63 *Binâ*: Arapçada fiillerin çatılarını anlatan kitap.
64 *Maksûd*: Arapça ünlü bir dilbilgisi kitabı.
65 *İzzî [= İzzî risâlesi]*: Arapça ünlü bir dilbilgisi kitabı. Türkçeye *Tergibiyye* (1292/1875) adıyle çevrilmiştir. (çev.: Divân-ı İstînâf zabıt kâtib-i evveli Ahmet Fuat).
66 *Merah*: İbni Mes'ud'un eseri
67, 68 *Avâmil, İzhâr*: Birgivî Mehmet Efendi (1522 - 1573) nin Arap dili üzerine yazdığı dilbilgisi kitapları.
69 *Ta'lîm-i Fârisî*: Ahmet Kemal Paşa (1808 - 1888) nın *El-Ta'lîm-el-Fârisî* adlı eseri.
70 *Tuhfe-i Vehbî*: Sünbül-zâde Vehbî (1719 - 1809) nin eseri. Arapçadan Türkçeye manzum sözlüğü.
71 *Pend-i Attâr*: Fars şairi Feridüddin Attâr (XII/XIII. yy.)ın eseri.
72 *Gülistân*: Fars şairi Sadi (? - 1292) nin eseri.
73 *Hafız Divanı*: Fars şairi Hafız (? - 1388)' ın eseri.
74 *Mütalâa*: okuma.
75 *Varlık olmasın*: övünmek gibi olmasın.
76 *Min gayri haddin*: haddim olmayarak.
77 *Sınâat*: zanaat.

KARAGÖZ — Hepsi mevcuttur; övünmek olmasın: arsızlık, yüzsüzlük, hırsızlık, yankesicilik...

HACİVAT — Karagöz, bunların birini kabul etmezsin, ben sana kendimden ziyâde eminim. Bu sözleri muhabbet olsun diye söylüyorsun.

KARAGÖZ — Evet, daima muhabbet için söylerim.

HACİVAT — Demek, sen malûmatı bu kadar ilerlettin ha?

KARAGÖZ — Buna da mı haset ettin? Vaktiyle sen de çalışaydın!

HACİVAT — Hayır, kardeşim, haset değil; bir şey soracağım, onun için.

KARAGÖZ — Ne soracaksın?

HACİVAT — «İ'râb»[78] bilir misin?

KARAGÖZ — İyi raf da yaparım, hücre de.

HACİVAT — «İ'lâl, i'lâl»?[79]

KARAGÖZ — Hilâl[80] de yaparım, sakal tarağı da.

HACİVAT — «Öksürük» aslından ne idi?

KARAGÖZ — «Öksürük» aslından «eski körük» idi, meşinini değiştirdik, körüğü tamir ettik, oldu «öksürük».

HACİVAT — «Kadıköy»[81] aslında ne idi?

KARAGÖZ — «Kadıköy» aslında «kat kat köy» idi, Kızkulesi'ni[82] hazf[83] ettik, Harem İskelesi'ni[84] nasb[85] ettik, «Kadıköy» oldu.

---

78 *İ'râb*: Arap dilbilgisinde, sözcüklerin sonlarındaki harf ya da harekenin değişmesi kuralı.

79 *İ'lâl*: Arap dilbilgisinde, içinde «illet harfleri» denen «elif, vav, ye» harfleri bulunan bir fiilde meydana gelen harf değişikliklerinin kuralları (örnek: *kaale*'nin aslı *kavele* idi). (Aşağıda, *öksürük*, *Kadıköy*, *Çengelköy* sözcüklerinin asılları sözde bu kurala göre bulunmağa çalışılmıştır).

80 *Hilâl*: sivri uçlu, kemikten bir araç; eskiden, diş ve kulak karıştırmak için; ya da, yeni okuma öğrenen çocuklara sözcükleri işaret etmek için kullanılan çeşitleri vardı.

81 *Kadıköy*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısındaki bir semti.

82 *Kızkulesi*: bk. c. I, *Ağalık*, s. 108/n. 69

83 *Hazf*: 1. aradan çıkarma, ortadan kaldırma, yok etme, silme; 2. Arap dilbilgisinde, sözcüklerdeki kimi harflerin kaldırılması.

84 *Harem İskelesi*: Haydarpaşa ile Üsküdar arasında, Kızkulesi yakınlarında bir vapur iskelesi.

85 *Nasb*: 1. bir memurluğa tayin etme; 2. Arap dilbilgisinin debir harfin «üstün» [= e] denen hareke ile okunması.

HACİVAT — Bakalım bunu bilir misin?

KARAGÖZ — Çabuk sor!

HACİVAT — «Çengelköy»[86] aslından ne idi?

KARAGÖZ — «Çengelköy» aslından «Çingeneköy» idi, Çingene'ler azdı, çeribaşı kızdı, çayları[87] düzdü, bir çingar[88] koptu, çergeler uçtu, obalılar kaçtı, eşyaları kuyuya düştü, çengelle kuyudan çıkardılar, sonra Todi'ler[89] orada oturmadılar, çengel de orada kaldı, köy de «Çengelköy» oldu.

HACİVAT — Şimdi sana Arabîden bir şey sorsam cevap verebilir misin?

KARAGÖZ — Vızır vızır!

HACİVAT — «Yakbizu»[90] ne kelime?

KARAGÖZ — Yiyeceğim ama meydanda bir şey yok.[91]

HACİVAT — Anlaşıldı, Arabîden bir şey bilmiyorsun. Bir de Fârisîden sorayım. «Men» demek ne demek? «Tu» demek ne demek?

KARAGÖZ — Tuu senin suratına! Durup dururken suratıma tükürmeğe ne hakkın var?

HACİVAT — Fârisîce «men» demek «ben» demek, «tu» demek «sen» demek.

KARAGÖZ — Bu hesapça, tükürmek sen, sümkürmek ben, öyle mi?

HACİVAT — Gördün mü echeli![92] Suallerimin hiçbirine cevap veremedin! Sorduğum şeyler lâ-şey[93] kabîlinden,[94] pek kolay ve ehemmiyetsiz şeyler!

KARAGÖZ — Ulan, ben seninle eğleniyorum; bana güç şey sor be!

HACİVAT — Fârisîce tekellüm[95] eder misin?

---

86 *Çengelköy*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasındaki bir semt.
87 *Çay*: (Çingenece) kız.
88 *Çingar*: kavga, gürültü, hır.
89 *Todi*: (Çingenece) erkek; (burada) Çingene.
90 *Yakbizu*: kabz eder, alır. (*Kabz*: alma).
91 Karagöz *yakbizu* sözünü belki de *kuzu* sözcüğüne benzetiyor.
92 *Echel*: çok cahil, kara cahil.
93 *Lâ-şey*: bir şey değil, önemsiz.
94 *Kabîl*: gibi.
95 *Tekellüm*: konuşma.

KARAGÖZ — Evet, teverrüm[96] ederim.
HACİVAT — İsm-i şumâ çihest?[97]
KARAGÖZ — İspiri kim dövdü? Ulan, bana iftira etme!
HACİVAT — Canım, nasıl ispiri?
KARAGÖZ — «İspiri döven teres» diyorsun.
HACİVAT — Ben sana «İspiri dövmüşler» mi dedim?
KARAGÖZ — Ben de sana «Seyise izin vermişler» mi dedim?
HACİVAT — Bundan, bî-behre[98] olduğun anlaşıldı. Tekrâr Arabîye nakl-i kelâm[99] edelim.
KARAGÖZ — Çabuk ol!
HACİVAT — Destî-i ahmerde memlû olan mâ-i berdi kim nûş etti?[100]
KARAGÖZ — Hâşâ, benim o işten haberim yok.
HACİVAT — Hangi işten, bilâder?
KARAGÖZ — «Destici Ahmet Ağanın oğlunu kim puşt etti?» diyorsun.
HACİVAT — Hay eşek hay! Hani «Mektep gördüm, mektebe başladım» dedin. Mektep gören böyle ebkem[101] mi olur? Es'ilemin[102] hiçbirine sathî olsun cevap veremedin.
KARAGÖZ — Ayol, ben mektebe başladım ama, mektep yapılırken reçberlikle[103] başladım, çok çalıştım, ırgatbaşı olmak kısmet olmadı.
HACİVAT — Ya, «Mürekkep yaladım» dedin?
KARAGÖZ — Yaladım ama, bizim oğlanın hokkası odaya döküldü, karının korkusundan, tahta temizlensin diye dilimle yerden mürekkebi yaladım.
HACİVAT — «Elif yuttum» dedin?
KARAGÖZ — Pisboğazlık: Çakaleriği imiş, acele ile yuttum, çekirdeği gırtlağımda kaldı, az daha boğuluyordum.

---

96 *Teverrüm*: verem olma.
97 *İsm-i şümâ çihest*: sizin adınız nedir?
98 *Bî-behre*: nasipsiz, yoksun.
99 *Nakl-i kelâm*: sözü aktarma.
100 *Desti-i ahmerde memlû olan mâ-i berdi kim nûş etti*: kırmızı testide dolu olan soğuk suyu kim içti?
101 *Ebkem*: dilsiz, dili tutulmuş.
102 *Es'ile*: sualler, sorular.
103 *Reçber*: «rencber» sözünün bozulmuş biçimi, rençper.

HACİVAT — Hani canım «Kâğıt karaladım» dedin?

KARAGÖZ — Geçen kış oda penceresinin camı kırıldı, biz de kâğıt yapıştırdık. Bizim oğlan ona musallat olmuş, onunla oynuyor, ben de kızdım, paraladım.

HACİVAT — «Risâle-i Ahlâk okudum, Medhal-i Kavâid gördüm» dedindi?

KARAGÖZ — O ahbabımdır.

HACİVAT — O kim?

KARAGÖZ — Kim olacak? Osuruklu Vâhit.

HACİVAT — Bunlar nasıl lâkırdı? Hani, Karagöz, «Arabî de gördüm» dedin?

KARAGÖZ — Gördüm ya! Hem bir tane değil, üç dört tane, yanıbaşımızdaki konakta.

HACİVAT — Ne gördün, Karagöz?

KARAGÖZ — Ne olacak? Araba, kupa,[104] kara maça, orya, ispati.[105]

HACİVAT — Sen âdetâ terbiyesizlik ediyorsun! «Farisi gördüm» dedin?

KARAGÖZ — Onu komşunun bahçesinde gördüm, sen de görsen ağzının suyu akar.

HACİVAT — Ne söylüyorsun, canım?

KARAGÖZ — Kaysı be, kaysı!

HACİVAT — «Sarf gördüm» dedin, buna ne diyeceksin?

KARAGÖZ — Onu bir iki gün evvel kuyumcu çarşısından geçerken gördüm, aşıramadığımdan nâşî[106] hâlâ hırsım teskîn[107] olmamıştır.

HACİVAT — O ne o?

KARAGÖZ — Gümüş zarf.

HACİVAT — «Emsile»?

KARAGÖZ — Çok oldun! Şimdi suratına yapıştıracağım bir sille!

---

104 *Kupa*: 1. kapalı araba; 2. benekleri kırmızı yürek biçiminde olan iskambil kâğıdı çeşidi.

105 *Kara maça, orya, ispati*: iskambil kâğıdı çeşitleri. (Karagöz *Arabî* sözünü *araba* diye anlamış, oradan *kupa* sözcüğünü hatırlamış, bu sözcüğün doğurduğu çağrışımla da iskambil çeşitlerini saymıştır.)

106 *Nâşî*: dolayı.

107 *Teskîn*: yatıştırma, yatıştırılma.

HACİVAT — Hani «Binâ'ya çıktım» dedin?
KARAGÖZ — Binâya reçberlik ettiğim tarihte omuzumda çamur teknesiyle çıktım.
HACİVAT — «Maksûd» gördün mü?
KARAGÖZ — Maksud'u[108] görmedim, Hamparsum'la[108] görüştük.
HACİVAT — Canım, şimdi tecennün[109] edeceğim! Bunlar nasıl lâkırdı? «İzzî, İzzî»?
KARAGÖZ — Kıçına girsin eskicinin bizi!
HACİVAT — «Merah»?
KARAGÖZ — Sana selâm söyledi.
HACİVAT — Kim?
KARAGÖZ — Kim olacak? Ahçı Ferah.
HACİVAT — «Avâmil, Kafiye, İzhâr okudum» demiştin?
KARAGÖZ — Gene afyonu ters yutmuşsun galiba! Sen benim lâkırdılarımı niçin ters anlıyorsun? Baldızın adı «Kâmile», köroğlunun[110] adı da «Nakiye» dir. «Kâmile ile Nakiye Hisar'da oturduk» dedim.
HACİVAT — «Mantık 'bilirim» diyorsun; mantık neden bahseder, nasıl şeydir bakalım?
KARAGÖZ — Efendim, mantı mide fesâdından bahseder. Yufkayı bol yağda kızartırsın, üzerine kıyma, üstüne de yoğurdu dökersin, geçersin başına, senin elini bağlamalı, benim dahi ayağımı; sahana kaşığı çal ha çal!
HACİVAT — Sahanı başına geçsin! Fârisîden «Ta'lîm-i Fârisî»?
KARAGÖZ — Bizim komşudur nalıncının karısı.
HACİVAT — «Tuhfe-i Vehbî»?
KARAGÖZ — O ahbâbımdır, turşucu Vehbi.
HACİVAT — «Sübha-i Sıbyan»?
KARAGÖZ — Ha, bizim komşu.
HACİVAT — Gene ters bir şey mi söyliyeceksin, o kim?
KARAGÖZ — Kim olacak? Halıcı Süleyman!

---

108 *Maksud, Hamparsum*: Ermeni adları.
109 *Tecennün*: çıldırma.
110 *Köroğlu*: (burada) nikâhlı karı.

HACİVAT — Karagöz, sen aklını mı bozdun? «Pend-i Attâr»?
KARAGÖZ — Onunla orada konuştuk.
HACİVAT — Kiminle bilâder?
KARAGÖZ — Pendik'teki[111] aktarla.
HACİVAT — «Gülistân»?
KARAGÖZ — Apukuryada[112] bir kadının sırtında gördüm.
HACİVAT — Neyi, Karagöz?
KARAGÖZ — Güllü fistan.
HACİVAT — «Hafız divanı»?
KARAGÖZ — Onu kovdum.
HACİVAT — Kimi?
KARAGÖZ — Hırsız Yuvan'ı.
HACİVAT — Seni maymun seni! Sen âdetâ lisân-ı mâder-zâdın[113] olan Türkçe tekellüme[114] bile muktedir değilsin, seni cahil musîbet! «Hiçbir şey bilmem» desen ne olur?
KARAGÖZ — Neyi bilmem ulan? Yemeyi de bilirim, içmeyi de bilirim.
HACİVAT — Onu herkes bilir, echel köpek!
KARAGÖZ — Artık hiddetim galeyân-i mâcerâya başladı![115] Köpek sensin köpoğlu köpek! (*Hacivat'a vurur, Hacivat gider.*) Bakar mısın bir kere kerataya! Ulan, bana hocalık edeceğine evine git de çocuklarını okut! Hamd olsun, şimdiye kadar sâye-i pâdişâhî ve sâye-i velî-ni'mette[116] aç kalmadım! Afyonu ziyâde kaçırmış, keyfini burada süreceksin!

Gidersin de ben burada yelken gemisi gibi hava mı kollarım? Çekileyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne sûret gösterir! (*Temennâ ederek gider.*)

---

111 *Pendik*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında bir semt.

112 *Apukurya*: Hıristiyanların büyük perhize girmek üzere bulunduklar zaman.

113 *Lisân-i mâder-zâd*: anadili.

114 *Tekellüm*: bk. n. 95

115 *Hiddetim galeyân-i mâcerâya başladı*: lûgat paralamaya kalkışan Karagöz, sözcükleri yerli yersiz kullanıyor; «öfkem kabarmağa başladı» demek istiyor.

116 *Sâye-i pâdişâhide ve sâye-i velî-ni'mette*: velinimet olan padişahın sayesinde.

(*Şarkı ile perdeye Kanlı Kavak konur.*)

(*Şarkı Hicâz*[117])

[118] Esîrin oldum ey zülf-i kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim
(*Nakarât*)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhün gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Güzelsin bî-bedelsin dil-sitansın
Bulunmaz misli yok şûh-i cihansın
Ve lâkin âfet-i devr-i zamansın
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

KARAGÖZ — (*Kanlı Kavak'ın üstüne düşer.*) Vay anasını sattığımın herifi vay! Buraya domuz kapanı kurmuş beni tutmak için. — Hácivat, Hacivat!

HACİVAT — (*İçeriden.*) Ne var, ne istersin Karagöz?

KARAGÖZ — Aşağı gel aşağı!

HACİVAT — (*Perdeye gelir.*) Hayrola, Karagöz!

KARAGÖZ — Hayrı mayrı yok! Aşçının aşını yedim, başçının başını yedim, şu senin neni yedim, a kerata? Beni tutup da eline ne geçecek?

117, 118 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352/n. 60, 61

HACİVAT — Ne dediğini anlamıyorum ki!

KARAGÖZ — Bu domuz kapanını kurmuşsun, benim kuyruğumu kapana sıkıştırmak için mi?

HACİVAT — Sen aşağı in de ben onun ne olduğunu anlatırım.

KARAGÖZ — (*Ağaçtan aşağı iner.*) Anlat bakalım!

HACİVAT — Bilâder, buna adla sanla «Kanlı Kavak» derler. Bunu ben buraya koymadım, bu eskiden beri buradadır.

KARAGÖZ — Seninle konuştuğumuz vakit yoktu, ne zaman çıktı?

HACİVAT — Sana öyle geliyor, bu şecer-i bâlâ[119] ve çeşme-i ra'nâ[120] eskiden beri buradadır.

KARAGÖZ — Şekerci Ali Ağa, çeşme başında Rânâ, ben onların ikisini de buradan kaldırırım.

HACİVAT — Karagöz, senin anladığın kantar Bursa'da kestane tartar.

KARAGÖZ — Ben Bursa'da tartmıyacağım, burada tartacağım.

HACİVAT — Buna meşhur «Kanlı Kavak» derler, Karagöz!

KARAGÖZ — Kalın kabak ise ben bunu keser, ahçıya satarım.

HACİVAT — Uzun lâfın kısası: Sen bunun yanında çok dolaşma, sonra sana bunun ziyanı dokunur, ben bu kadar söylüyorum! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ey kalın kabak! Hacivat'ın yediği halta bak! Sen burada çok duracak mısın, yoksa kalkacak mısın? Sen kalkmazsan ben seni kaldırırım. Ulan, burada bir çocuk var, vay puşt vay! Bir de çeşme var; Hacivat dediydi, «Bir çeşme-i rânâ» diye ballandırdı. Bu çeşmeden su içeyim. (*İçer.*) Ey kalın kabak! Sana yarım saat mühlet, yarım saate kadar kalktın ne âlâ; kalkmazsan, ben senin dalını budağını keser, parça parça yaparım. (*Gider.*)

119 *Şecer-i bâlâ*: yüksek ağaç.

120 *Çeşme-i ra'nâ*: güzel çeşme.

(Şarkı ile Âşık Hasan[121] ile oğlu Muslu gelirler.)

(Şarkı Tâhir)

[122] Senin yazın kışa benzer
Sevda çekmiş başa benzer
Çok içmiş sarhoşa benzer
(Nakarât)
Dağlar dağlar yüce dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Mor benefşem boynun eğmiş
Yaprakları suya değmiş
Yazın yeşil kemha geymiş
Kışın ak sadeli dağlar
Dağlar dağlar yüce dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Serviden uzun meşesi
Derd ile aşka düşesi
Top top olmuş benefşesi
Burça burça kokan dağlar
Dağlar dağlar yüce dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

---

121 *Âşık Hasan*: gerek bu oyunda, gerek *Şairlik* oyununda (bk. c. III) perdeye çıkarılan saz şairi Âşık Hasan tipinin, ünlü saz şairi Temeşvarlı Gazi Âşık Hasan (XVII. yy.'ın ikinci yarısı) dan izler taşıdığı düşünülebilir Karagöz'deki Âşık Hasan'ın perdeye gelirken söylediği *Senin yazın kışa benzer* diye başlayan ve Gazi Âşık Hasan'ın olduğu sanılan türküyü okuması da bu görüşü kuvvetlendirmektedir. *Kanlı Kavak* oyununda olayın Serez'le Selânik arasında bir yerde geçmesi; *Şairlik* oyununda da Âşık Hasan'ın «Selânik tarafından gelmiş bir âşık» diye tanıtılması ile Temeşvarlı Gazi Âşık Hasan'ın Rumeli'li oluşu ayrıca dikkate değer. Temeşvarlı Gazi Âşık Hasan, yeniçeri ocağından yetişmiş, Rumeli'de, sınır boylarında askeri ve sınır halkını yüreklendirici şiirler söylemiş asker-derviş (Bektaşî) bir şairdir; ünü XVIII. yy. sonlarına kadar sınır boylarında unutulmamıştır. (bk. Fuat Köprülü, *Türk Saz şairleri Antolojisi*, c. II, İstanbul 1940, s. 75 - 76).

122 Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8).

Şiiri karşılaştırmak için bk. Çankırılı Ahmet Talât, *Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, İstanbul 1928, s. 30 - 31; Ali Canip (Yöntem), *Edebiyat*, 2. bas., İstanbul 1928, s. 287 - 288; Eflâtun Cem Güney, *Halk Türküleri*, c. I, 2. bas., İstanbul 1956, s. 14

Âşık Hasan der varalım
Şer işi hayra yoralım
Ölmeden bir dem sürelim
Safâsın sürdüğüm dağlar
Dağlar dağlar yüce dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

ÂŞIK HASAN — Evlâdım Muslu!

MUSLU — Ne var efendim babacığım?

ÂŞIK HASAN — Gele gele nereye gelmişiz haberin var mı?

MUSLU — Nereye gelmişiz, babacığım? Ben sizin gezdiğiniz yerleri bilmem.

ÂŞIK HASAN — Nereye geleceğiz? Serez'le Selânik'in arasında meşhur «Kanlı Kavak»ın önüne gelmişiz.

MUSLU — Ne olur buraya gelmekle, babacığım?

ÂŞIK HASAN — Ne mi olur? Buraya çift gelen tek gider, tek gelen hiç gitmez, buna «zalim Kanlı Kavak» derler, oğlum!

MUSLU — Tevekkül[123] olur, bu musîbet yerden geçeriz.

ÂŞIK HASAN — Evlâdım, Muslu'm, bir gazel oku da şuradan geçelim!

MUSULU — Âh, efendim babacığım, siz dururken ben sizin yanınızda nasıl gazel okurum? Siz söyleyin de şuradan geçelim!

ÂŞIK HASAN — Peki evlâdım, sen benim dâmenimi[124] bırakma!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Herif, «Dümenimi bırakma» diyor, galiba kaptan olacak!

(*Âşık Hasan gazel okumağa başlar, oğlu Muslu arkasından gelir.*)

(*Gazel*)

[125] Boyadı sînemi al kana meded dîdelerim
Nola bir gün beni râhat koya bu çeşm-i terim

---

123 *Tevekkül*: alınyazısına boyuneğme.

124 *Dâmen*: etek.

125 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün*

Gözlerim bağrımı al kana boyadı, medet! Bu yaşlı gözüm bir gün

Gam-i hicrân ile âlûd olalı baht-i siyâh
Aman Allah dili sûz eyledi âh-i şererim

Bu felekte dili şâd etmeğe sa'y eyler iken
Niçün olsun bu cihanda bana hem-pâ kederim

Rûz ü şeb nâs-i cihan neşve ü zevkinde olur
Neye ben kendime gam-hâneyi mesken ederim

Aşkı'yâ tâlii yazmış ezelî böyle Hudâ
Deye gör dil kaderimdir kaderimdir kaderim

(*Cin gelir, Muslu'yu alır götürür.*)

ÂŞIK HASAN — Evlâdım, Muslu! Muslu!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Alıver kökenci,[126] muşlu![127]
ÂŞIK HASAN — Evlâdım, Muslu! (*Arkasına döner bakar ki Muslu yok.*) Eyvah, zalim Kavak! En sonunda bana

---

beni rahat bıraksa ne olur? — Kara baht ayrılık gamı ile karışalıdan beri, aman Allah! ahımın kıvılcımı gönlümü yaktı. — Bu dünyada gönlümü sevindirmeğe çalışırken, bu cihanda kederim bana niçin ayakdaş olsun? — Dünya halkı gece gündüz keyif ve zevkinde iken, ben neden gam yerini kendime konut ediniyorum? — Ey Aşkî! Tanrı ezelde talii böyle yazmış; ey gönül! şöyle de: «alınyazımdır, alınyazımdır, alınyazım».

126 *Kökenci*: eskiden, yangın tulumbalarında, yangına su sıkılan borunun hortuma bağlandığı yere *köken*, bunu bağlamakla görevli kişiye *kökenci* denirdi. Bir yangın tulumbası sandığının, öbür uşaklara (tulumbacılara) oranla, imtiyazlı beş tulumbacısı vardı: 1) *Reis*, 2) *İkinci Reis*, 3) *Borucu* 4) *Hortumcu*, 5) *Kökenci*. — Kökenci, yangın yerinde her zaman en tehlikeli yerde bulunan borucunun hemen yanında dururdu. (Bu açıklama, bilgin dostum sayın Reşat Ekrem Koçu'nun 19. 9. 1968 tarihli mektubuyla lûtfettiği bilgiden alınmıştır.)

(*Reis İnce Hasan*) *Suphi'yi kökenci yaptı. Suphi'nin vazifesi ehvenleşmiş ise de tehlikesi artmış idi. Çünki borucu ile birlikte damlara çıkmak, ateşe herkesten yakın bulunmak mecburiyetinde idi.* (Nabi-zâde Nâzım, *Zehra*, VII)

127 *Muşlu*: eskiden, yangın tulumbası sandığını taşıyan takımlardan birinin adı. Yangın tulumbası sandıkları dört uşak (tulumbacı) tarafından taşınırdı. Dört kişi bir takım sayılır ve her sandıkta 2 - 5 takım uşak bulunur, takımlar da rakamlarla değil, isimlerle anılırdı: 1. takıma *Beygirci*, 2. takıma *Muşlu*, 3. takıma *Karakaçan*, 4. takıma *Zeybek* denirdi. 5. takım her sandıkta bulunmazdı; beş takım tulumbacı çıkaracak kadar büyük sandıklar, 5. takımına herhangi bir ad verirdi (R. E. Koçu, ad. geç. mektup).

edeceğini ettin mi? Bir tanecik evlâdımı bana çok mu gördün? Ben de senin her bir dalına, her bir yaprağına ayrı ayrı bir gazel söyleyim de seni dil-hûn[128] edeyim!

[129] Kavak ver nazlı evlâdım korkmadan
Valdesinin ciğergâhın yakmadan
Benim âhım âsumâna çıkmadan
Zâlim kavak gönder benim Muslu'mu

KAVAK —
Adım Kanlı Kavak kendim peridir
Bunun buracığı hicran yeridir
Korkma evlâtçığın hâlâ diridir
Kanlı Kavak nitsün senin Muslu'nu

ÂŞIK HASAN — Bakar mısın bir kere? İnsan gibi söylüyor.

Gönder evlâdımı zâlim göreyim
Dünyada sağ olduğunu bileyim
Yavrusuz bir tende canı neyleyim
Zâlim Kavak gönder benim Muslu'mu

KAVAK —
Ben Kavak'ım Kanlı nâmım var benim
Gece gündüz işim âh ü zâr benim
Senden özge çok düşmanım var benim
Kanlı Kavak nitsün senin Muslu'nu

ÂŞIK HASAN — Eyvahlar olsun! Bu kadar beyit söyledim de imana bile gelmedi. — Ey Kavak, dalın budağın kurusun, yaprakların dökülsün! (*Beyit söyler.*)

[130] Ey murâdım aksine devr eyleyen çarh-i felek
Şimdi gönlüm ber-murâd[131] olmak diler nitsem gerek

Atam sazım, verem serim,[132] geldi ecel tuttu girîbânı-

---

128 *Dil-hûn*: yüreği kanlı, yüreği kan ağlayan, çok üzgün.
129 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3 ve 6 + 5)
130 bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 140 /n. 233
131 *Ber-murâd*: murada ermiş, dileğine kavuşmuş.
132 *Atam sazım, verem serim*: sazımı atayım, başımı vereyim.

mu,[133] Azrail almak diliyor canımı, yâ Rab mahşerde kavuştur evlâdımı!

[134] Kimseler görmüş değildir can bedenden gittiğin
İşte ben gözümle gördüm hele cânımdır giden

Evlâdım! Muslu'm! (*Kendini ağaca vurur.*) Muslum! (*Cin, Muslu'yu getirir, bırakır gider.*) Muslu'm!

MUSLU — Ne var, efendim babacığım?

ÂŞIK HASAN — Aman evlâdım, geldin mi?

MUSLU — Geldim, babacığım!

ÂŞIK HASAN — Gel, seni dünya gözüyle göreyim, evlâdım!

MUSLU — Gör, babacığım!

ÂŞIK HASAN — Nasıl oldu da seni koyverdiler?

MUSLU — Beni aldılar götürdüler bir çayırlık mahalle,[135] orada birtakım çocuklar var, beni de onların içine bıraktılar, çocuklarla başladım oynamaya. Birisi geldi, beni yanına çağırdı, «—Senin babanın âh ü zârına[136] tahammül gelmez, seni babanının yanına götüreceğim!» diye beni aldı, gene buraya bıraktı gitti.

ÂŞIK HASAN — Gel evlâdım, seni der-âguş[137] edeyim!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay kerata vay! «Gel seni sarhoş edeyim» diyor.

ÂŞIK HASAN —

[138] Doğdu çün vuslat hilâli geldi cânım müjdeler
Bedr olup karşımda durdu mihribânım müjdeler
Âşık-i hüsne değil gam ömrü de olsa tamâm
Bu kadar gördüm seni rûh-i revânım müjdeler

MUSLU — Âh efendim, babacığım, senin sözlerinden müteessir oluyorum.

ÂŞIK HASAN — Gel evlâdım, seni bir öpeyim!

MUSLU — (*Yanına gelir.*) Geldim efendim babacığım!

---

133 *Girlbân*: yaka.

134 bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 124 /n. 164

145 *Mahal* : yer.

136 *Âh ü zâr* : ah etmek ve inlemek.

137 *Der-âgâş*: kucaklama.

138 bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 141-142]/n. 238

ÂŞIK HASAN — (*Öper.*) Âh evlâdım, Muslu'm!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Muslukçu baba, musluğu koparacaksın!

ÂŞIK HASAN — Evlâdım, bir gazel söyleyim, beraber buradan gidelim.

MUSLU — Peki babacağım.

ÂŞIK HASAN —

[139] Gel ey dilber kan eyleme
Seni kandan sakınırım
Esen yelden doğan aydan
Seni günden sakınırım

Tabîbim hışm ile bakma
Ben kulun hâtırın yıkma
Yanağına güller takma
Seni gülden sakınırım

Yola gider yoldaşım var
Haldan bilir haldaşım var
Üç yaşında kardaşım var
Seni ondan sakınırım

Severim ben seni çoktan
Bir inâyet oldu Haktan
Sen kuzuyu ben bu kurttan
Seni benden sakınırım

(*Giderler.*)

KARAGÖZ — (*Aşağı gelir.*) Ey kavak! Sen hâlâ burada mısın? (*Yukarıdan bir Cin gelir, «miyav» diye bağırır.*) — Ulan! Mart ayına daha vakit var ama, kediler vakitsiz kızmış. — Kış![140] (*Cin gelir.*) Pist! Oşt! Yaz! Ağustos! Kasım!

---

139 Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8)
Metin: Âşık Ömer (? - 1707).

140 *Kış*: 1. kanatlı hayvanları ürkütüp uzaklaştırmak için çıkarılan ses; 2. yılın dört mevsiminden biri, soğuk mevsim (karşıtı: *yaz*).

Mayıs![141] — Ulan, tuhaf şey! Ne desem gitmiyor. — Bum! Küçük bum! Büyük bum! — S..inde bile değil!

CİN — Piti piti pâkô!

KARAGÖZ — Vay! Bu «Piti piti pâkô» imiş!

CİN — Piti piti pâkô! Buraya koy, buraya koy, mırnaaav!

KARAGÖZ — Ne tuhaf şey! «—Piti piti pâkô! Buraya koy, buraya koy!» diyor. Bu cinlerin i.nesi. Dur şunun üstüne çıkayım! (*Çıkar.*)

CİN — (*Havaya doğru yükselir.*) Piti piti pâkô! Zırr zırr zırr!

KARAGÖZ — Aman, Piti piti pâkô! Sayım da yok suyum da![142] Beni yere bırak!

(*Cin, Karagöz'ü yukarı götürür; Karagöz'ü çarpıp aşağı atar.*)

—Ulan, bana ne oldu? Hacivat gelirse benimle eğlenecektir. Bir elim bir tarafta, bir elim öbür tarafta, bir ayağım bir tarafta, bir ayağım öbür tarafta! Cemcenâbet bir şey oldum!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz!

KARAGÖZ — Ne var? Adımı mı öğreneceksin?

HACİVAT — Nedir bu kılık kıyafet?

KARAGÖZ — Sıçanlara ziyafet!

HACİVAT — Karagöz, sen çarpılmışsın!

KARAGÖZ — Hacivat, buna ne çare?

HACİVAT — Çaresi var ama, bir daha bana el kaldırmaz mısın?

KARAGÖZ — Hayır, tekme ile vururum!

HACİVAT — Ben şimdi dua ederim, sen de «âmin!» de!

KARAGÖZ — Başüstüne, Hacivat!

HACİVAT — (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!

KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Âmin efendim âmin!

HACİVAT — Eşünlünün meşünlüsü, meşünlünün eşünlüsü!

---

141 *Yaz, Ağustos, Kasım, Mayıs*: Karagöz, Cin'i kovmak için «kış» demiş, sonra da onun ikinci anlamı olan «kış mevsimi»ni ve oradan doğma bir çağrışımla mevsimleri ve ayları hatırlamış. Daha önce de, kedi sesi dolayısıyle «Mart ayı»ndan söz etmişti.

142 *Sayım da yok suyum da*: «sayım suyum yok», 1. çocuk oyunlarında, bir ara oyunu bırakmak gerekince, ebeye haber vermek için söylenen söz; 2. bir işde şakaya yer verilmeyeceğini anlatmak için söylenen söz.

KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Âmin efendim âmin!
HACİVAT — (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli...

CİN — (*gelir*) Zırr zırr zırr! (*Hacivat'ı alır.*)
HACİVAT — Karagöz, gidiyorum!
KARAGÖZ — Uğurlar olsun, Hacivat!
(*Cin, Hacivat'ı çarpar, aşağı atar.*)

HACİVAT — Karagöz!
KARAGÖZ — Haaa!
HACİVAT — Aman Karagöz, ben de çarpıldım!
KARAGÖZ — Şimdi ne yapacağız, Hacivat?
HACİVAT — Ben gene dua ederim, sen «âmin!» de. (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Âmin efendim âmin!
HACİVAT — (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Âmin efendim âmin! — Hacivat, geliyor zırıltı!
HACİVAT — (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!
KARAGÖZ — Âmin efendim âmin!

(*Cin, Hacivat'ı alır götürür, iyi eder, aşağı bırakır.*)
HACİVAT — Çok şükür, Karagöz, kurtuldum! Varayım eve gideyim!
KARAGÖZ — Aman Hacivat, ne yapıyorsun? Ben böyle mi kalacağım?
HACİVAT — Haydi, arkadaşımsın, dua edeyim! (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!
KARAGÖZ — Âmin efendim âmin!

CİN — Zırr zırr zırr! (*Karagöz'ü alır, perdenin ortasına gelir, Hacivat duayı bitirir, Karagöz asılı kalır.*)
KARAGÖZ — Hacivat! Hacivat!
HACİVAT — Ne var, Karagöz?
KARAGÖZ — Hani dua?
HACİVAT — Dua bitti.
KARAGÖZ — Ben böyle hevenk üzümü gibi kalacak mıyım? Kuzum Hacivat, duaya başla!

HACİVAT — (*Makam ile.*) El-cinli melâ, kel-cinli melâ, kebap kestane mestane!
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Âmin efendim âmin!

CİN — Zırr zırr zırr! (*Karagöz'ü alır gider, iyi eder, Karagöz eski haliyle perdeye gelir.*)
KARAGÖZ — Çok şükür, Hacivat, kurtuldum!
HACİVAT — Ey Karagöz'üm, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Yorulduk, Hacivat, edelim mola! (*Hacivat'a vurur, Hacivat gider.*)
— Ey Kalın Kabak! Akşamdan beri bana ettiğin elverir, ben de senin dalını budağını keseyim de gör! (*Gider.*)

— Abla! Şu bizim balta nerede?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne yapacaksın baltayı?
KARAGÖZ — Aşağıda biraz odun var, keseceğim.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al, kocağım, baltayı!

KARAGÖZ — (*Baltayı alıp perdeye gelir.*) Ey Kalın Kabak! Şimdi nasılsın? (*Kavak'ın üstüne çıkar, şarkı ile Kavak'ı kesmeğe başlar.*)

(*Şarkı Râhat-ül-ervâh*)

143 Kavak kavaktan uzundur
Asmada biten üzümdür
Yâr benim iki gözümdür
(*Nakarât*)
Sen kaldır çıtı-pıtı kolların
Meze vermiyor beyaz ellerin

Kavakta turna sesi var
Yârimin fino fesi[144] var
O yârin gayrı nesi var
Sen kaldır çıtı-pıtı kolların
Meze vermiyor beyaz ellerin

143 Ölçek : 8, ("Nakarât" beytinde ölçek: 10).

144 *Fino fes*: çok iyi fes, cok küçük fes. (*Fino*: İtalyanca sıfat: 1. ince, zarif, âlâ, seçkin; 2. pek küçük. [Şemseddin Sami, *Kamus-i Türkî*]). Bu deyim hem erkek, hem kadın feleri için kullanılırdı:

Kavak kavaktan seçilmez
Acıdır suyu içilmez
Cilveli yârdan geçilmez
Sen kaldır çıtı-pıtı kolların,
Meze vermiyor beyaz ellerin

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, sen ne yapıyorsun? Oturduğun dalı kesiyorsun, sonra düşersin.[145]

KARAGÖZ — Defol şuradan kerata! (*Hacivat gider. Karagöz gene kesmeğe başlar, dal kesilir, Karagöz aşağı düşer.*) — Vay kerata! Bu benim düşeceğimi bildi, öleceğimi de bilir! (*diye Hacivat'ı çağırır.*) — Hacivat, aşağı gel!

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne var, ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Sen benim düşeceğimi bildin, öleceğimi de bil bakalım!

HACİVAT — Ulan budala, o belli bir şey! Oturduğun dalı kesiyordun, dal kesildi, sen de düştün. Bir insanın öleceği belli olur mu?

KARAGÖZ — Öyleyse her şeye ne karışıyorsun, a kerata! (*Vurur, Hacivat gider.*)

— Şurada biraz uyku uyuyayım! (*Karagöz, Kavak'ın altına yatar uyur. Kavak'tan bir yılan çıkar, Karagöz'ün burnunu diliyle yalar. Karagöz, uykusunda sivrisinek zannıyle birkaç defa «kış!» diye kovar. Bir de uyanır bakar ki, Yılan boylu boyuna karşısında duruyor.*) Ulan! Kavak filiz vermiş! (*diye balta ile Yılan'ı öldürür.*) Şu kesilen dalları eve götüreyim bari! (*derken elinde değnek bir Arnavut, Hacivat tarafından gelir; Karagöz, elindeki baltayı arkasına saklar.*)

I. ARNAVUT — Ha mori![146] Çim çesti bu beylik koruyu, mori?

Aman Âlim âhû gözlüm
Fino fesini giy başına.
(Halk türküsü)

Sar bir değirmi pullu yemeni fino fese
(Erdernlu Vâsıf)

145 *Oturduğu* [= *bindiği*] *dalı kesmek*: Nasreddin Hoca fıkrasının karagöz oyununa uyarlanması.

146 *Mori*: Arnavut'ların dil peresengi bir söz.

KARAGÖZ — Ben kesmedim, kesenin eline...! Altına oturur bitleniyordum.
I. ARNAVUT — O elindeçi nedir?
KARAGÖZ — Şimdi boku yedik! Baltanın demiri olmasa sapını götüme sokarım! — Efendim, elimdeki saz.
I. ARNAVUT — Ver de tım tım yapayım.
KARAGÖZ — Burguları yok.
I. ARNAVUT — Burgusuz olsun, mori!
KARAGÖZ — Telleri kopmuş.
I. ARNAVUT — Telsiz olsun, mori!
KARAGÖZ — Doğrusunu isterseniz, çubuk.
I. ARNAVUT — Ha mori, yorgun argın celdim, cetir bir nefes fas fas çeçeyim!
KARAGÖZ — Tıkalı.
I. ARNAVUT — Tıkalı olsun, mori!
KARAGÖZ — Lülesi yok.
I. ARNAVUT — Lülesiz olsun; mori!
KARAGÖZ — Bok olsa içecek.
I. ARNAVUT — Mori, elindeçini coster!
KARAGÖZ — (*Çabukluk ile gösterir çeker.*) Na! na!
I. ARNAVUT — Mori, doğri coster!
KARAGÖZ — (*Makam ile.*) Na-na, na-na, na-na, nâ!
I. ARNAVUT — Ha mori, elindeçi balta!
KARAGÖZ — Evet efendim, balta.
I. ARNAVUT — Ha mori, sen mi çestin bu koruyu?
KARAGÖZ — Ben kesmedim efendim, elimdeki balta kesti.

I. ARNAVUT — (*Arkadaşını çağırır.*) Ha mori, Celo Pâşa!
II. ARNAVUT — (*İçeriden.*) Ne var mori, Bayram Pâşa?
I. ARNAVUT — Koruyu çeseni bulduk, buraya cel mori!

(*Şarkı ile II. Arnavut gelir.*)

147 Tuna'da çırpar bezini
Kim sarmaz Bulgar kızını

147 Ölçek: 8
Şarkının bütünü için bk. c. II, *Meyhane*, s. 504

Öpeydim elâ gözünü
Öpeydim elâ gözünü
(*Nakarât*)
Kim sarmaz Bulgar kızını

II. ARNAVUT — Mori, ne istersin?
I. ARNAVUT — Beylik koruyu çesen bu adam.
II. ARNAVUT — Buna ne ceza yapacaksın?
I. ARNAVUT — Ne yapalım? Sen söyle!
II. ARNAVUT — Ha mori, sen söyle!
I. ARNAVUT — Ha mori, sen söyle!
KARAGÖZ — Uydurduk! «Tut tutmaz»[148] oynar gibi o ona atıyor, o ona!
I. ARNAVUT — Kafasını çeselim.
II. ARNAVUT — Yazıktır mori, yazıktır!
KARAGÖZ — (*II. Arnavut'un yanına gelir.*) Yazıktır efendim, pek yazık!
I. ARNAVUT — Ne yapalım?
II. ARNAVUT — Derisini yüzelim, içine saman dolduralım.
KARAGÖZ — İnâyetinle yerin dibine gir!
I. ARNAVUT — Yazıktır mori, yazık!
II. ARNAVUT — Ne yapalım?
I. ARNAVUT — Ellerini ayaklarını bağlayalım, baş aşağı asalım.
II. ARNAVUT — Yazıktır mori, yazık!
KARAGÖZ — Yazıktır efendim bana, pek yazık!
I. ARNAVUT — Bunu tutalım, tabanlarına beş yüz değnek vuralım, boynuna bir ip takalım, sokak sokak cezdirelim.
II. ARNAVUT — Mori, tut a!
(*Arnavutlar Karagöz'ü tutarlar, sırt-üstü yatırırlar, başlarlar dövmeğe.*)
I. ARNAVUT — Mori, Biiir! İçiii! Uuuuç! Döööört! Beeeş! Yetmiiiş! Seçseeen! Doksaaan!
KARAGÖZ — Arnavut'lar hesabı şaşırdılar, bu iyi!
II. ARNAVUT — Mori, yanıldık!
I. ARNAVUT — Mori, bâştan! — Biiir! İçiii! Döööört! Se-

148 *Tut tutmaz oyunu*: ?

çiiiz! Dokuuuz! On biiir! On dokuuuz! Yetmiş altıı! Seçsen dokuuuz! Beş yuuuz!

II. ARNAVUT — Mori, yanıldık!

I. ARNAVUT — Mori, bâştan! — Biiir! Beeeş! Seçiiiz! On biiir! Yirmi beeeş!

KARAGÖZ — Ey! Beni dayakla öldürecekler! Bunlar hesap bilmiyorlar!

II. ARNAVUT — Yanıldık mori, yanıldık!

I. ARNAVUT — Mori, bâştan! — Biiir! On biiir! Yirmi seçiiiz! Altmış yediii! Yetmiş dokuuuz! Yuz elli beeeş! İçi yuz otuuuz!

II. ARNAVUT — Mori, yanıldık!

I. ARNAVUT — Mori, bâştan! — Biiir! Beeeş! Otuuuz! Altmış biiir!

KARAGÖZ — Sabaha kadar dayak yiyeceğiz!

I. ARNAVUT — Mori, tut a mori!

(Karagöz'ü tutarlar, boynuna bir ip takarlar, başlarlar sokak sokak gezdirmeğe. Makam ile evvelâ biri söyler, sonra hepsi beraber söylerler.)

Yaş kesenin hali budur hey!
Yaş kesenin hali budur hey! *(Mükerrer.)*

(Birkaç defa dolaşırlar, Karagöz boynundaki ipi Kavak'ın köküne bağlar, kaçar.)

II. ARNAVUT — Mori, yürüsen e!

KARAGÖZ — *(Pencereden.)* Bak, koskoca kütüğü yürütebilirsen aşk olsun sana!

II. ARNAVUT — Ben seni tanırım tom-tom sakallı, oturak boylu herif! Ne zaman yakalarım, s..erim anamı! *(Arnavut'lar gider.)*

KARAGÖZ — İstediğin kadar s.. anamı!

(Perdeye gelir, kesilen dalları birer birer eve götürür, kökü de götürür.) — Daha var mı acaba? *(derken Hacivat gelir.)* Bir dal daha varmış! *(Hacivat'ı omuzuna alır, götürürken.)*

HACİVAT — Ulan, ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Ben seni Kavak'ın dalı zannettim.

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Müteveffâ[149] kargalar gözünü oya! (*Vurur.*)
HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!
KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)
HACİVAT — Yiyecek ekmek bulma!
KARAGÖZ — Devlet millet sayesinde has fırıncala yer gene vururum! (*Vurur.*)
HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste mâzûr!

150 Hatâ ettimse affa mazhariyyetle inâyet kıl
Huzûrunda efendim maksadım celb-i meserrettir
Yüzün sür hâk-i ulviyyet-penâh-i hâkine Fahrî
O hâk-i pür-necâbet kûhl-i erbâb-i sadâkattir

Her ne kadar efendimin huzûrunda sürç-i lisân ettimse af ola!

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben sana neler yaparım! (*Birkaç temennâ ederek gider.*)

---

149 *Müteveffâ*: vefat etmiş, ölmüş.

150 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

. - - . . - - - . - - - . - - -

Efendim, yanlış yaptımsa lûtf edip bağışla; maksadım, (senin) huzuruna neşe getirmektir. Fahri! (onun) yücelik sığınağı (olan) toprağına yüzünü sür, o soyluluk dolu toprak sadık kimselerin sürmesidir.

(Hayalî Ömer Fahri, bu oyunun Giriş bölümünde Hacivat'ın monoloğunu epey değiştirdiği gibi, Bitiş bölümüne eklediği bu şiirle de alışılagelmiş biçimden ayrılmıştır. Hayalî Ömer Fahri için bk. s. 268/n. 4)

Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8)

KANLI NİGÂR

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. I, *Kanlı Nigâr yahut İki Zalime Avretler yahut İki Kıskanç Karılar* (s. 121 - 185), Hannover 1924

Çeşitlemeler:

Karl Süssheim, *Die Moderne Gestalt des Türkischen Schattenspiels (Qaragöz), İki Kıskanç Karı* (s. 739 - 773), «ZDMG», 63, 1909 (Kâtip Salih'ten alınmıştır)

Şarkılı ve Kantolu Karagöz Kitabı, cüz 3, *İki Kıskanç Hemşireler yahut Biçare Delikanlı*, sahip ve nâşiri: Asya Kütüphanesi sahibi İhsan Rahim, Hürriyet matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Mecmûa-i Hayâl, cüz 5, *Karagöz'ün Soyulup Dayak Yemesi*, (oyunun ilk yarısı); cüz 6, *Karagöz'ün Karaman Koyunu Olması*, (oyunun ikinci yarısı), müstensihi: Yorgi, Cihan matbaası, İstanbul 1325 (1909)

Theodor Seif, *Drei Türkische Schattenspiele, İki Kıskanç Hemşireler yahut Biçare Delikanlı* (s. 124 - 134), «Le Monde Oriental», XVII, 1923

K. M. Vasıf (Okçugil), *Tefeyyüz Kütüphanesi Karagöz Kitapları Serisi*, 3, *İki Kıskanç Kadın*, Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

Mustafa Nihat Özön, *Kanlı Nigâr*, Remzi Kitabevi, Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası, İstanbul 1941 (Ritter'den aktarma)

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Kanlı Nigâr Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi; Fiş No. A 5 ve B 11; Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü arşivi; İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kanlı Nigâr Oyunu* (s. 252 - 574), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Hayalî Memduh, *Nigâr Faslı*, (mükemmel oyun), yazma, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 65/2

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KANLI NİGÂR (I. Zenne)
SALKIM-İNCİ (II. Zenne)
DİMYAT-PİRİNCİ (III. Zenne)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (IV. Zenne)
ÇELEBİ (Hercai-Menekşe)
SARHOŞ (Dayı Manca)
ARAP (Mercan Ağa)
BEBERUHİ (Altıkulaç)
ZEYBEK (Bursalı Sarı Efe)

KANLI NİGÂR

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Segâh*)

[1] Gördün de beni bend ettin
Ne suçum gördün terk ettin
Agyâr[2] ile ülfet[3] ettin
(*Nakarât*)
Ne suçum gördün terk ettin

Şaka deyü takılırsın
Bana gizli bakınırsın
Beni bilmez mi sanırsın
Ne suçum gördün terk ettin

Seni tenhâda bulayım
Bir sözüm vardır sorayım
İznin olursa sarayım
Ne suçum gördün terk ettin

Hay Hak!

---

1 Ölçek : 8 (4 + 4 ve duraksız 8)
2 *Agyâr*: başkaları, rakipler.
3 *Ülfet*: dostluk, görüşüp konuşma.

[4] Sultan Mehemmed-i pür-kerem
Şâhinşeh-i Dârâ-haşem
Kılsın Hudâ-yi lem-yenem
Her dem azîz ü muhterem

Durdukça bâkî nüh felek
Olsun duâ-gûnun melek
Farzdır bize âmin demek
Hakk-ı hümâyûnunda hem

Sensin şeh-i Dârâ-mesîl
Kân-i atâ hulk-i cemîl
Bâ-nass-i Fürkaan-i celîl
Ferman-berin olmak ehemm

Her rûzun olsun rûz-i îd
Dahi şebin kadr-i saîd
Bâ-lûtf-i Hak ömrün mezîd
Olsun eyâ şâh-i himem

Râşid[5] kulun subh ü mesâ
Ez-cân ü dil eyler duâ
Sen devletinle çok yaşa
Ey şehriyâr-i pür-kerem

[6] Huzûr-i hâzırân, cem'iyyet-i irfân, vakt-i sefâ-yi yârân!
Lâîndir, dinsizdir, münâfıktır, bî-edebdir Şeytan!

---

4 Ölçek: *Müstef'ilün müstef'ilün*

Çok lûtf edici Sultan Mehmet'i, Dârâ gibi adamları olan (o) şahlar şahını Tanrı her zaman değerli [ya da: güçlü] ve saygıdeğer kılsın! — Dokuz gök olduğu gibi durdukça melekler duacın olsun; padişahımız (olan) senin hakkındaki (bu duaya) «Amin!» demek bize farzdır. — Sen Dârâ gibi (bir) padişahsın, lûtuf madeni ve iyi huylu (padişahsın), ulu Kuran'ın sözüne uyup (senin) emir kulun olmak önemlidir. — Her günün bayram günü, gecen de kutlu Kadir Gecesi olsun; ey himmetler padişahı! Tanrının lûtfu ile ömrün artsın. — Raşit kulun gece gündüz can ve gönülden dua eyler; ey çok lûtf edici hükümdar! sen devletinle çok yaşa.

5 *Raşit*: bk. c. I, *Ağalık*, s. 98 /n. 4

6 Hacivat'ın bu monoloğu için bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 104-105/n. 4-13

Şeytâna lânet, Rahmânın birliğine hamd-i bî-gaayet!

Ol cenâb-i Rabb-ül-enâm şevketlü, kudretlü, kemâl-i mehâbetlü padişâhımız efendimiz hazretlerini ilâ yevm-il-kıyâm erîke-pîrâ-yi ihtişâm buyursun!

7 Hazret-i Sultan Mehemmed âdil-i dâniş-verin
Pertev-i ikbâli etsin kâinâtı müstenîr
Müstezıll-i lûtfu olsun cümle âlem âftâb
Perde-i ebr içre saçtıkça fürûg-i dil-pezîr

(*Secdeye kapanır, yeri öper.*)

Diyelim: Bu gece de işimizi Mevlâm rast getire!

(*Teganniye başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

8 Cânâ seni ben mihr ü vefâ sâhibi sandım
Sevdim seni bilmezlik ile odlara yandım

(*Karagöz perdeye gelir, Hacivat'la kavga ederler, Karagöz gider.*)

GELGEÇ MUHÂVERESİ

HACİVAT — Hay külhani, savuştun ha! Ben şimdi seni aşağı gelmeğe mecbur ederim!

Râz-i mâfi-l-bâlimi arz eylerim cânâna beeen![9] (*Gider.*)

---

7 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

Bilgin ve adaletli Sultan Mehmet hazretlerinin yüksek mevkiinin ışığı evreni aydınlatsın; güneş bulut perdesi içinde hoşa giden ışık saçtıkça bütün âlem (Sultan Mehmet'in) lûtfunun gölgesi [yani: koruması] altında olsun.

8 Şiirin bütünü için bk. c. II, *Çeşme*, s.11 - 12/n. 1, 2

9 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- - - - . - - - - . - - - - . -

Ben yürekteki sırrımı sevgiliye bildiririm.

10 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - -

Uşşâk: âşıklar.

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Çapkınlıkta şöhretim var, postu serdim külhâna beeen! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Yaktı yandırdı o şûhun cilvesi uşşâkınnı![10] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Geçen akşam kahveci dövdü kahvede uşağınnı! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Mest eder meftûnunu ol nazlı yârin gözleriii![11] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Harap etti bahçeyi çifçinin öküzleriii! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bir dilbere gönül verdiğimi evden duydulaaar![12] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Alacaklılarım ilâm edip beni hapse koydulaaar! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Eyvâhlar olsun sevdiğim aldı elimden ol rakiiib![13] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) İki katlı ekmekkadayifi olsun bana nasiiib! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Gülsitanda şaklayan bülbüllere bak sustulaaar![14] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Geçen akşam düğünde sarhoşlar ortalığa kustulaaar! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Hânendeye iştihâ verir sûz-i dil-ârâ Şehnaaaz![15] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Hintyağını iç Hacivat oldun ise inkıbaaaz![16] (*Gider.*)

---

11 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - -

12 Ölçek bozuk.

13 Ölçek bozuk.

14 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

15 Ölçek bozuk. Dizenin doğru biçimi şöyledir:
Şevk-bahş-i dil-i hânende makaam-i Şehnâz
Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün fa'lün*
. . - - . . - -
Şehnaz makamı hânendenin gönlüne neşe verir.

16 *İnkıbâz*: kabızlık, peklik

HACİVAT — (*Gelir.*) Âteş-i hicranla her dem sînemi ben dağlarım!17 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Maşacılık para etmezse ben süpürge bağlarım!18 (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bahçelerde olur fesleğen ile ıtır!19 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Doğrudan hiç hazetmem, atarım kıtır! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Aldanma bu cihâna çek başına abâyı!20 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Benimle çok uğraşma, yersin kafana sopayı! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Yârimin cânıma kâr eyledi cevr ü sitemiii!21 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Dün gece bir temiz dövmüşler şerbetçi Ethemiii! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Rahm eder mi hâlime cânâna etsem arz-i haaal!22 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bizim pederden mirastır çeribaşılık intikaaal! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bana gönderdiği yârin bir ufacık şukkadır!23 (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Karakışa dayanamam, zira bağrım yufkadır! (*Gider.*)

---

17 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- - - - . - - - - . - - - - . - -

Ben her zaman ayrılık ateşiyle bağrımı yakarım.

18 Maşa ve süpürge yapmak Çingene'lerin başlıca zanaatıdır. Karagöz, bu sözlerle, kendisinin Çingene'liğine işaret ediyor.

19 Ölçek bozuk.

20 Ölçek: 14 (7+7)

21 Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün*
- - - . - - - - . - - - - . -

Sevgilimin incitmesi ve zulmu canıma işledi.

22 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - - . - - - - . -

22 *Arz-i hâl*: hali bildirme.

23 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - - . - - - - . -

(Çok imâle var.)

Şukka: tezkere, mektup.

HACİVAT — (*Gelir.*) Bir güzele bende oldum düşeli sevdasınaaa![24] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Sulukule'de rasgeldim Çingene kavgasınaaa! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Dilerim olsun rakîbim sağ ü binler yaşasıun![25] (*Gider.*

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Dilerim ki Hacivat yetmişinde kan işesiiin! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bir kalem-kaş şûh gördüm durmayıp yazı yazaaar![26] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) İnsan züğürt iken düşünür, para olunca azaaar! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bahçeye diktim şebboy ile nergiiis![27] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Sana selâm etti bizim koca Sergiiis! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Ağyârdan hâlî lûtfen bir şeb buyursun bizim kasraaa![28] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Geçen akşam basur sıkıştırdı, uydurdum hasıraaa! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Senin destin bûs edeyim eyle bana himmetiii![29] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Çingene'yim, nam kazandım, isterim ben şöhretiii! (*Gider.*)

---

24 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün. fâilâtün fâilün*
- . - -
(Çok imâle var.)

25 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - . -

26 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - -
Kalem-kaş: kalem kaşlı.

27 Ölçek bozuk.

28 Ölçek bozuk.
Rakipler yok, bir gece lûtfen bizim köşke buyursun.

29 Ölçek: 15 (4+4+4+3)
Bûs: öpme. — *Himmet*: ermiş kimsenin iyi etkisi.

HACİVAT — (*Gelir.*) Câm-i meyden vàzgeçtim nûş etmem sahbâyıı![30] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bizim oğlan fundadan gelirken kaybetmiştir sıpayıı! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Bir şivekârın meftûnuyum pek çoktur âşıkların![31] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Geçen akşam fare götürmüş raftaki kaşıklarıı! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Can yakar ol nâzlı yârin dîde-i mestânesiii![32] (Gider.)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Lezzetlidir, iri olur Bursa'nın kestanesiii! (*Gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Dün gece ziyafette yedim iki balık bir istakoooz![33] (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Dün gece ziyafette yedim iki balık bir istakratoooz! (*Gider.*)

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Ne dedin, Karagöz?

KARAGÖZ — (*Gelir.*) İstakratoz.

HACİVAT — Değil efendim, istakoz.

KARAGÖZ — İstakratoz.

HACİVAT — Karagöz, senin dilin dönmüyor.

KARAGÖZ — Benim dilim makinalı mı?

HACİVAT — Öyleyse, bilâder, heceleyelim!

---

30 Ölçek bozuk. (İmâle ve zihaflarla zorlanırsa, «*fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*» ölçeğine uyabilir.)
Şarapı kadehinden vazgeçtim, şarap içmem.

31 Ölçek bozuk.
Şivekâr: nazlı, edalı.

32 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
Dîde-i mestâne: baygın göz, süzgün göz.

33 Ölçek bozuk.

KARAGÖZ — Nerede geceleyelim?
HACİVAT — Senin sözlerin saçmasapan.
KARAGÖZ — Geçen gün fareyi tutmak için kurdum kapan.
HACİVAT — Şimdi fare lâkırdısı oldu mu? Budala herif! Heceleyelim!
KARAGÖZ — Bilâder, nerede geceliyeceğiz? Ben nereye gitsem, âdetim, hâne sahibi uyuduktan sonra ortada ne var ne yok hepsini araklarım.
HACİVAT — Öyle gecelemek değil! Vaktiyle mektepte okuyup yazaydın böyle güçlük çekmezdin.
KARAGÖZ — Ne yapayım, Hacivat? Böyle cahil kaldık.
HACİVAT — Ben bu akşam seni adam edeceğim. Gel, elimi öp!
KARAGÖZ — Senin elin öpülür mü, kirlidir.
HACİVAT — Gel, öp elimi!
KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)
HACİVAT — El öpmekle ağız aşınmaz, öp elimi!
KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)
HACİVAT — Ben sana hocalık edeceğim, öp elimi!
KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)
HACİVAT — Karagöz, hocanın yanında öyle durulmaz; kendini çek çevir!
KARAGÖZ — Ulan, ben lâstikli miyim?
HACİVAT — Öylesi değil. Hocanın yanında terbiyeli durmalı. Göğsünü kavuştur!
KARAGÖZ — Hacivat'a dayak atacağım ama sabrediyorum.
HACİVAT — Hoca hakkı ana-baba hakkından büyüktür, onun için bana itaate daima mecbursun, öp elimi!
KARAGÖZ — Öpeyim kerata! (*Öper.*) — Beni maymun gib oynatıyor.
HACİVAT — Adam olmaya yüz tuttun, öp elimi!
KARAGÖZ — (*Hacivat'ın yanına sokulur, elini koklar.*) Pöff! Hacivat, elin soğan kokuyor!
HACİVAT — Halt etmişsin külhani! Ben o derece meraklıyım ki, hattâ cebimde sabun bile gezdiririm.
KARAGÖZ — Cebinde sabun taşıdığın başka şey için.
HACİVAT — Gevezelik istemez. Adam olmasını istersen öp elimi!
KARAGÖZ — Öfke topuğuma çıkıyor. —Hoca efendim! (*Öper.*)

HACİVAT — Eksik olma benim refîkim[34] Karagöz, öp elimi!
KARAGÖZ — Öpelim, hoca efendi! (*Öper.*)
HACİVAT — Meşhuuur bir sözdür: El öpmekle ağız aşınmaz. Öp elimi!
KARAGÖZ — (*Öper.*) Âdeta hiddetleniyorum!
HACİVAT — Sen benim elimi nasıl öpüyorsan, kullar, halayıklar da senin elini öyle öpsünler! Öp elimi!
KARAGÖZ — Öpeyim. (*Öper.*)
HACİVAT — Karagöz, ben senden nasıl memnun oluyorsam, sonra sen de benden memnun olursun. Öp elimi!
KARAGÖZ — Hoca efendi, vâlide selâm söyledi, çamaşır yıkayacaklar, « — Minderini al da gel.»[35] dedi.
HACİVAT — Bak terbiyesize! Hiç mektepten minder verilir mi? Diz çök bakayım!
KARAGÖZ — Ulan, ömrüm içinde diz çöküp oturmamışım, nasıl diz çökerim?
HACİVAT — Diz çök!
KARAGÖZ — (*Diz çöker.*) Güç belâ oturabildim.
HACİVAT — Elif sin esa:[36] is.
KARAGÖZ — Herif ile seyis.
HAÇİVAT — «Herif ile seyis» değil! Elif sin esa: is.
KARAGÖZ — Herifsin ki seyis.
HACİVAT — Ta sün:[37] ta
KARAGÖZ — Ta sün: ta.
HACİVAT — İs-ta.
KARAGÖZ — İsteyim ama verir misin?
HACİVAT — İs-ta.
KARAGÖZ — Bana, Hacivat, yüz tane lira ver.
HACİVAT — Öyle değil. İs-ta.
KARAGÖZ — Vermiyorsun ki!
HACİVAT — Benim dediğim gibi söyle: İs-ta.
KARAGÖZ — İs-ta.

---

34 *Refik*: arkadaş.

35 *Minderini al da gel*: eski okullarda sıra yoktu; öğrenciler yerde, kendi minderleri üzerinde otururlardı. Karagöz, çamaşırda minderinin yüzünün yıkanacağını söyleyerek öğretmenden izin isteyen öğrencileri taklit ediyor.

36 *Esa*: esre (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «kesre»).

37 *Sün*: üstün (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «fetha»).

HACİVAT — Kaf ze ötür:[38] koz.
KARAGÖZ — Kaf ze ötür: koz
HACİVAT — Ne oldu?
KARAGÖZ — Beykoz
HACİVAT — Değil, a canım! Kaf ze ötür: koz.
KARAGÖZ — Kaf ze ötür: koz.
HACİVAT — Ne oldu?
KARAGÖZ — Terkoz.
HACİVAT — Değil. Kaf ze ötür: koz.
KARAGÖZ — Kaf ze ötür: koz. Sen de kokoz, ben de kokoz! (*Hacivat'a vurur.*)
HACİVAT — Karagöz, bunu söyle: «Bir insan lâkırdı söylemeli ama saçmalamamalı.»
KARAGÖZ — «Bir insan lâkırdı söylemeli ama saçmalama... lama... mamamalı» mı?
HACİVAT — Karagöz, söyliyemiyorsun?
KARAGÖZ — «Bir insan lâkırdı söylemeli ama saçmalama... lama... mamamalı» mı?
HACİVAT — Bunu söyliyemedin. Bundan kolayı var, onu söyle!
KARAGÖZ — Nereden buluyorsun saçma-sapan lâkırdıları?
HACİVAT — Karagöz, sen kapı gıcırtıcılandırıcılardan mısın? Ben ne kapı gıcırtıcılandırıcılardanım ne de ocak kıvılcımlandırıcılardanım.
KARAGÖZ — Kerata, nereden buluyorsun böyle lâkırdıları? Zevzek herif!
HACİVAT — Karagöz, söyle bakalım!
KARAGÖZ — Kapı gıcırtıcılandırı... kapı gıcırtıcılandırı... cıcılardan... cıcılardan... cıcıcılandırı... (*Hacivat'a vurur, Hacivat gider.*)
—Ulan, nereden buluyor böyle sözleri?
Sen gidersin de ben durur muyum? Ben de gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne gösterir! (*Gider.*)

38 *Ötür*: ötre (Arap alfabesindeki hareke işaretlerinden biri, «zamme»).

KARAGÖZ — (*Kendi evinin kapısını çalar.*) Abla, aç kapıyı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*)

Ben kapıyı açamam ninniii![39]
Uyusun oğlum ninniii!
Büyüsün de oğlum ninniii!

KARAGÖZ — Şimdi ninninin sırası mı? Aç kapıyı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*)

Ben şimdi çocuğu yeni yatırdım ninniii!
Ben kapıyı açamam ninniii!

KARAGÖZ — Çocuğun babasının kemiğinden başlatacaksın! Aç kapıyı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*)

Herif def ol oradan ninniii!
Şimdi başına su dökerim ninniii!

KARAGÖZ — Karı, abdest sıkıştırdı, aç kapıyı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*)

Nerede yedinse orada patla ninniii!
Ben kapıyı açamam ninniii!

---

39 Bebekleri uyutmak için söylenen ninnilerin köy, kasaba ve şehir çevrelerine göre çeşitleri vardır. Çoklukla doğmaca [= irticâlî] olarak söylenen ninnilerin içine, o andaki olaylarla ilgili sözler de katılabilir. Aşağıdaki dörtlükler, İstanbul çevresindeki yaygın bir ninniden alınmıştır:

Dandini dandini dasdana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Uyusun yavrum ninni
Büyüsün yavrum ninni

Hû hû dervişler
Hak yoluna durmuşlar
On fırın ekmek yemişler
Daha var mı demişler
Uyusun yavrum ninni
Büyüsün yavrum ninni

KARAGÖZ — Ninninin nakarâtı «açamam» mı? Ben sana şimdi açtırırım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*)

Ninni ninni ninnice ninniii!
Bol sovanlı bölürce ninniii!
Oğlum yesin doyunca ninniii!

KARAGÖZ — Oğlun ziftin pekini yesin!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*) Kapının önünden gitsene ninniii!

KARAGÖZ — Kuzum karı, kapıyı aç, rica ederim!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Makam ile.*) Açtım kapıyı, gel bakalım, ninniii!

KARAGÖZ — Ulan, ne hain karısın! İki saat kapının önünde duruyorum da kapıyı açmıyorsun.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Buraya bak, herif! Artık senin elinden bıktım usandım! Nedir bu çektiğim? Çekilir çile değil! El arı, düşman gayreti.

KARAGÖZ — Ne oldun gene, ne bağırıyorsun?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Neye bağırmayım? Eti kasapta, yağı, pirinci bakkalda görüyorum.

KARAGÖZ — Şükret haline, şükret!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Neme şükredeyim? Açlıktan ölmeye mi?

KARAGÖZ — Ya kör olup da görmesen?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sen kör ol, musibet herif! O kılavuz karıya ne diyeyim! Sebep olanlar sebepsiz kalsın! Kocaya düşmedim, yabanın köpeğine düştüm.

KARAGÖZ — Doğru söylüyorsun, sebep olanlar sebepsiz kalsın! Ben de karıya düşmedim, bulaşık çukuruna düştüm!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif sus! Şimdi ağzını yırtarım!

KARAGÖZ — Yırt bakayım!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yırtarsam ne lâzım gelirmiş sanki? Kaç paralık herifsin? Sana vardığım zaman bir ipliğini çeksem bin yaman dökülürdü. Üstüne başına yaptım, seni kıl ayıpsız meydana çıkardım da onun için mi fena olduk? Senin ciğerin kaç para eder?

KARAGÖZ — Benim ciğerim para etmez ama sarmam[40] para eder. Karı, sonra seni atarım, köpekler güler haline!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ehem! Ehem! Güleyim bari! Direklerarası'ndaki[41] kâgirim sağ olsun!

KARAGÖZ — «Kâgirim var» diye çok övünme! Üçte bir direk de benim var.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi, çok dırlanma, mundar musibet herif!

KARAGÖZ — Ağzını topla, çöplük horozu kıyafetli karı!

KARAGÖZ — Çöplük horozu da sensin, çöplük kargası da sensin! Şimdi «Yangın var!» diye bağırırım, bütün komşuları senin başına toplarım, utanmaz herif, arlanmaz herif!

KARAGÖZ — Karı, çok oluyorsun!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nedir bu başımın kara yazısı, dostlar? Anam öleceğine keşki ben öleydim de bu günleri görmeyeydim! (*Ağlar.*)

KARAGÖZ — Karıcığım, ağlama! Ayağını öpeyim, ağlama! Zaten benim yüreğimin payandası kırılmış, tahtaperde gibi eğretide duruyor!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Neye ağlamayım? Hep bunlar benim anlımın[42] kara yazısı!

KARAGÖZ — Ağlama, benim mini mini karıcığım! Haydi benim uykum geldi, yatağı yap!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yatağın içerde odada yapılı duruyor.

KARAGÖZ — Yahu! Burası karanlık, getir şu şamdanı da mum dikelim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Orada idare var, onu yak!

KARAGÖZ — Ben idareyi kaybettim,

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Çok dırlanma, yat!

KARAGÖZ — Ben yatıyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Yattın mı, kocacığım?

KARAGÖZ — Yattım.

---

40 *Sarma*: 1. örülmüş kuzu barsaklarından yapılan yemek; 2. sarılma.

41 *Direklerarası*: Şehzadebaşı caddesinin eski adı.

42 *Anlımın*: «alnımın» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sen yattıkça Allah bana ömür versin![43]

KARAGÖZ — Çenen tutulsun!

FASIL

(*Şarkı ile Çelebi ile Kanlı Nigâr gelirler.*)

(*Şarkı Acem kürdî*[44])

[45] Sen şeh-i nâzik-edâsın[46] ey perî
Ben senin mecbûrunem[47] çoktan beri
Haylı demdir gezerim ben serserî
(*Nakarât*)
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri[48]

İştiyâkın cânıma kâr eyledi[49]
Başıma dünyâları dar eyledi
Cân ü dil nakdini hep gaar eyledi[50]
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri

Dâimâ agyâr ile hem-dem-nişîn[51]
Cevre mâil bir güzelsin yok eşin

---

43 Yakını ölen bir kimseye başsağlığı dilemek için kullanılan deyim: «*O yattıkça Allah sana ömür versin.*»

44 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 370, 2. bas., s. 357; *Şarfı mecmuası*, s. 826; *Hânende*, s. 547
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)

45 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - - - -

46 *Şeh-i nâzik-edâ*: nazik edalı şah [= güzeller şahı]

47 *Mecbûr*: (burada) âşık, vurgun, tutkun.

48 *Çeşmim teri*: gözümün yaşı.

49 *İştiyâkın cânıma kâr eyledi*: seni özlemek cânıma işledi.

50 *Cân ü dil nakdini hep gaar eyledi*: can ve gönül parasını hep yağma eyledi.

51 *Dâimâ agyâr ile hem-dem-nişîn*: hep rakiplerle sıkı sıkı dost olup oturan.

Ben kulun gördükte sen çatma kaşın
Ağlamaktan kalmadı çeşmim teri

KANLI NİGÂR — Maşallah Hercai-Menekşe Beyefendi! Şükür görüştüğümüze!

ÇELEBİ — Canım efendim! Sizler daima bana sitem edersiniz.

KANLI NİGÂR — Sitem etmeğe hakkım var ya!

ÇELEBİ — Zannedersem, bendeniz insaniyetsiz değilim, size karşı bir şey yapmamışımdır.

KANLI NİGÂR — Geçen gün Kalpakçılarbaşı'nda[52] birleşecektik, teşrif buyurulmadı.

ÇELEBİ — Kulunuzun hatırından çıkmış.

KANLI NİGÂR — Demek ki cariyenizi hatırdan ferâmûş[53] buyurdunuz.

ÇELEBİ — Estağfurullah efendim!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*). Aşağıda pazar kurulmuş.

KANLI NİGÂR — Elbette hatırdan çıkar, yalnız beni düşünmüyorsunuz ya! Beni sevseniz, gelir çarşıda beni bulurdunuz. Akşamlara kadar çarşıda sizi bekliye bekliye ayaklarıma kara su indi.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Sen de ayakta duracağına oturaydın!

ÇELEBİ — Bir kabahatla adam terk olmaz.

KANLI NİGÂR — Hangi bir? Hangi iki? Galiba sizin hanımefendi size müsaade etmedi!

ÇELEBİ — Hangi hanımefendi?

KANLI NİGÂR — Sevgiliniz.

ÇELEBİ — Canım, efendim! Bendenize böyle kinâye etmeyin!

KANLI NİGÂR — Siz dün nerede idiniz, Beyefendi?

ÇELEBİ — Cibalikapısı'na[54] gittim.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ulan, «Cibali'de yün dittim» diyor.

KANLI NİGÂR — İşte bu yalan! Sizin semtiniz orada mı?

---

52 *Kalpakçılarbaşı*: İstanbul'da, Kapalıçarşı içindeki anayollardan biri. Eskiden, kadınlarla erkekler, alışveriş bahanesiyle, ancak orada buluşabilirlerdi.

53 *Ferâmûş*: unutma. (*Hatırdan ferâmûş buyurmak*: hatırdan çıkarmak.)

54 *Cibalikapısı*: Haliç'in İstanbul yakasında bir yer.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Kestirme olsun diye arka taraftan gitmiş.

ÇELEBİ — Niçin yalan söyleyim?

KANLI NİGÂR — Haydi, diyelim ki buna inandık! Evvelki hafta cuma günü nerede idiniz?

ÇELEBİ — Kâşif Bey ile Bahariye'ye gittik.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) «Keşkek yemek için Bahri Beye gittik» diyor.

KANLI NİGÂR — Hayır, Beyim, hayır! Ben öyle yalanları yutmam!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Pilâvdan yutmazsan zerdeye buyur.

ÇELEBİ — Yalanı da kabul etmem, mürâilikten hoşlanmam; gül üstüne gül koklarsam gül kadar ömrüm olsun!

KANLI NİGÂR — Seni yüze gülücü varna pilici seni! Ben öyle piyazları yutmam!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Öteki tabakta pilâki var, hıyar turşusu ile ondan buyur!

ÇELEBİ — Efendim, sözün doğrusu bu!

KANLI NİGÂR — Doğrusu değil. Siz geçen cuma günü Salkım-İnci Hanımla beraber değil mi idiniz?

ÇELEBİ — Hayır efendim! Ben ne Salkım-İnci'yi tanırım, ne de Sakız-Turuncu'yu!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Oğlanda dubara kapıları kapandı.[55]

KANLI NİGÂR — Dünyada bir şeye yanmam; o Salkım-İnci dedikleri karı bari benden bir üstün güzel bir şey olsa yüreğim yanmaz! Anam yerinde kadın. Onun nesini seviyorsun? Parasını mı?

ÇELEBİ — Bendeniz o yolda kadınlara asla ülfet[56] etmedim ve etmem de!

SALKIM-İNCİ — (*Gelir.*) Afedersin, Hanımefendi, sen kim oluyorsun bakayım? Kuttâ-et-tarîk[57] gibi yol kesici misin?

---

55 *Dubara kapıları kapandı*: hiçbir kaçamak yeri kalmadı. (*Dubara*: 1. tavla oyununda her iki zarın ikili düşmesi; 2. hile, düzen, dalavere. *Kapı*: tavla oyununda pulların dizildiği işaretli yerler. *Kapı kapamak*: tavla oyununda hasım oyuncunun zarlarının hareketini önlemek için, en az iki pulla, bir ya da daha çok kapıyı tutmak.)

56 *Ülfet*: bk. n. 3

57 *Kuttâ-et-tarik*: yol kesici, eşkıya.

KANLI NİGÂR — Ne demek istiyorsun bakayım?

SALKIM-İNCİ — Ne demek istiyeceğim, şırfıntı? Beyin önünü kesmeğe ne hakkın var?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Belki sünnetçidir.

KANLI NİGÂR — Onu senden sormazlar! Öyle ince eleyip sık dokuma!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Aşağıda karı panayırı var.

SALKIM-İNCİ — Ha ha hay, güleyim bari! Konayım konuk! Sen Bey ile görüşeli dün bir, bugün iki! Ben hîn-i sabâvet[58] vaktinden bu âna kadar nem var nem yok hepsini Beye yedirdim. Sen ne yaptın bakayım?

KANLI NİGÂR — Seninkini yediği gibi benimkini de yedi; nem var nem yok ben de ona yedirdim.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay köpoğlu köpek! Karıları soyup sovana çevirmiş! Geçen gün de beni de yere vuracaktı: Hacivat'tan bir lira alacağım vardı, bu sezmiş, « — Aman Karagöz, bana bir lira ver, sonra sana veririm!» diyor. Sonra nereden alacaksın? Karıların malını yediği gibi benimkini de yiyecekti.

SALKIM-İNZİ — (*Çelebi'yi döver.*) Ulan, buraya gel bakayım!

KANLI NİGÂR — (*Çilebi'ye vurur.*) Bu tarafa gel, diyorum sana!

ÇELEBİ — Aman efendim! Ayıptır mahalle arasında!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Onu sen evvel düşünmeli idin!

SALKIM-İNCİ — (*Vurur.*) Bu tarafa gel, diyorum!

KANLI NİGÂR — (*Vurur.*) Bu tarafa gel!

ÇELEBİ — Ayıptır, yapmayınız!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) İki tarafa Balat vapuru gibi gitmek olur mu?

KANLI NİGÂR— Yüzüğümü sattım, sana yedirdim; küpemi sattım sana yedirdim. (*Vurur.*) Gel buraya bakayım!

SALKIM - İNCİ — Broşumu sattım, sana yedirdim; bileziğimi sattım, sana yedirdim. (*Vurur.*) Gel buraya bakayım!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ben de öyle sizin gibi nem var nem yok hepsini bu oğlana yedirdim, çocuğun oturağını bile buna yedirdim.

---

58 *Hîn-i sabâvet*: çocukluk zamanı.

KANLI NİGÂR — Baksanıza efendim!
SALKIM-İNCİ — Buyurun efendim!
KANLI NİGÂR — Size bir şey söyliyeceğim.
SALKIM-İNCİ — Buyurun söyleyin!
KANLI NİGÂR — Sizin tarafınızdan bir komşu hanım çağırın, bir komşu da ben çağırayım; bu oğlan kime lâyıksa o alşm olmaz mı
SALKIM-İNCİ — Pekâlâ olur. Buyurun çağırın!
KANLI NİGÂR — Baksanız a, Dimyat-Pirinci Hanım, huu!
DİMYAT-PİRİNGİ — (*İçeriden.*) Ne var, kardeşim?
KANLI NİGÂR — Aşağıya gelseniz e!
DİMYAT-PİRİNCİ — (*İçeriden.*) Geleyim efendim!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Çok kaldırır suyu Dimyat-Pirinci.

(*Şarkı ile Dimyat-Pirinci gelir.*)

(*Şarkı Hicazkâr*[59])

[60] Eyle vaslınla efendim behredâr
İltifâtınla hem eyle kâmkâr
Ben sana üftâdeyim bu âşikâr
(*Nakarât*)
Sen gibi hiç görmedim ben şîvekâr

Herkesin âlemde var bir dilberi
Sensin ol dilberlerin çün serveri
Dil-rübâşın hoş-edâsın ey perî
Sen gibi hiç görmedim ben şîvekâr

DİMYAT-PİRİNCİ — Baksanız a! beni neye çağırdınız?
KANLI NİGÂR — Doğrusunu söyliyeceksin: Bu oğlan bana mı lâyık, şu hanıma mı lâyık?
DİMYAT-PİRİNCİ — Doğrusunu isterseniz söyleyim!
KANLI NİGÂR — Elbette zâhir, doğrusunu söyle!
DİMYAT-PİRİNCİ — Ne sana lâyık, ne ona lâyık, ancak bana lâyık!

59, 60 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 350 - 351 /n. 50, 51

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay köpoğlu! Piyangoyu kendisine çıkarıyor,
KANLI NİGÂR — Haydi siz çağırın!
SALKIM-İNCİ — Bana baksan a, Karagöz'ün Karısı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Buyurun efendim!
SALKIM-İNCİ — Çabuk aşağı gel!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Geliyorum efendim!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay köpoğlu! Benim karıyı da çağırıyorlar!

(*Şarkı ile Karagöz'ün Karısı gelir.*)

(*Şarkı Hüseyni*[61])

62 Pek arzu eyler görmeyi cânım
Hasretle çıkar arşa figaanım
Kalmadı sabra tâb ü tüvânım
(*Nakarât*)
Kaşı kemânım gonce-dehânım
Dilber-i nâzım şîrin-zebânım

Dil dilber oldu zülfüne bende
Aklımla fikrim bilmezem kande
Üftâdenim can oldukça tende
Kaşı kemânım gonce-dehânım
Dilber-i nâzım şîrin-zebânım

---

61 *Hânende*, s. 386; *Gülzâr-i Musiki*, s. 226.
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)

62 Ölçek: *Müstef'ilâtün müstef'ilâtün*

Canım (seni) görmeyi pek istiyor, hasretle feryadım gökyüzüne çıkıyor, sabretmeğe gücüm kuvvetim kalmadı; yay kaşlım, konca ağızlım, nazlı güzelim, tatlı dillim. — Ey güzel! gönül (senin) saçına kul oldu, aklımla fikrim bilmem'ki nerde, canım vücudumda oldukça (senin) düşkününüm [= âşığınım]; yay kaşlım, konca ağızlım, nazlı güzelim, tatlı dillim.

Şarkının buraya alınmayan son bendi şöyledir:

Etmezdim ammâ hâlim hikâyet
Yok dilde dilber zerrece tâkat
Buldu firâkın artık nihâyet
Kaşı kemânım gonce-dehânım
Dilber-i nâzım şîrin-zebânım
(*Hânende*, s. 386; *Gülzâr-i Musiki*, s. 226)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Beni neye çağırdınız?

SALKIM-İNCİ — Karagöz'ün Karısı, şu oğlan bana mı lâyık, yoksa şu hanıma mı lâyık?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Oğlan, başını çevir bakayım!

KARAGÖZ — (*Pencereden bakar.*) Sakın, karı, ters halt etme!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hele yaradana kurban olsunlar! Ne sana lâyık, ne hanıma lâyık, ancak bana lâyık!

KARAGÖZ — Gördün mü yediği haltı? Ulan, beni unuttun mu köpoğlu?

KANLI NİGÂR — Hanım, bu böyle olmaz!

SALKIM-İNCİ — Nasıl yapalım?

KANLI NİGÂR — Madem ki bu oğlan ikimizin de canını yaktı, biz de bundan intikamımızı alalım: Götürelim bir temiz dayak atalım, soyup sovana çevirelim, kapı dışarı atalım, olmaz mı?

SALKIM-İNCİ — Pekâlâ olur.

KANLI NİGÂR — Haydi tutun kızlar bakalım!

(*Hepsi birlikte tutarlar, oğlanı götürürler, soyup sokağa atarlar.*)

ÇELEBİ — Amanın a dostlar! Nedir benim bu başıma gelenler? Vah, alnımın kara yazısı! Pederim duyarsa ben ne cevap veririm?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Aşağıda birisi kendi kendine söyleniyor, pencereden bakayım şu kim? (*Bakar.*) Vay, deminki züppe beye bak! Ne tuhaf olmuş! Kabuğundan, çıkmış sümüklüböceğe dönmüş.

(*Perdeye gelir.*) — Beyefendi bu hal ne?

ÇELEBİ — Baba, benimle eğlenme! Ziyadesiyle yüreğim yanıyor.

KARAGÖZ — Yüreğin yanıyorsa, bir bardak soğuk limonata iç, harâretin teskîn olur.

ÇELEBİ — Aman, babacığım, rica ederim, çok üşüyorum, git de esbaplarımı[63] al!

63 *Esbap*: «esvap» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, giysi.

KARAGÖZ — Esbaplarını almak kolay! Seni böyle kim soydu? Hırsızlar mı soydu?

ÇELEBİ — Hırsız değil!

KARAGÖZ — Ya kim soydu?

ÇELEBİ — Şurada iki zâlim avretler[64] var, onlar soydu. Birinin adı «Kanlı Nigâr», ötekinin adı «Salkım-İnci».

KARAGÖZ — Tuuu! Musibet! Sen de erkek olacaksın! Hiç, bir adam karıya soyulur mu? Ne şaşkın adamsın?

ÇELEBİ — Ben eskiden on kişiye karşı kordum.

KARAGÖZ — O eskiden. Şimdi kuvvetin kalmamış.

ÇELEBİ — Babacığım, bir şeydir oldu! Rica ederim, şu benim esbaplarımı al. Yeleğin cebinde bir beşibiryerde[65] ile bir altın saat var, onlar senin olsun; esbaplarımı getir, donuyorum!

KARAGÖZ — Nerede soydular?

ÇELEBİ — Yukarıki odada, kırmızı bohçanın içinde.[66]

KARAGÖZ — Beşibiryerde ile altın saatin hatırı için giderim.

(*Kapının önüne gelir.*) — Bana bak, Kanlı Enginar! Aç kapıyı, bahçıvan geldi. Sana «Kanlı Enginar» derlerse, bana da «Turşuluk patlıcan» derler. Yazık değil mi, bu delikanlıyı soyup sovana çevirmişsiniz? Sizi utanıp arlanmazlar sizi!

KANLI NİGÂR — (*İçeriden.*) A kızlar! Karagöz Ağa geldi, kapıyı açın! — İçeriye buyurun!

KARAGÖZ — Orası biraz müşkülce. Na mostra dışarıda duruyor!

SALKIM-İNCİ — Canım, efendim! İçeriye ne gelmiyorsunuz? Bize misafir gelecekti, onun için bir hindi doldurduktu, derisinden de çorba yaptık.

KARAGÖZ — Gerisini de Beye verin yesin!

KANLI NİGÂR — Buyurun, efendim, içeri! Buyurun, birlikte taâm edelim![67] «Kimse kimsenin kısmetini yemez» derler, sahihtir!

---

64 *Avret*: avrat, kadın.

65 *Beşibiryerde*: beş altın lira değerinde olan altın para.

66 *Kırmızı bohçanın içinde*: «eşyalar kırmızı bohçanın içinde» olsa gerek.

67 *Taâm etmek*: yemek yemek. (*Taâm*: yemek).

KARAGÖZ — Vay köpoğulları vay! Ne ballandırıyorlar! «Kimse kimsenin kısmetini yemez» diye dayak kısmeti mi?

KANLI NİGÂR — Tatlılardan güllâç baklavası var, ağzına lâyık, hiç çene oynatmaz.

KARAGÖZ — Çere oynatmaz ama, sizin çeneniz oynuyor! İnsan kandırmak için hiç çeneniz durmuyor.

KANLI NİGÂR — Gel, Karagöz, gel! Kızılcık hoşafı[68] da var.

KARAGÖZ — Değneği mi yemek için?

ÇELEBİ — Baba, gitsen e! Ne duruyorsun?

KARAGÖZ — Acele etme, züppe beyefendi! Sen bir parça ekser kes[69] bakalım!

KANLI NİGÂR — Karagöz Efendi! Karagöz Bey! Tabla aşağıda hazır, yediğini ye, yemediğini bize bırak.

KARAGÖZ — Zaten size bırakacağız esbapları, değil mi?

KANLI NİGÂR — Canım, o nasıl lâkırdı? Buyurun!

KARAGÖZ — Yemeklerin içinde sarma ile soyulma, sonra çırılçıplak dışarı kovulma var değil mi?

KANLI NİGÂR — Münasebetsiz sözlerden hoşlanmam.

KARAGÖZ — Ben de içeri girip de istakoz gibi haşlanmam.

KANLI NİGÂR — A Karagöz, ayaklarıma kara su indi, geleceksen gel!

KARAGÖZ — Zorla mahcup ediyorlar.

KANLI NİGÂR — Yemekler soğuyor, buyurun!

KARAGÖZ — Kapıdan bir lokma alsam olmaz mı?

KANLI NİGÂR — Canım, Karagöz, gel!

KARAGÖZ — «Gel» ama, aması var! İçeriye girer girmez semelâ,[70] mariz[71] maddesi meydana çıkacak.

KANLI NİGÂR — İster gel ister gelme, ben kapıyı kapıyorum.

---

68 *Kızılcık hoşafı içirmek*: (argo) dövmek. (*Kızılcık sopası, kızılcık değneği*: eskiden, kızılcık ağacının dalından yapılan ve dayak atmak için kullanılan sopa, değnek).

69 *Ekser kesmek*: çivi kesmek, soğuktan titremek. (*Ekser, enser*: büyük çivi).

70 *Semalâ*: «meselâ» sözünün, tuhaflık olsun diye, bozulmuş biçimi.

71 *Mariz*: (argo) dayak.

KARAGÖZ — Aç kapıyı, nasıl gelirse gelsin! Yemekler iştahamı kabarttı. Herçi patapat,[72] önce yavaştan başlamalı yemekten, sonra sertleşmeli. (*Girer.*)

KANLI NİGÂR — (*İçeriden.*) Buyurun, Karagöz Bey! Şöyle minder üstüne buyurun!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Minder üstüne oturmak kolay! Meydanda sofra falan bir şey görmüyorum.

KANLI NİGÂR — Yemekleri şimdi Hoşkadem[73] getirir.

KARAGÖZ — Canım, şu oğlanı turfanda sakızkabağı gibi niçin sokağa attınız? (*Sertçe.*) Hem ben size bir şey söyleyim mi? Mahalle arasında böyle şeyler ayıptır! Verin oğlanın esbaplarını bakayım! Cebinde bir beşibiryerde ile bir altın saat olacak, haydi çabuk getirin!

KANLI NİGÂR — Canım, ne telâş ediyorsun?

KARAGÖZ — Ben öyle sizin bildiğiniz gibi enayi değilim. Verin bakayım şu esbapları!

KANLI NİGÂR — Kızlar, kapının kol demirini[74] vurun!

KARAGÖZ — O kol demiri ne olacak? Teklif yok, isterseniz ben de soyunayım kardeşim.

KANLI NİGÂR — Ne o, Karagöz? Hava değişti?

KARAGÖZ — Şimdi kasırga fırtınası çıkacak da onun için.

KANLI NİGÂR — «Bir altın saat» mi nedir, bir şey diyorsun?

KARAGÖZ — Yalanı yok, yanlışı var: «Pekâlâ olmuş, oğlan çıplak altı saat aşağıda dursun!» dedim

KANLI NİGÂR — Peki, ona bir yalan buldun. Ya, «Beşibiryerde bir lira» dilordun?

KARAGÖZ — Anlamadınız. (*Kendi kendine.*) — Ne çare! Fare gibi kapana tutulduk, yutarlarsa bol yalan bulmalı. — «Beş kişiye birer kadeh bira olsa iyidir» dedim.

---

72 *Herçi patapat*: «her-çi bâd-â-bâd» sözünün bozulmuş biçimi, ne olursa olsun.

73 *Hoşkadem*: Zenci halayık adı.

74 *Kol demiri*: Eskiden sokak kapılarının dışardan zorlanarak açılmasına karşı koyabilmek için, bir ucu duvara çakılan, öbür ucunun kıvrık başı kapıdaki yuvasına takılabilen demir destek. (*Kapının kol demirini vurmak*: kol demirinin ucunu kapıdaki yuvasına takarak, kapıyı sımsıkı kapamak.)

KANLI NİGÂR — Seni musîbet seni! Soyun bakayım! —Kızlar, falaka değneğini getirin! Vurun kızlar, hızlı vurun!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Aman, yavaş vurun, eliniz kırılsın!
(*Karagöz'ü çıplak sokağa atarlar.*)

— Ulan! Ben böyle şimdi eve nasıl giderim?
ÇELEBİ — Baba, aldın mı esbapları?
KARAGÖZ — Defol şuradan sen de! Ben de senin nârına yandım,[75] şimdi ne halt edeceğim bilmem!
ÇELEBİ — Aman babacığım, ne yapalım?
KARAGÖZ — Ne yapacağız? Yapacağımız bir şey yok ki yapalım! Birisi gelince bekleriz, elbette bir çare bulunur.
ÇELEBİ — İnşallah birisi gelir.
KARAGÖZ — Meşhuuur meseldir:[76] «El için yanma nâra, yak çubuğunu bak safâna.» Vücûd-i nâzikânem[77] titremeğe başladı.

HACİVAT — (*Gelir.*) Bunlar kim acaba? Haa, anladım, taştan ma'mûl[78] heykeller.
KARAGÖZ — Hay kerata hay! «Taşkasap'taki[79] dülgerler» diyor. Rendelenmek istersen, siz de içeriye buyurun!
HACİVAT — Hayır, bunlar heykel değil. Bu civarda bulunan deniz hamamından çıkıp buraya güneşlemek için gelmişler.
KARAGÖZ — Amma uydurdu köpoğlu!
HACİVAT — Hayır, o da değil! Galiba bu önde duran, alidayı böceği var, o olmalı. Aman şunu bir parça oynatayım:
«Kır belini alidayı, kır belini vay!»
(*Karagöz oyner.*)
KARAGÖZ — Vay kerata, beni zorla oynattı!
HACİVAT — Ben bu sesi tanıyacağım: Karagöz!
KARAGÖZ — Haaa?

---

75 *Nârına yanmak*: başkası yüzünden büyük zarar görmek, başı belâya girmek. (*Nâr*: ateş).
76 *Mesel*: atasözü.
77 *Vücûd-i nâzikânem*: nazik vücudum.
78 *Ma'mûl*: yapılmış.
79 *Taşkasap*: İstanbul'da, Aksaray semtinde bir mahalle.

HACİVAT — Aman bilâder, bu hal ne?

KARAGÖZ — Şurada iki tane karı var, birine «Kanlı Enginar», öbürüne de «Turşuluk Patlıcan» mı ne diyorlar. Evvelâ şu arkamda duran delikanlıyı soymuşlar.

HACİVAT — Haa, bildim: Kanlı Nigâr'la Salkım-İnci dedikleri aşifteler.

KARAGÖZ — Sonra da beni soydular. Çocuğun esbaplarını almaya gittim, acıdığımdan, doğrusunu istersen, altın saatle beşibiryerde hatırı için, beni de ona benzettiler.

HACİVAT — Vah vah vah!

KARAGÖZ — Ördek nağmesini[80] bırak da, Hacivat, şu bizim esbapları al, onlar senden korkarlar.

HACİVAT — Korkarlar zâhir![81] Ben şimdi gider, onların gözünü patlatırım.

KARAGÖZ — Onlar da senin dayakla kafanı çatlatırlar.

HACİVAT — Mahalle arasında hiç böyle şey olur mu? Bu ne rezâlet efendim!

KARAGÖZ — Öyledir, pek doğru söylüyorsun!

HACİVAT — Bak ben onlara neler yapacağım!

KARAGÖZ — Meşhur meseldir: «Büyük lokma ye de büyük söz söyleme» derler, atalardan kalma baba nasihatı.

HACİVAT — Gideyim mi, Karagöz?

KARAGÖZ — Ne duruyorsun? Varıver bakalım!

HACİVAT — Ben gidersem bana ne de[82] ikram ederler!

KARAGÖZ — Orası doğru, ikramları pek ziyâde: Evvelâ «Kapıdan içeriye buyurun!» diye ağız nağmesi, sâniyen «Minder üstüne oturun!» hülâsası,[83] sonra âlâdan kızılcık murabbası,[84] eğer anâsırın[85] sağlamsa, üstüne meşe sopası.

HACİVAT — Ben bunların hiçbirisini yemem.

KARAGÖZ — Sana ikram olarak zorla yedirirler.

---

80 *Ördek nağmesi*: Hacivat'ın «vah vah vah!» ünlemini ördek sesi olan «vak vak vak» sesine benzetiyor.

81 *Zâhir*: elbette, şüphesiz.

82 *Ne de*: ne çok.

83 *Hülâsa*: bir nesnenin kimyasal işlemle elde edilen özü (kınakına hülâsası, et hülâsası v.b.)

84 *Murabba*: şekerli meyva ezmesi, marmelât.

85 *Anâsır*: unsurlar, öğeler, (burada) uzuvlar.

HACİVAT — Ben şimdi onları tavan-arasına kaçırtırım.
KARAGÖZ — Sakın onlar seni donuna kaçırtmasın!
HACİVAT — Ben onlara gösteririm! Gideyim mi, Karagöz?
KARAGÖZ — Sen hâlâ burada duruyorsun!
HACİVAT — Sen kaydetme,[86] bilâdır, ben şimdi onların evlerini başlarına yıkarım.
KARAGÖZ — Rica ederim, Hacivat, elbiselerimiz altında kalır, onu yapma!
HACİVAT — İşte ben şimdi gidiyorum! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Hacivat da bize benzerse bayılırım! (*Bakar.*) Kerata, kapının önünde duruyor.
HACİVAT — (*İçeriden.*) Teemmül[87] lâzımdır.
KARAGÖZ — Evet, tarator[88] lâzımdır.
HACİVAT — Açın kapıyı, sizi nâ-be-kârlar[89] sizi! Artık sizin ettiğiniz rezâlet ayyûka[90] çıktı!
KARAGÖZ — Hacivat, «zerdali tabaktan çıktı» diye bir şey söyledi ama anlıyamadım.
KANLI NİGÂR — Maşallah, Hacivat Çelebi! Buyursunlar! Ayağına sıcak su mu dökelim, yoksa soğuk su mu?
KARAGÖZ — Sıcak su dökün de istakoz gibi haşlansın kerata!
KANLI NİGÂR — İçeriye buyurun!
KARAGÖZ — Hacivat, sakın içeri girme!
HACİVAT — Hayır efendim, içeride ne işim var? Şu biçarelerin esbaplarını verin bakayım! Ben adamın gözünü patlatırım!
KARAGÖZ — Sen onların gözünü patlatayım derken onlar seni kapının eşiğinden içeriye atlatacaklar.
KANLI NİGÂR — Canım, Hacivat Çelebi, kusura bakmayın, sofra başındayız, siz içeriye buyurun da birlikte yemek yeriz, hem de esbapları alırsınız.

86 *Kaydetme*: aldırma.
87 *Teemmül*: iyice düşünme.
88 *Tarator*: ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan salça.
89 *Nâ-be-kâr*: fesatçı, kötü iş yapan, hayırsız, haylaz.
90 *Ayyûk*: keçiyıldızı; (mecaz olarak) göğün en yüksek yeri.

HACİVAT — Ben öyle dolma yutmam!

KARAGÖZ — Hacivat, sana yahni pişirdiler, seni, yesin diye, buyurun içeriye![91]

KANLI NİGÂR — Senin dişine göre bir tabak revani var, afyona cilâ verir;[92] buyurun da birlikte taâm ederiz; size mümessek[93] bir de kahve pişiririm; buyurun, efendim, buyurun!

KARAGÖZ — Hacivat, yutma bu lâfları! Beni de «yemek var» diye kandırdılar.

HACİVAT — Malûm ya, ihtiyarlık! Pek yoruldum, biraz dinleneyim bari!

KARAGÖZ — Onlar senin şimdi terini kuruturlar, hay sersem kerata! Tatlı lâfını işitti mi dayanamaz!

KANLI NİGÂR — Bahçe üstündeki odaya buyurun!

KARAGÖZ — Hacivat, bahçe üstündeki odaya gitme, oradan ses çıkmıyor.

HACİVAT — Bahçe üstündeki oda serince, benim nezlem var, orada oturamam.

KARAGÖZ — Sen şimdi nezleyi, zükkâmı[94] görürsün!

KANLI NİGÂR — Minder üstüne otursanız a!

HACİVAT — Canım efendim, elinizi çabuk yıkayınız da şunların esbaplarını verin! Biçareler tiril tiril titriyor.

KANLI NİGÂR — Acelesi yok, Hacivat Çelebi!

KARAGÖZ — İçeride hava değişti.

KANLI NİGÂR — Kızlar, kol demirini vurun!

(Başlarlar Hacivat'ı dövmeğe, soyup atarlar.)

KARAGÖZ — Ulan! Hacivat ne tuhaf olmuş!

HACİVAT — Aman bilâder, vücûd-i nâ-tüvânım[95] zarar-hâş[96] oldu!

---

91 Cümlede bozukluk ya da eksiklik var. Şöyle olabilir: «Sana yahni pişirdiler, sen yiyesin diye, 'buyurun içeriye!' diyorlar.»

92 *Afyona cilâ verir*: afyonun etkisini arttırır.

93 *Mümessek*: misle karıştırılmış, mis kokulu.

94 *Zükkâm*: nezle.

95 *Vücûd-i nâ-tüvân*: kuvvetsiz, zayıf vücut.

96 *Zarar-hâş*: «hurde-hâş» [= hurdahaş] yerine kullanılmış. (*Hurdahaş*: iler tutar yeri kalmayacak kadar kırılıp dökülmüş, paramparça).

KARAGÖZ — Sen de bize yoldaş oldun, Hacivat!

HACİVAT — Aman bilâder, fekk-i esfelim[97] çarpıldı!

KARAGÖZ — Fener'de[98] işkembeci dükkânı mı açıldı? Oradaki sarhoşlara müjde desen e!

HACİVAT — Aman bilâder, üşüyorum!

KARAGÖZ — Nasıl oldu, Hacivat? Seni de bize benzettiler. Hani burada atıp tutuyordun, şöyle keserim, böyle biçerim! Hiçbir şey yapamadın, seni de soydular.

HACİVAT — Aman bilâder sus. Şimdi burada biz ne yapacağız?

KARAGÖZ — Hele şurada oturalım, bakalım nasıl olur?

(*Şarkı ile Sarhoş gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

[99] Nice sevmiyeyim dostlar bir acâyib dili var
Yanağında gül açılmış etrafında alı var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak dîvânı var
(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nûr gibi
Karşısında dîvan durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallâc-ı Mansûr gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

SARHOŞ — (*Nâra atar.*) Ey, hey gidi yiğitlik hey!

KARAGÖZ — Hey gidi eşeklik hey!

SARHOŞ — Galiba burada köy düğünü var.

KARAGÖZ — Evet efendim, köy düğünü var, siz de med'uvsunuz[100] düğüne.

SARHOŞ — Pehlivanlar meydana çıkmış, davul zurna sadâsı yok!

---

97 *Fekk-i esfel*: alt çene.

98 *Fener*: İstanbul'da, Haliç kıyısında bir semt. Ortodoks Rum Patrikhanesi oradadır.

99 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75/n. 33

100 *Med'uv*: davetli.

KARAGÖZ — Siz düğün evine buyurursanız, sadâsı o zaman çıkar.
SARHOŞ — Baksanız a! Siz nesiniz?
KARAGÖZ — Efendim, hayvan!
SARHOŞ — Ayı mısınız?
KARAGÖZ — Değil, bilâder!
SARHOŞ — Eşek misiniz?
KARAGÖZ — Değil, babacığım!
SARHOŞ — Öküz müsünüz?
KARAGÖZ — Değil, anacığım!
SARHOŞ — Çabuk söyle, siz nesiniz?
KARAGÖZ — Koyunuz.
SARHOŞ — Koyun musunuz?
KARAGÖZ — Evet, koyun!
SARHOŞ — Hani sizin boynuzunuz?
KARAGÖZ — Efendim, biz Karaman cinsindeniz.
SARHOŞ — Sahi, siz koyun musunuz?
KARAGÖZ — Evet efendim, ben Karaman, arkamdaki Malıç, en arkadaki Dağlıç.
SARHOŞ — Çoktan beri Karaman eti yemedim, şundan bir külbastılık çıkarayım!
KARAGÖZ — Ben maryayım,[101] beni yersen sana dokunur.
SARHOŞ — Doğru söyle, nesiniz?
KARAGÖZ — Adamız adam!
SARHOŞ — Ne zaman oldunuz adam?
KARAGÖZ — Siz ne zaman adam olursanız biz de o zaman adam olacağız!
SARHOŞ — Doğru söyle, insan mısınız?
KARAGÖZ — Hayır, bostan korkuluğu!
SARHOŞ — Arkadakini kendime damat yaparım, en arkadakini kendime kâhya, bu top sakallı herifin derisini yüzer, içine saman doldururum.
KARAGÖZ — Bunda halt ettin! (*Karagöz yerini değiştirir.*)
SARHOŞ — Yok, olmadı, yanlış oldu! Baştakini kendime evlâtlık, arkadakini kendime tütüncübaşı yaparım, ortadaki herifin başını keser bostan korkuluğu yaparım.

---

101 *Marya*: dişi koyun.

KARAGÖZ — İnâyetinle[102] yerin dibine gir!

HACİVAT — Kuzum, Karagöz, zevzekliği bırak da halimizi anlatalım!

KARAGÖZ — Sen söyle, Hacivat; benim bu herifle çene çalmaya vaktim yok!

HACİVAT — Efendim, felâket-zede[103] üryânız.[104]

KARAGÖZ — Hay zevzek hay! «Sökülmüş kapsız yorganız» diyor.

SARHOŞ — Silivrikapısı'nda[105] kurban mısınız?

KARAGÖZ — Hayır, Çırpıcı[106] deresinde kaplumbağa.

SARHOŞ — Sizi böyle kim soydu bre?

HACİVAT — Şurada Kanlı Nigâr'la Salkım-İnci dedikleri karılar soydular, bizi bu hale koydular.

SARHOŞ — Vay kaltaklar vay! O karılar burada mı?

HACİVAT — Buradadırlar. Cümlemiz[107] size rica ederiz, bizim elbiselelerimizi onlardan alın!

SARHOŞ — Siz merak etmeyin!

HACİVAT — Aman bilâder, esbaplarımızı alırsa iyi olur, sakın gücendirmiyelim!

KARAGÖZ — Adam sen de! Gözleri kömürlük penceresine benziyor, bundan bize ne hayır gelecek?

SARHOŞ — Siz esef etmeyin! Ben şimdi gider onların camını, çerçevesini, damını, kapısını, bacasını, rahtını,[108] sürgüsünü, minderini, şiltesini, yorganını, yastığını, tenceresini, samanını, mangal maşasını başına geçiririm.

KARAGÖZ — Herif aceleyle kenef nalınlarını unuttu.

SARHOŞ — Ben de sizin esbaplarınızı alamazsam bana da «Dayı Manca» demesinler!

---

102 *İnâyet*: lûtuf, iyilik.

103 *Felâket-zede*: felâkete uğramış.

104 *Üryan*: çıplak.

105 *Silivrikapısı*: İstanbul surlarının Yedikule ile Mevlânekapı arasındaki kapılarından biri.

106 *Çırpıcı*: Topkapı surlarının dışında, çayırı ve deresi ile ünlü bir kır gezintisi yeri.

107 *Cümlemiz*: hepimiz. (*Cümle*: hep).

108 *Rahtı*: 1. at takımı; 2. yol gereçleri; 3. döşeme ve ev takımı; 4. pencere ve kapıların menteşe takımı. (Burada 3. veya 4. anlamda kullanılmış olsa gerek).

KARAGÖZ — Bana baksan a, Dayı Kanca! «— İçeri buyurun, türlü yemekler var!» derlerse, sakın haa içeriye girme! Na mostra biz!

SARHOŞ — Vay! orada yemek de mi var? Ne türlü yemek?

KARAGÖZ — Evvelâ kızılcık çorbası, tekme murabbası, merdivenden aşağı tekermeker çorbası, kapının önünde «Safâ geldiniz!» duası. Bak da ona göre davran!

SARHOŞ — Ben böyle yemek hiç yemedim.

KARAGÖZ — İçeriye teşrif buyurulursa, size zorla yedirirler.

SARHOŞ — Yemezsem?

KARAGÖZ — Şüpheli.

SARHOŞ — Ben gidiyorum esbapları almaya! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Bakalım, Hacivat, Dayı Kanca bir yere takılabilecek mi?

SARHOŞ — (*İçeriden.*) Evvelâ kapıyı açın, bre nâ-be-kârlar!

KANLI NİGÂR — (*İçeriden.*) Kızlar, Dayı Manca gelmiş, kapıyı açın! — Buyurun efendim içeriye!

KARAGÖZ — Dayı Kanca, içeri girme! Bir yere takılırsın, sonra soyulur alık alık etrafa bakınırsın!

HACİVAT — Karagöz, sen karışma!

SARHOŞ — Bu herifleri soyup da niçin dışarıya attınız bakayım?

KANLI NİGÂR — İçeriye girin de size işi anlatalım!

SARHOŞ — Açın kapıyı!

KANLI NİGÂR — Buyurun!

SARHOŞ — Anlatın bakalım!

KARAGÖZ — Sarhoş boku yedi, Hacivat!

KANLI NİGÂR — Şöyle buyurun! Bir kadeh mastika[109] içer misiniz?

SARHOŞ — Yoo! Ben düz rakı[110] içerim.

KARAGÖZ — Dayı Kanca'nın ağzında lâkırdı anafor çeviriyor.

---

109 *Mastika*: sakızlı rakı.

110 *Düz rakı*: içinde sakız, anason gibi kokulu nesneler bulunmayan üzüm rakısı.

KANLI NİGÂR — Başüstüne efendim, buyurun, rakı düzü!

KARAGÖZ — Sarhoş dayak yiyip gelecek, yabanın yüzsüzü!

SARHOŞ — Ver bakalım! (*İçer.*)

KANLI NİGÂR — Bir tek daha gelsin mi?

SARHOŞ — Gelsin!

KANLI NİGÂR — (*Verir.*) Buyurun!

KARAGÖZ — Sarhoş rakıyı gördü dayanamadı, şimdi sızacak.

KANLI NİGÂR — Bir tek daha vereyim mi?

SARHOŞ — Ver bakalım!

KARAGÖZ — Ulan, o kadar içme!

HACİVAT — Canım senin nene lâzım?

KARAGÖZ — Nasıl neme lâzım? Herif burada iken duracak hali yoktu, şimdi büsbütün sarhoş oldu, sonra esbapları kim alacak?

SARHOŞ — Haydi verin bu heriflerin esbaplarını!

KANLI NİGÂR — Kızlar, kol demirini vurun!

(*Sarhoşa dayak atarlar, soyarlar, kapı dışarı atarlar.*)

SARHOŞ — (*Perdeye gelir.*) Aman bilâder, kusura bakmayın!

KARAGÖZ — Tuuu! Ulan, bu ne hal?

SARHOŞ — Sorma, bilâder! sarhoşluk!

KARAGÖZ — Şu bıyıklarından utan bari! Şunlar üstüne siyeyim![111] — Lâkin, Hacivat, Sarhoş bizden daha kârlı: şarap şişesini elden bırakmamış. — Ey Dayı Kanca! Dayı Kürek aşkına bir tek daha at!

SARHOŞ — Aman bana dokunma, şurada biraz uyuyayım! (*Yatar.*)

KARAGÖZ — Hacivat, herif sızdı.

HACİVAT — Nene lâzım? Biz kendi derdimize bakalım!

KARAGÖZ — Orası öyle!

---

111 *Siymek*: işemek.

(Şarkı ile Arap gelir.)

112 Emine Molla ne dersin hele ben bastım ayak
Evde bizimkine dedim a sümüklü bana bak
Urum avratları gibi salınırsın a bunak
(Nakarât)
Çekemem kahrını herif beni elbette bırak

Sürre alayına gitsem tutamazsın araba
Kendine para bulursun rakı ile şaraba
Evde yalnız kalırsan takılırsın Arab'a
Çekemem kahrını herif beni elbette bırak

ÇELEBİ — Aman baba! Sakın beni görmesin, bu gelen benim lalam! Mutlaka pederim göndermiştir beni aramak için.

KARAGÖZ — Oğlanın lalası ha! — Beyefendi, uykun geldiyse karyolaya gir de yat.

ARAP — Ulak! Burada, çiplak adamlar varmiş.

KARAGÖZ — Bak, Hacivat, Arap ne diyor: «Avrupa'dan acemi maymunlar gelmiş» diyor

HACİVAT — Yanlış anladın bilâder.

KARAGÖZ — Yanlışı da, doğrusu da bu!

ARAP — Bizim afandi gonderdi, birisini arayor ben.

KARAGÖZ — «At pazarından bir hergele kaçmış, onu arıyorum ben» diyor.

HACİVAT — Karagöz, sen de anlamadan, dinlemeden her şeye bir lâkırdı uyduruyorsun.

ARAP — Ulak! Bunlarin arkalarinda esbaplari yok!

HACİVAT — Baksan a, Hacı baba! Kimi arıyorsun sen?

ARAP — Ulak! Ben sabadan beri bizim kuçunu beyi[113] arar.

KARAGÖZ — «Bizim kürekçinin kızı sabahtan beri saçını tarar» diyor.

HACİVAT — Hacı baba, sen kimsin, kimin nesisin?

ARAP — Ben bizim kuçunu beyinin kolasi.[114]

---

112 Ölçek: 15 (8 + 7)
7. dizede bir hece eksik. Şöyle olsa gerek:
Evde yalnız kalır isen takılırsın Arap'a.

113 *Kuçunu bey*: küçük bey.

114 *Kolasi*: kölesi.

KARAGÖZ — «Ben Beyazıt'ta[115] yangın kulesi» diyor.
HACİVAT — «Söyleyenden dinleyen ârif gerek», sizin küçük beÿ burada, işte!
ARAP — Nerede? Koster!
HACİVAT — İşte Bey! (*Gösterir.*)
KARAGÖZ — Dağlı[116] da Hacivat'ta, kır kozu![117]
ARAP — (*Ağlar.*) Way! bizini kuçunu beyini niçun çiplakladin sen?
KARAGÖZ — Hacivat! «Bizim küçük beyi niçin kancakladın[118] sen?» diyor. — Biz kancaklamadık, o bizi kancakladı.
ARAP — Ulak! Siz niçun boyle çiplaklandiniz?
KARAGÖZ — Bak, Hacı baba! Şuradaki evde bir Kalın Enginar var, sizin beyi, Hacivat'ı, beni, şu yatanı hep o çıplakladı, anladın mı?
ARAP — O Kanli Nigâr kari mi?
KARAGÖZ — Karı. Haydi git de hem beyin esbaplarını, hem bizimkileri al da gel!
ARAP — Ban şindi gider!
KARAGÖZ — Bana baksan a, Mercan![119] Sakın Çakmakçılar yokuşu'nda[120] ayağın kaymasın, sonra merdivenin alt başında bulursun kendini.
ARAP — Ban şindi gidiyor! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Zannedersem, Hacivat, Arap bu gidişle hava alacak.
ARAP — (*İçeriden.*) Ulak! Açin kapuyi!
KANLI NİGÂR — Ooo, Mercan Ağa! Hoş geldin, buyurun bakalım!

---

115 *Beyazıt*: İstanbul'da, Beyazıt camiinin bulunduğu semt. Cami, Üniversite ve Belediye Kitaplığı ile çevrelenen meydanı ünlüdür.

116 *Dağlı*: iskambil kâğıtlarında «papas» [= roi] denilen kâğıdın halk arasındaki adı.

117 *Kozu kırmak*: 1. iskambil oyununda, eldeki kozlardan birini kullanmak; 2. pot kırmak.

118 *Kancaklamak*: ?

119 *Mercan*: 1. Arap köle adı; 2. İstanbul'da, Beyazıt yöresinde, bir ucu Çakmakçılar yokuşuna açılan cadde.

120 *Çakmakçılar yokuşu*: İstanbul'da, Mercan yakınında, dik bir yokuş.

ARAP — Ulak! Ban sizi bilmiyor, siz kinsiniz?
KARAGÖZ — Aferin Arap, dayan bakalım!
KANLI NİGÂR — Neye bilmiyorsun? Biz eskiden sizin konağa gelmez miydik?
ARAP — İyi, ammâ, ban sizi bilmiyor.
KANLI NİGÂR — Canım, nasıl bilmiyor? Hele sen içeri gel, Hoşkadem de burada.
ARAP — Way! Hoşkadan de burada mi?
KARAGÖZ — Arap boku yedi! Hoşkadem, hayırsız adam, hepsi orada.
ARAP — Oyle isine kapusini aç! (*Açarlar.*)
KANLI NİGÂR — Şöyle buyurun, Mercan Ağa!
KARAGÖZ — Mercan Ağa, Çakmakçılar yokuşu'ndan aşağı inmeye bir şey kalmadı.
ARAP — Ulak! Hani Hoşkadan?
KARAGÖZ — Avucunu yala, Hacı baba!
KANLI NİGÂR — Hoşkadem mutfakta yemek pişiriyor.
ARAP — Sizi yalangi ganavar[121] sizi! Hoşkadan'i var deye beni aldattiniz. Werini bizini kuçunu beyinin esbaplarini ban gidezek.
KARAGÖZ — Koyverirlerse iyi değil mi, Hacivat?
HACİVAT — Aman bilâder, pek üşüdüm!
ARAP — Esbaplari werin!
KANLI NİGÂR — Kızlar, kol demirini vurun!
(*Arap'ı döverler, soyarlar, kapı dışarı atarlar.*)
ARAP — (*Perdeye gelir.*) Ulak, donuyorum!
KARAGÖZ — Hacivat, Silivri[122] marsığı geldi.
HACİVAT — Karagöz, bunu da soydular ha?
KARAGÖZ — Dayı Kanca, bir tek daha at; al sana havyar mezesi!
SARHOŞ — Vay! Bu kim?
KARAGÖZ — Beyefendinin lalası.
SARHOŞ — Beylerbeyinin[123] halası mı?

---

121 *Yalangi ganavar*: yalancı canavar.
122 *Silivri*: İstanbul ilçelerinden biri. Odun kömürü ve yoğurdu ünlüdür.
123 *Beylerbeyi*: 1. eskiden, sancakbeylerinin başı; 2. İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

KARAGÖZ — Hayır, Çengelköyü'nün[124] teyzesi.
ARAP — Ulak, donuyorum!
KARAGÖZ — Hoşkadem'le konuştunuz mu?
ARAP — Hoşkadan'i nerede? Kimsesini yok!
ÇELEBİ — Baba, lalamı da mı soydular?
KARAGÖZ — Şimdi mi farkına varıyorsun?
ÇELEBİ — Babacığım, biz ne yapacağız şimdi?
KARAGÖZ — Soğukta donacağız.

(*Şarkı ile Beberuhi gelir.*)

[125] Ben yanaz bir tâzeyim
Şûh-i bed-âvâzeyim
Köhne bir şîrâzeyim
Bir buçuk endâzeyim

Bana nisbet dişbudak
Penbe gibi yumuşak
Boyumu ölç işte bak
Bir buçuk endâzeyim

Kaddime yoktur uyar
Sanki topaç bir hıyar
Ölçtü terzi ihtiyar
Bir buçuk endâzeyim

BEBERUHİ — Vay! Bunlar kim? Ha, şimdi anladım: Bunlar karnaval kokozları.
KARAGÖZ — Götüne yersin topuzları!
BEBERUHİ — Ha, şimdi anladım: Bunlar aşağı mahallenin çocukları, burada ceviz oynamaya gelmişler, ben bunlardan korkuyorum, acaba nereye kaçayım?
KARAGÖZ — Şurada bir fare deliği var, oraya kaç!
BEBERUHİ — Bunlar atlıkarınca. On para vereyim de şu herifin üstüne bineyim! (*Biner; Karagöz, Beberuhi'yi üstünden atar.*)

---

124 *Çengelköyü*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.
125 bk. c. II, *Çeşme*, s. 30/n, 87

KARAGÖZ — S..tir şuradan sen de!
BEBERUHİ — Vay! Bunlar adam haa!
KARAGÖZ — Adam olduğumuzu anlamadın mı?
BEBERUHİ — Burada yatan o da adam mı?
KARAGÖZ — O rakı hülâsası.
BEBERUHİ — Ördek murabbası mı?
KARAGÖZ — Ulan, hep antikalar buraya geliyor!
BEBERUHİ — Yaz geldi diye mi soyundunuz?
KARAGÖZ — Hacivat, bununla derde gireceğiz.
HACİVAT — Sen şöyle dur! Ben ona anlatırım.
BEBERUHİ — Canım, neye soyundunuz?
HACİVAT — Baksan a bana!
BEBERUHİ — Buyurun söyleyin!
HACİVAT — Şurada Kanlı Nigâr'la Salkım-İnci dedikleri bizi bu hale koydular.
BEBERUHİ — Vay! Onlar burada mı? Ben de onları arıyordum.
KARAGÖZ — Ne yapacaksın onları?
BEBERUHİ — Onlar benim dostum, benim için ölürler, kaz kafalı herif!
KARAGÖZ — Senin gibi böyle kenef ibriğine tenezzül edersе ben de onların midelerine kusayım, ördek kıyafetli herif!
BEBERUHİ — Sen beni beğenmedin mi ulan?
KARAGÖZ — Bir karış boyun var, senin neni beğeneyim?
BEBERUHİ — Bana adla sanla «Altıkulaç» derler.
KARAGÖZ — Beş buçuğu iftira, yarım kulaç bile yoksun.
BEBERUHİ — Ben şimdi gider sizin esbaplarınızı alırım, o vakit benim kim olduğumu anlarsınız! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Varıver bakalım, yarım osuruk.
BEBERUHİ — (*İçeriden.*) Açın kapıyı, şimdi size yapışırım haa!
KANLI NİGÂR — (*İçeriden.*) A kızlar, kim geldi?
BEBERUHİ — Ben geldim, açın kapıyı!
KANLI NİGÂR — Buyurun, buyurun! (*Kapıyı açarlar.*)
BEBERUHİ — Size ayıp değil mi? Birtakım babayiğitlerin esbaplarını almışsınız. Verin esbapları getirin, sonra gelir eğleniriz!

KANLI NİGÂR — Demek siz de esbaplar için geldiniz?
BEBERUHİ — Esbaplar için geldim.
KANLI NİGÂR — Kızlar, kol demirini vurun!
(*Dayak atarlar, kovarlar.*)

BEBERUHİ — Aman dostlar! Ben nerelere gideyim?
KARAGÖZ — Ulan, bu da bize benzedi!
HACİVAT — Eyvahlar olsun! Karagöz, halimiz ne olacak?
KARAGÖZ — Ne olacaksa oldu. Şimden sonra ne olacak?
BEBERUHİ — Şimdi gider ben anama söylerim, esbaplarımı aldılar benim!
KARAGÖZ — Anana söyler misin? Ah, bir kırbaç olsa da şunu topaç gibi çevirsem!

(*Şarkı ile Zeybek gelir.*)

126 Sarı Efe şu yerlerde yaslanır
Çiğ vurdukça top zülflerin ıslanır
Deli gönül bir gün olur uslanır
Çiy vurdukça top zülflerin ıslanır

ZEYBEK — Ulan, nesı bıkıyooon?
KARAGÖZ — Hacivat, ne diyor?
HACİVAT — «Ulan, nasıl bakıyor?» diyor.

---

126 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 463
Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)
Bu türkünün aslı şöyledir:

Sarı Zeybek şu dağlara yaslanır
Yağmur yağar silâhları ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır
Yazık olsun Telli-Doru şanına
Eğil bir bak mor cepkenin kanına

Şu dağları yine duman bürüdü
Üç yüz atlı beş yüz yayan yürüdü
Sarı Zeybek şu cihanda bir idi
Yazık olsun Telli-Doru şanına
Eğil bir bak mor cepkenin kanına

KARAGÖZ — Herif Çemberlitaş'in[127] kardeşi olmalı!
ZEYBEK — Ulan, siz adam mısınız?
KARAGÖZ — Hayır, bostan korkuluğu
HACİVAT — Karagöz, sen bunu bildin mi?
KARAGÖZ — Hayır.
HACİVAT — Buna «Bursalı Sarı Efe» derler.
ZEYBEK — Ulan, siz adam mısınız yoksa hayvan mısı?
KARAGÖZ — Hayvan baban!
ZEYBEK — Siz ne cins mahlûksunuuuz?
KARAGÖZ — Deniz mahlûku.
ZEYBEK — Ulan, siz balık mısınız?
KARAGÖZ — Hacivat, herifin lâkırdıları da boyu gibi uzun. — Balığız.
ZEYBEK — Ne balığısınız?
KARAGÖZ — Arkada duran gümüşbalığı, öteki de uskumru, yatan da horozbina, öbürü kömürcükayası, beriki de çurçur, kulunuz da çingenepalamutuyum.
ZEYBEK — Ulan, balık lâf eder miii?
KARAGÖZ — Kulunuz balıkların geveze soyundanım.
ZEYBEK — Ulan, ben bir kere Bursa'da hasta oldum da bana çingenepalamutu yedirdileeer!
KARAGÖZ — Hemşeri, biz insanız.
ZEYBEK — Siz insansanız, hani çaputlarınız?
HACİVAT — Baksan a, yiğidim, şehbazım! Şu karşıki evde Kanlı Nigâr var, bizim esbaplarımızı o aldı. Git de bizim esbaplarımızı al!
ZEYBEK — Ben şimdi gider alırım! (*Gider.*)

ZEYBEK — (*Kapıyı çalar. İçeriden.*) Ulan, Kanlı Enginar! Vir bakayım şunların çaputlarını!

---

127 *Çemberlitaş*: İstanbul'da, Beyazıt'la Türbe arasındaki cadde üzerinde, Türbe yakınında bir sütun. Bizans İmparatoru I. Konstantin tarafından Roma'daki Apollon tapınağından getirtilerek diktirilmiştir (330). Silindir biçiminde 8 porfir taştan bileşiktir. Osmanlılar devrinde bir yangında zarar gören ve II. Mustafa (1695 - 1703) nın buyruğu üzerine taşları demir çemberlerle birbirine bağlanan sütun, o günden bu yana «Çemberlitaş» adını almıştır.

KANLI NİGÂR — (*İçeriden.*) Amanın kızlar! Bursalı Sarı Efe geldi, iş fena!

ZEYBEK — Ulan! Açın kapıyı!

(*Kapıyı açarlar.*)

KANLI NİGÂR — Buyurun efendim!

ZEYBEK — Ulan! Ben buyurun muyurun bilmem, virin çaputlarını!

KARAGÖZ — Zorlu geldi Sarı Efe.

KANLI NİGÂR — Gelsinler alsınlar!

ZEYBEK — Ulan, gelin de çaputlarınızı alın!

(*Hepsi gelirler, esbâplarını alırlar, giderler.*)

BİTİŞ

(*Karagöz'le Hacivat meydana gelirler.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — (*Hacivat'a vurur.*) Sinsileni[128] sansar boğa!

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa!

HACİVAT — Yıktın perdeyi, eyledin vîrân!
Varayım, sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ey Hacivat, geçme nasîbinden!
Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, bak, ben de sana neler yaparım! (*Gider.*)

128 *Sinsile*: «silsile» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, soyzinciri.

KARAGÖZ'ÜN ESRAR İÇİP DELİ OLMASI

Kaynak:

Letâif-i Hayâl, Karagöz'ün Esrar İçip Deli Olması, (tarihsiz)

Çeşitleme:

Hayalî Küçük Ali, *Asrî Karagöz*, «Yücel» dergisi, c. XIII, sayı 75 ve 77, İstanbul 1941

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
ESRARKEŞ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
KOMŞU (İçeriden sesi gelir)
HEKİM

KARAGÖZ'ÜN ESRAR İÇİP DELİ OLMASI

GİRİŞ

BİRİNCİ MECLİS

HACİVAT — (*Dışarıdan gazel okuyarak gelir.*)

Hay Hak!

1 Bir kerre dokunsan teline sâz-i derûnun[2]
Bin türlü nevâzişle[3] düzelmez bozulunca

Ankaa[4] dahi olsa düşer pençe-i aşka
O çeşm-i siyâhın[5] âlem-i gayba[6] süzülünce

Karagöz haylı zaman oldu seni görmeyeli
Hasta yatıp ipliğe döndüm üzülünce

---

1 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
- ⏑ ⏑ . - ⏑ ⏑ . - - ⏑ . ⏑ - -

2., 3., 4. beyitlerde ölçek bozuk.

4. dizenin doğru biçimi şöyle olabilir:
Ol çeşm-i siyâh âlem-i gayba süzülünce

5. dizenin ölçeği: *Feilâtün feilâtün feilâtün feilün*
⏑ ⏑ - - ⏑ ⏑ - - ⏑ ⏑ - - ⏑ ⏑ -

2 *Sâz-i derûn*: iç saz, insanın içindeki saz; (burada, mecaz olarak: gönül).

3 *Nevâziş*: okşama.

4 *Ankaa*: Zümrüdanka kuşu, Kaf dağında bulunduğu söylenen masal kuşu.

5 *Çeşm-i siyâh*: kara göz.

6 *Âlem-i gayb*: görünmez âlem.

Bendeniz Hacivat meddâh ü senâkârınız
İşte bak geldim kapına keyfim düzülünce

İKİNCİ MECLİS

KARAGÖZ - HACİVAT

KARAGÖZ — (*Hacivat'ın şiirini pencereden dinleyerek.*) Ulan, sen daha ölmedin mi? Al şimdi benden de sana karşılık:

[8] Hacivat bir kere kaparsam sopayı
Kafana demeyip çalarım tâ ölesince

Ramazan oldu diye beni aldatma menhûs[9]
Bıktım elinden kurtulurum sen ölünce

Haydi def ol şuradan be arsız kerata
Ey Karagöz süprüntülüğe at leşini geberince

MUHÂVERE

HACİVAT — Aman birader, maşallah, tû tû!
KARAGÖZ — Lebbeyk?[10]
HACİVAT — «— Maşallah, tû tû!» derim.
KARAGÖZ — Sana tû!
HACİVAT — Aman efendim, niçin? Bir hatâ mı ettim?

---

7 *Meddâh ü senâkâr*: övücü (her iki sözcük de aynı anlamda). (Asıl metinde: *medh ü senâkâr*).
8 Ölçek: yok.
9 *Menhûs*: uğursuz.
10 *Lebbeyk*: efendim, buyur.

KARAGÖZ — Daha soruyor musun? Kapının önüne geldin, etmediğin hezeyan[11] kalmadı. Utanmaz kerata. Yok, «Ramazan geldi»; yok, «Bayram geldi». Ağzına gelen haltı ettin!

HACİVAT — Aman efendim, rica ederim, aşağa[12] teşrif buyurun da görüşelim. Çünkü lâkırdımız anlaşılmıyor.

KARAGÖZ — Gelemem, işim var.

HACİVAT — Efendim, işiniz her neyse o işi biraz te'hîr edin[13] de buraya gelin.

KARAGÖZ — Gazete mütâlâa[14] buyuruyorum.

HACİVAT — Aman efendim, rica ederim, gelin de anlatın bakalım, ne havadisler var.

KARAGÖZ — Çok havadis var.

HACİVAT — Gel gel gel!

KARAGÖZ — Ulan, ben altı aylık çocuk muyum ki, «Gel gel babası! Al oğlanı babası!» gibi beni çağırıyorsun?

HACİVAT — Efendim, size olan kemâl-i muhabbetimden[15] dolayı böyle çağırdım. Gelin de bakalım ne havadis varmış.

KARAGÖZ — (*Aşağa*[12] *gelerek.*) Sen salt başağrısı imişsin ya! Nedir bakalım söyle!

HACİVAT — Kusura bakmayın, meraklıyım. Havadis oldu mu, mutlak anlamağa çabalarım. Karagöz, söyle bakalım neler var?

KARAGÖZ — Bir inek bir buzak[16] doğurmuş.

HACİVAT — Doğurur ya! Taaccüb[17] olunacak bir şey değil. Elbette bir buzak doğurur, belki de iki doğurur. Bakalım daha neler var?

KARAGÖZ — Karadeniz'e yağmur yağmış.

HACİVAT — Yağar ya!

KARAGÖZ — Bu hafta leylekler geliyormuş.

---

11 *Hezeyan*: saçmalama.

12 *Aşağa*: aşağı, aşağıya.

13 *Te'hîr etmek*: sonraya bırakmak, ertelemek.

14 *Mütâlâa*: okuma.

15 *Kemâl-i muhabbet*: aşırı sevgi.

16 *Buzak*: buzağı.

17 *Taaccüb*: saşma.

HACİVAT — Gelir ya! O hayvan her zaman vakt-i muayyenesinde[18] gelir.

KARAGÖZ — Üsküdar vapuru Köprü'ye yanaşırken...

HACİVAT — Ey.. ey.. aman...

KARAGÖZ — Ne oluyorsun Hacivat?

HACİVAT — Hiç!... Ey, sonra?.. Sonra?...

KARAGÖZ — Köprü'ye çıma atmış.

HACİVAT — Ey, sonra?

KARAGÖZ — Sonra o kadar.

HACİVAT — Ey, çıma atmayınca yanaşabilir mi? Elbette çıma atacak... Ey, başka havadis yok mu?

KARAGÖZ — Ulan, ne söyledimse hiç ağzından «Olmaz» lâkırdısı çıkmadı.

HACİVAT — Olur şeye «Olur» derim, olmaza «Olmaz» derim. Ey, söyle bakalım daha ne var?

KARAGÖZ — Dur bakalım buna ne diyeceksin: On çift mandayı bir arabaya koşmuşlar.

HACİVAT — Bu da olur şey. Hattâ icabına göre daha ziyade bile koşarlar.

KARAGÖZ — Ey, mandanın birisi uçmuş.

HACİVAT — Uçar ya! Bir tarafı derin hendek olur, paldır küldür haydi aşağa,[19] uçar gider.

KARAGÖZ — Ulan buna da bir kulp uydurdu. Dur bir yalan düşüneyim. (*Düşünür.*) Bakalım buna ne halt edecek? — Tavuğun birisi bir yumurta yumurtlamış, iki sarısı varmış.

HACİVAT — Cins hayvanmış. Bizim komşunun tavuğu da iki sarılı yumurtluyor.

KARAGÖZ — Def ol şuradan, menhûs[20] kerata! Ne söyledimse, ağzından hiç «Olmaz» lâkırdısı çıkmadı.

HACİVAT — Canım, bu söylediğin şeylerin cümlesi[21] de olmaz şeyler değil öyle. Başka bir havadis varsa onu söyle.

---

18 *Vakt-i muayyenesinde*: belli zamanında. (*Vakt-i muayyeninde* denmesi gerekirdi).

19 bk. n. 12

20 bk. n. 9

21 *Cümlesi*: hepsi. (*Cümle*: hep).

KARAGÖZ — Haa, dur, dur, iyi hatırıma geldi: Seninle benim resmimizi, taklidimizi alıp ismini «Hayal» koymuşlar, yarın gece Aksaray'da bir kahvede oynatacaklarmış.

HACİVAT — Acayip!

KARAGÖZ — Ey nasıl bakalım? Bu söylediğim havadis de olur şey mi?

HACİVAT — Haa, bak bu olamaz!

KARAGÖZ — Olamaz mı? Bol bile gelir. Yarın akşam gidelim de görürsün. Herifler ilân bile çıkarmışlar.

HACİVAT — İlânlarda ne yazıyor?

KARAGÖZ — Beni evlendiriyorlar.

HACİVAT — Aman birader, gözün aydın!

KARAGÖZ — Senin gözün de Kandilli.

HACİVAT — Ben bu lâkırdıdan hiçbir şey anlıyamadım.

KARAGÖZ — Bunda anlamıyacak ne var? Benim gözüm Aydın[22] oluyor da senin gözlerin niçin Kandilli[23] olmasın?

HACİVAT — Birader sen bugün lâkırdıyı hep tersine anlıyorsun.

KARAGÖZ — Ben tersini anlamıyorum, sen söylemesini bilmiyorsun. Deminden beri şurada «Ramazan geldi, Bayram gitti» diyerek ağzına geleni söyledin.

HACİVAT — Ben öyle «Ramazan» filân lâkırdısı kaalime almadım.[24]

KARAGÖZ — Gördün mü bir kere? Ben sana «Ramazanda kahve aldın» dedim mi?

HACİVAT — İşte bak, aramızda lâkırdıların ma'nâ-yi fîhi tebdîl oluyor.[25] Benim söylediğim, «— Karagöz'üm, haylı zaman oldu seni görmiyeli.» dedim. Sen ise bunu başka türlü anladın

KARAGÖZ — Ne bileyim ben! Söyliyeceğin şeyi birer birer, tane tane anlatarak söylesene!

---

22 *Aydın*: 1. aydınlık; 2. Aydın ili.

23 *Kandilli*: 1. kandili olan; 2. İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir semt.

24 *Kaale almadım*: söylemedim. (*Kaal*: söz).

25 *Ma'nâ-yi fîhi tebdîl oluyor*: içindeki anlam değişiyor.

26 Hacivat'ın buradaki konuşması, Karagöz'ün sözlerinin karşılığı değildir. Anlaşıldığına göre, dizgi ve baskı sırasında, aradan birkaç satır atlanmışur.

[26] HACİVAT — Aman birader, pek zevkime gitti. Söylediğim eş'âr[27] der-akab[28] tanzîr[29] buyurmanız yok mu, her kişinin haddi değildir. Vâkıâ,[30] mefhûmunca[31] biraz hezeyan[32] görünürse de, vezince mevzunca[33] pekâlâdır. Bir beyit daha söylersem der-akab[28] tanzîr edebilir misiniz?

KARAGÖZ — Öteye bile geçerim.

HACİVAT — Aman birader!

KARAGÖZ — Ne zannettin ya!

HACİVAT — Haydi hazır ol, geliyorum!

KARAGÖZ — Nereye geliyorsun? Kucağıma mı?

HACİVAT — Hayır canım! Yani «Şiir söyliyeceğim, cevabına hazır ol!» demek isterim.

KARAGÖZ — Söyle bakalım.

HACİVAT — Dinle:

[34] Cihânın rengine aldanma verme rengini reng al
Usûlüyle yürü ger mest isen de pâyını deng al

KARAGÖZ — Anladım, arkası «al» olacak değil mi?

HACİVAT — Evet.

KARAGÖZ — Al şimdi benden alları:

Mehtaba çıkarsan yanına bir çelenk al
İstediğin karşılığı al pezevenk al

HACİVAT — Aman birader!

KARAGÖZ — Ne var?

---

27 *Eş'âr*: şiirler.

28 *Der-akab*: arkası sıra, hemen.

29 *Tanzîr*: nazire söyleme. (*Nazire*: bir şiire, aynı ölçek ve ayakla söylenen benzer şiir).

30 *Vâkıâ*: gerçi.

31 *Mefhûm*: kavram, anlam.

32 *Hezeyan*: bk. n. 11

33 *Mevzun*: vezinli, ölçekli.

34 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

Dünyanın rengine [1. görünüşüne; 2. hiylesine] aldanma, renk verme [= düşünce ve duygularını sezdirme]; (onun) hiylesini öğren; eğer sarhoşsan da usulüyle yürü, ayağını denk al.

HACİVAT — Siz ehl-i kemâl,[35] fuzalâ,[36] allâme-i asr[37] olasınız da, hâlâ haberim yoktur.

KARAGÖZ — Hacivat, ağzını topla, yırtarım haa! Kemal'in karısı neden oluyormuşum? Saçlı sakallı koskoca bir Karagöz hiç karı olur mu, alık kerata? Ve hem de ben niçin budala olayım? Âleme hasır olduğumu sana kim söyledi? Ağzını topla, sonra toplarım haa!

HACİVAT — Aman birader, lâtife mi ediyorsun? Ben öyle bir şey söyledim mi?

KARAGÖZ — Ne idi o söylediğin ya?

HACİVAT — Yani demek isterim ki, güzel ebyât[38] söylüyorsunuz.

KARAGÖZ — Hayır, bayat değil, taze taze, fırından yeni çıkmış.

HACİVAT — Anladım, âdeta siz benimle istihzâ ediyorsunuz. Fakat zararı yok, ben sükûtu ihtiyâr ederim.[39]

KARAGÖZ — Söğüdü ihtiyar edip kurutacaksın da kimse altında oturmasın mı? Ulan, ne hıyanet herifsin be!

HACİVAT — Sen eğlen, zararı yok! Size şurasını soracağım, pek merak ettim.

KARAGÖZ — Hacivat, ziyade geliyorsun!

HACİVAT — Canım, birader, kusuruma bakmayınız. Meraklı olduğumu bilirsiniz. Bendeniz hasta iken siz hiç mektep filân gördünüz mü?

KARAGÖZ — Sen deniz iken pek çok yunusbalıklarını görürdüm. Hattâ, ufak-tefek balıkları da görüp taş atardım, kaçışırlardı.

HACİVAT — Canım, şimdi deniz lâkırdısı oldu mu?

KARAGÖZ — Be herif, senin ağzından çıkan lâkırdıyı bilmiyor musun?

HACİVAT — Ben ne dedim?

KARAGÖZ — Ne diyeceksin? «Ben denizde hasta iken beni mektepte filân gördün mü?» demedin mi?

---

35 *Ehl-i kemâl*: olgun kişi.

36 *Fuzalâ*: fâzıllar, erdemli [= faziletli] ve bilgili kişiler.

37 *Allâme-i asr*: zamanın en derin bilgini.

38 *Ebyât*: beyitler.

39 *Sükûtu ihtiyâr etmek*: susmayı yeğ saymak. (*İhtiyâr*: seçme, yeğ sayma)

(*Bu aralık Hacivat gizli gelir, dinler.*)

öyle mi? Na alırsın s..imi! Bir kere para benim elime geçmesin. Onun gözüne koruk suyu bile vermem.

HACİVAT — Karagöz, kimin gözüne koruk suyu vermiyorsun?

KARAGÖZ — Şey... Hacivat.. yani şey oldu da... yani ben..

HACİVAT — Ey, sen?...

KARAGÖZ — Hay anasını! Şimdi nasıl yalan uydurmalı? — Canım «Gelen müşteriler veresiye almak isterlerse gözüne koruk suyu bile vermem.» diyordum. — Oh! iyice uydurabildim.

HACİVAT — Aklını başına al, sonra pişman olursun!

KARAGÖZ — Sen esef etme.[48] Haniya bakalım, getirdin mi?

HACİVAT — İşte al! Fakat sakın haa, yemeyesin, sonra fena olursun!

KARAGÖZ — Sen merak etme, yemem.

HACİVAT — Ben şimdi gider, bildiğim müşterileri sana gönderirim. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Gel bakalım şimdi esrarcılığa. Haydi, Karagöz, bakalım çarh-i felek[49] ne minvâl[50] üzre dönecektir! (*Gider.*)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

ESRARKEŞ

ESRARKEŞ — (*Şarkı okuyarak gelir. Tekmil ettikte.*[51]) Hacivat'ın tarif ettiği hâne burası olmalı. Kapıyı bir çalayım. (*Kapıyı çalar.*)

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Kimdir o?

ESRARKEŞ — Efendim, burada mısınız?

---

48 *Eref etmek*: acınmak, yazıklanmak.

49 *Çarh-i felek*: dünyanın çarkı.

50 *Minvâl*: tarz, yol. (*Ne minvâl üzre*: ne yolda, nasıl).

51 *Tekmil ettikte*: tamamlayınca.

KARAGÖZ — Görmüyor musun? İşte buradayım.
ESRARKEŞ — Efendim, azıcık aşağa[52] teşrif eder misiniz?
KARAGÖZ — İşim var.
ESRARKEŞ — Bendenizi Hacivat biraderiniz gönderdi. Sizinle biraz alışveriş edeceğim.
KARAGÖZ — Alış tarafına gelirse alırım, verişe gelirse nanay.
ESRARKEŞ — Birader, lâtifenin sırası değil; size biraz para getirdim gelin aşağa da alın.
KARAGÖZ — Gördün mü, bak şimdi gelirim. (*Aşağa iner.*) Ver bakalım!
ESRARKEŞ — İşte size bir, iki, üç, dört, beş lira. Beş liralık en iyisinden esrar ver.
KARAGÖZ — Ulan, Hacivat'ın dediği sahiymiş. — Dur getireyim. (*Gider.*)

—Arkadaş![53]
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Nedir o?
KARAGÖZ — Rafta kâğıtlara sarılı bir şey var. Beş tanesini al da bana getir.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aaa! ben onu süprüntülüğe attım.
KARAGÖZ — İyi halt ettin. Çabuk, topla da getir bana!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, ne yapacaksın onları?
KARAGÖZ — Lâzımdır, al getir!
KAAAGÖZ'ÜN KARISI — Elim kirli, gidemem. Çocuğun bezini değiştiriyorum.
KARAGÖZ — Zararı yok, çabuk ol!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Canım, «Elim boklu» diyorum.
KARAGÖZ — Boklu olsun, zararı yok.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben alamam, sen gel al.
KARAGÖZ — Bu karı ile derde çattık be!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, süprüntüleri yayma orta yere! Toplayacak vaktim yok. Sabahtan beri ortalık temizlemeden canım çıktı.

---

52 *Aşağa*: bk. n. 12

53 *Arkadaş*: Karagöz, «Kâr-i kadim» oyunlarda, karısına *Abla* diye seslenir.

KARAGÖZ — Ulan, bunlar buraya atılır mı? Bir kere bana sormak yok mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nesini sorayım? Süprüntüleri toplamış getirmişin[54] buraya.

KARAGÖZ — Nasıl süprüntü? Ulan, onların bir tanesi bir altındır.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sen çıldırmışın[54] herif!

KARAGÖZ — Şimdi görürsün bak çıldırmış mıyım?

(*Aşağa gelir.*) İşte beş kâğıt sana.

ESRARKEŞ — (*Koklıyarak.*) Bu esrarda fena bir koku var.

KARAGÖZ — Daha tazedir de onunçün.

ESRARKEŞ — Hayır, tazelikten değil. Bunda âdeta necâset[55] kokuyor.

KARAGÖZ — Size öyle geliyor. Galiba nevâzil[56] olmuşsunuz.

ESRARKEŞ — Her neyse. Allahaısmarladık! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ulan, şundan bir parça tadayım bakayım nasıl şey? (*Bir parça esrar yer.*) Tatsız tuzsuz bir şey. Dur bakayım, bir parça daha yiyeyim. (*Yer.*) Ulan, hiçbir şey anlıyamadım. Bir parça daha yiyeyim. (*Yer.*) Gözlerim başka görmeye başladı. Ulan, öküze bak, manda ile dama oynuyorlar. —Sürme o taşı, yenilirsin!... —Gel keyfim gel efendim, evet efendim, zülf-i kemendim,[57] ben sana bendim,[58] sahidir efendim.

[59] Yenibahçe'nin[60] çayırı
Dolaştım çıktım bayırı
Falıma baktı bir kocakarı
Hopla daday hopla hay

---

54 *Getirmişin, çıldırmışın*: «getirmişsin,'çıldırmışsın» sözlerinin halk ağzında kısaltılmış biçimleri.

55 *Necâset*: bok.

56 *Nevâzil*: nezleler; (burada) nezle.

57 *Zülf-i kemendîn*: kement saçlım.

58 *Bend*: bağ; (burada) bağlı.

59 Ölçek: 1. bend: 8 (3. dizede ölçek yok).
2., 3., 4. hendler: 11 (kimi dizelerde ölçek bozuk).

60 *Yenibahçe*: İstanbul'da, Çingene'lerin otrduğu Sulukule semtinde bir yer.

Evlerimin önü eşek kümesi
Kümesten eşek alırsa sahibi
Bol bol osurur yoktur eşi
Hopla daday hopla hay
Hopla daday hopla hay

Merdivenden baktım yukarı
Dilini çıkardı bir kocakarı
Ayağındaki yırtık imiş şalvarı
Hopla daday hopla hay
Hopla hay

Ulan, gözlerim acel-acâyip görüyor. Bir parça daha yiyeyim. (*Yer.*)

61 İnci diktim incire
Vurdu beni zincire
Zincirkıran gelse de
Hoşafı görse kâsede
Cunbala babam cunbala
Buğday koydum anbara

DÖRDÜNCÜ MECLİS

KARAGÖZ - HACİVAT

HACİVAT — Ne o, Karagöz? Yapayalnız ne mırıldanıp duruyorsun?

KARAGÖZ — Haa, «Karagöz» dedin de, Karasu[62] tarafından mübayaa olunarak[63] Karamürsel[64] tarîkıyle[65] Ka-

61 Ölçek 7

62 *Karasu*: Anadolu'nun Batı Karadeniz kıyısında bir kasaba.

63 *Mübâyaa olunmak*: satın alınmak.

64 *Karamürsel*: Anadolu'nun Marmara kıyısında, İzmit körfezinin güney yakasında bir kasaba.

65 *Tarik*: yol.

ragümrük'ten[66] bil-vürûd[67] kara muşambaya sarılmış kara havyar memlû[68] bir adet kutu sabaha karşı daha karanlıkta ve Karabıçak'ın[69] meyhanesinde Kara [.....][70] ve Karakaş Artin'le bu Karagöz bendeleri[71] birlikte oturmakta iken Karaoğlan vasıtasıyle mezkûr[72] bir kutu havyar yed-i Karagözânelerime[73] bil-vüsûl,[74] ak akça kara gün içindir darb-ı meselince[75] paranın sarfiyâtına[76] bakmıyarak yeniden şişeleri Karabıçak'ın kara üzümden çekilmiş[77] olduğu düz rakıdan doldurtup Karabıçak'ın miçosuna,[78] gelen kara havyardan güzel bir meze yaptırılıp oradan geşt-i güzâr[79] etmekte olan Kara Todi'nin çalgı takımına Karabatak'tan bir peşrev[80] başlandırılıp Karakoncolos destanıyle çalgıya hitâm verilip[81] kara bulut gibi kafaları dumanladıktan sonra Karabıçak'tan kalkılıp Akbayır,[82] Sarıkaya,[83] Kızıltoprak'a[84] uğrayarak Fenerbahçesi'nde[85] Karaköy[86] sandallarından bir sandala râ-

---

66 *Karagümrük*: İstanbul'da, Edirnekapı yöresinde bir semt.

67 *Bil-vürûd*: gelmekle, gelerek.

68 *Memlû*: dolu.

69 *Karabıçak*: kişi lakabı.

70 *Kara* [.....]: burada bir eksiklik var. Bu sözcükten hemen sonra *Karakaş*, *Karagöz* sözleri geldiğine göre, bunun da o yolda kurulmuş *Karasaç*, *Karabıyık*, *Karasakal* v.b. gibi bir bileşik söz olması gerekir.

71 *Bende*: kul, köle. (Nezaket sözü).

72 *Mezkûr*: adı geçen, anılan.

73 *Yed-i Karagözânelerime*: ben Karagöz'ün eline.

74 *Bil-vüsûl*: ulaşmakla, ulaşarak.

75 *Darb-ı mesel*: atasözü.

76 *Sarfiyât*: harcamalar.

77 *Çekilmiş*: «çekmiş», ya da «çektirmiş» denmesi gerekirdi.

78 *Miço*: (burada) meyhaneci çırağı.

79 *Geşt-i güzâr* [doğrusu: *Geşt ü güzâr*]: gezip dolaşma.

80 *Karabatak'tan bir peşrev*: (tekerleme) Karabatak makamında bir peşrev. (*Karabatak* diye bir makam yoktur. *Peşrev*: alaturka musikide, Faslın giriş taksiminden sonra çalınan ilk parça).

81 *Hitâm verilmek*: sona erdirilmek.

82, 83, *Akbayır*, *Sarıkaya*: ?

84, 85 *Kızıltoprak*, *Fenerbahçesi*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara denizi kıyısındaki semtler.

86 *Karaköy*: İstanbul'un Beyoğlu yakasında, Galata'da ünlü bir semt. (İstanbul'u Beyoğlu'na bağlayan Galata Köprüsü'nün bir ucu Eminönü'ne, bir ucu Karaköy'e bağlıdır; buna Karaköy Köprüsü de denir).

kiben[87] gecenin karanlığında doğru Kandilli'de[88] bahçenin birisine postu yaydık.

HACİVAT — Eyvah! Korktuğum başıma geldi. «İçme» diye o kadar tenbih ettim, dinlemeyip esrardan içmiş.

KARAGÖZ — Kerd küned kerden küned.[89] İster etsin ister etmesin, merhaba desek de demesek de olur. Nasılsın, hoş musun? Dolu musun, boş musun? Yaş mısın, kuru musun?[90]

HACİVAT — Şimdi beğendin mi yaptığın işi?

KARAGÖZ — Kılıçbalığıyle düello ettiğin zaman kalkanbalığı kendine siper alıp Okmeydanı'na[91] takviyet vererek[92] kemankeşlikteki[93] mahâretini göstermek için tîri[94] endaht edip[95] tulum panayırına râkiben[96] bir sür'at-i fevkalâde[97] ile Nişanca'dan[98] geçmekte olan yunusbalıklarına tesadüf edip biraz hasb-i hâl ettikten[99] sonra

100 Çınlı hamam
Kubbesi
Bir gelin aldım
Babası imam

---

87 *Râkiben*: binerek.

88 *Kandilli*: bk. n. 23/2

89 *Kerd küned kerden küned*: etti eder etmek eder. (Farsca *kerden* [= etmek, yapmak] masdarı ile ondan türetilen *kerd* [= etti, yaptı], *küned* [= eder, yapar] sözleri, aralarında herhangi bir anlam bağı gözetilmeden, sıralanmış.

90 *Yaş mısın, kuru musun?*: daha önceki iki cümlesinin kuruluşuna göre, bu cümlenin de *Kuru musun, yaş mısın?* biçiminde olması gerekir.

91 *Okmeydanı*: İstanbul'un Beyoğlu yakasında, Şişli-Hasköy yolunun doğusundaki ünlü meydan; eskiden orada ok talimleri yapılırdı.

92 *Takviyet vermek*: kuvvet vermek, sağlamlaştırmak.

93 *Kemankeşlik*: okçuluk. (*Keman*: yay; *Keman-keş*: yay çekici, okçu).

94 *Tîr*: ok.

95 *Endaht etmek*: silâh atmak.

96 *Râkiben*: bk. n. 87

97 *Sür'at-i fevkalâde*: olağanüstü hız.

98 *Nişanca*: İstanbul'da, Koska caddesi yöresinde bir semt.

99 *Hasb-i hâl etmek*: sohbet etmek, hoşbeş etmek, görüşmek.

100 Ölçek: 5

İlk iki dizede ölçek bozuk. Bu dizelerin doğru biçimi şöyledir:

Çınçınlı hamam
Kubbesi tamam

şarkısını çağırarak ibrâz-i şecâat[101] göstermeniz puf böreğinin sofra üzerinde raks etmesine benzer.

HACİVAT — Varayım, bir hekim çağırayım. Bunun bir çaresine bakmalı. (*Gider.*)

KARAGÖZ — Kâşâne-i Karagöz'de[102] bir çok küfe varken şeftali için bayrama kadar beklemek ne hamâkattir.[103] (*Evine gider.*)

Karıya taraf-i semâdan[104] bir çok hamsi balıkları tayarân ederek[105] terennüm-sâz hoş âvâz ile[106] rûy-i zemîne[107] nüzûl ettiği[108] esnada sen hemen bir çalpara[109] alıp

[110] Akbaba leylek
Hani bana gömlek
Gömleğin ucu yok
Kara kızın suçu yok

şarkısını çağırıp kulağına gizlice bir şey söylediğin anda hicâbından[111] kıpkırmızı kesildiğinden pancar turşusu diyerek sokak-be-sokak[112] dolaştırılmış olmağla bunun açılması ilkbahara taallûk ettiğinden bu aralık demet yapılacağı cevabı verilmiştir.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Aa!.. A dostlar, bizim herif çıldırmış! Huu, komşu hanım!

---

101 *İbrâz-i şecâat*: cesaret göstermek, yiğitlik göstermek.

102 *Kâşâne-i Karagöz*: Karagöz'ün çok gösterişli evi.

103 *Hamâkat*: ahmaklık.

104 *Taraf-i semâdan*: gökyüzünden.

105 *Tayarân etmek*: uçmak.

106 *Terennüm-sâz hoş âvâz ile*: «tatlı çığlıklarla şakıyarak» demek istiyor. (*Terennüm-sâz*: şarkı söyleyen, şakıyan).

107 *Rû-yi zemin*: yeryüzü.

108 *Nüzûl etmek*: inmek.

109 *Çalpara*: parmaklara takılıp çalınan zil ve benzeri âletler.

110 Ölçek: 1. dize: 5
2., 3. dizler: 6
4. dize: 7

111 *Hicâb*: utanç.

112 *Sokak-be-sokak*: sokak sokak.

KOMŞU — (*İçeriden.*) Ne var, komşu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Şu başıma geleni görüyor musunuz bir kere?

KOMŞU — Aman, ne oldu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne olacak, bizim herif deli oldu. Saçma-sapan birtakım lâkırdılar söylüyor.

KOMŞU — Vah vah! Hanım, tezken bari okutsanız.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — A hanım, kime okutayım?

KOMŞU — Sarımsaklı bir hoca varmış şurada, nefesi pek iyi imiş, geçenlerde birisi böyle olmuş da bu hoca okumuş, ossaat iyi olmuş.

BEŞİNCİ MECLİS

HACİVAT - HEKİM

HACİVAT — İşte efendim geldik. Evi budur. Bendeniz kapıyı çalayım. (*Çalar.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kim o?

HACİVAT — Ben'im, hemşire. Karagöz evde midir?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Aman Hacivat amca, iyi geldin. Bizim herif çıldırmış. Ağzına gelen saçmaları söylüyor. Hele bak, şimdi de çocuğun lâzımlığıyle oynuyor. — Bırak onu! Bak, Hacivat amca geldi.

KARAGÖZ — Hacivat'ın tâ anasını belleyim de derûnunda [113] taze soğan, dereotu, maydanozlu bir salata tarlası açayım.

HACİVAT — Efendim, siz kapıyı açın da bir tarafa savuşun. Yahut daha iyisi, buraya gönderin, bakalım gelir mi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Huu! Haydi, bak seni aşağıda bekliyor. Para verecekler.

KARAGÖZ — Para parça[114] ol! (*Aşağa gelir.*)

HACİVAT — Aman Karagöz, nedir bu hal? Yoksa şaka mı ediyorsun?

---

113 *Derûn*: iç.

114 *Para parça*: paramparça.

KARAGÖZ — Evet, şeftali sokağından mübâyaa olunan[115] armutleyin zeytinyağıyle pişmiş taze yaprak dolmasının fasulye piyazı hakkında gösterdiği hürmete karşı nankörlük tarafına saparak Deveyokuşu'ndan[116] Atmeydanı'na[117] inildiği esnada tramvay beygirlerinin en tüvânâ[118] muallem[119] bir beygiriyle bahis tutuşup kuleden verilen işaret üzerine etrâf-i civârdan[120] mahalle tulumbaları yetişip itfâsına[121] haylı gayret edilmiş ise ateşböceklerinin yardımıyle itfâsı mümkün olamayıp Galata Kulesi'nin[122] bu nun içinde parmağı vardır zannıyle ka'r-i deryâya[123] bir dalgıç indirilip her ne kadar taharrî olunmuş[124] ise de istakozdan ma'dâ[125] söz anlar bir kimse bulunamadığından iddiasından vazgeçmiştir.

HACİVAT — Vah Karagöz vah!

HEKİM — Elini ver bakayım.

KARAGÖZ — Yağma yok!

HACİVAT — Ver, Karagöz, ver! Baksın da iyi olasın.

HEKİM — (*Bakarak.*) Bir şey değil. Esrarın ser-encâmı.[126] Biraz yoğurt içirmeli. Bir şey yok. Geçer.

HACİVAT — Baksanız a, hemşire!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nedir o, Hacivat amca?

HACİVAT — Sizde acaba yoğurt bulunur mu?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Akşamdan kalma bir parça olmalı.

---

115 *Mübâyaa olunmak*: satın alınmak.

116 *Deveyokuşu*: ?

117 *Atmeydanı*: İstanbul'da, Sultanahmet'te, Dikilitaşların bulunduğu meydan.

118 *Tüvânâ*: güçlü.

119 *Muallem*: talimli, terbiye edilmiş.

120 *Etrâf-i civâr* (doğrusu: *etrâf ü civâr*): yöre, çevre.

121 *İtfâ*: söndürme.

122 *Galata kulesi*: İstanbul'un Galata semtindeki ünlü kule. Bir söylentiye göre Bizanslılar, başka bir söylentiye göre Cenevizliler tarafından yaptırılmıştır.

123 *Ka'r-i deryâ*: denizin dibi, deniz dibi.

114 *Taharrî olunmak*: araştırılmak.

125 *Ma'dâ*: başka.

126 *Ser-encâm*: 1. bir işin sonu, sonucu; 2. başa gelen hal.

HACİVAT — Haydi birlikte gidip içirelim, (*Giderler.*)

KARAGÖZ'ÜN KARISI — İşte yoğurt buradadır.
HACİVAT — Ver, kızım. — İç bakayım!
KARAGÖZ — Nedir o?
HACİVAT — İç de iyi olasın... Biraz daha iç!
HEKİM — Şimdi bu yoğurt keser, iyi gelir. — Nasılsın bakalım? Aklın başına geldi mi?
KARAGÖZ — Aklım nereye gitti gelecek?
HACİVAT — O söylediğin sözler neydi? Saçma-sapan birtakım lâkırdılar?
KARAGÖZ — Adam, esrarın nasıl şey olduğunu anlamak isterdim.
HACİVAT — Hamd olsun biraz kendine geldin. Haydi aşağa gidelim. Sana söyliyecek sözlerim var.

(*Aşağa gelirler.*)

KARAGÖZ — Söyle bakalım.
HACİVAT — Tövbe et bir daha esrarı ağzına komıyacağına.
KARAGÖZ — Tövbe olsun, Hacivat, bir daha ağzıma koymam.
HACİVAT — Ben gideyim biraz sana mal tedarik edeyim. Haydi sen de biraz rahatına bak. (*Hekime.*) — Buyurun gidelim, sizin zahmetinizi vereyim. (*Giderler.*)

KARAGÖZ — Vay anasını! Az kaldı tımarhaneyi boylayacaktık. Hele şükür, çabuk önünü aldılar. İşte bu herkese ibret olsun: İnsan esrardan çıldırıyor.
Haydin koca oğlan, cümlenize vedalar! (*Gider.*)

KAYIK

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. II, *Kayık* (s. 223 - 269), Leipzig 1941

Çeşitlemeler:

Ignacz Kunos / Radloff, *Proben der Volksliteratur türkischen stämme*, VIII, *Kayık Oyunu* (s. 375-385), Petersburg 1899

Letâif-i Hayâl, 1, *Yalova Safâsı* [= Kayık] (dış kapaktaki *Yalova Safâsı* adı yanlış) (s. 1 - 17), İstanbul (tarihsiz, [1897 ?])

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz Perde Külliyâtı*, 3, *Karagöz'ün Kâğıthane Safâsı*, Cumhuriyet Kitaphanesi, Ahmet Kâmil matbaası, İstanbul 1928

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Kâğıthane Safâsı Oyunu*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 50; Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü arşivi; İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Kâğıthane Safâsı*, (s. 326 - 343), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

Selâhattin, *Karagöz Eğlincesi*, No. 1, *Karagöz'ün Hidrellez Âlemi*, Keteon matbaası, İstanbul 1935

Hayalî Memduh, *Kayık Faslı*, (mufassal oyun, 5 Perde), İstanbul Belediye Kütüphanesi, Belediye kitapları, K 63/5

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
HACİVAT'IN KARISI (Dimyat-Pirinci Hanım. I. Zenne,)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (Salkım-İnci Dudu Hanım. II. Zenne)
ZENNE (III. Zenne)
GEMİCİ (Lâz)
İSKELE KÂHYASI
ÇELEBİ
TİRYAKİ (Nokra Çelebi)
TÜRK
AK ARAP
YAHUDİ
SARHOŞ

NESNELER

İskele
Kayık
Gemi
Tüfek

KAYIK

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâîyi söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Uşşâk*)

1 Sâkî ele al câm-i safâ dem yenilendi
Dillerde elem kalmadı âlem yenilendi
İzin tozunu dîdelerim eyledi revnak
Ko acımasın yâreme merhem yenilendi

Hay Hak!

(*Hacivat «perde gazeli» ni okur.*)

2 Bi-hamd-illâh kuruldu bezm-i hâs-i şevkete perde
Bu bir mir'ât-ı ibrettir bulunmaz misli bir yerde

Bu zıll-i şem'adan maksûd ancak zıll-i şâhîdir
Serâser sâye-i şevkette âlem şâd ü perverde

---

1 bk. c. I, *Aşçılık*, s. 141 /n. 1

2 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

Tanrıya şükür, padişahın özel meclisinde perde kuruldu; bu bir ibret aynasıdır, (biç) bir yerde benzeri bulunmaz. — Bu mumun gölgesi ancak padişahın gölgesini [yani: koruyuculuğunu] anlatmak içindir, ulu padişahın sayesinde dünya baştan başa sevinçlidir ve beslenmiştir. — Lütuf ve bağışı

Hemîşe gün gibi lûtf ü atâsı âşkâr oldu
Kef-i ihsânına nisbet gedâ Hâtem de Câfer de

Çalınsın tabl-i şâhîler efendim neş'e-yâb olsun
Adûsu nâgehan yâ Rab düşe bir bî-devâ derde

Şehinşâh-i cihan-bân-ı Muhammed Hân-ı zî-şânı
Bağışla Râşid'e[3] anı İlâhî zîb-i efserde

(*Hacivat tegannîye*[4] *başlar.*)

Yâr, bana bir eğlence! Yâr, bana bir eğlence!

[5] Verd-i gülzâra dokunmakta sabânın kasdı var
Andelîb-i bî-nevânın râz-i pinhânın arar

Yâr, bana bir eğlence!

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Sen dayaktan, kavgadan kaçtın ben de senden kaçıyorum.

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz'üın, karlı dağım, bülbül-i bâğım,[6] gurbet arkadaşım, acaba argın mıdır, dargın mıdır,

---

her zaman gün gibi meydandadır, (onun) lûtuf (dağıtan) avucuna oranla Hâtem de, Cafer de dilenci (gibi kalır). — Padişah davulları çalınsın, efendim neşelensin; düşmanları, birdenbire, ilâcı bulunmaz bir derde düşsün, ey Tanrı! — Âlemi gözeten şahlar şahı şanlı Mehmet Han tacın süsüdür, Tanrım, onu Raşit'e bağışla!

3 *Raşit*: bk. c. I, *Ağalık*, s. 98 /n. 4

4 *Teganni*: şarkı söyleme, şakıma.

5 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- - - - - - - - - - - -

Gül bahçesinin gülüne dokunmakta tanyelinin (bir) maksadı var, nasipsiz [ya da: susmuş] bülbülün gizli sırrını arar.

6 *Bülbül-i bağım*: bahçemin bülbülü.

yoksa bol keseden akçe mi sayıyor? Varayım, bâbını dakk edeyim,[7] hâl ü hâtırın sorayım![8]—Yâ sükkân hâzel-mekân![9] (*Karagöz'ün kapısını çalar.*)

KARAGÖZ — «Yağ satan! Var mı alan?» diyor.

HACİVAT — Karagöz! Karagöz!

KARAGÖZ — Ne var? Ne istersin?

HACİVAT — Aşağıya gel, yavrum, kuzum, ah benim iki gözüm! Gel efendim gel, girme kana!

KARAGÖZ — «Ben seni vermem cihâna!» Ulan, o şarkıdır!

HACİVAT — Aman, gel kuzum, gel!

KARAGÖZ — «Sevdiğim, akşama gel!» Ulan, şarkı mı söylüyorsun, yoksa benimle eğleniyor musun?

HACİVAT — Gel Karagöz, Karagöz!

KARAGÖZ — Ulan, Malıç[10] kuzusu mu çağırıyorsun? Ne istersin?

HACİVAT — Ah, gönlümün eğlencesi!

KARAGÖZ — Ah, çarşı işkembesi!

HACİVAT — Gözümün nuru, kalbimin sürûru,[11] iki gözüm, Karagöz'üm! Aşağıya gel! Civanım gel!

KARAGÖZ — Memgel.[12]

HACİVAT — Pergel mi?

KARAGÖZ — Yok, cetvel, gönye.

HACİVAT — Civanım, « — Aşağıya gel!» diyorum.

KARAGÖZ — Öyleyse, öteye savul!

HACİVAT — İki tane davul mu?

KARAGÖZ — Hayır, üç tane zurna.

HACİVAT — Bir tane kurna mı?

KARAGÖZ — İkimiz de lâkırdı anlıyoruz doğrusu ya!

HACİVAT — Gel, efendim!

KARAGÖZ — Atlıyacağım.

---

7 *Bâbını dakk edeyim*: kapısını çalayım.

8 *Hâl ü hâtırın sorayım*: halini ve hatırını sorayım.

9 *Yâ sükkân hâzel-mekân*: ey bu konutta oturanlar.

10 *Malıç*: Bursa'nın bir ilçesi; orada yetiştirilen koyunlara da «Malıç» adı verilmiştir.

11 *Sürûr*: sevinç.

12 *Memgel* (*mem-gel*): «gelmem» (gel-mem) sözündeki hecelerin, şaka olsun diye, alt-üst edilmesiyle meydana gelmiş bir söz.

HACİVAT — Patlıyacak mısın?
KARAGÖZ — Sen patla, köpoğlu!
HACİVAT — Bir tarafına bir şey olmasın! Gel, benim arslanım, gel!
KARAGÖZ — Her tarafına her şey olsun, uyuz kaplanım!
HACİVAT — Gel, Karagöz, üzme beni!
KARAGÖZ — (*Pencereden atlar.*) İşte geldim! Ne istersin, söyle bakalım!
HACİVAT — Hiçbir istediğim yok. Ancak seni arzuladım da yâr-i vefâdârımla[13] iki çift...
KARAGÖZ — Ekmek mi istiyorsun?
HACİVAT — Değil, efendim!... İki çift sohbet edeyim diye çağırdım.
KARAGÖZ — Budala sen de! Ben senin osuruklu kafadarın neden oluyorum? Bana bir şey söyliyecek zannettim, onun için geldim, yoksa gelmezdim.
HACİVAT — Karagöz'üm, evde canın sıkılmaz mı? Birbirimizle muhabbet etsek daha iyi değil mi?
KARAGÖZ — Ben evde boş oturmam. Öyle senin gibi mâlâyâni[14] sözlerle vakit geçirmem.
HACİVAT — Aman efendim, neyle vakit geçiriyorsunuz?
KARAGÖZ — Köşe penceresine çekilirim, divan müstaklâ[15] buyururum.
HACİVAT — Karagöz, hatırıma bir şey geldi.
KARAGÖZ — Ne geldi?
HACİVAT — Gel, bu akşam seninle «hâne» sayalım.
KARAGÖZ — Nasıl hâne?
HACİVAT — Şimdi benim hatırıma gelir gelmez sana bir tokat vururum. Tophâne. (*Tokat vurur Karagöz'e.*)
KARAGÖZ — Ben ne diyeceğim?
HACİVAT — Senin hatırına gelsin, sen de vur. (*Vurur.*) Saraçhâne.[16]
KARAGÖZ — Benim hatırıma gelmiyor.

---

13 *Yâr-i vefâdâr*: vefalı dost.
14 *Mâlâyâni* (*mâ-lâ-ya'nî*): boş, yararsız, gereksiz.
15 *Müstaklâ*: «mütalâa» [= okuma) demek istiyor.
16 *Sarachâne*: İstanbul'da, Şehzade camii yöresinde bir semt.

HACİVAT — Hastahâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Ulan! Benim hatırıma gelmiyor, dayak yiyorum.
HACİVAT — Sen de söyle, efendim! Müzehâne! (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Ey Hacivat, hiddetleniyorum!
HACİVAT — Meşkhâne.[17] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Muttasıl dayak yiyoruz.
HACİVAT — Canbazhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Nasıl edeceğiz?
HACİVAT — Miskinhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hacivat, bana nöbet gelmiyecek mi?
HACİVAT — Hatırıma geldi: Kütüphâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Suratım kıpkırmızı oldu.
HACİVAT — Mumhâre. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Ulan, bir hâne hatırıma gelmiyor!
HACİVAT — Yağhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Tepeliyeceğim!
HACİVAT — Sırmakeşhâne.[18] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Suratım şebek götü gibi kızardı.
HACİVAT — İplikhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hacivat, döveceğim!
HACİVAT — Peykhâne.[19] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hiddetim topuğuma çıkıyor!
HACİVAT — Tavhâne.[20] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hatırıma geldi!... Ay, unuttum!
HACİVAT — Şişhâne.[21] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Bir hâne gelse hatırıma, yüreğim yanmaz!
HACİVAT — Meyhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Dershâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Yemekhâne. (*Vurur.*)

---

17 *Meşkhâne*: musiki öğretilen yer; bir çeşit konservatuvar.

18 *Sırmakeşhâne*: gümüş ya da başka madenlerin haddeden çekilip sırma yapıldığı yer.

19 *Peykhâne*: «Peyk»lerin kışlaları. Sultanahmet yöresinde idi. (*Peyk*: padişah, vezir v.b. nin koruyucuları ve postacıları).

20 *Tavhâne*: içinde bitki yetiştirilen sobalı camlık; limonluk, ser.

21 *Şişhâne*: İstanbul'da, Karaköy ile Tepebaşı arasındaki yokuş.

KARAGÖZ — Kahvehâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Humhâne.[22] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Darbhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Kumarhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Kayıkhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Fişekhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Litografhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Divanhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Talimhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Marangozhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Kireçhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Balıkhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Menzilhâne.[23] (*Vurur.*)
HACİVAT — Baruthâne.[24] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Basmahâne.[25] (*Vurur.*)
HACİVAT — Gazhâne.[26] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Mehterhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Eczahâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Feshâne.[27] (*Vurur.*)
HACİVAT — Ruganhâne.[28] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Mevlevihâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Kâğıthâne.[29] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Kerhâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Fotoğrafhâne. (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Sizin hâne. (*Vurur.*)
HACİVAT — Bizim hâne. (*Vurur.*)

---

22 *Humhâne*: meyhane. (*Hum*: büyük küp).

23 *Menzilhâne*: konak yeri; eskiden, yolculukta hayvan değiştirilen yer.

24 *Baruthâne*: 1. Barut yapma yeri; 2. İstanbul'da, Topkakı yöresinde bir semt ve cadde.

25 *Basmahâne*: İstanbul'da bir semt.

26 *Gazhâne*: İstanbul'da, Kadıköy'de bir semt

27 *Feshâne*: Haliç'in İstanbul yakasında, Eyüp yöresinde bir semt ve cadde.

28 *Ruganhâne* [*Revganhâne*]: yağhâne.

29 *Kâğıthâne*: İstanbul'da, Haliç'e dökülen kâğıthane deresi kıyısında ünlü bir gezme yeri.

KARAGÖZ — Apteshâne. (*Vurur. Hacivat gider.*) Vay köpoğlu! Nereden hatırıma gelir, şeytanlık düşünürsün?

Gidersin de ben durur muyum? Ben de giderim. Varayım gideyim evceğzime! (*Gider.*)

FASIL

HACİVAT — (*Kendi evinin kapısını çalar.*) Kapıyı açın!

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden*) Kim o?

HACİVAT — Benim, aç kapıyı!

HACİVAT'IN KARISI — Aferin Hacivat! Her akşam böyle Karagöz'le çene kavgaları edersin, böyle geç vakit eve gelirsin!

HACİVAT — Ne yaparsın? Muhibb-i sâdıkım![30]

HACİVAT'IN KARISI — İster muhibb-i sâdıkın olsun, ister düşmanın olsun, orası üstüme elzem[31] değil.

HACİVAT — Onunla mahalle kahvesinde vakit geçiriyoruz.

HACİVAT'IN KARISI — Beni dinle!.

HACİVAT — Buyurun!

HACİVAT'IN KARISI — Bak, Hacivat, sana bir şey söyliyeceğim. Ben senden bu âna kadar hiçbir şey istemedim.

HACİVAT — Evet efendim.

HACİVAT'IN KARISI — Ben senden başıma «divanhâneçivisi» iki tane elmas iğne isterim, boynuma «akarsu», bir çift «gorgoroğlu» bilezik isterim. Bunları alırsan alırsın, yoksa kapı dışarı!

HACİVAT — Canım efendim! Bu sizin söylediğiniz şeyleri almak için beş on para değil, dört beş bin kuruş lâzım. Bu parayı nereden bulmalı?

---

30 *Muhibb-i sâdık*: sadık dost.

31 *Elzem*: çok lüzumlu, çok gerekli.

HACİVAT'IN KARISI — Orasını bilmem! «Er ol da baş yar» derler, meşhur meseldir.[32] Her akşam mahalle kahvesinde Karagöz'le mâlâyâniyle[33] vakit geçireceğine bir kisb[34] tut da para kazan.

HACİVAT — Orası pek doğru.

HACİVAT'IN KARISI — Doğrusunu eğrisini bilmiyorum. Buyurun kapı dışarı!

HACİVAT — (*Perdeye gelir ağlıyarak.*) Ben şimdi nerelere giderim, dostlar? Ben şimdi ne yaparım, dostlar?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?

KARAGÖZ — Kapının önünde bir dilenci var, makamla dileniyor. (*Pencereden bakar.*) —Ulan, Hacivat! Ne olmuş Hacivat'a? (*Aşağıya gelir.*) —Ne oldu sana, Hacivat?

HACİVAT — Ne olacak, dostlar? Benim halim pek müşkül bir hal oldu, dostlar!

KARAGÖZ — Ulan, iyi ya, söyle bakalım! Elbette bir çaresine bakarız,

HACİVAT — «Çare bulan olmadı bu yâreye»[35] fehvâsınca[36] benim halim pek müşkül.

KARAGÖZ — İyi ya, söyle bakalım!

HACİVAT — Benim karı benden «divanhaneçivisi» elmas iğne istiyor, boynuna «akarsu», bir çift «gorgoroğlu» bilezik istiyor. «— Alırsan alırsın, yoksa kapı dışarı!» diye evden kovdu.

KARAGÖZ — Buna çare kolay.

HACİVAT — Nasıl kolay? Ben şimdi dört beş bin kuruş nerede bulur da bunları alırım?

KARAGÖZ — O kadar paraya lüzum yok. Hırdavatçılardan iki tane divanhâne çivisi alırsın, «— Al karıcığım! Sen

---

32 *Mesel*: atasözü.

33 *Mâlâyâni [mâ-lâ-ya'ni]*: yararsız, saçma-sapan, boş şey.

34 *Kisb*: iş.

35 Eski bir şarkının bir dizesi.
Ölçek : *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
-. - - -. - - -. -

36 *Fehvâ*: anlam, kavram.

benden divanhâne çivisi istemedin mi? Sana iki tane divanhane çivisi!» dersin.

HACİVAT — Yutar mı?

KARAGÖZ — Gargara etsin.

HACİVAT — «Akarsu» istedi.

KARAGÖZ — Karını alırsın, doğru Kâğıthâne'ye götürürsün, çağlayanların başına oturtursun, «— Karıcığım, sen benden akar su istemedin mi? Al sana akar su!» Gönlünü eğlendirirsin.

HACİVAT — Canım öyle şey olur mu? «Gorgoroğlu» bilezik istedi.

KARAGÖZ — Yarım okka kurufasulye alırsın, âlâ evde pişirirsin, karınla başına geçersin, üstüne de suyu içersin, sabaha kadar senin karnın başlar gır-gır-gır gırlamaya, karının karnı da başlar gor-gor-gor gorlamaya, «—Al karıcığım sana gorgoroğlu bileziği!» dersin.

HACİVAT — Karagöz, bu senin söylediğin şeyler sadra şifâ vermez;[37] bunlar hep saçma!

HACİVAT'IN KARISI — (*Gelir.*) Bana baksan a, seni bastıbacak herif seni! Burada durmuş da refiki[38] olan budala Karagöz'e beni çekiştiriyor! (*Hacivat'a vurur.*)

HACİVAT — Aman efendim, hızlı vurmayın!

KARAGÖZ — Vay, Hacivat, siftah ettin! Sende de var ya kabahat! Eve bir şey almazsın, leylek gibi lâklâkla vakit geçirirsin! Ben eve bir şey aldığım vakit okka ile alırım. Geçen gün et aldım, yarım koyun birden aldım.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*Gelir.*) Seni maymun musîbet herif! «Yarım koyun aldım» diye bir de yalan söylüyor! Etin yüzünü gördüğümüz var mı? a utanmaz herif, a arlanmaz herif! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Hacivat, biz de siftah ettik!

HACİVAT'IN KARISI — Bana baksan a, Salkım-İnci Dudu Hanım, huu!

---

37 *Sadre şifâ vermez*: işe yaramaz. (*Sadr*: 1. göğüs; 2. yürek).

38 *Refik*: arkadaş.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne var, Dimyat-Pirinci Hanım?
HACİVAT'IN KARISI — Senin derdin kiminle?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Benim derdim şu çatal kalpaklı herifle! (*Vurur.*)
HAÇİVAT'IN KARISI — Benim derdim şu bastıbacak herifle! (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Benim derdim şu Hacivat'la! (*Vurur.*)
HACİVAT — Karagöz, ben kendi yağımla kendim kavruluyorum, benden ne istiyorsun?
HACİVAT'IN KARISI — Seni mendebur herif seni! (*Vurur.*)
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Seni uyuz kuduz herif seni! (*Karagöz'e vurur.*)
HACİVAT'IN KARISI — Seni cımcık[39] uyuz seni! (*Hacivat'a vurur.*) Ben gidiyorum gemicilere! (*Gider.*)
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben de gidiyorum kalafatçılara! (*Gider.*)

HACİVAT — Karagöz, bunlar nereye gitti?
KARAGÖZ — Seninki gitti (*Bağırır.*) gemicilere, benimki gitti (*Usul ile söyler.*) kalafatçılara.
HACİVAT — Lâkırdının doğrusu: ne seninki gider kalafatçılara, ne benimki gider gemicilere. Biz bir ip ucu yakalayıp bir işe teşebbüs etmeliyiz, ikisi de haklıdır.
KARAGÖZ — Ne iş yapalım, Hacivat?
HACİVAT — Benim bir kayığım var, iki çifte. Seninle onu kayıkhâneden indiririz, birlikte çalışır, ekmek parası çıkarırız.
KARAGÖZ — Olur, Hacivat, pek güzel olur. Böyle boş oturmadansa elbette çalışmak evlâdır.[40]
HACİVAT — Haydi gidelim, dostum!
KARAGÖZ — Gidelim! (*Giderler.*)

39 *Cımcık*: ? (belki *cımcılk*)
40 *Evlâ*: daha iyi, yeğ.

(Şarkı ile iskele kurulur.)

(Şarkı Hicâz[41]*)*

[42] Esîrin oldum ey zülf-i kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pâ-mâl-i cevr etme efendim
(Nakarât)
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

Ruhün gül-gonce-i bâğ-i behâdır
Kadin bâlâ hirâmın dil-rübâdır
Cihânın meyli hep şimdi sanadır
Yeter cevr eyledin şûh-i cihânım
Şîvekârım dâd elinden el-amân

HACİVAT — *(İçeriden.)* Karagöz, böyle olmaz! Senin evde dizliğin yok mu?

KARAGÖZ — *(İçeriden.)* Var.

HACİVAT — Dizliğini giy, başına da bir fes giy, kayıkçı kıyafetine benzesin. Benim de bir dizliğim vardır, ben de onu giyeyim ayağıma.

KARAGÖZ — Ben şimdi gelirim. *(İçeriden, gider gelir.)* Aldım geldim.

HACİVAT — Giyin, Karagöz; ben de giyindim.

KARAGÖZ — Ulan, ne tuhaf oldun, Hacivat!

HACİVAT — Haydi, Karagöz, kayığı yüzdürelim.

KARAGÖZ — Kayık yüzme bilir mi? Bilmiyorsa boğulur.

HACİVAT — Öyle değil, a canım! Kızakla beraber yüzecek.

KARAGÖZ — Kar yağdı mı?

HACİVAT — Neden sordun?

KARAGÖZ — «Kızakla yüzecek» diyorsun.

HACİVAT — Öyle değil, a gözüm! Kayığın kızağı yok mu?

KARAGÖZ — Ben ne bileyim var mı yok mu?

HACİVAT — Kayığın altındakine «kızak» derler.

KARAGÖZ — Ben zannettim, kışın kızakla kar yağdığı vakit kızak kayarlar, o kızağı zannettim.

41, 42 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 352/n. 60, 61

HACİVAT — Haydi yüzdür.
KARAGÖZ — Nasıl yüzecek?
HACİVAT — Kızağa dayan!
KARAGÖZ — Sahi, yüzüyor!
HACİVAT — Oturağa otur.
KARAGÖZ — Çişim yok.
HACİVAT — Canım, nasıl çişin?
KARAGÖZ — «Oturağa otur» diyorsun.
HACİVAT — Değil, efendim! Kayığın oturağına otur.
KARAGÖZ — Kayığın oturağı neresi?
HACİVAT — Baş tarafa yakın bir tahta yok mu?
KARAGÖZ — Yok mu var mı, bilmiyorum.
HACİVAT — Baş tarafta, canım!
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — Oraya otur.
KARAGÖZ — Oturduk.
HACİVAT — Ben de senin önüne.
KARAGÖZ — Ayıp, Hacivat, ayıp! Bu sinden[43] sonra Yani mi oldun?[44]
HACİVAT — Canım, senin önünde tahta yok mu?
KARAGÖZ — Var.
HACİVAT — İşte oraya ben oturacağım.
KARAGÖZ — Gel de otur bakalım!
HACİVAT — Haydi birlikte çekelim!
KARAGÖZ — Ulan, ben kürek çekmesini de bilmiyorum.

(*Kayıkla perdeye gelirler.*)

HACİVAT — Haydi beraber çekelim! (*Beraber çekerken Karagöz Hacivat'ın arkasına kürekle vurur.*) Karagöz, ne yapıyorsun?
KARAGÖZ — Çok şükür! Allaha emânet ol! Sen ne yapıyorsun?
HACİVAT — Ben sana keyfini sormuyorum. Kürekle arkama vuruyorsun.

---

43 *Sin*: yaş.

44 *Bu sinden sonra Yani mi oldun*: «Kırk yıllık Kâni olur mu Yani» sözüne işaret.

KARAGÖZ — Nasıl yapmalı?
HACİVAT — Evvelâ sok.
KARAGÖZ — Nereye sokacağız?
HACİVAT — Küreği denize daldır.
KARAGÖZ — Daldırdım,[45] aşıladım,[46] tutmadı.
HACİVAT — Sen küreği denize sok çıkar, sok çıkar!
KARAGÖZ — Belsoğukluğuna uğrarım sonra.
HACİVAT — Denize sokacaksın.
KARAGÖZ — (*Küreği denize sokar.*) Soktum.
HACİVAT — Çıkar, sırt-üstü yat.
KARAGÖZ — Çıkardım.
HACİVAT — Sok.
KARAGÖZ — Soktum.
HACİVAT — Sok çıkar, sok çıkar!
KARAGÖZ — Bombok bir şey olacak insan, Hacivat.
HACİVAT — Bir şey olmaz. «Siya»[47] dediğim vakit ne yapacaksın?
KARAGÖZ — «Siy»[48] dediğin vakit bıyığına siyerim.
HACİVAT — «Siy» değil, «siya, siya»! — Al üstüne!
KARAGÖZ — Ulan, koskoca kayığı nasıl alırım üstüme?
HACİVAT — Kayığı üstüne alacak değilsin, kürekle çekeceksin. — Havadan[49] anlar mısın?
KARAGÖZ — Alafrangacılığım yok, yalnız alaturka olursa anlarım.
HACİVAT — Rüzgârı bilir misin bakayım?
KARAGÖZ — Ulan budala! Yüzgârı[50] kim bilmez?
HACİVAT — Lodos, kıble, keşişleme, gündoğusu, poyraz, yıldız, karayel, batı.
KARAGÖZ — Geçen sene indi kardan.
HACİVAT — Ne indi?

---

45 *Daldırmak*: bir dalın orta kısmını, dalı kökünden koparmadan, toprağa gömerek köklenmesini sağlamak.

46 *Aşılamak*: bir ağacın dalı ya da gövdesi üzerine aynı türden alınan kalem, göz, tomurcuk gibi parçaları eklemek.

47 *Siya*: kürekleri tersine kullanarak sandalı geriye yürütme.

48 *Siymek*: işemek.

49 *Hava*: (burada) 1. ruzgâr; 2. muziki çeşidi, ezgisi.

50 *Yüzgâr*: «rüzgâr» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

KARAGÖZ — Bizim çatı.
HACİVAT — Aman Karagöz, iş fena!
KARAGÖZ — Ne oldu, Hacivat?
HACİVAT — Ne olacak? Kâğıthane boğazı karardı.
KARAGÖZ — Şimdi ne olacak?
HACİVAT — Ne olacak? Fırtına kopacak!
KARAGÖZ — Aman, Hacivat, ben kayıktan çıkayım!
HACİVAT — Demek ki müşteri kayıkta bulunsa, fırtına koptuğu vakit o zaman sen kayıktan çıkacak mısın?
KARAGÖZ — O zaman başka! Şimdi sen beni karaya çıkar.
HACİVAT — Öyle şey olur mu hiç? Anca beraber, kanca beraber!
KARAGÖZ — Ben öyle kancalı mancalı işten anlamıyorum. Kuzum, Hacivat, beni çıkar!
HACİVAT — Aman Karagöz, kımıldama!
KARAGÖZ — Hacivat, kayığın götünü kim parmaklıyor? Safram kabardı.

(*Fırtına kopar, ortalık kararır, Hacivat tarafına fırtına ile bir gemi gelir, demirler.*)

Aman, Hacivat, fenalaştım, kusacağım!
HACİVAT — Korkma, Karagöz, geçiyor. (*Fırtına teskîn olur.*[51])
KARAGÖZ — Aman, Hacivat, göynüm[52] bulandı!
HACİVAT — Ulan, köftehor, bu daha bir şey değil! Öyle hava sert olur ki biz kayıkla gökyüzüne çıkarız!
KARAGÖZ — Yeryüzü dururken gökyüzünde işiin ne?
HACİVAT — Haydi, müşteri çağıralım!... —Kadıköyü'ne![53] Haydarpaşa'ya![54]
KARAGÖZ — Toptaşı'na![55] Bayrampaşa'ya![56]

---

51 *Teskin olur*: diner, yatışır.

52 *Göynüm*: gönlüm.

53 *Kadıköyü*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısındaki bir semt.

54 *Haydarpaşa*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Kadıköy yakınında, Marmara kıyısındaki bir semt. Anadolu içine gidecek trenlerin ilk kalkış istasyonu buradadır.

55 *Toptaşı*: İstanbul'da, Üsküdar semtinde bir yer. (Deniz kıyısında değil). Eskiden tımarhane orada idi.

56 *Bayrampaşa*: İstanbul'da, Topkapı ile Edirnekapı arasında, sur dibinde bir semt. (Deniz kıyısında değil).

HACİVAT — Karagöz, Toptaşı'na, Bayrampaşa'ya kayık gider mi?

KARAGÖZ — Arabaya kor götürürüz.

HACİVAT — Ey müşteriler! Harem İskelesi'ne![57] Salacak'a![58]

KARAGÖZ — Göztepe'ye![59] Kavacık'a![60]

HACİVAT — Göztepe'ye, Kavacık'a kayık gider mi?

KARAGÖZ — Arabaya kor kayığı götürürüz.

HACİVAT — Üsküdar'a![61] Balaban'a![62]

KARAGÖZ — Sultan Mehmet'e![63] Karaman'a![64]

HACİVAT — Canım, Sultan Mehmet'e, Karaman'a kayık gitmez!

KARAGÖZ — Tramvaya kor götürürüm.

(Şarkı ile Çelebi gelir.)

(Şarkı Hüseynî[65]*)*

[66] Gördüğüm gün rûyunu ey meh-likaa
Dil esîr-i zülfün oldu bî-riyâ
Âh ü zâr oldu işim subh ü mesâ
(Nakarât)
Rahm edip kulluğa dilber kıl sezâ
Olsun her emrine cân ü baş fedâ

---

57 *Harem İskelesi*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Haydarpaşa ile Üsküdar arasında, bir vapur iskelesi.

58 *Salacak*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Harem İskelesi ileÜsküdar arasında bir semt.

59 *Göztepe*: İstanbul'un Anadolu yakasında, tren yolu üzerinde bir semt. (Deniz kıyısında değil).

60 *Kavacık*: İstanbul'da, Anadoluhisarı'nda bir yer. (Deniz kıyısında değil).

61 *Üsküdar*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Marmara'ya açılan ağzında, Anadolu yakasında bir semt.

62 *Balaban*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Üsküdar iskelesi yakınında bir yer.

63 *Sultan Mehmet*: İstanbul'da «Fatih» semtinin eski adı. (Deniz kıyısında değil).

64 *Karaman*: İstanbul'da, Fatih semtinde, Karaman yokuşu. (Deniz kıyısında değil).

65, 66 bk. c. I, *Bahçe*, s. 197 /n. 94, 95

Hasretin kan ağlatır her rûz ü şeb
Rek harâm oldu bana şevk u tarab
Ah nihâyet bulmadı çektim taab
Rahm edip kulluğa dilber kıl sezâ
Olsun her emrine cân ü baş fedâ

ÇELEBİ — Müsta'cel[67] bir işim olduğundan Köprü'ye bir an evvel yetişmek için teşmîr-i saîd-i ihtimâm etmenizi[68] isterim.

KARAGÖZ — Şimşirden saat mi istersin?

ÇELEBİ — Hayır, Köprü'ye çabuk varabilmek için dâmender-miyân-ı himmet olmanızı[69] taleb ederim.

KARAGÖZ — Köprü'de mi?

ÇELEBİ — Ne?

KARAGÖZ — Öğdüğün değirmen?

ÇELEBİ — Yok a canım! İşim var, kayığa bineceğim. Köprü'ye çabuk yanaşmalı!

KARAGÖZ — İyi ama, sen daha kayığa binmedin ki!

ÇELEBİ — Kaç para vereceğiz?

KARAGÖZ — Teklif yok, kaç para verirsen ver!

HACİVAT — Karagöz, ne diyorsun? Budala mısın? — Beyefendi, Köprü'ye mi gideceksiniz?

ÇELEBİ — Evet.

HACİVAT — Beş kuruş verin.

ÇELEBİ — Siya[70] edin, bineyim.

(*Siya ederler, Çelebi biner.*)

HACİVAT — Haydi, Karagöz! Beraber sokacağız.

KARAGÖZ — Beye mi, Hacivat?

HACİVAT — Canım, ne zevzek herifsin! Denize küreği.

KARAGÖZ — Ben sokmadan geri kâlmam.

HACİVAT — Aman Beyefendi, bir şey okuyun!

---

67 *Müsta'cel*: çabuk yapılması gereken, ivedi.

68 *Teşmîr-i saîd-i ihtimâm etmenizi*: işe dikkatle sarılıp kolları sıvamanızı.

69 *Dâmen-der-miyân-i himmet olmanızı*: çalışma için eteği belinde olmanızı [yani: işe canla başla girişmenizi].

70 *Siya*: bk. n. 47

ÇELEBİ — Başüstüne, Hacivat Çelebi! (*Mani okur.*)

(*Mani*)

71 Li koyun li koyun
Acem(i) kasap elinden
Ne çeker dertli koyun
Ben bu dertten ölürsem
Adımı dertli koyun

(*Kayık gemiye çatar.*) Baba, yanlış geldik.

HACİVAT — Oğlum, kusura bakma,. burası akıntıdır.

ÇELEBİ — (*Para verir, gider.*) Al parayı, Hacivat Çelebi!

GEMİCİ — Purası Tırabızan[72] Menekşesi'dir, puraya müşteri çıkmaz!

KARAGÖZ — Nasılsa oldu.

GEMİCİ — [73] Alurun[74] tapancamu
Alurun tapancamu
Telli kurşun atarum
Telli kurşun atarum

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Silâha davranıyor.

HACİVAT — Ey müşteriler! Buyurun, Hasıriskelesi'ne, Yemiş'e![75]

KARAGÖZ — Ey müşteriler! Buyurun düz ovaya, inişe!

HACİVAT — Unkapanı'na, Cibali'ye, Kasımpaşa'ya![76]

KARAGÖZ — Bir fes alırım iki ızgaraya, bir maşaya!

HACİVAT — Ayakapısı'na, Fener'e, Balat'a![77]

KARAGÖZ — Odunkapısı'na,[78] Zincirlikuyu'ya,[79] halata!

---

71 Ayaklı mani. Ölçek : 7

72 *Tırabızan*: «Trabzon» sözcüğünün bozulmuş biçimi.

73 Ölçek : 7

74 *Alurun*: alırım. (Ritter'in okuyuşu: *Alıverün* [*Karagös*, c. II]).

75 *Hasır-iskelesi, Yemiş*: İstanbul'da, Haliç kıyısındaki semtler.

76 *Unkapanı, Cibali, Kasımpaşa*: İstanbul'da, Haliç kıyısındaki semtler.

77 *Ayakapısı, Fener, Balat*: İstanbul'da, Haliç kıyısındaki semtler.

78 *Odunkapısı*: Haliç'in İstanbul yakasında bir yer.

79 *Zincirlikuyu*: İstanbul'da, Fatih semtinde bir yer. (Deniz kıyısında değil).

HACİVAT — Halıcıoğlu'na, Hasköy'e![80]

(*Şarkı ile İskele Kâhyası gelir.*)

(*Şarkı Sabâ*[81])

[82] Bir esmere gönül verdim
Firâkıyle[83] arttı derdim
Benim olur deyü sevdim
(*Nakarât*)
Yanağı gül dili bülbül âşığı çok
Şûh levendim[84] ağlatma gel zülfü kemendim

Şu cihanda güzel çoktur
Senden gayrı yârim yoktur
Al yanağın bana öptür
Yanağı gül dili bülbül âşığı çok
Şûh levendim ağlatma gel zülfü kemendim

KÂHYA — Bana baksanız a, kayıkçılar!
KARAGÖZ — Ne istersin? Kayığa mı bineceksin?
KÂHYA — Nasıl kayığa? Ulan, ben kâhyayım!
KARAGÖZ — Bana ne? Bana da kâhyalık edemezsin ya!
HACİVAT — Karagöz, bu İskele Kâhyası!
KARAGÖZ — Neme lâzım benim, miskinlerin kâhyası ise!
KÂHYA — Siz baştankara[85] mısınız?
KARAGÖZ — Hayır, kuyruksallayan.[86]
KÂHYA — Kayıkçılığa yeni mi başladınız?

---

80 *Halıcıoğlu, Hasköy*: İstanbul'da, Haliç kıyısındaki semtler.

18 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 133, 2. bas., s. 125; *Şarkı mecmuası*, s. 313; *Hânende*, s. 237.
Beste: Tanburî Mustafa Çavuş.

82 Ölçek: 8 (4 + 4)
Metin: Tanburî Mustafa Çavuş.
(Bu şarkının bütünü için bk. c. III, *Salıncak*. Adı geçen oyunda şarkının «nakarât»ı üç dizelidir.)

83 *Firâk*: ayrılık.

84 *Şûh levend*: boylu-boslu güzel. (*Şûh-i levend* olması gerek).

85 *Baştankara*: 1. bir çeşit iskelekuşu; 2. (mecaz olarak) iskeleden iskeleye müşteri taşıyan kayıkçı.

86 *Kuyruksallayan*: serçegillerden, uzun kuyruklu küçük bir kuş.

KARAGÖZ — On seneden beri kayıkçıyız.
KÂHYA — Yolluk verdiniz mi?
KARAGÖZ — Ben yolluktan, folluktar anlamıyorum.
KÂHYA — Ben sonra sizinle görüşürüm! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Ben de sonra seninle dövüşürüm!

HACİVAT — Karagöz, bu, iskelenin kâhyasıdır. — Kâğıthâne'ye! Silihdar'a![87]
KARAGÖZ — İkimizde de yok bir para.
HACİVAT — Yalıköşkü'ne![88] Sirkeci'ye![89]
KARAGÖZ — Buyurun müşteriler, turşucuya!
HACİVAT — Galata'ya![90] Mumhâne'ye![91]
KARAGÖZ — Toptaşı'na![92] Tımarhâneye!
HACİVAT — Salıpazarı'na![93] Fındıklı'ya![94]
KARAGÖZ — Çarşamba-pazarı'na![95] Cevizli'ye![96]
HACİVAT — Kabataş'a![97] Dolmabahçe'ye![98]
KARAGÖZ — Lûtufpaşa'ya![99] Yenikapı'ya![100]
HACİVAT — Karagöz, oraya nasıl kayık gider?
KARAGÖZ — Keyfimin kâhyası değilsin ya! Arabaya kor götürürüm.

---

87 *Silihdar*: İstanbul'da, Kâğıthane yöresinde bir semt, Silâhtarağa.
88 *Yalıköşkü*: İstanbul limanında, Sirkeci'ye yakın bir yer.
89 *Sirkeci*: İstanbul limanında bir semt.
90 *Galata*: Beyoğlu yakasının İstanbul limanı kıyısındaki bölgesi.
91 *Mumhane*: İstanbul limanında, Galata'da bir yer.
92 *Toptaşı*: bk. n. 55
93 *Salıpazarı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, Fındıklı yakınında bir iskele.
94 *Fındıklı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt; Güzel Sanatlar Akademisi oradadır.
95 *Çarşamba-pazarı*: Fatih camii yöresindeki çarşamba semtinde kurulan pazar yeri. (Deniz kıyısında değil).
96 *Cevizli*: ?
97 *Kabataş*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında bir semt.
98 *Dolmabahçe*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Marmara'ya açılan ağzında, Rumeli yakasında bir semt; Dolmabahçe sarayı da oradadır.
99 *Lûtufpaşa*: İstanbul'da, Topkapı semtinde bir yer.
100 *Yenikapı*: İstanbul'un Rumeli yakasında, deniz kıyısında bir semt. (Kayıkla gidilemiyecek kadar uzak).

(Şarkı ile Tiryaki gelir.)

(Şarkı İsfahan[101])

[102] Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbüller öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(Nakarât)
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

Bir sille vurdu başıma
Hotozum indi kaşıma
Yazık oldu genç yaşıma
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

TİRYAKİ — Merhaba, kayıkçılar! kkhkhkh... *(Uyur.)*
KARAGÖZ — Eksik olma, kadayıfçılar! — Ulan, herif uyuyor, denize düşecek!
HACİVAT — Karagöz, sen bunu tanır mısın?
KARAGÖZ — Yok, tanımam.
HACİVAT — Buna adla sanla «Nokra[103] Çelebi» derler.
KARAGÖZ — Hacivat, denize düşecek bu herif!
HACİVAT — Nokra Çelebi! Nokra Çelebi!
KARAGÖZ — Ne gezer! Top atsan duymaz. *(Haykırır.)* — Lokma Çelebi!
TİRYAKİ — *(Uyanır.)* Ne bağırıyorsun eşek gibi?
KARAGÖZ — Sen de ne uyuyorsun domuz gibi?
TİRYAKİ — Bir parça şeker yaptım.[104]
KARAGÖZ — Bari şekeri çok yap da biz de yiyelim.
TİRYAKİ — Beni Üsküdar'a götürür müsünüz? kkhkhkh... — *(Uyur.)*
KARAGÖZ — Götürürüz. — Hacivat, yine uyuyor.
HACİVAT — Nokra Çelebi! Nokra Çelebi!
KARAGÖZ — *(Bağırır.)* Lokma Çelebi, huu!

101,102 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 85/n. 60, 61

103 *Nokra*: «nukre», külçe halinde gümüş.

104 *Şeker yapmak*: şekerleme yapmak; yatağa yatmadan, hafif, kısa uyku kestirmek.

TİRYAKİ — (*Uyanır.*) Canım, ne bağırıyorsun?
KARAGÖZ — Kayığa bineceksen gel!
TİRYAKİ — Kaç para vereceğiz? kkhkhkh... (*Uyur.*)
HACİVAT — On kuruş
KARAGÖZ — İşitmedi, Hacivat, uyuyor.
HACİVAT — Nokra Çelebi! Nokra Çelebi!
KARAGÖZ — (*Bağırır.*) Lokma Çelebi, huu!
TİRYAKİ — Canım, ne bağırıyorsun eşek gibi?
KARAGÖZ — Sen de domuz gibi ne uyuyorsun?
TİRYAKİ — Beş kuruş vereyim.
KARAGÖZ — Beş kuruş azdır.
TİRYAKİ — Yedi kuruş olsun!
HACİVAT — Gel bakalım! (*Tiryaki kayığa biner, ağır çekerler, gemiye çatarlar.*) Geldik!
KARAGÖZ — Hadi bakalım, uyan!
TİRYAKİ — Geldik mi?
KARAGÖZ — Geldik.
TİRYAKİ — Alın size yedi kuruş. (*Gemiye çıkar, gider.*)

GEMİCİ — Pütün müşterileri puraya çıkarıyorsunuz! Purası iskele mi? Size kurşun atarun!
HACİVAT — Karagöz, siya!
KARAGÖZ — Vay köpoğlu! Hiç çenesi durmuyor.

(*İskeleye gelirler.*)
HACİVAT — Kuzguncuk'a! Paşalimanı'na![105]
KARAGÖZ — Rusçuk'a![106] Çam-limanı'na![107]
HACİVAT — Beylerbeyi'ne! Çengelköyü'ne![108]
KARAGÖZ — İbrahimağa-çayırı'na![109] Erenköyü'ne![110]

---

105 *Kuzguncuk, Paşalimanı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında iki semt.

106 *Rusçuk*: Bulgaristan'da bir yer.

107 *Çamlimanı*: İstanbul'da, Heybeliada'da bir yer. (Kayıkla gidilemiyecek kadar uzak).

108 *Beylerbeyi, Çengelköyü*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında iki semt.

109 *İbrahimağa-çayırı*: Haydarpaşa semtinde bir yer. (Deniz kıyısında değil).

110 *Erenköyü*: İstanbul'un Anadolu yakasında, tren yolu üzerinde bir semt. (Deniz kıyısında değil).

HACİVAT — Beşiktaş'a! Ortaköy'e![111]
KARAGÖZ — Çemberlitaş'a![112] Kıyıköy'e![113]

(*Şarkı ile Türk gelir.*)

[114] Yine gordum boyu uzun serv-i bulendum dime tek
Afatu gorduğum billah taşa çaldum nacağu
Kezban'umun yüzü ablak beyazdu bacağu
(*Nakarât*)
Afatu gorduğum billah taşa çaldum nacağu

TÜRK — Ulan, yalahçulaaar![115]
KARAGÖZ — Aman, Hacivat, bu da müşteri mi?
HACİVAT — Müşteri zâhir!
KARAGÖZ — Biz bunu kayığa alacak olursak, dib-i hû![116]
HACİVAT — Müşteridir.
KARAGÖZ — Ben almam.
TÜRK — Yalahçulaaar!
KARAGÖZ — Ne var? Ne istiyorsun?
TÜRK — Beni Ustangul'a goturü müsün?
KARAGÖZ — Ustanı kim bula?
HACİVAT — «Ustamı bula» demiyor, «İstanbul'a» diyor.
KARAGÖZ — Onun söylediği nerede, senin söylediğin nerede? Arada kûh-i Kaf[117] var!
HACİVAT — Karagöz, siya!
(*İskeleye yanaşırlar, Türk bir ayağını kayığa basar, kayık devrilecek gibi olur.*)
KARAGÖZ — (*Bağırır.*) Ulan, Hacivat, batacağız!

---

111 *Beşiktaş, Ortaköy*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında iki semt.

112 *Çemberlitaş*: bk. c. II, *Kanlı Nigâr*, s. 341/n. 127

113 *Kıyıköy* [*kıyı-köy*]: «Ortaköy» [Orta-köy] sözüne karşılık olmak üzere, Karagöz'ün uydurduğu bir yer adı.

114 bk. c. I, *Ağalık*, s. 127/n. 176

115 *Yalahçu*: yalakçı, kayıkçı.

116 *Dib-i hû*: onun dibi. (Uydurma bir tamlama; «denizin dibini boylarız» anlamında kullanılmış.)

117 *Kûh-i Kaf*: Kaf dağı.

TÜRK — S..tür a teres sen de! Çamaşur teknesüle yalahçuluh edili mü? (*Gider.*)

HACİVAT — Gücendi, Karagöz.

KARAGÖZ — Hacivat, sana bir şey söyliyeyim mi? Böyle münasebetsiz müşteri gelirse, ben kayığa almam. Sen dinlemezsen, seni denize atarım!

(*Gazel okuyarak Ak Arap gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*)

118 Befta Hindî befta Hindî şâş harîr yâ benât
Veftehû lî yâ sabâyâ li-ecli abât
Küllemâ nâmet uyûni bitihsib-ül-âşık yenâm
Ve-l-âşık mugrem sabâyâ lem ale-l-âşık melâm
Fetahat lî vekaalat lî: Hûş yâ nûr aynî nâm
Fereşet lî min katîfa ve-l-mihadda rîş naâm
Tallaatnî kasr âlî vekadatli-ş-şem'dân

AK ARAP — Bene bakin, kayikji babalar!

KARAGÖZ — Ne var? Ne istersin, kuru kafalar?

AK ARAP — Kabataşağim onunda Sikimderiye bir vapur osurdu mu?

KARAGÖZ — Hacivat, buyurun bakalım, Arap ne diyor!

HACİVAT — Ne diyor?

KARAGÖZ — İşitmedin mi, ulan? «Kaba ta..ğım önünde si..m deriye bir vapur osurdu mu?»

HACİVAT — Öyle değil! «Kabataş önünde İskenderiye'ye giden bir vapur»u soruyor.

KARAGÖZ — Gelen müşterilerin hepsine bir tercüman lâzım. Hiç lâkırdıları anlaşılmıyor.

HACİVAT — Gel götürelim, Hacı Baba!

AK ARAP — Gaş guruş verejek?

KARAGÖZ — Yirmi kuruş.

AK ARAP — O şok, ganim!

HACİVAT — On kuruş ver, Hacı Baba!

---

118 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 86/n. 64

AK ARAP — Peki, yanaş!
HACİVAT — Karagöz, siya! (*Siya ederler, Ak Arap'ı alırlar.*) Aman, Hacı, bir şey oku!
AK ARAP — Başim ustunda.
KARAGÖZ — Hacivat, başının üstünde bir şey mi var?
HACİVAT — «Başüstüne» diyecek. (*Arap gazel söyler, gemiye çatarlar.*) —Geldik!
AK ARAP — Geldik mi, ganim?
KARAGÖZ — Geldik, geldik!
AK ARAP — Al para! (*Verir, gider.*)

GEMİCİ — Yine puraya müşteri çıkardunuz! Purası iskele mi? Atarun size kırbacu! Atarun size kırbacu!
KARAGÖZ — Ne diyor, Hacivat? Anladın mı?
HACİVAT — Ne diyor?
KARAGÖZ — «Hacivat'ın anası kırbacı» diyor.
HACİVAT — Siya, siya!

(*İskelenin yanına gelirler.*)

(*Şarkı ile Yahudi gelir.*)

Ande vamoz el de aki
Yo kero por aki
Kaminamos el Balata
Cumbuş kon salata
Ande ande ande? Yel Balat'a.

YAHUDİ — Bana baksan a, kayikçi!
KARAGÖZ — Ne var? Ne istiyorsun?
YAHUDİ — Beni karşi tarafta kaç para yotumiyorsun?
KARAGÖZ — Hacivat, buyurun bakalım! Bak, Yahudi ne diyor: «Beni karşı tarafta kaç paraya götümü yersin?» diyor.
HACİVAT — «Beni karşı tarafa kaç paraya götürürsün?» diyor.
KARAGÖZ — Yirmi kuruş.
YAHUDİ — Yirmi parçe olasin! Satin mi aloruz?
KARAGÖZ — Ulan, yirmi kuruşa kayık verirler mi, köpoğlu?
YAHUDİ — Babani yordum yeçen yun.

HACİVAT — Sen de ver, bezirgân!
YAHUDİ — Ben versem versem, ne kadar günahim varsa Kara-Uyuz'a[119] veririm.
KARAGÖZ — Ben de karada bulunsam, seni dövsem dövsem, sonra denize atsam!
YAHUDİ — Soyle, sikilme! Kaç para vereceğim?
KARAGÖZ — Sözde «sıkılma» olacak. — On kuruş ver.
YAHUDİ — Sana bir guruş[120] vereyum.
KARAGÖZ — Olmaz, Yahudi.
YAHUDİ — Haydi, iki yirmi paralik[121] vereyum.
KARAGÖZ — Olmaz.
YAHUDİ — Dort dane onluk[122] vereyum.
KARAGÖZ — Olmaz.
YAHUDİ — Sekiz dane beşlik[123] vereyum.
KARAGÖZ — Gel bakalım!
YAHUDİ — (*Kayığa biner.*) Haydi, kayikçi, çabuk eşeksin!
KARAGÖZ — Eşek baban!
HACİVAT — «Çabuk çekeceksin» diyor.
(*Perdenin ortasına gelirler.*)
YAHUDİ — Aman aman aman!
HACİVAT — Bezirgân, ne oldu?
YAHUDİ — Ne olacak? Haçan ki[124] yozluk[125] kutularimi iskelede onuttum.
HACİVAT — Karagöz, siya edelim.
(*Siya ederler, iskeleye gelirler*)
YAHUDİ — (*İskeleye çıkar.*) Haçan ki, helâl maldir, kimseler almaz. (*Kayığa biner.*)
HACİVAT — Karagöz, çek!
KARAGÖZ — Çekiyoruz günahımızı.
(*Ortaya gelirler.*)
YAHUDİ — (*Yaygara basar.*) Ey ey ey ey ey ey ey ey ey ey ey!

---

119 *Kara-Uyuz*: «Karagöz» demek istiyor
120 *Guruş*: kuruş, 40 para.
121 *İki yirmi para*: 40 para [= 1 kuruş].
122 *Onluk*: 10 para. (*Dör tane onluk*: 1 kuruş)
123 *Beşlik*: 5 para. (*Sekiz tane beşlik*: 1 kuruş).
124 *Haçan ki*: ne zaman ki.
125 *Yozluk*: gözlük.

HACİVAT — Bezirgân, yine ne oldu?
YAHUDİ — Ne olacak? Torbalarimi iskelede onuttum.
KARAGÖZ — Biz bu Yahudi ile derde gireceğiz.
HACİVAT — Haydi siya!
(*Siya ederler, iskeleye gelirler.*)
YAHUDİ — (*Kayıktan çıkar.*) Haçan ki, helâl maldir, kimseler almaz.
HACİVAT — Bezirgân, bir şey unutma!
YAHUDİ — Onutmaın. (*Kayığa biner.*)
(*Çekerler.*)
KARAGÖZ — Bezirgân, sen sabahleyin evden çıktığın vakit helâllaştın mı?
YAHUDİ — Neden osurdun?
KARAGÖZ — Osurduğunu, sıçtığını şimdi anlarsın!
(*Ortaya gelirler.*)
YAHUDİ — Aman aman aman aman aman aman!
HACİVAT — Bezirgân, ne oldun?
YAHUDİ — Ne olacak? Para kesemi iskelede duşurdum!
(*Karagöz kayığı az devirir, Yahudi denize düşer, boğulur.*)
KARAGÖZ — Uğurlar ola, bezirgân!
HACİVAT — Karagöz, ne yaptın?
KARAGÖZ — Ben hiçbir şey yapmadım, kendi cezasını buldu.

(*Şarkı ile Zenne gelir.*)

(*Şarkı Ferahnâk*[126])

127 Gel unuttuk sohbet-i meyhâneyi
Eyle ihyâ meşreb-i rindâneyi
Mahrem etme meclise bîgâneyi

---

126 *Hânende*, s. 646
Beste: Nikoğos Ağa (XIX. yy.'ın ilk yarısı)
127 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-- -.-
(Ey sâki!) meyhane sohbetini unuttuk, gel, rindce tabiatı canlandır, (içki) meclisine yabancıları sırdaş etme; ey sâki! kadehi doldur, getir, yıkık gönlü neşelendir. — Düşünce ve gam, halimi harap etti, yeter! Şişelerde bir damla şarap yok mu? Ömrümün varı, sakınma; ey sâki! kadehi doldur, getir, yıkık gönlü neşelendir.

(*Nakarât*)

Doldur ey sâkî getir peymâneyi
Neş'e-yâb eyle dil-i vîrâneyi

Fikr ü gam etti yeter hâlim harâb
Şişelerde yok mu bir katre şarâb
Etme ömrüm varı etme ictinâb
Doldur ey sâkî getir peymâneyi
Neş'e-yâb eyle dil-i vîrâneyi

ZENNE — Amanın, kayıkçılar! Köpeğiniz olayım! Beni karşı tarafa götürün!

HACİVAT — Olamaz efendim.

KARAGÖZ — Bak yediği halta! Birtakım uğursuz müşterileri aldık kayığa da bu civarı neye almıyalım?

HACİVAT — Karagöz, bu senin bildiğin gibi müşteri değil.

ZENNE — Amanın, kayıkçılar! Cariyeniz olayım! Beni karşı tarafa götürün!

KARAGÖZ — Gel, kızım, gel!

ZENNE — Eksik olma, insaniyet madeni!

HACİVAT — Ben bu kızı kayığa almam.

ZENNE — Ayak türâbınız[128] olayım! Beni karşı tarafa bırakın!

KARAGÖZ — Hacivat, alalım!

HACİVAT — Karagöz, kayık benim, senin hükmün câri[129] değil!

KARAGÖZ — Denizde olduğumuzu unutma, Hacivat! Karada değiliz!

HACİVAT — Öyle şey olmaz.

KARAGÖZ — Yahudi sana mostra; sonra dib-i hû,[130] karışmam!

ZENNE — Ayaklarınızın altını öpeyim! Beni karşı tarafa bırakın!

---

128 *Türâb*: toprak.

129 *Câri*: geçen, geçer, geçerli.

130 *Dib-i hû*: bk. n. 116

KARAGÖZ — Gel, kızım, gel!

(*Siya ederler, Zenne'yi kayığa alırlar, perdenin ortasına gelirler.*)

(*Şarkı ile Sarhoş gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

131 Nice sevmeyeyim dostlar bir acâib dili var
Yanağında gül açılmış etrafında alı var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak divanı var
(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nur gibi
Karşısında divan durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallac-ı Mansur gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

SARHOŞ — Ulan, kayıkçılar! Avradı getirin! Nereye götürüyorsunuz?

KARAGÖZ — Nereye götürüyorsak götürüyoruz, sana ne?

SARHOŞ — Sonra pişman olacaksınız. Getirin avradı!

KARAGÖZ — Getirmediğimiz vakit ne olur?

SARHOŞ — Ne mi olur? Sen şimdi görürsün!

KARAGÖZ — Ne göreceğim be?

SARHOŞ — Sen gelmezsin ama, ben şimdi buraya çabuk seni getiririm. (*Tüfeği uzatır, nişan alır.*) Buna cevap ver bakalım!

KARAGÖZ — Vay! Boku yedik, Hacivat!

HACİVAT — Karagöz, şimdi ne yapacağız? Ben sana evvel söyledim.

KARAGÖZ — Ne yapacağız? Hiçbir şey yapacağımız yok. Bana kurşun gelinceye kadar soğur. Evvelâ hanıma, sonra sana, sonra bana.

SARHOŞ— Ulan, «—Avradı getirin!» diyorum!

KARAGÖZ — O hiçbir vakitte olamaz.

---

131 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75/n. 33

GEMİCİ — Gemi kalkıyor, demir alacağuz!
KARAGÖZ — Şimdi iş fena.
GEMİCİ — (*Makam ile.*) Heyamola[132] kalkar gemi!
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol![132]
GEMİCİ — Heyamola pe kardeşler!
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol!
(*Ağır ağır gemi kalkar, kayığın üstüne doğru gelir, kayığı da sürükler, beraber önünde iskeleye gelirler.*)
GEMİCİ — Saraypurnu'nu[133] aşarken...
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol!
GEMİCİ — Sırmalı yelken açarken...
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol!
GEMİCİ — Gemimiz oturdu karaya...
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol...
GEMİCİ — Paşladı imdat aramaya.
HEPSİ BİRDEN — Heyamol heyamol!
(*Kayık iskeleye gelir, kayıktan Zenne'yi Sarhoş alır.*)

BİTİŞ

(*Karagöz, Hacivat kendi esbaplariyle*[134] *gelirler.*)
HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Hacivat, çok yoruldum, edelim mola!
HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım, sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!...
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

---

132 *Heyamola, Heyamol*: gemicilerin ve onlardan geçerek başka işçilerin hep birden bir şey çekerken elbirliğini sağlamak için bir ağızdan yüksek sesle ve makamla söyledikleri bir söz, bir ünlem.

133 *Saraypurnu*: Sarayburnu. İstanbul'da, Topkapı Saray'nın bulunduğu sırtın Marmara denizine inen ucu.

134 *Esbap*: «esvap» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, giysi.

Not:

«Kâr-i kadîm» oyunlardan olan *Kayık* oyununda, genç bir kadının Haliç'te tek başına kayığa binip karşı yakaya geçmeğe kalkışması ve Sarhoş'un, kayığı durdurup Zenne'yi alması olayı; XVI. yüzyılın ikinci yarısında «taze avretler» ile «levend»lerin peremelere binip gezmeleri olaylarıyle ilgili görünmektedir. Peremeciler Kethüdâsı'na yazılan, ve genç kadınların levendlerle birlikte peremeye binmesini yasaklayan bir hükümde şöyle denmektedir:

Peremeciler Kethüdâsı'na, hüküm ki: Bundan akdem tâze avretler ile bazı levendân peremeye girüb gezmesün deyü peremecilere tenbih olmağla (...) şer'-i şerîfe muhâlif tâze avretler levend tâyifesiyle peremeye girilb gezmekden hazer idesin ve peremecilere tenbîh ve te'kid ve âgâh eyleyesin. Fi 23 L 988 (1580)

(Ahmet Refik, *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı «1553 - 1591»*, 2. bas., İstanbul 1935, s. 41)

KIRGINLAR

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, ç. III, *Kırgınlar yahut Abdal Kardeşler* (s. 381 - 410), Wiesbaden 1953

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
ARAP
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
HACİVAT'IN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ZENNE (Şekernâz)
ÇELEBİ
ATLI-KARINCALAR
PİŞEKÂR
KAVUKLU
ÇALGICI
DEMELİ (Hacivat'ın kardeşi)
DEDİGİGİBİ (Hacivat'ın kardeşi)
TAVTATİKÜTÜPATİ (Hacivat'ın yeğeni)
SİVRİKOZ (Hacivat'ın oğlu)
TUZSUZ

NESNELER

Küp

KIRGINLAR*

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâîyi söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Râst*[1])

2 Gelse o şûh meclise nâz ü tegaafül eylese
Reng-i hicâbı gülşen-i meclisi gül gül eylese
Ta'ne-ger-i riyâz-i huld olur idi vücûh ile
Âşık-i zârı gülşen-i vaslına bülbül eylese
Tiri lel le le le le le le le le le li
Canım yele le le le le le le le lel li

Hay Hak!

(«*Perde gazeli*» *ni okur.*)

3 Benim devletli sultânım emânet ola Rahmâna
Kapısında emekdârım gelüp ol ulu dîvâna

---

* *Kırgınlar*: «öldürülenler, öldürülmüş olanlar» anlamında kullanılmış olsa gerek. (*Kırgın*: geniş ölçüde öldürme, katl-i âm).

1, 2 bk. c. II, *Kanlı Kavak*, s. 267 /n. 1, 2

3 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -

Benim devletli sultanım Tanrıya emanet olsun; onun ulu divanına gelip kapısında emekdar oldum. — Tanrıya şükür, bilgili kimselerin toplantısına girdik, gül bahçesine bülbül gibi gönül şenliği verelim. — Dostların huzurunda marifet gösterirken rindlerin topluluğuna durmadan parlaklık

Bi-hamd-illâh eriştik meclis-i ashâb-i irfâna
Safâ bahş idelim bülbül gibi sahn-i gülistâna

Nola huzûr-i yâranda iderken ma'rifet icrâ
Verem revnak demâdem mecma-i erbâb-i rindâne

Şehinşâh-i cihânı hıfz ide Mevlâm kederlerden
Niyâzım rûz ü şeb budur cenâb-i Rabb-i mennâna

Kusûrum aff ola özrüm kabûl ola huzûrunda
Hatâmı umarım ma'zûr idüp bakmaya noksâna

Hayâlî gice gündüz durmayup evkaat-i hamsede
Açup destin duâ eyle o şâh-i zıll-i Yezdâna

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Her akşam gelir devlet-hânemin[4] destgâhına,[5] bülend âvâz[6] ile tedennîye[7] başlar, ahâlî-i mahalle senden ta'cîz nâçîz oluyor![8] Efendim, senin elfâz-i galîzanı[9] kimse dinlemez. Mademki geliyorsun himârâne[10] gelip de dakk-i bâb,[11] fındık kebâb edip tasdîa[12] cür'etle birbirimizle

---

verirsem ne olur? — Tanrım dünya padişahlarının padişahını kederlerden korusun, gece gündüz Tanrıya duam budur. — Huzurunda kusurum bağışlansın, özrüm kabul edilsin; yanlışımı hoşgörüp eksikliğe bakmayacağını umarım. — Hayalî! gece gündüz beş vakitte elini açıp o Tanrının gölgesi] = halife] şaha durmadan dua et.

4 *Devlet-hâne*: Bir büyük kişinin evi, konağı. (Bu söz, ikinci kişiye karşı nezaket sözü olarak kullanılır. Konuşan kişi, kendi evinden söz ederken, alçakgönüllülük gösterip, *fakir-hâne* [= yoksul evi] der. Lûgat paralamaya kalkışan Karagöz, sözcükleri yerinde kullanmıyor).

5 *Destgâhına*: tezgâhına. («Pişgâhına» [= önüne] demek istiyor).

6 *Bülend âvâz*: yüksek ses.

7 *Tedennî*: alçalma. («Teganni» [= şarkı söyleme] demek istiyor.)

8 *Ta'cîz nâçîz oluyor*: «rahatsız oluyor» anlamında. (*Ta'cîz*: rahatsız etme; *Nâçîz*: önemsiz, değersiz. — Her iki sözcük de yerinde kullanılmamış.)

9 *Elfâz-i galiza*: kaba sözler.

10 *Himârâne*: eşekçe. («Kibârâne» [= kibarca] demek istiyor.)

11 *Dakk-i bâb*: kapı çalma.

12 *Tasdî*: baş ağrıtma, rahatsız etme. (Bu sözü, konuşan kişiler, nezaket sözü olarak, kendileri için kullanırlar. Burada yerinde kullanılmamış.)

müsâvât[13] etsek olmaz mı? Efkâr-i ubeydânemi[14] bir türlü kendisine tekellüm[15] ettiremiyorum, ifâde-i hâl,[16] kîl ü kaal[17] edecek yerde bir rezâlet, bir gürültü, bir vâveylâ kopuyor! Senin gürültünden patırdından müstaklâ[18] oluyorum. Efendim, beni kendi hâlime bırakmıyor ki echel[19] herif, rahat evimde oturayım! Kulunuz köşe-i inzivâya[20] çekilüp dîvan mükâleme[21] ediyordum. Nâgehan[22] o eskal[23] Hacivat'ın kerîh[24] sesi semtime vâsıl olur olmaz binâenaleyh hiddet ü şiddetim galeyâna başlıyor,[25] irâdem elimden gidiyor, hâne derûnunda[26] duramayup pencereden atlıyorum, gırtlak gırtlağa boğuşuyoruz, rezâletimiz ayyûka[27] çıkıyor! Neme lâzım benim! Ben de gider evime yan gelirim. (*Gider.*)

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, Karagöz'ü kaçırdık! Ben şimdi onu aşağıya getiririm! — Galiba hasta olmalı. — Gel, francalacı! Benim Karagöz'üm hasta, şundan bana iki okka

---

13 *Müsâvât*: eşitlik. («Müsâfaha» [= el sıkışma] demek istiyor.)

14 *Efkâr-i ubeydâne*: kulca düşünceler.

15 *Tekellüm*: konuşma. («Takabbül» [= kabullenme, üstüne alma] demek istiyor.)

16 *İfâde-i hâl*: hali anlatma.

17 *Kîl ü kaal*: dedikodu.

18 *Müstaklâ*: uydurma söz. (Belki de «Müştekî» [= şikâyetçi) demek istiyor.)

19 *Echel*: çok cahil, kara cahil, çok bilgisiz.

20 *Köşe-i inzivâ* [doğrusu: *gûşe-i inzivâ*]: inziva köşesi.

21 *Mükâleme*: karşılıklı konuşma. («Mütâlâa» [= okuma] demek istiyor.)

22 *Nâgehan*: birdenbire.

23 *Eskal*: çok sakîl, çok çirkin.

24 *Kerîh*: iğrenç.

25 *Hiddet ü şiddetim galeyâna başlıyor*: öfkem ve şiddetim (?) coşmaya başlıyor.

26 *Hâne derûnunda*: ev içinde.

27 *Ayyûk*: Keçiyıldızı; (mecaz olarak) göğün en yüksek yeri.

francala ver, al parasını! — Bana baksan a! O limonlar kübbâd[28] mı? Yoo, iki kuruş çok, altmış para! Ver bakalım beş tane, al parasını! O portakalları kaça veriyorsun? Altı kuruş mu? Çok! Üçer kuruş. Ver ondan da, al parasını!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?

KARAGÖZ — Benim üstüme bir yorgan ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne o? Üşüyor musun?

KARAGÖZ — Nene lâzım senin! Ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Örttüm.

HACİVAT — Bana baksan a, gevrekçi! Kaç kuruşa gevrek okkası? On sekiz mi? Ver bana bir okka, al parasını! O pastalar kaçar kuruş? Yüzer para mı? Ver ondan bana beş tane, al parasını!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla, benim üstüme bir yorgan daha ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Üşüyor musun?

KARAGÖZ — Değil a canım! Hacivat beni hasta zannediyor, hatır sormaya gelecek, onun için.

HACİVAT — Karpuzlar kaç kuruş? Onar kuruş mu? Altı kuruş, haydi yedi olsun! Ver bakalım bana beş tane!

KARAGÖZ — Abla, bir yorgan daha ört!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, boğuluyorsun!

HACİVAT — Gel, küfeci! Benim Karagöz'üm hasta imiş, bunları oraya götüreceğim. Kaç para vereyim? Beş kuruş, haydi!

KARAGÖZ — Bari ben gideyim de Hacivat'tan yemişleri alayım!

(*Ağır ağır yürüyerek, hasta imiş gibi perdeye gelir.*)
Aman, ay aman, ay, hiç dermânım yok!

HACİVAT — Karagöz, ne oldun? Hasta mısın?

KARAGÖZ — Aman, Hacivat, hiç sorma! Yarı belimden aşağısı tutmuyor.

HACİVAT — İlâç yapmadın mı dâhilî hâricî?[29]

KARAGÖZ — Tahini yaptım pekmezle.

---

28 *Kübbâd*: bir çeşit büyük limon; dilim dilim kesilerek reçel yapılır.
29 *Dâhilî hâricî*: içten dıştan.

HACİVAT — Canım, nasıl tahin? İlâç kaynatıp içmedin mi? Ağrıyan yerlere kâfur ruhu sürmeli!

KARAGÖZ — Yaptım ama fayda etmedi. Kuzum, Hacivat, o aldığın şeyleri ver de eve getireyim![30]

HACİVAT — Nasıl aldığım şeyler?

KARAGÖZ — Beni hasta diye portakal, francala, kübbâd limonu, pasta, karpuz almadın mı? Seni yormayım diye ben geldim, halim de yok!

HACİVAT — Hayır Hiiiç! (*Der gider.*)

KARAGÖZ — Vay köpoğlu, beni aldattı!

(*Eve gelir.*) Abla!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?

KARAGÖZ — Köpoğlu Hacivat beni aldattı.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne diye aldattı?

KARAGÖZ — Ne diye olacak! Sokakta beni hasta zannıyle yalandan portakal aldı, francala aldı ve sâir şeyler almış gibi kendi kendine konuşuyor; ben de sahi zannettim gittim, «— Aldığın şeyleri ver bana!» dedim, «— Hayır, hiiiç!» dedi kaçtı.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — O seninle eğlenmiş, sen de onu aldat.

KARAGÖZ — O köpoğlu köpek nasıl aldanır?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — O afyon budalasıdır. Sen de git yalandan mahallebi sat; o da inanır gelir,[31] sen de «Hayır, hiiiç!» der eve gelirsin.

KARAGÖZ — İyi hatırına geldi. Ben de gideyim mahallebi satayım.

(*Perdeye gelir.*) Sütü mandıradan, şekeri Londra'dan, kaşıkları katakoftiden,[32] sütlüdür, şekerlidir mahallebiii! Mahallebici bici biciii, alanlar kahpenin piçiii! Mahallebim sütlüdür kaymaklıdır! (*Hacivat'ın kapısının önüne gelir.*) Sütü mandıradan, şekeri Londra'dan, kaşıkları katakofti-

30 *Getireyim*: «götüreyim» olsa gerek.

31 Afyon tiryakileri, afyonun etkisini arttırmak için, üstüne tatlı yerlermiş. (bk. c. II, *Kanı Nigâr*, s. 329 /n. 92)

32 *Katakofti*: (argo) uydurma, asılsız, yalan söz.

den, sütlüdür, şekerlidir mahallebiii! Mahallebici bici biciii, alanlar kahpenin piçiii! Mahallebim sütlüdür, kaymaklıdır!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, ne satıyorsun?
KARAGÖZ — Mahallebi.
HACİVAT — Sütün iyi mi?
KARAGÖZ — İyidir.
HACİVAT — Karagöz, senin sütün bozuktur.
KARAGÖZ — Senin sütün bozuk, köpoğlu!
HACİVAT — Bu nasıl mahallebi satmak? Tabla yok, mahallebi yok, kaşık yok!
KARAGÖZ — Neden yok? Hepsi var.
HACİVAT — Hani sehpan? Sıpa[33] da sen misin?
KARAGÖZ — Sıpa sensin!
HACİVAT — Meydanda hiçbir şey yok.
KARAGÖZ — Seni aldatmak için.
HACİVAT — Öyleyse, hayır hiiiç! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Vay kurnaz Hacivat vay!

(*Eve gelir.*) — Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne var, herif?
KARAGÖZ — O beni aldattı.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — O seni nasıl aldatıyor?
KARAGÖZ — Ben mahallebi satıyordum, geldi.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — İyi, sonra?
KARAGÖZ — «— Ne satıyorsun?» dedi bana. Ben de, «— Mahallebi satıyorum.» dedim. «— Hani tablan, hani mahallebin, hani kaşıkların?» dedi; ben de, «— Seni aldatmak için yapıyorum.» dedim; «— Hayır hiiiç!» dedi gitti.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — A kaz kafalı kocacığım! Ben sana öyle mi tarif ettim?
KARAGÖZ — Söyle bakalım, ördek başlı karıcığım!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Evvelâ sen «Hayır Hiiiç!» deyip kaçacaktın.
KARAGÖZ — Onu akıl edemedim.

33 *Sıpa*: 1. eşek yavrusu; 2. sehpâ.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi, bu sefer de revani sat.
KARAGÖZ — Nası boranı?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, boranı değil, revani!
KARAGÖZ — Boranı.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Revani, revani!
KARAGÖZ — Karı, ağzımı sulandırma benim!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi, sat da gel!

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Revani boranı!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Herif, budala mısın? Revani.
KARAGÖZ — Revani rappani![34]
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi şuradan, yabani sen de!
KARAGÖZ — Dilim dönmüyor, ne yapayım?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — İçeri gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Geldik bakalım!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Otur önüme!
KARAGÖZ — Karı, çıldırdın mı? Neye oturuyorum önüne?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Otur, diyorum sana!
KARAGÖZ — Oturduk.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sana heceleteceğim.
KARAGÖZ — Ben geceleyemem.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Re üstün: re.
KARAGÖZ — Re üstün: re.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Va sun:[35] va, Reva.
KARAGÖZ — Va sun: va, Reva.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Nun esa:[36] ni, Revani.
KARAGÖZ — Nun esa: ni...
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne oldu?
KARAGÖZ — Ne oldu?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne oldu, herif?
KARAGÖZ — Okuduğumuz gibi oldu.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Haydi şuradan, kalın kafalı herif!

---

34 *Rappani*: «Rabbânî» [= Tanrısal) sözünün bozulmuş biçimi.
35 *Sun*: üstün. (Arap alfabesindeki harekelerden biri, «fetha»).
36 *Esa*: esre. (Arap alfabesindeki harekelerden biri, «kesre»).

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Re-va-ni, bo-ra-nı!
HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, ne satıyorsun?
KARAGÖZ — Re-va-ni!
HACİVAT — Ne olacak bu?
KARAGÖZ — Güneş görürse olacak.
HACİVAT — Aklınla beni mi aldatacaksın?
KARAGÖZ — Bo-ra-nı, re-va-ni!
HACİVAT — Öyleyse, hayır hiiç! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Vay fitne kerata! Hesapça yine biz aldandık!

ARA MUHÂVERESİ

HACİVAT — (*Gelir.*) Ah Karagöz, ah! Başıma gelenleri sorma!
KARAGÖZ — Hayrola, Hacivat?
HACİVAT — Bizim Arap köle yok mu, Mercan?[37]
KARAGÖZ — Mercan[37] ne olmuş? Çakmakçılar yokuşu[38] ile kavga mı etmiş?
HACİVAT — Ah Karagöz! Su istesem ateş getirir, ateş istesem su verir, aksi aksi işler yapar. Bir yere göndersem geç gelir. Bunu satmaktan başka bir çare yok.
KARAGÖZ — Sat bari!
HACİVAT — Sana göndereyim de şunu satıver, sana da telâllık veririm.
KARAGÖZ — Kendisi yakışıklı bir şey mi?
HACİVAT — Ayın on dördü gibi; ne doğmuş ne doğacak!
KARAGÖZ — Haydi gönder.
HACİVAT — Ben şimdi onu sana gönderirim.

(*Gider. İçeriden.*) Bana baksan a, Mercan!
ARAP — (*İçeriden.*) Buyurun ewendum!
HACİVAT — Karagöz amcan seni istiyor, git de gör!

---

37 *Mercan*: 1. Arap köle adı; 2. İstanbul'da, Beyazıt yöresinde, bir ucu Çakmakçılar yokuşu'na açılan cadde.

38 *Çakmakçılar yokuşu*: İstanbul'da, Mercan yakınındaki bir yokuş.

ARAP — Peki, ben şimdi gider.

(*Şarkı ile Arap gelir perdeye.*)

Uklika uklika kala dingala
Uklika uklika kala dingala

KARAGÖZ — (*Kaçar yukariya, bakar.*) Ulan, Hacivat! Bu Silivri[39] marsığı neye gönderdin? Ben senden kömür istemedim. «Ayın on dördü gibi» dedi Hacivat; bu, ayın yirmi dokuzu. Zifirî karanlıktır. Gözüm alışsın öyle ineyim aşağıya! (*Perdeye gelir.*)

ARAP — Salâme Alaykum!

KARAGÖZ — Hacı baba, kim getirdi lokum?

ARAP — Ulak, lokum değil!

KARAGÖZ — Ya nedir?

ARAP — Salâme alaykum, salâme alaykum!

KARAGÖZ — Pandıspanya lokum!

ARAP — Ulak kablak[40] kulaklı herif! Nişun sen lâkirdi, anlamaz?

KARAGÖZ — Ne söylüyorsun, bilmiyorum ki!

ARAP — Ulak, selâm weriyorum.

KARAGÖZ — Aleyküm selâm!

ARAP — Beni Hajivad gonderdi.

KARAGÖZ — Seni hacamatçı mı gönderdi?

ARAP — Ulak, kablak kulaklı herif! Beni Hajivad Şelebi gonderdi.

KARAGÖZ — Bak, anlayabilirsen anla! — Hacivat mı gönderdi?

ARAP — Ewet, o gonderdi.

KARAGÖZ — Seni ben satacağım.

ARAP — Way! Beni sen satajak? Way, beni sen satajak? (*Karagöz'e vururur.*) Ulak, sen beni neye satajak?

KARAGÖZ — Sen istemiyorsan, ben de seni satmam.

ARAP — Ulak, beni satmayajak? Ulak, beni satmayajak? (*Karagöz'e vurur.*) Ulak, beni neye satmayajak?

---

39 *Silivri*: İstanbul 'un ilçelerinden biri. Odun kömürü ve yoğurdu ünlüdür.

40 *Kablak*: ?

KARAGÖZ — Ulan, «satarım» dedim, dayak yedim; «satmam» dedim, dayak yedim. Ne yapmalı? Mademki istemiyorsun, ben seni ne satarım ne satmam.

ARAP — Ulak, beni neye satarsin neye satmazsin? (*Vurur.*)

KARAGÖZ — «Satarım» dedim, dayak yedim; «satmam» dedim, dayak yedim; «ne satarım ne satmam» dedim, yine dayak yedim. Ne yapmalı bilmem!

ARAP — Ulak kopek, ol! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Ulan, zorla ölmek de olur mu?

ARAP — Ol, kopek, ol! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — «Ölmem» desem dayakla öldürecek! — Öldüm, Mercan!

ARAP — (*Vurur.*) Ulak, kaş okka[41] oldin?

KARAGÖZ — Ölüm okkaya bindi mi be? Yüz okka öldüm.

ARAP — (*Vurur.*) Ulak, Şok oldi; az ol!

KARAGÖZ — (*Başını eğer.*) Seksen okka öldüm.

ARAP — (*Vurur.*) şok oldi; az ol!

KARAGÖZ — Altmış okka öldüm,.

ARAP — (*Vurur.*) Şok oldi; az ol!

KARAGÖZ — Kırk okka öldüm, Mercan!

ARAP — (*Vurur.*) Az ol, az ol!

KARAGÖZ — Ne demeli? Ne diyeceğimi bilmiyorum. —Yirmi okka öldüm.

ARAP — (*Vurur.*) Şok oldi, az ol!

KARAGÖZ — On okka öldüm, Mercan!

ARAP — (*Vurur.*) Oli lâkirdi eder mi?

KARAGÖZ — Onu sana sormalı, ölü ile lâkırdı söylüyorsun!

ARAP — (*Vurur.*) Oldi!

KARAGÖZ — Hm!

ARAP — (*Vurur.*) Oldi!

KARAGÖZ — Hm!

ARAP — (*Vurur.*) Oldi!

KARAGÖZ — Hm!

ARAP — (*Vurur.*) Oldi!

KARAGÖZ — Hm!

---

41 *Okka*: eski bir ağırlık ölçüsü: 1 kilo 283 gram.

ARAP — (*Karagöz'e makam ile dayak atar.*) Oldi oldi olmadi! Oldi oldi olmadi! Olilerde şok kaka, şok şiş yapar. (*Karagöz'ün üstüne sıçar gider.*)

KARAGÖZ — Vay köpoğlu köpek! Benden intikam aldı! — Geçme nasibinden, Hacivat!

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, nasıl ettin?

KARAGÖZ — Hacivat, beni satar mısın?

HACİVAT — Sen köle misin? Ben seni nasıl satarım?

KARAGÖZ — Demek beni satmazsın öyle mi?

HACİVAT — Ben seni nasıl satarım?

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Sen beni niçin satmıyorsun?

HACİVAT — Sen istersen, ben de satarım.

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Sen beni neye satıyorsun?

HACİVAT — «Satarım» dedim, dayak yedim; «satmam» dedim, dayak yedim. Ben de ne satarım ne satmam.

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Neye satarsın neye satmazsın?

HACİVAT — Nasıl edeceğiz?

KARAGÖZ — Öl, köpek, öl!

HACİVAT — Zorla mı öleceğiz? «Öldüm» demeden başka çare yok. — Öldüm.

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Kaç okka öldün?

HACİVAT — Okka ile ölüm olur mu?

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Kaç okka öldün?

HACİVAT — Otuz okka öldüm.

(*Arap gelir, Karagöz başını eğer.*)

KARAGÖZ — Arap ardında.[42]

HACİVAT — Arabanın ardında mı?

KARAGÖZ — Hayır, önünde.

(*Makam ile.*)

Arap Arap ardında!
Arap Arap ardında!

HACİVAT — Ben onu gördüm,
Gördüm de bildim:
Tabla önünde,
Uzunçarşı başında.

42 *Arap ardında*: çocuk oyunu.

KARAGÖZ — Ulan, sana fındıkçı Arap'ı söylemiyorum. (*Makam ile.*)

Arap Arap ardında!
Arap Arap ardında!

HACİVAT — Ben onu gördüm,
Gördüm de bildim:
Kayış belinde,
Ustura elinde.

KARAGÖZ — Ben sana berber Arap'ı söylemiyorum.
ARAP — (*Hacivat'a vurur.*) Ulak kopek, ol!
KARAGÖZ — Sen «ölmem» de, o seni dayakla öldürür.
HACİVAT — Karagöz, ne diyeyim?
KARAGÖZ — «Öldüm» de!
HACİVAT — Öldüm, Mercan!
ARAP — (*Vurur.*) Kaş okka oldin?
HACİVAT — Karagöz, «Kaç okka öldün?» diyor.
KARAGÖZ — «Yüz okka öldüm.» de!
HACİVAT — Yüz okka öldüm. Mercan!
ARAP — (*Vurur.*) Ulak kopek, şok oldin, az ol!
HACİVAT — Karagöz, «Çok öldün,» diyor.
KARAGÖZ — «On okka öldüm.» de!
HACİVAT — On okka öldüm, Mercan!
ARAP — (*Vurur.*) Oli lâkirdi soyler mi?
HACİVAT — «Ölü lâkırdı söyler mi?» diyor.
KARAGÖZ — Sen sesini çıkarma!
ARA — (*Vurur Hacivat'a*) Oldi!
HACİVAT — Öldüm.
ARAP — (*Vurur.*) Oldi!
HACİVAT — Evet.
ARAP — (*Makam ile bir Karagöz'e, bir Hacivat'a vurur.*) oldi oldi olmadi! Oldi oldi olmadi!
KARAGÖZ — Ulan, ben nöbetimi savdumdu!
ARAP — Olilerde şok kaka, şok şiş yapar! (*Hem Karagöz'ün üstüne, hem Hacivat'ın üstüne sıçar, gider.*)

HACİVAT — Karagöz, nedir bu koku?
KARAGÖZ — Arap'ın boku.
HACİVAT — Karagöz, şimdi bunu nasıl temizlemeli?

KARAGÖZ — Doğru hamama gidersin yıkanırsın.
HACİVAT — Oldu mu böyle?
KARAGÖZ — (*Vurur. Hacivat gider.*) Kerata, senin bok yemen! Arap köleyi sat diye benim başıma doladı. Fitne kerata, sen bana yaptın, benim âhımı da Arap çıkardı!

Sen gidersin de ben durur muyum? Gideyim îdgâha, dolaba, dilber seyrine! Bakalım âyîne-i devrân ne gösterir! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile Zenne, Çelebi gelirler.*)

(*Şarkı Hüzâm*[43])

[44] Bu dil düştü sana yârim a[45] bu dem
Buna çâre bulunmaz mı a bu dem
Harâb oldu bu dil[46] nâzın elinden
(*Nakarât*)
Zevk edelim gün bu gündür dem bu dem

Sevdiğim gel gidelim râh-i safâya[47]
Görme lâyık bendeni cevr ü cefâya
Kim tahammül eder bu hoş edâya
Zevk edelim gün bu gündür dem bu dem

---

43 *Hânende*, s. 583; *Mecmua-i Arifi*, s. 503

44 Ölçek: 11 (4 + 4 + 3)
5. ve 6. dizelerde ölçek bozuk. Doğru biçimi şöyledir:
Sevdiğim gidelim râh-i safâya
Görme lâyık beni böyle cefâya
(*Mecmua-i Arifi*)

45 *A*: ah.

46 *Dil*: gönül.

47 *Râh-i safâ*: safâ yolu.

ZENNE — Vay beyim efendim! Uğurlar olsun!

ÇELEBİ — Allaha emanet olun efendim!

ZENNE — Böyle güzel güzel şarkılar okuyarak, besteler söyleyerek ne taraf teşrîfiniz?

ÇELEBİ — Bende-hânede[48] otura otura canım sıkıldı; biraz kıraathâneye gideyim, birkaç ahbapla görüşeyim, dedim; bu aralık kapı çalındı, uşağa hitâben: «— Kapıyı aç!» dedim. Uşak kapıyı açmaya gitti.

ZENNE — Evet efendim.

ÇELEBİ — Gitti gelmez, gitti gelmez; bana merak oldu.

ZENNE — Acaba neden gecikti?

ÇELEBİ — Bendenize de merak oldu, aşağıya indim: sokak kapısı arkasına kadar açık, uşak meydanda yok.

ZENNE — Taaccüb olunacak[49] şey!

ÇELEBİ — Mecbur oldum ben de uşağı aramaya; uşağın arkasından biz de sokağa çıktık; önümüze gelene eşkâlini[50] tarif etmeğe başladık.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Bey, «Eşekliğini tarif etmeğe başladım» diyor.

ÇELEBİ — «— Uzun boylu, orta yaşlı bir adama tesadüf ettiniz mi?» diye önüme gelene soruyorum; hiç «— Böyle bir adama tesadüf ettik.» diyen yok.

ZENNE — Şaşacak şey!

ÇELEBİ — Baktım, olacak şey değil. Bizim uşağın hemşerisi var, kahveci, o hatırıma geldi; doğru onun kahvesine gittim. «— Aman, Hasan Ağa, bizim uşak kayboldu, şunu bul!» dedim.

ZENNE — Tuhaf şey! Koskoca adam nasıl kaybolur?

ÇELEBİ — Kahveci benim hatırım için işini gücünü bıraktı tâbisine.[51] «— Beyefendi, siz merak etmeyiniz, bendeniz onu bulurum!» dedi.

ZENNE — Beyefendi, çocuğunuz kaybolmuş gibi!

---

48 *Bende-hâne*: kul evi, kulunuzun evi. (Nezaket sözü olarak kullanılır).

49 *Taaccüb olunacak*: şaşılacak.

50 *Eşkâl*: şekiller; biçim, kılık.

51 *Tâbisine*: tâbiine, kendi buyruğu altında bulunan kimseye.

ÇELEBİ — Ben de mecbur oldum, eve geldim, evdekilerden sual ettim «— Gelen giden var mı?» diye. «— Ne gelen var, ne giden!» dediler. Uzatmıyalım, bugün bir haftadır uşaktan hiç haber yok.

ZENNE — O hemşerisi olan kahveciden de haber alamadınız mı?

ÇELEBİ — Defa[52] gittim sordum, ondan da bir haber alamadık. «— Sordum sual ettim, kimse bilmiyor.» diyor.

ZENNE — Ey Beyefendi, biz gelelim kendi işimize bakalım! Cariyenize vaat buyurduğunuz «donanma-gelini» ile «atlı-karıncalar»ı bendeniz isterim.

ÇELEBİ — Başüstüne efendim! Sizin istediğiniz «atlı-karınca» ile «donanma-gelini» olsun. Ben şimdi gider bulurum.

ZENNE — Sakın, uşağı aramaya gittiğiniz gibi uzunca olmasın!

ÇELEBİ — Hayır efendim, ben gider onları bulurum. Şimdiki halde allahaısmarladık!

ZENNE — Safâ geldiniz! (*Giderler.*)

ÇELEBİ — (*Gelir, Hacivat karşılar.*) Nay, Hacivat Çelebi! Seni gökte ararken yerde buldum!

HACİVAT — Hayrola, efendim!

ÇELEBİ — Bizim Şekernaz Hanıma bir vaadimiz vardı.

HACİVAT — Ne gibi vaat?

ÇELEBİ — Ne gibi olacak! «Atlı-karıncalar» la «donanma-gelini» oyunlarını seyretmek için bendenizden istedi. Ben de meşgalemden[53] bir türlü vaadimi yerine getiremedim. Bu akşam arzu ediyoruz onları oynatmak için.

HACİVAT — Bendeniz Karagöz'le beraber yaparız.

ÇELEBİ — Öyleyse biz de köşkten seyrederiz. Eğer ortaoyunu da olursa daha âlâ olur.

HACİVAT — Bendeniz şimdi gider Karagöz'le konuşur, tedârik görürüz, «atlı-karıncalar» a haber gönderirim Şimdilik allahaısmarladık. (*Gider.*)

ÇELEBİ — Safâ geldiniz! (*Gider.*)

---

52 *Defa*: tekrar, ikinci kez.

53 *Meşgale*: iş-güç.

HACİVAT — (*İçeriden.*) Karagöz!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne var? Ne haber?
HACİVAT — Haydi çabuk git de senin evde elbiselerin var.
KARAGÖZ — Ne elbisesi?
HACİVAT — Oyun urbaların.
KARAGÖZ — Evet, var.
HACİVAT — Giyin de Şeyh Küşterî meydanına gel!
KARAGÖZ — Peki!
HACİVAT — Atlı-karıncalar! Hazır mısınız?
ATLI-KARINCALAR — (*İçeriden.*) Hazırız efendim!
HACİVAT — Haydi bakalım, raksı!

(*Oyun havası başlar.*)

Ten tere lâ, ten tere lâ, tere le le lâ, le le le le lâ, le le le lâ
Ten tere lâ, ten tere lâ, tere le le lâ, le le le le lâ, le le le lâ

Dağda bir keçi
Sivridir kıçı
Haspanın piçi
A canım bunda bir iş var

Tere le le lel lâ, tere le le lel lâ!
Tere le le lel lâ, le le lel lâ, le le lel lâ!

(«*Atlı-karıncalar*» *oynar giderler.*)

(*Köçek havası başlar. Karagöz sakîl*[54] *bir kıyafette, Hacivat güzel bir kız kıyafetinde oynarlar giderler.*)

(*Sonra ortaoyunu başlar. Evvelâ Pişekâr, sonra Kavuklu.*)

(*Pişekâr'ın havası. Saz semâîsi*)

Ten tire le le lâ, tire le le lâ, tire le le lâ, le le le le le le lâ
Ten tire le le lâ, tire le le lâ, tire le le lâ, le le le le le le lâ

PİŞEKÂR — Amma, benim pehlivanım!
ÇALGICI — Buyurun, benim pehlivanım!
PİŞEKÂR — O da hesap değil!
ÇALGICI — Nedir hesabın?

---

54 *Sakîl*: çirkin. (bk. n. 23)

PİŞEKÂR — «Yazıcı» oyununun taklidini aldım, Çal usûl ü âheng ile, efendimize temâşâ ettirelim!

(Şarkı ile Kavuklu girer.)

(Şarkı Hicâz[55]*)*

[56] Niçin a sevdiğim niçin
Seni sevdim odur suçum
Turralanmış sırma saçın
Çözen benden beter olsun
(Nakarât)
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

Karadır kaşların kara
Sen açtın sîneme yara
Beni eşimden âvâre
Eden benden beter olsun
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

Güzel geçersin elime
Çekerim seni yanıma
Benim şimdiki halime
Gülen benden beter olsun
Beter olsun beter olsun
Çok ağlattın yeter olsun

PİŞEKÂR — Hoş geldin, safâ geldin, deve çanı!
KAVUKLU — Hoş bulduk, safâ bulduk, fındıksıçanı!
PİŞEKÂR — Köftehor, benim fındıksıçanına benzer yerim var mı?
KAVUKLU — Benim de deve çanına benzer yerim var mı?
PİŞEKÂR — Ben seni sevdiğimden, lâtife olsun diye, deve çanına benzettim.

55, 56 bk. c. I, *Büyük Evlenme*, s. 325 - 326/n. 80, 81

KAVUKLU — Ben de seni sevdiğimden fındıksıçanına benzettim.

PİŞEKÂR — Canım efendim, nerelerdesiniz? Çoktan beri gördüğüm yok sizi.

KAVUKLU — Nerede olacağız? Her gün evde.

PİŞEKÂR — Evde ne ile vakit geçirirsiniz?

KAVUKLU — Kavga ile vakit geçiririz.

PİŞEKÂR — Amah efendim, tuhaf söylüyorsunuz! Hiç kavga ile vakit geçer mi?

KAVUKLU — Bizim eğlencemiz kavga. — Bir gün bendeniz evde otururken, canım sıkıldı; 'biraz gezeyim' dedim, evden çıktım, ver elini Kumkapı.[57] Kumkapı'da gezerken gazinolardan birine girdim, bir köşede oturdum.

PİŞEKÂR — Pek iyi etmişsiniz.

KAVUKLU — Orada bulunan gazino müşterilerinden hiç birisi bana benzemiyor.

PİŞEKÂR — Neden efendim?

KAVUKLU — Onlar zengin takımı, hepsi kalantor. Bir vâfir[58] kendi kendime oturdum, beni ipleyen yok. Bir aralık nasılsa müşterilerini savarak kundura boyacılığından yetişmiş bir garson geldi, «— Ne istersiniz efendi?» dedi.

PİŞEKÂR — Kahve mi içeceksiniz?

KAVUKLU — Hayır, kahveyi her vakit evde içiyorum. « — Bana bir şişe mastika[59] getir!» dedim. « — Meze olarak balık ızgarası emreder misiniz?» dedi. Ben de, « — Emretmem, getir!» dedim. Herif sofranıza dönattı. Acâyip şey: bir adam kendi kendine eğlenemiyor, nerede olursa olsun bir arkadaş istiyor. Halbuki işret meclisinde büsbütün. Gözüm daima kapıda.

PİŞEKÂR — Hiç ahbâbımızdan kimse yok mu?

KAVUKLU — Ne gezer! Ahibbâdan[60] birisi gelse de eğlensek

---

57 *Kumkapı*: İstanbul'un Rumeli yakasında, Marmara kıyısında bir semt.

58 *Vâfir*: çok; (burada) çok zaman, uzun süre.

59 *Mastika*: sakızlı rakı.

60 *Ahibbâ*: ahbaplar.

diye... Hemen saat de altı[61] raddelerine geldi, gezinonun kapısından birisi girdi, elinde bir koca sopa, arkasından bir delme aba, başında on iki zirâdan ziyade kırmızı kuşak; meğer mahalle bekçisi imiş.

PİŞEKÂR — Meyhaneciye, kapatılması için bir şey mi söyledi?

KAVUKLU — Hayır. «— Daha zıbarmadınız mı?» diye yanıma doğrulunca, «— Hemşeri, buyurun!» dedim. Hemen herif «— Pek guzel!» deyip yanıma çöktü. Meğerse canına minnetmiş.

PİŞEKÂR — Sen arkadaşı buldun, uzatma artık!

KAVUKLU — Evvelâ tütün tabakasını takdim ve ba'dehû[62] bir tane içmesi için kendisine ibrâm[63] ettim.

PİŞEKÂR — Bir tek attıraydın bekçiye!

KAVUKLU — Bir teke kalsa iyi! Beni kırmasın diye bir tane parlattı; gazinocuya hitâben: «— Bir gadeh-ırahı gotur, efan dü ile mezeleşelim.»[44] dedi. Halbuki meze önümüzde var.

PİŞEKÂR — «Mezeleşelim» dediği görüşüp konuşmak.

KAVUKLU — Himmet dayı meclisimizi şereflendirdi. «— Irahı gotur!» emrinin aslaa arkası kesilmedi. Sofra üzerinde bulunan ızgara olunmuş balık ve sâir mezeler bir çeyrek saatte bitti. Ve arasıra da: «— Benim şairliğim vardur!» gibi Türkün aşkı domalıp Makaamât-i hımâriyyeden[65] terennüm ile:

Ala gozlum Kezban'um neredesün nerede
Bilmem dağda musun bilmem derede
Geçende aklım aldun pencerede

PİŞEKÂR — Aferin! Himmet dayı makaamâta âşinâ!

KAVUKLU — « — Koca ayı böyle şeyler biliyor.» deyip kesti. Bendenize ve bekçi şaire gaflet[66] gelerek her ikimiz de olduğumuz yerde bîhûş[67] olup kaldık! Gazinocu sofradan

---

61 *Saat altı*: Alaturka, yani ezânî saate göre geceyarısı. (*Ezânî saat*: güneşin batışında 12'yi göstermek üzere ayarlanan saat).

62 *Ba'dehû*: ondan sonra.

63 *İbrâm*: üstüne düşme, zorlama.

64 *Mezeleşmek*: konuşmak, sohbet etmek, hoşbeş etmek.

65 *Makaamât-i hımâriyye*: eşek makamları. (*Makam*: musikide ton.

66 *Gaflet*: uyku.

67 *Bîhûş (Bî-hûş)*: kendinden geçmiş.

bizim kalkıp gidemiyeceğimizi anladı. Gazinocu dahi gazinonun odasında uyudu. Bir vâfir[68] biz uyuduktan sonra acı acı «Aman aman!» sadâları kulağıma gelince acaba rüya mı yoksa hulya mı diye uykudan uyandım.

PİŞEKÂR — Acaba ne imiş, anladınız mı?

KAVUKLU — Şiddetli rüzgâr ve yağmurla karışık hava değişmiş, bana dehşetli bir titreme geldi. Meğer gazinonun altı kayıkhane imiş, ben farkında değilim. Kayık çekmesine mâni olmasın diye gazinonun altındaki direkleri seyrek vurmuşlar; yağan yağmurun ziyadeliğinden sele göğüs veremez, direkler kırılır kırılmaz gazino denize yürüüür!

PİŞEKÂR — O aralık ne yapmak gerekse yapmalıydınız!

KAVUKLU — Biz şaşırdık kaldık. Bozburun[69] sahiline yakın olduğumuzu korku içinde anladım. Gazinocu Mığır'a sual ettim «— Biz hangi sularda ve hangi deryalardayız?» diye. Gazinocu Mığır kendisinden geçmiş, şaşırıp kalmış ve adamlarını uykudan uyandırdı, halâsımıza[70] çare aradı. Müzâkere herhalde lâzımdır.

PİŞEKÂR — Elbette lâzım.

KAVUKLU — Tedbiri de bırakmadık. Bizim bekçi şairin kalkmasını beklerken hatırıma sobanın borusu geldi. Sobanın borusunu direk yaptık, der-akab[71] yatak çarşaflarını yelken gibi açtık ve saatte yüz milden ziyade mesafe yer gittiğimizi, mütalâa[72] buyurduğum seyr-i sefâin[73] kitaplarından aldığım bir parçacık malûmat sayesinde anlaşıldığından şu kadar sa'y ü gayretimizle[74] tesellî-i hâtır[75] ederek gecenin karanlığından kurtulup şafak yeri ağarmaya başladı.

PİŞEKÂR — Canım efendim, nereye geldiğinizi bilir misiniz?

---

68 *Vafir*: bk. n. 58

69 *Bozburun*: Güneybatı Anadolu'da, Akdeniz kıyısında bir kasaba.

70 *Halâs*: kurtulma.

71 *Der-akab*: arkasından, hemen.

72 *Mütâlâa*: okuma.

73 *Seyr-i sefâin*: gemilerin yürüyüşü, gidişi.

74 *Sa'y ü gayret*: çalışıp çabalama.

75 *Teselli-i hâtır*: gönül avutma.

KAVUKLU — Nereden bileceğiz? Bir de ne bakalım: deniz kenarında ebniyeler,[76] biribirinden güzel ve serâpâ[77] gaz ve kandillerle donatılmış ebniyelerin ekserisi birbirinden farkı yok, mermer taştan sanatlı yapılmış, güzel kalemkâr[78] işlenmiş, ebniyelerin araları epeyce bir güzel bahçe-i ferah-fezâ...[79] Vel-hâsıl, bizi gören ahali deniz kenarına toplandı.

PİŞEKÂR — Siz hâlâ nereye geldiğinizi bilemiyorsunuz.

KAVUKLU — Ne gezer! Biz geminin yelkenlerini indirdik, kum üzerin egazinomuzu kedersizce oturtup ahalinin hepsi bizi alkışladı. Bu telâşımız arasında bekçi şair uykudan uyandı, elindeki sopa ile pür-hiddet[80] ayağa kalkınca hazır olan ahali bu kıbâlde[81] adam görmediklerinden bekçi şairi görüp el çırpınca bu misillü[82] iş, başına gelmediğinden kendisine hayret gelerek lâkırdı söylemeye iktidarı kalmadı.

PİŞEKÂR — Rüya görür gibi.

KAVUKLU — Sopasına dayanıp melûl ü mahzun[83] yüzümüze bakmaya başladı. Herifin aklı zâil[84] olur diye bir sille vurdum ki Türk'ün aklı başına geldi. «— Ulan, burası neresidir? Ben bugün işkembeciden aylık alacaktım!» demesin mi? Bir kahkaha kopardım, Türk kızmaya başladı, elindeki sopayı kaldırıp başıma vururken, «— Amanın, can kurtaran yok mu?» diye bağırırken gözümü açar açmaz bizim oğlanın yanında buldum kendimi.

PİŞEKÂR — Vay! bu anlattığınız rüya mıydı?

---

76 *Ebniye*: binalar. («Ebniye-ler» sözü «binalar-lar» demektir ki, iki kez çoğul yapılmıştır).

77 *Serâpâ* (*Ser-â-pâ*): baştan ayağa. baştan başa.

78 *Kalemkâr*: 1. nakkaş; 2. taşçı kalemiyle oymalar yapan; (burada) taşçı kalemiyle yapılmış oymalar.

79 *Bahçe-i ferah-fezâ*: iç açıcı bahçe.

80 *Pür-hiddet*: çok öfkeli.

81 *Kıbâl*: kılık.

Bu mislillü: buna benzer. böyle.

82 *Melûl ü mahzun*: üzgün üzgün.

83 *Zâil*: yerinden ayrılıp giden.

84 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 9; *Şarkı mecmuası*, s. 28; *Güzâr-i Musiki*, s. 42

KAVUKLU — Sen sahi diye mi dinliyordun?

PİŞEKÂR — Beni iki saattir göz hapsine aldın. Hayırdır inşallah!

KAVUKLU — İnşallâh hayırdır!

PİŞEKÂR — Bu tarafa gelişinizden maksat?

KAVUKLU — Sizden bir dükkân isterim.

PİŞEKÂR — Başüstüne! İçeri gider biraz teneffüs ederiz, ben de size dükkânı veririm. (*Giderler. Oyun biter.*)

(*Şarkı ile Zenne, Çelebi gelirler.*)

(*Şarkı Râst*[85])

[86] Nâr-i aşkın[87] yaktı beni
Değişmem cihâna seni
Unutma gayrı bendeni
(*Nakarât*)
Değişmem cihâna seni

Sanma beni sen bî-vefâ[88]
Etme bana cevr ü cefâ[89]
Dâim eyle zevk ü safâ[90]
Değişmem cihâna seni

ÇELEBİ — Nasıl efendim, beğendiniz mi oyunları?

ZENNE — Eksik olmayın, Beyefendi! Pek hoşuma gitti.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Benim hoşafıma gitti.

ÇELEBİ — Bendeniz Hacivat'a para verir gelirim, siz de köşke gidin. Bendeniz de şimdi gelir muhabbet ederiz.

ZENNE — Peki efendim, cariyeniz gidiyorum (*Gider.*)

ÇELEBİ — Estağfurullah!

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, beyim efendim! Nasıl? Oyunlarımızı beğendiniz mi?

---

85 Beste: İsmet Ağa (1807 - 1873)

86 Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8)

87 *Nâr-i aşk*: aşk ateşi.

88 *Bî-vefâ*: vefasız.

89 *Cevr ü cefâ*: zulüm ve cefa.

90 *Zevk ü safâ*: zevk ve safâ.

ÇELEBİ — Çok makbule geçti, Hacivat Çelebi.
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Makbule Menşure[91] geçmedi.
ÇELEBİ — Alınız, Hacivat Çelebi, size beş bin kuruş!
HACİVAT — (*Alır.*) Allah ömürler versin!
(*Çelebi gider.*)

(*Karagöz gelir.*)

KARAGÖZ — Hacı Cavcav, paralara kavuştuk.
HACİVAT — Al, Karagöz, payını! (*Verir.*)
KARAGÖZ — (*Alır.*) Hacivat, bu az; ben bu kadar parayı ne yapayım?
HACİVAT — Senin hakkın o kadardır. Daha ortaoyunu takımına vereceğim, atlı-karıncalar'a vereceğim.
KARAGÖZ — Atlı-karıncalar'a vereceğine bana ver!
HACİVAT — Canım, hakkına razı olsan a!
KARAGÖZ — Ben de zorla alırım! (*Vurur. Hacivat yere düşer, ölür.*) Hacivat, kalk! Şaka yaptım! Kuzum Hacivat, kalk! —Ulan, öldü be! Ben şimdi ne yaparım? Gidip evden küpü getireyim. (*Gider.*)

—Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var? Ne istersin?
KARAGÖZ — Şu bizim küpü versen e!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, küpü ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Nene lâzım senin!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Küp aşağıda duruyor, al!

KARAGÖZ — (*Küpü alır perdeye gelir, küpü yere kor, Hacivat'ı alır yerden, küpün içine kor.*) Ulan, Hacivat, sana çok acıdım! (*Küpün üstüne oturur.*)

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Demeli!
DEMELİ — (*İçeriden.*) Ne var demeli? Ne ister demeli?
HACİVAT'IN KARISI — Hacivat Çelebi şimdiye kadar gelirdi, gelmedi. Merak ettim, git de bak!

---

91 *Makbule Menşure*: kadın ad arı.

DEMELİ — Giderim demeli. Şimdi nerede ise bulurum demeli.

(Semâ'yi söyliyerek perdeye gelir.)

92 Bir râhat için yâre temennâdan usandık
Bir lezzet için çerhe müdârâdan usandık

Efkâr çekerek yâr-i vefâkârı unuttuk
Pür-gam olalı devlet ü dünyâdan usandık

DEMELİ — Bana baksan a demeli! Hacivat'ı gördün mü demeli ? Gördünse söyle bana demeli!

KARAGÖZ — Görmedim demeli; bir gün beş gün değil, çoktan beri görmedim demeli.

DEMELİ — Doğrusunu söyle demeli! Doğrusunu söylemezsen ben adamın avradını s..erim demeli!

KARAGÖZ — Dayağın meyânesi geldi demeli, ben de senin avradını s..erim demeli! (*Vurur, Demeli ölür.*) —Ulan, bu da öldü! Bunların canları burunlarında! (*Demeli'yi küpe kor.*) —Haydi bakalım, sen de Hacivat'ın yanına,

HCİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Dediği gibi!

DEDİĞİGİBİ — (*İçeriden.*) Ne var dediği gibi?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Hacivat Çelebi gitti, gelmedi; Demeli gitti, gelmedi. Sen de bunları ara!

---

92 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
-- .-.-. --. .--

Bir rahat için sevgiliye yalvarmaktan usandık, bir tad almak için dünyanın yüzüne gülmekten usandık. — Efkâr çekerek vefalı sevgiliyi unut uk, çok gamlanalı mutluluktan ve dünyadan usandık.

Bu şiirin doğru biçimi şöyledir:

Bir devlet için çerha temennâdan usandık
Bir vasl için ağyâra müdârâdan usandık

Hicran çekerek zevk-i mülâkaatı unuttuk
Mahmûr olarak lezzet-i sahbâdan usandık

Metin: Nabi (1642 - 1712), *gazel* (ilk iki beyit)

Bir mutluluk için dünyaya yalvarmaktan usandık, bir kavuşma için başkalarının yüzüne gülmekten usandık. — Ayrılık çekerek buluşmanın tadını unuttuk, sarhoşluğun baş ağrısı yüzünden şarabın tadından usandık.

DEDİĞİGİBİ — Ben şimdi giderim dediği gibi, Hacivat'la Demeli'yi bulurum dediği gibi.

(*Semâî ile perdeye gelir.*)

[93] Hoş geldi bana meykedenin âb ü havâsı
Billâhi güzel yerde yapılmış yıkılası

Meddâh olalı çeşm-i gazâlânına Baki
Öğrendi gazel tarzını Rûm'un şuarâsı

DEDİĞİGİBİ — Bana baksan a dediği gibi! Hacivat'ı gördün mü dediği gibi? Gördünse söyle dediği gibi! Doğrusunu söylemezsen avradını s..erim dediği gibi!

KARAGÖZ — Ağzını bozma dediği gibi! Sonra sen de onların yanına gidersin dediği gibi! (*Vurur, o da ölür.*) Gel bakalım sen de Hacivat'ın yanına! (*Küpe kor.*)

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Tavtatikütüpati!

TAVTATİKÜTÜPATİ — (*İçeriden.*) Ne var tavtatikütüpati?

HACİVAT'IN KARISI — Hacivat amcan gitti, gelmedi; Demeli gitti, gelmedi; Dediğigibi gitti, gelmedi. Şunları ara da bul!

TAVTATİKÜTÜPATİ — Ben şimdi giderim tavtatikütüpati, Hacivat'ı, Demeli'yi Dediğigibi'yi bulur gelirim tavtatikütüpati!

(*Semâî ile perdeye gelir.*)

[94] On kerre demedim mi sana sevme dokuz yâr
Sekizde vefâ yoktur amâ yedide zinhâr
Altı ile beş dört ile üç başa çıkılmaz
Üçün ikisin terk edegör tâ kala bir yâr

TAVTATİKÜTÜPATİ — Bana baksan a tavtatikütüpati!

KARAGÖZ — Ne istersin tavtatikütüpati?

---

93 bk. c. I, *Ağalık*, s. 106/n. 50

94 bk. c. I, *Bahçe*, s. 174/n. 6

TAVTATİKÜTÜPATİ — Hacivat amcamı gördün mü tavtatikütüpati? Demeli amcamı gördün mü tavtatikütüpati? Dediğigibi amcamı gördün mü tavtatikütüpati? Gördünse söyle tavtatikütüpati! Söylemezsen avradını s..erim tavtatikütüpati!

KARAGÖZ — Görmedim tavtatikütüpati. Ağzını bozma, sen de onların yanına gidersin tavtatikütüpati! (*Vurur, o da ölür; Karagöz onu da küpe kor.*)

HACİVAT'IN KARISI — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Sivrikoz!

SİVRİKOZ — (*İçeriden.*) Ne var, anne?

HACİVAT'IN KARISI — Hacivat baban gitti, gelmedi; Demeli amcan gitti, gelmedi; Dediğigibi amcan gitti, gelmedi; Tavtatikütüpati amcan gitti, gelmedi. Şunlara bak da gel!

SİVRİKOZ — Ben şimdi gider hepsini bulurum.

(*Perdeye gelir.*) Karagöz amca, benim babamı gördün mü?

KARAGÖZ — Senin babanın kâhyası mıyım? Ne bileyim ben?

SİVRİKOZ — Sen orada küpün üstünde ne oturuyorsun?

KARAGÖZ — Nene lâzım senin? Sen herkesin kâhyası mısın, herkese sual soruyorsun?

SİVRİKOZ — Gel, seninle ceviz oynayalım!

KARAGÖZ — Haydi oynayalım!

(*Ceviz oynarlar.*)

SİVRİKOZ — Diktin mi cevizi?

KARAGÖZ — Diktim.

SİVRİKOZ — At bakalım!

KARAGÖZ — Attım! (*Karagöz vuramaz.*)

SİVRİKOZ — Ben de attım! (*Karagöz'ün bacağının arasından geçer, küpün içine bakar.*) Vay kerata! Babamı öldürmüş, amcalarımı öldürmüş, hepsini küpe koymuş! Ben şimde gider anneme söylerim! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ulan, buraya gel! — Vay! meramı ceviz oynamak değilmiş, küpe bakmakmış.

SİVRİKOZ — (*İçeriden.*) Anne!

HACİVAT'IN KARISI — Ne var, Sivrikoz?
SİVRİKOZ — Karagöz Çingene'si babamı öldürmüş, amcalarımı öldürmüş, hepsini küpün içine komuş.
HACİVAT'IN KARISI — Haydi git, Tuzsuz'a söyle de Karagöz'ün hakkından gelir!

SİVRİKOZ — (*İçeriden.*) Bana baksan a, Tuzsuz amca!
TUZSUZ — (*İçeriden.*) Ne var, Sivrikoz?
SİVRİKOZ — Karagöz benim babamı, amcalarımı, hepsini öldürmüş küpe tıkmış.
TUZSUZ — Ben şimdi gider onun hakkından gelirim.

(*Şarkı ile perdeye gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

[95] Nice sevmiyeyim dostlar bir acâyib dili var
Yanağında gül açılmış etrâfında alı var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak dîvânı var
(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nûr gibi
Karşısında dîvan durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallac-i Mansûr gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

TUZSUZ — Ulan, Karagöz!
KARAGÖZ — Buyurun, beyaz göz!
TUZSUZ — Hacivat'ı gördün mü?
KARAGÖZ — Görmedim, ben bilmem.
TUZSUZ — Orada ne oturuyorsun?
KARAGÖZ — Küp dibi bekliyorum.[96]
TUZSUZ — Ben de kelle bekliyorum. Buraya gel bakalım!
KARAGÖZ — Geldim efendim!
TUZSUZ — (*Küpün içine bakar.*) Ulan! Hacivat, Demeli, Dediğigibi, Tavtatikütüpati hepsi burada! — Hacivat, gel buraya, çık küpün içinden!

---

95 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75/n. 33
96 *Küp dibi beklemek*: meyhanede oturmak.

HACİVAT — (*Çıkar.*) Geliyorum efendim.

TUZSUZ — Ne işin vardı küpün içinde?

HACİVAT — Karagöz Çingene'si bana bir tokat vurdu, kendimden geçtim.

TUZSUZ — Haydi sen işine git! (*Küpe seslenir.*) —Demeli, çık küpün içinden! (*Demeli çıkar.*) Orada ne işin var?

DEMELİ — Karagöz bir tokat vurdu demeli, kendimden geçtim demeli.

TUZSUZ — Haydi sen de git rahatına bak! (*Küpe seslenir.*) —Dediğigibi, çık küpten! (*Dediğigibi çıkar.*) Senin orada ne işin var?

DEDİĞİGİBİ — Karagöz bir tokat vurdu dediğigibi, ben de kendimden geçtim dediğigibi.

TUZSUZ — Haydi, sen de git! (*Küpe sesleniyor.*) —Tavtatikütüpati, çık bakalım! (*Çıkar.*) Senin orada işin ne?

TAVTATİKÜTÜPATİ — Karagöz bir tokat vurdu tavtatikütüpati, ben de kendimden geçtim tavtatikütüpati.

TUZSUZ — Haydi sen de git! (*Gider.*) — Ey Karagöz, şimdi seninle ben kaldım! Benim elimden nasıl kurtulacaksın bakalım?

KARAGÖZ — Sen defol şuradan, kerata, ben de gider kurtulurum.

TUZSUZ — Ulan kerata, ben seni kazıklayacağım!

KARAGÖZ — O canıma minnet!

TUZSUZ — Senin bildiğin kazık değil! Seni öyle bir kazıkla kazıklayacağım ki, götünden girip ağzından çıkacak!

KARAGÖZ — Efendim, beni affedersiniz!

TUZSUZ — Seni affedersem olmaz. Senin bir değil, iki değil, üç değil...

KARAGÖZ — Dört değil, beş değil...

TUZSUZ — Ulan, benimle eğleniyor musun?

KARAGÖZ — Estağfurullah! «Kulda kusur çok olur, affeder efendisi!»

TUZSUZ — Ben de seni affettim! Velî-nimet efendilerimiz de affederler! Allahaısmarladık, ben gidiyorum! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Saadetle!

(*Hacivat gelir.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Sinsileni sansar boğa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste mazûr!.. Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, bak, ben de sana neler yaparım! (*Gider.*)

LEYLÂ İLE MECNUN

Not:

Leylâ ile Mecnun, Divan edebiyatında klasik mesnevi konularının en ünlülerinden biridir. *Ferhad ile Şirin* gibi, bu da, karagöz oyununa aktarılmıştır. Selim Nüzhet Gerçek'e göre «nev-îcâd» [= yeni uydurulmuş, modern] bir oyundur.[1] Hellmut Ritter, karagöz üzerine yazdığı bir incelemede bunu «kâr-i kadîm» [= eski zaman işi, klasik] oyunlar arasında saymışsa da,[2] aynı makalenin çok sonra yayımlanan Türkçe nüshasında «kâr-i kadîm» oyunlar arasından çıkarmıştır.[3]

Oyunun metni elde edilememiştir. Eğer bulunabilirse, kitabın ilerdeki baskılarına konacaktır.

1 S. N. Gerçek, *Türk Temaşası*, 2. bas., İstanbul 1942, s. 88
2 H. Ritter, *Karagöz*, "Encyclopédie de l'Islam", c. II, 1927, s. 776
3 H. Ritter, *Karagöz*, "İslam Ansiklopedisi", c. VI, İstanbul 1955, s. 248

MAL ÇIKARMA

Not:

Bu oyunun konusu, Hindistan'dan gelen bir dervişin afsunla yerden gömü [= define] çıkarması olayı üzerine kurulmuştur. Karagöz, Hacivat'a uyup da bu işe giriştiği zaman, yere gömülü küpten kısmetine ancak kertenkele, akrep, pabuç eskisi v.b. çıkar.[1] (Nasıl ki, *Balık* oyununda da, oltasına yılanbalığı, ayıbalığı, denizkızı v.b. gibi işe yaramaz birtakım deniz yaratıkları takılmıştır[2]).

Cincilik[3] oyunu ile *Canbazlar* oyunundaki «I. Ara Muhâveresi»,[4] bu oyunun bozulmuş ya da değiştirilip başka kılığa sokulmuş biçimleri gibi görünmektedir.

Oyunun metni elde edilememiştir. Eğer bulunabilirse, kitabın ilerdeki baskılarına konacaktır.

Kuzey Afrika gölge oyunları üzerinde Türk karagözünün konular,[5] kişiler,[6] hattâ kişilerin adları[7] bakımlarından kuvvetli etkisi vardır.[8] Kuzey Afrika gölge

1 S. E. Siyavuşgil, *Karagöz*, İstanbul 1941, s. 113 ve 130-131

2 bk. c. I, s. 261 - 262

3 bk. c. I, s. 393 - 408

4 bk. c. I, s. 338 - 345

5 *Lu'bet-el-Arûse* (Büyük Evlenme), *Lu'bet-el-Hammâm* (Hamam), *Lu'bet-el-Havrât* (Balık), *Lu'bet-el-Kâtib* (Ağalık v.b.)

6 Tiryaki, Kekeme, Ak Arap, Yahudi, Frenk, Çelebi, Sarhoş, v.b.

7 *Karaguz* (Karagöz), *Hâcivân Şelbi* (Hacivat Çelebi).

8 Bunlar için bk. Wilhelm Hoenerbach, *Das nordafrikanische Schattentheater*, Rheingold-Verlag, Mainz 1959

oyunlarından *Lu'bet-el-Hâbiye* [= Küp Oyunu] de, konu bakımından *Mal Çıkarma* oyununa benzemektedir; öteki oyunlar gibi bunun da Türk karagözünün etkisiyle, hiç değilse ondan esinlenerek, oluştuğu düşünülebilir. *Mal Çıkarma* oyunundan izler taşıdığını sandığım bu oyunun çevirisini örnek olarak veriyorum:

KÜP OYUNU

TASVİRLER

HÂCİVÂN [= Hacivat)
KARAGUZ [= Karagöz)
KASAP (Cezzâr)
GÖMÜNÜN CİN'İ
KOYUN (Çarpılmış Hâcivân)
EŞEK (Çarpılmış Karaguz)
ALTIN KÜPÜ
BÂBA HWÂNEB

(Bu oyun, içi altın dolu bir küp üzerinedir.)

(*Hâcivân gelir, Karaguz'u çağırır. Karaguz görünür.*)

HÂCİVÂN — Neye bu kadar üzgünsün?

KARAGUZ — Meteliğim yok, mahvoldum.

HÂCİVÂN — Bütün paranı kumara veriyorsun. Kumarı bırakırsan sana para bulurum.

KARAGUZ — Pekâlâ! Ben kumarı bırakıyorum, sen de bana para bul bakalım!

HÂCİVÂN — Şurada toprağın altında bir altın küpü gömülü. Şimdi, birlikte bir dua okuyup onu meydana çıkaralım.

KARAGUZ — Benim Cinlerle işim yok.

HÂCİVÂN — Olması gerek! Ben «Manci, manci!» diyeceğim, sen de «Âmin, Âmin!» diyeceksin.

KARAGUZ — Ben söylemem.

(*Hâcivân vurur.*)

KARAGUZ — (*Dayak yedikten sonra.*) Peki, söyleyeceğim.

HÂCİVÂN — «Manci, manci, manci!» — Şimdi sen de «Âmin, Âmin!» de bakalım.

KARAGUZ — Âmeyn, Âmeyn! [= İki yıl, iki yıl]

HÂCİVÂN — (*Vurur.*) «Âmin, Âmin!» diyeceksin.

(*Gömünün Cin'i gelir, Hâcivân'ı götürür, az sonra besili bir koyun kılığında geri getirir. Karaguz sevinir, Kasap'ı çağırır, şöyle der:*)

KARAGUZ — Bu koyunu sana satayım.

KASAP — Kaç para istiyorsun?

KARAGUZ — On lira.

KASAP — Üç liradan fazla etmez.

(*Karaguz, Kasap'ı kovar. Cin yeniden gelir, her ikisini de götürür, Karaguz'u eşek kılığında geri getirir. Hâcivân, eşeğe şöyle der:*)

HÂCİVÂN — Bütün suç sende, Karaguz. Senin yüzünden birimiz eşek, birimiz koyun kılığına girdik.

(*Hâcivân eşeğin sırtına biner, bir şarkı tutturur. Eşek, Hâcivân'ı sırtından atar, o da çekilir gider.*)

(*Cin gelir, eşeği alır götürür. Bir süre sonra Karaguz'la Hâcivân birlikte gelirler.*)

HÂCİVAN — Şimdi şu küpü çıkaracaksın, yoksa seni öldürürüm.

(*Dua ederler: «Manci, manci!», Küp gelir, içini ararlar, altınları bulurlar.*)

KARAGUZ - Aman Allah! gel bölüşelim!

HÂCİVÂN - Önce bir uyuyalım da!

(*Biri bir yana, öteki öbür yana yatar. Karaguz yavaşça kalkar, bir avuç altın alıp cebine atar. Hâcivân doğrulur, onu çalarken görür. Bu, üç kere tekrarlanır. Sonunda Karaguz altınların hepsini alır, Hâcivân'a bir tokat atar. Hâcivân fırlar, Karaguz'un uyumakta olduğunu görür. Onu dürter ve sorar:*)

HÂCİVÂN — Gömü nerede?
KARAGUZ — Ben uyuyordum.
HÂCİVÂN — Onu nasıl çaldığını gördüm.
KARAGUZ — Ben bir şey çalmadım
HÂCİVÂN — Üstünü arayacağım.
KARAGUZ — Arayamazsın!
HÂCİVÂN — Ben yaşlı bir adamım. Hiç olmazsa birazını ver!
KARAGUZ — Hiçbir şey alamazsın!
HÂCİVÂN — Bâba Hwâneb'e söyleyim de görürsünI

(Gider, Bâba Hwâneb'i getirir, Karaguz kaçar. Oyun biter.)

(Wilhelm Hoenerbach, *Das nordafrikanische Schattentheater, La'bbet el-Hâbiya* (s. 137 - 141), Rheingold - Verlag, Mainz 1959; çev. : Şehnaz Tiner)

MANDIRA

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Mandıra*, (s. 53-88), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler:

Letâîf-i Hayâl, 3, *Baskın* (iç başlık: *Mahalle Baskını*) (s. 34-48), İstanbul (tarihsiz, [1897?])

Hayalî Memduh, *Karagöz Perde Küllîyâtı*, adet 6, *Karagöz'ün Evlenmesi yahut Üç Sevdalılar*, Gayret Kütüphanesi, Necm-i İstikbal matbaası, İstanbul 1340-1338 (1922)

K. M. Vasıf (Okçugil), *Tefeyyüz Kütüphanesi Karagöz Kitapları Serisi*, 4, *Karagöz Güvey*, (son derece gülünçlü ve taklitli komedi 4 perde), Tefeyyüz Kütüphanesi, Nümune matbaası, İstanbul 1933

Ahmet Süleyman, *Karagöz'ün Evden Kovulması*, Kitaphane-i Umumî, Orhaniye matbaası, İstanbul 1931

Hayalî Küçük Ali, *Mandıra Safâsı*, «Dünya» gazetesi, 25 Mayıs-4 Haziran 1952

Hayalî Küçük Ali, *Karagöz'ün Mandıra Safâsı*, tesbit eden: İlhan Başgöz, ses bandı, Millî Kütüphane müzik bölümü arşivi, Fiş No. B 51; Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Eakültesi Tiyatra Kürsüsü arşivi; İlhan Başgöz özel arşivi

Muhittin Sevilen (Hayalî Küçük Ali), *Karagöz, Mandıra Safâsı* (s. 204-233), Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1000 Temel Eser: 9, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
ZENNE (Yedidağınçiçeği, Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş)
I. ÇELEBİ (Paltolu Çelebi)
II. ÇELEBİ (Bastonlu Çelebi)
HIMHIM
KEKEME
YAHUDİ
SARHOŞ (Mandıralı Deli Tuzsuz)

MANDIRA

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Semâî Ferahnâk*)

1 Sana dil vereli cânâ
Derûnum yanmada hâlâ
Kime ben eyleyem şekvâ
(*Nakarât*)
Aman nâz etme ey zâlim
Diger-gûn olmada hâlim

Gelince bezme şermende
Edersin nâz ile hande
Bu hâletler nedir sende
Aman nâz etme ey zâlim
Diger-gûn olmada hâlim

---

1 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün*

Ey sevgili! sana gönül vereli hâlâ içim yanmada, ben kime şikâyet edeyim? Ey zalim! aman naz etme, halim başkalaşmakta [= kötüleşmekte] — İçki meclisine utanarak gelince, nazla gülersin; sende bu haller nedir? Ey zalim! aman naz etme, halim başkalaşmakta. — Başkalarıyle [= rakiplerle] arkadaş olup her yanda perçem dökersin; nasıl sabreyleyeyim bilmem. Ey zalim! aman naz etme, halim başkalaşmakta.

Olup ağyâr ile hem-dem
Dökersin sû-be-sû perçem
Nasıl sabr eyleyem bilmem
Aman nâz etme ey zâlim
Diger-gûn olmada hâlim

Hay Hak!

(*«Perde gazeli» ni okur.*)

2 Gaafilân açsın gözün görsün ne câdır perdemiz
Hikmet-i üstâd-i pirden pür-safâdır perdemiz

Hazret-i Sultân Orhan rahmet-ullahtan beri
Yâdigâr-i Şeyh Küşterî becâdır perdemiz

Zâhiri seyr ü temâşâdır ve lâkin bâtını
Dîde-i âriflere ibret-nümâdır perdemiz

Raks eden kim ettiren kim anı fark etmezlere
Şöyle bir ta'bîri güç başka hebâdır perdemiz

Arabî hem Fârisî Türkî tekellümden diger
Cüz'i cüz'î her lisâna âşinâdır perdemiz

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Ulan, bu herifin gürültüsünden bıktım usandım! Gürültü ile saltanın yakasını yırttık! Vay, şalvar da yırtılmış! Hattâ geçende gürültüden mintanı da yırttık-

---

2 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
– – – –

Gafiller gözünü açsın (da) perdemizin nasıl bir yer olduğunu görsün: perdemiz, pîrimiz (olan) üstadın [yani: Şeyh Küşterî'nin) hikmeti ile çok safâlıdır. — Tanrı rahmet eylesin, Sultan Orhan Hazretlerinden beri Şeyh Küşterî'nin yadigârı olan perdemiz yerindedir. — Perdemiz dış görünüşü seyrettirir, fakat (onun) iç görünüşü âriflerin gözüne ibret gösterir. — Raks eden kim? ettiren kim? Onu ayırt edemeyenlere, perdemiz, anlatılması güç boş bir şeydir. — Perdemiz Arapça, Farsça, Türkçe konuşmaktan başka, her dilden biraz anlar.

tı! Eve gideyim de dikeyim dedim. İpliği iğneye geçireyim derken, karşımda duran kedinin burnuna geçirmez miyim, efendim, kedi feryada başladı, doksan altı mahallenin kedisi haydi bizim kapının önüne biriktiler! Haddin varsa çık dışarıya! Baktım, olacak şey değil! Mutfakta biraz ciğer var, şunu kedilere vereyim de gitsinler dedim. Sokağa çıktım, ne bakarsın: ne kadar kedi varsa toplanmış, etrafımı sarmazlar mı? Bizim salta bir tarafa, şalvar bir tarafa, kundura ayağımdan çıkmış, haberim yok. Kedinin birisinin bacağından yakaladım... (*Birisinin bacağından tutar gibi yaparken Hacivat gelir, Karagöz Hacivat'ı bacağından yakalar.*)

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Bağırır.*) Aman, Karagöz! Ne yapıyorsun? Deli mi oldun?

KARAGÖZ — Senin derdinden değil deli, hasta bile oldum.

HACİVAT — Kuzum, Karagöz, nedir senin bu hiddetin?

KARAGÖZ — Ne olacak? Senin dırıltından, gürültünden hiç rahat yok! İşe sebebiyet veren sen!

HACİVAT — Bense çoktan beri Karagöz'üm ile görüşmedik diye geldim, sen de beni dövmeğe kalktın!

KARAGÖZ — Ben kalkmadım, sen beni geldin evden kaldırdın.

HACİVAT — Canım, bilâder, her şeyi ber-taraf[3] et de, seninle konuşalım!

KARAGÖZ — Seninle konuşacağımıza, sabaha kadar dövüşelim!

4 HACİVAT — Karagöz, sen de boştasın, ben de boştayım. Bir iş ucu tutsak!

---

3 *Ber-taraf*: bir yana bırakma.

4 Söz konusu olan «köpek boku toplama» işi ile ilgili konuşmayı karşılaştırınız: c. I, *Cincilik*, s. 400-401

KARAGÖZ — Tutalım ama, yakalayabilir miyiz?
HACİVAT — Ne yapalım, Karagöz?
KARAGÖZ — Ben sana iş buldum, Hacivat.
HACİVAT — Nasıl iş, Karagöz? Ben yapabilir miyim?
KARAGÖZ — Yaparsın. Neden yapamıyacaksın?
HACİVAT — Benim gücüm yeter mi? Bazı şeyde kuvvet ister.
KARAGÖZ — Buna kuvvet istemez. Tam senin harcın. Açıktan hem karnın doyacak, hem para kazanacaksın. İki şey tedârik etmeli.
HACİVAT — Nedir o iki şey?
KARAGÖZ — Bir gaz tenekesi, bir de maşa.
HACİVAT — Maşa ile gaz tenekesini ne yapacağım?
KARAGÖZ — Köpek boku toplarsın.
HACİVAT — Karagöz, münasebetsizlikten vazgeç!
KARAGÖZ — Beğenmedin mi, Hacivat? Biraz dolaşırsın, teneke doldu mu, doğru tabakhaneye! Sattığını satarsın, satmadığını eve götürür, çoluk çocuk, yersin.
HACİVAT — Zaten bende kabahat! Senin gibi Çingene'yi adam zannettim de sırrımı söyledim.
KARAGÖZ — Beğenmedinse yapma!
HACİVAT — Karagöz, bana münâsib gördüğün sanatı sen yapsana!
KARAGÖZ — Benim sanatım var elimde.
HACİVAT — Izgara, maşa yapmak mı?
KARAGÖZ — Ne beğenmiyorsun ızgara, maşa yapmayı?
HACİVAT — Beğenirim, sanat değil mi? — Karagöz, biz, ikimiz, birlikte büyük konaklara gideriz seninle, beş on kuruş uyar.
KARAGÖZ — Konaklarda ne yapacağız?
HACİVAT — Şarkı söyleriz, mâni söyleriz, bilmece söyleriz.
KARAGÖZ — Bilmece nedir?
HACİVAT — Sana bir bilmece söyleyim de bil: «Bir küçücük fıçıcık, içi dolu turşucuk». Bunu bilmeli.
KARAGÖZ — Nasıl bilmeli? — Bildim.
HACİVAT — Nedir bakalım?
KARAGÖZ — Fıçıcık.
HACİVAT — Değil.

KARAGÖZ — Turşucuk.
HACİVAT — Değil, Karagöz! Sormuyorsun «— Yenir mi, yenmez mi?» diye.
KARAGÖZ — Yenir mi, yenmez mi?
HACİVAT — Yenir.
KARAGÖZ — Canlı mı, cansız mı?
HACİVAT — Cansız.
KARAGÖZ — Cansız kira beygiri.
HACİVAT — Değil efendim, kira beygiri cansız mı?
KARAGÖZ — Doyuncaya kadar arpa vermezler, onun için cansızdır.
HACİVAT — Değil. Bu söylediğim şey sarıca, suluca.
KARAGÖZ — Sarıca, suluca? Çedik pabuç.[5]
HACİVAT — Çedik pabuç suluca olur mu?
KARAGÖZ — Olur, neden olmasın? Yağmur yağar, ıslanır. Rengi de sarı değil mi? Sarıca, suluca.
HACİVAT — Benim söylediğim hastalara şifâ.
KARAGÖZ — Hastalara şifâ: aksülümen.[6]
HACİVAT — Aksülümen hastaya şifâ mı?
KARAGÖZ — Birdenbire götürür.[7]
HACİVAT — Karagöz, evde ve sâir yerde yemek vakti gelince ortaya ne yayarlar?
KARAGÖZ — Halı yayarlar.
HACİVAT — Sofra yayarlar.
KARAGÖZ — Evet, sofra yayarlar.
HACİVAT — Sofranın üstüne dört ayaklı ne korlar?
KARAGÖZ — Eşek korlar.
HACİVAT — Değil, a gözüm! İskemle korlar.
KARAGÖZ — Evet, iskele korlar.
HACİVAT — İskemlenin üstüne ne korlar?
KARAGÖZ — İskelenin üstünde babalar.[8]
HACİVAT — Karagöz, sini korlar.

---

5 *Çedik pabuç*: eskiden mest üzerine giyilen sarı renkli pabuç.
6 *Aksülümen*: süblime.
7 *Götürür*: öldürür.
8 *Baba*: vapur iskelelerinde halatları bağlamak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış büyük kazıklar.

KARAGÖZ — Ne seni korlar, ne beni korlar.
HACİVAT — Bakırdan ma'mûl[9] sini korlar.
KARAGÖZ — Evet, sini korlar.
HACİVAT — Sininin üstüne ne dizerler?
KARAGÖZ — Adam düzerler.
HACİVAT — Kaşık dizerler.
KARAGÖZ — Evet, âşıkları dizerler.
HACİVAT — Âşık mı? Ne münâsebet?
KARAGÖZ — Yemek yerlerken herkes eğlensin diye.
HACİVAT — Sonra daha ne korlar?
KARAGÖZ — Ne korlar?
HACİVAT — Ekmek. Sonra orta yere ne korlar?
KARAGÖZ — Orta yere korkuluk.[10]
HACİVAT — Münasebetsiz söz söyleme. Orta yere çorba kâsesini korlar.
KARAGÖZ — Evet, çorba kâsesini korlar.
HACİVAT — İçine ne sıkarlar?
KARAGÖZ — Tabanca.
HACİVAT — Değil.
KARAGÖZ — Tüfek.
HACİVAT — Değil.
KARAGÖZ — Top.
HACİVAT — Değil.
KARAGÖZ — Tuz.
HACİVAT — Değil, a canım! Tuzu ekerler.
KARAGÖZ — Biber.
HACİVAT — Onu da ekerler. — Limon sıkarlar. Benim de sana söylediğim: limon.
KARAGÖZ — Ben de sana bir bilmece söyliyeyim, Hacivat.
HACİVAT — Söyle bakalım!
KARAGÖZ — «Yer altında babam başı».
HACİVAT — Lâhana.[11]

---

9 *Ma'mûl*: yapılmış.

10 *Korkuluk*: bostan korkuluğu.

11 Bu diziden öbür bilmeceler:

Yeraltında babam bıyığı: pırasa. – Yer altında kırmızı minare: havuç. – Yer altında kum kaynar: karınca. – Yer altında yağlı kayış: yılan. (bk H. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 65/n. 4)

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Sıçayım babanın külâhına! (*Hacivat gider.*)

Sen gidersin, ben durur muyum? Ben de gideyim, evimde yan gelip oturayım! (*Gider.*)

ARA MUHÂVERESİ

(*Şarkı ile I. Çelebi gelir.*)

12.....

HACİVAT — (*Gelir.*) Uğurlar olsun, beyim, efendim!

I. ÇELEBİ — Vay efendim, maşallah! Görüştüğümüze çok şükür, Hacivat Çelebi! Nasılsınız, iyi misiniz?

HACİVAT — Dâî bendenizim,[13] efendim!

KARAGÖZ — (*Pencereden bakarak.*) Ben de dayınızım, efendim!

ÇELEBİ — Canım, Hacivat Çelebi, sizi kaybettik! Nerelerdesiniz?

HACİVAT — Vâkıâ kusur ediyoruz, efendim. Bendeniz, bugünlerde hiçbir yere çıktığım yok.

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Beyefendi, bu sıcak havada o kışlık paltoyu neye giymişsiniz? Terlemiyor musunuz? Bari yazlık bir palto yaptır!

I. ÇELEBİ — Sen onu beğenmiyor musun? Fasonedir.

KARAGÖZ — Ben renginden anladım fasulya olduğunu, sapsarı.

HACİVAT — Karagöz, sen niçin etliye sütlüye karışıyorsun?

---

12 Şarkının metni verilmemiş.

13 *Dâî bendeniz*: duacı kulunuz.

KARAGÖZ — Benim etliye sütlüye karıştığım yok, sebzevattan başka.

I. ÇELEBİ — Canım, Hacivat, bu kimdir? Pek tuhaf bir zat.

KARAGÖZ — O, sizlere ömür, vefat etti, Beyefendi.

I. ÇELEBİ — Kim vefat etti?

KARAGÖZ — Osuruklu Perizat.

HACİVAT — Karagöz, işine gitsen e! Senin işin yok mu?

KARAGÖZ — Ulan, senin ne vazifen? Canım isterse giderim, canım istemezse gitmem. Sen benim kâhyam mısın?

I. ÇELEBİ — Baba, senden pek hoşlandım.

KARAGÖZ — Ben de senden hoşlandım. Oğlum, sormak ayıp değil ya! Niçin böyle kalınca palto giydiniz? Bana merak oldu.

I. ÇELEBİ — Nahîf-ül-bünye[14] olduğum için biraz kalınca giydim.

KARAGÖZ — Eee? İçinde ceket yok ya!

I. ÇELEBİ — Ağırlık veriyor da onun için giymedim.

KARAGÖZ — Çok şey! Sanki o palto hafif mi?

I. ÇELEBİ — Eee, ne yapalım? Üşüyorum, efendim.

KARAGÖZ — A beyim, o paltonuz da bütün leke olmuş.

I. ÇELEBİ — Hayır, efendim, onlar leke değil, zaten kendi rengidir. Ona «kar-yağdı» tâbir ederler.

KARAGÖZ — Adam, yelek de giymemişsiniz. Sokağa böyle apaçık nasıl çıktınız?

I. ÇELEBİ — Canım, yelek giyince saat de taşınalı. Zaten ben ağır şeyden hazzetmem ki!

KARAGÖZ — Pek güzel! Hani ya frenk-gömleğiniz? Şimdi basma mintan giyilir mi ya?

I. ÇELEBİ — Şimdi yeni moda oldu da ondan.

KARAGÖZ — Peki, hani şemsiyeniz?

I. ÇELEBİ — Hekim, «Güneşte gez» diye tenbih etti de onun için kullanmıyorum.

KARAGÖZ — Bari bir baston taşısanız olmaz mı?

I. ÇELEBİ — Baston kullanmasını zaten sevmem. Bendenize ağırlık verir.

---

14 *Nahîf-ül-bünye*: zayıf yapılı.

KARAGÖZ — Haydi öyle olsun! Ayağınızda potin de yırtılmış.

I. ÇELEBİ — Mahsus yırttım efendim, nasır var da.

KARAGÖZ — Bari kutunuzu verin de bir sigara olsun yapalım.

I. ÇELEBİ — Zaten tütün içmem. Nasılsa alışmadım.

KARAGÖZ — Eee, ben verirsem içer misin?

I. ÇELEBİ — Neyse, artık hatır için bir sigara yaparım.

KARAGÖZ — Vay tıral beyim vay! Gustonuz yerinde ama cep delik!

HACİVAT — Karagöz, deminden beri ettiğin rezalet elverdi. Haydi, «İşine git!» diyorum sana! (*Karagöz gider.*)

I. ÇELEBİ — Hacivat Çelebi, kimdir bu zât?

HACİVAT — Zât-i âlîniz pek ra'nâ[15] bilirsiniz kim olduğunu.

I. ÇELEBİ — Bendeniz tahattur[16] edemiyorum.

HACİVAT — Bu zâta «Arsız, yüzsüz, budala Karagöz» derler.

KARAGÖZ — (*Pencereden başını uzatarak.*) Beni mi çağırdınız?

HACİVAT — Seni çağıran yok.

KARAGÖZ — «Arsız» dediniz de onun için. (*Gider.*)

HACİVAT — Efendim, zât-i âlîniz ne âlemdesiniz biz görmeyeli?

I. ÇELEBİ — Ne âlemde olacağız, Hacivat Çelebi? Meşguliyet âleminde.

HACİVAT — Efendim, o malûm. Allah vücudunuza âfiyet versin!

I. ÇELEBİ — Siz ne âlemdesiniz, Hacivat Çelebi?

HACİVAT — Bizimkisi, efendim, ıhtiyarlık. Ma'lûm-i âlîniz, akşamdan afyonu yutar, uyurum. Bir yere çıkamam.

I. ÇELEBİ — Aman, Hacivat Çelebi, sana tuhaf bir şey söyliyeyim!

HACİVAT — Buyurun, efendim!

I. ÇELEBİ — Bendenizde şimdi bir merak var.

HACİVAT — Ne gibi efendim?

---

15 *Ra'nâ*: güzel.

16 *Tahattur*: hatırlama.

I. ÇELEBİ — Her kim bana bir yalan söylerse ona beş yüz kuruş veririm.

HACİVAT — Aman efendim, bu kolay bir şey! Yalan kıtlığına kıran girmedi ya!

I. ÇELEBİ — Tecrübesi meydanda. Bakalım, söyleyin bir yalan!

HACİVAT — Bendenizin başına bir tarihte bir şey geldi.

I. ÇELEBİ — Ne geldi?

HACİVAT — Bir gün bendeniz fakirhânede otururken canım sıkıldı. Tenezzüh[17] için mesîregâh[18] bir mahalle gidip geşt ü güzâr[19] eylerken esnâ-yi râhta[20] yolum bir çeşme başına tesâdüf eyledi. Orada biraz ârâm[21] edip otururken gûşuma[22] semâdan acı bir kelb[23] âvâzı geldi. Bendeniz dahi mütehayyir[24] olup taaccüb[25] eyledim. Kanadı olmayan bir hayvanın semâda pervâz[26] edip uçması taaccübe şâyân[27] bir haldir.

I. ÇELEBİ — Efendim, taaccüb olunacak bir şey değil. O gördüğünüz köpek yeni doğurmuştur. Yavruları da küçük. Çaylak da yuvasına nafaka getirmek için dolaşırken bir tanesini kapıp götürmüştür. Siz de o aralık tesâdüf etmişsinizdir. Bu olur, olmaz bir şey değil.

HACİVAT — Aman efendim! Bendeniz zât-i âlînizden bahşiş alırım diye söyledim, lûtfunuza mazhar olamadım.

I. ÇELEBİ — Al, Hacivat Çelebi, şu beşibiryerdeyi![28]

HACİVAT — Allah ömürler versin efendim! Bendenizin bir refîkim[29] vardır, Karagöz derler, efkar-i fukarâdandır.[30]

---

17 *Tenezzüh*: gezinti.
18 *Mesîregâh*: gezinti yeri.
19 *Geşt ü güzâr*: gezip dolaşma.
20 *Esnâ-yi râhta*: yol sırasında, yolda.
21 *Ârâm*: dinlenme.
22 *Gûş*: kulâk.
23 *Kelb*: köpek.
24 *Mütehayyir*: şaşmış, şaşırmış.
25 *Taaccüb*: şaşma, şaşakalma.
26 *Pervâz*: uçma.
27 *Taaccübe şâyân*: şaşmaya değer.
28 *Beşibiryerde*: beş altın lira değerinde olan altın para.
29 *Refîk*: arkadaş.
30 *Efkar-i fukarâ*: yoksulların en yoksulu.

Ona da lûtf etseniz. Kendisi tuhaf bir zâttır; yalan söylemeden yana hiç sıkıntı çekmez. Yalanı söyler, kubbesini de verir.[31] Görüşseniz memnun olursunuz.

I. ÇELEBİ — Görüşmek mümkünse görüşelim!

HACİVAT — Mümkün efendim. Hâk-i pâyiniz[32] ile birlikte bizim fakirhâneye gideriz, ben de onu bulur gelirim.

I. ÇELEBİ — Buyurun gidelim!

HACİVAT — Buyurun efendim! (*Giderler.*)— Bana baksan a hanım! Misafire kahve pişirin, ben şimdi gelirim.

(*Perdeye gelir ve Karagöz'ün kapısını çalar.*) Karagöz! Karagöz!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ne var?

HACİVAT — Sesin derinden geliyor, nerdesin?

KARAGÖZ — Tavan-arasındayım.

HACİVAT — Tavan-arasında ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Çatıda bozukluk var. Onu tamir ediyorum.

HACİVAT — Aşağıya gelsene!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ne haber, Hacivat?

HACİVAT — Bir mirasyedi bey[33] geldi.

KARAGÖZ — Bey[33] geldiyse kır kozu.[34]

HACİVAT — Canım, beni dinle! Her kim ona bir yalan söylerse ona beş yüz kuruş veriyor.

KARAGÖZ — Yalandan yana kasâvet[35] çekmem, hemen söylerim.

HACİVAT — Yalan söyleyeceksin ama, kubbesini de vermeli. Kubbesiz yalana para vermiyor.

KARAGÖZ — Ben hem yalan söylerim, hem de kubbesini yaparım.

HACİVAT — Karagöz, sana bir tuhaf hikâye nakledeceğim.

---

31 *Yalanın kubbesini vermek*: kabul ettirmek için, bir yalanı başka bir yalanla desteklemek, pekiştirmek.

32 *Hâk-i pâyiniz*: ayak toprağınız. («Beendeniz» anlamında kullanılan nezaket sözü).

33 *Bey*: 1. bay; 2. iskambil kâğıtlarında birli.

34 *Kozu kırmak*: iskambil oyununda eldeki kozlardan birini kullanmak.

35 *Kasâvet*: tasa, kaygı.

KARAGÖZ — Şimdi hikâyenin sırası mı ya? Beyi buraya yolla da birkaç kuruş kapalım!

HACİVAT — Benim söyleyeceğim hikâye yalana dair.

KARAGÖZ — Söyle bakalım!

HACİVAT — Karagöz, bendeniz geçen yaz tenezzüh için bir cuma günü Anadoluhisarı'na[36] gitmeğe karar verdim. Bendehâneden kalkıp doğru Köprü'ye, Anadolu cihetine işleyen vapura râkiben[37] Anadoluhisarı'na çıktım.

KARAGÖZ — Anadolulu Salim Ağa ile mi çıktın?

HACİVAT — İskeleden bir çift sandala süvâr olup[38] Küçüksu'ya[39] gittim. Orada biraz geşt ü güzâr[40] eyleyerek ba'dehû[41] âheste âheste etrâf ü eknâfı seyr ü temâşâ ederek[42] Göksu'dan[43] doğru içeriye, Tahtırevan'a gittim.

KARAGÖZ — Ulan, sen çocuk musun, tahtaravalliye biniyorsun?

HACİVAT — Tahtaravalli değil, seyrin[44] ismi. Orada gezip, oradan içeriye, Dörtkardeşler'e gittim.

KARAGÖZ — Dörtkardeşler'e gideceğine beş-kardeşler'e[45] git!

HACİVAT — Seyrin ismi Dörtkardeşler. Orada Ali Bostanı derler bir bostan vardır. O bostana gittim. Gezerken, bir de ne bakarsın,[46] Karagöz...

KARAGÖZ — Ulan, bakar[46] babandır.

HACİVAT — Turfanda, tarlanın ortasında, bir lâhana var, taaccüb[47] olunacak bir şey!

---

36 *Anadoluhisarı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasındaki hisar ve hisarın bulunduğu semt.

37 *Râkiben*: binerek.

38 *Süvâr olmak*: binmek.

39 *Küçüksu*: İstanbul'da, Boğaziçi'nde, Anadoluhisarı yakınında bir semt.

40 *Geşt ü güzâr*: bk. n. 19

41 *Ba'dehû* (*Ba'de-hû*): ondan sonra.

42 *Etrâf ü eknâfı seyr ü temâşâ ederek*: dört-bir yanı seyrederek.

43 *Göksu*: Küçüksu yakınında, Boğaziçi'ne dökülen bir dere.

44 *Seyr*: gezme yeri.

45 *Beş-kardeşler*: (şaka) şamar.

46 *Bakar*: 1. "bakmak" fiilinin geniş zamanının üçüncü şahsı; 2. öküz.

47 *Taaccüb*: bk. n. 25

KARAGÖZ — Lâhanaya taaccüb olunur mu?

HACİVAT — Lâhana öyle cesîm[48] bir şey ki tarif edemem. Kırk tane yaprağı var, ve kırk yaprağında kırk tane leylek yuvası var. Leylekler ötmeğe başladığı vakit bir yapraktan öbür yaprağa ses gitmiyor.

KARAGÖZ — Vay, yalancı köpoğlu! Ulan, bu ne kadar büyük lâhana! Hacivat, bu, bostana sığmaz!

HACİVAT — Olmaz bir şey mi?

KARAGÖZ — Hacivat, ben de senin gördüğün gibi bir şey gördüm.

HACİVAT — Ne gördün, Karagöz?

KARAGÖZ — Geçenlerde bir işim vardı, Samakol'a[49] gittim, o işimi tesviye[50] ettim. Gelirken bir şey gördüm: taaccübe şâyân[51] bir kazan. Gayetle büyük kırk tane kulpu var. Her kulpunda kırk tane kazancı ustası çalışıyor. Ellerinde çekiçler. Çekiçleri vurdukları vakit diğer kulpundan ses işitilmiyor, o derece büyük!

HACİVAT — İşte bu yalan! Bu kadar büyük kazan olmaz. Aslaa görülmemiş bir şey!

KARAGÖZ — A kerata! Senin söylediğin lâhanaya böyle bir kazan olmalı ki içine sığsın. Yoksa başka türlü olmaz.

HACİVAT — Aferin, Karagöz, sad[52] aferin! Sen yalanı söyleyip kubbesini de vereceksin. Gideyim, Beyefendiyi yollayım! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Yolla, gelsin! (*Karagöz de gider.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla, şu bizim küp nerede?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Nerede olacak? Aşağıda, avluda duruyor.

KARAGÖZ — Ne kadar ağır, yerinden kalkmıyor.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Herif, küpü nereye götürüyorsun?

---

48 *Cesim*: iri.

49 *Samakol*: bk. c. II, *Ferhad ile Şirin*, s. 132 /n. 204

50 *Tesviye*: sonuca bağlama.

51 *Taaccübe şâyân*: bk. n. 27

52 *Sad*: yüz [= 100]

KARAGÖZ — Nene lâzım senin? Nereye götürürsem götürürüm.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sakın kırma!
KARAGÖZ — Kırba[53] değil, küp. (*Arkasına alır, perdeye gelir.*)

HACİVAT — (*İçeriden.*) Efendim, size söylediğim zât Şeyh Küşterî meydanında teşrifinizi muntazır.[54]
I. ÇELEBİ — Ben şimdi gider onu bulurum.

(*Perdeye gelir.*) Baksanız a efendim! Buralı mısınız?
KARAGÖZ — Mora'lı değilim, buralıyım.
I. ÇELEBİ — Size bir şey soracağım.
KARAGÖZ — Terbiyesizliğin lüzumu yok.
I. ÇELEBİ — Bendenizi tekdîr[55] etmeğe ne hakkınız var? Menâfi-i şahsiyyenize[56] dokunacak bir şey söylemedim
KARAGÖZ — İster münâfık Şâzi'ye söyle, ister bana!
I. ÇELEBİ — Namusa intikaal[57] edecek bir şey söylemedim.
KARAGÖZ — «Mahmuzu ihtikan[58] edecek yerde etmedim» diyor.
I. ÇELEBİ — Fena bir şey söylemedim. Zâtınıza birini soracağım.
KARAGÖZ — Osuracağın varsa başka bir yerde osur, ayıptır. Hem de terbiyesizliğin büyüğüdür.
I. ÇELEBİ — Estağfurullah efendim, bendeniz hiçbir vakitte terbiyesizliği kabul edemem! Namusumu bilir ve kendimi de bilirim.
KARAGÖZ — Budala değil, herkes kendini bilir.
I. ÇELEBİ — Size bir sualim var.
KARAGÖZ — Soğanın varsa bakkala sat.

---

53 *Kırba*: eskiden, sakaların su taşıdıkları, deriden yapılmış su kabı.
54 *Muntazır*: gözleyen, bekleyen.
55 *Tekdîr*: azarlama, paylama.
56 *Menâfi-i şahsiyye*: kişisel çıkarlar.
57 *İntikaal*: bir yerden bir yere geçme. (*Namusa intikaal edecek*: namusu ilgilendirecek, namusa dokunacak).
58 *İhtikan*: kalın bağırsağa şırınga ile su sıkma, tenkiye.

I. ÇELEBİ — Burada bir Çeşm-i Siyah[59] var, bilir misiniz?
KARAGÖZ — Çeşmisiyah[59] yok, Fedâî[60] var.
I. ÇELEBİ — Fedâî değil, Çeşm-i Siyah.
KARAGÖZ — Çeşmede siyah yok, beyaz var.
I. ÇELEBİ — Burada Ayn-i Kare[61] varmış.
KARAGÖZ — Ayı ile fare vardı ama, ayı zinciri koparda kaçtı.
I. ÇELEBİ — Canım, ayı ile fare değil, Ayn-i Kare.
KARAGÖZ — Aynada kara yok, yalnız sırı dökülmüş.
I. ÇELEBİ — Siz hiç lâkırdı anlamaz mısınız? Yoksa anlamak mı istemiyorsunuz?
KARAGÖZ — Anlarım, niçin anlamam.
I. ÇELEBİ — Deminden beri lâkırdılarıma aksi aksi cevap veriyorsunuz.
KARAGÖZ — Bendeniz Cevat'ı bilmem.
I. ÇELEBİ — Burada bir Karagöz varmış, biliyor musunuz?
KARAGÖZ — Deminden beri söyleyeceğin bu muydu? Vay gidi lâkırdı anlayan beyim vay! Buna Türkçesi «Ambar delindi buğday döküldü» demeli.
I. ÇELEBİ — Şimdi o zât nerededir, biliyor musunuz?
KARAGÖZ — Kulunuzum.
I. ÇELEBİ — Estağfurullah! Bendenizin merakım: bana her kim bir yalan söylerse ona beş yüz kuruş veririm. Siz de bir yalan söyleyin, size de beş yüz kuruş vereyim!
KARAGÖZ — Bendeniz yalanı kabul etmem ve söyleyenden de hoşlanmam. Benim pederim vaktiyle Hayriye tüccarlarındandı.[62] Sizin pederiniz bir gün bizim pedere gelir, der ki: «— Bugünlerde ziyadesiyle paraya ihtiyacım var, bana ödünç olarak bir küp altın verin!» Bizim peder de sizin pedere bir küp altın verir. Bir hafta sonra bizim pe-

59 *Çeşm-i siyâh*: 1. kara göz [= Karagöz]; 2. halayık adı.
60 *Fedâî*: halayık adı.
61 *Ayn-i Kare*: kara göz [= Karagöz].
62 *Hayriye tüccarı*: Tanzimat devrinde Avrupa mallarını getirip Türkiye'de satma imtiyazını alan Müslüman tüccarlara *Hayriye tüccarı*, aynı imtiyazı alan Hıristiyan tüccarlara da *Avrupa tüccarı* denirdi. Hayriye tüccarlarından 1.200 kuruş (12 altın), Avrupa tüccarlarından 1.500 kuruş (15 altın) berat harcı alınırdı. Hayriye tüccarlığı, Sultan Aziz saltanatının sonuna kadar sürmüştür. (bk. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I, İstanbul 1946, s. 115 - 117 ve 780- 783).

der ölür, sizin peder de vefat eder. Şimdi o babanın oğulları değil miyiz? Vârisi olduğumuz için şimdi bendeniz sizden, beyefendi oğlumuz, o parayı isterim.

I. ÇELEBİ — Aferin, baba efendi sana! Yalan söylemeden yana aslaa sıkıntı çekmiyorsun. Ben bu kadar adamla görüştüm, senin gibisini görmedim. «Sahi» desem, küpü doldurmalı; «yalan» desem, beş yüzü vermeli. Küpü doldurmaktansa beş yüzü verip kurtulmalı.

KARAGÖZ — Ondan başka çaren yok, oğlum! Beş yüzü vermeli!

I. ÇELEBİ — (*Verir.*) Al bakalım, baba!

KARAGÖZ — Ver oğlum da verdi desinler.

I. ÇELEBİ — Allahaısmarladık! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Safâ geldin! Var mı yalana inanacak?

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, aşkolsun sana! Evden seni dinliyordum. Bir yalan söyledin ki hiç kaçacak tarafı yok.

KARAGÖZ — İstersen sana bir yalan söyleyim.

HACİVAT — Bana yalan söylesen kaç para eder! Erbâbına söyle de para kazan!

KARAGÖZ — Nerede bulayım bu beyefendi gibi enayiyi?

HACİVAT — Safâ-yi hâtır ile paraları yeriz, Karagöz! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Ben de şu âletimi alayım! (*Küpü yüklenir, gider.*)

FASIL

(*İçeriden.*) — Abla! Al şu küpü! — Ulan, karı evde yok! Vay köpoğlu! Sandıklar da açık! Evi soymuş bizim karı; pahada ağır, yükte hafif ne varsa alıp götürmüş! Ben de kapının önüne çıkarım, kime rastgelirsem alır eve getiririm.

(*Perdeye gelir.*) Şurada oturayım!

(*Şarkı ile Zenne gelir.*)

(*Şarkı Râst*[63])

[64] Gamdan âzâde heman dünyâda bir meyhânedir,
Def'-i gam etmek için âlet ise peymânedir
Neş'e-i zevk-i meyi tahkîr eden dîvânedir
(*Nakarât*)
Gam gelir şâdî gider çün dil misâfirhânedir
Def'-i gam etmek için âlet ise peymânedir

Sun peyâpey câm-i meyden kim hayât-i tâzedir
Neş'e vermek bâdeye mahsûs minnetsâzedir
Sâki-i meclis bizimçin tek heman bir tâzedir
Gam gelir şâdî gider çün dil misâfirhânedir
Def'-i gam etmek için âlet ise peymânedir

ZENNE — Ah, kara talih, ah! Dünyada acaba benim gibi bedbaht adam var mıdır?

KARAGÖZ — (*Başını önüne eğer,*) Biçare kızcağız dertli!

ZENNE — Yalnız başıma sokaklara düştüm. Nereye gideceğimi de bilmiyorum.

KARAGÖZ — Nereye gideceksin? Bizim eve gidelim!

ZENNE — Aaa, üstüme iyilik sağlık! Burada bir şey var, galiba atlama taşı[65] olacak.

---

63 *Şarkı mecmuası*, s. 39; *Hânende*, s. 45; *Gülzâr-i Musiki*, s. 50; *Nevâ-yi Uşşâk*, s. 3

Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)

64. Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
– ⏑ – – – ⏑ – – – ⏑ – – – ⏑ – –

Dünyada gamdan kurtulmuş tek yer meyhanedir, gam kovacak alet de kadehtir, şarabın zevkinin nişesini hor gören delidir; gönül (bir) misafirhane olduğu için gam gelir, sevinç gider, gam kovacak alet de kadehtir. — Şarap kadehini ard arda sun, (o) taze hayattır, neşe vermek şaraba özgü (bir) iyilik ediciliktir; gönül (bir) misafirhane olduğu için gam gelir, sevinç gider, gam kovacak alet de kadehtir.

65 *Atlama taşı*: dere v.b. gibi bir akar suyu geçmek için orta yere konulan büyük taş.

KARAGÖZ — Sen de ard ayağınla başını kaşı!
ZENNE — Aaa, kendikendine söylüyor! — Sen adam mısın?
KARAGÖZ — Adam değilim, horozum.
ZENNE — Kokoz musun?
KARAGÖZ — Kokoz değilim, horozum.
ZENNE — Horozsan ötsen e!
KARAGÖZ — Vakitsiz öten horozun başını keserler.
ZENNE — Sen horoz değilsin.
KARAGÖZ — Değilim.
ZENNE — Nesin?
KARAGÖZ — Su terazisi.
ZENNE — Senin suyun nereden gelir?
KARAGÖZ — Evvelâ yukardan gelir, sonra borulara taksim olur. Oradan da büyük musluğa gider, musluktan akar.
ZENNE — Sen ne suyusun?
KARAGÖZ — Bedengirah suyu.[66]
ZENNE — Sâir sulardan tatlı mıdır lezzeti?
KARAGÖZ — Hepsinden iyidir. Vücuda nâfi',[67] bedene şifâ verir.
ZENNE — Sen su terazisi değilsin.
KARAGÖZ — Değilim.
ZENNE — Nesin?
KARAGÖZ — Cin.
ZENNE — Amanın dostlar! Ben cinden korkarım. Kuzum cin! Kuzum cin! Beni çarpma!
KARAGÖZ — Ben seni çarpmazsam, sonra beni öteki cinler yolsuz eder.[68]
ZENNE — Kuzum cin! Kuzum cin! Ayağının altını öpeyim, beni çarpma!
KARAGÖZ — Parçacağım,[69] başka çare yok!

---

66 *Bedengirah suyu*: İstanbul'da ünlü *Çırçır suyu, Karakulak suyu, Taşdelen suyu* v.b. gibi içme sularına benzetilerek uydurulmuş bir su adı. «Vücut suyu» (?), «meni» anlamında kullanılmış.

67 *Nâfi'*: yararlı.

68 *Yolsuz etmek*: tarikat, dernek v.b. gibi kuruluşlardan çıkarmak. (*Beni öteki cinler yolsuz eder*: beni cin topluluğundan çıkarırlar).

69 *Parçacağım*: «çarpacağım» sözünün şaka olsun diye ters çevrilmiş biçimi.

ZENNE — Ne istersen veririm!
KARAGÖZ — Doğru söyle, verir misin?
ZENNE — «Veririm» dedim ya!
KARAGÖZ — Ben vücudunun sadakasından isterim.
ZENNE — Yüzümden mi istersin, gözümden mi?
KARAGÖZ— Başka taraftan isterim.
ZENNE — Sen cin de değilsin.
KARAGÖZ — Değilim.
ZENNE— Nesin sen?
KARAGÖZ — Adamım, adam! (*Doğrulur.*)
ZENNE— Ay, kör olmayası! Adamsın! Seni görür görmez içime sokacağım geldi.
KARAGÖZ — Ben de senin gibi.
ZENNE — Nasıl?
KARAGÖZ — Ben de seni görür görmez sokacağım geldi.
ZENNE — Demek ki beni beğendin, öyle mi?
KARAGÖZ — O da söz mü ya? Beğendim.
ZENNE — Beni alır mısın?
KARAGÖZ — Sen vardıktan sonra ben de alırım.
ZENNE — Ben de sana varırım.
KARAGÖZ —Haydi eve gidelim!
ZENNE — Buyurun gidelim!
(*Gideler.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Senin hiç kimsen var mıdır?
ZENNE — (*İçeriden.*) Sonrakinden başka kimsem yok.

(*Şarkı ile II. Çelebi gelir.*)

(*Şarkı Râst*[70])

[71] Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü
Sîm-ten gonce-fem bî-bedel ol güzel
Âteş-i ruhleri yaktı bu gönlümü
(*Nakarât*)
Pür-edâ pür-cefâ pek küçük pek güzel

70, 71 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 341 /n. 38, 39

Görmedim kimsede böyle bir dil-rübâ
Böyle kaş böyle göz böyle el böyle bel
Âşıkın bağrını üzmeğe göz süzer
El-aman el-aman her zaman ol güzel

II. ÇELEBİ — Hesapça bu ev olacak. Yerden bir taş alayım da atayım. (*Alır ve eve atar.*)
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ulan, bu ne? Cam kırılacaktı. (*Pencereden.*) Kim o?
II. ÇELEBİ — Baba, aşağıya gel!
KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ne istersin?
II. ÇELEBİ — Baba, buralı mısın?
KARAGÖZ — Mora'lı değilim, buralıyım.
II. ÇELEBİ — Burada birisi var, biliyor musun?
KARAGÖZ — Kimmiş o?
II. ÇELEBİ — Yedidağınçiçeği, Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş[72] Hanım.
KARAGÖZ — Bu ne kadar elkaab![73] Ne yapacaksın onu?
II. ÇELEBİ — O benim dostumdur.
KARAGÖZ — Burada durun, ben şimdi gelirim. (*Eve gider.*)

—Bana baksan a!
ZENNE — Ne var, ne istiyorsun?
KARAGÖZ — Senin adın nedir?
ZENNE — Neden sordun?
KARAGÖZ — Bir insan kendi hareminin adını öğrenmek istemez mi?
ZENNE — «Yedidağınçiçeği, Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş Hanım» derler.
KARAGÖZ — Senin anan hasıra sıçtı mıydı?
ZENNE — Vaktiyle öyle lâkap takmışlar.
KARAGÖZ — Baban mı takmış anana, yoksa başkası mı takmış?
ZENNE — Öyle demişler.

72 *Rabiş*: «Rabia» adının kısaltılmış biçimi.
73 *Elkaab*: lâkaplar.

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Bana baksana a, oğlum! Dediğiniz isimde var burada adam.
II. ÇELEBİ — Sen ona git, de ki «— Üsküdar'dan Memiş gelmiş.» de!

KARAGÖZ — (*Eve gelir.*) Abla!
ZENNE — Ne var, herif?
KARAGÖZ — Üsküdar'dan yemiş gelmiş.
ZENNE — Al da gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ver de götüreyim!
II. ÇELEBİ — Neyi götüreceksin?
KARAGÖZ — Yemişi.
II. ÇELEBİ — Baba, yemiş değil.
KARAGÖZ — Yememiş mi?
II. ÇELEBİ — Memiş, Memiş, Memiş!

KARAGÖZ — (*Eve gelir.*) Yemiş yemiş de boş gelmiş.
ZENNE — Anla da gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) «— Anla da gel!» dedi.
II. ÇELEBİ — Sen ona çabuk git, de ki: (*Çabuk.*)

74 «Yaseminim suya düştü sünbülümsün sen benim
İki kaşın âresinde bir gülümsün sen benim
El yanında düşmanımsın tenhalarda sen benimsin ben [senin»

KARAGÖZ — Mendile doldur!
II. ÇELEBİ — Hiç lâkırdı mendile dolar mı?
KARAGÖZ — Tane tane söyle!
II. ÇELEBİ — «Yaseminim suya düştü sünbülümsün sen benim».

KARAGÖZ — (*Eve gelir.*) Abla!
ZENNE — Ne var, herif?

---

74 Ölçek: 1. ve 2. dizelerde: 15 (4 + 4 + 4 + 3)
3. dizede: 19 (4 + 4 + 4 + 4 + 3)

KARAGÖZ — «Yasef çıfıt suya düştü sümüğümü ye sen benim».
ZENNE — Tuh, utanmaz herif! Anla da gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Söyle bakalım!
II. ÇELEBİ — «İki kaşın âresinde bir gülümsün sen benim».

KARAGÖZ — (*Eve gelir.*) Abla, iki kaşığın var mı?
ZENNE — Ne yapacaksın?
KARAGÖZ — «İki kaşığın varsa gel götümü ye sen benim».
ZENNE — Vay terbiyesiz vay!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Söyledik.
II. ÇELEBİ — «El yanında düşmanımsın tenhalarda sen benimsin ben senin».

KARAGÖZ — (*Eve gelir.*) Abla!
ZENNE — Ne var, herif?
KARAGÖZ — «El yanında düşmammsın, tenhalarda sen beni s.k, ben seni!»
ZENNE — Söyleyenden dinleyen ârif gerek![75]

«Yaseminim suya düştü sünbülümsün sen benim
İki kaşın âresinde bir gülümsün sen benim
El yanında düşmanımsın tenhalarda sen benimsin ben senin»

mi dedi?
KARAGÖZ — Ulan, ne zaman geldi buraya?
ZENNE — Sen ona git, de ki:

[76] «Karanfilsin karârın yok
Gonca gülsün tımârın yok
Ben seni çoktan severdim
Senin benden haberin yok»

de.

---

75 Manzum söz. Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilün*
-.-- -.-|
Ârif: bilen.

76 Ölçek: 8 (4+4)

KARAGÖZ — Ben böyle dilenci vapuru[77] gibi iki tarafa varıp gelecek miyim?
ZENNE — Kuzum koca, söyle de gel!
KARAGÖZ — Kaşıklık sepetine doldur!
ZENNE — Lâkırdı sepete dolar mı?
KARAGÖZ — Tane tane söyle!
ZENNE — «Karanfilsin karârın yok».

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bana bakşan a, oğlum!
II. ÇELEBİ — Ne var, baba efendi?
KARAGÖZ — Sen güneşte çok gezdin mi?
II. ÇELEBİ — Neden sordun?
KARAGÖZ — «Kararmışsın haberin yok».
II. ÇELEBİ — Anla da gel!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Söyledim.
ZENNE — «Gonca gülsün tımârın yok».

KARAGÖZ — (*Gelir.*) «Koca götsün tımarın yok».
II. ÇELEBİ — Haydi, eşek herif! Anla da gel!

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Söyledim.
ZENNE — «Ben seni çoktan severdim
Senin benden haberin yok».

KARAGÖZ — (*Gelir.*) «Ben seni çoktan s..erdim ama, serin benden haberin yok».
II. ÇELEBİ — Söyleyenden dinleyen ârif gerek.
KARAGÖZ — Evet, Ârif'indir kürek.
II. ÇELEBİ — «Karanfilsin karârın yok
Gonca gülsün tımârın yok
Ben seni çoktan severdim
Senin benden haberin yok»
Öyle mi dedi?

---

[77] *Dilenci vapuru*: İstanbul'da, Haliç ve Boğaziçi'nde her iskeleye uğrayan vapurlara halkın taktığı ad. (Dilencilerin her kapıya uğramasına benzetilmiş).

KARAGÖZ — Siz ne zaman birbirinizle konuştunuz? Ben nafile yere çulha mekiği gibi boş yere ikinize de varıp gelmeden anam ağladı.

II. ÇELEBİ — Haydi çabuk, onu al getir! Mandıra safâsına gideceğiz.

KARAGÖZ — Ben şimdi gelirim.

(*Eve gelir.*) — Abla!

ZENNE — Ne var, herif?

KARAGÖZ — «— Ona söyle, ben onu alıp götüreceğim mandıra safâsına.» diyor.

ZENNE — Bir kere göreyim kendisini.

(*Zenne önde, arkada Karagöz, perdeye gelirler.*) —Vay, maşallah beyim! Efendim, safâ geldiniz!

II. ÇELEBİ — Safâda dâim[78] olun!

ZENNE — Ne haber bakalım?

II. ÇELEBİ — Haberi: seni almaya geldim, mandıraya gideceğiz.

KARAGÖZ — (*Arkadan.*) Para iste, para!

ZENNE — Pekâlâ ama, burada benim çok kişiye borcum var. Bana bir, iki, üç lira vermeli.

II. ÇELEBİ — Doğru söylüyorsunuz ama, benim lira taşımadığımı bilmiyor musunuz?

KARAGÖZ — (*Arkadan.*) Sorsan a, niçin taşımıyor?

ZENNE — Lira niçin taşımıyorsunuz?

II. ÇELEBİ — Sarılık illetine uğrarım diye.

KARAGÖZ — Vay köpoğlu! İyi mâna verdi. Bari mecidiye iste!

ZENNE — Mecidiye verin!

II. ÇELEBİ— O da ağırlık veriyor, onun için taşımam.

KARAGÖZ — Çeyrek iste!

ZENNE — Çeyrek verin!

II. ÇELEBİ — O da çokluk bulunmaz.

KARAGÖZ — İkilik kuruşluk iste!

ZENNE — İkilik kuruşluk verin!

---

78 *Dâim*: devamlı, sürekli.

II. ÇELEBİ — Onlar da parmakların arasından dökülüyor
KARAGÖZ — Metelik iste! Onu da tutmaz bey.
ZENNE —Metelik verin!
II. ÇELEBİ — O da ellerimi kirletiyor.
KARAGÖZ —/Zaten bey tırıl olduğu anlaşıldı. Bir meteliğe kurşun atıyor. Haydi sen eve git! (*Zenne gider.*)

—Bana baksan a, oğlum!
II. ÇELEBİ — Buyurun efendim!
KARAGÖZ — Lira taşımazsınız değil mi, sarılık olurum diye?
II. ÇELEBİ — Evet efendim.
KARAGÖZ — Mecidiye ağırlık verir.
II. ÇELEBİ — O da ağırlık verir.
KARAGÖZ — Çeyrek bulunmaz.
II. ÇELEBİ — Çokluk çeyrek bulunmaz.
KARAGÖZ — İkilik kuruşluk parmakların arasından düşer?
ÇELEBİ — Evet efendim.
KARAGÖZ — Metelik elinizi kirletir?
II. ÇELEBİ — Malûm.
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Bedava karıyı alır götürürmüş, kerata puşt!

(*Eve gelir.*) — Bana baksan a!
ZENNE — Ne var kocacığım?
KARAGÖZ — Bundan başka gelecek gidecek var mı?
ZENNE — Hayır, kocacığım, sonra gelecekten başka kimsem yok!
KARAGÖZ — Öyleyse otur, yoksa ipi çözecektim![79]

(*Şarkı ile Hımhım gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*[80])

81 Nâr-i aşkınla senin ey nev-civan
Döndü âteş-zâra cism-i nâtüvan
Hasret-i hâlinle hâl oldu yaman

79 *İpi çözmek*: ilgisini kesmek, boşamak.
80 *Hânende*, s. 89; *Mecmua-i Arifî*, s. 19; *Gülzâr-i Musiki*, s. 57 Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)
81 Ölçek: *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*
- . - - - . - - - . - -

(*Nakarât*)
El-aman âhû bakışlım el-aman

Sîne-i mecrûhum ey can pâresi
Göz göz oldu hasretinle yaresi
Lûtfuna kaldı bu zahmın çâresi
El-aman âhû bakışlım el-aman

HIMHIM — Gele gele geldim buracığa, daha gönlüm neresiğe? Yerden taş alayım, atayım! (*Atar.*)
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Ulan, kafam yarılıyordu. (*Pencereden.*) Bu kim? Kalantor bir şeye benziyor.
HIMHIM — Baba, aşağıya gel, aşağı!
KARAGÖZ — Götüne maymun ta..ğı! — Abla, bana bir parça pamuk ver!
ZENNE — Ne yapacaksın?
KARAGÖZ — Burnuma tıkayacağım. (*Gelir.*) Ne istersin?
HIMHIM — Baba, buralı mısın?
KARAGÖZ — (*Hımhım gibi konuşur.*) Buralıyım.
HIMHIM — Sen de benim gibi hımhım mısın?
KARAGÖZ — Hımhımım.
HIMHIM — Anadan mı hımhımsın, babadan mı?
KARAGÖZ — Hem anadan hımhımım, hem de babadan hımhımım.
HIMHIM — Eğer benimle eğleniyorsan, sen de benim gibi hımhım ol!
KARAGÖZ — (*Aksırır.*) S..tir kerata! Ben hımhım değilim.
HIMHIM — Kuzum baba, burada Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş varmış, biliyor musun?

Ey pek genç (güzel)! güçsüz vücudum senin aşkının ateşiyle ateşliğe döndü, senin beninin özlemiyle halim kötüleşti; aman, ahu bakışlım, aman! — Ey canımın parçası! yaralı bağrımın yarası (senin) özleminle göz göz oldu, bu yaranın çaresi (senin) lûtfuna kaldı; aman, ahu bakışlım, aman!

Şarkının buraya alınmayan son bendi şöyledir:

Kalmadı gönlümde ârâm ü sükûn
Hâlim oldu âleme hayret-nümûn
Pençe-i cevrinde kaldım pek zebûn
El-amân âhû bakışlım el-amân
(*Mecmua-i Arifî*, s. 19)

KARAGÖZ — Ne yapacaksın onu?
HIMHIM — O benim dostum.
KARAGÖZ — Karıdaki mide tanzifat arabası gibi.

(*Eve gelir.*) — Abla!
ZENNE — Ne var yahu?
KARAGÖZ — Bir hımhım geldi, tanıyor musun?
ZENNE — Hımhım-zâde mi?
KARAGÖZ — Bu da mı sade? Etli peynirli istemez mi?[82]
ZENNE — Savıver gitsin

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ben onu getirirsem nerene korsun?
HIMHIM — Koynuma korum.
KARAGÖZ — Geliyor, hazır ol!
HIMHIM — Hazırım hazır!
KARAGÖZ — (*Vurur. Hımhım gider.*) Vay köpoğlu! Balat vapuru gibi.

(*Eve gelir.*) — Başka bir gelen giden var mı?
ZENNE — Hayır, kocacığını, sonra gelecekten başka kimsem yok.

(*Şarkı ile Kekeme gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*[83])

84 Benim hâlim yaman haldir
Hicâbı aradan kaldır
Diler öldür diler güldür
(*Nakarât*)
Hicâbı aradan kaldır

Halimi ettim ifâde
İltifât et bana sâde
Bu gece bezm-i safâda
Hicâbı aradan kaldır

82 *Sade, etli* [= kıymalı], *peynirli*: börek çeşitleri.
83 *Haşim mecmuası*, 1. bas. s. 48; *Hânende*, s. 93; *Gülzâr-i Musiki*, s. 58
84 Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8)

KEKEME — Ge-ge-gele ge-ge-gele ge-geldik bu-buracığa, da-da-daha gö-gö-gönlüm nereciğe? Ye-ye-yerden bir ta-ta-taş alayım da at-at-atayım! (*Alır atar.*)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Az kaldı ayna kırılacaktı! (*Pencereden.*) Bu da kim?

KEKEME — Bab-bab-baba, bu-bu-buraya ge-ge-gel!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Kimi istiyorsun?

KEKEME — Bab-bab-baba, bu-bu-buralı mısın?

KARAGÖZ — Buralıyım.

KEKEME — Bu-burada bi-bir Has-hasıra-sıç-sıç-sıçtı'nın kız-kızı Rab-rabiş Hanımı bib-bib-biliyor musun?

KARAGÖZ — Sen dur azıcık burada!

(*Eve gider.*) — Abla!

ZENNE — Ne var, herif?

KARAGÖZ — Bir kekeme geldi.

ZENNE — Bildim, Kekeme-zâde.

KARAGÖZ — Bu da mı sade? Hiç kıymalı yok mu?

ZENNE — Savıver!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Sen onu ne yapacaksın?

KEKEME — O beb-benim do-do-dostumdur. A-alıp gö-gö-götüreceğim.

KARAGÖZ — Verirsem nerene korsun?

KEKEME — Kok-ko-koy-nun-numa.

KARAGÖZ — Geliyor! (*Vurur. Kekeme gider.*) — Vayköpoğlu! Haline bakmıyor da...

(*Eve gelir.*) — Sen bana baksan a! Seninle nasıl edeceğiz?

ZENNE — Neden, kocacığım?

KARAGÖZ — Neden olacak? Zikzak postası gibi her tarafa uğruyorsun! Ne beyi, ne hımhımı, ne kekemesi kaldı.

ZENNE — Sonra gelenden başka kimsem yoktur.

(*Şarkı ile Yahudi gelir.*)

Ande vamoz el de aki
Yo kefo por aki
Kaminamoz el Balat'a
Cümbüş kon salata
Ande ande el Balat'a

YAHUDİ — Yele yele yeldik buralara, daha yonlum nerelere? Yerden bir taş alayim da atayim (*Alır atar.*)
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Vay kafam! Az kaldı kafam yarılıyordu! (*Pencereden bakar.*) Ulan! Bu eskici Yahudi de kim oluyor?
YAHUDİ — Yel burda!
KARAGÖZ— (*Gelir.*)Ne istiyorsun, bezirgân?
YAHUDİ — Yaşamlarin[85] hayrolsun!
KARAGÖZ — Kuru götüne bir kazık girsin!
YAHUDİ — Burali misin?
KARAGÖZ — Evet, buralıyım. Ne istersin?
YAHUDİ — Burada Yedidağinçiçeği, Hasirasiçti'nin kizi Rabiş Hanumu biliyor musun?
KARAGÖZ — Sen onu ne yapacaksın?
YAHUDİ — Alacağim var onda.

KARAGÖZ—(*Eve gelir.*) Abla! Bir Yahudi geldi seni soruyor.
ZENNE — Benim ona borcum vardı. Sav gitsin!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Bana bak, bezirgân! Geliyor, sıkı dur!
YAHUDİ — Varsin, yelsin!
KARAGÖZ — Geliyor. (*Vurur. Yahudi gider.*) —Bu sefer gider çıkışırım.

(*Eve gelir.*) — Bana baksan a!
ZENNE — Ne var, kocacığım?
KARAGÖZ — Seninle nasıl edeceğiz? Gelenden gidenden ben bıktım.
ZENNE — Sonrakinden başka gelenim gidenim yok.
KARAGÖZ — Benim de bu lâkırdıdan karnım tok.

(*Şarkı ile Sarhoş gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

[86] Nice sevmeyeyim dostlar bir acâyib dili var
Yanağında gül açılmış etrâfında alı var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak dîvânı var

85 *Yaşamlarin*: akşamların.
86 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75/n. 33

(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nûr gibi
Karşısında dîvan durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallâc-i Mansûr gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

SARHOŞ — Hey gidi felek hey!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hey gidi kürek hey! Tek ayak prangaya nasıl da yakışırsın!
SARHOŞ — Dağ başından duman, insan başından hal eksik olmaz!
KARAGÖZ — Senin de midende rakı eksik olmaz! — Su yerine rakı içer köpoğlu!
SARHOŞ — Bizim Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş'i Karagöz kapatmış ha!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Yine aşağıda zikr-i menhûsum sirkat olundu.[87]
SARHOŞ — Yerden bir taş alayım atayım! (*Alır atar.*)
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ulan, bu zorlu, ötekiler gibi değil! (*İçeriden.*) — Abla!
ZENNE — Ne var, herif?
KARAGÖZ — Kapının önünde birisi var. Ben buna cevap veremem, sen git de sav!
ZENNE — Olmaz, herif, sen git!

KARAGÖZ — (*Gelir.*) Ne istersiniz?
SARHOŞ — Ne mi istiyorum? Seni istiyorum!
KARAGÖZ — Kulunuz geldim. Emrinize hazırım.
SARHOŞ — Sen bu mahalleli misin?
KARAGÖZ — Evet, bu mahalleliyim.
SARHOŞ — Adın nedir?
KARAGÖZ — Karagöz.
SARHOŞ — Vay, Karagöz! Filiz salıvermişsin![88]

87 *Zikr-i menhûsum sirkat olundu*: uğursuz adım çalındı. (*Zikr-i cemîlim sebkat olundu*: [= iyilikle anılan adım geçti] demek istiyor).
88 *Filiz salıvermek*: boynuzlanmak, kurumsak [= deyyus] olmak.

KARAGÖZ — Bendeniz yediveren asmasıyım, filiz salıvereceğim.

SARHOŞ — Sen Yedidağınçiçeği, Hasırasıçtı'nın kızı Rabiş'i almışsın, öyle mi?

KARAGÖZ — Öyle.

SARHOŞ — Haydi, sen ona git, de ki: «— Mandıradan Deli Tuzsuz gelmiş, seni alıp mandıraya götürecek.»

KARAGÖZ — Peki efendim. (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel!

KARAGÖZ — (*Defa döner, gitmez.*) Buyurun!

SARHOŞ — Sen ona söyle: «— Bindallı[89] sevayi[90] entarisini giysin de gelsin!» dedi de!

KARAGÖZ — «Bindallı sevayi entarisini giysin de gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel!

KARAGÖZ — Geliyorum. (*Gelir.*)

SARHOŞ — Canfes şalvarını giysin de gelsin!

KARAGÖZ — «Canfes şalvarını giysin de gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel! Oyalı yemenisini başına bağlasın da gelsin!

KARAGÖZ — «Oyalı yemenisini başına bağlasın da gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel! Ayağına sarı pabucunu giysin de gelsin!

KARAGÖZ — «Ayağına sarı pabucunu giysin de gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel! Samur kürkünü giysin de gelsin!

KARAGÖZ — «Samur kürkünü giysin de gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel! Lâhûrî şalını beline bağlasın da gelsin!

KARAGÖZ — «Lâhûrî şalını beline bağlasın da gelsin!» (*Giderken Sarhoş çağırır.*)

SARHOŞ — Gel!

KARAGÖZ — (*Artık gelmez, evine gider.*) Abla! Ben aptesaneye saklanıyorum. Sen git de bu herifi sav, sakın eve alma!

---

89 *Bindallı*: Atlas ya da başka çeşit ipek kumaş üzerine klaptanla iri ya da ufak serpme dallar, çiçekler işlenmiş entarilik.

90 *Sevayi*: ipekli kumaşlardan birinin adı; tellisine «telli sevayi» denilirdi.

ZENNE — (*Perdeye gelir.*) Vay efendim, safâ geldiniz!
SARHOŞ — Safâda dâim ol, iki gözüm!
ZENNE — Nasılsınız? İyisiniz inşallah!
SARHOŞ — Çok şükür! Sen de iyi misin?
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Sen de ayı mısın, köpoğlu?
CZENNE —Cariyeniz de iyiyim.
KARAGÖZ — Vay, bizim karı herifin cariyesi imiş!
SARHOŞ — Haydi bakalım, seninle beraber mandıraya gideceğiz.
ZENNE — Şimdi vakti değil.
SARHOŞ — Herkes yârini almış mandıraya götürüyor. Ben de seni götüreceğim.
ZENNE — Öyleyse efendim, bizim fakirhâneye gideriz, biraz ârâm[91] ederiz. Size bir ekşili çorba da pişiririm, ba'dehû[92] gideriz.
KARAGÖZ — Gördün mü bizim karının yediği boku! Herifi eve getiriyor.
ZENNE — Buyurun gidelim!
SARHOŞ — Gidelim! (*Eve gelirler.*)

(*İçeriden.*) Çok geç kalmıyalım!
ZENNE — (*İçeriden.*) Ben şimdi size çorba pişiririm. Yedikten sonra gideriz.
KARAGÖZ — Boğazınızda kalsın, köpoğulları!
SARHOŞ — Biz konuşurken kulağıma bir ses geliyor. Nereden geliyor o ses?
ZENNE — Komşuda bir bunak herif var, bazen konuşur. Onun sesidir.
SARHOŞ — Ben arayacağım bu ses nereden geliyor.
KARAGÖZ — Gördün mü? Şimdi Sarhoş'la derde gireceğiz!
SARHOŞ — Ulan, senin orada ne işin?
KARAGÖZ — Kulunuz aptesane mütevellîsiyim.[93]
SARHOŞ — Çık dışarı! (*Vurur.*) Çık dışarı!

---

91 *Ârâm*: bk. n. 21
92 *Ba'dehû*: bk. n. 41
93 *Mütevelli*: bir vakfın yönetimine bakan kimse.

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Vay köpoğlu herif! Kendi evimden beni kovdu.

SARHOŞ — (*İçeriden.*) Çorba pişti mi?
ZENNE — Pişiyor.
SARHOŞ — Çabuk pişir! İçelim de gidelim!

KARAGÖZ — Kendi evi gibi emrediyor be! Şimdi sana gösteririm! (*İçeriye bağırır.*) — Bana baksan a, Çelebi, Hımhım, Kekeme, Yahudi! Aşağıya gelin!

(*Hepsi gelirler.*)

ÇELEBİ — Ne var, baba efendi?
KARAGÖZ — Ne olacak! Bir sarhoş geldi, bizim karıyı götürecek.
ÇELEBİ — Ne demek? Biz adama karı mı veririz?
KARAGÖZ — Sen ne dersin, Hımhım?
HIMHIM — Sen korkma biz varken!
KARAGÖZ — (*Çelebi'ye.*) Oğlum, şimdi onlar buraya gelirse sen ne yaparsın?
ÇELEBİ — Benim baston şişlidir.[94]
KARAGÖZ— Benim sopa da Kabagöt.[95]
ÇELEBİ — Şişi çeker çekmez sînesinde[96] alırım soluğu!
KARAGÖZ— Sen ne yaparsın, Hımhım?
HIMHIM— Hançerimi çeker çekmez barsaklarını yere dökerim!
KARAGÖZ — Kekeme, sen ne yaparsın?
KEKEME — Beb-ben de çak-çakımı çek-çeker çekmez el-elma soyarım!
KARAGÖZ — Sen de şersem davranırsan, ben de senin gözünü oyarım! — Yahudi, sen ne yaparsın?
YAHUDİ — Pabuçlarimi alir almaz Balat'ta[97] alirim soluğu!
KARAGÖZ— En cesaretli içimizde sensin.

---

94 *Şişli*: 1. içinde şişi olan; 2. İstanbul'un Beyoğlu yakasında bir semt.
95 *Kabagöt*: 1. büyük göt; 2. eskiden, İstanbul'da, Şişli'deki ünlü bir lokantanın sahibi. (Kabagöt'ün lokantası).
96 *Sine*: göğüs.
97 *Balat*: Haliç'in İstanbul yakınında, coklukla Yahudi'lerin oturduğu semt.

SARHOŞ — (*İçeriden.*) Haydi nâzenînim,[98] gidelim! (*Önde Zenne, arkada Sarhoş gelirler.*) Yürüsene, nazlım!

ZENNE — Nereye gideceğiz? Önümüzde kale duvarı var.

SARHOŞ — Bir tekme vur geç!

KARAGÖZ — Bak, yengeç mi süzgeç mi, anlarsın!

ZENNE — O senin bildiğin duvar değil. Bu, etten duvar.

SARHOŞ — Onun da kolayı var. Belimden kuburu[99] çıkarırım, parça parça ederim.

KARAGÖZ — Orası doğru. Kuburu[99] çıkarırsan ağzına beraber aptesane taşar.

SARHOŞ — Haydi sen eve git!

(*Zenne gider.*)

—Ey, ağalar!

KARAGÖZ — Oltalar, dalyanlar![100]

SARHOŞ — Tutuşacak mıyız, vuruşacak mıyız?

KARAGÖZ — Hem tutuşacağız, hem de vuruşacağız! (*Arkasındakilere sorar.*) —Nasıl, hazır mısınız?

HEPSİ — Hazırız, hazır!

YAHUDİ — Ben kaçmaya hazirim.

SARHOŞ — Haydi bakalım! Birer birer mi geleceksiniz, yoksa hep birden mi?

KARAGÖZ — Hep birden. «Ya kuzgun leşe, ya devlet başa». Haydi tutuşalım! (*Hepsi birden Sarhoş'a hücum ederler, kavga dövüş ederler. Hepsi giderler, yalnız Karagöz kalır.*)

—Vay, beyin saati düşmüş! (*Yerden alır.*) Hımhım'ın bıçağı! (*Yerden alır.*) Kekeme'nin kuşağı düşmüş! (*Yerden alır.*) Ulan, Yahudi'nin gözlüğü! (*Yerden alır.*)

ÇELEBİ — (*Gelir.*) Baba, benim saatimi gördün mü?

KARAGÖZ — (*Vurur.*) Görmedim. (*Çelebi gider.*)

---

98 *Nâzenin*: nazlı.

99 *Kubur*: 1. eskiden kullanılan bir çeşit tabanca; 2. aptesane deliğinden lağıma inen boru.

100 Karagöz, Sarhoş'un *ağalar* sözünü *ağlar* [= balık ağları] anlamında alır, onunla ilgili olarak *oltalar, dalyanlar* der.

HIMHIM — (*Gelir.*) Baba, benim bıçağımı gördün mü?
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Görmedim. (*Hımhım gider.*)

KEKEME — (*Gelir.*) Bab-baba, beb-benim kuk-kuşağımı gö-gö-gördün mü?
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Ne uşağını gördüm, ne de kuşağını. (*Kekeme gider.*)

YAHUDİ — (*Gelir.*) Bana bak, benim yozluğumu yordun mu?
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Görmedim.
YAHUDİ — Fikarayim, yozluğumu ver!
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Görmedim, bezirgân. (*Yahudi gider.*)

BİTİŞ

(*Hacivat gelir.*)
HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Mütevaffâ[101] kargalar gözünü oya! (*Vurur.*)
HACİVAT — Şükür sağlığa!
KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)
HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!
KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)
HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)
KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân[102] ettikse affola! Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

101 *Mütevaffâ*: vefât etmiş, ölmüş.
102 *Sürc-i lisân*: dil sürçmesi.

Not:

Önsözde de değindiğimiz üzere, karagözcüler arasındaki geleneğe göre, Ramazan ayında oynatılan 28 oyunluk diziye çoklukla *Mandıra* oyunu ile başlanırdı.

Mandıra sözünün, — eskiden Kağıthâne gezmelerinde olduğu gibi — giyinilip kuşanılarak gidilen "kır gezmesi" anlamında kullanıldığı anlaşılıyor. Belki de, eskiden, "Mandıra" diye anılan belli bir gezme yeri vardı.

MEYAHNE

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Meyhane* (s. 609 - 634), Wiesbaden 1953

Çeşitlemeler:

Georg Jacob, *Bekri Mustafa, Ein Türkisches Hajâlspiel aus Brussa, Meyhane Faslı*, «ZDMG», 63, 1899

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
LÂZ (Hayreddin)
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
I. ÇELEBİ
II. ÇELEBİ
FRENK (I. Frenk. Oturaki. Meyhaneci)
ÇIRAK (II. Frenk. Apistol)
BEKRİ MUSTAFA
ZENNE (İki çocuklu Zenne. Bekri Mustafa'nın karısı)
I. ÇOCUK (Bekri Mustafa'nın çocuğu)
II. ÇOCUK (Bekri Mustafa'nın çocuğu)
TUZSUZ (Matiz. Bekri Mustafa'nın kardeşi)
KÖÇEKLER.

NESNELER

Meyhane
İki sandalye
Masa
Rakı şişesi
Zurna

MEYHANE

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

1 Hamd ola bugün rûh-i revânımla barıştım
Ol lâ'li şeker tûti-zebânımla barıştım

Cevr etmek imiş bendesine gerçi murâdı
Ol fitneger-i şûh-i cihânımla barıştım

Hay Hak!

(«*Perde gazeli*»*ni okur.*)

2 Bezm-i hestîde kurulmuş zıll-i hikmet perdesi
Gösterir nakş-i ezelden sun'-i kudret perdesi

Kıssadan ârif olanlar hisse almaktır garaz
Karagözdür oynayan ammâ bu ibret perdesi

Bu hayâl-i enfüs ü âfâkı seyrân ettiren
Sâniin te'sîridir göz göre rü'yet perdesi

---

1 bk. c. II, *Hamam*, s. 199 /n. 1

2 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün*
- . - - - . - - - . - - - . - -

(Tanrısal) varlık meclisinde hikmet gölgesinin perdesi kurulmuştur, (bu) perde ezeldeki nakşın tanrısal işini gösterir. — Maksat, ârif olanların kıssadan hisse almasıdır, oynanan karagöz'dür ama, bu, ibret dersidir. — Bu, insanın nefsiyle onun dışındaki şeylerin hayalini dolaştıran, yaratıcının etki-

Âlem-i eşbâha âmed-şüd eden her bir nüfûs
Kendi fi'lin zâhir eyler mazhariyyet perdesi

Yek nazar kıl âlem-i ma'nâda zât ü sûrete
Keşf ola tâ kim sana bu sırr-i vahdet perdesi

Nûr-i Haktır gösteren her zıl verâ-yi perdeden
Kurmuş üstâd-i ezel zâhirde sûret perdesi

Bende ol âl-i abâya sıdk ile Hilmî[3] müdâm
Açılır bâb-i Ali'den Hakka vuslat perdesi

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Seni gidi utanıp arlanmaz sivri akıllı herif seni! Ulan, ne aldın ne veremiyorsun? Gelirsin kapımın önüne, bir değil, iki değil, üç değil, her akşam! Bu nedir senin elinden çektiğim? Dâd[4] bir, feryâd iki! Yarın akşam da gelecek olursan, Hacivat, elini ayağını bağlayacağım, götürüp seni bir battal kuyuya atacağım! O vakit tahlîs-i girîbân[5] olurum; başka çarem kalmadı!

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim, uğurunuz küşâd[6] olsun!

---

sidir, bu görülen perdeyi göz görsün. — Vücutlar dünyasına gelip giden her bir nüfus, görünme perdesinde kendi işini gösterir. — Mâna âleminde öz ile sûrete bak, (Tanrısal) birliğin sırrı o zaman sana açılacaktır. — Her gölge, perdenin arkasından Tanrının ışığını gösterir, ezeldeki Üstat [= Tanrı] görünürde bir sûret perdesi kurmuştur. — Hilmi! Peygamber soyuna doğrulukla kul ol, Tanrıya kavuşma perdesi Ali'nin kapısından açılır.

3 *Hilmi*: Mehmet Ali Hilmi Dede (1842 - 1907), Bektaşi şeyhi ve şairi.

4 *Dâd*: 1. adalet; 2. feryat. (*Dâd bir, feryâd iki*: bir kimseden ya da bir şeyden yakınmak için kullanılan deyim.)

5 *Tahlîs-i Girîbân*: yakayı kurtarma.

6 *Küşâd*: açılma.

KARAGÖZ — İçtiğin tömbeki Keşan olsun!

HACİVAT — Ah Karagöz, seni bir gün görmesem dîvâne olurum!

KARAGÖZ — Ben de seni görmesem Çingâne olurum!

HACİVAT — Ah benim nûr-i aynım![7] (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Eksik olma, osuruklu kaynım! (*Vurur.*)

HACİVAT — Benim bir tanecik civânım. (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Ah benim mor patlıcanım! (*Vurur.*)

HACİVAT — Benim işvebâzım![8] (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Benim hîlebâzım! (*Vurur.*)

HACİVAT — Benim küçük püserim![9] (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Yanıma gelme, yakana kusarım! (*Vurur.*)

HACİVAT — Ömrümün sermâyesi, Karagöz! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Çocuk hâyesi,[10] Hacivat! (*Vurur.*)

HACİVAT — Benim minimini beyim! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Koca şebeğim! (*Vurur.*)

HACİVAT — Benim servi boylu Karagöz'üm! (*Vurur.*)

KARAGÖZ — Benim kötü huylu Hacivat'ım! (*Vurur.*)

HACİVAT — Canım, Karagöz, bana merak oldu. Çoktan beri soracağım, şimdi hatırıma geldi: Bundan bir hafta evvel size rasgeldim, acele gidiyordunuz.

KARAGÖZ — Nerede rasgeldin?

HACİVAT — Çakmakçılar yokuşu'nda;[11] günlerden perşembe günü idi.

KARAGÖZ — O günü işim vardı.

HACİVAT — Elinizde kazanyağlısı.[12]

KARAGÖZ — Kazan yağlı değil ama, tencere yağlı.

HACİVAT — Nasıl tencere?

KARAGÖZ — Bizim karı geçen gün evde yemek pişirdi, nasılsa tencere yıkamamış; sabaha kadar kediler tencereyi yalaya yalaya kalayını gidermişler.

---

7 *Nûr-i aynım*: gözümün nuru.

8 *İşve-bâz*: naz edici.

9 *Püser*: oğul.

10 *Hâye*: yumurta, haya.

11 *Çakmakçılar yokuşu*: İstanbul'da, Mercan yakınında, dik bir yokuş.

12 *Kazanyağlısı*: özellikle ramazan ve kandillerde yapılan yağlı simit.

HACİVAT — Hiç tencerenin kalayı kedi yalamasıyle gider mi?
KARAGÖZ — Gitmiş. Birkaç gün sonra o tencerede yemek pişirdik, bakır çalmaz mı?
HACİVAT — Sonra ne yaptınız?
KARAGÖZ — Nasılsa kurtulduk. Az kaldı ölüyorduk.
HACİVAT — Geçmiş olsun, Karagöz!
KARAGÖZ — Eksik olma, Hacivat!
HACİVAT — Kazanyağlısına bayılırım.
KARAGÖZ — Ben de tencerenin ballısına bayılırım.
HACİVAT — Tencerenin ballısı olur mu?
KARAGÖZ — Kazanyağlısı olur da tencerenin ballısı olmaz mı?
HACİVAT — Benim söylediğim bir nevi simit.
KARAGÖZ — Nasıl simit?
HACİVAT — Nasıl simit olacak? Âdeta simit, adına «kazanyağlısı» derler, Çakmakçılar'ınki meşhurdur.
KARAGÖZ — Benim size söylediğim helva tenceresi: Helvayı pişirirler, sonra tabaklara korlar, tencere boş kalır, dibi ballı olmaz mı? Onun adına tencerenin ballısı derler.
HACİVAT — Senin söylediğin kirli bulaşık tencere.
KARAGÖZ — Yıkılmış kırık tencere değil.
HACİVAT — Bendeniz de külbastıya bayılırım; sen de sever misin, Karagöz? Ekseri evde bizimkine pişirtirim.
HACİVAT — Biz de evde geçende yaptık.
HACİVAT — Âfiyetle yedin mi?
KARAGÖZ — Biz evde âfiyetsiz birbirimizi yedik.
HACİVAT — Nasıl birbirinizi yediniz?
KARAGÖZ — Malûm ya! Fıkaralık maskaralık! evde bizim bir toprak tencereden başka bir şeyimiz yoktur; tatlısı da tuzlusu da onun içinde pişer. Meşhur meseldir:[13] «Tencerede pişir, kapağında ye!» derler. Biz de tencerede pişiririz, kapağında yeriz.
HACİVAT — Aman efendim! Müteaddid[14] tencereniz yok mudur?

---

13 *Mesel*: atasözü.

14 *Müteaddid*: birkaç tane, türlü türlü, birçok.

KARAGÖZ — Kırık tenceremiz çok, hepsi yapılacak. Tencerenin içine biraz su koyduk, çorba pişireceğiz; mangalın üstüne sacayağını koyduk, tencereyi de üstüne koyduk, mangalın başında oturuyoruz. Bizim oğlan geldi, kapıdan içeri girer girmez başladı sıçramaya. «— Ulan otur!» derim, oturmaz; «— Dur!» derim, durmaz.

HACİVAT — Senin oğlan zaten veled-i zinânın[15] biri!

KARAGÖZ — Ağzını topla! — Minderin üstüne çıkar, aşağıya iner, nasılsa bir aralık oturdu. Ben de mangalın başında otura otura uyudum; bu aralıkta bir gürültü koptu.

HACİVAT — Karagöz, o gürültü ne imiş?

KARAGÖZ — Meğerse bizim oğlan beni uyudu diye minder üstüne çıkmış, ayağı kayar kaymaz haydi mangalın üstüne! Düşer düşmez mangal bir tarafa, tencere bir tarafa! Tencerenin içindeki su dökülür dökülmez tekmil odayı kül bastı, hattâ kirpiklerime kadar çıktı.

HACİVAT — Hay afacan! Hep kabahat sende. Niçin terbiye[16] etmiyorsun oğlunu?

KARAGÖZ — Terbiye[16] ediyorum ama, faydası yok; ne bakkalda yumurta kaldı, ne de Limon-iskele'sinde[17] limon kaldı.

HACİVAT — Hiç insan yumurta ile terbiye olur mu?

KARAGÖZ — Ya ne ile olur?

HACİVAT — İnsanı insan terbiye eder. Senin terbiyen yok ki çocuğunu terbiye edeceksin!

KARAGÖZ — Senin terbiyen var mı bakalım?

HACİVAT — Var zâhir! Oldukça dirâyetim,[18] nezâketim vardır.

KARAGÖZ — Yüzüne karşı söylemek olmasın, âdetâ eşeğin büyüğüsün. Bir adam kendi kendini metheder mi?

HACİVAT — Senin gibi adama dersem, sen lâkırdı anlamazsın ki!

---

15 *Veled-i zinâ*: zina çocuğu, piç.

16 *Terbiye*: 1. eğitim, eğitme; 2. limon ve yumurta ile yapılan salça.

17 *Limon-iskelesi*: Haliç'in İstanbul yakasında, Yemiş-iskelesi yakınında bir yer ve iskele.

18 *Dirâyet*: 1. akıl, zekâ, kavrayış; 2. beceriklilik.

KARAGÖZ — Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Adam terbiye etmekten yana birinciyim, tokadı atar atmaz gözünü patlatırım! (*Vurur. Hacivat gider.*) — Kerata kendini dehrî[19] zannediyor!

Sen gidersin de ben durur muyum? Ben de gideyim karımla görüşeyim! (*Gider.*)

ARA MUHÂVERESİ

(*Şarkı ile Lâz gelir.*)

(*Şarkı Uşşâk*[20])

[21] Pür-âteşim[22] açtırma sakın ağzımı zinhâr[23]
Zâlim beni söyletme derûnumda[24] neler var
Bilmez miyim ettiklerini eyleme inkâr
(*Nakarât*)
Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

Derdinle yürek yareleri işler unulmaz
Meydân-i muhabbette bu hicrân[25] unutulmaz

---

19 *Dehri*: dünya olaylarının tabiattan doğduğuna inanıp âhirete inanmayan (kimse), maddeci. (Burada: derin bilgin?).

20 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 143, 2. bas., s. 137; *Gülzâr-i Musiki*, 2. bas., s. 154
Beste: Dede İsmail Efendi (1677 - 1845)

21 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
Metin: Leylâ Hanım (? - 1847)

22 *Pür-âteş*: ateş dolu, çok ateşli.

23 *Zinhâr*: sakın, aman.

24 *Derûn*: iç.

25 *Hicrân*: ayrılık.
Bu şarkının son bendi şöyledir:

Her derdine ben sabr edeyim şûh-i cihânım
Leylâ'ya cefâ âdetin olsun yine cânım
Te'sîr eder elbet sana bu âh ü figaanım
Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

Âşık sana çoksa bana dilber mi bulunmaz
Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

HACİVAT — Vay efendim, safâ geldin, hoş geldin, Trabzon gülü!

LÂZ — Hoş pulduk, safâ pulduk, meydan pülpülü içi çözüm!

HACİVAT — Nasılsın, iyi misin, Hayreddin'im?

LÂZ — Eyiyum, Hacivat Çelebi, sen de eyi musun?

HACİVAT — Çok şükür!

LÂZ — Hiç paşuma celenleri sormayın!

HACİVAT — Ne gibi? Hayrola?

LÂZ — Ne cibi olacak? Puradan kahtum Tarabuzan'a citmeye.

HACİVAT — Evet efendim.

LÂZ — Pir cemi pahur aldum, pir ceıni funduh aldum. Tarabuzan'dan açulduh, aldu pizi pir furtuna, aldu pizi pir furtuna!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Al kerata, pırtıyı sırtına!

HACİVAT — Demek ki, efendim, deniz coştu?

LÂZ — Ne teorsun, Hacivat Çelebi? Teniz kabardukça kabardu, kabardukça kabardu, paşladu midem karışmaya.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ne hakkı var karışmağa?

LÂZ — Paşladum isyan etmeye.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Vay kerata, «gaseyan» diyecek yerde «isyan» diyor.

HACİVAT — Demek ki sizleri deniz tutuyor.

KARAGÖZ — Al budalanın birisi daha! İnsanı deniz nasıl tutar? Eli ayağı var mı?

HACİVAT — Öyle değil, Karagöz! Bazı adamı deniz tutmaz, bazı adamı tutar; yani safrası kabarır, bulantı gelir, bazı adam da bir şey olmaz.

LÂZ — Çimisü ağlar, çimisü pağırur, çimisünün sesi çıhmaz öyle oturur; şaşurdum kaldum. Kapudan haber cöndermiş pazu eşyaları tenize atacağum tiye, pizüm pahurları tenize attular, funduhları da attular. Pahurlar cittü tenizün tibüne, funduhlar çıhdu tenizün yüzüne. Pana pir aksakallu funduh tilünü çıharmuş cüler, tilünü çıharmuş cüler.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Budala bu herif! Fındık insana dilini çıkarır mı?

LÂZ — Nasulsa, Hacivat Çelebi, İstanbul'a celdüh.

HACİVAT — Geçmiş olsun efendim!

LÂZ — Geçürdük ama, mallarum da cittü!

HACİVAT — Canın sağ olsun efendim!

LÂZ — Purada pazu yerlerde alacağum vardu, onları da alamadum.

HACİVAT — Baksan a, ciğer-pârem,[26] sizden bir köle aldımdı, hatırınıza gelmiyor mu?

LÂZ — Haturuma celmiyor. Nasul? Genç miydi, yoksa kart mu?

HACİVAT — Kartça. Bendenize itâat etmiyor; su istesem ateş verir, ateş istesem su verir, aksi aksi işler yapar; hiç tahammülüm kalmadı; bana karşı gelir.

LÂZ — Pana cönderün de onun terbiyesunu vireyum!

HACİVAT — Bizim fakir-hâneye[27] buyurun da bir kahve içersiniz, ben onu bulur size gönderirim. Hiç evde oturmaz, her gün kahvehânelerde vakit geçiriyor.

LÂZ — Buyırun cidelüm! (*Giderler.*)

HACİVAT — (*İçeriden.*) Bana baksan a, hanım kızım! Misafire bir şekerli kahve pişir! — Bendeniz şimdi gelirim.

LÂZ — Hacivat Çelebi, ceç kalma!

HACİVAT — (*Karagöz'ün kapısını çalar.*) Bana baksan a, Karagöz!

KARAGÖZ — (*Tavan-arasından seslenir.*) Ne var, Hacivat, ne istiyorsun?

HACİVAT — Neredesin, Karagöz? Sesin derinden geliyor.

KARAGÖZ — Tavan-arasındayım.

HACİVAT — Tavan-arasında ne yapıyorsun?

KARAGÖZ — Farelerle değişik oynuyorum.[28]

---

26 *Ciğer-pârem*: ciğerimin parçası.

27 *Fakirhâne* (*Fakir-hâne*): yoksul evi. (Nezaket sözü).

28 *Değişik oyun*: iki erkek arasındaki cinsel yanaşma. (bk. c. I, *Canbazlar*, s. 353/n. 64)

HACİVAT — Aşağı gel!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Öte tarafa çekil, atlayacağım!
HACİVAT — Patlayacak mısın?
KARAGÖZ — Sen patla, köpoğlu! (*Perdeye gelir.*) Ne var?
HACİVAT — Aman Karagöz, müjde!
KARAGÖZ — Hayrola, Hacivat?
HACİVAT — Yine iyiliğimi bilmezsin! Ben seni bu akşam yağa bala batıracağım.
KARAGÖZ — Ulan, hamamlar da pahalı; sonra nasıl temizlenmeli?
HACİVAT — Öyle değil, köftehor!
KARAGÖZ — Söyle bakalım, çorbahor!
HACİVAT — Tüccarın birisi fırtınaya tutulmuş.
KARAGÖZ — Evet.
HACİVAT — Eğer sâhil-i selâmete[29] çıkarsam tasadduk[30] edeyim diye niyet etmiş.
KARAGÖZ — Taktuka ile süprüntü mü dökmüş?
HACİVAT — Türkçesi: 'Sağ sâlim karaya ayak basarsam fıkaraya para vereyim, yağ pirinç, bulgur, fasulye, bu gibi şeyler dağıtayım' diye; şimdi bana geldi, «—Bildiğin yerde fıkara var mı?» diye sordu. Benim de sen hatırıma geldin; ben şimdi onu sana gönderirim. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Eksik olma, Hacivat! — Ne kadar olsa baba dostu!

(*Eve gelir.*) — Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) Ne var, herif?
KARAGÖZ — Kilerde ne varsa komşuya ver!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Kiler nerede, mutfak nerede? Bizim kilere fare düşse başı yarılır. Bir şeyler yok.
KARAGÖZ — A karı, insanı böyle mahcup etmezler. «Var» de bari!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bir ufak kavanoz var, onun içinde bir parça yağ var.

---

29 *Sâhil-i selâmet*: kurtuluş kıyısı. (*Sâhil-i selâmete çıkarsam*: kurtulursam).

30 *Tasadduk*: sadaka verme.

KARAGÖZ — Sen onu komşuya ver! Şimdi kazevi[31] ile pirinç, fıçı ile şeker, çuvalla fasulye, bulgur, hepsi gelecek.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Davetliler mi var?
KARAGÖZ — Eğleniyor musun?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne bileyim, ayakta rüya mı görüyorsun?
KARAGÖZ — Sen dediklerimi yap, ben şimdi gelirim. (*Perdeye gelir.*) — Nerede kaldı tüccar?

HACİVAT — (*İçeriden.*) Efendim, Şeyh Küşterî meydanında teşrîfinize muntazır.
LÂZ — Pen şimdi ciderum, Hacivat Çelebi! (*Perdeye gelir.*)

KARAGÖZ — Vay efendim, safâ geldiniz! Evde ne kadar kavanoz varsa hepsi boş; akşamdan sabaha yiyeceğimiz yok efendim.
LÂZ — Seni çöpek seni! Sen ağana niçun itâat etmaysun? (*Tokat atar.*)
KARAGÖZ — Ulan, bu lâhana turşusu ne, bu perhiz ne?
LÂZ — (*Vurur.*) Seni terbiyesuz seni! Sen ağanun sözunu tinlemaysun!
KARAGÖZ — Tokat iki oldu.
LÂZ — Seni pen poyle mi terbiye ittum? (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Rüya mı görüyorum?
LÂZ — Cözunu patlaturum! Adam ol, çöpek! (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hacivat, kulağın çınlasın!
LÂZ — Seni mum iderum! (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Hacivat, geçme nasîbinden! — Kuzum efendim, benim ağam kim?
LÂZ — Sen Hacivat'ın çölesi teyül müsün? (*Vurur.*)
KARAGÖZ — Anlaşıldı, fitne kerata!
LÂZ — (*Vurur.*) Puni çami?[32]
KARAGÖZ — Burnum çamur, efendim.
LÂZ — (*Vurur.*) Şedevraha?[32]
KARAGÖZ — Satar patar, efendim.
LÂZ — (*Vurur.*) İskele mutani?[32]

---

31 *Kazevi, Gazevi*: saz hasırından yapılmış, pirinç ve hurma kabı.
32 *Puni çami, Şedevraha, İskele mutani, İmereli*: ?

KARAGÖZ — İskelede buğday taşırım, efendim.
LÂZ — İmereli.[32] (*Vurur.*)
KARAGÖZ — İmrenmeli efendim, dayağa.
LÂZ — Puni çami?
KARAGÖZ — Burnun çamur, efendim.
LÂZ — Şedevraha!
KARAGÖZ — Satar patar, efendim.
LÂZ — (*Vurur.*) İskele mutani.
KARAGÖZ — İskelede buğday taşırım, efendim.
LÂZ — İmereli.
KARAGÖZ — İmrenmeli efendim.
(*Lâz gider.*)

HACİVAT — (*Gelir.*) Karagöz, nasıl ettin?
KARAGÖZ — (*Hacivat'a vurur.*) Burnum çamur, efendim.
HACİVAT — Nasıl burnun çamur?
KARAGÖZ — Satar patar. (*Vurur.*)
HACİVAT — Canım, nasıl satar patar?
KARAGÖZ — İskelede buğday taşır. (*Vurur.*)
HACİVAT — Nasıl iskelede buğday taşır?
KARAGÖZ — İmrenmeli. (*Vurur.*)
HACİVAT — Neye imrenmeli?
KARAGÖZ — (*Vurur.*) Dayağa imrenmeli.
HACİVAT — Ben bundan bir şey anlamadım.
KARAGÖZ — Şimdi anlarsın, kerata! (*Vurur. Hacivat gider.*) — Bahane ile bana bir temiz dayak attırdı; ona yanmıyorum, evde bir parça yağ vardı, karı benim sözümü dinleyip de komşuya verdiyse o zaman işim fena. Ben de gideyim eve! (*Gider.*)

FASIL

(*Şarkı ile I. Çelebi gelir. Hacivat tarafına meyhane kurulur.*)

(*Şarkı Mâhûr*[33])

[34] Ey şâh-i melik sen gibi devlet bulunur mu
Mislinde senin şâh-i adâlet bulunur mu
Kullarına adlin gibi ni'met bulunur mu
(*Nakarât*)
Mislinde senin şâh-i adelet bulunru mu

Râhında senin etse cihan cânını kurban
Billâhi bulunmaz senin ihsânına pâyan
Vechinde kerâmet meh-i tâban gibi rahşan
Mislinde senin şâh-i adâlet bulunur mu

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay efendim, uğurlar olsun!

I. ÇELEBİ — Allaha emânet olun, Hacivat Çelebi!

HACİVAT — Efendim, böyle ne tarafa teşrîf?

I. ÇELEBİ — Zât-i âlînizle görüşmeğe geldim.

HACİVAT — Teşekkür ederim efendim, bendenizi arzulayıp geldiğinize!

I. ÇELEBİ — Sizleri kaybettik!

HACİVAT — Bizimkisi ihtiyarlık. Bir yere gidemem. Akşamdan afyon yutar, kışsa mangal başında, yazsa pencere önünde uyuklar dururum.

I. ÇELEBİ — Yine, Hacivat Çelebi, bu mahallede mi oturuyorsunuz?

HACİVAT — Evet efendim, Karagöz mahallesinde.

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Yine zikr-i menhûsum sirkat olunuyor.[35]

---

33 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 86, 2. bas., s. 73; *Hânende*, s. 158
Beste: Suyolcu-zâde Salih Efendi (1806 - 1864)

34 Ölçek: *Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün*
. - - . . - - - . . - - . . - -
Ey padişah, senin gibi hükümdar bulunur mu? Senin gibi adaletli şah olur mu? Kullarına (senin) adaletin gibi nimet bulunur mu? Senin gibi adaletli şah bulunur mu? — Dünya senin yolunda canını kurban etse de, billahi senin bağışın sona ermez, (senin) yüzünde cömertlik parlak ay gibi ışıldar senin gibi adaletli şah bulunur mu?

35 *Zikr-i menhûsum sirkat olunuyor*: uğursuz ad'ım çalınıyor. (Lûgat paralamak isteyen Karagöz, sözcükleri yerli yersiz kullanıyor, ikinci şahıslara karşı söylenen *Zikr-i cemîliniz sebkat olunuyor* [= iyilikle anılan adınız geçiyor] yolundaki kalıplaşmış nezaket cümlesini bozuyor.)

I. ÇELEBİ — Benim bir çok işlerim var, Hacivat Çelebi.
HACİVAT — Evet efendim.
I. ÇELEBİ — Buraya gelmemin vechi:[36] Bizim şu meyhane var, onu size teslim edeyim; tâlibi[37] çıkarsa kiraya verirsiniz.
HACİVAT — Olur efendim!
I. ÇELEBİ — Buyurun gidelim de size teslim edeyim! (*Giderler.*)

(*İçeriden.*) İçinde hiçbir eksiği yok, Hacivat Çelebi; kim tutacak olursa kuntratsız[38] verme!
HACİVAT — Başüstüne efendim!
I. ÇELEBİ — Bendeniz müsaadenizle gidiyorum.
HACİVAT — Müsaade sizin!
I. ÇELEBİ — Allahaısmarladık! (*Gider.*)
HACİVAT — Safâ geldiniz efendim!

(*Şarkı ile Frenk gelir, meyhaneci.*)

(*Şarkı Uşşâk*)

[39] Geçme kapım önünden düşme peşime
Ben severim yârimi ilişme eşime
(*Nakarât*)
Koç yüzük koç bilezik kol da nazik of
Ben yârimden ayrıldım bana da yazık of
La la la la la la la la la la

Niçin böyle söylersin kendin dinlersin
Benim gibi bir güzele gönül vermezsin
Koç yüzük koç bilezik kol da nazik of
Ben yârimden ayrıldım bana da yazık of
La la la la la la la la la la

---

36 *Vech*: sebep.
37 *Tâlib*: isteyen.
38 *Kuntrat*: «kontrat» (fr. *Contrat*) sözcüğünün bozulmuş biçimi, yazılı sözleşme.
39 Ölçek: 12 (7 + 5)
(Nakarât'ın 2. dizesindeki *da* sözü ile 2. bendin 2. dizesindeki *bir* sözcüğü fazla).

HACİVAT — Vay müsyü Oturaki, safâ geldin!
FRENK — Hosaf[40] bulduk, hosaf bulduk!
KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Hoşaf bulsam ben de içerim ama yok.
HACİVAT — Nereye gidiyorsunuz böyle?
FRENK — Dzanım Hadzivat Tselebi, tsokdan beri gozikdiyiniz yok.
HACİVAT — Ben bir yere gitmem, mahalle kahvesinde, evde vakit geçiririm.
FRENK — Tsok eyi, tsok eyi!
HACİVAT — Buraya gelmenizin elbet bir sebebi var.
FRENK — Tsokdan beri bir is yapdiyim yok; simdi isterim bir dukkân tutayim isleteyim.
HACİVAT — Efendim, burada size göre bir dükkân var; isterseniz bir kere bakın!
FRENK — Olur, Hadzivat Tselebi!
HACİVAT — Buyurun, sizi gezdireyim![41]
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Terli ise, gezdir,[41] Hacivat!
FRENK — Haydi gidelim! (*Giderler.*)

HACİVAT — (*İçeriden.*) İçinin mobilyası, takımı hepsi tamam, hiç eksiği yoktur.
FRENK — (*İçeriden.*) Tsok eyi, tsok eyi! Simdi aydan aya ne veredzeyiz?
HACİVAT — Ben sizden çok istemem, beş yüz kuruş.
FAENK — Pahalı, bizi yabandzi gibi tutma!
HACİVAT — Siz de verin bakalım!
FRENK — Dort yuz kurus verelim!
HACİVAT — Haydi, safâ-yi hâtırla[42] oturun!
FRENK — Simdi isterseniz, size bir aylik vereyim pesin.
HACİVAT — Olur efendim.
FRENK — Aliniz size dort yuz kurus!

---

40 *Hosaf*: hoşaf. (*Hoş* demek istiyor).

41 *Gezdirmek*: (burada) 1. bir yeri gösterip inceletmek; 2. at v.b. gibi hayvanlar koşup terleyince, üşüyüp hasta olmamaları için, üstlerine bir örtü örtüp terleri kuruyuncaya kadar dolaştırmak.

42 *Safâ-yi hâtır*: gönül hoşluğu.

HACİVAT — Eksik olmayın!
FRENK — Ben bu dukkânda eskiden oturdum, tsok musterim vardi.
HACİVAT — Yine eskisi gibi müşteri toplarsınız.
FRENK — Musteri hos tutarsan gelir.
HACİVAT — Allahaısmarladık!
FRENK — Safâ geldin!

(*Şarkı ile meyhaneci çırağı gelir.*)

ÇIRAK — Beni tsagirmis usta, burada dukkân tutmus, su karsuki dukkân olmali!
FRENK — Ooo, safâ geldin!
ÇIRAK — Safâ bulduk!
FRENK — Simdi bu dukkânda tsalisadsayiz, goreyim seni! Musterilere riayette kusur etme!
ÇIRAK — Usta, ben elimden geldiyi kadar tsalisirim, sen kasavet tsekme!
FRENK — Goreyim seni! Kim olursa olsun hepsini musterilerin bir tutmali!
ÇIRAK — Elbette, usta, hepsini bir tutmali.
FRENK — Sana aydan aya uts yuz kurus, gelenlerden bahsis alirsin.
ÇIRAK — Pekâlâ, ben raziyim. (*İçeri girerler.*)

(*Şarkı ile Bekri Mustafa gelir.*)

(*Şarkı Şehnâz*)

43 Nice sevmeyeyim dostlar bir acâyib dili var
Yanağında gül açılmış etrafında alı var
Bugün bana cevr edersen yarın Hak dîvânı var

43 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 75/n. 33

(*Nakarât*)
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

İki kaşın arasında bir beni var nûr gibi
Karşısında dîvan durdum eli bağlı kul gibi
Ko çeksinler dâra beni Hallac-i Mansûr gibi
İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir

BEKRİ MUSTAFA — «İçtim aşkın dolusunu yâr bugün meclistedir.»
İşittim, bizim eski meyhaneci burada dükkân tutmuş. Çok iyi heriftir, müşterilerine iyi bakar, güzel ikram eder. — Bana baksan a, Apistol!
ÇIRAK — (*İçeriden.*) Oriste![44]

BEKRİ MUSTAFA — Buraya gel!
ÇIRAK — Geliyor, gozum! (*Gelir.*) Vay, Mustafa Ağa, safâ geldin!
BEKRİ MUZTAFA — Safâ bulduk, oğlum! Şuraya bana bir sandalye getir, bir masa getir!
ÇIRAK — Basustune, Mustafa Ağa! (*Gider, bir sandalye getirir, Bekri Mustafa oturur.*)
BEKRİ MUSTAFA — Haydi oğlum, bir masa da getir!
ÇIRAK — (*Getirir.*) Simdi ne istersin?
BEKRİ MUSTAFA — Ne isteyeceğim? Benim istediğim belli: bir okka rakı getir!
ÇIRAK — Basustune, Mustafa Ağa, simdi getiririm. (*Gider, bir şişe rakı getirir.*) Daha baska bir emriniz var mi?
BEKRİ MUSTAFA — Şimdiki halde bir şey istemem.
ÇIRAK — Ne zaman bir sey isterseniz beni tsagirin! (*Gider.*)

BEKRİ MUSTAFA — Bir tek atalım! (*İçer.*) Bir tek daha atayım! (*İçer.*)
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Herif kofti[45] mi atıyor. yoksa başka bir şey mi? Haa, anladım: rakı atıyor.
BEKRİ MUSTAFA — Gel keyfim gel! Bir tek daha atayım!

---

44 *Ariste*: (Rumca) buyurun.
45 *Kofti*: (argo) yalan.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Yut, baban görmesin! — Herif rakı fabrikası.
BEKRİ MUSTAFA — Apistol!

ÇIRAK — Geliyor, gozum! (*Gelir.*) Ne istersin, Mustafa Âğa!
BEKRİ MUSTAFA — Mezegetir!
ÇIRAK — Basustune! (*Gider, getirir.*) Daha baska bir sey ister misin?
BEKRİ MUSTAFA — İstemem,.
ÇIRAK — Peki! (*Gider.*)

(*Şarkı ile II. Çelebi gelir, Karagöz tarafından.*)

(*Şarkı Hüseynî Aşîrân.*)[46]

[47] Serv-i sehî bî-menendim — Gel gülüm
Çeşmin nûrusun efendim — Gel gülüm
Kesb ettim aşkını kendim — Gel gülüm
(*Nakarât*)
Çeşmim nûrusun efendim — Gel gülüm

Cânım mevcûd iken tende
Karâr etti bu aşk bende
Bakarnam gayre gözüm sende
Çeşmim nûrusun efendim — Gel gülüm

---

46 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 441; *Hânende*, s. 656
Beste: Tanbûrî Numan Ağa (XIX. yy'ın ilk yarısı).

47 Ölçek: 8 (4 + 4 ve duraksız 8)
Metin: Niyazi

1. bend: Benzersiz servi boylum! gel gülüm. Gözümün nurusun efendim, gel gülüm. (Senin) aşkını kazandım, gel gülüm. Gözümün nurusun efendim, gel gülüm.

Bu şiirin son bendi şöyledir:

Eder isen bana nâzı
Gûş eyle bari niyâzı
Bilirsin elbet bu râzı
Çeşmim nûrusun efendim—Gel gülüm

Gûş eyle: dinle. — *Râz*: sır.

Dedim sana candan yârim
Ne dersen emrine râmım
Budur ancak benim kârım
Çeşmim nûrusun efendim — Gel gülüm

II. ÇELEBİ — Vay, efendim, Mustafa Efendi, iki gözüm!

BEKRİ MUSTAFA — Vay, benim nûr-i aynım![48] Böyle ne tarafa teşrîf?

II. ÇELEBİ — Efendim bendenizin evde otururken canım sıkıldı. Varayım şöyle bir parça gezeyim, dedim.

BEKRİ MUSTAFA — İyi tesadüf oldu! Oturun bakalım! — Gel, Apistol!

ÇIRAK — (*İçeriden.*) Oriste! (*Gelir.*) Ne ister efendim?

BEKRİ MUSTAFA — Şuraya bir sandalye getir!

ÇIRAK — (*Getirir.*) Buyurun, oturun! (*Çelebi oturur.*) Ne emredersiniz?

II. ÇELEBİ — Biraz oturayım da, sonra!

ÇIRAK — Peki efendim. (*gider.*)

BEKRİ MUSTAFA — Yoo, olmaz ama!

II. ÇELEBİ — Biraz dinleneyim, sonra içerim.

BEKRİ MUSTAFA — Apistol!

ÇIRAK — (*İçeriden.*) Oriste! (*Gelir.*)

BEKRİ MUSTAFA — Doldur bakalım! Evvelâ beye ver, sonra bana.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Sonra da bana versin üçüncü olarak.

ÇIRAK — (*Doldurur.*) Buyurun efendim! (*II. Çelebi'ye verir.*)

II. ÇELEBİ — (*İçer.*) Muhabbete!

BEKRİ MUSTAFA — Şifâ olsun!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ölmüş kargalar gözünü oysun!

ÇIRAK — (*Doldurur, Bekri Mustafa'ya verir.*) Buyurun efendim!

BEKRİ MUSTAFA — Muhabbete! (*İçer.*)

II. ÇELEBİ — Şifâ olsun!

48 *Nûr-i aynım*: bk. n. 7

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ne kadar kulampara varsa meftun olsun!

(*Çırak gider.*)

BEKRİ MUSTAFA — (*Şarkı söyler.*)

(*Şarkı Karciğâr*[49])

[50] İki de turnam gelir allı karalı
Birisini şahin vurmuş biri de yaralı
O yavruya sorun aslı nereli

(*Nakarât*)

Eğrim eğrim olmuş olmuş gelir de turnalar
Katar katar olmuş olmuş gelir de turnalar

---

49 *Haşim mecmuası*, 2. bas., s. 506

50 Ölçek: 11 (6 + 5)

Müzik dolayısıyle katılmış doldurma sözler yüzünden, kimi dizelerde ölçek bozulmuş.

Bu şiirin bütünü şöyledir:

İki turna gelir aklı karalı
Birin şahin vurmuş biri yaralı
O yârî sorun bir aslı nereli
Katar katar olmuş gelir turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar

İnme turnam inme sen bu pınara
Avcı tuzak kurmuş var yolun ara
Cümlemizin işin Mevlâ kayıra
Katar katar olmuş gelir turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar

İnme turnam inme yolda kış olur
Bastığın dereler donar taş olur
Böyle kalmaz elbet sonu hoş olur
Katar katar olmuş gelir turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar

Gitme turnam gitme bahar sorayım
Kanadın altına nâme sarayım
O nazlı yârimden haber alayım
Katar katar olmuş gelir turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar

(Eflâtun Cem Güney, *Halk Türküleri*, c. I, 2. bas., 1950, s. 79)

İnme turnam inme sen bu pınara
Avcı tuzak kurmuş var yolun ara
Cümlemizin işin Mevlâm onara
Eğrim eğrim olmuş olmuş gelir de turnalar
Katar katar olmuş olmuş gelir de turnalar

II. ÇELEBİ — Teşekkür ederiz efendim!
BEKRİ MUSTAFA — Kuzum oğlum, sen de bir mani söyle!
II. ÇELEBİ — Başüstüne efendim!
BEKRİ MUSTAFA — Apistol!

ÇIRAK — (*İçeriden.*) Oriste! (*Gelir.*) Ne istersin, Mustafa Ağa?
BEKRİ MUSTAFA — Oğlum, bize bir tek ver bakalım!
ÇIRAK — (*Doldurur.*) Buyurun, Beyefendi!
II. ÇELEBİ — Efendiye ver.
BEKRİ MUSTAFA — Yok oğlum! Sen iç de, ben sonra.
ÇIRAK — (*II. Çelebi'ye verir.*) Buyurun!
II. ÇELEBİ — (*İçer.*) Muhabbete!
BEKRİ MUSTAFA — Şifâ olsun!
ÇIRAK — (*Doldurur.*) Buyurun, Mustafa Ağa!
BEKRİ MUSTAFA — (*İçer.*) Muhabbete!
(*Çırak gider.*)

II. ÇELEBİ —

[51] Adam aman dile yâr dile yâr
Bugün eşref saattir ne dilersen dile yâr
Çünkü beni sevmezsin ne düşürdün dile yâr

BEKRİ MUSTAFA — Yaşa, evlâdım, yaşa! — Apistol!
ÇIRAK — Oriste! (*Gelir.*)
BEKRİ MUSTAFA — Birer tek daha ver, oğlum!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Herif rakı küpü.
ÇIRAK — (*Doldurur.*) Buyurun! (*Çelebi'ye verir.*)
II. ÇELEBİ — (*İçer.*) Muhabbete!

---

51 Ayaklı mani. Ölçek: 14 (7+7)

BEKRİ MUSTAFA — Şifâ olsun!
ÇIRAK — (*Doldurur.*) Buyurun, Mustafa Ağa!
BEKRİ MUSTAFA — (*İçer.*) Muhabbete!
II. ÇELEBİ — Şifâ olsun!
BEKRİ MUSTAFA — Oğlum, haydi, köçeklere[52] haber ver, gelsinler!
ÇIRAK — Basutune! (*Gider.*)

(*Köçekler gelirler, köçek havası çalınır. Oynarlarken kol geçer.*[53])

ÇIRAK — (*Gelir.*) Aman, Mustafa Ağa, kol geçiyor!
(*Köçekler durur.*)
BEKRİ MUSTAFA — Kol geçiyorsa bize ne?
ÇIRAK — Vakit geç, sonra biz ceza yeriz.
II. ÇELEBİ — Kol geçti.
ÇIRAK — Oynasınlar.
(*Köçekler oynar.*)
BEKRİ MUSTAFA — Yaşa, yosma civan!
KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Meyhane aldı yürüdü!
(*İçeriden çıngırak çalınır, köçekler durur.*)
ÇIRAK — Aman, Mustafa Ağa, kol geçiyor!
BEKRİ MUSTAFA — Artık gitsinler!
(*Köçekler giderler. Çırak da gider.*)

II. ÇELEBİ — Müsaadenizle bendeniz gideyim! (*Gider.*)
BEKRİ MUSTAFA — Safâ geldin, hoş geldin, oğlum!

---

52 *Köçek*: kadın kılığına girmiş erkek dansçı.

53 *Kol geçer*: eskiden, meyhanelerin önünden kol [= zâbıta] geçerken kapılar kapanır, ses sadâ kesilirdi. Eski İstanbul hayatının bu özelliği bir eserde şöyle anlatılmaktadır:

Böyle büyük meyhanelerin münasip bir mahallinde büyük bir çıngırak asılır. Meyhane kapısı önünde akşamları miçolardan biri durup elinde çıngırağın ipi bulunur. Bu miço, öteden beri bir zâbit geldiğini görünce çıngırağı çektiği gibi derhal meyhane kapıları kapanıp içerde bir sükûndur hüküm sürer. Zâbit geçtiği gibi yine miço çıngırağı çeker, meyhane açılır, herkes âleminde olur. Zâbıt de bunun kendisine bir hürmet olduğunu bilip meyhanenin seddi zamanına gelinceye kadar bir gûna tavassutta bulunmaz. (Mehmet Tevfik, *İstanbul'da Bir Sene, Beşinci Ay: Meyhane yahut İstanbul Akşamları*, İstanbul 1300, s. 21; bk. H. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 630/n. 2)

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ne var, herif?
KARAGÖZ — Şu benim zurna nerede?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben onu çocuğa sübek[54] yaptım.
KARAGÖZ — Karı, ne bulursan çocuğun götüne mi sokarsın?
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al bakalım!
KARAGÖZ — Ulan, bu tuzlu be!
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Sabunla yıka!
KARAGÖZ — Sıçmış da bana akıl öğretiyor.
KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bir kere üfle.
KARAGÖZ — (*Üfler.*) Ulan, sesi çıkıyor!

(*Perdeye gelir.*) — Akşam-i şerifler hayır olsun!
BEKRİ MUSTAFA — Senin tavuklarını sansar boğsun! Elindeki nedir?
KARAGÖZ — Zurna efendim!
BEKRİ MUSTAFA — Efendin zurna mı?
KARAGÖZ — Evet, bendeniz çiftenâra.
BEKRİ MUSTAFA — At bakalım!
KARAGÖZ — Ne atacağız? Nâra mı atacağız, rakı mı?
BEKRİ MUSTAFA — Nâra atarsan, dayak; rakı atarsan, halin harap.
KARAGÖZ — Bendeniz de gece gündüz içerim şarap.
BEKRİ MUSTAFA — Vay, senin şairliğin de var!
KARAGÖZ — Min gayri haddin...[55]
BEKRİ MUSTAFA — At bakalım!
KARAGÖZ — (*Doldurur içer.*) Muhabbete!
BEKRİ MUSTAFA — Şifâ olsun!
KARAGÖZ — Şifâ hamamını[56] kim bulsun?
BEKRİ MUSTAFA — Bir tek daha at!
KARAGÖZ — (*Bir daha içer.*) Muhabbete!
MUSTAFA — Aşk olsun!

---

54 *Sübek*: beşikteki çocukların bacakları arasına yerleştirilen sidik şişesi; ya da, çocukların sidiğini bir kaba aktarma işinde kullanılan boru.
55 *Min gayri haddin*: haddim olmayarak.
56 *Şifa hamamı*: İstanbul'da, Aksaray'da, ünlü bir hamam.

KARAGÖZ — Burnuna koskocaman leş konsun!
BEKRİ MUSTAFA — Zurna çal!
KARAGÖZ — Başüstüne! (*Evvelâ taksim eder.*)
BEKRİ MUSTAFA — Aferin, Karagöz! Başka havadan çal!
KARAGÖZ — Kulunuz her havadan çalarım. (*«Ciğerde nâr-i hasret» şarkısını çalar.*)

(*Şarkı Hicâz*[57])

[58] Ciğerde nâr-i hasret açtı dağlar
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar
Dayanmaz nâle-i cangâha dağlar
(*Nakarât*)
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar

Bu sûz-i hecr ile ey verd-i nâzım
Yakar dünyâyı âh-i can-güdâzım
Yetiş imdâda gel ey çâre-sâzım
Firâkınla gözüm gönlüm kan ağlar

BEKRİ MUSTAFA — Çal!
KARAGÖZ — Çalayım! (*Diğer bir şarkı çalar.*)

(*Şarkı Râst*[59])

[60] Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü
Sîm-ten gonca-fem bî-bedel ol güzel
Âteş-i ruhleri yaktı bu gönlümü
(*Nakarât*)
Pür-edâ pür-cefâ pek küçük pek güzel

---

57 *Şarkı mecmuası*, s. 512; *Hânende*, s. 339
Beste: Rifat Bey (1820 - 1896)

58 Ölçek: *Mefâilün mefâilün feûlün*
. - - - . - - - . - -

Özlem ateşi ciğerde yaralar açtı, ayrılığınla gözüm gönlüm kan ağlar, can-evinden gelen [ya da: can eksiltici] iniltiye dağlar dayanmaz, ayrılığınla gözüm gönlüm kan ağlar. — Ey nazlı gülüm! bu ayrılık yanışıyle can eritici ahım dünyayı yakar; ey çare bulucu! gel, imdada yetiş, ayrılığınla gözüm gönlüm kan ağlar.

59, 60 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 341 /n. 38, 39

Görmedim kimsede böyle bir dil-rübâ
Böyle kaş böyle göz böyle el böyle bel
Âşıkın bağrını üzmeğe göz süzer
El-aman el-aman her zaman ol güzel

BEKRİ MUSTAFA — Çal, Arnavutça çal!
KARAGÖZ — Çalayım! (*Çalar.*)

61 Tuna'da çırpar bezini
Kim sarmaz Bulgar kızını
Öpeydim elâ gözünü
(*Nakarât*)
Kim sarmaz Bulgar kızını

Kır ata vurdum haşayı
Elime aldım maşayı
Gördün mü bizim paşayı
Kim sarmaz Bulgar kızını

BEKRİMUSTAFA — Çal, Vanlıca çal!
KARAGÖZ — Çalayım! (*Çalar.*)

62 Aya bah yıldıza bah
Damda duran kıza bah
Sen bizim baldıza bah
Ne gündür içmemişem
Hâlim harâbdır benim
Yüküm şarâbdır benim

BEKRİ MUSTAFA — Çal, Çingenece çal!
KARAGÖZ— Çalayım! (*Çalar.*)

63 Çeribaşının gelini
Pek ince sarmış belini

---

61 Ölçek: 8 (duraksız)
Dr. Suphi Ezgi, *Nazarî ve Amelî Türk Musikisi*, c. III, s. 305
62 bk. ç. II, *Hamam*, s. 220/n. 78
63 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 356/n. 74, 75

Bugün bana neler etti
Koynuna atıp elini

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

Çeribaşının güveyi
Pek sıkça olur eleği
Sabah yapar akşam satar
Izgara maşa küreği

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

Obamız dağdan geliyor
Yârim beraber geliyor
Başına gelincik takmış
Ortada göbek atıyor

Hoplayın kızlar hoplayın
Şalvarınızı toplayın
Mangiz nanay çingal nanay
Yavrum şinanay

BEKRİ MUSTAFA — Çal, Rumca çal!
KARAGÖZ — Çalayım! (*Bir sirto çalar.*)

BEKRİ MUSTAFA — Yahudice çal!
KARAGÖZ — Çalayım! (*Çalar.*)

Ande vamoz el de aki
Yo kero por aki
Kaminamoz el Balata
Cümbüş kon salata
Ande ande el Balata

BEKRİ MUSTAFA — Köçekçe çal! (*Uyur.*)
KARAGÖZ — Çalayım! (*Çalarken kaçar.*)

(*Şarkı ile iki çocuklu Zenne gelir; biri kucağında, birisinin elinden tutmuş.*)

(*Şarkı Uşşâk*[64])

[65] Âteş-i sûzân-i firkat yaktı cism ü cânımı
Bir harâb-âbâda döndürdü dil-i vîrânımı
Neyle teskîn eyleyim bu dîde-i giryânımı
Çünki aldırdım elimden sevgili cânânımı
(*Nakarât*)
Ağla çeşmim ağla durma gitti elden nazlı yâr
Çağla ey eşk-i terim çağla misâl-i cûybâr

Bağrımı deldi serâser tîr-i hasret ez-kazâ
Neşter-i gam işledi etti ciğergâhım dü-tâ
Perde çekti subh-i kâm-i vuslata şâm-i belâ
Yâr ü yâversiz harâm oldu cihân artık bana
Ağla çeşmim ağla durma gitti elden nazlı yâr
Çağla ey eşk-i terim çağla misâl-i cûybâr

---

64 *Fâik-ül-Âsâr*, s. 190
Beste: Hacı Arif Bey (1841 - 1896)

65 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . - - - -

Ayrılığın yakıcı ateşi vücudumu ve ruhumu yaktı, yıkık gönlümü çok harap bir yere döndürdü, bu ağlayan gözümü neyle yatıştırayım? çünkü sevgili yârimi elimden aldırdım. Ağla gözüm, durmadan ağla, nazlı yâr elden gitti; çağla gözyaşım, ırmak gibi çağla! — Özlem oku bağrımı baştan başa deldi, gam neşteri işledi, ciğerimi iki büklüm [yani: iki parça] etti, belâ akşamı kavuşma dileğimin sabahına perde çekti; dünya, sevgilisiz ve yardımcısız artık haram oldu bana. Ağla gözüm, durmadan ağla, nazlı yâr elden gitti; çağla ey gözyaşım, ırmak gibi çağla!

ZENNE — Seni Tanrının zalimi herif seni! Nedir senin bu halin? Her akşam evde bekleriz; çoluk çocuk aç bî-ilâç;[66] sen meyhane köşelerinde sabahlara kadar otursun; Allah'tan korkmaz, hiç kimseden utanmaz!

BEKRİ MUSTAFA — Ne var, ne olmuş? Gel, sen de otur, çocuklar da otursun!

ZENNE — Seni utanıp arlanmaz seni!

BEKRİ MUSTAFA — Gel, Apistol, şunlara birer tek ver!

ZENNE — Herif! senin Allahtan korkun yok mu? Nedir bu hal? Haydi kalk, eve gidelim!

BEKRİ MUSTAFA — Ha ev, ha burası! Buranın evden ne farkı var?

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Orası doğru! Buna han da bir külhan da!

ZENNE — Budala budala söylenme, herif![67] Haydi kalk gidelim!

BEKRİMUSTAFA — Canım, otursan a! Günahı boynuma, ne içirsen iç!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Eksik olma, kâfir piç!

ZENNE — Anlaşıldı, senin kulağına lâkırdı girmiyor. Ben de gideyim, kardeşini yollayım! (*Gider.*)

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir. Bekri Mustafa uyur.*) Nasıl gelirse gelsin, şunun rakı kadehine işerim! (*İşer.*)

BEKRİ MUSTAFA — (*Uyanır.*) Vay, sen burada mısın?

KARAGÖZ — Evet, buradayım.

BEKRİ MUSTAFA — Ben sana ikram etmek isterim, ne emredersen emret!

KARAGÖZ — Benim haddim mi emretmek?

BEKRİ MUSTAFA — Ben sana emrediyorum öyleyse, bir kadeh rakı iç!

KARAGÖZ — Kulunuz tövbeliyim.

BEKRİ MUSTAFA — Ulan, deminden eşekler gibi içiyordun!

---

66 *Bi-ilâç*: ilâçsız; (mecaz olarak: çaresiz, yardımcısız).

67 Ritter'in okuyuşu *Budala, budala! Söylenme, herif!* (*Karagös*, c. III. s. 633)

KARAGÖZ — Eşeklerden sonra tövbe ettim.
BEKRİ MUSTAFA — «İç!» diyorum sana!
KARAGÖZ — Boku yedik! Kendi sidiğimi nasıl içmeli?
BEKRİ MUSTAFA — Ulan, ne içmiyorsun?
KARAGÖZ — İçemiyeceğim.
BEKRİ MUSTAFA — Ben sana zorla içireceğim. «İç!» diyorum sana!
KARAGÖZ — (*İçer.*) Vay ağzına kestiğimin! Kendi sidiğimizi içtik! (*Gider.*)

(*Şarkı ile Tuzsuz gelir.*)

(*Şarkı Evc-mâye*)

[68] Bir gemim var engine saldım engine
Bezirgânlar damga vurmuş dengine
Şimdi rağbet güzel ile zengine
(*Nakarât*)
Gel dudu dillim sevdada müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur,

Bir gemim var deryâlara yaslanır
Çiy vurdukça top zülflerin ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır
Gel dudu dillim sevdâda müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur

Bir gemim var deryâlara dayanmaz
Gaflete dalmış uyur gözler uyanmaz
Çek kayıkçı bunca canlar dayanmaz
Gel dudu dillim sevdâda müşkül hallolur
Gel kömür gözlüm son görüşmemiz böyle mi olur

TUZSUZ — Vay, bilâder,[69] sen burada mısın?
BEKRİ MUSTAFA — Gel bakalım, otur, muhabbet edelim!

68 bk. c. II, *Çeşme*, s. 32-33/n. 98
69 *Bilâder*: «birader» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi.

TUZSUZ — Muhabbetin sırası değil. Evde çoluk çocuk seni bekliyor. Haydi gidelim! (*Gelir, Bekri Mustafa'yı kucaklar.*) Haydi gidelim!

(*Bekri Mustafa kalkar, Tuzsuz'un üstüne düşer. Karagöz'le Hacivat gelir. Karagöz Tuzsuz'u kaldırır, Bekri Mustafa'nın üstüne düşer. Hacivat Bekri Mustafa'yı kaldırır, yıkıla yıkıla giderler.*)

BİTİŞ

(*Hacivat'la Karagöz gelirler.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Sinsileni[70] sansar boğa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Çok şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Karagöz, elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr![71] Her ne kadar sürc-i lisân[72] ettikse af ola!

---

70 *Sinsile*: «silsile» sözcüğünün halk ağzında bozulmuş biçimi, soyzinciri.
71 *Şikeste beste ma'zûr*: kırık-dökük (sözlerimiz) mazur (görülsün).
72 *Sûrc-i lisân*: dil sürçmesi.

Not:

Önsözde de değindiğimiz üzere (bk. c. I, s. 22 - 23), karagözcüler arasındaki geleneğe göre, Ramazanın ilk gecesinde çoklukla *Mandıra* oyunu, son gecesinde de (arefe gecesinde) *Meyhane* oyunu oynatılırdı (böylece, Ramazan ayında kapanan meyhanelerin Bayramda açılacağı müjdelenmiş olurdu).

Karagöz oyunlarının son cümlelerinde, ertesi gece oynanacak oyunun adı bildirilirdi:

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım.

Ancak, *Meyhane* oyunu son oyun olduğu ve ertesi gece karagöz oynatılmayacağı için, söz konusu cümle bu oyunun sonunda yoktur.

ORMAN

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III, *Orman* (s. 211 - 236), Wiesbaden 1953



KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
KARAGÖZ'ÜN KARISI (İçeriden sesi gelir)
I. ZEYBEK (Uzun Efe)
II. ZEYBEK
III. ZEYBEK (Konuşmaz) } (Hırsızlar)
TİRYAKİ
TÜRK
ERMENİ
AK ARAP
YAHUDİ
SARHOŞ
DELİ TUZSUZ
BEKRİ VELİ
SAKALLI DELİ
HIMHIM ALİ } (Matizler)
HOVARDA ÇAKIR
KIRMIZI SURATLI BAKIR
BURUNSUZ MEHMET
ÇOPUR HASAN
CİNGÖZ MUSTAFA

NESNELER

Kahve ocağı

ORMAN

GİRİŞ

HACİVAT — (*Semâî söyliyerek perdeye gelir.*)

[1] İki dilber ata biner
Uydu gönül bile[2] gider
Birbirine nisbet eder
Sen mi güzel ben mi güzel

Biri der ki gel varalım
Varalım yolda duralım
Gelen yolcuya soralım
Sen mi güzel ben mi güzel

Birisinin kaşı kara
Birisinin gözü elâ
İkisi de cana safâ
O da güzel bu da güzel

Hay Hak!

---

1 Ölçek: 8 (4 + 4, kimi dizeler duraksız)
2 *Bile*: birlikte.

(*«Perde gazeli» ni okur.*)

3 Kurulsa meclise güller gibi handân olur perde
Yanarsa şem'-i vechi manzar-i hûbân olur perde

On iki bend ile dört gûşe resm-i Küşterî'dir bu
Derûnu aşk ile pür-şu'ledir rahşân olur perde

Zehî ibret-nümâ eğlencedir ednâ vü a'lâya
Şu âlemde hemîşe mecma-i irfân olur perde

Verâsın fehm eden hisse alır tasvîr-i pâkinden
Bu Mukbil bî-nevâya bâis-i ihsân olur perde

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — (*Yerde yatar.*) Amanın ser-i bî-mûyum,[4] kafatasım, beyintencerem,[5] çürük pencerem! Gırtlaşlaşmaktan kalayı sıyrıldı. Amanın dostlar, yetişin! Birdenbire vehleten[6] lerzân olacağım.[7] Verâ-yi bî-gümânım seng-âlûde-i temâstan inhidâm oldu.[8] Bizim Hacivat da belâsını buldu.

---

3 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*

Perde, toplantı yerine kurulunca, güller gibi güler; yüzünün mumu yanınca, güzellerin [=güzelliklerin] göründüğü yer olur perde. — On iki bağ ile (bağlı ve) dört köşe (oluşu) Küşterî töresidir [«on iki» rakamı Bektaşîlik simgesidir; «on iki imam»a işaret sayılır]; içi aşk ile alev alevdir, parıldar perde. — Aşağı ve yukarı (kattan kişiler için) ne ibret verici bir eğlencedir, şu âlemde her zaman irfanın [= Tanrısal gerçeği anlayan kişilerin] toplantı yeri olur perde. — (Onun) arkasını [= arkasındaki gerçeği] anlayan, temiz tasvirinden hisse alır, bu yoksul Mukbil'e bağış (verilme) sebebi olur perde.

4 *Ser-i bî-mû*: saçsız kafa, dazlak.

5 *Beyintencerem* [*beyin-tencerem*]: daha önce geçen *kafatasım* [*kafa-tasım*] sözüne benzetilerek, analoji yoluyla kurulmuş aynı anlamda bileşik söz.

6 *Vehleten*: birdenbire. (Aynı anlama gelen *birdenbire* ve *vehleten* sözleri mahsus yan yana kullanılıyor.)

7 *Lerzân olmak*: titremek.

8 *Verâ-yi bî-gümânım seng-âlûde-i temâstan inhidâm oldu*: (Tekerleme) Karagöz, yabancı sözcük ve kuralları yerli yersiz kullanarak lügat paralıyor. Demek istediği şey şu: Kıçım taşa çarparak çöktü.

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, benim gözümün nuru Karagöz'üm!
KARAGÖZ — Vay, ömrümün sürûru[9] Hacivat'ım!
HACİVAT — Gel, benim gönlümün eğlencesi!
KARAGÖZ — Senin yanına gelmem, çarşı işkembesi!
HACİVAT — Ah Karagöz, seni ne kadar severim bilsen!
KARAGÖZ — Ben de öyle, Hacivat.
HACİVAT — Demek ki, Karagöz, sen de beni seversin?
KARAGÖZ — «Severim» de söz mü?
HACİVAT — Bakayım, beni ne kadar seversin?
KARAGÖZ — Sen beni ne kadar seversin?
HACİVAT — Ben seni sevdiğimden, sana beyit bile yaptım.
KARAGÖZ — Oku bakalım, Hacivat, yaptığın beyti.
HACİVAT —

(*Der-hakk-ı Karagöz ez-zebân-i Hacivat*[10])

[11] Kaddi[12] uzundur Karagöz
Çekme burundur Karagöz
Şanı oyundur Karagöz
(*Nakarât*)
İşve-nümundur[13] Karagöz
Bûkalemundur[14] Karagöz

Kalpağının rengine bak
Sıkma potur mavi şayak
Meclise bastıkça ayak
İşve-nümundur Karagöz
Bûkalemundur Karagöz

---

9 *Sürûr*: sevinç.

10 *Der-hakk-i Karagöz ez-zebân-i Hacivat*: Hacivat dilinden, Karagöz hakkında.

11 Ölçek: 8 (4 + 4, kimi dizeler duraksız).

12 *Kadd*: boy.

13 *İşve-nümûn*: işve gösterici, işveli.

14 *Bûkalemum*: 1. sıcak ülkelerde yaşayan ve türlü türlü renklere girme özelliği ile tanınan, sıçan büyüklüğünde bir sürüngen; 2. (mecaz olarak) sık sık düşünce, kanı ve iş değiştiren kimse.

Vechi[15] güzel güler yüzü
Tûtî[16] misâlidir sözü
Başı kemân kara gözü
İşve-nümundur Karagöz
Bûkalemundur Karagöz

Yerse kebâb ü kirdeyi[17]
Dahi pilâvla zerdeyi
Neşelendirir perdeyi
İşve-nümundur Karagöz
Bûkalemundur Karagöz

Alsa eline bardağı
Nuş eder[18] âb-i ırmağı[19]
Hacı Evhad'ın yardağı
İşve-nümundur Karagöz
Bûkalemundur Karagöz

Nasıl, Karagöz, beğendin mi?
KARAGÖZ — Aferim, Hacivat! Sen de beni dinle!
HACİVAT — Söyle bakalım!
KARAGÖZ —
(*Cevâb ez-zebân-i Karagöz*[20])

[21]Servi misâli kaametim[22]
Gamdan emîn ü râhatım[23]
İşte budur mâhiyyetim
(*Nakarât*)
Perde-keşân-i şöhretim[24]
Karagöz'üm bir âfetim

---

15 *Vech*: yüz.
16 *Tûtî*: papağan.
17 *Kirde*: mısır unuyla yapılan bir çeşit pide.
18 *Nûş etmek*: içmek.
19 *Âb-i ırmak*: ırmağın suyu, ırmak suyu.
20 *Cevâb ez-zebân-i Karagöz*: Karagöz dilinden cevap.
21 Ölçek: 8 (4 + 4, kimi dizeler duraksız).
22 *Kaamet*: boy.
23 *Emîn û râhat*: güvenli ve rahat.
24 *Perde-keşân-i şöhret*: şöhretin perde çekicisi.

Perdeyi hoş kirizlerim[25]
Hacivat'ı marizlerim[26]
Sonra evime vızlarım[27]
Perde-keşân-i şöhretim
Karagöz'üm bir âfetim

Hacivat'a baş eğmezem[28]
Yanıma gelse koymazam[28]
Dest ü avuçta[29] durmazam[28]
Perde-keşân-i şöhretim
Karagöz'üm bir âfetim

Kalpağımız çatal matal
Hiç yetişir mi bana kaal[30]
Her kim eder ise suâl
Perde-keşân-i şöhretim
Karagöz'üm bir âfetim

Menkıbeler uçururum
Bazı vecâ'[31] geçiririm
Gizli hapis[32] kaçırırım
Perde-keşân-i şöhretim
Karagöz'üm bir âfetim

KARAGÖZ — Nasıl, Hacı Cavcav?
HACİVAT — Aferin, Karagöz, sen kapalı kutu imişsin!
KARAGÖZ — Ne zannettin, a çürük!
HACİVAT — Daha başka bu yolda şiirlerin var mıdır?
KARAGÖZ — Varlık olmasın,[33] bana meşhur şuarâdan[34]

25 *Kirizlemek*: (belki Çingenece) oynamak.
26 *Marizlemek*: (argo) dövmek.
27 *Vızlamak*: (argo) kaçıp gitmek.
28 *Eğmezem, koymazam, durmazam*: eğmem, koymam, durmam.
29 *Dest ü avuçta*: elde ve avuçta, elde avuçta.
30 *Kaal*: söz.
31 *Vecâ'*: ağrı, acı.
32 *Gizli hapis*: osuruk. (*Gizli hapis kaçırmak*: osurmak, yellenmek).
33 *Varlık olmasın*: övünmek gibi olmasın.
34 *Şuarâ*: şairler.

Katakoftici[35] Karagöz derler.

HACİVAT — Karagöz, demek ki evde boş vakit geçirmiyorsun. Divan mütalâa[36] buyuruyorsunuz, bazı edebiyata dair şeyler okuyorsunuz değil mi?

KARAGÖZ — Varlık olmasın, vaktimi boş geçirmem.

HACİVAT — Sana bir beyit okuyayım. Karşılığını senden isterim, yani nazîresini.

KARAGÖZ — Oku bakalım!

HACİVAT — [37]Çakı çakmak çakılırsa gü-gü-güneş tutulur
Senin gibi bir güzel ka-ka-kande[38] bulunur

KARAGÖZ — (*Hacivat'a vurur.*) S..tir kerata! Bunu kim söyliyecek be? (*Hacivat gider.*) — Neme lâzım! Varayım, gideyim evime, rahat rahat oturayım. (*Gider.*)

FASIL

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla! Aç kapıyı!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — (*İçeriden.*) A herif, yine eli boş mu geldin?

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Çeşmeden doldurdum da geldim.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Ben öyle münasebetsiz lâkırdıdan hoşlanmam.

KARAGÖZ — Ben de mektebe başlanmam.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Zevzekliği bırak da bir iş ucu tut.

KARAGÖZ — Tutacağım ama, bir türlü yakalayamıyorum.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bak, herif, hatırıma ne geldi.

KARAGÖZ — Ne geldi hatırına?

---

35 *Katakoftici*: uydurmacı, atmasyoncu, yalancı

36 *Mütâlâa*: okuma.

37 Ölçek: *Feilâtün feilâtün fellâtün feilün*
. . - - . . -
2. dizede ölçek bozuk; doğru biçiminin şöyle olması gerekir:
Se-se-senin gibi güzel ka-ka-kande bulunur

38 *Kande*: *kanda*: nerde.

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Bizim kapının önünden gelen geçen eksik olmaz. Orada kahvecilik etsen olmaz mı?

KARAGÖZ — Pekâlâ olur, karı, iyi hatırına geldi. Ben de yaparım.

KARAGÖZ'ÜN KARİSI — Hazır evde kahve takımı var, eskiden kalma.

KARAGÖZ — Yaptım gitti. Sen bana, bir eski fesim vardı, onu veriver! Eski urubalarım vardır, onları da ver!

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Al bakalım, giyiver!

KARAGÖZ — Nasıl, abla, yaraştı mı?

KARAGÖZ'ÜN KARISI — Güzele ne olsa yaraşmaz!

(*Perdeye kahve ocağı konur. Karagöz de perdeye gelir.*)

KARAGÖZ — Etli, peynirli[39] kahveci verelim! Şekerli, sade, kıymalı, ıspanaklı[40] kahve verelim!

(*Şarkı ile Tiryaki gelir.*)

(*Şarkı İsfahan*[41])

[42] Fesleğen ektim gül bitti
Dalında bülbüller öttü
Ötme bülbül yârim gitti
(*Nakarât*)
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

Bir sille vurdu başıma
Hotozum indi kaşıma
Yazık oldu genç yaşıma
Ben dertliyim kan ağlarım
Karalar bağlar ağlarım

---

39 *Etli* [= kıymalı], *peynirli*: börek çeşitleri.

40 *Kıymalı, ıspanaklı*: börek çeşitleri. (Karagöz, kahveye özgü olan *şekerli, sade* sıfatlarıyle böreğe özgü olan *kıymalı, ıspanaklı* sıfatlarını bir arada kullanarak tekerleme yapıyor.)

41, 42 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 85 /n. 60, 61

TİRYAKİ — [43]Bahar eyyâmı erişti yetiştik gül gibi yaze
Sıcağı ref' etmek[44] için yakışır deste[45] yelpaze
KARAGÖZ — Bizim ihtiyar pek kepaze!
TİRYAKİ — Bana baksan a, kahveci baba!
KARAGÖZ — Ne istersin, sakalı kaba?
TİRYAKİ — Oğlum, bana bir mümessek[46] kahve pişir.
KARAGÖZ — Başüstüne!
TİRYAKİ — Nasıl pişireceksin, biliyor musun?
KARAGÖZ — Nasıl istersen öyle pişiririm.
TİRYAKİ — Bir cezvenin içinde hem sade, hem şekerli kahve pişireceksin.
KARAGÖZ — Def ol şuradan! Budala mısın nesin? Ulan, bir cezvenin içinde hem şekerli hem sade kahve pişer mi?
TİRYAKİ — Pişirirsen sana bir kahve parası yerine on tane kahve parası veririm.
KARAGÖZ — Pişiremem! Sen şekerli mi istiyorsun, yoksa sade mi?
TİRYAKİ — Sade olsun.
KARAGÖZ — Peki, pişireyim.
TİRYAKİ — Pini pini parmakların ile menuşeyi al da alâküllü men tuteş getir.
KARAGÖZ — Tepelerim, ihtiyar, seni! Ben bu lâkırdıdan ne anlarım?
TİRYAKİ — Canım efendim, o güzel parmaklarınla maşayı al da bana külsüz bir ateş getir!
KARAGÖZ — Evvelki söylediğin nerede, bu nerede! Arasında koskoca dağ var.
TİRYAKİ — Aman, kahveci, pişir!
KARAGÖZ — Pişireyim!

---

43 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*
. - - - . - - - . - - - . - - -
2. dizede ölçek bozuk. Doğru biçimi şöyle olabilir:
Sıcak ref' eylemek için yakışır deste yelpaze

44 *Ref'etmek*: kaldırmak, gidermek.

45 *Dest*: el.

46 *Mümessek*: mis kokulu.

(O aralık Zeybekler ormandan gözükürler.)

TİRYAKİ — Çabuk olsan a canım!

KARAGÖZ — Pişiriyorum. (*Karagöz hırsızları görür.*) —Eyvah! Donuma kaçırdım, paçalarımdan akıyor!

TİRYAKİ — Fatma kız damdan mı bakıyor?

KARAGÖZ — Damdan mı, şamdan mı anlarsın!

I. ZEYBEK — Davranmayın!

KARAGÖZ — Kıpırdamam bile!

TİRYAKİ — Aman, bittim!

KARAGÖZ — Ben de sirkeyim.[47]

I. ZEYBEK — Ulan, tutun! (*Karagöz'le Tiryaki'yi tutarlar.*)

KARAGÖZ — Kuzum, efendim, beni ne yapacaksınız?

II. ZEYBEK — Soyacağız.

KARAGÖZ — Ben zaten soyulmuşum.

I. ZEYBEK — İhtiyarı götürün de benzetin!

(*Tiryaki'yi götürürler.*)

KARAGÖZ — Eyvahlar olsun! Beni benzetirlerse işim boktur.

II. ZEYBEK — Çabuk sökül ulan!

KARAGÖZ — Benim hiçbir tarafım dikiş tutmaz. Her tarafım söküktür. Sökülmeye hacet yok.

I. ZEYBEK — Kemerde ne varsa çıkar, yoksa şimdi kafanı keserim!

KARAGÖZ — Efendim, kemerde bir şeyler yok. İsterseniz bakın!

II. ZEYBEK — Pekâlâ, kemerinde bir şey yoksa, çekmeceden getir!

KARAGÖZ — Hangi çekmeceden?

I. ZEYBEK — Ya büyük çekmeceden getir, ya küçük çekmeceden.

KARAGÖZ — Postam[48] değil. Ne Küçükçekmece'ye[49] uğrarım, ne de Büyükçekmece'ye.[49]

---

47 *Sirke*: bit yumurtası. (Karagöz, Tiryaki'nin *bittim* sözünü *bit idim* ya da *bit'im* anlamında alıyor.)

48 *Posta*: belli zamanlarda sefer yapan, aynı zamanda postayı da taşıyan yolcu treni.

49 *Küçükçekmece, Büyükçekmece*: İstanbul'un Trakya bölgesinde iki kasaba.

II. ZEYBEK — Biz seni uğratacağız.
KARAGÖZ — Kapı dışarı mı?
I. ZEYBEK — Şimdi ihtiyarın gittiği köye göndereceğim.
KARAGÖZ — Fukarayım efendim, çoluk çocuk sahabiyim efendim, bana acıyın efendim!
I. ZEYBEK — Madem ki fukarasın, seni fukaralıktan kurtarayım!
KARAGÖZ — Eksik olma, efendim!
I. ZEYBEK — Uzat kafanı!
KARAGÖZ — Ne olacak?
II. ZEYBEK — Kafanı keseceğiz be!
KARAGÖZ — Efendim, kabak[50] çıkar, kesmeyin!
I. ZEYBEK — İster kabak[50] çıksın, ister patlıcan, o bizim bileceğimiz şey. — Kesiver şunu!
II. ZEYBEK — Başüstüne efendim! (*Karagöz'e*) — Haydi gidelim!
KARAGÖZ — Nereye gidiyoruz?
I. ZEYBEK — Şu herifi hendeğe götür!
KARAGÖZ — Pendik'e[51] gidemem, Maltepe'de[51] otururum.
II. ZEYBEK — Tepede oturacaksın. Haydi gel gidelim!
KARAGÖZ — Efendim, sizde hiç merhamet, şefkat yok mudur?
I. ZEYBEK — O Şevket dediğin kim oluyor?
KARAGÖZ — Herifler mermerden heykel.
II. ZEYBEK — Bekleye bekleye ayaklarıma kara su indi. Haydi gidiyoruz, haydi!
KARAGÖZ — Beni öldürüp elinize ne geçecek?
I. ZEYBEK — Bu kadar yalvarıyorsun, haydi seni içimize alalım! İçimize girer misin?
KARAGÖZ — Zıvanalı mısınız?[52] İçinize nasıl girerim?
II. ZEYBEK — Biz zorla sokarız. Sen girecek misin içimize?
KARAGÖZ — Girerim.

---

50 *Kabak*: 1. (karpuz, kavun hakkında) ham, (baş hakkında) dazlak; 2. bir bitki.

51 *Pendik, Maltepe*: İstanbul'un Anadolu yakasında, Marmara kıyısında iki semt.

52 *Zıvana*: birbirine geçen şeylere açılan boru biçiminde delik.

I. ZEYBEK — Senin için sırlı[53] mıdır yoksa sırsız mı?
KARAGÖZ — Sırlıyım[53] efendim, Göksu testisi gibi.
I. ZEYBEK — Seni aldık içimize. Şimdi buraya bir yolcu geldi mi, bize haber vereceksin.
KARAGÖZ — Nasıl, efendim?
I. ZEYBEK — Parola: Sana bir düdük veririm, yolcu geldiği vakit çalarsın düdüğü.
KARAGÖZ — Düdüğüm öterse[54] iyi.
I. ZEYBEK — Al bakalım şu düdüğü!
KARAGÖZ — Ver bakalım düdüğü! (*Alır.*)
I. ZEYBEK — Biz gidiyoruz. Dersini belledin mi?
KARAGÖZ — Belledim.
II. ZEYBEK — Allahaısmarladık! (*Giderler.*)
KARAGÖZ — Safâ geldiniz! — Ulan, güç belâ kurtulduk!

(*Şarkı ile Türk gelir.*)

(*Şarkı Uşşâk*)

[55] Yine gordum boyu uzun setv-i bulendum dime tek
Afatu gorduğum bir kez daşa çaldum nacağu
Kezban'umun gaşı gara ḳek beyazdu bacağu
(*Nakarât*).
Afatu gorduğum bir gez daşa çaldum nacağu

[56] Boşboğazsın a teres nuzlaya garsun boğazın
Dilerun hem dalasun guyruk örü gıccuğazın

Issudan gızdı cehendem gibü emmi köyümüz
Zıngırak dutdu sarardık solagalduk bu yazın

Vanlu ayvaz gibü dutmaz gerüsü zırzır öter
Yaz gunü kim yise baklayla fasulya piyazın

---

53 *Sır*: 1. gizli tutulup kimseye söylenmemesi gereken şey; 2. çanakçömlek gibi şeylerin sızmamaları için, içlerine sürülen sırça çeşidinden cilâ.
54 *Düdüğü ötmek*: sözü geçmek.
55, 56 bk. c. I, *Aşıklık*, s. 127 - 128/n. 176 - 179, 180 - 195

TÜRK — Ahmed'e edük[73] aldum, Mehmed'e düdük aldum; bi dazlangaç,[74] bi bazlangaç.[75]

KARAGÖZ — Onları anlıyamadım. Neyse... (*Düdüğü çalar.*)

ZEYBEKLER — (*Hepsi birden.*) Davranma! (*Türk'ü tutarlar.*)

TÜRK — Ulan, nireye gidiyoruz?

KARAGÖZ — Ayağın yere basmadan memlekete. (*Götürürler.*) — Ayı dayı şifayı buldu.

(*Şarkı ile Ermeni gelir.*)

(*Şarkı Râst*[76])

[77] Yine bir gül-nihâl aldı bu gönlümü
Sîm-ten, gonce-fem, bî-bedel ol güzel
Âteş-i ruhleri yaktı bu gönlümü
(*Nakarât*)
Pür-edâ pür-cefâ pek küçük pek güzel

Görmedim kimsede böyle bir dil-rübâ
Böyle kaş böyle göz böyle el böyle bel
Âşıkın bağrını üzmeğe göz süzer
El-aman el-aman her zaman ol güzel

ERMENİ — Ne güzel manzara! Âşıkım[78] galebe etti; şu manzaraya karşı bir beyit söyliyeyim!

KARAGÖZ — Sen manzarayı sonra görürsün, dehşetli manzara!

ERMENİ —

[79] Beni bir İnci Dudu âşıkan etti ne derim
Gece gündüz gılırım[80] elde tutar da gezerim

---

73 *Edük, Edik*: köylü çizmesi, köylü pabucu, mest.

74 *Dazlangaç*: ?

75 *Bazlangaç*: ?

76, 77 bk. c. I, *Canbazlar*, s. 341/n. 38, 39

78 *Âşıkım*: «aşkım» demek istiyor.

79 Ölçek: *Feilâtün feilâtün feilâtün feilün*
. . - - - - . . - - . . - -
9. ve 10. dizelerde ölçek bozuk.

80 *Gılır*: erkeklik organı, phallus.

Şirin'in cânına rahmet koyayım[81] Fehrad[82] için
Sinesin çâkeçak[83] etti ona ben de he derim

Aşkını başıma koysam yüreğim çorçor[84] öter
Şıp deyi aygır eşekler gibi fehrâd[85] ederim

Beni bir hırsa komuş ki bana maytab[86] ediyor
Dibimi yırtmış edersem ele geçmez ne derim

Marşupayla[87] içerim cermak[88] çuru[89] şarvoş[90] olmam
Muhabbet derd ü belâdır buna yanmış ederim

Yüz eşek zırlasa fehrâdıma[85] karşı duramaz
Gecenin kuşu gibi çorlıyarak[91] âh ederim.

KARAGÖZ — Sen şimdi ah da edeceksin vah da ama, çaresi yok.

ERMENİ — Aşkamlarımız[92] hary olsun!

KARAGÖZ — Senin de diken gibi olsun![93]

ERMENİ — Siz kahveci misiniz?

KARAGÖZ — Evet, kahveciyim.

ERMENİ — Bana baksan a dostum, güzel bir kahve pişir, içeyim!

KARAGÖZ — Şekerli mi, sade mi?

ERMENİ — Kahve olsun da nasıl olursa olsun!

KARAGÖZ — Sizin şiire merakınız var.

---

81 *Koyayım*: okuyayım.

82 *Fehrad*: Ferhad.

83 *Çâkeçak*: «çâk çâk» sözünün bozulmuş biçimi, perça parça.

84 *Çorçor*: yüksek sesle söylemek; ötmek, şakımak (?).

85 *Fehrâd*: feryat.

86 *Maytab*: («mehtab» sözünden bozma) alay.

87 *Maşrupa*: maşrapa.

88 *Cermak*: (Ermenice) beyaz.

89 *Çur*: (Ermenice) su. (*Cermak çur*: beyaz su, rakı).

90 *Şarvoş*: sarhoş.

91 *Çorlamak*: yüksek sesle söylemek; ötmek, şakımak (?). (bk. n. 84)

92 *Aşkamlarınız hary olsun*: akşamlarınız hayr olsun.

93 Karagöz, Ermeni ağzıyle söylenen *hary* [= hayır] *olsun* sözünü *har* [= diken] *olsun* diye anlamış, ona göre karşılık vermiştir.

ERMENİ — Ne söylersin, ahbar![94] Bayılırım taryihe;[95] şiriye![96]

KARAGÖZ — Sen de benim götümü ye! «Şiri ye» diyor, şiir yenir mi?

ERMENİ — Benim bir ahbabım vardı, Artin Ağa. Çocuğuna bir taryih[95] yaptılar, çok parlaktır, ahbar,[94] kıyak şeydir.

KARAGÖZ — Ne yolda tarih?

ERMENİ —

[97] Hayların eşbehi[98] kumpanya müdîri Artin
Urpat şapat[99] Mega Asvas[100] mek[101] oğulcuk derdi

Gab gafilden[102] dak deyince bu çocuk dünyaya
Şıp deyi Artin Ağa işte muryada[103] erdi

Çıktı taryih[95] dibinden zo[104] ne dersin ahbarım[94]
«Butsu[105] Meryem Dudu Artin'ine bızdık[106] verdi»

Tam taryihdir; dorgusu,[107] olmaz şey.

---

94 *Ahbar*: (Ermenice) kardeş, birader..

95 *Taryih*: tarih.

96 *Şiriye*: şiire.

97 Ölçek: *Fâilâtün feilâtün feilâtün fa'lün*
. - - - . - - - . - - - -

2.-5. dizelerde ölçek bozuk. Bunlardan birkaçının aslının şöyle olabileceği düşünülebilir:

Gab gafilden dak edince bu çocuk dünyâya
Şıp deyi Artin Ağa işte murâda erdi
Çıktı taryih dibinden zo ne dersin ahbar

98 *Hayların eşbehi*: Ermeni'lerin kibarî.

99 *Urpat, şapat*: (Ermenice) cuma, cumartesi.

100 *Mega Asvas*: (Ermenice) Tanrım.

101 *Mek*: bir.

102 *Gab gafilden*: hiç beklenmeden, beklenmeksizin.

103 *Muryada*: murada.

104 *Zo*: (Ermenice) ulan.

105 *Butsu*: (Ermenice) dişilik organı.

106 *Bızdık*: (Ermenice) küçük çocuk.

107 *Dorgusu*: doğrusu.

KARAGÖZ — On dakika sonra da tarihte görülmemiş bir şey göreceksin. — Nereden gelip nereye gidiyorsun?
ERMENİ — İstanbul'dan geloorum, Sıvaz'a gideceğim.
KARAGÖZ — İstanbul'da ne iş yapardın?
ERMENİ — Cenabınız neden sordunuz?
KARAGÖZ — Sormak ayıp mı?
ERMENİ — Bendeniz sarrafım.
KARAGÖZ — Çok para kazandınız mı?
ERMENİ — Allah bin bir bereket versin! Bin liradan ziyade kazandım.

(*Hırsızlar dinlerler.*)

KARAGÖZ — Kulağınız çınlasın! — Kuyumculuğunuz da var mıdır?
ERMENİ — Bir taryihde o sanatı da yaptım. Kıyak şeyler yapardım.
KARAGÖZ — Benim de kuyuculuğum vardır.

(*Düdüğü çalar, Ermeni'yi tutarlar.*)

ERMENİ — Zo,[104] bunlar kim?
KARAGÖZ — Efendim, bunlar gece kuşu.
ERMENİ — Zeyrek yokuşu[108] mu?
KARAGÖZ — Bak, yokuş mu, iniş mi anlarsın.
I. ZEYBEK — Haydi alın götürün!
ERMENİ — Zo[104] efendim, nereye gidooruz?
KARAGÖZ — Ahrete.
ERMENİ — Sen de kıyak köpoğluyımışsın!
KARAGÖZ — Ağzını topla!
I. ZEYBEK — Söyletmeyin!

(*Hepsi gider.*)

(*Şarkı ile Ak Arap gelir.*)

(*Şarkı Nihâvend*)

[109] Befta hindî befta hindî şâş harîr yâ benât
Veftehû lî yâ sabâyâ li-ecli abât

---

108. *Zeyrek yokuşu*: İstanbul'da, Haliç yöresinde, Cibali caddesi yakınında, yokuşuyla ünlü cadde.
109 bk. c. I, *Abdal Bekçi*, s. 86/n. 64

Küllemâ nâmet uyûni bitihsib-ül-âşık yenâm
Ve-l-âşık mugrem sabâyâ lem ale-l-âşık melâm
Fetahat lî vekaalat li hûş yâ nûr aynî nâm
Fereşet lî min katîfa ve-l-mihadda rîş naâm
Talla'atnî kasr âlî vekadatli-ş-şem'dân

AK ARAP — Merhaba, gahwaji baba!
KARAGÖZ — Merhaba, hacı baba!
AK ARAP — Siz bir gahwa bişirir?
KARAGÖZ — Evet, kahve pişirir; bazan arkadaşlarım adam şişirir.
AK ARAP — Kım şişirdi, ganim?[110]
KARAGÖZ — Aşçıbaşı pişirdi.
AK ARAP — Demek burda şok adam war?
KARAGÖZ — Şimdiki halde kimse yok ama, icabına göre...
AK ARAP — Demak, bazan kımsa yok, bazan şok galabalık?
KARAGÖZ — Evet, alabalık.
AK ARAP — Siz burda şok oturdu mi?
KARAGÖZ — Evet, osurdum.
AK ARAP — Agayib![111] O nasil lâgirdi mi bu?
KARAGÖZ — Nereden gelip nereye gidiyorsun, hacı baba?
AK ARAP — Ben şok yer dolaşdi, gezdi.
KARAGÖZ — Ticaretle mi gezdin?
AK ARAP — Bazan tigaret, bazan ziyaret.
KARAGÖZ — Çok para kazandın mı?
AK ARAP — Şok bara gazandi.
KARAGÖZ — Kaç yüz lira kazandın?
AK ARAP — Ne yuz lira? Bin lira, iki bin lira.
KARAGÖZ — Kulağınız çınlasın! (*Hırsızlar dinler.*) — Şimdi nereye gideceksin?
AK ARAP — Şimdi ben İstanbul'da gidejek.
KARAGÖZ — Bırakırlarsa.
AK ARAP — Nişin birakmiyajak?
KARAGÖZ — (*Düdüğü çalınca hırsızlar gelip Ak Arap'ı tutarlar.*) Hacı baba demirlendi.

110 *Ganim*: «canım» sözünün bozulmuş biçimi.
111 *Agayib*: «acayip» sözünün bozulmuş biçimi.

I. ZEYBEK — Davranma!
AK ARAP — Agayib! Nişin boyle oldi?
KARAGÖZ — Havasından.
I. ZEYBEK — Alın götürün, söyletmeyin!
AK ARAP — Ganim, ben nerde gidejek?
KARAGÖZ — İlk posta ile ahrete. — Baksan a efendi! Bize hiçbir şey yok mu?
I. ZEYBEK — Sonra görüşürüz. (*Gider.*)
KARAGÖZ — Biz bedavadan vurup enseye pala çalıyoruz. Bize bir şey yok.

(*Şarkı ile Yahudi gelir.*)

Ande vamoz el de aki
Yo kero por aki
Kaminamoz el Balata
Cümbüş kon salata
Ande ande el Balata

YAHUDİ — Maşalâ, maşalâ! Daha kiş yelmeden ayi çikti karşima.
KARAGÖZ — Şimdi sen ayıyı da görürsün maymunu da!
YAHUDİ — Sen maymunculuk da mi yaparsin?
KARAGÖZ — Beş dakika sonra taş..larımı kaparsın! Nereden gelip nereye gidiyorsun bezirgân?
YAHUDİ — Ben çok yerler dolaştim, çok yerler yezdim.
KARAGÖZ — Ne tarafları gezdin bakalım?
YAHUDİ — İstanbul bir, Burs iki,[112] Tokat bir, Sıvas iki,[113] Edirne bir, ya Kalas iki,[114] Ayağında çorap yok, neye mesin siki?[115]
KARAGÖZ — Tepelerim, Yahudi, seni! Cinas söyleme, köpoğlu!
YAHUDİ — Kimi tepelersin?
KARAGÖZ — Seni tepelerim.

---

112 *Burs iki*: 1. Bursa iki; 2. (cinas) bur s..i.
113 *Sıvas iki*: (cinas) sıva s..i.
114 *Ya Kalas iki*: (cinas) yakala s..i.
115 *Neye mesin siki*: 1. neye mestin sıkı; 2. (cinas) ne yemezsin s..i.

YAHUDİ — Bu suratlan mi?

KARAGÖZ — Hayır. Maraza için evde ayrı bir suratım var, onu takar gelirim.

YAHUDİ — Vay Mamzar oğlu mamzari[116] be! — Bana bir kahve pişir!

KARAGÖZ — Şekerli mi, sade mi?

YAHUDİ — E, nasıl olursa olsun!

KARAGÖZ — Nasıl istiyorsun?

YAHUDİ — Yarisi sade, yarisi peynirli.

KARAGÖZ — Bir sopa atacağım sana! Ulan, bu börek mi, yoksa poğaça mı? «Yarısı sade, yarısı peynirli» diyor.

YAHUDİ — Sade pişir, tepeşir Beşir![117]

KARAGÖZ — Haydi, «pişir» iyi, o «tepeşir Beşir» ne olacak?

YAHUDİ — Kahveci, çabuk pişir!

KARAGÖZ — Pişiriyorum.

YAHUDİ — Ne kadar yuzel bir aşka yeldim, sana bir şarki soyleyim, dinle!

KARAGÖZ — Sen şarkıyı, maniyi beş dakka sonra söyleyeceksin.

YAHUDİ — (*Makamla.*)

Altun tasta yul kuruttum — Ah ninem (*Mükerrer*)
Yar osurdu ben yuttum — Ah ninem (*Mükerrer*)

KARAGÖZ — Bezirgân, güfteyi anlamadım.

YAHUDİ — (*Makamsız.*)

[118] Altun tasta yul kuruttum
Yari sinemde uyuttum

---

116 *Mamzar*: bir meddah hikâyesinde de geçen bu sözcük iki ayrı biçimde okunmuş ve iki ayrı anlamda yorumlanmıştır: 1. *Mimzar*: orospu çocuğu; 2. *Mamzer*: pezevenk. (bk. Ritter, *Karagös*, c. III, s. 234/n. 4)

117 *Sade pişir, tepeşir Beşir*: tekerleme. (*Tepeşir*: 1. tebeşir [?]; 2. belki de *tepeşmek* [?] fiilinin geniş zamanı).

118 Bu şarkının ilk bendinin bütünü şöyledir:

Altın tasta gül kuruttum
Yâri sinemde uyuttum
O söyledi ben unuttum
(Nakarât)
Gönül ülfetini buldum
Saçı Leylâya uruldum
(*Mecmua-i Arifi*, s. 255)

KARAGÖZ — Demin söylediğin güfte karışık ism-i fâil.[119]
YAHUDİ — Kahve pişti mi?

(*Hırsızlar Yahudi'yi tutarlar.*)

I. ZEYBEK — Davranma ulan!
YAHUDİ — Kipirdamam bile, Memed Ağa! — Karauyuz,[120] bunlar kim?
KARAGÖZ — Kırmızı frengi. Doğrusunu istersen, kahvenin böcekleri.
I. ZEYBEK — Haydi götürün!
YAHUDİ — Nereye yidiyoruz?
KARAGÖZ — Son posta ile ahrete.

(*Giderler.*)

— Ey Karagöz! Bu kadar adamın kanına girdin. Vicdanın razı değil. Ben de şerîk-i cinâyet[121] sayılırım. Yaptım ama, can korkusundan. Ben şimdi gider, bunları ele veririm. (*Gider.*)

(*İçeriden.*) — Bana baksan a, Tuzsuz Ağa!
SARHOŞ — (*İçeriden.*) Ne istiyorsun, Karagöz?
KARAGÖZ — Arkadaşlarına haber ver, bir yere götüreceğim sizi.
SARHOŞ — Hayrola, bir şey mi var?
KARAGÖZ — Arîz ü amîk[122] konuşmağa vaktim yok. Parola: Ben düdüğü çalar çalmaz siz gelir, o yanımdaki adamları tutarsınız. Sonra esâsı size anlatırım.
SARHOŞ — Olur, Karagöz. — Bana baksanız a, Deli Tuzsuz, Bekri Veli, Sakallı Deli, Hımhım Ali, Hovarda Çakır, Kırmızı-suratlı Bakır, Burunsuz Mehmet, Çopur Hasan, Cingöz Mustafa! Hepiniz geliniz!
HEPSİ — Geliyoruz, arkadaşlar!

---

119 *Karışık ism-i fâil*: karışık iş, ne idüğü belirsiz iş.
120 *Karauyuz*: 1. Karagöz; 2. kara uyuz.
121 *Şerik-i cinâyet*: cinayet ortağı, suç ortağı.
122 *Arîz ü amik*: enine boyuna, uzun uzadıya.

KARAGÖZ — Anladınız ya parolayı! Ben düdük çalar çalmaz gelin, yoksa iş fenaya varır.
DELİ TUZSUZ — Anladık canım! Sonra dişe dokunacak bir şey var mı?
KARAGÖZ Hem — dişe dokunacak var, hem kuşa!

(*Perdeye gelir.*) — Ey keratalar! Beni kendinize bend edip[123] benim vasıtamla epeyce iş gördünüz, canlar yaktınız. Şimdi siz de bulursunuz. — Bana baksan a, Uzun Efe!

ZEYBEKLER — (*Hepsi gelir.*) Ne istiyorsun, Karagöz?
KARAGÖZ — Bir şey istediğim yok. Yalnız şunu soracağım: O adamları öldürdünüz mü, yoksa hayatta mı?
I. ZEYBEK — Senin vazifen değil, o bizim bileceğimiz şey.
KARAGÖZ — Benim de bileceğim şey bu! (*Düdüğü çalar, Matizlerin hepsi gelir, kuşatırlar.*)

I. ZEYBEK — Yaa, Karagöz, ettin mi bize edeceğini?
KARAGÖZ — Siz edeceğinizi ettiniz, benim de size edeceğim bu.
DELİ TUZSUZ — Teslim olun! Sonra iş fenaya varır!
I. ZEYBEK — Olduk, hem de cezamızı bulduk!
SARHOŞ — Veriniz silâhlarınızı!
I. ZEYBEK — Alınız.
(*Silâhları alırlar, hepsini götürürler.*)

(*Karagöz de gider, kendi elbiselerini giyer, Hacivat ile perdeye gelirler.*)

BİTİŞ

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!
KARAGÖZ — Ölmüş kargalar gözünü oya! (*Vurur.*)

123 *Bend etmek*: bağlamak.

HACİVAT — Şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Elin ayağın kırılsın!

KARAGÖZ — Kenetletir gene vururum! (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hamân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Şikeste beste ma'zûr![124] Her ne kadar sürc-i lisân[125] ettikse af ola!

Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana ne oyunlar oynarım! (*Gider.*)

---

124 *Şikeste beste ma'zûr*: kırık-dökük (sözlerimiz) mazur (görülsün).

125 *Sürc-i lisân*: dil sürçmesi.

ORTAKLAR

Kaynak:

Hellmut Ritter, *Karagös, Türkische Schattenspiele*, c. III *Ortaklar* (s. 89 - 111), Wiesbaden 1953

KİŞİLER

HACİVAT
KARAGÖZ
I. ZENNE (Karagöz'ün birinci karısı)
II. ZENNE (Karagöz'ün ikinci karısı)
KOCAKARI (III. Zenne)
İMAM
MAHALLELİ
SARHOŞ

ORTAKLAR

GİRİŞ

HACİVAT — (*Beste'yi söyliyerek perdeye gelir.*)

(*Beste İsfahân*[1])

2 Gel ey nesîm-i sabâ hatt-i yârdan ne haber
Gelir mi kaafile-i müşk-bârdan ne haber

Şemîm-i zülfüne âmâdedir meşâm-i ümîd
Ne gûne cünbişi var rûzgârdan ne haber

Aman serv-i nâzım işve-bâzım dil-nüvâzım
Cânım a cânım hatt-i yârdan ne haber

Hay Hak!

---

1 *Haşim mecmuası*, 1. bas., s. 168, 2. bas., s. 154; *Hânende*, s. 308; *Gülzâr-i musiki*, s. 209
Beste: Itrî (1630 - 1712)

2 Ölçek: *Mefâilün feilâtün mefâilün feilün*
. - . - . . - - . - . - . . . -
Ey tan yeli, gel! Sevgilinin ayvatüyünden ne haber? Mis yağdıran kafile [yani: mis kokulu ayvatüylerin] geliyor mu? ne haber? — Burun, (onun) saçının kokusuna umutla hazırlanıyor, (o kokuyu getirecek olan) rüzgârdan ne haber? kımıldıyor mu? [= hareket ediyor mu?]. — Aman nazlı serviyim, naz edicim, gönül okşayıcım! Canım, a canım, sevgilinin ayvatüyünden ne haber?

(*«Perde gazeli»ni okur.*)

3 Hikmet-âmîz-i makaal-i ârifandır perdemiz
Nükte-senc-i ayn-i mir'ât-i cihandır perdemiz

Her kemalden bir varak remzin ifâde etmede
Anlar erbâb-i hüner-ver zer-nişandır perdemiz

Sûreti zevk ü safâ sîrette genc-i ma'rifet
Şem'a-i irfân ile baksan ayandır perdemiz

Zât-i çeşm-i şevkete Rabbim keder göstermesin
Ol velî-ni'metime neş'e-keşandır perdemiz

Rûz ü şeb vird-i zebânımdır duâ-yi devleti
Râşidâ[4] vicdânımı arz-i beyandır perdemiz

(*Karagöz gelir, kavga ederler, Hacivat gider.*)

KARAGÖZ — Efendim, bu herifin elinden mahrûk-i pürnâr oluyorum![5] Çünkü köşe penceresini küşâd-i bâd pat ederek[6] orada lenger-andâz olup[7] her subh ü şâm[8] ve belki her akşam hiddet-i mağlûbânem galeyân-i iştidâda[9]

---

3 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*

Perdemiz, bilgili kişilerin hikmetli sözleridir; perdemiz, dünya aynasının nükte ölçüsüdür. — (Perdemiz) her olgunluktan bir yaprak remiz anlatır, hünerli kişi (onu) anlar, (çünkü) perdemiz altın işlemelidir [yani: işaret ettiği şeyler altın gibidir]. — Dış görünüşü zevk ve safâdır, iç görünüşü (ise) bilgi hazinesidir, bilgi mumu ile bakarsan perdemizin (niteliği) meydandadır. — Tanrım padişahın gözüne keder göstermesin, perdemiz o veli-nimetime neşe vericidir. — Gece gündüz (onun) mutluluğuna dua etmek dilimin persengidir; ey Raşit, perdemiz vicdanımı anlatır.

4 *Raşit*: bk. c. I, *Ağalık*, s. 98/n. 4

5 *Mahrûk-i pür-nâr oluyorum*: ateşlere yanıyorum.

6 *Küşâd-i bâd pat ederek*: «rüzgâr pat diye açarak» demek istiyor. (*Küşâd-i bâd*: rüzgârın açması). (Farsça *bâd* [= rüzgâr] sözcüğüyle Türkçe *pat* sözcüğü arasında, ses yakınlığı dolayısıyle, söz oyunu yapılıyor).

7 *Lenger-endâz olmak*: demir atmak.

8 *Subh ü şâm*: sabah ve akşam.

9 *Hiddet-i mağlûbânem galeyân-i iştidâda başlamakta*: «yenilmemden dolayı öfkem şiddetle coşmağa başlamakta» demek istiyor.

başlamakta olmak hasebiyle bu bâbda firârı karâra tebdîl etmekten[10] başka çârem kalmamıştır. Çünkü bu herîfin elinden vücûd-i nâ-tüvânun[11] istemediği sûrette külliyyen mecrûh olup[12] yüreğim cevelân-i lerzân ediyor[13] ve bununla berâber sadîka-i mücâdele eshâbındanım.[14] Maamâfîh o keratayı rûz ü şeb[15] darb ettiğimden[16] dolayı ahâlî-i mahalle[17] tarafından ıttırâd-i baîde olunmuştur[18] ve bu bâbda da mazlûmâne mestûr olacağım bedîhîdir.[19]

MUHÂVERE

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay Karagöz'üm, sen misin?
KARAGÖZ — Sabah akşam benden dayak yer misin?
HACİVAT — Dayak yemem, bir tabak helva olursa yerim.
KARAGÖZ — Onu bulsam ben de yerim.
HACİVAT — Geçen gün bendeniz fakîr-hânede[20] otururken canım sıkıldı, evder çıktım.
KARAGÖZ — Başka yere mi taşındınız?
HACİVAT — Evde canım sıkıldı, gezmeye gittim.
KARAGÖZ — Hiç evde oturmazsın, Hacivat!

---

10 *Firârı karâra tebdîl etmekten*: «kaçmağa karar vermekten» demek istiyor.

11 *Vücûd-i nâ-tüvân*: güçsüz vücut.

12 *Sûrette külliyyen mecrûh olup*: dış görünüşte büsbütün yaralanıp.

13 *Yüreğim cevelân-i lerzân ediyor*: «yüreğim titriyor» demek istiyor.

14 *Sadîka-i mücâdele eshâbındanım*: mücadele dostu kişiyim, mücadeleyi severim.

15 *Rûz ü şeb*: gündüz ve gece, gece gündüz.

16 *Darb etmek*: vurmak, dövmek.

17 *Ahâlî-i mahalle*: mahalle halkı.

18 *Ittırâd-i baîde olunmuştur*: «uzak bir yere sürülmüştür, kovulmuştur» demek istiyor.

19 *Bu bâbda da mazlumâne mestûr olacağım bedîhîdir*: bu konuda da zulüm görmüşçesine örtüneceğim bellidir.

20 *Fakîr-hâne*: yoksul evi. (Eskiden, bir kimsenin kendi evi için kullandığı nezaket sözü.)

HACİVAT — O gün de hava mutedil[21] idi.
KARAGÖZ — Senin soyunu sopunu bilirim, hepsi gidi[22] idi.
HACİVAT — Doğru bendeniz Kalpakçılarbaşı'na![23]
KARAGÖZ — Benim de o günü işim vardı, gittim.
HACİVAT — Nereye?
KARAGÖZ — Atlamataşı'na.[24]
HACİVAT — Bir de baktım ki, Karagöz, o duhter-i pâkîze-ahterler[25] orada.
KARAGÖZ — Vay! Onlar o günü orada mıydılar?
HACİVAT — Kimler, Karagöz?
KARAGÖZ — Fındıklı'daki[26] aktarlar.
HACİVAT — Aktarlar değil, a canım! Hanımefendiler.
KARAGÖZ — Vay! Hanımlar şimdi efendi mi oldu?
HACİVAT — Değil, a canım! Büyük familyadan olursa, «Hanımefendi» derler.
KARAGÖZ — «Meyhânede yat evde ne derlerse desinler» fehvâsınca,[27] neme lâzım benim, ne derlerse desinler, ister hanım, ister efendi. — Ey, sonra?
HACİVAT — Bir aşağı iki yukarı, servi gibi hırâm ederler.[28]
KARAGÖZ — Semerci Vasil ile mi giderler?
HACİVAT — Canım, piyasa ediyorlar.
KARAGÖZ — Piyaz mı satıyorlar?
HACİVAT — Canım, geziyorlar! Bunlar gezerken bir de öteden beri bir araba sesi; bir de ne bakarsın,[29] Karagöz?
KARAGÖZ — Bakar[29] sensin, köpoğlu!
HACİVAT — Arabanın içinde iki tane duhter-i hünerver.[30]

21 *Mutedil*: ılımlı.
22 *Gidi*: pezevenk.
23 *Kalpakçılarbaşı*: İstanbul'da, Kapalıçarşı içindeki sokaklardan biri. Eskiden, kadınlarla erkekler, alış veriş bahanesiyle, orada ayak-üstü buluşup görüşebilirlerdi. Bu konu için bk. Ahmet Rasim, *Fuhş-i Atik*, İstanbul 1340, c. I, s. 128-135; *Şehir Mektupları*, İstanbul 1329, c. III, s. 47-49
24 *Atlamataşı*: İstanbul'da, Unkapanı'nda bir yer ve cadde.
25 *Duhter-i pâkîze-ahter*: yıldızı temiz [= talihi, lekesiz] kız.
26 *Fındıklı*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli kıyısında bir semt. (Güzel Sanatlar Akademisi oradadır.)
27 *Fehvâ*: anlam, kavram.
28 *Hırâm etmek*: salınarak yürümek.
29 *Bakar*: 1. «bakmak» fiilinin geniş zamanı; 2. öküz.
30 *Duhter-i hüner-ver*: hünerli [= usta, marifetli] kız.

KARAGÖZ — Vay, onlar arabada mı idi?

HACİVAT — Kimler, Karagöz?

KARAGÖZ — Turşucunun beslemesi Hünerver.

HACİVAT — Turşucunun beslemesi değil. Arabanın içinde iki tane hanım. Mezbûrelerin hüsn ü dilberlikleri[31] zannedersin ki tulû' eden âfitâb misâli etrâfa şu'le vermekte.[32] Birisi değirmi yüzlü, kar gibi beyaz; öbürü gayetle cilveli, esmerce biraz; birisinin saçı sünbül, kaşı keman; diğerinin dili bülbül, gözü yaman; biri söyledikçe insan bayılır, öbürü söylerse hemen ayılır; birisine beste söyletip dinlemeli, öbürüne «— Haydi canım!» deyip bâde[33] verdirmeli.

KARAGÖZ — Vay köpoğlu köpek! Bu ne kadar medih? Meddah olsa bu kadar medhedemez! — Ey, sonra, Hacivat?

HACİVAT — Bendeniz bunları görür görmez aklım başımdan gitti, deli dîvâne oldum.

KARAGÖZ — Eğer tarifin gibi ise, Hacivat, ben de görsem Çingâne olurdum.

HACİVAT — Eski zen-dostluğum[34] hatırıma geldi. Bu dilnüvâzlar[35] bana nîm nigâhla[36] âşinâlık ettiler; bendeniz de arabanın arkasına düştüm.

KARAGÖZ — Bir yerin kırılmadı mı? Ben de geçen akşam sarhoşlukla ana-lâğıma düştüm. Sonra nasılsa güç hal ile kurtuldum.

HACİVAT — Biz işi pişirmeğe başladık. Bir de ne bakarsın! Öteden beri bir rû-yi siyâh[37] ile kühen-sâl[38] iki kadın geliyor.

KARAGÖZ — Vay! Onlar da mı çarşıdaydı?

---

31 *Mezbûrelerin hüsn ü dilberlikleri*: adı geçenlerin güzellikleri.

32 *Tulû' eden âfitâb misâli etrâfa şu'le vermekte*: doğan güneş gibi etrafı aydınlatmakta.

33 *Bâde*: şarap.

34 *Zen-dost*: kadın-seven, zampara, çapkın.

35 *Dil-nüvâz*: gönül okşayan, hoşa giden.

36 *Nîm nigâh*: yarım bakış, gözucuyla bakış.

37 *Rû-yi siyâh*: kara yüz, kara yüzlü, Arap, Zenci

38 *Kühen-sâl*: yaşlı.

HACİVAT — Kimler, Karagöz?

KARAGÖZ — Revanici Haydar'la Kör Visâl.

HACİVAT — Bizim Arap halaylıkla kocakarı, yani kayınvalide! Baktım ki durmak olmayacak, çarşı ortasında rezalete kaftan giydireceğiz. Biraz zamparalık edelim dedik ,«Felek, Hamza'ya yâr olmadı». Biz firâra karar verdik püşt-i pâ-zen.[39]

KARAGÖZ — Demek ki yeni çıkmış, evveli yoktu.

HACİVAT — Ne yoktu?

KARAGÖZ — Kuşlu pazen.

HACİVAT — Kuşlu pazen değil, püşt-i pâ-zen, yani tabanı kaldırıp kaçtım. Eğer kaçmasam olmaz, sonra evde rahatım selb[40] olur.

KARAGÖZ — Salepçiyi bulur mu?

HACİVAT — Rahatım kaçar. Bendeniz arabanın arkasını takip ettim.

KARAGÖZ — Taktuka ile süprüntü mü döktün?

HACİVAT — Arabanın peşini bırakmadım; dilber gitti ben gittim. (*Hacivat ile Karagöz sallanırlar.*) Ben gittim dilber gitti, dilber gitti ben gittim. (*Hacivat çabuk söyler.*) Ben gittim dilber gitti, dilber gitti ben gittim, ben gittim dilber gitti.

KARAGÖZ — Ulan kerata! Tramvay mı koşturuyorsun, yoksa şimendüfer mi? Nefes al be!

HACİVAT — Karagöz'üm, bunlar araba ile Mahmutpaşa[41] başından doğru etrâf ü eknâfı temâşâ ederek[42] Cisr-i Cedîd'e[43] indiler.

KARAGÖZ — Terlikçi Refik ile kunturat mı ettiler.

HACİVAT — Hayır! Köprü başında arabadan indiler, arabacının parasını verip Köprü'den geçtiler.

KARAGÖZ — Hacivat, arkalarından git!

---

39 *Püşt-i pâ*: tabanı kaldırıp kaçma.

40 *Selb*: gitme, kaçma, ortadan kalkma, yok olma.

41 *Mahmutpaşa*: Kapalıçarşı'nın bir kapısından Eminönü doğrultusunda inen yokuş. İki yanında, boydan boya, halk için ucuz eşya satan dükkânlar vardır.

42 *Etrâf ü eknâfı temâşâ ederek*: dört-bir yanı seyrederek.

43 *Cisr-i Cedid*: yeni köprü, Galata Köprüsü.

HACİVAT — Bunlar doğru Köprü'nün Boğaziçi tarafına işleyen vapurların yanaştığı mahalle geldiler. Orada bulunan vapur memurlarından birine Rumeli cihetine işleyen vapurun kaçta hareket edeceğini sual ettiler.

KARAGÖZ — Hacivat, sakın arkalarını bırakma haa! Yumurta kapıya geldi.

HACİVAT — Bunlardan biri benim yanıma geldi. Yalıları Boğaziçi'nde Rumelihisarı'nda olduğunu ve kendileriyle birlikte gitmekliğim için recâ ettiler.

KARAGÖZ — Vecâ[44] mı ettiler?

HACİVAT — «— Birlikte gidelim!» dediler.

KARAGÖZ — Bin vapura, Hacivat, hiç durma, gitmene bak!

HACİVAT — Halbuki o gün de deniz gayet sert. Öyle lodos esiyor ki, vapura binmek güç. Dalgalar adam boyu gibi yükseliyor.

KARAGÖZ — Bin vapura! Vapur batarsa, yüzmek de bilmezsin, boğulursun kerata, ben de senden kurtulurum!

HACİVAT — Her ne kadar ibrâm[45] ettilerse de bendeniz cesaret edip vapura binemedim. 'Sâir[46] vakit gelirim' diye söz verdim, adreslerini de aldım.

KARAGÖZ — Vay tabansız kerata vay! Kadınlar senden cesaretli.

HACİVAT — Bunlar benimle vedalaşarak bilet mahallinden biletlerini alıp Rumeli vapuruna râkib oldular;[47] saat onu çeyrek geçerek vapur Köprü'den hareket etti.

KARAGÖZ — Ulan, ne halt etmeğe[48] vapura binmedin?

HACİVAT — Bunlar vapurdan bana işaretle birbirimizi selâmlıyarak vapur Boğaziçi cihetine müteveccih olunca-ya[49] kadar yanıp yakıla tahrîk-i çarh-i azîmet eyledi.[50]

KARAGÖZ — Senin ne adam olduğunu anladılar mı? «Kor

---

44 *Vecâ*: ağrı, sızı, acı.

45 *İbrâm*: üstüne düşme, zorlama.

46 *Sâir*: başka.

47 *Râkib olmak*: binmek.

48 Ritter'in okuyuşu: *ne halt etme ki*: (*Karagös*, c. III, s. 98)

49 *Müteveccih olmak*: yönelmek.

50 *Tahrîk-i çarh-i azimet eyledi*: yola koyuldu; (sözlük anlamı: Gidiş çarkını harekete getirdi).

kak herîfin birisi» demişlerdir.

HACİVAT — Kuzum, Karagöz, sen hiç lâkırdı anlamaz mısın?

KARAGÖZ — Neye anlamam? Pekâlâ anlarım!

HACİVAT — Vapur kalktı. Gözden nihân[51] oluncaya kadar bendeniz arkalarından hayran ü ser-gerdân[52] iskelede kalakaldım.

KARAGÖZ — Vay tabansız köpoğlu vay!

HACİVAT — Ah Karagöz'üm! O akşam bendeniz fakîr-hâneye[53] geldim, geldim ama, ne yolda geldiğimi ben bilirim.

KARAGÖZ — Elbette sen bileceksin, ben bilecek değilim ya! Ulan, ne halt etmeğe vapura binmedin?

HACİVAT — O gece sabaha kadar (*Ağlıyarak.*) rahat yatamadım. Hâb-i râhatım[54] selb[55] oldu. Mecnun misâli daima mahbûbelerin[56] fikr ü hayâliyle[57] kendimi tesellî ederdim. Bir an hayalleri gözümden gitmezdi.

KARAGÖZ — Seninki, kırkından sonra saz çalmak değil, yetmişinden sonra azmak. Hacivat, eline bir ayna al da suratına bak. A keçi sakallı kerata, sana yakışır mı zen-dostluk?[58]

HACİVAT — [59] «Merâm-i andelib visâl-i güldür

Gönüldür bu gönüldür bu gönüldür»

fehvâsınca[60] muhabbet bir belâdır ki giriftâr olmayan[61] bilmez. Sen onu[62] bilir misin?

KARAGÖZ — Onu[62] da bilirim yirmiyi de! Ben sana bir

---

51 *Nihân*: gizli, görünmez.

52 *Hayrân ü ser-gerdân*: şaşkın ve başı dönmüş.

53 *Fakir-hâne*: bk. n. 20

54 *Hâb-i râhat*: rahat uyku.

55 *Selb*: bk. n. 40

56 *Mahbûbe*: sevgili.

57 *Fikr ü hayâliyle*: düşünce ve hayaliyle.

58 *Zen-dost*; bk. n. 34

59 Ölçek: *Mefâîlün mefâîlün feâlün*
. - - - . - - - . - -
Bülbülün dileği güle kavuşmaktır; gönüldür bu, gönüldür bu, gönüldür.

60 *Fehvâ*: bk. n. 27

61 *Giriftâr olmak*: tutulmak, yakalanmak.

62 *Onu*: 1. işaret zamiri: *o'nu*; 2. rakam: *on'u* [= 10'u].

sopa atarım ki o zaman aklın başına gelir.

HACİVAT — Derûnumda[63] olan aşk ateşinden o derece şiddet gördüm ki benimle beraber toprağa gömülmedikçe sönmez kıyâs[64] ederim.

KARAGÖZ — Ah benim minimini oğlum! Vazgeç, evlâdım, vazgeç, Hacivat, süzgeç!

HACİVAT — Baktım ki olacak iş değil. Bizim mahallede bir acûze-i mekkâre[65] ve dâhiye-i sahhâre[66] vardı ki İblis'e fenn-i telbîsi ta'lîm[67] ve tarîk-i hîleyi esâsiyle tavzîh ve tefhîm ederdi.[68]

KARAGÖZ — Elini tut, destini bûs et,[69] Hacivat! Derdine devâ bulur

HACİVAT — Buna ilticâ edip[70] yedini takbîl eyledim.[71]

KARAGÖZ — Yedekçi Mukbil ile kavga mı eyledin?

HACİVAT — Biraz yalvarıp para ile gönlünü aldım. Bu işi göreceğine söz verdi. Bendenizden hanımların semtini suâl eyledi. Boğaziçi'nde Rumelihisarı'nda olduğunu söyledim.

KARAGÖZ — Pişkince bir karı, mangal kapağı gibi kaltak!

HACİVAT — Acûze teşmîr-i sâk[72] ve bu kaziyyeyi[73] kuvveden fiile çıkaracağına[74] söz verip vaad eyledi.

KARAGÖZ — Ulan Hacivat, sonu pot gelirse görürsün kerata!

HACİVAT — Bendeniz kocakarının evinden kalkıp kendi hâneme geldim. Ol[75] taraftan gelen habere muntazır[76] ola-

---

63 *Derûn*: iç.

64 *Kıyâs*: bir şeyi başka bir şeye benzeterek, ya da onu ölçü diye alarak yargıya varma.

65 *Acûze-i mekkâre*: hiyleci kocakarı.

66 *Dâhiye-i sahhâre*: çok kurnaz büyücü.

67 *İblis'e fenn-i telbisi ta'lim (ederdi)*: Şeytan'a şeytanlık fennini öğretirdi.

68 *Tarik-i hileyi esâsıyle tavzih ve tefhim ederdi*: hiyle yolunu adamakıllı açıklar ve anlatırdı.

69 *Destini bûs et*: elini öp.

70 *İlticâ etmek*: sığınmak.

71 *Yedini takbil eyledim*: elini öptüm.

72 *Teşmîr-i sâk*: paçayı sıvama [= çalışmaya hazırlanma].

73 *Kaziyye*: iş, mesele.

74 *Kuvveden fiile çıkarmak*: düşünülen şeyi yapmak.

75 *Ol*: o.

76 *Muntazır*: bekleyen.

rak, çehârçeşm[77] ile intizârda[78] kalarak müterakkıb[79] oldum.

KARAGÖZ — Niçin inkisârda[80] kalıyorsun? Anan baban vaktiyle bed-dua mı ettiler?

HACİVAT — Canım, yârin tarafından haber bekliyorum.

KARAGÖZ — Yârin tarafından galiba sana sopa gelecek.

HACİVAT — Derken, Karagöz'üm, akşam yakın oldu; bizim kapı dak dak[81] çalındı. (*Karagöz'e vurur.*)

KARAGÖZ — Köpoğlu, kapının tokmağı benim suratımda mı?

HACİVAT — Dakk-i bâb.[82]

KARAGÖZ — Fındık kebâb.

HACİVAT — Bendeniz pencereden baktım, 'kapıyı çalan kim?' diye. Meğerse bizim gönderdiğimiz kocakarı değil miymiş!

KARAGÖZ — Gözün aydın[83] Hacivat, kulakların da Manisa!

HACİVAT — Bendeniz sürûrumdan[84] şâd ü handân[85] oldum.

KARAGÖZ — Sürur Ağayı şadırvanda mı buldun?

HACİVAT — Sevincimden çıldırıyordum.

KARAGÖZ — Çıldırırsan Toptaşı'na[86] dayarlar seni.

HACİVAT — Derhal inip kapıyı kocakarıya açtım.

KARAGÖZ — Sevincinden etrafa para mı saçtın?

HACİVAT — İstikbâl[87] eyleyip merdivenden yukarı çıkarıp bizim küçük odaya aldım. İstifsâr-i hâtırdan[88] sonra yârimden gelen hayır haberden suâl eyledim.

KARAGÖZ — Hayreddin'den gelen soğancıyı belledin mi?

HACİVAT — Yârdan gelen haberden suâl eyledim. Bendenize «— Beşâret[89] olsun sizlere!» diye tebşîr[90] eyledi.

---

77 *Çehâr çeşm*: dört göz.

78 *İntizâr*: gözleme, bekleme.

79 *Müterakkıb*: gözeten, bekleyen, uman.

80 *İnkisâr*: bed-dua, ilenç.

81 *Dak dak*: tak tak. (*Dakk*: [arapça] vurmak, vurarak ses çıkarmak, çalmak).

82 *Dakk-i bâb*: kapının çalınması.

83 *Aydın*: 1. aydınlık; 2. Aydın: Batı Anadolu'da bir şehir.

84 *Derûn*: bk. n. 63

85 *Şâd ü handân*: sevinçli ve gülen.

86 *Toptaşı*: Üsküdar'da bir semt. (Eskiden tımarhane orada idi).

87 *İstikbâl*: karşılama.

88 *İstifsâr-i hâtır*: hâtır sorma.

89 *Beşâret*: müjde.

90 *Tebşîr*: müjdeleme.

KARAGÖZ — Vay, Hacivat, sevgilin Beşaret mi olmuş?

HACİVAT — Neden, Karagöz?

KARAGÖZ — Neden olacak? «Beşaret olsun sizlere diye tebeşir verdi» diyorsun.

HACİVAT — Hayır efendim, müjde verdi.

KARAGÖZ — «Beşaret» demek müjde, «tenâbet» demek de fena haber mi?

HACİVAT — Kocakarı nasılsa bunların hânelerini bir takrîb ile[91] bularak hâneye duhûl edip[92] merâsim-i hoş-âmedîyi icrâ ettikten[93] sonra yalan torbasını açıp tıynet-i asliyyesinde[94] merkûz[95] olan habâseti[96] izhâr[97] eyleyerek: «— Efendim, bendenizin buraya gelmemin cechi:[98] ser-i zülfünüzün mübtelâsı,[99] çeşm-i mahmûrunuzun ibtilâbı,[100] âşık-i efgendeniz[101] olan merhamete şâyân[102] bir zatın tarafından vuslat[103] ümidiyle geldim.» der.

KARAGÖZ — Vay köpoğlu kocakarı! bu ne lâkırdı! Tamam bir senelik lâkırdıyı birden söylemiş.

HACİVAT — Bunlar bu sözü acûzeden gûş edince[104] kemâl-i sürûr[105] ile bülbül gibi güftâra[106] başlayıp: «— Sürûr ü ibtihâcımız[107] olan efendiye söyle: Malûm-i şerîfleri olsun

---

91 *Bir takrîb ile*: biçimine getirerek, bir yolunu bularak.

92 *Duhûl etmek*: girmek.

93 *Merâsim-i hoş-âmediyi icrâ etmek*: karşılama [= selâmlaşma] törenini yerine getirmek, yapmak. (bk. n. 129)

94 *Tıynet-i asliyye*: asıl yaratılış.

95 *Merkûz*: dikilmiş, saplanmış.

96 *Habâset*: kötülük.

97 *İzhâr*: ortaya çıkarma, meydana çıkarma.

98 *Vech*: sebep.

99 *Ser-i zülfünüzün mübtelâsı*: başınızdaki saçın tutkunu.

100 *Çeşm-i mahmûrunuzun ibtilâsı*: süzgün gözünüzün düşkünü. (*İbtilâ*: düşkünlük, tutkunluk. Burada da *mübtelâ* denmesi gerekirdi).

101 *Âşık-i efgende*: yıkılmış [= zavallı] âşık.

102 *Şâyân*: lâyık, uygun.

103 *Vuslat*: kavuşma, buluşma.

104 *Gûş etmek*: dinlemek, duymak. (*Gûş*: kulak).

105 *Kemâl-i sürûr*: aşırı sevinç.

106 *Güftâr*: söz.

107 *Sürûr ü ibtihâc*: sevinç. (Her iki sözcük de aynı anlamda).

ki bu cariyeleri o günden beri kemâl-i iştiyak[108] ile dil-süz[109] olup rûz ü şeb[110] fikr ü hayâliyle[111] ah ü enîn[112] etmekteyiz. Eğerçi[113] hâne-i bî-minnetimize[114] lûtfen teşrif buyurulursa bizleri dil-şâd[115] ederler.»

KARAGÖZ — Hacivat, gittiğin vakit bu suratla gitme! Suratına maske tak da öyle git, olmaz mı?

HACİVAT — Benim nem var? Tenâsüb-i a'zâda[116] noksan mıyım, behey Çingene?

KARAGÖZ — Neren güzel, ulan? Eskal[117] herifin birisin!

HACİVAT — Bendenize bu haber gelir gelmez, doğru, Karagöz, ben berbere; tıraş oldum, nevâleyi düzdüm,[118] ver elini Rumelihisarı!

KARAGÖZ — Hisar'a gideceğine Çöplük'e[119] git, kerata!

HACİVAT — Kendilerin[120] tarifi üzere yalıyı buldum, kapıyı çaldım, kapıcı kapıyı açtı.

KARAGÖZ — Hacivat dayak yemeden kaçtı.

HACİVAT — Kemâl-i ihtirâm[121] ile bendenizi ta'zîm ü tekrîm[122] ile yukarı çıkardılar.

KARAGÖZ — Seni o halde görmeli, Hacivat! Tespihböceği gibi büzülmüşsündür.

HACİVAT — Aman, Karagöz'üm! Görüş ne güzel manzara! Köşkün içi döşenmiş, ortasında bî-nazîr[123] fıskıye yapıl-

---

108 *Kemâl-i iştiyâk*: çok özleme, çok göreceği gelme.

109 *Dil-sûz*: gönül yakan, yakıcı. (Burada, «gönlü yanmış» anlamında kullanılmış; bu bakımdan, *dil-sûhte* denmesi gerekirdi).

110 *Rûz ü şeb*: bk. n. 15

111 *Fikr ü hayâliyle*: bk. n. 57

112 *Âh ü enîn*: ah etme ve inleme.

113 *Eğerçi*: gerçi.

114 *Hâne-i bî-minnet*: yaptığı iyiliği başa kakmaz ev.

115 *Dil-şâd*: gönlü sevinçli.

116 *Tenâsüb-i a'zâ*: organların birbirine uygunluğu.

117 *Eskal*: çok çirkin.

118 *Nevâleyi düzmek*: gerekli yiyip içeceği almak.

119 *Çöplük*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, Tophane yakınında, «Çöplük iskelesi sokağı».

120 *Kendilerin*: kendilerinini.

121 *Kemâl-i ihtirâm*: çok saygı gösterme.

122 *Ta'zîm ü tekrîm*: ululama ve yüceltme.

123 *Bî-nazîr*: benzersiz, eşsiz.

mış, dört tarafından mermerden aslan ağızlarından mâ-i leziz cereyân eder[124] ve bahçede envâ-i reyâhîn ve ezhâr.[125] Bendeniz seyr ü temâşâ eylerken...[126]

KARAGÖZ — Rüya mı bu, Hacivat, gördüğün şeyler, yoksa mâlihulyâ[127] mı?

HACİVAT — Aynen müşâhede ettim.

KARAGÖZ — Ayna da mı seyrettin? Denizin şavkı vurmuştur.

HACİVAT — Birden, Karagöz, ne bakarsın...

KARAGÖZ — «... mahmur mahmur, sen de bana yâr mısın? aman!»[128] — Ulan, bu şarkıdır!

HACİVAT — Çarşıda gördüğüm hanımlar geldiler, yanıma oturdular. Hoş-âmedîden[129] sonra muhabbete koyulduk.

KARAGÖZ — Muhabbet ederken duyuldunuz mu?

HACİVAT — Duyulmak değil, a canım! Muhabbet esnasında meclis takımı kuruldu.

KARAGÖZ — Ahmet Beye kurşuncu Sâbire mi vuruldu?

HACİVAT — Al kadehi, ver bâdeyi,[130] iş ü işret,[131] zevk ü sohbet![132]

KARAGÖZ — Bu işin sonu nekbet,[133] Hacivat!

HACİVAT — Hanımlar başladılar şarkıya

KARAGÖZ — Hanımlar küfür mü ettiler Şevki'ye?

HACİVAT — Şarkıya.

KARAGÖZ — Hay keçi sakallı kerata!

---

124 *Mâ-i leziz cereyân eder*: tatlı su akar.

125 *Envâ-i reyâhin ve ezhâr*: fesleğenlerin ve çiçeklerin türlüsü.

126 *Seyr ü temâşâ eylemek*: seyretmek.

127 *Mâlihulyâ*: karasevda, melankoli; (burada) boş hayal.

128 Karagöz, Hacivat'ın *ne bakarsın* sözünü tamamlıyor, böylece, o çağda ünlü bir şarkının bir dizesi ortaya çıkıyor. Dizenin şöyle olduğu anlaşılıyor:

Ne bakarsın mahmur mahmur sen de bana yar mısın?

Ölçek: 15 (4 + 4 + 4 + 3)

129 *Hoş-âmedî*: «hoş geldin» deme, selâmlaşma. (bk. n. 93)

130 *Bâde*: bk. n. 33

131 *İş ü İşret*: yeme, içme.

132 *Zevk ü sohbet*: zevk ve sohbet.

133 *Nekbet*: felâket.

HACİVAT — Bendeniz aşka geldim, üç defa nâra attım, Karagöz!

KARAGÖZ — Birisi de sana tokat ataydı.

HACİVAT — Hanımlar şarkı söylerken bendeniz muttasıl bâde nûş ediyordum.[134]

KARAGÖZ — Bademle işret mi ediyordun?

HACİVAT — Bendeniz doldurup hanıma veriyorum, hanım doldurup bana veriyor.

KARAGÖZ — Öyleyse, âdeta değişik[135] oluyor.

HACİVAT — Vur patlasın, çal oynasın!

KARAGÖZ — Hacivat da zevk duymasın!

HACİVAT — Bu aralık bir cariye geldi, «— Yemek hazır!» dedi. Hanımların ikisi birden «— Buyurun efendim yemeğe!» diyerek ta'zîm ü tekrîm[136] ile yemek odasına girdik.

KARAGÖZ — Hacivat, iyi karnını doyur, ne olur ne olmaz!

HACİVAT — Yemek sofrası bahçeye nâzır[137] olan köşke alafranga bir surette kurulmuştu. Zannedersem hazmı teshîl[138] için alafranga sofralarda meyveler bulundurmak âdet olduğundan, sofrada billûr kâsenin içinde dördü beşi bir kıyyelik[139] şeftaliler duruyordu.

KARAGÖZ — Canım Hacivat, söyleme! Ağzım sulandı, o kadar medhetme!

HACİVAT — Âmâde[140] ve ihzâr etmiş[141] oldukları et'ime-i nefîse[142] ve eşribe-i lezîzeden[143] tenâvül[144] buyurmaklığımı teklif ettiler.

---

134 *Muttasıl bâde nûş ediyordum*: ard arda şarap içiyordum.

135 *Değişik*: «değişik oyun», erkekler arasındaki karşılıklı cinsel yanaşma. (Karagöz, Hacivat'ın kullandığı *vermek* sözünü «pasif cinsel yanaşma» anlamında alıyor).

136 *Ta'zîm ü tekrîm*: bk. n. 122

137 *Nâzır*: bakan.

138 *Teshîl*: kolaylaştırma.

139 *Kiyye*: eski bir ağırlık ölçüsü, okka: 1 kilo 283 gram.

140 *Âmâde*: hazır.

141 *İhzâr etmek*: hazırlamak.

142 *Et'ime-i nefîse*: nefîs yemekler.

143 *Eşribe-i lezize*: lezzetli içecekler.

144 *Tenâvül*: yeme

KARAGÖZ — Kuzum, Hacivat, bir daha gidersen birkaç tane koynuna koy da sonra bana verirsin.

HACİVAT — Sofrada bulunan et'imelerden[145] ve eşribelerden[146] ekl ü şürb edip[147] ba'dehû[148] sofradan kalkarak elimizi yıkayıp köşkün üst katındaki sahile nâzır[149] olan küçük odaya çıktık.

KARAGÖZ — Hacivat, hâlâ uykunuz gelmedi mi? Yatsanız a!

HACİVAT — Âlâ mümessek[150] kahveler gelip nûş[151] olunduktan sonra hanımlar bendenize, eğer istek buyurulursa hâbgâha[152] teşrîf buyurmaklığını teklif ettiler.

KARAGÖZ — Kahveci Agâh ile bir yere mi gittiler?

HACİVAT — Değil efendim. Yatak odasına gitmek için söylediler. Bendeniz de maal-memnuniye[153] hanımların re'yini[154] kabule şâyân gördüm, hanımlarla birlikte yatak odasına duhûl[155] eyledik.

KARAGÖZ — Ben de fuhûl[156] eyledim.

HACİVAT — Bir de, Karagöz'üm, baktım ki ne göreyim? Odanın ortasında bir karyola, altından musanna',[157] bütün üstü işleme.[158]

KARAGÖZ — Benim işlediğim[158] yok, sen işleyeceksin,[158] köpoğlu!

---

145 *Et'ime*: yiyecekler, yemekler. (*Et'ime* sözü *taâm* sözcülüğünün çoğuludur, buna tekrar bir çoğul takısı ekliyerek *et'ime-ler* demek yanlıştır.)

146 *Eşribe*: içilecek şeyler. (*Eşribe* sözü *şerâb* sözcüğünün çoğuludur, buna tekrar bir çoğul takısı ekliyerek *eşribe-ler* demek yanlıştır.)

147 *Ekl ü şürb etmek*: yemek ve içmek.

148 *Ba'dehû*: [*Ba'de-hû*]: ondan sonra.

149 *Nâzır*: bk. n. 137

150 *Mümessek*: mis kokulu.

151 *Nûş*: içme.

152 *Hâbgâh*: yatak odası. (Sözlük anlamı: uyku yeri).

153 *Maal-memnûniye*: memnunlukla.

154 *Re'y*: görüş, düşünce.

155 *Duhûl*: girme. (bk. n. 92).

156 *Fuhûl*: Arapça «fahl» sözcüğünün çoğulu. (*Fahl*: 1. aygır; 2. koca; 3. başkan).

157 *Musanna'*: sanatla yapılmış.

158 *İşlemek*: 1. ince ve süslü elişleri; 2. cinsel yanaşmada bulunmak.

HACİVAT — Odanın mefrûşâtı[159] sâir odalar gibi değil, gayetle müzeyyen,[160] ve karyolanın yanında üç ayaklı merdiven.

KARAGÖZ — Hiç karyolanın yanında merdiven olur mu?

HACİVAT — Karyola yüksek olursa merdiven olur, suhûlet[161] için.

KARAGÖZ — Merdivenden yukarı çık.

HACİVAT — Bir ayağı merdivene attım; öteki ayağımı basayım derken ayağım kayar kaymaz yüzüstü düşer düşmez ayağım kırılmasın mı?

KARAGÖZ — Aman, Hacivat, gördün mü ettiğin haltı!

HACİVAT — Bu kabahat mı? Kazâ olacak. Bir de, Karagöz, o can acısıyle gözümü açtım baktım ki sabah olmuş.

KARAGÖZ — Ey, bu söylediğin rüya mı?

HACİVAT — Sen sahi diye mi dinliyorsun?

KARAGÖZ — Ne bileyim ben? Sen rüya demedin. Beni iki saattir göz hapsine aldın, kerata! (*Vurur, Hacivat gider.*) Ben de gideyim de evde karıcığımla görüşeyim! (*Gider.*)

FASIL

KARAGÖZ — (*İçeriden.*) Abla! Aç kapıyı!

I. ZENNE — (*İçeriden.*) Açtım, gel bakalım! Nerede kaldın, kocacığım?

KARAGÖZ — Ah benim osuruklu karıcığım!

I. ZENNE — Ayol, o nasıl lâkırdı? Öyle senin ağzına yakışır mı?[162]

KARAGÖZ — Ben fena bir şey söylemedim, «Osuruklu karıcığım» dedim.

---

159 *Mefrûşât*: döşeme.

160 *Müzeyyen*: süslü.

161 *Suhûlet*: kolaylık.

162 *Öyle senin ağzına yakışır mı*: «Öyle sözler senin ağzına yakışır mı?» olsa gerek.

I. ZENNE — Hâlâ söylüyor, bak terbiyesize! Osuruklu da sensin, sıçıklı da sensin! Sabaha kadar osuran sen, sabaha karşı donuna sıçan sen, terbiyesiz herif!

KARAGÖZ — Ulan, kabahatimi yüzüme karşı söylüyorsun!

I. ZENNE — Söylerim ya! Sen beni kızdırıyorsun. — Bana izin ver, ben teyzeme gideceğim.

KARAGÖZ — Git, neme lâzım benim!

I. ZENNE — Yalnız «Git» olmaz, para da isterim.

KARAGÖZ — Al bakalım!

I. ZENNE — Ay,[163] herif! Kırk para! Ben bunu ne yapayım?

KARAGÖZ — Al bakalım sana beş kuruş!

I. ZENNE — Bu da az.

KARAGÖZ — Kesemdekinin hepsini sana vereyim![164]

I. ZENNE — Ben gidiyorum. Evi gör gözet!

KARAGÖZ — Kaçmasın diye mi?

I. ZENNE — Ateş var, âfet var; dikkat et, bir yere ateş sıçramasın, sonra yangın olur; kapıyı gece sürmele, hırsız girer.

KARAGÖZ — Ulan, ne kadar fenalık varsa söylüyor.

I. ZENNE — Ben gidiyorum. İyi dikkat et! Gece bahçe kapısını da kapa! (*Evden çıkar, Hacivat'ın tarafına doğru gider.*)

KARAGÖZ — Şimdi biz evde yalnız kaldık. Bir misafir gelse de eğlensek!

(*Şarkı ile bir Kocakarı ile II. Zenne gelir, Hacivat karşılar.*)

(*Şarkı Hüzâm*[165])

[166] Niçin nâlendesin böyle
Gönül derdin nedir söyle
Seni ben istemem öyle

---

163 *Ay*: Ritter'in okuyuşu: *ayı*. (*Karagös*, c. III, s. 104)
164 *Vereyim*: «verdim» olsa gerek.
165, 166 bk. c. II, *Çeşme*, s. 40/n. 112, 113

(*Nakarât*)
Gönül derdin nedir söyle

Kimin aşkıyle nâlânsın
Kimin hecriyle sûzansın
Neden böyle perîşansın
Gönül derdin nedir söyle

HACİVAT —

167 Böyle âheste vü beste yine ey kaşı nilâl
Nereye yosma fidanım ne taraftan teşrîf

Bir bakışta o güzel tavrına hayrân oldum
A benim serv-i revânım ne bu reftâr-i lâtîf

Bir gülistân-i nezâket deseler hakkında
Edemezler yine hakkıyle cemâlin ta'rîf

II. ZENNE —

168 Şöyle bir bak hüsnüme rû-yi nezâket-kârıma
Bir nigâhım sen gibi bin âşıkı hayrân eder

Yaktı yandırdı cemâlim her gören üftâdeyi
Tîg-i çeşmânım cihânı hâsir ü vîrân eder

KOCAKARI — Aaa, o ne? Beyit söylüyorsun da bana yok mu? Beni beğenmedin galiba!

HACİVAT — Estağfurullah efendim! Hanım kızımı çoktan beri görmedim, büyümüş maşallah! Onun için hoşuma gitti de beyit ile karşıladım.

---

167 Ölçek: *Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilün (fa'lün)*
. . - - - (- . - - -) (- -)

Ey hilâl kaşlı! böyle yavaş yavaş yine nereye? Yosma fidanım, ne araftan geliyorsun? — O güzel tavrına bir bakışta hayran oldum; a benim yürüyen servim [= servi boylum], nedir bu güzel yürüyüş? «Bir incelik gül bahçesi» deseler, (senin) yüz güzelliğini yine gereği gibi tarif edemezler.

168 Ölçek: *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün*
- . - - - . - - - . -

Güzelliğime, ince yüzüme şöyle bir bak; bir bakışım senin gibi bin âşığı hayran eder. — Yüzümün güzelliği her gören âşığı yaktı yandırdı, gözlerimin oku [= bakışım, kirpiklerim] dünyayı zarara sokar ve yıkar.

KOCAKARI — Geçen sene kızla beraber Göksu'ya[169] gittik. Karşı tarafımızda bir çok erkekler oturuyordu. Bir tane[170] bizim kıza söz atmaya başladı, diğer birisi de senin gibi bir beyit söyledi.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Mezarcı Mahmut'un karısı mı bu acaba?

KOCAKARI — Bak, ne dedi, Hacivat?

HACİVAT — Ne dedi efendim?

KOCAKARI — «Karanfilim saksıda,
Götümü ye Göksu'da»
dedi.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Bundan âlâ beyit olmaz sana. Bokun lâyığı osuruk.

KOCAKARI — Bu da kim? Maymuna bak! (*Karagöz'e hitâben.*) Ay, bana altın gösteriyor!

KARAGÖZ — Sana altın gösteren yok; sana âlâ kazma kürek!

KOCAKARI — «Sana âlâ gevrek» diyor. Dişim yok ki yiyeyim.

KARAGÖZ — Sen istediğin kadar i'lâlle.[171] Ben «kazma kürek» diyorum, o «gevrek» diyor. Sağır işitmez uydurmuş.

HACİVAT — Efendim, iyisiniz inşallah, büyük hanım?

KOCAKARI — Elhamdü-lillâh iyiyim. Sen nasılsın, Hacivat, bakayım?

HACİVAT — Duada kusurumuz yok efendim. — Hanım kızım, sen de iyisin inşallah?

II. ZENNE — Elinizi öpüyorum, Hacivat Çelebi.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ah, ben de seni öpsem!

II. ZENNE — Beğendin mi beni?

---

169 *Göksu*: İstanbul'da, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Anadoluhisarı yanındaki dere. Eskiden gezme yeri idi.

170 *Bir tane*: «bir tanesi» olsa gerek.

171 *İ'lâl*: Arap dilbilgisinde, içinde «illet harfleri» denen «elif, vav, ye» harflerinin bulunduğu bir fiilde meydana gelen harf değişikliklerinin kuralları (örnek: *kaale*'nin aslı *kavele* idi). Burada, aynı kural Türkçeye uygulanarak, *kürek* sözcüğü ile *gevrek* arasında sözde bir ilişki kurulmuş. (bk. c. II, *Kanlı Kavak*, s. 276/n. 79)

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) «Beğendiń mi» de söz mü? Beğendikten sonra bayıldım bile.

KOCAKARI — (*Karagöz'e hitâben.*) Ay, inan olsun varmam sana! — Gözle bana işaret ediyor.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Ulan, sana kim işaret ediyor? Git işine!

KOCAKARI — Elbiselerimi asarım,
Sandıklara basarım,
Bana cevir edersen
Senin yakana kusarım.

KARAGÖZ — Ben de senin yüzüne kusarım.

HACİVAT — Efendim, böyle ne taraftan teşrîf buyuruluyor?

KOCAKARI — Ne taraftan olacak? Evden geliyoruz. Ah, Hacivat Çelebi, derdim büyük.

HACİVAT — Ne gibi efendim?

KOCAKARI — Ne gibi olacak? Kız geldi yetişti, hâlâ bir kısmeti çıkmadı.

HACİVAT — Daha, efendim, yaşı başı ne? Elbette çıkar kısmeti.

KOCAKARI — Öyle ama, Hacivat, kız kısmının ard eteği ön eteğine düşmandır.

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Seni de alan bin defa pişmandır.

KOCAKARI — Aaa, «varmam» dedim ya! Hâlâ gözüme bakıyor!

KARAGÖZ — Senin gözüne bakan yok, kızanın gözüne bakıyorum.

HACİVAT — Onun da bir nasîbi çıkar.

KOCAKARI — Ben ölmeden mürüvvetini görsem! Ölürsem gözüm açık gider.

KARAGÖZ — Ben senin gözünü bağlarım, iyi dolap çevirirsin![172]

II. ZENNE — Canım, annemden ne istiyorsun?

KARAGÖZ — Annenden bir şey istediğim yok, senden istiyorum.

---

172 Bostan dolabı çeviren beygirlerin başları dönmesin diye gözleri bağlanır.

II. ZENNE — Seni görür görmez yüreğimden bir şey hop etti, merakım kalktı.

KARAGÖZ — Ben de öyle: Seni görür görmez bir şey hop etti, benim de kalktı.

HACİVAT — Karagöz, zevzeklik ediyorsun!

KARAGÖZ — Kuzum, Hacivat, şunu bana uydursan a!

HACİVAT — Senin evde karın yok mu, Karagöz?

KARAGÖZ — Karım[173] vardı, dondurma yaptım.

HACİVAT — Canım, haremin yok mu?

KARAGÖZ — O çoktan gittti.

HACİVAT — Demek ki evde yalnızsın öyle mi?

KARAGÖZ — Yalnızım, Hacivat. Şunu uydur da iki çifte[174] olalım.

HACİVAT — Baksan a, büyük hanım!

KOCAKARI — Buyurun, a canım!

HACİVAT — Kerime[175] hanıma ben birisini bulduın. Buraya gelmeniz uğurlu oldu.

KOCAKARI — Nasıl adam bu, Hacivat Çelebi?

HACİVAT — Pek güzel bir adamdır, bendeniz kefil olurum.

KOCAKARI — Kendisini göremez miyim?

HACİVAT — Görürsünüz efendim. — Karagöz, aşağıya gel!

KARAGÖZ — (*Pencereden.*) Öpeyim elini, büyük hanım!

KOCAKARI — Öpme, çok yaşama, çomar ol,[176] sabah akşam tımar ol!

KARAGÖZ — Sen de eşekçilere hımar[177] ol.

HACİVAT — Nasıl efendim? Münasip, değil mi?

KOCAKARI — Pekâlâ efendim, varırım.

KARAGÖZ — Hacivat, iş anlaşılsın: kocakarıyı mı alacağız, yoksa kızını mı?

---

173 *Karım*: 1. nikâhlı eşim; 2. kar'ım.

174 *Çifte*: (sandal ve kayık hakkında) çift kürekli. *İki çifte*: iki çift kürekli; (burada) iki karılı.

175 *Kerime*: kız evlât.

176 *Çok yaşama, çomar ol*: yaşça büyük olan kişiler, elini öpen çocuk ve gençlere *Çok yaşa, ber-hurdâr ol!* [= mutlu ol, iyi günler gör] diyerek iyi dileklerini bildirirler. Burada, gençlik taslayan kocakarı, kendisini beğenmeyen Karagöz'e, *Çok yaşama, çomar* [= çoban köpeği] *ol!* diyerek, kötü dileklerini bildiriyor.

177 *Hımar* [= *Himâr*]: eşek.

HACİVAT — Kızını alacaksın.
KARAGÖZ — Pekâlâ!
HACİVAT — Şimdi mahalleliye haber göndeririz gelsin. — Büyük hanım, siz bize teşrif buyurun!
(*Hepsi gider.*)

(*Şarkı ile Mahalleli gelir.*)

(*Şarkı*)

178 Tıngır mıngır tezgâhının sesi var
Eniştemin benden gayrı nasi var
Sarılıp yatmaya pek hevesi var
(*Nakarât*)
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

Bir beşik yaptırdım hurma dalından
Bardağın işlettim sırma telinden
Ne çabuk usandın bizim gelinden
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

Enişte enişte ablam mı sandın
Ablamı bırakıp beni mi sardın
Bir gece sarmakla ne tez usandın
Söyle çocuk söyle yârini alsın
Söyle enişteme beşik yollasın

HACİVAT — (*Gelir.*) Vay, efendim, safâ geldiniz!
İMAM — Safâda dâim ol, Hacivat Çelebi!
HACİVAT — Efendim, iki kişi var, birbirine yapışacak.

KARAGÖZ — (*Perdeye gelir.*) Kâğıt mı yapışacak?
İMAM — (*Mahalleli'ye hitâben*) Tutkal çanağı yanında mı?
MAHALLELİ — Yanımda.

---

178 Ölçek: II (4 + 4 + 3 ve 6 + 5)

HAC VAT — Efendim, iki kişi var, birbiriyle imtizâc[179] edecek.
İMAM — Haa, anladım: İki kişi birbiriyle güleşecek.
KARAGÖZ — Çok güzel lâkırdı anlıyorlar.
HAC VAT — Duaya başlayın!
İMAM — Zevk ü safâ için ahaliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Hangisi kız, hangisi oğlan ki? Ne belliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Yavrucuğum, bir anadan beş on pederliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Galiba damat şu olacak, çifte semerliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Çok kocaların başını yedi eski hünerliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Eskiden bir karı aldı sekiz memeliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Damat beyin soyu-sopu Sulukule'liii![180]
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Zannım, güvey bey gelin hanımı beğenmemiş, ziyade kederliii!
HEPSİ BİRDEN — Hay haaay!
İMAM — Gelin hanımın soyu kimi Kasımpaşa'lı,[181] kimi Fener'liii![182]
HACİVAT — Buyurun da şerbet için!
İMAM — Başüstüne!

(*Hepsi giderler.*)

(*Defa*[183] *Haçivat ile Karagöz gelir.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, mübarek olsun!

---

179 *İmtizâc*: (birbirine) karışma, katılma.

180 *Sulukule*: İstanbul'da, Topkapı yöresinde, sur dibinde, Çingene'lerin oturduğu bir semt. (*Sulukuleli*: Çingene).

181 *Kasımpaşa*: İstanbul'da, Haliç'in Beyoğlu yakasında bir semt. Kadınlarının şirret olduğu söylentisi halk arasında yaygındır (deyim: *Kasımpaşalı, eli maşalı*).

182 *Fener*: İstanbul'da, Haliç'in İstanbul yakasında, çoklukla Rum'ların oturduğu bir semt. Patrikhane oradadır.

183 *Defa*: (burada) ikinci kez, tekrar,

KARAGÖZ — Eksik olma, Hacivat!
HACİVAT — Şimdi git evinde rahatına bak!
KARAGÖZ — Evde kimse var mı?
HACİVAT — Ben onları arka sokaktan gönderdim sizin eve.
KARAGÖZ — Allahaısmarladık sizi!
HACİVAT — Duadan unutma bizi. (*Hacivat gider.*)

KOCAKARI — Güle güle oturun evlâdım!
KARAGÖZ — Eksik olma, kayın valide hanım, öpeyim. (*II. Zenne'ye.*) — Safâ geldiniz!
II. ZENNE — Safâ bulduk efendim!
KARAGÖZ — Keyfiniz iyi midir?
II. ZENNE — Çok şükür! Sizin keyfiniz?
KARAGÖZ — Çok şükür! Sizin keyfiniz?
II. ZENNE — Çok şükür! Sizin keyfiniz?
KARAGÖZ — Böyle sabaha kadar keyif mi soracağız? — Büyük hanım, artık git öteki evine!
KOCAKARI — Aa, giderim, evlâdım! (*Kocakarı sokağa çıkar, yine içeri girer.*)
KARAGÖZ — Valide gitti, değil mi?
II. ZENNE — Gitti efendim.
KOCAKARI — Selâmün-aleyküm!
KARAGÖZ — Ey, bu nereden çıktı?
KOCAKARI — Daha yeni geldim, evlâdım!
KARAGÖZ — Beş dakika olmadı sen gideli.
KOCAKARI — Kızım, sana Hürmüz Hanımın selâmı,[184] Kâmile Hanımın da!
II. ZENNE — Getiren, gönderen sağ olsun!
KARAGÖZ — Ay, çıldıracağım! Ne zaman gitti, ne zaman geldi? — Sen bana baksan a! Buraya gel! Sen artık git!
KOCAKARI — Giderim, evlâdım, neye gitmem! Ben istemem kimseye bâr[185] olmak. (*Gider gibi kapıdan çıkar, yine gelir.*) Selâmün-aleyküm!
KARAGÖZ — Bana baksan a, hanım! Biz bununla nasıl edeceğiz?

184 *Selâmı*: «selâmı var» olsa gerek
185 *Bâr*: yük.

KOCAKARI — Mahalledeki komşular hepsi sana selâm söyledi, kızım!
KARAGÖZ — Sen azıcık bana gel! (*Karagöz, Kocakarı'nın arkasından dayanır.*) Haydi bakalım evine!
KOCAKARI — Giderim, ayol! (*Gider gibi yapar, arka arka yürür.*)
KARAGÖZ — (*İter, o yine*[186] *geri geri gelir.*) Nasıl edeceğiz bununla?
KOCAKARI — Gidiyorum artık ben. (*Gider. Karagöz, gitti zanniyle eve gelir. Kocakarı defa*[187] *yine eve gelir.*) Selâmünaleyküm!
KARAGÖZ — Ulan, ne zaman geldi bu karı?
KOCAKARI — Ömrün günün kararsın! Karı kim? Hanım desene!
KARAGÖZ — Kuzum hanım, büyük hanım! Artık git, çok oldun, yatacağız!
KOCAKARI — Neme lâzım? Ben giderim ama, beni arkana almalı!
KARAGÖZ — Haydi bakalım! (*Kocakarı'yı arkasına alır.*) — Ulan, ne kadar da ağır!
KOCAKARI — Eksik olma, evlâdım! Çoktan beri de eşeğe bindiğim yoktu.
KARAGÖZ — (*Arkasından atar, eve gelir.*) Usandım be! (*Kocakarı gider.*)

I. ZENNE — (*Karagöz'ün kapısını çalar.*) Yahu, kapıyı aç!
KARAGÖZ — Ulan, bizim karı geldi, iş fena! (*Perdeye gelir.*) —Ne var? Ne geldin?
I. ZENNE — Tuhaf! Evim değil mi? Geldim!
KARAGÖZ — Sana bir ay daha izin! İstediğin gibi gez!

II. ZENNE — (*Perdeye gelir.*) Herif, o ne? Neye gelmiyorsun?
I. ZENNE — Bu kim, herif?
KARAGÖZ — Teyzemin kızı.

---

186 *O yine*: Ritter'in okuyuşu: *evine*. (*Karagös*, c. III, s. 109).
187 *Defa*: bk. n. 183

II. ZENNE — (*Vurur.*) Bu kim, herif?
KARAGÖZ — Dayımın kızkardeşi.
I. ZENNE — (*Vurur.*) Bu kim, herif?
KARAGÖZ — Amcamın süt hemşiresi.
II. ZENNE — Hanım, siz ne istiyorsunuz?
I. ZENNE — Sen ne istiyorsun?
II. ZENNE — O benim kocam.
I. ZENNE — Şimdi bayılacağım! (*Vurur.*) — Herif, bu kim?
KARAGÖZ — Bilmiyorum kim olduğunu.
II. ZENNE — (*Vurur.*) Bu tarafa gel bakayım! Bana anlat, bu kim?
KARAGÖZ — Efendim, bu kaynanamın torununun torunu.
I. ZENNE — (*Vurur.*) Bu tarafa gel bakayım! Bu karı kim, söyle bana!
KARAGÖZ — Efendim, bu kadın büyük validemin anasının babasının kemiğine sıçayım!
II. ZENNE — Buraya gel, herif! Bu karı kim?
KARAGÖZ — Kızkardeşimin ablasının teyzesinin, hey teyzesinin de...
I. ZENNE — Hanım, sen kim oluyorsun bakayım?
II. ZENNE — Ben onun karısıyım.
I. ZENNE — Ay bayılacağım şimdi! — Ben onun kırk senelik karısıyım.
II. ZENNE — Ben de karısıyım. Eskiye rağbet olsa Bitbazarı'na[188] nur yağar. Seni beğenmemiş, senin üstüne beni aldı.
I. ZENNE — Herif, bu karın mı senin?
KARAGÖZ — O da karım, sen de karım! İkinizi de ben idare edecek değil miyim?
I. ZENNE — Hain! Şimdi anladım! (*İçeriye bağırır.*) — Enişte, huu!
SARHOŞ — Ne var! Ne istiyorsun?
I. ZENNE — Buraya gel!

188 *Bitpazarı*: İstanbul'da, Kapalıçarşı'da, eski eşya alınıp satılan bölüm.

(Şarkı ile Sarhoş gelir.)

(Şarkı Gülizâr)

189 Bir güzelin sevdası var başımda
Gündüz hayalimde gece düşümde
Mecnun gibi hiç aklım yok başımda
(Nakarât)
Onun için dolaşırım şu dağı
Susadıkça ver ağzıma dudağı

Görd̲ünüz mü Ferhad ile Şirin'i
Onlar da sevmişler biribirini
Amasya şehrinde gördüm yerini
Onun için dolanırım şu dağı
Susadıkça ver ağzıma dudağı

SARHOŞ — Ne var? Ne istiyorsun bakayım?
I. ZENNE — Şu herifi gördün mü?
SARHOŞ — Gördüm, ne olmuş?
I. ZENNE — Benim bu herif kırk senelik kocam.
SARHOŞ — Evet, sonra ne oldu?
I. ZENNE — Ne olacak? Ben evde yokken bu hanımı da benim üstüme nikâh ile almış.
KARAGÖZ — Efendim, ucuz buldum aldım.
SARHOŞ — *(Zennelere.)* Haydi siz ikiniz de gidin!
(Zenneler gider.)

— Ey, gel top sakallı herif! Ölümlerden ölüm beğen!
KARAGÖZ — Efendim, bana ölüm... Yüzüme tükürürsün, bana birinci ölüm bu!
SARHOŞ — Öyleyse ben de seni af ettim, veli-nimet efendilere de bağışladım! *(Gider.)*

189 bk. c. I, *Abdal. Bekçi*, s. 91/n. 80

(*Karagöz ile Hacivat gelirler.*)

HACİVAT — Ey Karagöz, geçmiş ola!

KARAGÖZ — Sinsileni[190] sansar boğa! (*Vurur.*)

HACİVAT — Şükür sağlığa!

KARAGÖZ — Hak bereket versin Kâğıthane'de biten sazlığa. (*Vurur.*)

HACİVAT — Yıktın perdeyi eyledin vîrân!
Varayım sahibine haber vereyim hemân! (*Gider.*)

KARAGÖZ — Her ne kadar sürc-i lisân ettikse af ola!
Yarın akşam «.....» oyununda yakan elime geçerse, Hacivat, bak ben de sana neler yaparım! (*Gider.*)

190 *Sinsile*: «silsile» sözünün halk ağzında bozulmuş biçimi, soyzinciri.

ÖDÜLLÜ

Not:

Ödüllü oyununun öteki adı *Pehlivanlar*'dır. Bir incelemecimizin yayımladığı oyun dağarcığında, bu, «kâr-i kadîm» [= eski zaman işi, klâsik) oyunlar arasında gösterilmiştir.[1]

Ödüllü oyununda, *Sünnet* ve *Şairlik* oyunlarında olduğu gibi, Osmanlı-Türk toplumunun töresel hayat sahnelerinden biri ele alınmıştır. Bir incelemecimizin belirttiği üzre, bu oyunda, «güreş, bütün an'anâtıyle [= gelenekleriyle] yaşatılır».[2]

Oyunun metni elde edilememiştir. Eğer bulunabilirse, kitabın ilerdeki baskılarına konacaktır.

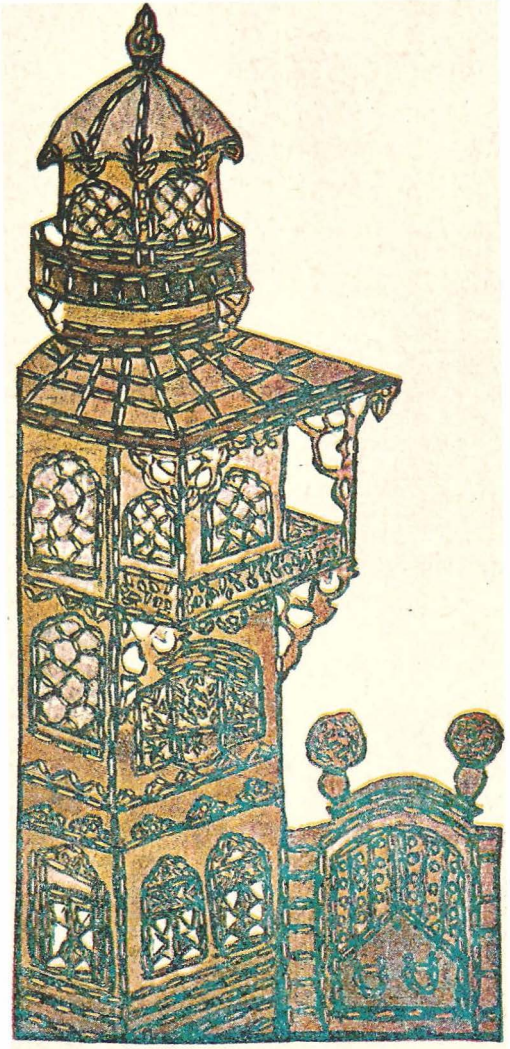
1 S. N. Gerçek, *Türk Temaşaları*, 2. bas., İstanbul 1942, s. 88
2 S. E. Siyavuşgil, *Karagöz*, İstanbul 1941, s. 105

TASVİRLER

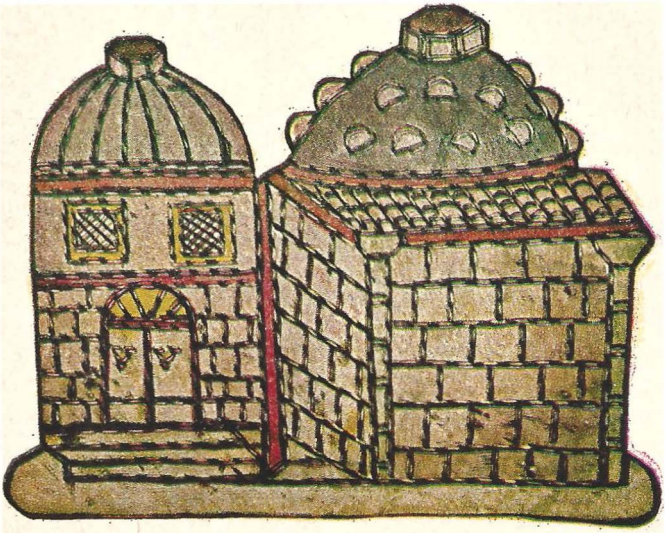
Tasvirler Metid And Koleksiyonu'
Fotoğraflar Ozan Sağdıç



9. Çeşme



10. Şirin'in Köşkü



11. Hamam



12. Kanlı Kavak



13. Gemi



14. Tiryaki



15. Türk



16. Arnavut





18. Frenk



Cevdet Kudret İstanbul'da doğmuştur (1907). Babası terlikçi Sadullah Efendinin Birinci Dünya Savaşı'nda ölümü üzerine, on on bir yaşlarında koruyucusuz kalmış; toplum içinde her türlü destekten yoksun bulunan işçi ailelerinin türlü sıkıntıları içinde, annesinin çabasıyle, çok güç koşullar altında okumuş; ilk, orta ve yüksek öğrenimini İstanbul'da görmüş; İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdikten (1933) sonra Kayseri ve Ankara Atatürk liselerinde edebiyat, Ankara Devlet Konservatuvarında edebiyat ve diksiyon öğretmenliği (1933 - 1945), Türk Ansiklopedisi bürosunda edebiyat sekreterliği (1945 - 1950) görevlerinde çalışmış; Demokrat Parti iş başına geçtiğinde, solcu olduğu gerekçesiyle Bitlis'e gönderilmek istenince istifa etmiş; geçimini sağlamak için, Abdurrahman Nisari takma adıyle, edebiyat ders kitapları yazmış; daha başka takma adlarla, Türk sanatçıları üzerine monografyalar hazırlamış; kısa bir süre İstanbul ve Ankara'da avukatlık yapmış; bir ara Türk Dil Kurumu yayın kolunda görev almışsa da, yine aynı gerekçe ile işine son verilmiştir. Şimdi Bilgi Yayınevi'nin damşmanı ve bağımsız yazar olarak çalışmaktadır.

Sanat hayatına şiir yazmakla başlayan (1927) Cevdet Kudret, altı arkadaşıyle birlikte çıkardıkları «Yedi Meşale» (1928) kitabıyle edebiyat dünyasında adını duyurmuş, lise ve üniversite öğrenciliği sırasında yazdığı oyunları Darülbedayi'de oynanmış (1929 - 1933), hikâye, roman, deneme türlerinde de çeşitli eserler verdikten sonra, Türk edebiyatı üzerinde bilimsel çalışmalara girişmiştir. İlk gençlik şiir ve oyunlarında bireysel duygular üzerinde duran sanatçı, toplumsal bilince ulaşınca, bağlı bulunduğu toplum katma ihanet etmeyerek, eserlerinde toplumsal öze yönelmiştir.

Kendi adıyle basılan eserlerinin başlıcaları şunlardır: «Birinci Perde» (şiirler, 1929), «Sınıf Arkadaşları» (roman, 1943), «Havada Bulut Yok» (roman, 1958), «Karıncayı Tanırsınız» (roman üçlüsünün son cildi, basılacak), «Dilleri Var Bizim Dile Benzemez» (denemeler, 1966), «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman» (2 cilt, 1965, 1967), «Karagöz» (c. I, 1968; c. II, 1969; c. III, basılacak). Halk sanatımızın her çeşidine tutkuyla bağlı bulunan yazar, Türk halk tiyatrosunun bir başka dalı olan ortaoyunlarını da toplamıştır; bu büyük eser, ortaoyunu üzerine geniş bir inceleme yazısıyle birlikte, yakında yayınlanacaktır.

«Karagöz»ün bu cildinde 15 oyun, renkli 10 resim ve metinleri aydınlatan zengin açıklama notları vardır.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1969